שלחן שמואל

שורשי הלכה וענפיה

מקרא, משנה, גמרא	מרן השלחן ערוך	אחרונים עד
ראשונים	והרמ"א	אחרוני דורנו

על סדר השלחן ערוך

פריה ורביה ואישות

אבן העזר סימנים: א - כה

הסיכום מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה, קצות החושן ונתיבות ועוד) עד תשובות אחרוני דורנו, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה.

נערך בס"ד על ידי:
שמואל ירושלמי

חסר הגהות סופיות

ניתן לרכוש את ספרי שלחן שמואל
(חופה וקידושין עם השלמת הסימנים, מקוואות ואיסור והיתר)

ספרי עזר לבחינות ההסמכה לרבנות

בפלאפון 054-8456-923

S2079395&GMAIL.COM

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

ובו יד סעיפים (יבמות: מד, סא-סג, סה. קידושין: כט. מגילה: כג)

א - א

0. חייב כל אדם לישא אישה כדי לפרות ולרבות.

1. כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה א. כאלו שופך דמים, ב. וממעט את הדמות, ג. וגורם לשכינה שתסתלק מישראל.

2. הגה: וכל מי שאין לו אישה שרוי בלא ברכה, בלא תורה כו' ולא נקרא אדם.

א. וכיון שנשא אישה עונותיו מתפקפקים, שנאמר: 'מצא אישה מצא טוב ויפק רצון מאת ה' (משלי יח, כב).

ב. אין מוכרין ספר תורה, אלא כדי ללמוד תורה ולישא אישה.

0. הטור: "לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו". יתברך שמו של הקב"ה שהוא חפץ בטוב בריותיו שידע שאין טוב לאדם להיות לבדו ועל כן עשה לו עזר כנגדו ועוד כי כוונת הבריאה באדם כדי לפרות ולרבות וזה אי אפשר בלא העזר ועל כן ציוהו לדבק בעזר שעשה לו לכך חייב כל אדם לישא אישה כדי לפרות ולרבות.

1. יבמות(סג:): תניא רבי אליעזר אומר כל מי שאין עוסק בפריה ורביה **א.** כאילו שופך דמים, שנאמר "שופך דם האדם באדם דמו ישפך", וכתיב בתריה "ואתם פרו ורבו".

ב. רבי יעקב אומר כאילו ממעט הדמות, שנאמר "כי בצלם אלוקים עשה את האדם ",וכתיב בתריה "ואתם פרו וגו".

ג. תנו רבנן ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל. הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל.

2. יבמות(סב:): אמר רבי תנחום א"ר חנילאי כל אדם שאין לו אישה שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה.

אר"א: כל מי שלא נשא אישה אינו אדם.

א. שם(סג.): אמר רבי חמא בר חנינא - כיון שנשא אדם אישה עונותיו מתפקקין, שנאמר 'מצא אישה מצא טוב ויפק רצון מה'.

פרש"י: מתפקקין – נסתמין כמו פוקקים הנקבים.

1. חייב כל אדם

ב"ש: וחייב לבעול בכל עונה, אפילו מחלה עונתה חייב לבעול עד שיהיו לו בנים. כ"פ הרמב"ם.

משמע מהרמב"ם שאחרי שהוליד בנים מהני מחילתה אפילו יכול עוד להוליד.

ואיני יודע מניין לו? שהרי אף לאחר קיום מצוות פריה ורביה עדין יש חיוב של "ולערב אל תנח ידך", אף שהוא מדרבנן?

כתב ה"ה – מקורו של הרמב"ם כתובות(סא:) תלמידים יוצאים שלא ברשות ללמוד עד ל' יום. ברשות כמה? כמה דבעי. **משמע** שרשות מהני.

קשה: א"כ למה לא מהני רשות אף קודם מצוות פריה ורביה? אלא ודאי הסוגיה לא איירי שיתבטל מפריה ורביה, א"כ מניין דמהני לבטל "לערב אל תנח ידך"?

ודילמא: שמקיים "לערב אל תנח ידך" במקום שהולך, והיא רק מוחלת העונה שלה.

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

והברכ"י – מתרץ, לאחר שקיים פריה ורביה לא חייב לבעול בכל עונה (כשהיא מוחלת) והחיוב הוא רק משום "לערב אל תנח ידך", וזה סגי לעיתים רחוקות.

א- ב

1. מגילה (כח.): א"ר יוחנן: אין מוכרין ספר תורה, אלא כדי ללמוד תורה ולישא אישה.

למכור ס"ת

ח"מ: ללמוד תורה - ובכלל זה להספקת תלמידים. לישא אישה – בכלל זה להשיא יתומים.

ודוקא יתומים ולא יתומות שאינן מצוות על מצוות פריה ורביה, אף שאר ספרים אסור למכור להשיא יתומות (יו"ד ער/ב).

והב"ש – למ"ש שמוכרים ס"ת לקיים "ולערב אל תנח ידך" מוכרים אף להשיא יתומה משום "לשבת יצרה" דאישה מצווה ע"ז, כמ"ש התו"ס.

מ"מ מש"פ לא משמע כן, שהאישה אינה מצווה על "לשבת יצרה".

וכן מוכרים ס"ת ליקח אישה אף שקיים כבר מצוות פריה ורביה (כסברת י"א בסעיף ח)

סיכום: **למכור ס"ת להשיא יתומה**

- **ח"מ** – אין מוכרים רק להשיא יתום, שהרי האישה אימה מצווה על פריה ורביה.
- **ב"ש ומ"א** – אף להשיא יתומה מוכרים משום "לשבת יצרה".

א - ג

1. מצוה על כל אדם שישא אישה בן י"ח, א. והמקדים לישא אישה, מצוה מן המובחר, ב. אבל קודם י"ג לא ישא דהוי כזנות.

2. ובשום ענין לא יעבור מעשרים שנה בלא אישה. א. ומי שעברו עליו כ' שנה ואינו רוצה לישא, ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה.

3. מיהו אם עוסק בתורה וטרוד בה, ומתיירא לישא אישה כדי שלא יטרח במזונו ויתבטל מן התורה - מותר להתאחר.

4. הגה – הכל הריב"ש: ובזמן הזה נהגו שלא לכוף על זה.

א. וכן מי שלא קיים פריה ורביה ובא לישא אישה שאינה בת בנים, כגון עקרה וזקנה או קטנה, משום שחושק בה או משום ממון שלה, אעפ"י שמדינא היה למחות בו, לא נהגו מכמה דורות לדקדק בענין הזיווגים.

ב. ואפילו נשא אישה ושהה עמו עשרה שנים לא נהגו לכוף אותו לגרשה, אע"פ שלא קיים פריה ורביה, וכן בשאר ענייני זיווגים, ובלבד שלא תהא אסורה עליו.

1. מסכת אבות(ה/כא): בן י"ח לחופה.

א. יבמות(סב:): המשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר "וידעת כי שלום אהלך".

קידושין(כט:): אמר רב חסדא האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה אמינא לשטן גירא בעיניך

ב"י – בר ארביסר – כלומר י"ג שנים מלאות.

ב. קודם י"ג

- √**רמב"ם** – קודם יג לא ישא דהוי כזנות.

ב"י: ולמד כן מיבמות(קיב:) לא תיקנו רבנן נישואין לקטן.

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

וכן מיבמות(צו:) אשת קטן פטורה מן החליצה ויבום.
משמע: כיון שלא תיקנו נישואין בעילתו בעילת זנות.
ומ"ש "המשיאן סמוך לפרקן" היינו י"ג שלמות.

• **אבל התו"ס(ר"י)** – אף שלא תיקנו נישואין לקטן לא חשיב בעילתו בעילת זנות ומצווה נמי איכא (דסמוך לפרקן משמע קודם יג).
כ"ד רש"י שכתב – סמוך לפרקן שנה או חצי שנה קודם, דלא קטן הוא כולי האי.

• **הב"ח** – בגיל 12-13 אם אביו משיאו הוי קידושין מדרבנן ומצווה להשיאו.
והח"מ – חולק על הב"ח.
כנסת יחזקאל: אם אביו משיאו ומתפיסו נכסים שיוכל לכתוב כתובה – מצווה להשיאו, ואם לאו – לא.

• **מרדכי והאשרי** – אף שבקטן לא תיקנו נישואין, מ"מ אין ביאתו ביאת זנות שהרי נשא דרך נישואין ומותרת לעמוד אצלו.
כ"פ הרמ"א (מג'/א).

2. קידושין(כט:): אר"ה – בן כ' ולא נשא אישה כל ימיו בהרהורי עבירה.
אמר רבא וכן תנא דבי ר' ישמעאל: עד כ' שנה יושב הקדוש ברוך הוא ומצפה לאדם מתי ישא אישה כיון שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו.

א. הרא"ש: רווק שעברו עליו כ' שנים ואינו רוצה לישא אישה ב"ד כופין אותו לישא לקיים מצוות פריה ורביה.

3. שם(כט.): ת"ר – ללמוד תורה ולישא אישה – ילמד תורה ואח"כ ישא אישה אם א"א לו בלא אישה ישא אישה ואח"כ ילמד תורה.
אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה נושא אישה ואח"כ ילמוד תורה.
ורבי יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה? ולא פליגי הא לן והא להו:
הרא"ש: לכו"ע אם א"א לו ללמוד עם אישה ילמד ואח"כ ישא אישה.
פרש"י: הא לן – בני בבל היו הולכים ללמוד בא"י ואין צרכי בית מוטלים עליהם, ולכן ישא תחילה שלא יהרהר, ואח"כ ילך ללמוד.
הא להו – לבני א"י שלומדים במקומם יש עליהם צרכי הבית, ילמד תחילה ואח"כ ישא אישה.

√**ולכן פסק הרמב"ם:** אם עוסק בתורה וטרוד בה, ומתיירא לישא אישה כדי שלא יטרח במזונו ויתבטל מן התורה - מותר להתאחר.
[הרמב"ם ס"ל - כל שיש עליו עול פרנסה והדבר יבטל מלימודו פטור ממצוות פריה ורביה כל ימיו. ובן עזאי אף שאין עליו עול פרנסה פטור].

אבל הרא"ש – קצבה לאותו לימוד לא ידענא, שלא יתכן לבטל מצוות פריה ורביה כל ימיו.
[ורק לבן עזאי לא היתה קצבה ויכל להתבטל ממצוות פריה ורביה כל ימיו, אבל אדם אחר יש לו גבול. ואף שאין יצרו מתגבר עליו ואין לו עול פרנסה יש עליו חיוב מצוות פריה ורביה.]

1. שישא אישה בן י"ח

ח"מ: אף שכל המצוות חייב בן י"ג, כאן קיבלו חז"ל (אבות ה/כא) שרק בן י"ח לחופה, מאחר שצריך ללמוד קודם. שהרי: בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לתלמוד, **בן שמונה עשר לחופה.**

א. והמקדים לישא בן י"ג מצווה

ברכ"י: בדורות הללו נחלשו הטבעים ונשתנו הדורות, ולכן אין להקדים לפני י"ג (מהר"ר יונה חסיד).

ב. דהוי כזנות

ב"ש: והתו"ס כתבו – אין זנות שהרי בקידושין היא אצלו. ואף שלא תיקנו קידושין לא הוי זנות, שהרי בשנת הי"ג (י"ב ויום אחד) לא תקנו חכמים קידושין ואין זנות ואף מצווה איכא.

2א. ואינו רוצה

מהריק"ש: דווקא שאינו רוצה לשאת אישה כלל, אבל כשמחפש שידוך טוב או סיבה אחרת – אין כופין אותו. מ"מ לא יתאחר יותר מגיל כ"ד.

4. ולא נהגו לכוף ע"ז (ריב"ש)

ח"מ: כתב הריב"ש – מיירי שלא נהגו לגרש עקרה שלא ילדה או שרוצה לשאת עקרה לא נהגו לכפות. אבל לשבת בלא אישה כלל אפשר שנהגו לכפות

שלא לכוף

ברכ"י: כ"כ הרש"ל.
אבל ספר קרית מלך – כל ב"ד שאינו כופה ע"ז לאו שפיר עביד, ואין להשגיח במנהג.

ושהה עמה עשר שנים

ח"מ: מקור דין זה מת' הריב"ש.
המעיין בריב"ש יראה שכתב הפוך – אם שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה אעפ"כ כופין להוציא, ואע"פ שכבר נשואה לו, וכ"ש שמונעים ממנו לישא עקרה.

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

ב"ש: ושהה עמה – כיון שיש מצווה לגרשה ולשאת אחרת משום מצוות פריה ורביה, נראה שבזמן הזה מותר לגרשה בע"כ דבכה"ג לא גזר רבנו גרשום.
מ"מ יש אחרונים שחלוקים על הב"ש בסימן קנ"ד.

א - ד

ומי שחשקה נפשו בתורה, כבן עזאי, תמיד, ונדבק בה כל ימיו, ולא נשא אישה, אין בידו עוון, והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו.

יבמות(סג:): תניא –בן עזאי אומר כל שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר "ואתם פרו ורבו".
אמרו לו לבן עזאי: יש נאה דורש ונאה מקיים נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים?
אמר להן בן עזאי ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים.

הגהות והערות: כתב בספר דרך פיקודך – דווקא שהוא דבוק כ"כ בתורה עד שא"א לו לקיים המצווה. וכ"ה הלשון שאמר בן עזאי: "מה אעשה ונפשי חשקה בתורה", ר"ל וא"א לי בשום אופן לקיים המצווה, כי מחמת התשוקה אין לי תשוקה לתאוות כוח המוליד.

אין בידו עוון

ט"ז: היינו בדיעבד, אבל לכתחילה לא יעשה כן.

א - ה

1. כיון שיש לאדם זכר ונקבה, קיים מצות פריה ורביה, א. והוא שלא יהיה הבן סריס או הנקבה איילונית. (פירוש: איל הוא זכר הצאן, כלומר שיש לאישה טבע הזכר וסימנים הם שאין לה שדים כנשים, וקולה עבה, ואותו מקום אינו בולט מגופה כיתר הנשים).

1. יבמות(סא:): לא יבטל אדם מצוות פריה ורביה אא"כ יש לו בנים:
בש"א – שני זכרים.
√בה"א – זכר ונקבה שנאמר "זכר ונקבה בראם".

א. שם(סב:): בני בנים הרי הם כבנים. מת אחד מהם או נמצא סריס לא קיים מצוות פריה ורביה. כ"פ הרמב"ם.

1א. שלא יהא הבן סריס

ח"מ: נראה שאם הבן נשא איילונית או הבת נשאת לסריס או שלא נישאו כלל – קיים הרב מצוות פריה ורביה, שאל"כ ליתני רבותא.

כ"כ הב"ש – שהקפידה שלא יהיו בנים סריסים או איילוניות שאינן ראויים לילד. אבל אם נישאו לסריסים ואיילוניות תו נפטר אביהם ממצוות פריה ורביה.

או נקבה איילונית

פת"ש(ס בני אהובה): יש לפקפק אם לא נישאו כלל, שהרי קי"ל היו לו בנים ומתו לא קיים האב מצוות פריה ורביה, דבעינן "לשבת". א"כ גם אלו שלא נישאו סופם למות בלא בנים.
ואפשר דווקא כשמתו בחיי אביהם, אך בת שנישאת לסריס ודאי לא תלד שהרי הגירושין לא תלויים בה (משא"כ בבן שיתכן שיגרש אשתו וישא אישה בת בנים).

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

א- ו

1. נולדו לו זכר ונקבה, ומתו והניחו בנים - הרי זה קיים מצות פריה ורביה.

2. בד"א, כשהיו בני הבנים זכר ונקבה, והיו באים מזכר ונקבה, אף על פי שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו, הואיל ומשני בניו הם באים הרי קיים מצות פריה ורביה.

א. אבל אם היו לו בן ובת, ומתו, והניח אחד מהם זכר ונקבה - עדיין לא קיים מצוה זו.

3. הגה – *מהרי"ל:* **היה הבן ממזר או חרש, שוטה וקטן, קיים המצוה** (ב"י בשם הרשב"א).

1. יבמות(סא:): איתמר היו לו בנים ומתו:

רב הונא אמר - קיים פריה ורביה.

✓רבי יוחנן אמר - לא קיים.

מיתיבי: בני בנים הרי הם כבנים. מת אחד מהם או שנמצא סריס - לא קיים פריה ורביה.

תיובתא דרב הונא תיובתא.

2. שם(סב.): בני בנים הרי הם כבנים:

סבר אביי למימר: ברא לברא וברתא לברתא, וכ"ש ברא לברתא אבל ברתא לברא לא.

✓אמר ליה רבא: "לשבת יצרה" בעיא והא איכא.

לשבת יצרה

מהטור – משמע שאם מתו והניח **כל אחד** בן או בת (שנים בנים או שני בנות) קיים מצוות פריה ורביה כיון שמכוח זכר ונקבה באו.

אבל הרמב"ם – דווקא כשבני הבנים הם זכר ונקבה ובאו מזכר ונקבה.

כ"כ תה"ד – כ"מ מהגמרא והתו"ס כהרמב"ם.

ד"מ: אבל אם היו זכר ונקבה משני בנים או בנות לא קיים מצוות פריה ורביה (כיון שלא באו מזכר ונקבה), שהרי א"א שלא יצאו משני בניו זכר ונקבה בעתיד.

א. שם: לכו"ע מיהת תרי מחד לא.

פרש"י: תרי מחד – והשני מת בלא בנים לא קיים הזקן מצוות פריה ורביה.

ירושלמי: מי שיש לו בן מכל מקופם פוטר מיבום והוא בנו אפילו לפריה ורביה.

ריטב"א – פירוש אפילו בנו ממזר נקרא בינו ויוצא י"ח מצוות פריה ורביה (כשיש לו שנים).

2. בני בנים זכר ונקבה

ח"מ: זוהי דעת הרמב"ם (רק כשיש בן או בת, אבל שני זכרים או שתי נקבות לא מהני).

אבל התו"ס - אף אם היו בני הבנים שני הבאים מזכר ונקבה – קיים מצוות פריה ורביה.

והוסיף שלטי הגיבורים – ואפשר אף שתי בנות. כ"כ הב"ש.

א. הניח אחד מהם זכר ונקבה

ד"מ: היו לו שני זכרים והולידו זכר ונקבה, עכ"ז לא קיים מצוות פריה ורביה.

ב"ש – כי לפי מסקנת הגמרא ל"א שהנכדה משלימה לזכר ונקבה.

ואם הבן קיים והבת מתה והניחה בת – קיים מצוות פריה ורביה (כיון שעתה יש זכר ונקבה, בנו ונכדתו).

ואם הבן קיים אך לא הוליד עדיין, והבת מתה והניחה בן נראה שלא קיים פריה ורביה (כיון שעתה יש בן ונכד, ולא זכר ונקבה).

3. ממזר

ח"מ: יש להסתפק, אישה שנתעברה באמבטי אם נקרא בנו ואם קיים מצוות פריה ורביה?

ובליקוטי מהרי"ל – מסיק שהוא בנו לכל דבר.

כ"פ הב"ש – נקרא בנו, והראיה יו"ד(קצ"ה הג' סמ"ק) אישה מוזהרת שלא לשכב על סדין ששכב עליו האיש, פן תתעבר משכבת זרע של אחר. גזרה שמא ישא אחותו מאביו.

משמע שהוא בנו לכל דבר [ושמא הוא רק לחומרא?].

ממזר... קיים המצווה

וספר חסידים – לא קיים המצווה, דקי"ל שממזר לא חי

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

(יבמות עח:).

ב"ש - ואפשר שספר חסידים איירי כשלא ידוע שהוא ממזר דאז אינו חי, אבל אם ידוע קיים האב מצוות פריה ורביה.

חש"ו

פת"ש(הג' יד אפרים): קטן ל"ד, דאגב שיטפיה נקט קטן (שהרי ברור שבקטן קיים פריה ורביה).

א - ז

1. היו לו בנים כשהיה עובדי כוכבים, ונתגייר הוא והם - ה"ז קיים מצוה. א. אבל אם היו לו בנים כשהוא עבד, ונשתחרר הוא והם - לא קיים מצוה זו עד שיוליד אחר שנשתחרר.

1. יבמות(סה.): איתר – היו לו בנים בגיותו ונתגייר:

√**רבי יוחנן אמר** – קיים פריה ורביה, שהרי יש לו ילדים.

ר"ל אמר – לא קיים, שהגר שנתגייר כתינוק שנולד דמי.

הסבר מחלוקת:

ר' יוחנן סובר – שיש להם יחוס, שנאמר "בלאדן בן בלאדן".

ר"ל סובר – שרק בהיותם גויים יש להם יחוס אבל אחר שנתגיירו אין להם יחוס.

נתגייר

רמב"ם – דווקא נתגייר הוא ובניו, שאל"כ אין בניו הגויים עולים לקיום פריה ורביה.

כ"פ הטור וה"ה.

א. שם: אמר רב – הכל מודים **בעבד** שאין לו יחוס, דכתיב "שבו פה לכם עם החמור" עם הדומה לחמור.

1. ונתגיירו הוא והם

תו"ס: ואף דקי"ל גר שנתגייר כתינוק שנולד? מ"מ כיון שבגיותו קיים כבר פריה ורביה, שאז זרעו היה מיוחס, לכן נפטר גם עכשיו.

ב"ש – משמע מהתו"ס שאף שלא נתגיירו בניו קיים פריה ורביה. כ"כ ת' מהרי"ל.

אבל המחבר – פסק כהרמב"ם והטור שדוקא כשנתגיירו בניו איתו.

א - ח

1. אע"פ שקיים פריה ורביה, אסור לו לעמוד בלא אישה,

א. וצריך שישא אישה בת בנים אם יש ספק בידו, אפילו יש לו כמה בנים.

ב. ואם אין ספק בידו לישא אשה בת בנים אא"כ ימכור ס"ת:

אם אין לו בנים - ימכור כדי שישא אשה בת בנים.

אבל אם יש לו בנים - לא ימכור אלא ישא אשה שאינה בת בנים ולא יעמוד בלא אשה.

2. וי"א שאפילו אם יש לו בנים - ימכור ס"ת כדי שישא אשה בת בנים.

3. הגה – *נ"י:* מיהו אם מכיר שאינו בן בנים עוד ואינו ראוי עוד להוליד, ישא אשה שאינה בת בנים.

4. וכן אם יש לו בנים הרבה ומתיירא שאם ישא אשה בת בנים יבאו קטטות ומריבות בין הבנים

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

ובין אשתו, מותר לישא אשה שאינה בת בנים.

א. אבל אסור לישב בלא אשה משום חשש זו (תה"ד סי' רפ"ג).

1. יבמות(סא:): משנה – לא יבטל אדם מפריה ורביה אא"כ יש לו בנים.

גמ: אא"כ יש לו בנים – משמע שאם יש בנים יכול לבטל ממצוות פריה ורביה אבל מאישה לא יכול לבטל.
מסייע לר"נ אמר שמואל... לא טוב היות אדם לבדו.

ב. אין לו בנים נושא אישה בת בנים, יש לו בנים נושא אישה דלאו בת בנים.
נ"מ: למכור ס"ת בשביל אישה בת בנים

פרש"י: יש לו בנים אינו חייב למכור ס"ת לישא אישה בת בנים, אלא ישא עקרה או זקנה.

א. שם(סב:): מתניתין דלא כריב"ל, דתניא: ריב"ל אומר נשא אישה בילדתו ישא אישה זקנתו...
ואמר רב מתנא – הלכה כריב"ל.

פרש"י: מהמשנה משמע שאם יש לו ילדים יכול להבטל ממצוות פריה ורביה, דלא כריב"ל.

הלכה כריב"ל

הרא"ש – בכל הספרים גורסים "מתניתין **דלא** כריב"ל".
אבל הרי"ף - לא כתבה, דס"ל שהלכה כמו כולם (משנה, ר"נ וריב"ל) ונ"מ למכור ס"ת.

√**כלומר:** לעולם יקח אישה בת בנים כריב"ל, ואם צריך למכור ס"ת:
אם אין לו בנים – ימכור ס"ת ויקח אישה בת בנים.
ואם יש לו בנים – אינו מחויב למכור ס"ת אלא יקח אישה שאינה בת בנים ולא יעמוד בלא אישה (כר"נ).

2. אבל לספרים הגורסים "מתניתין **דלא** כריב"ל" משמע שחולקים, ולריב"ל (שהלכה כמותו) בכל גוונא (אף שיש לו בנים) ימכור ס"ת וישא אישה בת בנים.
כ"ד הרא"ש.

4. תה"ד: אלמן שקיים מצוות פריה ורביה ורוצה לשאת אישה אחרת, וירא מקטטה, לכן רוצה לישא אישה שאינה בת בנים, ואם לא ימצא אישה כזו ימנע?
תשובה: יפה עושה במה שנושא אישה שאינה בת בנים מחשש מריבה, שהרי ראינו (יבמות מד.) שדוחים ייבום וחולצים משום קטטה.
קק'

א. אבל לא יפה עושה במה שרוצה למנוע לגמרי אם לא ימצא אישה שאינה בת בנים, דאסור לעמוד בלא אישה.

1. אסור לעמוד בלא אישה

ב"ש: אף שהוא נלמד מהפסוק "לא טוב היות האדם לבדו" אינו אלא מדרבנן, שהפסוק רק אסמכתא.

א. אישה בת בנים

ב"ש: הרי"ף הרא"ש והרמב"ם כתבו – ואינו אלא מדרבנן.
כתב הרמב"ן – ואין כופים אותו ע"ז, שאינו אלא כעין ישוב הארץ

ב. שאינה בת בנים

ח"מ: ואם אינו מוצא שום אישה בלא מכירת ס"ת צריך למכור ס"ת לא יעמוד בלא אישה.
ואף שמהגמרא משמע שהטעם שמותר למכור ס"ת משום "לשבת יצרה" (ואין להתיר רק משום הרהור עבירה), מ"מ הרהור עבירה קשה משבת יצרה (וכ"ש שיהא מותר למכור ס"ת בגלל הירהור) (כמ"ש תה"ד).
וכ"ה ברמב"ן(מלחמות).
אבל הב"ש – יש כאן ג' דינים לעניין מכירת ס-ת :
א. בשביל פריה ורביה – לכו"ע מוכרים ס"ת.
ב. בשביל "לערב אל תנח ידך" :
לרי"ף – אם אין לו בנים מוכרים, יש לו בנים אין מוכרים.
לרא"ש – בכל גוונא מכורים
ג. בשביל שלא ישב בלא אישה:
בדעת הנמ"י – אין מוכרח (לאפוקי ח"מ בשעת נמ"י שמוכרים)
לרמב"ן – מוכרים.

סיכום: כשאינו מוצא שום אישה בלא למכור ס"ת

- **נמ"י** – אין מוכרים ס"ת, שרק לעשות מצווה (לערב אל תנח ידך) מתירים ולא לצורך להינצל מהרהורי עבירה.
כ"ד ח"מ – שאם נחמיר למכור הוי קולא לעניין איסור מכירה.
- **רמב"ן** – מוכרים אף להינצל מעבירה
כ"ד הב"ש – שהרהורי עבירה קשים מעבירה.

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

2. וי"א

בנו של הח"מ(הרמ"ע מפאנו): כאשר השו"ע מביא דעת בסתם ואח"כ מביא חולקים בשם "י"א" – דעתו כסתם ולא הביא דעת הי"א רק לחלוק כבדו לסברא השנייה, ואן הדבר כספק אצלו (כלומר הלכה ודאי כדעה ראשונה).

אבל הב"ש – ליתא

שהרי כאן הרא"ש, המאירי, רמב"ן, ריטב"א ונמ"י – ס"ל שמוכרים (כדעת הי"א).

ולא מצינו מי שסובר שלא מוכרים רק הרא"ש[הרי"ף].

4. יבואו לידי קטטות (תה"ד)

ח"מ: הראיה של תה"ד לדין זה, מדין שמשאין לו עצה הוגנת לו ודוחים מצוות ייבום בשביל קטטה.

וראיה קלושה, שייבום וחליצה תלתה התורה בייבום וי"א שמצוות חליצה קודמת. משא"כ להפטר מ "לערב אל תנח ידך" בגלל קטטה שאפילו ס"ת מחויב למכור (לדעת הרא"ש) אין לנו ראיה.

א. אבל אסור לישב שלא אישה

ב"ש: טעמו – משום קטטה יכול לבטל מצוות פריה ורביה, אבל משום חשש קטטה אין לעשות עבירה, כי יש לחוש שיתגבר עליו יצה"ר.

א - ט

1. נושא אדם כמה נשים, והוא דאפשר למיקם בסיפוקייהו.

א. ומ"מ נתנו חכמים עצה טובה שלא ישא אדם יותר מד' נשים, כדי שיגיע לכל אחת עונה בחודש.

2. ובמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת - אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו.

3. (ועיין לקמן ס"ס ב' דאסור לישא שתי נשים בשני מקומות).

1. יבמות(סה): אמר רבא – נושא אדם כמה נשים על אשתו, והוא שיכול לזון את כולם.

א. יבמות(מד.): עצה טובה קמ"ל שלא ישא יותר מ ד' שנים כדי שיגיע לכל אחת עונה בחודש.

פרש"י: עונה בחודש – עונת ת"ח מערב שבת לערב שבת.

2. נמ"י: כתב הריטב"א בשם רבותיו – מקום שנהגו שלא לישא אלא אישה אחת, אינו רשאי לישא אישה אחרת על אשתו, שע"ד כן התחתן עמה.

3. שו"ע(ב/יא): לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה אחרת במדינה אחרת, שמא יזדווגו הבנים זה לזה ונמצא אח נושא אחותו.

ואדם גדול ששמו ידוע וזרעו מפורסם אחריו, מותר.

1. למיקם בסיפוקייהו

ח"מ: מהרמב"ם משמע שהדבר תלוי ברצון האישה, ולא מצד איסור, שאז לא יעזור הסכמת האישה.

וכ"מ מהטור והריב"ש.

ולכן אם היא מוחלת ורצונה להסתפק במועט ודאי יכול לשאת כמה נשים, דכתיב "והחזיקו שבע נשים באשי אחד".

ב"ש – מיהו ביבמה אפילו היא מוחלת מוטל על ב"ד לתת עצה טובה שלא תינשא לו.

עונה בחודש

ח"מ: שעונת ת"ח בכל ערב שבת, ויגיע לכל אחת פעם בחודש, לפי שסתם וסת ל' יום, ולפחות תהיה לה עונה אחת טרם יבוא וסת שני.

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

א - י1

1. רבנו גרשון החרים על הנושא על אשתו.

2. אבל ביבמה לא החרים, א. וכן בארוסה. ב. הגה - אם אינו רוצה לכנוס אלא לפטור (מהרי"ק שורש ק"א).

ג. וה"ה בכל מקום שיש דיחוי מצוה, כגון ששהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה (מרדכי פרק החולץ ורשב"א סימן ר"פ ומהר"ם מפאדווה סי' י"ט).

3. אומנם יש חולקים וסברא ליה דחרם ר"ג נוהג אפילו במקום מצוה ואפילו במקום יבום, וצריך לחלוץ (הגהת מרדכי דיבמות והגהות מרדכי דכתובות וכ"כ נ"י פרוש החולץ).

4. ובמקום שאין הראשונה בת גירושין, כגון שנשתטית או שהוא מן הדין לגרשה ואינה רוצה ליקח גט ממנו - יש להקל להתיר לו לישא אחרת (כן משמע בתשובת הרשב"א).

א. וכל שכן אם היא ארוסה ואינה רוצה להנשא לו או לפטור ממנו.

1. תו"ס: ר"ג החרים לא לשאת שתי נשים, וחייבים לכוף על החרם שלו.

2. אבל ביבמה לא החרים.

כ"כ נמ"י(ריטב"א).

א. מהרי"ק: בארוסה אין תקנת ר"ג לישא אישה על ארוסתו, ורק באשתו הנשואה אסור לישא אישה על אשתו. שהרי בארוסה ורוצה לחזור בו מי יחייבנו להכניסה לחופה ולהתחייב בכתובה, אלא שחייב לגרש.

כ"פ המחבר והרמ"א.

ומהרי סגל – אף בארוסה גזר ר"ג.

כ"כ ח"צ.

ג. הריטב"א: אם שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה – מותר לישא אחרת לקיים פריה ורביה.

כ"כ מהר"ם פדואה, רשב"א.

כ"מ מהמרדכי (יבמות) – שבמקום דיחוי מצווה לא תיקן ר"ג.

3. אומנם הג' מרדכי(ת' ר' אביגדור) – אף במקום ייבום גזר ר"ג וכופין אותו לחלוץ ולא ליבם.

כ"כ נמ"י, ר"י(או"ז) ור"י מינץ.

4. ת' הרשב"א: באישה שנשתטית – חרם רבנו גרשום לא נתפשט בגבולנו והדעת נוטה שלא גזר בכל הנשים, שלא עשה אלא לגדור בפני הפריצים שמתעללים בשנותיהם שלא כראוי. אבל אותם שאמרו חז"ל שיוצאת בלא כתובה או שיוצאת ע"פ דין או שחייב לגרשן – לא גזר רבנו גרשום, ויכול לישא אישה על אשתו.

0. הקדמה

טעם גזרת חרם רבנו גרשום:

א. משום קטטה.

ב. משום עיגון, שימנע מאשתו ראשונה להתגרש למרות שאינה רוצה בה (כיון שממילא יש לו אישה אחרת).

ג. שלא ישא אישה במדינה זו וילך וישא אישה אחרת במדינה אחרת (ונמצא אח נושא אחות).

1. רבנו גרשום החרים

ב"ש: הטעם כתב הגמ"ר – משום קטטה, ולא משום דררה דאיסורא.

ד"מ – ונ"מ כשיש מחלוקת בתקנה המקל לא הפסיד, דליכא חשש איסור.

ועוד שהתקנה היתה עד האלף השישי, אלא שנהגו להחמיר, ולכן במקום ספק יש להקל.

החרים

באה"ט(הלקט): תקנת רבנו גרשום מוטלת על האיש ולא על האישה (לפי שהאישה בכל דהו ניח"ל). ולכן מותרות שני אשכנזיות להינשא לספרדי אחד (שעליו אין חרם רבנו גרשום).

הנושא על אשתו

ב"ש(ט', סק"כ): בזמן הזה שיש חרם רבנו גרשום שלא לישא אישה על אשתו אין עד אחד נאמן להעיד שמתה אשתו, שהרי התחזק איסורא שהוא נשוי ואין עד אחד נאמן בהתחזק איסורא.

אך רבו חלקו עליו – נו"ב, קורבן נתנאל.

כ"כ ת' בית אפרים – משום דהוי מילתא דעבידי לגלויה.
כ"כ ישועות יעקב – כיון שאינו רק מדרבנן.
כ"ד הנו"ב - אנשים שבאו ממקומות רחוקים, ושלחו מכאן גט לנשותיהם, ובאו כתבים מב"ד שהשליח מסר הגט לאישה כדת, אלא שאין חתימת ב"ד ניכרת. האם האנשים כאן יכולים לשאת נשים אחרות?
כבר נתבאר שעד אחד נאמן להעיד לאיש שאשתו מתה. וכאן שיש כתב מב"ד עם חתימת ב' עדים ולפי הרשב"ץ זה עדיף מעד אחד – יש להתיר לשאת נשים אחרות.
סיכום: האם עד אחד נאמן במקום חרם רבנו גרשום לומר שאשתו מתה שיוכל לשאת אחרת?
ב"ש – אינו נאמן לשאת אחרת ע"פ עדות עד אחד, כיון שהתחזק האיסור.
נו"ב – עד אחד נאמן.
כ"כ קורבן נתנאל, בית אפרים, ישועות יעקב.
ב"ש: קידש אישה והלכה למדינת הים, ובא עד אחד שמתה, אינו נאמן כדי שישא אחותה (תו"ס, נמ"י וה"ה).

הנושא על אשתו

נו"ב: איש אשר בשנות רעבון הלכה אשתו עם הבן והבת מדוחק פרנסה, ושוב לא נודע מהם יותר מ 8 שנים, ורוצה הבעל לישא אישה אחרת?
אין להתיר – כיון שאשתו לא מרדה בו ומחמת רעבון הלכה, ואין כאן גם דבר מצווה שהרי כבר קיים מצוות פריה ורביה, שחזקה שילדיו קיימים.
גם אין להתיר מטעם הרהורי עבירה שא"כ נתת דבריך לשיעורין, וכי מי שאשתו חולה נתיר לו לשאת אישה אחרת מחמת הרהורי עבירה.
ולכן אין מקום להיתר, וגם איסור איני אומר בו, ואם יקבל היתר מ 100 רבנים יש להתיר.
מ"מ אם יבוא עד אחד ויעיד שמתה, ואף עד מפי עד – יש להתיר לו ואף שהתחזק האיסור (לאפוקי ב"ש).
אם המקרה הוא כנ"ל ובא עד אחד שבאותו מקום מתה אישה פלונית, וקם הבעל ואמר "זו אשתי" – האם נאמן הבעל או כיון שנוגע בדבר הוא אינו נאמן? – יש להתיר:
ראשית – כלה זמן חרם רבנו גרשום.
שנית – התחזק איסורא מפי עצמו, שאמר שיש לו אישה יש להקל.
ת' נו"ב בשם בנו: אישה שנשתטית ועזבה את הבית בטירוף, וזה שבע שנים שאבד זכרה, האם מותר לבעלה לישא אישה אחרת?
בת' נו"ב כתב אבי - שאין להתיר באישה שאבד זכרה אלא בעד אחד. ואף שיש מקום לדון מחמת חזקת חיים שלה יש חזקה אחרת, שאם היתה קיימת היתה חוזרת לבעלה כיון שלא היתה קטטה בניהם, מ"מ חלילה לחלוק על אבי.
מ"מ כאן שהיא שוטה יש מקום להקל ע"פ פסק הרמ"א שבאישה שוטה (אף שהיא בפנינו) יש להקל לישא אישה אחרת. ואף יש מקום לומר דווקא כשהיא בפנינו והיא שוטה אבל כשאינה בפנינו נחוש משא התפקחה. מ"מ מעמידים אותה על חזקת שעה שיצאה, ויש לזה הוכחה שאם התפקחה היתה חוזרת לבעלה. ועוד שיש ספק שמא מתה.
מ"מ אין להקל אא"כ יסכימו עמי עוד שני רבנים.
אומנם בת' חת"ס – מעשה באישה שנשתטית ולקחו אותה לעיר אחרת להתרפאות, ועתה נודע מפי עד אחד שמתה – אין להתיר שהרי הב"ש כתב שאין עד אחד נאמן בהתחזק איסורא (לאפוקי הנו"ב שחלק על הב"ש והתיר).
ואפילו אם נרצה להקל (נגד הב"ש) מ"מ כאן יש צדדים נוספים להחמיר:
א. כאן האישה שוטה ויכול לקבל היתר מ 100 רבנים והשלשת גט וכתובה, ולמה נסמוך על עד אחד.
ב. ועוד מקום הרפואה ידוע ילכו ויבררו מה קרה לה.
ת' בית אפרים: איש אחד שגר בקהילה כ 12 שנים, וסיפר לכמה אנשים שיש לו אישה ובת במקום אחר. ועתה אומר ששיקר ומעולם לא היתה לו אישה, ורק מחמת הבושה שהוא פנוי אמר כן, ורוצה לשאת אישה?
יש לעיין באמיתת האמלתא (הבושה):
ראשית – מחמת הבושה היה די שיאמר שהוא אלמן.
שנית – על שהוחזק בעיר ל' יום לא מהני אמתלא (כמ"ש הב"ש).
מ"מ יש מקום להתיר, שאף בלא אמתלא היא נאמן, שמה שאסר עצמו לישא אחרת שאינו יכול לחזור בו הוא רק מתורת ספק (שמא הדברים הראשונים עיקר), וא"כ כיון שחרם רבנו גרשום אחר האלף החמישי הוא רק מנהג יש להקל.
וגם מ"ש הב"ש שאחר ל' יום לא יכול לחזור – אינו מוחלט, שהרי לפי הרמ"א (סימן ב) אף אחר שהוחזק נאמן באמתלא כל שלא הוחזק רק מפי עצמו ועל ידי דיבור לבד.

4. כגון שנשתטית... יש להקל

ב"ש: והכלבו לא התיר אלא בהיתר 10 רבנים.
כ"כ ח"מ, ביאור הגולה (ת' מהר"ם).

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

ובד"מ – א"צ להיתר 100 רבנים בזה"ז, כי כבר כלה חרם רבנו גרשום ואינו אלא מנהג שנהגו להחמיר.

ולכן כאן הרמ"א כלל שני דינים כאחד, נשתטית או כשמהדין חייב לגרשה. וכמו בדין שחייב לגרשה אין חרם רבנו גרשום (כמ"ש בסימן קטו/ג-הגה) כן הדין בנשתטית אין חרם רבנו גרשום וא"צ היתר 100 רבנים.

מיהו הב"ח – מצריך גם בימנו היתר 100 רבנים.

סתירה ברמ"א: בעניין גירושין בע"כ

כאן כתב – אישה שמין הדין יש לגרשה ואינה רוצה לקבל הגט מותר לו לשאת אחרת (ולא פסק שיגרשנה בע"כ).

ובסימן (קטו/ד) פסק – בעוברת על דת שאין חרם רבנו גרשום, ומותר לגרשה בע"כ?

- **שב יעקב** – יש לחלק, באישה שפשעה כגון עוברת על דת (קטו/ד) מותר לגרשה בע"כ. אבל אישה שלא פשעה (כאן) כגון ששהתה י' שנים בלא זרע שמהדין צריך לגרשה, צריך היתר מאה רבנים לשאת אישה אחרת (וחולק על הב"ש שמתיר בדעת הרמ"א בלא היתר 100 רבנים).
- **נו"ב בשם חכם אחד** – לגרש בע"כ קל יותר מלשאת אחרת (כמ"ש ת' מהר"ם פדואה).

וא"כ בסימן קט"ו - מיירי לגרש בע"כ ובזה לכו"ע אין חרם רבנו גרשום.

משא"כ כאן – דמיירי לישא אישה אחרת הביא הרמ"א ב' דעות (כשאי אפשר לגרשה).

- **ונו"ב עצמו** – חולק, גירושין בע"כ חמור יותר, שלא נקבע בו גבול זמן עד האלף החמישי כמו שנקבע בלישא אישה אחרת.

מ"מ דברי מהר"ם פדואה נכונים בעוברת על דת שעדיף לגרשה מלישא אישה אחרת, דשמא תחזור בתושבה ונמצא נושא ב' נשים.

משא"כ שהתה עשר שנים ולא ילדה עדיף לישא אישה אחרת ולא לגרשה, שאין חשש שהרי פורש מהראשונה ולא תלד (שאם תלד שוב אסור לו לשאת ב' נשים) ותהיה השנייה בהיתר עולמית.

מ"מ לדברי השב יעקב – (שחולק על הב"ש), בלא פשעה אין להתיר לישא אישה אחרת בלא יתר 100 רבנים.

בדין היתר ע"י 100 רבנים

הכלבו: צריך 100 רבנים מ ג' קהילות ומ ג' ארצות.

חת"ס – וא"צ רבנים היושבים על כסא רבנות, שהרי א"א 100 רבנים היושבים על כסא רבנות מ"מ בעינן מ ג' קהילות.

אומנם גם א"א אנשים בעלמא אלא שיהיו ראויים להוראה, וכבר הסכים הנו"ב לצרף למי שמוסמך לסדר קידושין.

100 רבנים

ת' נו"ב: אישה שאינה משוגעת גמורה והיא עוסקת במשא ומתן, אלא שאינה בת דעת שלמה, ועכ"פ ראויה לתשמיש ע"י בדיקת חברותיה – אין להתיר לישא אישה אחרת, שא"כ נתת דבריך לשיעורין ואין אנו נזקקים לזה.

פ"ת בשם ת' מהר"י אייזיק – בעל שקיבל היתר 100 רבנים לשאת אישה על אשתו, ואח"כ אשתו נתרפאה לגמרי:

אם עדיין לא נשא אישה שנייה – חוזר האיסור למקומו.

ואם כבר שידך ויש קנס בהפרת השידוך - נ"ל להתיר.

ואם כבר שנא – יש להתיר.

א. וכ"ש בארוסה

פ"ת(מנחת עני): מסתימת לשון הרמ"א משמע – אף באומרת שתקבל הגט רק לאחר שנתיים מתירים לו לשיא אחרת.

א - י2

1. ולא פשטה תקנתו בכל הארצות.

א. הגה – *ת' כ"י מינץ:* ודוקא במקום שידוע שלא פשטה תקנתו, אבל מן הסתם נוהג בכל מקום.

ב. ועיין ביו"ד סימן רכ"ח - אם הלך ממקום שנהגו להחמיר למקום שנהגו להקל.

2. ולא החרים אלא עד סוף האלף החמישי.

א. הגה – *?"מ:* ומ"מ בכל מדינות אלו התקנה והמנהג במקומו עומד, ואין נושאין שתי נשים, וכופין בחרמות ונדויין מי שעובר ונושא ב' נשים לגרש אחת מהן.

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

ב . *מהרי"ק:* וי"א דבזמן הזה אין לכוף מי שעבר חרם ר"ג, מאחר שכבר נשלם אלף החמישי, ואין נוהגין כן.

3. י"א מי שהמירה אשתו, מזכה לה גט ע"י אחר ונושא אחרת, וכן נוהגין במקצת מקומות (פסקי מהרא"י סי' רכ"ו).

א . ובמקום שאין מנהג אין להחמיר ומותר לישא אחרת בלא גירושי הראשונה (שם מנהגי רינ"וס).

1. רשב"א: אותה תקנה לא פשטה בכל גבולותינו ולא בגבולות פרובינציא הסמוכים לצרפת, ומעשים במקומינו שת"ח ואנשי מעשה שנשאו שתי נשים ולא חשו לדבר.

2. מהרי"ק(הרשב"א): ולא תיקן רבנו גרשום אלא עד סוף האלף החמישי (וכבר עבר זמן זה).

3. תה"ד: מי שהמירה אשתו – נהגו באושטרייך להצריכו לגרשה כשירצה לישא אחרת, ומזכה לה הגט ע"י אחר, דזכות הוא לה שתזנה פנויה ולא אשת איש.

א . אבל בריינוס לא קפדי ונושאים אישה אחרת בלי גירושי הראשונה, דס"ל דבכה"ג לא תיקן רבנו גרשום.

ד"מ – ול"נ הטעם שהצריכו גט, לא להצילה מזנות, אלא שיש לחוש שמא אחר שישא אחרת וימות בלי ילדים ותתייבם אשתו השנייה, והיא אסורה להתייבם כיון שהיא צרת מומרת. ולכן מנהג יפה הוא לזכות לה גט במקום שנוהגים ליבם.

1ב . ממקום שנהגו להחמיר

באה"ט: שם (יו"ד רכ"ח) נתבאר דאין יכול לישא שתי נשים, שחרם רבנו גרשום אין המקום גורם אלא מונח על גוף האדם.

למקום שלא נהגו

הרש"ך: אינו חייב בחרם רבנו גרשום אלא כשהיה נשוי במקום שיצא משם. אבל אם לא היה נשוי שם ויצא למקום שלא נוהג החרם יכול לישא שתי נשים כנהג המקום.

אבל המהריב"ל – הואיל ויצא ממקום שנוהג החרם אף שהלך כשהוא פנוי למקום שאינו נוהג – אסור לישא שתי נשים, כיון שהחרם מוטל על האדם, והוא ממקום שנהגו לאיסור).

כ"פ כנה"ג.

למקום שלא נהגו

מהר"ם מטראני: ההולך ממקום שלא נהגו למקום שנהגו אסור לישא אישה על אשתו.

מי שעלה לא"י ולא עלתה אשתו עמו ורוצה לישא אחרת, שולח גט לאשתו ומשער הזמן עד שיגיע הגט לידה ונושא אחרת.

וכנה"ג – תימה, הרי יש חרם לגרש אישה בע"כ? ושמא יש לחלק.

ות' נו"ב – החמיר כיו"ב, אחד שעזב את אשתו, ולאחר זמן שלחה אשתו שיתן לה גט והסכים בתנאי שיחול בעוד שנתיים, והשליח יצא לדרכו עם הגט. ועבר הזמן של שנתיים וא"א לדעת אם נמסר הגט?

מה שאומרים שחזקה שליח עושה שליחותו ה"ד כשהדבר ביד שליח אבל כאן שמא לא תתרצה עכשיו האישה להתגרש.

ודברי מהר"ם מטראני לא נהירין.

2. עד האלף החמישי

כ"כ מהרי"ק בשם הרשב"א: שמענו שלא גזר רבנו גרשום אלא עד האלף החמישי.

ת' משכנות יעקב – גזרת חכמים הם לעולם אא"כ יעמוד ב"ד גדול בחוכמה ומניין. וא"כ מדוע לחרם זה יש גבול?

וי"ל ע"פ הרמב"ן – אין לחדש שום דבר גזרה אלא כדי לעשות סייג לתורה, אבל שלא סייג לתורה אפשר לגזור רק לשעה לפי עניין הדור לגדור פרצות, ולא לדורות.

ולפ"ז: הרשב"א ס"ל שר"ג החרים לא משום סייג לתורה אלא רק לצורך שעה ולכן הגבילו לסוף האלף החמישי ולא לדורות.

מ"מ אינו מוסכם (שהוא עד האלף השישי), שהרי כמה גדולים (ת' ב"י, הר"ן, הרמ"מ וראבי"ה) שהיו בתחילת האלף השישי ולא הזכירו קולה זו.

וגם היש"ש – דחה סברת הרשב"א.

ולפי שיטה זו: דס"ל שטעם החרם סייג לאיסור תורה (שמא ישא אישה כאן וילך וישא אחרת במקום אחר ויבואו ילדיו להינשא זה עם זו). ולכן החרים לעולם.

א . לגרש אחת מהן

ח"מ: פירוש השנייה שנשא תדחה מפני הראשונה, אא"כ הראשונה מוכנה לקבל גט הרצון.

כ"פ הב"ש.

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

מתי יש חרם רבנו גרשום?

כנה"ג בשם ב"י בתשובה, מהרח"ש ועוד פוסקים – חרם רבנו גרשום היה רק על תחילת הנישואין, ואם עבר ונשא אין כופין אותו להוציא (רק בתחילה כופין אותו שלא לישא). ואף אם הראשונה מסכימה לקבל גט לא כופין אותו להוציאה.

ות' נו"ב – חולק על כנה"ג, החרם קיים כ"ז שלא גירשה. וכ"מ מכל גדולי הדורות. שהרי –

ב"ש כתב – אישה שנשתטית והתירו לו לישא אחרת, ואם תתרפא ראשונה מיד יגרש השנייה.

ועוד – שהצריכו להשליש גט שיגרשנה מיד כשתתרפא.

3. מזכה לה גט

ח"מ: ושני טעמים לדבר :

מהרי"ק – שלא יעבור על חרם רבנו גרשום.

וד"מ – במקום שמייבמים יש לחוש שמא ימות בלא בנים ואשתו השנייה תתייבם ובאמת היא צרת סוטה שאינה מתייבמת.

כ"כ הב"ש.

ונושא אחרת

פת"ש(ת' צ"צ): ודוקא אם המירה ברצון (יש להתיר ע"י זיכוי ע"י אחר) , אבל המירה באונס אין רשאי לישא אחרת.

ועבה"ג(הט"ז) – יש להתיר לו לישא אחרת אף א"צ זיכוי הגט ע"י אחר.

וחלקו עליו רבים - והצריכו זיכוי הגט ע"י אחר.

סיכום: **אם אשתו המירה באונס**

צ"צ – אין היתר לגרשה ע"י זיכוי הגט.

ט"ז – יש להתיר אף בלא זיכו הגט.

עבה"ג – יש להתיר רק ע"י זיכוי הגט ע"י אחר.

ובספר כרם שלמה: ואם נשתמדה ברצון א"צ זיכוי הגט ע"י אחר ולא היתר 100 רבנים.

א . ובמקום שאין מנהג – אין להחמיר

ת' חמדת שלמה: ואף לשיטת מהר"ם שגם במקום מצווה גזר רבנו גרשום וצריך היתר 100 רבנים, ה"ד כשאשתו הראשונה לא אסורה עליו (כגון ששהה 10 שנים ולא ילדה) אבל כאן שנשתמדה, שהיא בחזקת זונה שאסורה עליו – אינו בכלל נשוא שתי נשים.

אין להחמיר

ת' חמדת שלמה: ולענ"ד אסור להחמיר.

אכן בתח"ס – אף שאסורה עליו מהתורה, אין להתיר אלא בהיתר 100 רבנים.

א - יא

ת' הרא"ש: **טוב לעשות תקנה בחרמות ונידויים על מי שישא אשה על אשתו.**

א - יב

נשבע שלא ישא אחרת על אשתו, ושהתה עשרה שנים שלא ילדה, יתבאר בסימן קי"ח.

שו"ע(קיח/טו): הנושא אשה שפסקה מלדת, ונשבע שלא ישא אשה אחרת עליה שלא מרצונה, אין יכולים להתיר לו שבועתו שלא מדעתה.

א - יג

1. אשה אינה מצווה על פריה ורביה. ועיין בסימן קנ"ד.

2. הגה – *הג' אלפסי:* ומ"מ יש אומרים דלא תעמוד בלא איש משום חשדא.

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

1. יבמות(סה:) משנה – האיש מצווה על מצוות פריה ורביה ולא האישה.
ר"י בן ברוקה אומר – על שניהם הוא אומר "ויברך אותם אלוקים פרו ורבו".
ב"י: הלכה כת"ק.

2. לא תעמוד

באה"ט: עצה טובה קמ"ל, מ"מ מעיקר הדין מותרת לעמוד בלא איש.

א- יד

דין מי שנשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, יתבאר שם.

שו"ע(קנד/י): נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה, יוציא ויתן כתובה או ישא אשה הראויה לילד.

והרמ"א(א/ג): ואפילו נשא אישה ושהה עמו עשרה שנים לא נהגו לכוף אותו לגרשה, אע"פ שלא קיים פריה ורביה, וכן בשאר ענייני זיווגים, ובלבד שלא תהא אסורה עליו.

הלכות פריה ורביה

סימן א: דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אישה.

סימן ב: שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה.

ובו יא סעיפים (**קידושין:** סט-עב. עה. עו. **כתובות:** יד, כח. **יבמות:** לז, מה, סד, עח, קא. **פסחים:** מט.)

ב - א

1. לא ישא אדם אשה שיש בה שום פיסול.

2. הגה: כל הנושא אשה פסולה משום ממון, הויין לו בנים שאינם מהוגנים. **א.** אבל בלאו הכי, שאינה פסולה עליו אלא שנושאה משום ממון - מותר (תשובת ריב"ש סימן ט"ו).

3. מי שרוצה לישא אשה פסולה, בני משפחתו יכולין למחות בו (הר"ן פרק המוכר). ואם אינו רוצה להשגיח בהם, יעשו איזה דבר לסימן שלא יתערב זרעו בזרעם.

4. *מ"י (או"ח):* ומי שפסקו לו ממון הרבה לשדוכין וחזרו בהם, לא יעגן כלתו משום זה ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה, כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר, וכל העושה כן מקרי נושא אשה לשם ממון, אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצליחו.

1. קידושין(ע.): ארבב"ח – כל הנושא אישה שאינה הוגנת לו, מעלה עליו הכתוב כאילו חרשו לכל העולם וזרעו מלח.

פירוש שאינה הוגנת לו – פסולה לו.

(שם): כל הנושא אישה שאינה הוגנת לו, אליהו כופתו והקב"ה רוצעו.

2. (שם): כל הנושא אישה לשם ממון הויין ליה בנים שאינם מהוגנים.

ד"מ – ומיירי באישה שפסולה לו וכמ"ש רש"י.

ריב"ש: אבל אם אינה פסולה לו ונשאה שלם ממון מותר.

3. כתובות(כח:): אחד מן האחים שנשא אישה שאינה הוגנת לו (שפסולה לו) באים בני משפחתו ומביאי חבית מלא הפירות ושוברים אותה באמצע רחבה, ואומרים: אחינו בית ישראל שמעו אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו, בואו וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו וזו היא קצצה שהתינוק נאמן להעיד עליה.

וביאר בספר בן יהוידע: ומביאין חבית מלאה פירות ושוברין אותה באמצע רחבה וכו'. נ"ל החבית דוגמה להאשה, ופירות שבתוכה דוגמה לבנים אשר בקרבה, ושוברין אותה באמצע רחבה, שהוא מקום הפקר, רמז שהבנים היוצאים ממנה אינם הגונים, וראוי להפקירם כדבר שאין חפץ בו, והאשה הזאת תהיה כשברי כלי חרס, שאין בהם תועלת ואין להם תקנה להחזירם להיות כלי. וקרו לה קציצה, על שהם קוצצים חבל האחוה והקורבה שיש להם עם זה האיש, אשר נשא אשה זו.

1. שיש בה פסול

ב"ש: פסול – שאסורה לו, כגון חשש ממזרות, חללה לכהן.

4. לא יגען כלתו

חת"ס: מהב"י משמע שאף שהחתן עני ואין לו, לא יעגן את כלתו, מדתלי טעמא בהרהור עבירה. אומנם אלו שנוהגים לרמות החתן איני יודע מניין להם.

אינו ממון של יושר

ח"מ: אבל אם נותנים הממון ברצון מותר, אבל לעגן כלתו בשביל ממון או לעגן עצמו עד שימצא אישה שתיתן

הלכות פריה ורביה

סימן ב: שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה.

לו ממון – אסור. שכל המתעכב לישא אישה בשביל ממון גורם להוליד בנים זרים.
כ"כ ב"ש.

נושא אישה לשם ממון

הגר"א: לפי או"ח כל הנושא אישה לשם ממון אף שהיא כשרה הויין ליה בנים זרים, אבל כשנושא לא לשם ממון אף שנותנים לו ממון שרי.

וחולק על הריב"ש שמתיר באשיה כשרה אף שנושאה לשם ממון.
אבל ח"מ - אין מחלוקת, ובכה"ג אם האישה לכו"ע שרי.

ב - ב

1. כל המשפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהם לכתחילה.

2. הכל לשון הרמב"ם: ואעפ"כ אם ראית ב' משפחות שמתגרות זו בזו תמיד א. (או שני בני אדם שמתגרים זה בזה), ב. או ראית משפחה שהיא בעלי מצה ומריבה תמיד, או ראית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר - חוששין להם וראוי להתרחק מהם, שאלו סימני פסלות הם.

3. וכן כל הפוסל אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממזרים - חוששין לו שמא ממזר הוא. ואם אומר להם שהם עבדים - חוששים לו שמא עבד הוא, שכל הפוסל במומו פוסל.

א. וכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד, חוששים לו ביותר שמא גבעוני הוא.

1. קידושין(סט.): משנה – עשרה יוחסין עלו מבבל...

פרש"י: כשעלה עזרא מבבל הפריש את כל הפסולים והוליכן עמו לא"י.
משמע שרק בבבל מיוחסים ולא בשאר ארצות.

ג"מ(עב:): זו (שרק בבל מיוחסים) דברי ר"מ.
√אבל חכ"א: כל הארצות בחזקת כשרות.
אמימר התיר לבר נתן לישא אישה ממחוזייתא (שאינו מבבל).
אבל רב אשי – חולק, רק בבבל מיוחסים.

יבמות(מה.): אותו בן של גוי שנולד מישראלית שבא לרב יהודה. א"ל לך למקום שלא מכירים אותך ותישא בת ישראל.
משמע שאיש הבא לישא בת ישראל לא בודקים אותו (שכל הארצות בחזקת כשרות הם).

להלכה:

- **הרמ"ה** – משפחה ידועה בחזקת כשרות, אבל משפחה שאינה ידועה אינה בחזקת כשרות, שחוששים שמא ממזר או עבד הוא וצריך ראיה ליוחסין.

והטעם: שאין הלכה כאמימר, אלא כרב אשי שבתראה הוא, שאף הנשים מוזהרות מלהינשא לפסולי קהל (ממזרות) אבל לפסולי כהונה נשים לא מוזהרות.

- √ **תו"ס, ר"ת והר"ן** – לפסולי קהל אף שאין משפחתו ידועה אין חוששים. אבל לפסולי כהונה צריך לבדוק האישה.
כ"ד ה"ה(רמב"ם).

מחלוקת בדעת התו"ס:
ב"י – אף כהן הרוצה לשאת אישה (לא לעניין מזבח) צריך לבדוק מחשש חללה.
הב"ח – א"צ לבדוק האישה, אא"כ רוצה שבנו ישמש ע"ג המזבח.

2. קידושין(עא:): אר"י א"ש – 400 עבדים היו לו לפשחור בן אימר, וכולן נטמעו בכהונה, וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא משם.

ב"י – ואף שר"א חולק, שאמר: אם ראית כהן בעזות מצח אל תהרהר אחריו, שנאמר: "ועמך מריבי כהן"! אפשר שר"א חולק רק בכהן, אבל מי שאינו כהן ויש בו

הלכות פריה ורביה

סימן ב: שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה.

עזות מצח מהרהרין אחריו.

√**כ"פ הרמב"ם:** אם ראית ב' משפחות שמתגרות זו בזו תמיד **א.** או שני בני אדם שמתגרים זה בזה, **ב.** או ראית משפחה שהיא בעלי מצה ומריבה תמיד, או ראית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר - חוששין להם וראוי להתרחק מהם, שאלו סימני פסלות הם.

3. קידושין(ע.): אמר שמואל – כל הפוסל במומו פוסל.

ההוא גברא דמנהרדעא דעל לבי מטבחיא בפומבדיתא, אמר להו הבו לי בישרא. אמרו ליה נטר עד דשקיל לשמעיה דרב יהודה בר יחזקאל וניתיב לך. אמר מאן יהודה בר שויסקאל (לשון גנאי) דקדים לי דשקל מן קמאי.

אזלו אמרו ליה לרב יהודה, שמתיה. אמרו רגיל דקרי אינשי עבדי, אכריז עליה דעבדא הוא.

א. יבמות(עח:): אמר רב חנא בר אדא - נתינים דוד גזר עליהם, שנאמר: "ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם והגבעונים לא מבני ישראל המה"... אמר שלושה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנין וגומלי חסדים רחמנים.

ב"ש: שלושה סימנים - פירוש שאין בו אף אחד מהסימנים, אבל יש בו אחד מהסימנים ראוי לדבק בו.

1. בחזקת כשרות

ב"ש: דעת המחבר כדעת הרמ"ה שמי שאין משפחתו ידועה לנו ל"א שהוא בחזקת כשרות. ולכן יש להחמיר.

כ"כ בית הלל – מי שבא מארץ אחרת צריך ראיה שישראל הוא. ואף שמתנהג כדת ישראל ומדבר כלשוננו.

וכ"ה תקנת מדינת ליטא – שאין לסדר שום קידושין אא"כ יש ראיה שהוא מישראל ומאיזה משפחה.

כ"כ מהרי"ט.

ושער המלך – חולק על הב"ש, אין כן דעת המחבר, ולכן להלכה לעניין פסולי קהל אף מי שאין לו חזקת משפחה, כגון שבא מארץ רחוקה – בחזקת כשרות.

אך לעניין פסולי כהונה:

דעת הר"ן – כל שאין לו חזקת משפחה חיישינן.

וכ"ד הטור, וכנ"ד הרי"ף והרא"ש.

אבל דעת התו"ס – אף שאין לו חזקת משפחה שרי.

ב. ועז פנים

ב"ש: הדין **בכהן** עז פנים –

כתב הב"י – ובכהן ליכא חשש.

אבל בדרישה – אף בכהן חיישינן כיון שהוא עז פנים ביותר.

ב - ג

משפחה שקרא עליה ערער

1. משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים שנתערב בהם ממזר או חלל או שיש בהם עבדות - ה"ז ספק.

2. ואם משפחת כהנים היא, לא ישא ממנה אשה עד שיבדוק עליה ד' אמהות שהן שמונה, אמה ואם אמה, אם אבי אמה ואמה. וכן הוא בודק על אם אביה ואמה, אם אבי אביה ואמה.

א. ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער לויים או ישראלים, מוסיף לבדוק עליהם עוד אחת ונמצא בודק עשרה אמהות.

3. אבל אשה הבאה להינשא אינה צריכה לבדוק, שלא הוזהרו כשרות להינשא לפסולים.

1. קידושין(עו.): משנה – הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות שהן שמנה אמה ואם אמה ואם אבי אמה ואמה ואם אביה ואמה ואם אבי אביה ואמה לויה. וישראלית מוסיפים עליהן עוד אחת.

גמ(עו:): חכ"א – כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות (ואין הלכה כהמשנה).

א"ר חמא בר גיורא א"ר – משנתינו כשקרא עליה ערער ולכן צריך לבדוק אחריה (אפילו לחכמים).

הלכות פריה ורביה

סימן ב: שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה.

קרא עליה ערער

√**רמב"ם** – שמעידים ב' עדים שנתערב בה ממזר או חלל או שיש בהם עבדות.

רש"י – שקראו עליה ב' עדים שמץ פיסול, ולא שמעידים עדות גמורה אלא יציאת קול.

2. כיצד בודקים?

משנה(עו.): אשה כהנת - ארבע אמהות שהן שמנה.

א. וישראלית מוסיפים עליהן עוד אחת.

(שם): למה נשים נבדקות (שבודקים במשפחת האם) ובגברים לא בודקים?

נשים כשרבות מבזות אחת לשנייה בעריות ולא ביוחסין. וגברים שרבים מבזים זה את זה ביוחסין, ולכן אם היתה בעיה ביוחסין הדבר היה ידוע, וא"צ בדיקה.

מתי בודקים 4 אמהות ומתי חמש?

- √**רמב"ם ורש"י** – הבא לשאת אישה, בין שהוא כהן (שחושש ליוחסין) בין שהוא ישראל (שחושש לפסולי קהל) :

אם האישה ממשפחת כוהנים – מספיק לבדוק ארבע אמהות.

ואם האישה ממשפחת לווים או ישראל – צריך לבדוק חמש אמהות.

וטעמו: שמשפחות כהנים מיוחסות יותר. אבל לווים וישראלים מוסף עוד אחת כיון שהעירוב מצוי בהם.

כ"פ השו"ע.

- **הר"ן** – הבא לשאת אישה :

אם הוא כהן - שהחשש הוא פסולי כהונה צריך לבדוק ד' אמהות.

ואם הוא לוי או ישראל - שהחשש הוא פסולי קהל צריך לבדוק ה' אמהות.

ארבע שהן שמונה:

באישה כהנת צריך לבדוק:

מצד אמה – אמה, אפ אמה, אם אבי אמה, ואמה.

מצד אביה – אם אביה, ואמה, אם אבי אביה, ואמה

ובאישה לוויה או ישראלית צריך לבדוק: עוד אחת ונמצא עשר אמהות.

3. שם(עו.): א"ר יהודה – לא הוזהרו כשרות להינשא לפסולים.

לא הוזהרו כשרות

- **פרש"י:** לא הוזהרו כשרות – כהנות להינשא לפסולי כהונה, כגון: חלל גר וכו'.

וכיון שלא הקפידה התורה עליהם ליוחסין, רבנן נמי לא עשו מעלה להצריך בדיקה מחמת ממזרות, שדוקא כשהתחזק איסורא צריך בדיקה.

ח"מ – רש"י לשיטתו שערעור הוא רק קול בעלמא.

ב"ש – לפ"ז אם יש **ממש עדות** שנתערב במשפחה ממזר אף לרש"י צריך בדיקה.

- **והרמב"ם** – אף **שיש עדות** שנתערב ממזר במשפחה, אין האישה צריכה בדיקה.

כ"ד המחבר.

- **מיהו בעל המאור ומלחמות** – חולקים, ס"ל משום חשש ממזרות אף האישה צריך לבדוק אחריו, וכ"ש לפי הרמב"ם דמיירי שיש עדים שנתערב ממזר.

וקשה: לפי הרמב"ם שיש עדים שיש ממזר המשפחה למה אין האישה צריכה לבדוק?

ח"מ – לפי הרמב"ם אומנם א"צ בדיקת ד' אמהות אבל צריכה בדיקה סתם.

והב"ש – כיון שספר ממזר מותר מהתורה ורק מדרבנן אסור, לכן כמו שלא החמירו עליה מחשש חלל, אף בחשש ממזר לא החמירו.

1. שיש בהם עבדות

ח"מ: בעבד (זכר) יש פחות בעיה, שהרי אם נשא ישראלית הוולד כשר אף לכהונה. ולכן כתב "עבדות" לומר שנתערב בהם עבדים **ושפחות**, וכל וולד הנולד במשחה הוא ספק עבד, שמא אמו שפחה.

ב - ד

1. כל שקורין לו ממזר ושותק, או נתין ושותק, או חלל ושותק, או עבד, ושותק - חוששין לו ולמשפחתו ואין נושאין מהם, אא"כ בודקין כמו שנתבאר.

2א. הגה: וי"א דווקא משפחה שנתערב בה אחד מאלו הפסולים, אבל אדם אחר שקורין לו כך ושותק - אין בכך כלום (טור בשם ר"י ובית יוסף בשם הרמב"ן והרשב"א).

הלכות פריה ורביה

סימן ב: שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה.

ב. ויש אומרים עוד דכ"ז דוקא בדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקים למי שחרף חבירו ומענישין אותו כראוי, לכן הוי שתיקה כהודאה. אבל עכשיו, השותק על המריבה הרי זה משובח, אא"כ קורין לו כך שלא בשעת מריבה (ב"י בשם השגות הראב"ד).

ג. וי"א דלא אמרינן שתיקה כהודאה. אא"כ צווח על פיסול אחר, אבל אם שותק תמיד לא הוי כהודאה (הר"ן סוף פ"ק דכתובות).

ד. וכל זה מיירי בפיסול הנוגע בעצמו, אבל אם רוצים לפסול זרעו בפניו ושותק, אין בכך הודאה, אבל למיחש קצת מיהא בעינן (תשובת ר"מ פדוואה סימן י"ד).

3. והשומע חרפתו בשאר דברים ושותק, סימן הוא שהוא מיוחס.

1. כתובות(יד:): פירוש הברייתא ע"פ רבי יוחנן:

✓ **ת"ק** – כל פסול שקוראים לו ושותק – פסול.

ור"מ – ס"ל, שאר פסולים כששתק פסול, אבל כשקראו לו חלל ושתק כשר, ומה ששתק משום דלא אכיפת ליה.

✓**ופסק הרמב"ם כת"ק:** כל שקוראים לו ממזר ושותק, או נתין ושותק, או חלל ושותק, או עבד, ושותק - חוששין לו ולמשפחתו ואין נושאים מהם, אא"כ בודקים כמו שנתבאר.

ה"ה – ס"ל לרמב"ם שפיסול זה הוא פסול שקראו ערער על המשפחה שבבדיקה מספיק.

2. קוראים לו ממזר ושותק

א. ורמב"ן והרשב"א: לא נאמר ששתיקה הוי פסול אלא במשפחה שהסתפקה בפיסול, כגון משפחה שנטמע בה פיסול, אבל משפחה שבחזקת כשרות עומדת – כל השותק הוא מיוחס יותר.

כ"כ הר"י.

ב. והוסיף הראב"ד - ויש אומרים עוד דכל זה דווקא בדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקים למי שחרף חבירו ומענישים אותו כראוי, לכן הוי שתיקה כהודאה. אבל עכשיו, השותק על המריבה הרי זה משובח, אא"כ קוראים לו כך שלא בשעת מריבה.

ג. הר"ן - וי"א דלא אמרינן שתיקה כהודאה. אא"כ צווח על פיסול אחר, אבל אם שותק תמיד לא הוי כהודאה.

ד. ת' מהר"ם פדואה: וכל זה מיירי בפיסול הנוגע בעצמו, אבל אם רוצים לפסול זרעו בפניו ושותק, אין בכך הודאה, אבל למיחש קצת מיהא בעינן.

3. קידושין (עא:): השומע חרפתו ושותק סימן שהוא מיוחס.

1. או חלל

ב"ש: וכבר כתבתי שלדעת הרמב"ם במשפחה לא ידועה צריך בדיקה לכהונה. וא"כ קשה, הרי אף שלא קראו אותו ושותק חיישינן שמא חלל הוא?

וי"ל כשקראו לו ושותק צריך בדיקת ד' אמהות, אבל כשלא קראו לו א"צ ד' אמהות.

חוששים לו ולמשפחתו

ב"ש – אף שחוששים לו מ"מ חשש על שאר המשפחה נשאר במקומו.

כ"כ פרישה.

אבל ח"מ – השותק צריך בדיקה וכל שאר המשפחה פטורים מהבדיקה.

2. וי"א דווקא משפחה שנתערב בה

וקשה בס"ג שיצא ערער צריך בדיקה אף בלא שתק?

ב"ש – נ"מ שנתערב ספק ממזר שמותר לישראל לשאת ממשפחה זו (תרי ספקות), אבל אם קראו לה ממזר ושתקה מחזיקים אותה לממזרת ואסרוה בלי בדיקה.

ועוד נ"מ כשנתערב ספק חלל במשפחה ונשאת בת המשפחה לכהן, או אלמנה מהמשפחה זו שנישאת לכהן – לא תצא (כמ"ש בס"ה). ואם קראו לה חללה ושתקה תצא.

וח"מ – כשנתערב המשפחה פסול, כל המשפחה צריכה בדיקה. אבל אם קראו לאחר מהם בשם פיסול ושתק – רק השותק צריך בדיקה והשאר פטורים.

3. בפסול הנוגע לעצמו

ח"מ: אף שיש כל שאר ריעותות (קול שנתערב פסול המשפחה, וגם ב"ד נזקקים על החרפות, וגם צווח על פסול אחר וכאן שתק) – כיון שהפסול נוגע לזרעו ולא לו אין השתיקה הודאה.

אבל המעיין בת' הר"מ פדואה יראה שלא עשה זאת רק לסניף, אבל כשיש כל הריעותות פשוט שיש להחמיר.

ב - ה1

אלמנת עיסה

1. משפחה שנתערב בה ספק חלל, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה - אסורה לכהן לכתחילה, ואם נשאת לא תצא, מפני שהם שתי ספקות, שמא זו אלמנת אותו חלל, שמא אינה אלמנתו, ואם נאמר שהוא אלמנתו, שמא אינו חלל.

א. **הגה:** וי"א דווקא האלמנה דהוה ליה חזקת כשרות, אבל בתה, אפילו נשאה - תצא.

ב. ויש מקילין ואומרים דאין חלוק בינה לבתה (ב' הדעות בב"י בסוף סימן ס"ז).

2. אבל אם נתערב בה חלל ודאי, כל אשה מהם אסורה עד שיבדוק - ואם נשאת תצא.

3. והוא הדין אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי.

1. כתובות(יד.): העיד רבי יהושע ור"י בן בתרא על אלמנת עיסה שהיא כשרה לכהן, דהוי ס"ס.

רבן גמליאל אומר – אין הכוהנים שומעים להקל אלא להחמיר.

דהוי ס"ס

- **רש"י מפרש** – אלמנת עיסה שבעלה ספק חלל (כגון שאמו זרק לה בעלה הראשון גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה, ומת אח"כ מת בעלה הראשון שהיא ספק גרושה. ונישאת לכהן ונולד זה שהוא ספק חלל), ונשא הספק אישה ומת אלמנתו מותרת לכהן.
[אף לרש"י לא הוי אלא ספק אחד, שמא אמו גרושה, מ"מ כיון שהספק נולד באמו של ספק זה, אלמנת הספק שבאה מחמת בן ספק גרושה נקרא ס"ס].
- **ורש"י בשם ר' יוסף טוב עלם** – אישה שזרק לה בעלה גט ספק קרוב לו או לה ומת (שהיא ספק גרושה ספק אלמנה) ובתוך ג' חודשים נישאה לאחר והולידה בו לז' (ספק ז' לשני והוא חלל או ט' לראשון וכשר) – דהוי ס"ס.
- √**והתו"ס והרמב"ם** – נתערב במשפחה ספק חלל, כל שנישאה למשפחה זו ונתאלמנה הוי אלמנת עיסה.

להלכה:

√**הרמב"ם** – פסק כר"ג שאלמנת עיסה אסורה לכהן, אף דהוי ס"ס, מ"מ אם נישאת לא תצא (כיון שיש ס"ס).
וכ"ה בקידושין – כל שאי אתה נושא ביתו אי אתה נושא אלמנתו.

א. **ב"י:** מהרמב"ם משמע דווקא באלמנה עצמה, שיש לה חזקת כשרות דגופה, אבל ביתה שאין לה חזקת כשרות (שהרי נולדה לתוך הפסק) – אם נישאת תצא.
וכ"מ מלשון הרמב"ם שברישא לגבי ספק חלל שלא תצא נקט הלשון "אלמנה" ובסיפא גבי ודאי חלל נקט "אפילו נישאת תצא", ולא נקט "אלמנה", משמע כל אישה כולל ביתה.
כ"כ התו"ס.

ב. **מיהו התו"ס(ר"ת)** – גם הבת לא תצא.

3. רמב"ם ע"פ הב"י: אם נתערב ספק ממזר אסורים לכל ישראל ואם נישאת לא תצא (דהוי ס"ס).
אבל אם נתערב בה ודאי ממזר – אסור לישא מהם ואם נישאת תצא.

אבל הראב"ד – כל מה שמתירים אלמנת עיסה אם נשיאת דווקא בפסול חלל, אבל אם נתערב פסול מפסולי קהל, כגון ספק ממזר נתין ועבד – אסורה אף בס"ס.
וכ"ה בכתובות(יד.) איזו היא אלמנת עיסה, כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות.
ב"י – אבל במסקנה העמידה הגמרא ברייתא זו שאין בה **שתוק** ממזרות, פירוש שקראו לו ממזר ושתק.

1. סיכום: נתערב במשפחה מתי תצא?

נתערב בה	לכתחילה	ואם נישאת	
		אלמנה	ביתה
ספק חלל	לא תינשא	לא תצא	תצא
חלל ודאי	לא תינשא	תצא	תצא

א. אבל ביתה... תצא

ח"מ: כן דקדק הב"י מהרמב"ם, ואינו כדאי לבנות על

הלכות פריה ורביה

סימן ב: שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה.

דיוק זה להוציא אישה מבעלה. והחילוק בין הבית לאלמנה הוא רק לכתחילה (למי שמכשיר אלמנה אף לכתחילה בגמרא), אבל לאחר שנישאת אף הבת לא תצא.

וגם הב"ש – חולק, הרי בתו"ס (יד.) יש לדייק הפוך שאף הבת לא תצא כיון שיש ס"ס.

מ"מ מטעם אחר י"ל שהבת תצא – שהרי אינו ס"ס בגוף אחד (ספק אחד בחלל עצמו, וספק שני בתערובת בעל האלמנה) ואינו ס"ס גמור.

וה"מ לכהן אבל בספק ממזר לישראל מותר כיון שספק ממזר מותר מהתורה ומהני ס"ס אף שאינו ס"ס גמור.

וגם לאלמנה יש להתיר מס"ס זה כיון שיש לה חזקת כשרות ורק בביתה לא מהני ס"ס שאינו גמור.

מיהו י"ל שלא דמי לדינו איסור והיתר (ס"ס שאינו גמור) שהרי רש"י קורא לס"ס כזה ס"ס.

3. ספק ממזר או ממזר ודאי (רמב"ם)

ב"י מסביר בדעת הרמב"ם – אף ישראל לא ישא ממשפחה זו שנתערב בה ספק ממזר, ואם נישאת לא תצא.

והדרישה והמרש"ל – הרמב"ם מיירי רק בכהן שלא ישא לכתחילה בת ממשפחה זו שנתערב בה ספק ממזר, ואם נשא לא תצא. אבל ישראל אף לכתחילה נושא.

וטעמו: ר"ג (שקי"ל כמותו) החמיר רק לכהנים אבל לישראל מותר.

כ"כ הט"ז והב"ש.

סיכום: משפחה שנתערב בה ספק ממזר בדעת הרמב"ם:

	לכהן	לישראל
ב"י	לא תינשא ואם נישאת – תצא	לא תינשא ואם נישאת – לא תצא
מהרש"ל	לא תינשא ואם נישאת – לא תצא	תינשא לכתחילה

אם נתערב

ב"ש: פירוש שיש עדים שנתערב ודאי ממזר אז אסור לישראל לישא ממשפחה זו ואם נישאת תצא.

אבל אם רק יצא קול שנתערב בה ודאי ממזר – מותר לכתחילה לישראל לשאת ממשפחה זו.

כ"כ הב"ח.

ונ"ל – שבכהן אין צריך לחשוש אם יצא קול שנתערב ודאי חלל במשפחה, שהרי לרמב"ם צריך בדיקה רק כשהעידו שנתערב.

ב - ה2

1. הגה: וכל זה דווקא למי שיודע בדבר. אבל משפחה שנתערב בה פסול, ואינו ידוע לרבים, כיון שנטמעה - נטמעה והיודע פסולה אינו רשאי לגלותה, אלא יניחנה בחזקת כשרות, שכל המשפחות שנטמעו בישראל כשרים לעתיד לבא. **א.** ומ"מ כשר הדבר לגלות לצנועין (כך משמע מהר"ן פרק עשרה יוחסין).

2. ודוקא משפחה שנטמעה ונתערבה, אבל כל זמן שלא נתערבה מגלין הפסולים ומכריזין עליהם, כדי שיפרישו מהם הכשרים (שם בהגהות אלפסי).

3. ועיין בחושן המשפט סימן ל"ה מי נאמן להעיד על משפחות.

1. קידושין(עה:): ת"ר – ממזרים ונתינים טהורים לעת"ל – דברי ר' יוסי.

ור"מ – חלוק.

א"ר א"ש – הלכה כרבי יוסי, דכתיב "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם", כשהוא אומר "ואטהר אתכם" הרי אף מן הממזרות.

הר"ן: מיירי במשפחה **שנטמעה** שכל מי שיודע בפיסולה אינו רשאי לגלותה אלא יניחנה בחזקת כשרה, ולעת"ל תהיה כשרה.

א. שם(עא.): עוד אחרת היתה שם ולא רצו לגלותה, אבל חכמים מוסרים לתלמידיהם פעם אחת בשבוע.

כ"פ הר"ן.

2. הרמב"ן: מחלוקת רבי יוסי * ר"מ במשפחות ידועות ואף בזה קי"ל כרבי יוסי שטהורים ואין לגלותם.

הלכות פריה ורביה

סימן ב: שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה.

אבל משפחה שנטמעה לכו"ע אסור לגלותה.

√**אבל הר"ן** – ואינו נראה, שמחלוקתם במשפחה שנטמעה, אבל הידועה מצווה לפרסם.
כ"ד הרמב"ם, רא"ש והגמ"ר.

1. כיון שנטמעה

פרש"י: שלא נודע פיסולה.

נטמעה

ב"ש: והביא הר"ן ראיות לדבר, כגון: עוד אחרת היתה בידנו אלא כיון שנטמעה נטמעה.
משמע אף אם ידוע לשנים שנטמע באיזה משפחה פיסול אין ראוי לגלות.
ועוד נראה מהגמרא שדוקא ממזרים ונתינים שאין להם תקנה לבוא בקהל אם נטמעו אין מגלים, אל חללים שיש להם תקנה לישא ישראלים אליהו יגלה אותם לעתיד, ולכן גם היום מגלים חללים.

אינו רשאי לגלותה

ח"מ: לפ"ז מ"ש בס"ג: שנין שהעידו שנתערב במשפחה ממזר – עשו שלא כדין, שהרי אין ראוי לגלות.
וקשה: מאחר שבספק אחד (ס"ג) פסק שאף שנישאת תצא, איך פוסקים שמצווה לא לגלות, ואז היא תינשא, והיום או מחר יבואו עדים ויגלו ויהיו בניה ספק ממזרים?
כלומר: כשיש שני עדים היודעים שיש ממזרים במשפחה המוחזקת ככשרה –
לפי ח"מ - יכול לפרסם הדבר, לפי שהיום או מחר יתפרסם הדבר ועדיף שלא תינשא.
ולפי ב"ש – אסור לגלות. א"נ חלל מותר לגלות כיון שמותרים בישראל, אבל ממזר אין לגלות.

ב - ו

1. לעולם ישתדל אדם לישא בת תלמיד חכם ולהשיא בתו לתלמיד חכם. לא מצא בת תלמיד חכם - ישא בת גדולי הדור, לא מצא בת גדולי הדור - ישא בת ראשי כנסיות. לא מצא בת ראשי כנסיות - ישא בת גבאי צדקה. לא מצא בת גבאי צדקה - ישא בת מלמדי תינוקות ואל ישיא בתו לעם הארץ.

א. הגה: ועל בנותיהן הוא אומר: 'ארור שוכב עם בהמה' (דברים כז, כא).

ב. וכל זה בעם הארץ שאינו מדקדק במצות (טור).

2. *רמ"ם:* **ומצווה לאדם שישא בת אחותו** (גמרא בסנהדרין וביבמות). **וי"א אף בת אחיו.**

1. פסחים(מט:): ת"ר - ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם. לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת גדולי הדור. לא מצא בת גדולי הדור ישא בת ראשי כנסיות. לא מצא בת ראשי כנסיות ישא בת גבאי צדקה. לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות.

קק'

א. לא ישא בת עמי הארץ מפני שהן שקץ ונשותיהן שרץ ועל בנותיהן הוא אומר ארור שכב עם כל בהמה.

פרש"י: גדולי הדור – אנשי מעשה וצדיקים.
גבאי צדקה – שאין ממנים אלא טובים ונאמנים.
נשותיהם שרץ – שאינן זהירות במצוות.
עם כל בהמה – שדומות לבהמה שאין להן לב להבין שהוא חייך ואורך ימיך.

ב. הטור: ולא בכל ע"ה קאמר, אלא במי שהוא חשוד לעבור להכעיס.

1. בת ת"ח

פת"ש: לעניין זה יש דין ת"ח אף בימנו. ולא המדרש עיקר אלא המעשה, שת"ח יהא רשום ביראת חטא כחכמי דורו החשובים והכל לשם שמים.

א. על בנותיהן

ברכ"י: בת ע"ה המבינה שהעוסק בתורה מועיל לו לעה"ז ולעה"ב – אין בזה איסור אף שאביה ע"ה. כן דקדק הט"ז מרש"י.
ולפ"ז בת עשיר ומספק לחתנו – שרי, שהכל תלוי שלא תסיתהו מלהתעסק בתורה.

2. אף בת אחיו.

שם החתן כשם חותנו:

פת"ש: צוואת רי"ח – לא ישא אישה ששמה כשם אמו.

ת' נו"ב – כל צוואתו רי"ח לא היתה אלא לזרעו, ודוקא בשם העצם (השם העיקרי).
ותח"ס – מה שנזהרים כששם הבחור כשם חותנו, ושם הבחורה כשם אם המשודך – אם הבחור בן טובים מאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה, ובפרט שיש זכות התורה.
כ"כ כרם שלמה – החת"ס הורה לשנות שם החתן שהיה כשמו של חותנו ותו אין בית מיחוש.

ב - ז

לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצורעין ולא ממשפחת נכפין, והוא שהוחזק שלשה פעמים שיבואו בניהם לידי כך.

יבמות(סד:): אמר רבא השתא דאמרת אחיות מחזקות לא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין ולא ממשפחת מצורעים והוא דאתחזק תלתא זימנין.

ביבמות(סד:) שדין אחד לעניין צרעת ומילה?
ברכ"י – יש לחלק בין אחיות או בתוך המשפחה. בין אחיות כבר ב"פ הוי חזקה, אבל בתוך המשפחה רק ג"פ הוי חזקה.
כ"פ ספר יד אהרן.
אלא שבת' הרשב"א פסק – במצורעים אף באחיות הוי רק ג"פ חזקה.

שהוחזקו ג"פ

ח"מ: אפילו לרבי (דס"ל ב"פ הוי חזקה) מודה שאין לחוש בפחות מג"פ (נמ"י).

ג"פ

באה"ט: צ"ע היר ביו"ד (רסג/ג) שתי אחיות שמלו בניהם ומתו , שאר האחיות לא ימולו. ומשמע

ב - ח

1. עם הארץ לא ישא כהנת, ואם נשא אין זיווגם עולה יפה שימות הוא או היא מהרה, או תקלה תבא ביניהם.
א. אבל תלמיד חכם שנושא כהנת, הרי זה נאה ומשובח, תורה וכהונה במקום אחד.

1. פסחים(מט.): א"ר יוחנן – בת כהן לישראל אין זווגן עולה יפה. מאי היא?
אמר רב חסדא או אלמנה או גרושה או זרע אין לה.
במתניתא תנא קוברה או קוברתו או מביאתו לידי עניות....

א. ל"ק הא בת"ח זיווגן עולה יפה, הא בת"ח אין זיווגן עולה יפה.

ב - ט

לא ישא בחור, זקנה, ולא זקן, ילדה, שדבר זה גורם לזנות.

1. יבמות(קא:): כשבאים ליבם – משאין לו עצה ההוגנת לו. שאם היה ילד אומרים לו והיא זקנה, הוא זקן והיא ילדה אומרים לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה כלך אצל שכמותך ואל תכניס קטטה לתוך ביתך.

כ"פ הרמב"ם.
א. סנהדרין(עו.): "אל תחלל את ביתך להזנותה" זה המשיא בתו לזקן.
פרש"י: מתוך שאינה מקבלתו מזנה תחתיו.

הלכות פריה ורביה

סימן ב: שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה.

כ"פ הרמב"ם.

ח"מ – ולפ"ז אם היתה מרוצה שרי,

וכן הביא מעשה בספר חסידים – באחת שנישאה לזקן אשר היתה חפצה בו ויצאו ממנה בנים ת"ח.

ז - י

1. לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה. א. ואם הודיע תחלה שהוא נושא אותה לימים ידועים, מותר.

ז - יא

2. לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה אחרת במדינה אחרת, שמא יזדווגו הבנים זה לזה ונמצא אח נושא אחותו. ואדם גדול ששמו ידוע וזרעו מפורסם אחריו, מותר.

1. יבמות(לז:): תנא רבי אליעזר בן יעקב אומר - לא ישא אדם אשתו ודעתו לגרשה, משום שנאמר "אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך"

2. (שם): אמר ר' אליעזר בן יעקב לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה לזה ונמצא אח נושא את אחותו.

איני והא רב כי איקלע לדרדשיר [מכריז] ואמר מאן הויא ליומא ורב נחמן כי איקלע לשכנציב [מכריז] ואמר מאן הויא ליומא? (1א.).

שאני רבנן דפקיע שמייהו.

הלכות פריה ורביה

סימן ב: שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה.

סימן ג: דין בן שהוא ספק לכהונה.

ובו ט סעיפים (כתובות: כג- כו. קידושין: פ. יבמות: ק, קי.)

ג- א

1. מי שבא בזמן הזה ואמר: 'כהן אני' - אינו נאמן. ואין מעלין אותו לכהונה על פי עצמו, ולא יקרא בתורה ראשון ולא ישא את כפיו.

א. הגה: וי"א דנאמן לקרות בתורה ראשון ולישא את כפיו בזמן הזה, שאין לנו תרומה דאורייתא שנחוש שמא יעלו אותו לתרומה (ב"י בשם הרמ"ך). וכן נוהגין האידנא בכל מקום שאין נוהגין בתרומה בזמן הזה וליכא למיחש למידי.

ב. ולא יאכל בקדשי הגבול עד שיהיה לו עד אחד.

2. אבל אוסר עצמו בגרושה וזונה וחללה ואינו מטמא למתים, ואם נשא או נטמא לוקה, א. והנבעלת (לו אם היא פסולי כהונה) (היא) **ספק חללה.**

3. ואם היה מסיח לפי תומו - נאמן. כיצד, מעשה באחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר: זכור אני כשהייתי תינוק והייתי מורכב על כתפו של אבא, הוציאני מבית הספר, הפשיטוני את כתנתי והטבילוני לאכול תרומה לערב וחבירי בדלים ממני והיו קורין אותי: יוחנן אוכל חלות, והעלה רבינו הקדוש לכהונה ע"פ עצמו.

1. כתובות(כג:): אין אדם נאמן על עצמו לומר 'כהן אני'.

כ"פ הרמב"ם: מי שבא בזמן הזה ואמר: 'כהן אני' - אינו נאמן, אפילו בזה"ז. ואין מעלין אותו לכהונה על פי עצמו, ולא יקרא בתורה ראשון ולא ישא את כפיו.
[כיון שלפי הגמרא כתובות כה: מעלין מקריאת התורה לאכול תרומה].

א. הרמ"ך – מנהגנו להאמינו לקרות בתורה ראשון ולא חיישינן שיעלו אותו לאכול תרומה כיון שבימנו תרומה דרבנן.
ואפשר בגלל שבימנו (בחו"ל) אין תרומה מצויה בנינו.
אע"פ כן דברי הרמב"ם עיקר.

כ"פ הרמ"א – אף לעניין לעלותו לדוכן.

ב. (שם): ההוא דאתא קמיה דריב"ל, א"ל מוחזקי בזה שהוא לוי. מה ראית? א"ל שקרא לוי בתורה. והעלהו ריב"ל על פיו לאוכל מעשר ראשון.

ב"י – **משמע** שמעלים מקריאת תורה למעשר ראשון.

2. רמב"ם: אבל אוסר עצמו בגרושה וזונה וחללה ואינו מטמא למתים, ואם נשא או נטמא לוקה.

ה"ה – זה פשוט משום דשווינהו לכל פסולי כהונה אנפשיה חתיכה דאיסורא.

א. רמב"ם – והנבעלת לו הוי ספק חללה.
ה"ה: מיירי שהיא מפסולי כהונה (גרושה זונה) ואז היא נעשית ספק חללה, וזרעה ספק חלל שמא כהן הוא או ישראל ואין כאן ודאי חלל.

3. כתובות(כו.): אמר רב יהודה אמר שמואל - מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכורני כשאני תינוק ומורכב על כתיפו של אבא והוציאוני מבית הספר והפשיטוני את כותנתי והטבילוני לאכול בתרומה לערב.
ור' חייא מסיים בה וחבירי בדילין ממני והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות והעלהו רבי לכהונה על פיו.

הוצאני מבית הספר

√**כ"כ הרמב"ם** – הוציאני מבית הספר. דס"ל שאל"כ חיישינן שמא עבד כהן הוא.
כ"כ התו"ס.

אבל הטור – השמיט זה. דס"ל שמעשה שהיה כך היה.

ב"ש: לפי שהרמב"ם והמחבר ס"ל שמי שאין משפחתו ידועה לנו, חיישינן שמא עבד הוא. ולכן צ"ל "הוציאני מבית הספר" לברר שאינו עבד.
וכנ"ד הרמ"א שלא הגיה.
אבל הטור – ס"ל שאף מי שאין משפחתו ידועה לא חיישינן שעבד הוא שכל המשפחות בחזקת כשרות הן. ולכן השמיט "הוציאני מבית הספר".
כ"כ ח"מ.
ומה שהמחבר השמיט בס"ו "הוציאני מבית הספר" ט"ס הוא.

ושער המלך – אף המחבר ס"ל כהטור שאין חוששים למשפחה לא ידועה משום עבדות כשהם אומרים שהם כשרים. ושאני כאן שתינוק זה הוא עצמו לא יודע אם כשר הוא, רק שמעיד מה שזוכר בקוטנו. ולכן צ"ל "הוציאני..." שנלמד מדבריו שאינו עבד.

1. לא יקרא בתורה

ב"ש: שאף שאין איסור אם יקרא ראשון בתורה יש לחוש שיאכילוהו תרומה (שהרי מעלים מקריאת התורה לתרומה דרבנן כמ"ש ס"ב), ושמא ישראל הוא.

א. ולישא כפיו (הרמ"ך)

ח"מ: קשה – הרמ"ך לא כתב רק לקרוא בתורה, שלא איכפת לנו אם יקרא בתורה ראשון, אבל לישא כפיו לא כתב לפי שיש איסור עשה לזר הנושא כפיו ("כה תברכו" אתם ולא זרים)?
ותירץ הב"ש – לא חיישינן רק שיאכל תרומה (אף שאינו כהן) כיון שיש לו הנאה, אבל לא חיישינן שיעשה איסור לעלות לדוכן כיון שאין לו הנאה מזה.
ולפ"ז בא"י שאוכלים תרומה דרבנן אינו נאמן אפילו בזה"ז.
ובית הלל כתב – נאמן אף בא"י בזה"ז.
וישועות יעקב – מתרץ, רק בזמן שבית המקדש קיים שהיו נושאים כפיהם בשם המפורש יש איסור עשה. משא"כ בזה"ז (וכן מצאתי חילוק זה במהרי"ט).
ולכן העיקר כהרמ"א שבזה"ז נאמן אף לישא כפיו.

ב"ש: לעלות לכהונה
- **לעניין** יוחסין לכו"ע צריך ב' עדים כשרים שהוא כהן.
- **לעניין** לאכול תרומה דאורייתא:
לרמב"ם – כיון שמעלים מתרומה דאורייתא ליוחסין אף לתרומה צריך ב' עדים.
והר"ן – חולק, אין מעלים מתרומה ליוחסין.
- **לעניין** תרומה דרבנן – די בעד אחד (כתובות כג: בזמן שמעידים זה על זה נאמנים).
- **לקריאה** בתורה
למחבר והרמב"ם – אינו נאמן ע"פ עצמו רק בעד אחד.
לרמ"א – בזה"ז (בחו"ל) נאמן.

וכן נוהגים האידנא

ח"מ: דווקא בחו"ל שאין אוכלים תרומה אף מדרבנן. אבל בא"י שאוכלים לא יעלה לתורה שמא יאכל תרומה.
כ"כ הר"ן וה"ה – לתת טעם למנהג, מ"מ אין ראוי לעשות כן.

2. אוסר עצמו בגרושה

ת' מאהבה: קי"ל כהן שעשה כהן אחר לקדש לו גרושה, כיון שגם לשליח אסור בגרושה אין לו דין שליח והמעשה בטל (ב"מ י:).
במקרה שלנו שאמר על עצמו שהוא כהן ואסר על עצמו גרושה. וכהן אחר שעשה לזה שליח לקדש לו גרושה, מה הדין?
האם רק לעצמו דינו ככהן ואסור בגרושה אבל לאחרים חוששים שמא ישראל והקידושין חלו. א"ד כיון שעליו חל האיסור ולוקה אין חוששים לקידושיו כשליח?
ונראה שהיא בחזקת מקודשת שמחזיקים אותו כרוב בעולם שאינם כהנים. ועדיין צ"ע!

ואם נשא... לוקה

ב"ש: כיון שמחזיק עצמו לכהן נאמן על עצמו להחמיר והוי התראת ודאי על פיו לעניין מקלות (ה"ה).

א. והנבעלת לו... ספק חללה

ח"מ: היינו לעניין כהן אחר שבא עליה כיון שהיא ספק חללה אינו לוקה, וכן זרעה ספק חלל.
אבל אם הוא עצמו חזר ובא עליה – לוקה מדין חללה ודאית על פי עצמו כמו שלוקה בתחילה על הגרושה.
והב"ח – אף הוא עצמו שחזר ובא עליה אינו לוקה משום חללה.

אמר שכהן הוא ואחר זמן אמר שאינו כהן ונתן אמתלא לדברי?

רע"א: בחור ששמש עם אביו 15 ככהן ואחר כך נשא גרושה, ואומר שאינו כהן ונתן אמתלא לדבריו שהחזיק עצמו לכהן כדי ליטול גדולה. מה דינו?

פסק הלבוש – אינו נאמן, ודינו ככהן לחומרא ולא יעלה לתורה ראשון ולא ישא כפיו.

אבל זרעו כהן לכל דבר, שאין האב נאמן לפסול בנו מכהונה. כ"פ ת' חוט השני.

וטעמו:

א. רק בנידה שאמרה 'טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני' ונתנה אמתלא לדבריו - נאמנת, לפי שהתורה האמינה לה (וספרה לה).

וכן באישה שאמרה 'אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני' ונתנה אמתלא לדבריו - נאמנת, משום חומר שהחמרת עליה בסופה (שיבוא בעלה ויאמר שקידשה) הקלתה עליה התחילה.

ב. הוי כמו עדות, שכיון שהגיד שוב אינו חוזר ואומר, לפי שאין אדם משים עצמו רשע.

3. לתרומה על פיו

ב"ש: היינו לתרומה דרבנן (ב"ק קיד:).

ומשמע מהרמב"ם – שה"ה לנשיאת כפיים שדינו כדין תרומה דרבנן.

ג - ב

1. היה עד אחד מעיד עליו - נאמן להאכילו בתרומה בזמן הזה ולקרות בתורה ראשון ולישא את כפיו, א. ואפילו אביו נאמן עליו.

2. ואפילו משטרות מעלין לכהונה בזמן הזה. א. כיצד, הרי שהיה כתוב בשטר: 'פלוני כהן לוה מפלוני מנה', ועדים חתומים עליו - הרי זה בחזקת כהן ככהני זמן זה.

ב. וכן מעלים מנשיאות כפים ומקריאת בתורה ראשון להיות כהן ככהני זמן זה.

ג. הגה: וי"א דאם חתם עצמו: 'אני פלוני כהן עד' – מהני הזמן הזה.

1. כתובות(כד.): ת"ר – אני כהן וחברי כהן נאמן להאכילו תרומה.

א. שם(כה:): תניא – הרי שבא ואמר 'בני זה כהן הוא' - נאמן להאכילו בתרומה ולא ליוחסין.

נאמן

ה"ה: לדעת הרמב"ם – אף שידוע לנו שהוא אביו נאמן לומר שכהן הוא.

לאפוקי הרמב"ן – דס"ל דווקא כשאין ידוע לנו שהוא אביו אז נאמן במיגו שלא היה אומר שהוא אביו ומעיד כאיש זר שזה כהן (שנאמן). אבל כשידוע שהוא אביו לכו"ע אינו נאמן אף לתרומה שמא בן זה מאחת הפסולות, ואביו קרוב ו אינו נאמן עליו.

2. כתובות(כד:): איבעא להו – מהו לעלות משטרות ליוחסין?

היכי דמי? אילימא דכתיב ביה: 'אני פלוני כהן חתמתי', עד מאן קא מסהיד עילויה?

לא צריכא דכתיב ביה: 'אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני', וחתימו סהדי. מאי אמנה שבשטר קא מסהדי או דלמא אכולה מילתא קא מסהדי?

רב הונא ורב חסדא: חד אמר מעלין, וחד אמר אין מעלין.

ומסקינן – אין מעלין.

כ"פ הרמב"ם – אין מעלין משטרות ליוחסין, ורק אם העדיו עליו ב' עדים שהוא כהן בן כהן עד כהן ששימש ע"ג מזבח.

א. ב"י: משמע שהמחלוקת ליוחסין, אבל לתרומה דרבנן לכו"ע מעלין. וה"מ כשכתוב בשטר 'אני פלוני כהן לוויתי', שהעדים מעידים על זה. אבל 'אני פלוני כהן עד' לא מעלין כמ"ש בגמרא.

ב. (שם): מהות לעלות מנשיאת כפים ליוחסן?

ומסקינן: אותה מחלוקת

ולכן לעניין כהני זה"ז לכו"ע מעלין.

ג. (שם): חתם 'אני פלוני כהן עד' לא מעלין ליוחסין.

הר"ן: לשון עדים או לשון עצמו –
הרא"ה – המחלוקת ליוחסן ה"מ כשכתב לשון עצמו 'אני פלוני כהן לוויתי', אבל לשון עדים **'פלוני** כהן לווה' לכו"ע מעלין שודאי העדים חותמים גם על זה.
כ"ד הרשב"א.
אבל הרמב"ם – אפילו לשון עדים ישנה מחלוקת.
וטעמו: שאפשר שהסופרים סומכים על שמות בנ"א כפי שהם מוחזקים בפי כל, ואין ראיה שמעידים שהוא באמת כהן, אלא שכך הוא נקרא בעיר.

1א. אפילו אביו נאמן עליו

באה"ט: מעשה באחד שהיה משמש עם אביו בכהונה 15 שנה והלך וקידש גרשוה ואמר שאינו כהן ונתן אמתלא לדבריו – אינו נאמן וכופין אותה לגרשה (הר"י הלוי, חו"י ושבו"י).
ואותם בכורות שהוא פדה א"צ פדיון שנית.
חו"י – ואף אם בא עד אחד ואמר על כהן מסוים: 'זה אינו כהן ואני אברר זאת תוך שנה', ואח"כ הודה הכהן שבאמת אינו כהן, שאז יש סברא שהדבר נכון שחזר בו מחמת דאגה שהדבר יתברר שאינו כהן – אינו נאמן להקל.

2א. פלוני כהן לוה מפלוני

ח"מ: קשה למה לא כתב הרמ"א: אפילו לשון עצמו 'אני פלוני כהן לוויתי' שמעלין, וכ"ש בלשון עדים. שהרי בגמרא נחלקו בלשון עצמו וקי"ל ברבנן שמעלין?
וי"ל דנקט לשון עדים לומר שאפ"ה נאמן רק בדרבנן ולא בדאורייתא (יוחסין).
ועוד קשה: בחו"מ(מט/ז) הרמ"א – לגבי שני יוסף בן שמעון כתב: 'כתבו העדים לוה יוסף בן שמעון שליט"א מראובן', שליט"א הוי סימן (שאם אביו של אחד מת ואבי השני חי השני חייב).
לכאורה הוא אליבא דראבי"ה והרשב"א שבלשון עדים מהני אף ליוחסין (הלוואה הוא דאורייתא), אבל לרמב"ם לא מהני.
וא"כ הרמ"א סותר עצמו, שהרי כאן לא הגיה על המחבר שהוא הרמב"ם?
וי"ל: (אף פי התו"ס כתובות כ"ד:) שאני שני יוסף בן שמעון שכתבו שליט"א שיהא הדבר לסימן (משולשין) לכן העדים החותמים חותמים אף על שליט"א, ואף הרמב"ם יודה לזה. ואף ליוחסין מהני כשכתב יוסף בן שמעון הכהן, כיון שכתב כן לסימן.
והב"ש – שאני התם דמהני לעניין סימן, שהעדים מעידים שיוסף בן שמעון זה מוחזק ככהן העיר או שמחזקים בו שאביו חי (בשליט"א), אבל לעניין יוחסין לא מהני, שהרי מעידים רק שהוא מוחזק לכהן ולא שהעידו שהוא כהן.

ג. אני פלוני כהן עד

ח"מ: ודוקא בא"י שיש שם תרומה דרבנן ואין קורין אותו לתורה בלא ראיה, ולכן כשחתם 'פלוני עד' נאמן. אבל בחו"ל שעולה לתורה ע"פ עצמו ומ"ש 'אני פלוני כהן עד' משום שעולה לתורה, ולא סומכים ע"ז בא"י שיש תרומה.
[כלומר משטר שנכתב בחו"ל אין לסמוך בא"י].
ובאה"ט – ולפי בית הלל שבימנו אף בא"י נאמן ע"פ עצמו לישא כפיו ולעלות לס"ת, נדחה החילוק של הח"מ.

ג - ג

1. הר"ש בן הרשב"ץ: אם יעיד אחד מהאנוסים שאחד מהם מוחזק בכהונה - מעלין אותו לקרות בתורה ואין חוששין שמא אמו עובדת כוכבים.

1. וסיים הר"ש בן הרשב"ץ: שכל האנוסים נזהרים מלהתחתן בגויים, ולא חיישינן למיעוטא, דכל דפריש מרובא פריש.
ח"מ – וקשה,
כאן ע"כ שמעיד שאביו מוחזק בכהונה (שאם מעיד על הכהן עצמו פשיטא שנאמן, לומה נחשוש שהוא בן גויה), ונאמן בזה.
ובס"ו פסק המחבר כהרמב"ם שאם עד אחד מעיד על אביו שהוא כהן לא נאמן על הבן, שמא חלל הוא?
וע"כ שהר"ש לא ס"ל כהרמב"ם (ס"ו) אלא החולקים עליו, וא"כ קשה על השו"ע?
וי"ל: דכאן מיירי לקרות התורה, כיון דליכא איסורא אף הרמב"ם מודה לזה. משא"כ בס"ו דמיירי גם בנשיאת כפיים שיש בזה איסור. כ"כ הב"ש
[ולי הקטן נראה חילוק פשוט: דכאן לא מיירי שמעיד על אביו אלא על חברו האנוס שהוא כהן, וקמ"ל שאף שהוא אנוס כשר לעדות ונאמן].

ג - ד

משנה כתובות(כג:): **אפילו באו שנים, וכל אחד מעיד על חבירו שהוא כהן, נאמנים, ולא חיישינן לגומלין.**

ג - ה

נאמן הגדול לומר: 'זכורני, כשהייתי תינוק, שראיתי לפלוני טובל ואוכל תרומה' - ומעלין אותו על פיו להיות כהן ככהני זמן זה.

כתובות(כג:): אלו נאמנים להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן: ... איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול תרומה.

גמ': ושמא עבד הוא? אסור לאדם ללמד עבדו תורה.

ראיתי לפלוני טובל

ט"ז: למה לא הזכיר "יוצא מבית הספר"?
הט"ז – דס"ל כהטור שלא חיישינן לעבדות.
וח"מ – ט"ס הוא, וסמל עמ"ש בס"א.
כ"כ שאר פוסקים.

ג - ו

1. מי שבא ואמר: 'כהן אני', ועד אחד מעיד שיודע באביו שהוא כהן - אין מעלין אותו לכהונה על פיו, שמא חלל הוא, עד שיעיד שזה כהן הוא. אבל אם הוחזק אביו כהן, או שיבאו שנים והעידו שאביו של זה כהן הוא - הרי זה בחזקת אביו.

רמב"ם:

א. (ובכל דבר הולכין אחר החזקה, שהרי שורפין וסוקלין על החזקה).

1. רמב"ם: מי שבא ואמר 'כהן אני'...

ה"ה: המקור כתובות(כו.) מי שמקבל מעשר ראשון חזקה שהוא כהן.
ודילמא לוי הוא? א"ר חיסדא: מיירי שהוחזק לנו באביו שכהן הוא אלא שיצא על הבן קול שהוא בן גרושה וחילקו לו מעשר ראשון.
משמע: דווקא בהוחזק לנו אביו כהן, אבל עד אחד מעיד שאביו כהן לא מהני על הבן.

והראב"ד – גם עד אחד מעיד על אביו שהוא כהן כשר הבן לכהונה, ורק אם יצא קול על אמו שפסולה לא מהני לבן.

א. קידושין(פ.): גבי בניה הכרוכות אחריה, חזקה שהם בניה.
אר"ל – ל"ש אלא בקדושי גבול (תרומה) אבל לאל ליוחסין.
✓ורבי יוחנן אמר – אף לעניין יוחסין.
ואזיל ר' יוחנן לטעמיה דאמר: סוקלין ושורפין על החזקות.

1. ועד אחד מעיד

ב"ש: ול"נ טעמו של הרמב"ם – דיש לחלק בין משפחתו ידועה למשפחתו לא ידועה.
כשאביו מוחזק לנו או שני עדים מעידים שאביו כהן – לא חוששים שהוא חלל.
אבל כשאין משפחתו יודעה – אף שעד אחד מעיד שאביו כהן לא מהני לבן, שחיישינן שמא חלל הוא.

שמא חלל הוא

ח"מ: זוהי דעת הרמב"ם, ואינו מוסכם משאר פוסקים, ובפרט בזה"ז שכל המשפחות בחזקת כשרות הן.

הוחזק אביו כהן

באה"ט: ל"ד אביו אלא ה"ה אבי אביו שהוחזק מהני לנכד.
ואם הוחזק דוד או בן דודו לכהן נסתפק מהר"מ מטראני אם מהני.

הלכות פריה ורביה

סימן ג: דין בן שהוא ספק לכהונה.

א. אחר חזקה

ב"ש: היינו חזקה שבניה כרוכים אחריה סומכים אפילו לעניין יחוס.

ג - ז

1. רמב"ם: מי שהוחזק אביו כהן, ויצא עליו קול שהוא בן גרושה או בן חלוצה - חוששין לו ומורידין אותו.

א. בא עד אחד אח"כ והעיד שהוא כשר - מעלין אותו לכהונה על פיו.

ב. באו ב' עדים אח"כ והעידו שהוא חלל - מורידין אותו מכהונה.

ג. בא עד אחד והעיד שהוא כשר - מעלין אותו לכהונה, שזה האחרון מצטרף לעד ראשון והרי שנים מעידים שהוא כשר, ושנים מעידים שהוא פסול, ידחו אלו ואלו וידחה הקול, שהשנים כמאה, וישאר כהן בחזקת אביו.

1. רמב"ם: מי שהוחזק...

ג. שנים מעידים... ושנים

מחלוקת בכותבות(כו:): האם מצטרפים אלו לאלו אע"פ של העידו כאחד, ופסק כמ"ד מצטרפים.

ידחו אלו ואלו

ה"ה(י"מ) – דווקא לתרומה דרבנן מעלים חזרה. אבל תרומה דאורייתא כיון שיש שנים כנגד שנים ל"א אוקי מילתא אחזקתיה.
כ"ד הרשב"א.

√**והר"ן** – כל תרי ותרי ספק דרבנן הוא, שמהתורה אף בתרי ותרי מעמידים על חזקתו ורק חכמים החמירו. וכל זה בא"א אבל לתרומה לא החמירו.

1. יצא עליו קול

ב"ש: אבל עד אחד שעורר עליו – לא מהני.

באה"ט: ואם יצא על אשתו קול שמזנה תחתיו – בניה כשרים שרוב בעילות אחר הבעל (שו"ע ד, טו).

א. בא עד אחד

ט"ז: שעד אחד יש לו כוח לבטל הקול.

ב. באו שני עדים

ט"ז: אבל עד אחד לא מהני שנדחה עד מפני עד ויישאר הקול! כיון שנתבטל כבר הקול מחמת עד ראשון הוי כאילו מעולם לא יצא קול, ונשאר חזקה ראשונה לכשרות.

ג. ידחו אלו מאלו

ט"ז: אף דתרי ותרי אזלינן לחומרא, כאן מיירי לתרומה דרבנן לכן מקילים.

שהשנים כמאה

ט"ז: ה"א כיון שהקול מסייע לפסולים הוי שלושה נגד שני ונפסול! קמ"ל ששנים כמאה ודין השנים כדים שלושה.

ג - ח

אישה שלא שהתה שלשה חדשים אחר בעלה, וילדה, ואין ידוע אם בן ט' לראשון או בן שבעה לאחרון, והיה אחד מהן כהן והשני ישראל - ה"ז ספק כהן.

וכן אם נתערב ולד כהן בוולד ישראל, והגדילו התערובות, כל אחד מהם ספק כהן

הלכות פריה ורביה

סימן ג: דין בן שהוא ספק לכהונה.

ונותנים עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים: נושאים נשים הראויות לכהונה, ואין מטמאים למתים, ולא אוכלים בתרומה, ואם נשאו גרושה מוציאים ואין לוקים.

יבמות(קי): משנה - מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חודשים ונישאה לאחר וילדה, ואין ידוע אם הוא בן ט' לראשון או בן ז' לשני: אם היה אחד מהם כהן ואחד ישראל – מטילים עליהם חומרות שניהם:
נושא אשה ראויה לכהן, ואינו מטמא למתים. ואם נטמא, אינו סופג את הארבעים. ואינו אוכל בתרומה. ואם אכל, אינו משלם קרן וחמש. ואינו חולק על הגורן, ומוכר התרומה והדמים שלו, ואינו חולק בקדשי המקדש, ואין נותנים לו את הקדשים, ואין מוציאין את שלו מידו, ופטור מן הזרע והלחיים והקבה, ובכורו יהא רועה עד שיסתאב, ונותנין עליו חמרי כהנים וחמרי ישראלים.

כ"פ הרמב"ם – והוסיף, וכן אם נתערבו וולדותיהן ה"ה: וכיו"ב נמצא ביבמות(צט): כהנת שנתערבה וולדה בוולד שפחתה.

ג - ט

לא ידוע מי אביו – דרך נישואים

1. שני כהנים שנתערבו ולדותיהם, או אשת כהן שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת לכהן אחר, ואין ידוע אם בן ט' לראשון או בן שבעה לאחרון - הרי זה כהן ונותנים על הוולד חומרי שניהם: הוא אונן עליהם והם אוננים עליו, הוא אינו מטמא להם והם אינם מטמאים לו.

לא ידוע מי אביו – דרך זנות

2. בד"א, בזמן שבאים מכח נשואין. אבל בזנות, משתיקין אותו מדין כהונה, הואיל ואין ידוע ודאי מי הוא אביו.

כיצד, עשרה כהנים שפירש אחד מהם ובעל, אע"פ שהוא ודאי בן כהן ואם נטמא למת או נשא גרושה לוקה, ואינו עובד ואינו אוכל בתרומה.

א. **הגה:** זנתה עם כהן אחד, ובתוך שלושה נשאת לכהן אחר, הוולד פסול לכהונה (תא"ו נכ"ג).

3. *ת' הרא"ש:* כהן הבא על הפנויה ומודה שהוא בנו - הבן כהן לכל דבר ולא חיישינן שמא הפקירה נפשה לאחרים.

1. יבמות(ק:): משנה – היו שניהם כהנים: הוא אונן עליהם והם אוננים עליו, הוא אינו מטמא להם והם אינן מטמאים לו, הוא אינו יורש אותן אבל הם יורשין אותו... זה עולה במשמרו של זה ושל זה ואינו חולק אם היו שניהם במשמר אחד נוטל חלק אחד.

פרש"י: הוא ואנן עליהם – לחומרא שמא זה אביו הוא.
ואינו יורש – שהיורשים דוחים אותו אלו אצל אלו.
והם יורשים אותו – שאין מי שימחה.

גמ: הן אוננים עלו – משמע ששני האבות קיימים, ה"ד? אם הראשון גרשה הרי אסורה לשני והוולד חלל שמותר להיטמא למת?
מיירי שהיו קידושי טעות לראשון ובקידושי טעות יוצאת ממנו בלא גט.

2. (שם): אמר שמואל – י' כוהנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל, הוולד שתוקי שמשתקים אותו מכהונה.

מ"ט? אמר קרא: "וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ **אַחֲרָיו** בְּרִית כְּהֻנַּת", בעינן מיוחס אחריו וליכא.
ואסיקנא: קרא אסמכתא בעלמא, וזו גזרת חכמים (שמשתקין אותו מכהונה) וחכמים גזרו דוקא דרך זנות אבל דרך נישואין לא גזרו.

פרש"י: מדין כהונה – אע"פ שכהן הוא ממ"נ, משתקין אותו כיון שאינו ניכר שהוא זרעו אחריו.
ובזנות מי גזור רבנן? והתנן: מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חודשים ונישאת וילדה... עולה במשמר. **משמע** שכהן הוא.

מאי אחר בעלה? אילמא אחר מיתת בעלה... אין אוננים עליו. והרי בעלה הראשון מת?
אלא בגרשה... הרי הבן ספק חלל?
אלא לאו בזנות, ומאי אחר בעלה אחר בועלה.
פרש"י: אלא בזנות – ששניהם באו עליה בזנות.

אלא בזנות

√**פסק הרמ"א:** זינתה עם כהן ובתוך ג' חודשים נישאת לכהן אחר – הוולד פסול.
ב"ש: שלמד כן מהגמרא "אלא בזנות" ומפרש דמיירי שזינתה עם כהן ותוך ג' חודשים נישאה לכהן אחר. ומה שפירש"י – 'ששניהם באו עליה בזנות' לאו דווקא.
וח"מ – לפי רש"י דווקא כששניהם באו עליה בזנות הוולד פסול, אבל אם זינתה ואח"כ נישאת תולים שנתעברה מהבעל והוולד כהן, לפי שרוב בעילות אחר הבעל.
והב"ש – 'רוב בעילות אחר הבעל' דווקא כשזינתה תחת בעלה, שרוב הזמן מצויה אצלו, משאכ"כ שזינתה קודם הנישואין.
ועוד מ"ש רש"י 'שניהם באו עליה בזנות' הוא לדעת המקשן ולא למסקנה.

2. אבל בזנות... מי הוא אביו

ט"ז: ה"ד לעניין שלא שהתה ג' חודשים, אבל לעניין שנתערבו הוולדות אף בזנות – כהן הוא ואין משתקין אותו, כיון שבשעת לידה היו הוולדות מבוררות.

א. זינתה... ובתוך ג' חודשים נישאת

ח"מ: ה"ה הפוך, שתוך ג' חודשים למיתת בעלה זינתה עם כהן משתקין אותו.

בתוך ג' נשיאת

ואם נישאת ואחר שנתגרשה זינתה תוך ג' חודשים?

ח"מ – הוולד פסול. וב"ש – אינו מוכרח.

3. כהן הבא על הפנויה

ח"מ: ודוקא שהכהן מודה שבא עליה ואפשר שנתעברה ממנו, והיא אינה אומרת שבאו עליה גם אחרים.
אבל אם הכהן לא כאן אף שהוולד כשר כר"ג (כתובות יג.) מ"מ משתקין אותו מכהונה.

כהן הבא על הפנויה

ב"ש: מיירי שכולם כהנים, וקמ"ל שלא חיישינן שמא זינתה עם כהן אחר להשתיקו מכהונה, כיון שאין כאן איסור דאורייתא.
אבל כשיש גם ישראלים אין להתירו לכהונה, כיון שיש איסור דאורייתא (שמא ישראל הוא).
ות' כנסת יחזקאל – אף שיש ישראלים לא חיישינן שהפקירה עצמה, משום שלכהונה מעלין ע"פ עד אחד, שאילו רצה כהן זה היה אומר שמפלוני כהן הוא וולד זה.
וברית אברהם – תימה על הכנסת יחזקאל, הרי המעיד לא יודע אם זינתה עם אחר, וא"כ אין מעיד שהוולד כהן?

סימן ד: מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר. ובו לז סעיפים

(**יבמות:** לה, לז, לח, מה, מז,מט, סט, עו-עח, פ, פט. **קידושין:** סו, סח, סט, עג, עדף עה. **גיטין:** לח-מ. **סטוה:** כו, כז. **כתובות:** יא, יג, טו. **יבמות:** ק, קי.)

ד- א

1. ממזרים ונתינים (אף שהתגיירו) אסורים איסור עולם עד סוף כל הדורות, בין זכרים בין נקבות.

לֹא יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל ה' גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בִּקְהַל ה' (דברים כג, ג).

יבמות(לח): **משנה** – ממזרים ונתינים אסורים, ואיסורן איסור עולם, אחד זכרים ואחד נקבות.

פרש"י: נתינים – גבעונים שנתגיירו בערמה בימי יהושע ונתנם לעבדים וחוטבי עצים ושואבי מים.

ח"מ: **דין הנתינים**

יבמות(עו.): מקור לאיסור חתנות עם ז' אומות שנאמר "לא תתחתן בם".

רבא בל"ק: האיסור דווקא בהיותם גויים, אבל נתגיירו מותרים מלבד נתינים שגזרו לעליהם.

רבא בל"ב: בהיותם גויים לית בהן חתנות כלל. נתגיירו יש איסור חתנות מדאורייתא.

להלכה: **דין ד' אומות ונתינים אחר שנתגיירו –**

- **רמב"ם** – כל"ק, נתגיירו מותרים מלבד ניתנים שאסורים מדרבנן.
- **רמב"ן ורשב"א** – כל"ב, אחר שנתגיירו אסורים מהתורה, בניהם שנולדו אחר שנתגיירו מותרים, והנתינים אסורים מדרבנן (דוד גזר עליהם).
- **ר"ת** – נתינים אסורים מדאורייתא לעולם, ודוד גזר עליהם רק שישתעבדו בהם.

ד - ב

1. עמוני ומואבי (אחר שנתגיירו) - אסורין ואיסורן איסור עולם, א. אבל נקבותיהם מותרות מיד.

1. דברים(כג, ד- ז): "לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל ה' גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל ה' עַד עוֹלָם: עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמַּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם נַהֲרַיִם לְקַלְלֶךָּ: וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ: לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלֹמָם וְטֹבָתָם כָּל יָמֶיךָ לְעוֹלָם".

א. יבמות(עו.): **משנה** – עמוני ומאבי אסורים, נקבותיהם מותרות מיד.

(שם): א"ל אבנר תנינא - 'עמוני' ולא עמונית 'מואבי' ולא מואבית.

וטעמו: "על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים", איש לקדם ולא דרכה של אשה לקדם.

ומסקינן: כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית.

הלכות פריה ורביה

סימן ד: מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר.

ד - ג

מצרי ואדומי - אינם אסורים אלא עד שלשה דורות, אחד זכרים ואחד נקבות, שאחר שנתגייר הוא ובנו שנולד לו אחר שנתגיירה, אסורים, ובן בנו מותר.

דברים(כג, ח-ט): "לֹא תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא תְתַעֵב מִצְרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְאַרְצוֹ: בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל ה'".

יבמות(עו.): משנה – אדומי אינו אסור אלא עד ג' דורות א' זכרים ואחד נקבות.

ד - ד

מצרית מעוברת שנתגיירה, בנה מצרי שני: *שם (עח.):*

ד - ה

1. ישראל שבא על אחת מאלו (קודם שנתגיירו) **- הוולד כמותה.**

2. ואחד מאלו, חוץ מממזר שבא על בת ישראל - הוולד כשר לקהל אלא שפגום לכהונה.

1. קידושין(סו:): כל מקום שאין לה עליו ולא על אחרים קידושין – הוולד כמותה (כלומר גוי), ואיזהו? וולד השפחה והגויה.

2. יבמות(מה:): הילכתא גוי ועבד שבאו על בת ישראל – הוולד כשר.

א. הוולד כשר

הרי"ף: יש מרבותינו שמסיימים בה: ה"מ לישראל אבל לכהן הוולד פגום (כלומר אסורה לכהן). ויש שלא מסיימים שהוולד פגום.

להלכה:

- **ה"ה(רמב"ן)** – היא ספק ולא תינשא לכהן, ואם לכהן לא תצא.
- **הרמב"ם** – הוולד כשר לכהונה.
- √**הרא"ש** – הוולד ודאי פגום, שהרי בגמרא האמוראים מודים שהוא פגום לכהונה ק"ו מאלמנה לכהן גדול. כ"פ הטור.

1א. אלא שפגום לכהונה

ב"ש: ואם עברה ונישאת לכהן לא תצא, כיון שהרמב"ם מכשיר לכתחילה, והרי"ף מסופק.

ובאר הגולה – אף שנישאת תצא והוולד חלל.

2. שבא על בת ישראל – הוולד כשר

ת' בשמים ראש: אשת איש שעזבה את הדת והלכ ונישאת לישמעאלי ונולדו לה בנים ממנו – הבנים כשרים לפי –

א. לא חיישינן שישראל בא עליה והוולד ממזר, לפי שרוב ישראל כשרים.

ב. אף שנחשוש שישראלים הולכים לביתה, מ"מ בעלה הישמעאלי משמרה ורוב בעילות אחר הבעל.

הלכות פריה ורביה

סימן ד: מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר.

ד - ו

נישואין עם ישראל

1. נתגיירה אחת מאלו ונשאת לישראל, או שנתגייר אחד מאלו ונשא אשה ישראלית - הוולד הולך אחר הפסול.

א. לפיכך גר עמוני או מצרי שני שנשא בת ישראל (אם נולד בן הרי הוא עמוני, אבל)**, הבת כשרה אפילו לכהונה, שאחר איזה מהם שנלך היא כשרה** (ממ"נ: אם נלך לפי העמוני הרי עמונית כשרה, ואם נלך לפי המצרי הרי מצרית שלישית שכשרה).

נישואין בתוך עצמם

2. אבל מצרי שני שנשא מצרית ראשונה - הוולד שני.

3. מצרי ראשון שנשא מצרית שנייה: א. י"א - הוולד שלישי, ב. ולהרמב"ם - הוולד שני.

1. קידושין(סו:): כל מקום שיש קידושין ויש עבירה – הוולד הולך אחר הפגום.

א. יבמות(עז.): א"ר יוחנן – בת גר עמוני ובת מצרי שני – כשרה (אף לכהונה) אך שביאתם בעבירה.
לאפוקי ר"ל – דס"ל שפסולה, ק"ו מאלמנה לכ"ג שביאתם פסולה לכהונה.

2. יבמות(עח.): א"ר דמי א"ר יוחנן – מצרי שני שנשא מצרית ראשונה – בנה שני. דכתבי: "אשר ייוולדו להם' תלה הכתוב בלידה.
כ"פ הרמב"ם הרא"ש והטור.

3. אשר ייוולדו

- **רש"י** – בלידה הלך אחר האם.
כ"כ ה"ה(רמב"ן) והטור.

- **ה"ה[רמב"ם]** – לידה אי אפשר בלא אב ואם, ואם אינו שלישי לאב ולאם הוולד אסור.

נ"מ: מצרי ראשון שנשא מצרית שנייה –
א. לפי רש"י – הולכים לפי האם והוולד שלישי וכשר.
ב. לפי הרמב"ם – כיון שאחד מהם ראשון, הוולד שני ופסול.

1. הוולד הולך אחר הפסול

ב"ש: דקי"ל כל מקום שיש קידושין ויש עבירה הלך אחר הפסול.

ד - ז

גויים שטרם נתגיירו

1. עמוני שנשא אשה מצרית - הוולד עמוני. ומצרי שנשא עמונית - הוולד מצרי, שבאומות הלך אחר הזכר.

אחר שנתגיירו

2. אבל אם נתגיירו - הלך אחר הפגום שבשנייה. לפיכך גר עמוני שנשא גיורת מצרית, הוולד: אם הוא זכר - דינו כעמוני להיות אסור לעולם. ואם היא נקבה - דינה כמצרית.

3. הגה – *הטור:* גר מצרי שנשא גויה עמונית - הבן הוא עמוני, והבת היא מותרת (גרסה אחרת מצרית).

ד - ח

4. וגר מצרי שנשא גיורת עמונית - הוולד מצרי ואסור עד דור שלישי.

1. יבמות(עח:): א"ר יוחנן – באומות הלך אחר הזכר,

2. נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם.

אחר הפגום שבשניהם:

הכי דמי: אי מצרי שנשא עמונית הרי אין בעמונית פסול, ומאי הפסול שבשניהם?

אלא עמוני שנשא מצרית: בוולד זכר – דינו כעמוני, ובוולד נקבה – דינה כמצרית.

4. פרש"י: ומאי פגום שבשניהם – מצד עמוני אין פסול בנקבות, רק מצד מצרי שהוולד אסור עד דור שלישי.

✓**כ"פ הרמב"ם:** וגר מצרי שנשא גיורת עמונית - הוולד מצרי ואסור עד דור שלישי.

3. והבת מותרת

ח"מ: ויש גורסים "ובת מצרית", ואינו נכון שהבת כמו האם עמונית.

והדרישה והב"ח – גורסים "והבת מצרית" לפי שהולכים אחר הפגום. כ"כ הט"ז.

4. גר מצרי שנשא גיורת עמונית

ח"מ: ה"ה נשא שאר גיורות, שהרי גיורת עמונית דינה כשאר גיורות.

הוולד מצרי

ב"ש: שהולכים אחר הפגום המצרי, שהרי עמונית אין בה פגם.

ד - ט

רמ"ס: **שאר כל האומות, לאחר שנתגיירו, הרי אלו כישראל, מיד.**

ד - י

1. האידנא נתבלבלו כל האומות. לפיכך עמוני ומואבי ואדומי שנתגיירו - מותרין לבא בקהל מיד, דכל דפריש מרובא פריש, ואנו תולים שהוא מרוב אומות שהם מותרים מיד.

א. להרמב"ם - הוא הדין למצרי. ולהרא"ש - מצרי באיסורו עומד (עד דור שלישי).

1. מסכת כלים(ד,ד): בו ביום בא יהודה גר עמוני ועמד לפניהן בבית המדרש. אמר להם, מה אני לבוא בקהל?

אמר לו רבן גמליאל – אסור אתה.

אמר לו רבי יהושע – מותר אתה.

אמר לו רבן גמליאל: הכתוב אומר (דברים כג): 'לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי וגו'?

אמר לו רבי יהושע: וכי עמונים ומואבים במקומן הן, כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האמות, שנאמר (ישעיה י): 'ואסיר גבלות עמים ועתודותיהם שושתי ואוריד כביר יושבים'.

אמר לו רבן גמליאל: הכתוב אומר (ירמיה מט) 'ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון, וכבר חזרו'.

אמר לו רבי יהושע: הכתוב אומר (עמוס ט), 'ושבתי את שבות עמי ישראל (ויהודה)', ועדין לא שבו.

התירוהו לבוא בקהל.

א. דין מצרי בימנו

- **הרמב"ם** – אף מצרי של ימנו מותר מיד.

וכ"ה בתוספתא.

- **הרא"ש** – מצרים שבו למקומם, שכתוב נתן להם קצבה, דכתיב: "מקץ 40 שנה אקבץ מצרים מן הגויים...".

הלכות פריה ורביה

סימן ד: מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר.

1. כל דפריש מרובא פריש

שער המלך: מהתורה רק הוודאי אסור אבל הפסק מותר, ורק מדרבנן אף הספק אסור.
אבל כאן "כל דפריש מרובא פריש" ואף מדרבנן מותר.
וכ"ה בתוספתא (ידים).

א. לרא"ש – באיסורו עומד

ב"ש: וא"ת לפי דעה זו איך דרים במצרים?
ותירץ המרדכי – שאינו אסור לשוב רק דרך ארץ ישראל למצרים.

ד - יא

עבד שהוטבל לשם עבדות - אסור בישראלית. וישראל אסור בשפחה, בין אם היא שלו בין אם היא של אחר.

קידושין(סט.): חרורי (עבד משוחרר) מותר בבת ישראל.
משמע שלפני שהשתחרר אסור בישראלית.

איסור עבד ושפחה דאורייתא או דרבנן?

דברים (כג, יח): "לֹא תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה קָדֵשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל".
פירוש האונקלוס: לא תהי אתתא מבנת ישראל לגבר עבד ולא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמה.

להלכה:
רוב הראשונים - איסורו דאורייתא כאונקלוס
אבל הרמב"ם – פסק שאיסורו מדרבנן, ו"לא יהיה קדש" מיירי בבועל פנויה לשם זנות.

ד - יב

1. לאחר ששחררו רבו - הרי הוא כישראל לכל דבר.

2. הפקירו רבו, א. או שהניח לו רבו תפילין, או שהיה רבו שליח צבור וקראו לעלות לקרות בתורה, ב. או שהשיאו רבו ישראלית - אינו מותר בבת ישראל עד שיכתוב לו גט שחרור, ואעפ"כ חוששין לקדושיו.

3. ויש מי שאומר דאפילו לא השיאו רבו, אלא שהוא נשאה לפני רבו, חוששים לקידושיו.

א. (הטור: וכל שכן אם הוא נשא שפחתו, דחוששין לקדושיו).

1. קידושין(סט.): משנה – לויים וישראלים חללים חרורי... – מותרים לבוא זה בזה.
פרש"י: חרורי – עבד משוחרר.

2. גיטין(לח:): המפקיר עבדו יצא לחירות, וצריך רבו לכתוב לו גט שחרור.

א. שם(מ.): הניח לו רבו תפילין – יצא לחירות. קראו לרבו לקרוא בתורה – יצא לחרות.
רמב"ם: וצריך רבו לכתוב לו גט שחרור.
(שם): אבל אם הוא עצמו הניח תפילין, או קרא בתורה לפני רבו לא יצא לחרות.

ב. שם(לט.): א"ר זירא א"ר – עבד שנשא בת חורין לפני רבו – יצר לחרות.
אמר ליה רבי יוחנן כל כך יש בידך ואני שונה הכותב שטר אירוסין לשפחתו: רמ"א – מקודשת, וחכ"א - אינה מקודשת?
✓כדאמר רבה בר רב שילא כשרבו הניח לו תפילין הכא נמי כשרבו השיאו אישה.
ומי איכא מידי דלעבדיה לא מעבד ליה איסורא (כשקדש העבד אמרינן ודאי שחרורו) ואיהו (שקידש שפחתו) עבד איסורא? [משמע שאם קידש שפחתו ודאי שיחררה].
אר"נ בר יצחק: הכא במאי עסקינן דאמר לה צאי בו

והתקדשי בו רבי מאיר סבר יש בלשון הזה לשון שחרור ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון שחרור.
[**משמע** שאם רבו נשא השפחה ודאי שחררה.
כ"פ הטור והרמ"א כאן 3.א].

הרי"ף: שקדשו רבו יצא לחירות – וכופין רבו לכתוב לו שטר שחרור. כ"פ רמב"ם והרא"ש.

כופין רבו לכתוב לו שטר שחרור

הרא"ש – ודאי דינו כמשוחרר, אלא דחיישינן שיאמר רבו שלא שחררו (ויוציא עלי לעז). ולכן מותר מיד בבת חורין אלא שצריך לכתוב לו שטר שחרור.

√**והרמ"א** – הוי ספק משוחרר ולכן צריך גט שחרור.

3. נשאה בפני רבו

הטור: אם העבד נשא בת ישראל לפני רבו דינו כמו שרבו השיאו אישה (שיצא לחירות).

ב"י – ותימה, שבגמרא (מ.) משמע דווקא כשרבו השיאו משום שלא יעשה איסור בעבדו, משאכ"כ כשהוא עצמו נשא בת ישראל לא יצא לחרות.
כ"כ בהדיא ברי"ף והרא"ש.

√**ויש לומר:** דס"ל שלעניין אשת איש חיישינן לקידושין. ולפ"ז אסור לשהות עמה עד שיקבל גט שחרור.

2. עד שיכתוב לו גט (הרמ"ה)

ב"ש: זוהי דעת הרמ"ה – שאסור לשהות עמה עד שיכתוב גט שחרור.
אבל הרא"ש – ס"ל שמותר לשהות עמה, וכן בנשא שפחתו ודאי ששחררה, אלא שצריכה גט שחרור שלא יאמר שלא שחררה.

3א. חיישינן לקידושין

ב"ש: אף שקי"ל אין שחרור אלא בשטר (יו"ד רסז/מב), מ"מ חיישינן שכתב לו גט וזיכה לו ע"י אחר והעבד אינו יודע מזה.

ד - יג

1. איזהו ממזר, זה הבא מאחת מכל העריות, בין בחייבי מיתות בין בחייבי כריתות, א. חוץ מהבא מהנדה שאע"פ שהוא פגום אינו ממזר אפילו מדרבנן.

1. יבמות(מט.): משנה - איזהו ממזר?

כל שאר בשר שהוא בלא יבא - **דברי ר"ע**.

√**שמעון התימני** אומר - כל שחייבים עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו.

ורבי יהושע אומר - כל שחייבים עליו מיתת בית דין.

1א. אע"פ שהוא פגום

מהרש"ל: לאו פגום לכהונה לא מקולקל.
כ"כ ת' הרא"ש וה"מ.
כ"כ ב"ש(ד"מ) – וראוי להרחיק ממנו וממשפחתו.

ד - יד1

1. האישה שהיה בעלה במדינת הים ושהה שם יותר מי"ב חדש וילדה אחר י"ב חדש - הוולד ממזר, שאין הוולד שוהה במעי אמו יותר מי"ב חדש.

2. ויש מי שאומר - שאינו בחזקת ממזר. וכיון דפלוגתא הוא, הוי ספק ממזר.

3. הגה: אבל תוך י"ב חדש - אין לחוש, דאמרינן דאשתהי כל כך במעי אמו (כעובדא פרק הערל וכך כתב מהרי"ק).

3. יבמות(פ:): עבד רבה תוספאה באישה שהלך בעלה למדינת הים ואישתהי עד יב"ח – ואכשריה.

פרש"י: ואכשריה – דקסבר שהתינוק משתהה ג"ח

אחר גמר צורתו.

1. **כ"פ הרמב"ם** - אבל אחר יב"ח לא תולים בבעלה (והוולד ממזר).

2. **ובה"ג** – אף אחר יב"ח אינו בחזקת ממזר, שאנו תולים בבעלה שמא בצנעה בא ובעלה.

1. יותר מיב"ח

ברכ"י: ואם שהה מעט אחר יב"ח –

גן המלך – עד ג' ימים לא הוי ממזר, שמא לא נקלט הזרע עד יום שלישי.

אבל מהרי זאבי – יב"ח חודש מונים מיום הפרישה ולא מוסיפים ג' ימים נוספים.

כ"מ לשון המחבר והרמב"ם.

יותר מיב"ח

ח"מ: משמע שאם האישה טוענת שבא בעלה בצנעה תוך יב"ח ובעל ונתעברה ממנו, אם הבעל מודה פשוט שהוולד כשר.

שהרי אביו של שמואל היה במדינת הים ובא ע"י שם בלילה ונזקק לאשתו ונתעברה ממנו ויצא ממנה שמואל.

ואף אם הבעל אינו כאן אפשר שנאמנת כל זמן שאין הבעל מכחישה.

ואפשר שאינה נאמנת כיון שאין הדבר מצוי שיבוא ע"י שם.

2. ויש מי שאומר (בה"ג)

ח"מ: בה"ג ס"ל שאף שהאישה שותקת או אינה לפנינו תולים שבעלה בא בצנעה.

אבל אם האישה אומרת שלא בא – רחוק מלהכשיר הוולד.

אבל אם הבעל טוען שבא אף שהיא מכחישה אותו – הוא נאמן.

והב"ש – צ"ע אם הבעל נאמן כשיהא מכחישה אותו.

ח"מ: כתב הב"י(הרב דוראן) – ואפשר שאין כאן מחלוקת:

שהרמב"ם – מיירי שהבעל כאן ומודה שלא בא, לפיכך הוולד ממזר.

ובה"ג – מיירי שאין הבעל לפנינו, שאז נאמנת האישה להכשיר הוולד.

אבל המחבר שכתב: "כיון דפלוגתא היא" ס"ל שאף שהבעל אינו כאן יש מחלוקת: שלפי הרמב"ם – אינה נאמנת.ולפי בה"ג – נאמנת.

שאינו בחזקת ממזר

ב"ש: לפי הרא"ש – תולים שבא ע"י שם, אף שהיא אינה טוענת כן.

אבל התו"ס – לא תולים אא"כ היא אומרת כן.

3. אבל תוך יב"ח אין לחוש

ח"מ: התו"ס חולק על שיטה זו (רבה תוספאה) וס"ל שאין הוולד משתהה יותר מ 271 יום (9*30 = 270).

כ"פ האגודה.

וברכ"י – המהרש"ל עמל להעמיד דברי רבה תוספאה. וכן במהרי"ל.

ד - יד2

1. הגה – *ת' מיימוני:* ודוקא שלא ראו בה דבר מכוער, אבל אם ראו בה דבר מכוער לא אמרינן דאשתהי כ"כ, וחיישינן ליה.

2. *ת' מהר"י מינץ:* אשה שנתעברה מבעלה סוף סיוון, וילדה תחילת כסליו, אע"פ שאין ביניהן רק חמשה חדשים (מלאים ועוד שני ימים משני חודשים: סוף סיוון ותחילת כסלו) לא חיישינן לבנה לומר שהיתה מעוברת קודם לכן (ויהא הוולד ממזר), דהחדשים גורמים (עיין לקמן סימן קנ"ו סעיף ד') והו"ל בן ז'.

3. *מ"ינהר"י דוראן):* ואפילו הפילה בתשרי, ושמעה הוולד בוכה - לא חיישינן שהיתה מעוברת קודם לכן, דאפשר לו לבכות לחמשה חדשים אלא שהוא נפל ואינו ראוי להיות קיים.

1. ל"א דאשתיה

ב"ש: דל"א אשתיה כשיש חזקת כשרות.

ח"מ: ואם ילדה לעשרה חודשים לכו"ע אמרינן אשתיה, כיון שכיום הוא שכיח אף עדי כיעור. כ"כ ב"ש.

הלכות פריה ורביה

סימן ד: מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר.

מהריב"ל: אם יצא קלא דלא פסיק שהיא פרוצה:
אם יצא הקול אחר דאשתיה – לא מרע חזקתיה, שהקול יצר בגלל דאשתיה.
ואם יצא הקול לפני דאישתיה – יש להסתפק.

דבר מכוער (ת' מימוני)

ת' רקע"א: משמע שסמך על הכיעור שבסימן (יא'/א), וכן מבואר בת' מימוני שכל כיעור שלא נאסר לשאילתות (שם) לא נאסרה כאן, אף בשהתה יב"ח.
ומה"ט גם לא נאסרה בגלל יחוד וילדה ליב"ח.
אולם מלשון הב"ש שכתב הטעם שבכיעור אסורה בילדה ליב"ח דל"א אשתהי אלא כשיש חזקת כשרות.
משמע כיון שעשתה שלא כדין (שנתייחדה) איתרע חזקת כשרות שלה.

ולא נראה לי.
ב"מ – ואפשר שכל הנקרא כיעור בעיני העולם נחשב כמכוער לעניין זה.
ת' רעק"א: בעל שעזב את אשתו כשהייתה נידה אין ראיה שלא היתה מעוברת, דל"א מעוברת מסולקת דמים רק משהוכר עוברה.

וחיישינן לה

ב"מ: אישה שיש בה עדות כיעור ולא ממש עדות וילדה קרוב לי"א חודשים (אחר שעזב בעלה), יש להתיר הוולד משם –
א. רעק"א: דינה כפרוצה ביותר שנאמנת שהוולד מבעלה.
ב. מטעם ס"ס – שמא מבעלה, ואת"ל מאחר שמא מגוי שהוולד כשר.
ג. ספק נוסף – פסול יוחסין האידנא דינו כנפשות שלא דנים שלא בפניו.

3. הפילה בתשרי

ות' נו"ב: מסתפק הרבה בדין זה.
ת' ברית אברהם - אפשר ליישב דין זה, שיש חזקה שכל המזנה מתהפכת שלא תתעבר ומסתמא מבעלה מדלא התהפכה, ומסייע חזקת כשרות נשי ישראל.

הפילה בתשרי

ב"ש: ומדמה ליולדת לתשעה למ"ד שאינה יולדת למקוטעים, מ"מ אפשר לוולד לבכות כשנולד תחילת חודש שמיני שנחסר חודשיים, כן היולדת לשבעה מקוטעין בתחילת חודש חמישי נחסר חודשיים, והיינו שהפילה בתשרי כמה ימים, ואפשר לו לבכות (ב"י).

ד - טו

1. הכל לשון הרמב"ם: אשת איש שיצא עליה קול שהיתה מזנה תחת בעלה, והכל מרננים אחריה - אין חוששין לבניה שמא הם ממזרים, שרוב בעילות תולים בבעל (ומותר לישא ביתה).
א. אבל היא בעצמה, חוששין לה משום זונה, וכהן חושש לה מדין תורה. **א.** (ואם בעלה כהן, חוששין על בניה שהם חללים) (מהרי"ו סימן כ"ד) . **ג. וישראל, אם רוצה להתרחק מן הכיעור.**
2. ואם היא פרוצה ביותר - חוששין אף לבנים.
א. הגה: ומ"מ היא נאמנת לומר על בניה שהם כשרים (מהר"מ פאדוואה סימן ל"ג).
3. היתה פרוצה כשהייתה פנויה או ארוסה, ולא היתה פרוצה לאחר נישואין, אע"פ שראוה מנאפת פעם אחת - בניה כשרים (ג"ז שם).

0. סוטה(כו:): אמר שמואל – ישא אדם דומה ואל ישא בת דומה, שהדומה באה מטיפה כשרה, ובת הדומה מטיפה פסולה (דלא ס"ל לשמואל לרוב בעילות אחר הבעל).
√ רבי יוחנן – ישא בת דומה ואל ישא דומה, שבת הדומה בחזקת כשרות (שרוב בעילות אצל הבעל) והדומה אינה בחזקת כשרות.
והילכתא: כרבי יוחנן
פירש הרמב"ם: דומה – אשת איש שיצא עליה קול שמזנה והכל מרננים אחריה.

הלכות פריה ורביה

סימן ד: מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר.

1. דין בת הדומה:

√ **רמב"ם:** בת הדומה כשרה (שרוב בעילות אחר הבעל) ומותר לכתחילה לשאתה.

ורש"י – מותר רק כשאי אפשר לשאת אחרת.

א. רמב"ם: דין הדומה עצמה חוששים לה משום זונה.

ב. ת' מהרי"ו: הואיל וחוששים לה משום זונה א"כ אם בעלה כהן חוששים לזרעה משום חללים, ובזה לא מהני אף שנאמר רוב בעילות אחר הבעל.

כ"ד הרמב"ם וה"ה.

2. סוטה(כז.):

היתה פרוצה ביותר, מה דין בניה (שמא רוב בעילות אחר הנואף)?

תיקו.

ופסק הרמב"ם' לחומרא.

חוששים לבניה

√**רש"י** – חשש ממזרות. כ"כ מהרא"י והמחבר.

והרא"ש(בה"ג) – פסול כהונה (שאף שבפרוצה ביותר אמרינן רוב בעילות אחר הבעל).

כ"כ הגמ"י.

א. מהר"ם פדואה: אף בפרוצה ביותר נאמנת לומר שוולד זה מבעלה, ורק כשאינה כאן חוששים לבניה.

3. מהר"ם פדואה:

אף אם היתה פרוצה ביותר בעודה ארוסה, אם לא היתה פרוצה אחר נישואין תלינן בבעל אם יש זמן משנשאת עד שילדה, הואיל ואל נשמע עליה פריצות משנשאת.

ואף אם ראוה פעם אחת מנאפת לא מקרי פרוצה לפסול בניה בממזרות.

1. שיצא עליה קול

ח"מ: ואף אם יש עדים שזינתה ממש בניה לא ממזרים שרוב בעילות אחר הבעל. ונקט "יצא עליה קול" משום סיפא, שאם בעלה כהן אף על רינון, חושש לה מדין תורה (של זונה).

כ"כ הט"ז.

והכל מרננים

ב"ש: וזה חמור ממזנה בעיר (לקמן ו/טז) שאין חוששים לה (וכאן חוששים לה עצמה).

לאפוקי הב"ח – שמחלק הכא איירי באשת איש ושם מיירי בפנויה.

שרוב בעילות

ת' חוט השני: וסומכים ע"ז אף לעניין ירושה שהבן זה בנו.

שרוב בעילות תולים בבעל

ב"ש: משום שהבעל מצוי לה, משאכ"כ בארוסה אפילו בא עליה הארוס ודאי, משום שאינו מצוי לה (ולא אמרינן רוב בעילות אחר הארוס).

רע"א(מהרש"ל): כשבעל הדומה זקן ל"א רוב בעילות אחר הבעל.

מ"מ אוצר הפוסקים – תימה, הרי לא חלקו חכמים בין זקן לצעיר.

אוצר הפוסקים(לחם שערים): אישה שנבעלה מיד אחר החופה ופעם נוספת לאחר טבילה ויצא בעלה למדינת הים. וראו עדים שנבעלה לאחר, מה דין הוולד. האם נאמר אין אישה מתעברת בביאה ראשונה, נמצא שאין כאן רוב בעילות (הראויות להתעבר) מהבעל?

כן נראה מרש"י ונמ"י – שבביאה אחת לא תולים בבעל.

אולם הר"ן כתב – שפעמים מתעברת מביאה ראשונה.

והנו"ב כתב – בזמן הזה פעמים מתעברת האישה מביאה ראשונה.

א. וכהן חושש לה

ב"ש: היינו לכתחילה, אבל דיעבד שנשאה אין מוצאים.

ומ"ש (ב.) אם בעלה כהן חושש על בניה, היינו לכתחילה.

שוב"י – דווקא בקלא דפסיק בדיעבד לא תצא. אבל בקלא דלא פסיק אף בדיעבד תצא.

ולפ"ז: אישה תחת בעלה שיצא עליה קלא דלא פסיק שזינתה תחתיו ונתאלמנה ועמדה ונישאת לכהן – תצא דהוי קול שלפני נישואין.

ב. חוששים על בניה

ח"מ: וכאן לא מהני רוב בעילות אחר הבעל, שאם זינתה קודם שנתעברה אסורה על בעלה כהן ואם אח"כ בא עליה בעלה נעשית חללה והוולד חלל אף שהוא מבעלה.

כ"כ ב"ש – ואם בעלה ישראל, אף שזינתה במזיד בניה כשרים אף לכהונה.

2. פרוצה ביותר... חוששים

ב"ש: היינו חשש ממזרות שלא שייך רוב בעילות אחר הבעל. וכ"ה בפסקי מהרא"י ורש"י.

מיהו הרא"ש כתב – אמרינן "רוב בעילות" אף בפרוצה ביותר. כ"כ בה"ג, הגמ"י ומהרי"ו.

והגמרא (סוטה כז.) – מיירי לאיסור כהונה ולא חשש ממזרות.

ד - טז

1. האישה שהלך בעלה למדינת הים, ונשאת, והרי בעלה קיים - הולד מהשני ממזר גמור ומותר בממזרת.

2. ואם הראשון חזר ובא עליה קודם שגרשה השני, וילדה - הוא ממזר מדרבנן, ואסור בממזרת גמורה ומותר בממזרת מדרבנן כיוצא בו.

3. (אבל אם זינתה ואח"כ בא בעלה עליה, אין הולד ממזר) (מרדכי סוף החולץ).

1. יבמות(פז:): האישה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה "מת בעליך", ונישאת ואח"כ בא בעלה – תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה ומזה... והוולד מזה ומזה ממזר.

פרש"י: מזה ומזה ממזר – אם ילדה משני - ממזר גמור, ואם החזירה הראשון וילדה ממנו – ממזר מדרבנן.

2. שם(פט:): מבעלה ממזר – והרי הוא בעלה? קנסא דרבנן שיהא ממזר שלא ישראלית.

רמב"ם – וממזר דרבנן אסור בממזרת גמורה, אבל מותר הממזרת דרבנן.

מהראשון ממזר

√**רמב"ם** – רק אם בא עליה קודם שגירשה השני, אבל אחר שגירשה השני לא הוי ממזר, דלא גרע ממחזיר גרושתו לאחר שנישאת לאחר (שהוא רק לאו ואין בו ממזרות).

וח"מ בדעת התו"ס – אף אחר שגירשה השני הוי ממזר מהראשון.

מיהו הב"ש בדעת התו"ס – כמו הרמב"ם.

כ"כ חידושי לחם אבירים ות' מהריבל"ח.

3. מרדכי: אבל אם זינתה מאחר ואח"כ בא עליה בעלה וילדה - לא הוי ממזר.

כ"כ רי"ו לאפוקי ר"ח דס"ל שאף סוטה שבא עליה בעלה הוי ממזר מדרבנן.

1. מהשני ממזר גמור

ח"מ(טור): ה"ד לפני גירושי ראשון, אבל אחר גירושי ראשון הוי רק ממזר מדרבנן.

2. קודם שגרשה השני

ב"ש: טעמו משום קנס שקנסוה לאישה כדי שתדייק לפני נישואה, ולכן קודם שגירשה השני עדיין מעשיה קיימים לכן הוולד מהראשון ממזר מדרבנן, אבל אחר גרושי השני שבטלו מעשיה – לא קנסו אותה.

אבל כשגירש הראשון וילדה מהשני עדיין הוי ממזר דרבנן, כיון שעדיין מעשיה קיימים.

סיכום: הוולד ממזר

	מהשני		מהראשון	
	קודם גירושי הראשון	אחר גירושי הראשון	קודם גירושי הראשון	אחר גירושי הראשון
רמב"ם	ממזר גמור	ממזר מדרבנן	ממזר מדרבנן	כשר
תו"ס	ממזר גמור	ממזר גמור	ממזר גמור	ממזר מדרבנן

ב"ש: ואם גירשה הראשון והשני, והלכה וזינתה עם השני – הוולד לכו"ע לא הוי ממזר.

ד"מ(או"ז): האישה שהייתה נשואה ואח"כ הייתה מוחזקת כגרושה או אלמנה, אך אין עדים על הגירושין או מיתת הבעל אלא קול הברה שהיא פנויה:

הר"י הלבן – החמיר על בנה מחשש ממזרות.

והרח"ש – אין לחוש.

ויצא הדבר בהיתר והתירוה.

באה"ט: מי שהוציאה בעלה על חשד עם פלוני, מרצונו וב"ד לא הזקיקו, כיון שלא היו עדי טומאה ולא עדי

כיעור, והלכה ונישאת לנחשד וילדה – הוולד לא הוי ממזר אף לא מדרבנן (הר"י אדרבי).

3. אם זינתה

ח"מ: וכ"ה בתו"ס והרא"ש, דלא כר"ח שפסק שאף בסוטה הוי ממזר מדרבנן.
ולא ידעתי למה הביא הרמ"א דין זה בשם מרדכי לבדו.

ד - יז

1. מי שחציו עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש, הוולד אין לו תקנה מפני שצד ממזרת וצד כשרות מעורבים בו. א. לפיכך אסור אף בשפחה, ובניו כמותו לעולם.

1. יבמות(מה:): א"ר יהודה – מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא לע אשת איש – אותו וולד אין לו תקנה, לפי שנמצא צד חירות שבו משתמש באשת איש.

פרש"י: אע"פ שאם היה כולו עבד הוולד כשר (שאין ממזרות מגוי ועבד) הכא ממזר משום צד חירות שבו, כשאר ישראל הבא על אשת איש שהוולד ממזר.

א. רמב"ם: והוולד אסור אף בשפחה (משום צד ישראל שבו), ובניו כמותו לעולם.

1. אין לו תקנה

ח"מ(ר' מנחם עזריה): לפי רש"י – אין לו תקנה בבת ישראל לפי שממזר גמור הוא, אבל מותר בשפחה (שממזר גמור מותר בשפחה).
לאפוקי הרמב"ם והמחבר – אין לון תקנה כלל.
ודברי רש"י מוסכמים יותר
[כלומר: אין לו תקנה
לרש"י – בבת ישראל אבל מותר בשפחה.
לרמב"ם – אסור בין בבת ישראל בין בשפחה].

ב"ש: אבל יכול לישא גיורת ובניו כמותו.

ד - יח

ישראל שנשא ממזרת, או ממזר שנשא ישראלית - הוולד ממזר לעולם.

קידושין(סו:): משנה – כל מקום שיש קידושין ויש עבירה הוולד הולך אחר הפגום שבשניהם.
ואיזהו?... ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ונתין.

יבמות(עח:): משנה – הממזרים אסורים איסור עולם.

ד - יט

1. עובדי כוכבים ועבד שבאו על הממזרת - הוולד ממזר. א. ואם באו על בת ישראל, בין פנויה בין אשת איש - הוולד כשר, ופגום לכהונה.

1. קידושין(סח:): הבא על שפחה וולדה כמותה
מנ"ל? מדכתיב: "כי תהיינה... וילדו **לו**". כל מקום שיש קידושין (הו-יה) קרינן "וילדו לו" (שהוולד כמותו) לאפוקי שפחה שאין תופסים בה קידושין.

ב"י – וכיון שגוי ועבד לאו בני הויה נינהו לא נקרא הוולד על שמם, אלא על שם בת ישראל והם ממזרים כמותה.

√ **כ"פ הרמב"ם:** גוי ועבד שבאו על הממזרת –

הוולד ממזר.

א. יבמות(מה:): גוי ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר.

כ"פ הרא"ש – הוולד כשר אלא שפגום לכהונה.

1א. בין אשת איש

ת' בשמים ראש: אשת איש שנשתמדה ונשאת לגוי ונולדו לה בנים, ואח"כ חזרה לישראל – הבנים אינם ממזרים, דלא חיישינן שזינתה עם ישראל לפי שבעלה הגוי משמרה. ועוד ישראל בחזקת כשרות ולא חיישינן שהלכו אליה.

ת' חמדת שלמה: מעשה במדינת ישמעאל באשה שבעלה עזבה והיתה עגונה. אח"כ הלכה ונתערבה בין הגויים ולא התנהגה כיהודית כלל וילדה שם בת. ואח"כ חזרה הבת ליהדות. מה דינה האם חיישינן שנתעברה מישראל והיא ממזרת?

תשובה: הבת כשרה. כיון שרוב המצויים אצלה הם גויים, לא חיישינן שנתעברה מישראל, ועוד שיש חזקת כשרות של ישראל שלא הלכו אליה.

כ"פ ת' הגאון מליסא – להכשיר הבת.

ד - כ

1. ממזר הבא על העכו"ם - הוולד עכו"ם. ואם נתגייר - הרי הוא כישראל. ואם בא על השפחה - הוולד עבד, נשתחרר - הרי הוא בן חורין.

2. לפיכך, ממזר נושא לכתחילה שפחה א. שקבלה עליה מצות וטבלה לשם עבדות להתיר בניו שישתחררו ויהיו מותרים בישראלית.

1. קידושין(סו:): משנה – כל מי שאין לה קידושין לא עליו ולא על אחרים – הוולד כמותה, ואיזהו? וולד שפחה ונוכרית.

2. א"ר טרפון: יכולים ממזרים לטהר עצמם. כיצד: ממזר שנשא שפחה הוולד עבד, שחררו נמצא בן חורין.

ורבי אלעזר – חולק.

משמע מהגמרא שהלכה כר"ט, דרבנן סברו כמותו.

כ"פ הרמב"ם – והוסיף, ובזה לא גזרו על השפחה מפני תקנת הבנים.

א. רי"ו: ודוקא שקיבלה עליה השפחה עול מצוות וטבלה לשם עבדות, שאל"כ גויה היא.

הרי"ף והרא"ש: ודוקא ממזר בשפחה, אבל ממזרת בעבד לא מהני, כיון שלעבד אין יחוס (ואין בניו כמותו).

2. ממזר נושא שפחה

ח"מ: אבל ממזרת אין לא תקנה לישא עבד, וא"כ אסורה לישא עבד, שהרי לפי הרמב"ם ההיתר לישא שפחה רק משום תקנת הבנים, וא"כ כשאין תקנת הבנים אסור.

והב"ש – מיהו לר"ת מותרת בעבד, כיון שהיא ממילא קדשה ועומדת, רק שהבנים ממזרים.

וכ"ה התו"ס (גיטין מא.).

נושא שפחה

ב"ש: וקשה – הרי ממזר חייב בכל המצוות, איך מתירים לו לישא שפחה?

לפי הרמב"ם – איסור לישא שפחה דרבנן, לכן חכמים התירו לו משום תקנת הבנים.

ולפי ר"ת – איסור שפחה מדאורייתא, מ "לא יהיה קדש". וזה הממזר קדש ועומד כיון שיצירתו בעבירה. כ"כ הר"ן.

בבאה"ט: דין ספק ממזר האם מותר בשפחה?

- **הש"ך** – אוסר
- **רדב"ז** – מתיר, מ"מ האחרונים אסרו.

ספר בני חייא (רבי שלמה בן עזרא): אף לש"ך יש תקנה, שהאדון ישחרר שפחתו בתנאי שתינשא לכשר, ואז יכול ספק ממזר לשאת אותה, ממ"נ:

אם הוא כשר – בניו כשרים.

ואם הוא ממזר – נמצא אשתו נשארה שפחה ובניו עבדים וכשישחררם יהיו כשרים.

ד - כא

הבא"ר ואו"ל: **עכו"ם שבא על אמו והוליד ממנה בן, ונתגייר אותו הבן - מותר לבא בקהל.**

ונתגייר

ח"מ: אף שלא נתגייר ובא על בת ישראל הוולד כשר, דלא גרע מגוי. כ"כ ב"ש.

לבוא בקהל

ב"ש: דלא שייך ממזר רק כשיש קידושין.

ד - כב

1. גר ועבד משוחרר - מותרים בממזרת. וכן ממזר מותר בגיורת ובמשוחררת, משום דקהל גרים לא אקרי קהל, והולד ממזר. ואפילו היתה הורתו ולידתו בקדושה, כגון שהיה אביו גר ונשא גיורת, אפילו הכי מותר בממזרת.

2. ודוקא עד עשרה דורות, אבל מכאן ואילך אסור, שכבר נשתקע ממנו שם גירות ויבואו לומר: ישראל נושא ממזרת.

א. ולהרמב"ם מותר בממזרת, וכן בן בן בנו, עד שישתקע שם גירותו ממנו ולא יודע שהוא גר, ואח"כ ייאסר בממזרת.

אחד הגרים ואחד העבדים המשוחררים - דין אחד לכולם.

1. דברים (כג, ג): **לֹא יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל ה' גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בִּקְהַל ה'.**

קידושין(עה:): ת"ר –

רבי יוסי אומר - גר נושא ממזרת (דקסבר קהל גרים לא איקרי קהל, והולד ממזר – רש"י).

רבי יהודה אומר – גר לא ישא ממזרת (קסבר קהל גרים איקרי קהל).

והילכתא: גר מותר בממזרת והוולד ממזר.

כ"פ הרמב"ם – והוסיף, ה"ה ממזר נושא גיורת והוולד הולך אחר הפגום.

2. שם(עה.): ברייתא – גד עד עשר דורות מותר בממזרת, מכאן ואילך אסור.

וי"א - עד שישקע שם ע"ז וגיות ממנו.

להלכה:

√**הרא"ש** – כת"ק, עד עשר דורות. כ"כ הטור.

כ"פ המחבר בסתם.

א. רמב"ם – פסק כי"א.

כ"פ המחבר בשם הרמב"ם.

1. מותרים בממזרים

ח"מ: אף למ"ד שגר אסור בממזרת (רבי יהודה) ה"מ בגר הראוי לבוא בקהל, אבל גר עמוני שאסור לבוא בקהל לכו"ע מותר בממזרת (שהרי לא איקרי קהל).

גר אסור בשפחה שהרי חייב בכל המצוות, מיהו יש להסתפק אם גר עמוני שחייב בכל המצוות מותר בשפחה כמו ממזר, או דילמא עדיף ממזר ואסור לישא שפחה?

והב"ש מעמיד בשני תירוצים (רמב"ם והר"ן בשם ר"ת):

לפי הרמב"ם – מותר כדי להכשיר זרעו.

לפי ר"ת – אסור, שאין יצירתו בעבירה (שאינו קדש ועומד).

מיהו ספר ברית אברהם כתב – אף לרמב"ם אין ראיה להתיר, שתקנת הבנים היא רק שלא יוכשר זרעו לעולם אבל בגר עמוני יש לו תקנה שתוליד בת ויוכשר זרעו.

ובספר שערי מלך: תימה על הח"מ וב"ש, הרי הרשב"א בחידושיו מתיר שפחה לגר מצרי, והביא ירושלמי שמתיר שפחה לגר עמוני.

הלכות פריה ורביה

סימן ד: מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר.

ח"מ: גר עמוני שנשא ממזרת הוולד הולך אחר הפגום שבשניהם, והוי ממזר עמוני ומותר בשפחה דלא גרע משאר ממזר.

ומותרים בממזרת

ב"ש: היינו שאין איסור נישואין מצד ממזרות, מ"מ אסור להרבות ממזרים בישראל כי בניו ממזרים.

והוולד ממזר

ב"ש: אף שגר בממזרת יש קידושין ואין עבירה וצריך ללכת לפי האבא שיהא דינו כגר, מ"מ המשנה מיעטה דין זה שדינו ממזר.

ד - כג

רמב"ם: גר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת - הוולד ישראל לכל דבר ואסור בממזרת.

רמב"ם: גר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת - הוולד ישראל לכל דבר ואסור בממזרת.

ה"ה – טעמו :

א. גר שבא על בית ישראל לא גרע מגוי שבא על בית ישראל שהוולד כשר ואסור בממזרים.

ב. ישראל הבא על הגיורת הרי יש קידושין ואין עבירה שהוולד הולך אחר הזכר. כ"כ הסמ"ג.

כ"כ ח"מ שמשמע כן מהגמרא.

אבל הר"ן – תימה (על טעם א.), אף שגוי הבא על בת ישראל הוולד כשר ואסור בממזרת! שאני התם שא"א להתייחס אחר אביו שהוא גוי, "דמשפחותם לבית אבותם" בישראל ולא בגוי.

אבל בגר שבא על בת ישראל כיון שאבי הוולד הגר, ישראל הוא למה לא יתייחס לאביו הגר ויהא מותר בממזרת, הרי יש קידושין ואין עבירה. וצ"ע?

והט"ז – נ"ל לפרש שיטת הרמב"ם, מה כשהיה גוי זרעו מבת ישראל יהודי כשר שאסור בממזרת, עכשיו שנתגייר ונעשה בכלל ישראל לא יהא זרעו אסור בממזרת?

והב"ש מתרץ שיטת הרמב"ם – כלל זה (שכל שיש קידושין ואין עבירה הלך אחר הזכר) נאמר רק כששניהם ישראלים (כגון כהן שנשא בת ישראל), ולא כשיש צד גר.

והראיה: גר בממזרת אף שיש קידושין ואין עבירה לא הולכים אחר הזכר והוולד ממזר.

ד - כד

פסולי חיתון זה בזה

1. ממזר נושא ממזרת. במה דברים אמורים, כששניהם ודאין. אבל אם האחד ודאי והשני ספק, או אפילו שניהם ספק - אסורים זה בזה דשמא האחד ממזר והשני אינו ממזר.

א. רמב"ם: וכיצד ספק ממזר, כגון שבא מספק ערווה, שבא אביו על אשה שנתקדשה ספק קדושין, או שנתגרשה ספק גירושין.

1. קידושין(עד.): משנה – כל האסורין לבוא בקהל מותרים זב"ז. רבי יהודה – אוסר.

✓ר"א אומר – ודאי בודאן מותר, ודאן בספקן, ספקן בספקן – אסור.

ואלו הם הספקות (ספקי ממזרות): שתוקי ואסופי וכותי.

גמ: הילכתא כרבי אלעזר.

קידושין(עג.): אף שמהתורה ממזר ודאי מותר בשתוקי, דכתיב: "לא יבוא ממזר בקהל ה'", בקהל ודאי לא יבוא אבל בא בספק קהל (כגון שתוקי וכו'), אלא שחכמים עשו מעלה ליוחסין ואסורים.

הלכות פריה ורביה

סימן ד: מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר.

1. אפילו שניהם ספק

באור הגר"א: טעמו, שכ"א ספקו שונה מחברו. אבל ממזר דרבנן מותר בממזרת דרבנן.

לקמן סעיף לו: הספיקות, כגון שתוקי ואסופי, אסור לבא זה עם זה, ואם נשאו לא יקיימו אלא יוציאו בגט, והולד ספק כאבותיו. ואין לספיקות אלו תקנה, אלא שישאו מהגרים והולד הולך אחר הפגום.

כיצד, שתוקי או אסופי שנשאו גיורת או משוחררת, או גר ומשוחרר שנשא שתוקית או אסופית, הולד שתוקי או אסופי.

אסורים זב"ז

ח"מ: האם הספקות מותרים בנתינים?

לרמב"ם – מותרים, שנתינים גרים גמורים הם מהתורה, אלא שאסרום מדבריהם.

לרש"י – אסורים, שנתין אסור מהתורה כמו ממזר.

ולכו"ע: ממזר ודאי מותר בנתין, ובנים ממזרים.

ד - כה

1. יבמה שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים, ונתיבמה וילדה, ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון - הוולד כשר. א. יבמות (לג.): ואם אח"כ חזר ובא עליה יבם ונתעברה וילדה, הוולד ספק ממזר ואסור בממזרת ובבת ישראל.

1. יבמות(לה:): משנה - הכונס את יבמתו... ספק בן תשעה לראשון, ספק בן שבעה לאחרון, יוציא והוולד כשר, וחיבין באשם תלוי.

ב"י: כשר – ממ"נ כשר, אם מהראשון או מהשני כשר הוא.

השני ספק ממזר – כלומר אם יבוא עליה היבם אח"כ ונתעברה וילדה, אותו וולד הוי ספק ממזר (שאם וולד ראשון מבעלה הראשון הרי היא אשת אח שלא במקום מצווה והוולד השני ממזר, ואם לאו הוא כשר), ואסור בבת ישראל ואסור בממזרת.

ד - כו

וולד שנולד מהפנויה

1. רמב"ם: פנויה שנתעברה וילדה, אם אינה לפנינו לבדקה או שהיא שוטה או אילמת, ואפילו אם אומרת: 'של פלוני הוא' ואנו מכירים באותו פלוני שהוא ממזר - אין זה הוולד אלא ספק, א. אפילו אם מודה אותו פלוני שנבעלה לו, שכשם שזינתה עם זה כך זנתה עם אחר, ואם אותו פלוני הוא כשר - הוולד כשר.

ב. ומ"מ אין אנו מחזיקים אותו בבנו ודאי ליורשו, אם אינו מודה שהוא בנו.

ג. (ואפילו היתה מיוחדת לו, אינה נאמנת עליו, ואפילו עד א' נאמן עליו כשמכחישו) (הר"ן).

2. רמב"ם: אבל חוששין לדבריה ואסור בקרובות אותו פלוני.

א. **הגה:** ודוקא פנויה. אבל אם זנתה תחת הבעל, אפילו אומרת: של פלוני הוא, והוא ממזר - אין חוששין לדבריה, דתולין רוב בעילותיה בבעל, וכשר, ומותר בקרובי אותו פלוני שאומרת עליו (פסקי מהרא"י סימן ל"ז וכן כתב בנימין זאב).

1. רמב"ם: פנויה שנתעברה וילדה...

מקורו: קידושין(סט.): איזהו שתוקי? כל שמכיר אמו ואין מכיר אביו.

✓אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי, ששאולים אותה מה טיבו ואם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת, אע"פ שרוב פסולים אצלה.

אמר רבא: הילכתא כאבא שאול.

רמב"ם: נאמנת להכשיר בנה ולא לפוסלו.
ה"ה והר"ן – טעמו, לפי שדבר תורה שתוקי כשר ולכן נאמנת להכשירו אף מדרבנן, אבל לפוסלו ולהתירו בממזרת לא נאמנת, שהתורה האמינה רק לאב על בנו.
לאפוקי שליטי גיבורים – דס"ל שנאמנת אף היא לומר שהוא ממזר כיון שזינתה תחת בעלה.

ב. **ב"י:** ואין מחזיקו לבנו ליורשו – ה"ד שאותו פלוני לא מודה שהוא בנו, שאם מודה ודאי שיורשו.

ג. **הר"ן:** אפילו פילגשו המיוחדת לו אינה נאמנת (שהוא בנו וודאי).
וכתב מהרי"ק – שאין אישה נאמנת לומר על אחד שנתעברה ממנו אע"פ שנתייחד עמה. אפילו עד אחד כשר אינו נאמן עליו אם מכחישו.

2. הטור: אין מחזיקים אותו כודאי בנו ליורשו, אבל חוששים לדבריה ואסור בקרובות אותו פלוני.
כ"כ הרמב"ם.

א. **פסקי מהרא"י:** וה"מ בפנויה שבלא"ה הוולד ספק ממזר, אבל אשת איש שהבנים בחזקת כשרים אינה נאמנת כלל על בניה לפי שתולים אותם בבעל.
כ"כ בנימין זאב – אפילו לאסור בקרובי אותו איש אינה נאמנת כשהיא אשת איש.

1. דין הוולד

ב"ש: כשאומרת שהוא כשר נאמנת אפילו ברוב פסולים אצלה (קידושין עד.).
וקשה: הטעם שנאמנת, שבלא דיבורה היה ספק ממזר וכשר מהתורה, מש"ה נאמנת להכשירו. אבל כשרוב פסולים אצלה הולכים לפי הרוב והוולד ממזר ודאי?
וי"ל: אף שרוב פסולים אצלה אם הלכה היא אצל הבועל אמרינן דהוי קבוע והוי מחצה על מחצה והוי ספק, ולכן נאמנת להכשירו.
אבל אם ידענו בודאי שהבועל בא אליה, והוי פירש ברוב פסולים אצלה ולא נאמנת (דכל דפריש מרוב פסולים פריש).
וב - (ו/יז) פסק: אף שיש רוב כשרים אצלה אם אי אפשר לבדוק אותה ממי נתעברה הוולד ספק, ודווקא שיש ממזר בעיר, שאם אין אף ממזר בעיר אין לחשוש כלל.

מכירים אותו שהוא ממזר... ספק

ב"ש: למה לא נאמנת לפסול את בנה, הרי לפי ה"ה נאמנת להכשיר כיון שבלא דיבורה הוי ספק וכשר מהתורה ולכן נאמנת להכשירו, א"כ בלא דיבורה דהוי ספק מותר בממזרת מהתורה, למה לא נאמינה לעשותו ממזר להתירו בממזרת אף מדרבנן?
ותירץ ה"ה – שמא ישא ממזרת ודאית ויש קולא באיסור דאורייתא.
ואינו נראה לי.

א. אפילו מודה... שנבעלה לו (רמב"ם)

מה הדין הוולד כשאינה דומה (פרוצה) מעלמא והממזר שנבעלה לו מודה?

ח"מ – משמע שאם היא פרוצה רק ממנו הוולד אינו אלא ספק (ולא ממזר ודאי), ואינה נאמנת לפוסלו כיון שיש חזקה נגדית "אישה בודקת עצמה ומזנה (רק עם כשר)" וחיישינן שזינתה גם עם אחר.
ואינו נראה – אם אינה פרוצה מאחרים ורק זה מודה שבא עליה לא חיישינן שגם נבעלה לאחרים והוא ודאי בני, ואם הוא ממזר גם בנו הוי ודאי ממזר.

ג. אפילו היתה מיוחדת לו אינה נאמנת

ח"מ: חולק, כל שאינה פרוצה רק ממנו, הוולד הולך אחר הבועל (כמ"ש הרשב"א והרא"ש), כ"ש כשהיא מיוחדת לו שרוב בעילות ממנו.
כ"כ הב"ש – מודה במיוחדת לו שאם הבעל **מודה** הולכים אחר הבועל (והוי הוולד ממזר). אלא שהרמ"א מיירי שהבועל **אינו מודה**.
אבל באינה מיוחדת לו אפילו מודה הבועל ואינה פרוצה רק ממנו – חוששים שזינתה גם עם אחרים.

אין מחזיקים אותו לבנו

ב"ש(ריב"ש): אישה התובעת לאחר שהוולד ממנו שיתן לה מזונות, והוא כופר – פטור משבועה.

היתה מיוחדת לו (נמ"י)

ת' שיבת ציון: אלמנה שהיו לה בנים מבעלה, וזינתה עם אחי בעלה (שהוא ערווה לה) ונתעברה, וגם הוא מודה שהרה ממנו. ואח"כ הלך למקום אחר ונשאה, האם הוולד ודאי ממזר כמו שפסק הב"ש ולא חיישינן שזינתה גם מאחר?
תשובה: אף שנמ"י כתב שאפילו פילגשו חיישינן שזינתה גם מאחר (וכ"מ מהמרדכי), מ"מ רו"פ לא חששו לזה, ולכן הוולד ודאי ממזר. ואף שלא נתיר אותו בודאי ממזרת מ"מ יש עליו כל חומרות של ממזר ודאי.

2. אבל חוששין... ואסור קרובות

ת' נו"ב: פנויה שנתעברה ואומרת מפלוני הלוי, והוא מכחישה, וגם היתה דיימא עם כמה נערים. ועתה גדל בנה

ועולה לתורה ללוי וגם רוחץ ידי הכוהנים, מה דינו?
תשובה: פשוט שמוחין בידו לשמש כלוי, שאינה נאמנת רק לומר שהוא כשר לקהל ולא להחזיקו כבנו של אותו פלוני. ואפילו אם יודה אותו לוי שבא עליה אלא שלא נתעברה ממנו אינה נאמנת, שהרי היתה פרוצה גם מאחרים. וכ"ש כאן שהוא מכחישה כלל.
ומה שטענו שראוי להחזיקו כלוי שלא ישא קרובי אותו לוי, אין לחוש, שהרי יש לחוש להפך שיקדש קרובי אותו פלוני ויתרוה בלא גט.
ועוד שהאיסור בקרובי אותו פלוני לא ברור, ומה שחשש הרמ"א ה"ד כשאין אותו פלוני מכחיש בפירוש שאינו בנו רק שלא הודה (שאינו כאן), אבל זה שמכחיש , בודאי נתנה לו התורה נאמנת שאינו בנו.
ולכן מוחים בידו שלא להחזיק עצמו לוי.

א . רוב בעילות בבעל, וכשר

ב"ש: דווקא כשבעלה אצלה (פסקי מהרא"י).

מהרי"ו: אישה שנתגרשה וילדה, הוולד כשר מס"ס: שמא אחר גירושין נתעברה, ואת"ל לפני שמא מגוי נתעברה.

ד"מ – ומיירי שאין בעלה אצלה (שאל"כ רוב בעילות אצל הבעל).

ד - כז

ארוסה שנתעברה

1. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה, אם היא אומרת שמהארוס נתעברה:

א. אם הוא מודה או שאינו בפנינו - הוולד כשר. ב. (הר"ן: והוי בנו ליורשו. ואפילו אם הארוס אומר שאינו זוכר רק שאינו מכחישה).

ג. ואם אינו מודה, אלא מכחישה שאינו ממנו - הוולד ממזר ודאי.

2. ואם אינה בפנינו לשאול אותה, או שאומרת: 'איני יודעת ממי הוא' - הוי ספק ממזר.

ודין האישה

3. והאישה - אינה בחזקת זונה, אלא נאמנת לומר: 'לארוס נבעלתי', אפילו הוא מכחישה. והני מילי לעלמא, שאם נשאת לכהן לא תצא והוולד ממנו כשר, אבל לארוס גופיה, אסורה, דהא שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא.

סיכום: ארוסה שנתעברה - דין הוולד ודין האישה

	אומרת מהארוס	אינה יודעת
הארוס מודה או שותק	1א . הוולד כשר	2. הוולד ספק ממזר
האסור מכחיש	1ג . הוולד ממזר ודאי	הוולד ממזר ודאי
דין האישה: אפילו ארוס מכחיש	אינה זונה	??

0. יבמות(סט:): איתמר – הבא על ארוסתו בבית חמיו: רב אמר – הוולד ממזר. ושמואל אמר – שתוקי.

לישנא קמא: רבא אמר – מסתברא מילתיה דרב דדיימא (פרוצה) מעלמא, אבל לא דיימא מעלמא - בתרא דידיה שדינן ליה (והוולד כשר).

הלכות פריה ורביה

סימן ד: מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר.

לשינא בתרא: איכא דאמרי - בבא עליה כו"ע לא פליגי דבתריה דידיה שדינן ליה (והוולד כשר).
מחלוקתם דלא דימא מיניה אלא דימא מעלמא (אז הוולד ודאי ממזר לרב). אבל דימא משניהם – כשר.

סיכום:

לרב / לשמואל	דיימא מיניה בלבד	דיימא משניהם	דיימא מעלמא בלבד
ל"ק	כשר	ממזר, שתוקי	ממזר ודאי
ל"ב	כשר	כשר	ממזר, שתוקי

2. הרי"ף: מ"ש רב הוולד ממזר לא ממזר ודאי אלא ספק ממזר ואסור בממזרת.
ולפי שמואל, שהלכה כמותו, הוי רק שתוקי, פירוש בדוקי, ששואלים אותה למי נבעלה ואם אומרת לכשר נאמנת.
√אבל אם אמרה שאינה יודעת הוי ספק ממזר, ושמואל לא חולק בזה.

א. כתובות(יג:): ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף. היא אמרה מיניה והוא גם אמר אין מינאי.

אמר רב יוסף למאי ניחוש לה? חדא דהא קא מודה, ועוד הא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל (שנאמת לומר לכשר נבעלתי).
[**משמע** שאף שהארוס לא מודה סומכים על ר"י בשם שמואל שהלכה כר"ג להכשיר הוולד].

אמר ליה אביי: ובהא כי לא מודה מכשר רבן גמליאל? והאמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה והכא רוב פסולין אצלה?

וליטעמיך תקשי לך היא גופא, הלכה ואת לא תעביד עובדא?
אלא מאי אית לך למימר הא לכתחלה הא דיעבד (שהלכה כר"ג בדיעבד) והא נמי כדיעבד דמי.

פרש"י: לכתחילה – כהן הבא להימלך בב"ד לא מתירים לו לכונסה, אא"כ ברוב כשרים אצלה.
דיעבד – אם כבר נשאה הכהן לא תצא.
ה"נ דיעבד דמי – שאתה בא לאסור הוולד או אותה על הארוס, שאם לא תאמינה מוציאה הארוס.

ג. הר"ן: ועוד שהלכה כר"ג – ר"ג לא מכשיר אא"כ הארוס מודה, שאם הוא מכחיש הוי ברי וברי שלא מכשיר ר"ג. אלא ה"ק: אף שהארוס אינו כאן והרי ר"ג מכשיר.
√[כלומר: ר"ג מכשיר אם אמרה שהוא מהארוס, ודוקא שהארוס מודה או שאינו כאן. אבל אם הוא מכחיש אינה נאמנת].
כ"כ הרא"ש ונמ"י.
√**כ"כ הרמב"ם** – ואם הכחישה הארוס ואמר מעולם לא באתי עליה – הוולד ממזר, שאפילו היה בחזקת בנו ואמר בני זה ממזר נאמן.

1. סיכום: דיין הוולד כשאומרת שהוא מהארוס:

א. אם הארוס מודה לה – הוולד כשר.
ב. אם אינו מודה ואינו מכחיש – הוולד כשר (הר"ן).
ג. אם מכחיש – הוולד ממזר (הר"ן).

3. דין האישה

רמב"ם: והאישה אינה החזקת זונה אלא נאמנת לומר לארוס נבעלתי אפילו הוא מכחישה, ואם נישאת לכהן לא תצא.

ה"ה – גבי ארוס וארוסה שמכשיר ר"ג בדיעבד כשאינו כאן. הרמב"ם ס"ל שלגביה עצמה אף אם הארוס מכחישה ממש אינו נאמנת לפוסלה, אבל לגבי הארוס היא ארוסה, דשוויה נפשיה חתיכה דאיסורה.

1ב. והוי בנו ליורשו

ח"מ: אף שהוא ספק אין אחיו יכולים לדחותו לומר שיביא ראיה שהוא אחיהם, מאחר ש - היא טוענת ברי ואין מי שמכחישה, ויש לבן חזקת כשרות, ולכן יורש אביו, ועוד שאם לא ירש יצא לעז שהוא ממזר.
וכעין שכתב הר"ן – שאם אתה פוסל העובר הוא פורש מארוסתו והוי דיעבד.
כ"כ הב"ש – ולא חיישינן שמא זינתה גם מאחר. וגם לעניין ייבום נקרא בנו והיא פטורה מייבום.

בנו ליורשו

ב"ח: אף שדינו כבנו, מ"מ **היא** אסורה לכהן לכתחילה אא"כ הוא מודה לדבריה, שאל"כ מותרת רק בדיעבד.
וח"מ – חולק עליו, מאחר שהוולד נשוא ישראלית ויורש עם אחיו, א"כ גם היא הוי דיעבד וכשרה לכהן.
והב"ש – יש לחלק בין הוולד לאמו, שאף כשהארוס לא מכחישה והוולד כשר, היא אסורה לכתחילה לכהן (כמ"ש לקמן ג.).

הוי בנו ליורשו

באה"ט: אף שבסעיף כ"ו – בפנויה אף שהבועל מודה שהבן ממנו, אינו יורשו, דחיישינן שמא זינתה גם מאחר! שאני ארוסה שיש יותר לתלות בארוס מבאחרים (בית הילל ופרישה).

ג. מכחישה... הוולד ממזר

ב"ש: טועמו – התורה נתנה נאמנות לאב לומר שאין הוולד בנו.

2. הוולד ספק ממזר

פרישה: ספק ממזר – ולא ודאי שמא נתעברה מגוי (כיון שאינה לפנינו).
אבל כשהארוס מכחישה והיא כאן ולא אומרת שהוולד מגוי – הוולד ודאי ממזר.
והב"ש – ל"א שמא מגוי נתעברה (ולכן הוולד הוי ממזר ודאי).

ב"ש: כשהיא אומרת שהוולד אינו מהארוס, והארוס שותק – הוולד הוי ספק ממזר על פיה. ואם הארוס מכחיש יתבאר בסכ"ט (נמ"י).

3. דין האישה

ב"ש: לא תצא - אבל לכתחילה לא תינשא לכהן שהרי דין הוולד הקודם ממזר.

חתיכא דאיסורא

באה"ט: ואם יש ידיים מוכיחות שמשקר, ל"א שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא (ראנ"ח).
והפת"ש – הראנ"ח אזיל בשיטת מהרי"א דס"ל דלא שייך שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא כשיש שני עדים שמשקר (ולכן גם בידיים מוכיחות שמשקר אינו נאמן).
אבל לשיטת הרשב"א (כ"כ רשד"ם, ש"ך ות' נו"ב) – שאפילו שני עדים מכחישים אותו שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, פשוט שגם בידיים מוכיחות שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. וצ"ע.

ד - כח

1. רמב"ם: היו העם מרננים אחריה שזינתה עם ארוסה ועם אנשים אחרים, אע"פ שבא עליה הארוס בבית חמיו - הוולד ספק ממזר, שכשם שהפקירה עצמה לארוס כך הפקירה עצמה לאחרים.
ואם נבדקה ואמרה: לארוס נבעלתי - הולד כשר.

א. (וכן אם ידוע שהארוס בא עליה, ולא יצא קול שזנתה מאחרים – הוולד כשר). (וכן משמע פרק אלמנה לכ"ג הביאו הר"ן ספ"ק דכתובות והמ"מ בפט"ו מהל' א"ב).

1. יבמות(סט:): איתמר – הבא על ארוסתו בבית חמיו: רב אמר – הוולד ממזר. ושמואל אמר – שתוקי.
לישנא קמא: רבא אמר – מסתברא מילתיה דרב דדיימא (פרוצה) מעלמא, אבל לא דיימא מעלמא - בתרא דידיה שדינן ליה (והוולד כשר).
לשינא בתרא: איכא דאמרי - בבא עליה כו"ע לא פליגי דבתריה דידיה שדינן ליה (והוולד כשר).
מחלוקתם דלא דימא מיניה אלא דימא מעלמא (אז הוולד ודאי ממזר לרב). אבל דימא משניהם – כשר.

סיכום:

לרב / לשמואל	דיימא מיניה בלבד	דיימא משניהם	דיימא מעלמא בלבד
ל"ק	כשר	ממזר,	ממזר ודאי
ל"ב	כשר	כשר	ממזר, שתוקי
		שתוקי	

רמב"ם: היו העם מרננים אחריה שזינתה עם ארוסה ועם אנשים אחרים, אע"פ שבא עליה הארוס בבית חמיו - הוולד ספק ממזר, שכשם שהפקירה עצמה לארוס כך הפקירה עצמה לאחרים.
ואם נבדקה ואמרה: לארוס נבעלתי - הוולד כשר.
ה"ה – ביאור שיטת הרמב"ם :
- כל זמן שלא נבדקה האישה שהוולד ממזר לכו"ע, ה"מ שלא ראינו שבא עליה הארוס, אבל כשבא עליה הארוס ולא דיימא מעלמא דאיכא תרתי לטיבותא: (א).בא עליה הארוס, (ב).לא דיימא מעלמא – א"צ

בדיקה. אבל הלא"ה כגון שלא ראינו שנבעלה לארוס או שדיימא מעלמא - צריכה בדיקה, ואם לא נבדקה הוולד ספק ממזר.

▪ ופסק הרמב"ם כל"ק לחומרא כרב. ואף שקי"ל כשמואל ה"מ כשנבדקה, אבל כשלא נבדקה אף שמואל מודה.

√סיכום בדעת הרמב"ם:

▪ כשלא נבדקה – צריך תרתי להכשיר (בא עליה הארוס ולא דיימא מעלמא).

▪ אם נבדקה – הוולד כשר.

אבל הרא"ש (ראבי"ה) – פסק כל"ב (שאף בדיימא מעלמא כשר ובלבד שבא עליה הארוס).
כן נוטה דעת ה"ה, וכ"ד הרשב"א.

[כלומר:
רא"ש והרשב"א – כל"ב להקל, כשידוע שהארוס בא עליה אפילו דיימא מעלמא – הוולד כשר.
רמב"ם, והטור – כל"ק לחומרה, וכדעת שמואל.
דיימא מניה ומעלמא, אע"פ שהארוס בא עליה – הוולד ספק ממזר (כשם שנבעלה לארוס גם נבעלה לאחר).
ואם נבדרה ואמרה לארוס נבעלתי – הוולד כשר].

1. כך הפקירה עצמה לאחרים

ב"ש: ובארוס לא שייך רוב בעילות מארוס, דלא שכיח אצלה כ"כ.
ומ"ש "העם מרננים" גרע טפי מקול, והוי קרוב לודאי.

ד - כט1

האישה שפוסלת את בנה

1. אשת איש שאומרת על העובר שאינה מבעלה - אינה נאמנת לפוסלו.

2. הגה: וי"א דווקא בנשואה, שיש לבן חזקת כשרות, אבל ארוסה שאומרת על בנה שהוא ממזר, אע"פ שהארוס אומר שהוא שלו ושלא זזה ידו מתוך ידה: י"א - דהבן הוי ספק ממזר. וי"א - דהוא נאמן (סברת הרב דבארוס מיירי, דברי נ"י פרק אלמנה בנדון זה שהביא ב' דיעות אלו).

1. רמב"ם: אשת איש שאומרת על העובר שאינה מבעלה - אינה נאמנת לפוסלו.

ה"ה והר"ן – טעמו, לפי שדבר תורה שתוקי כשר ולכן נאמנת להכשירו אף מדרבנן, אבל לפוסלו ולהתירו בממזרת לא נאמנת, שהתורה האמינה רק לאב על בנו.

לאפוקי שליטי גיבורים – שחולק על הרמב"ם, דס"ל שנאמנת אף היא לומר שהוא ממזר כיון שזינתה תחת בעלה.

2. נמ"י: כשהבועל טוען שהוולד ממנו והוא כשר, והיא מכחישתו:
י"א – שהוולד ספק ממזר, דהוי ברי מול ברי.
וי"א – שהוא נאמן כיון שטוען שלא זזה ידו מתחת ידה.
וכיון שהתורה האמינו לו לפסול את בנו כ"ש שנאמן להכשיר את בנו.
כ"ד הריטב"א – שהבן כשר.

ד"מ – באשת אשי שהיא נשואה אף בלא טענת בעלה הוולד כשר, וכ"מ מהרמב"ם.

√ונמ"י – מיירי בארוסה שאין לה חזקת כשרות (דל"א רוב בעילות אחר הבעל) אפ"ה הארוס נאמן כשטוען ברי.

1. אינה נאמנת

ב"ש: ואף אם ודאי זינתה תולין בבעל ואינה נאמנת לפוסלו (כמ"ש סכ"ו).

2. אבל ארוסה... י"א... וי"א

ב"ש: ואם בודאי בא עליה הארוס ולא דיימא מעלמא – לכו"ע אינה נאמנת לפוסלו.

י"א... וי"א

ב"ש: העיקר כי"א שהארוס נאמן. וכן פסק הריטב"א (כ"פ ח"מ).
ואם הארוס לא כאן והיא אומרת שממזר הוא – אינו אלא ספק ממזר, כמ"ש סכ"ו בפנויה ורוב פסולים אצלה.

ד - כט2

האב שפוסל בנו

1. אבל האב שאומר על העובר שאינו ממנו, או על אחד מבניו שאינו בנו - נאמן לפוסלו והוא ממזר ודאי. א. ואם יש בנים לבן - אינו נאמן אף על הבן.

2. ואם היא אומרת: מעובד כוכבים או מעבד נתעברתי - הולד כשר שאין הבעל יכול להכחישה בזה.

3. **הגה** – *כ"י משם הרא"ה:* והא דאב נאמן על בנו היינו דווקא שלא היה לו חזקת כשרות על פי האב, אבל הוי ליה חזקת כשרות על פי האב שוב האב - אינו נאמן עליו רק בסהדי.

4. האב שאמר על בנו שהוא ממזר, וחזר אח"כ ונתן אמתלא לדבריו למה דבר בתחילה כך - נאמן (מהר"מ מרוזבורק).

5. *תה"ד:* הא דאב נאמן על בנו היינו במי שהוא בחזקת אביו, כגון באשתו נשואה, אבל פנויה שאומרת: 'זהו בן פלוני', והוא אומר שממזר נתעברה - אינו נאמן לפוסלו והיא נאמן עליו להכשירו.

1. **קידושין(עח:):** והאומר בני זה ממזר –

ת"ק – אינו נאמן. ✓רבי יהודה – נאמן.

גמ: מ"ט דרבי יהודה? דתניא: "כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה **יַכִּיר** לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה" (דברי כא, יז), יכירנו לאחרים שהוא הבכור (ממילא בנו הגדול ממזר).

✓מכאן אר"י – נאמן אדם לומר זה בני בכור וגם נאמן לומר זה בני בן גרושה.

וחכ"א – אינו נאמן.

הרי"ף והרא"ש: הלכה כרבי יהודה (כמו שפסקו בב"ב כז:) שנאמן לפסול את בנו.

א. **יבמות(מז.):** תניא – רבי יהודה אומר נאמן האב על בנו קטן, ואינו נאמן על בנו גדול. קטן היינו כשאין לו עדיין ילדים, גדול כשיש לו כבר ילדים.

כ"כ הרי"ף והרא"ש.

ב"י – משמע כשיש לו ילדים אינו נאמן אפילו על בנו.

כ"כ תו"ס וה"ה.

2. **רמב"ם:** ואם היא אומרת: מעובד כוכבים או מעבד נתעברתי - הוולד כשר שאין הבעל יכול להכחישה בזה.

ה"ה – טעמו כדלעיל, כשהיא פנויה ואומרת על הוולד שהוא כשר נאמנת אפילו ברוב פסולים אצלה, ה"ה שיכולה לתלות בגוי, שהרי הוולד ספק מגוי וכשר וספק מישראל וממזר, ובפסק היא נאמנת להכשירו.

נאמנות האב במקום שאין בכור

הגמ"י(בהג ור"ת) – נאמן לפסול בנו דווקא כשאומר על הקטן בכור וממילא פסל את הגדול (שהרי למדנו מ "יכיר" שהוא בבכור).

כדאיתא (ב"ב קכח:): האומר על תינוק בין הבנים "זה בני בכורי" - נאמן כר"י, שאע"פ שפוסל לגדול.

אבל במקום שאין בכור שאין "יכיר" לא נאמן לפסול בנו אפילו אשתו פרוצה ביותר, דרוב בעילות אחר הבעל.

לר"י נראה – שבכל גוונא נאמן לפסול בנו אפילו בלא הכרת בכור. כ"פ הרא"ש.

נאמן לפוסלו

הג' אלפסי – אין האב נאמן לפסול את בנו אא"כ אומר שהוא בנו שנולד לו מהערווה (שהוא בא על הערווה ונולד בן זה, שאם אשתו זינתה אינו בנו ואין נאמן עליו).

והטור – חולק, בכל גוונא נאמן. כ"כ שאר הפסוקים.

4. **מהר"ם מריזבורק:** ראובן כעס על אשתו ואמר שבת שילדה אשתו אינה ביתו אלא ממזרת, ועמד וגרשה. לאחר זמן רוצה להחזירה, ואומר שאמר כן בגלל שכעס עליה – אם נותן אמתלא לדבריו נאמן.

1. **על עובר שאינו ממנו... ממזר ודאי**

כ"ד הטור – שהוולד ממזר ודאי.

וברמב"ם יש סתירה:
בהלכה טו,טז – האם נאמן לומר שאינו בנו אלא ממזר – דינו כממזר ודאי.
ובהלכה יט – אמר שאינו בנו (ולא הזכיר שהוא ממזר) – ה"ז בחזקת ממזר (ספר ממזר).

- **ת' נו"ב** – כשהאב טוען שאינו ממנו אך לא טוען שהוא ממזר – הוי ספק ממזר ואסור בממזרת.
אבל כשטוען שהוא ממזר – הוי ודאי ממזר.
- **שער המלך** – כשהיא טוענת שממנו נתעברה והבעל טוען שהוא ממזר – הוי ודאי ממזר שלא חיישינן שמא מגוי נתעברה (שהרי היא טוענת שממנו ולא מגוי).
אבל כשאינה טוענת כלום (או שאינה כאן) – הוי ספק ממזר שחיישינן שנתעברה מגוי.
ואין מחולקת רמב"ם וטור.

נאמן לפוסלו

ת' רעק"א: טען שאשתו נטמאה ויש עדי כיעור ומערער על הוולד שאינו בנו, שהרי כמה שבועות לא היה בביתו וגם כשחזר לא בא עליה, וגרשה וילדה אח"כ בן. היא תבעה אותו הערכאות שיזון את הבן ושם הוא התחייב. ואח"כ נשא אישה אחרת ונולדו שני בנים והבכור מת.
בנוסף יש עדים שאמר הבעל שבעל אותה כשחזר אך לדעתו לא נתעברה ממנו אז.
בן זה גדל ומבקש עתה שיתירו לו לבוא בקהל (אף שאביו אומר שאינו ממנו)?
יש להתירו ע"פ ג' צדדי היתר:
א. לפי בה"ג – אין האב נאמן רק ע"י הכרת בכורה, שאמר שהקטן בכור וממילא זה ממזר, וכאן הרי הבכור מהשנייה מת ואין הכרת בכורה.
ב. ע"פ תו"ס רי"ד – האב נאמן רק כשהיא לא מכחישה אותו (כגון שמתה שלא נבדקה) אבל כאן שהיא מכחישה אותו – אינו נאמן.
ג. ע"פ הריא"ז – האב נאמן רק כשאומר שהוא ממזר שבא על הערווה וילדה בן זה, או שהוא בן גרושה שאז מעיד על **בנו**, אבל לומר שאינו בנו והוא ממזר (שאשתו זינתה עם אחר) – אינו נאמן, שהרי אינו בנו שיעיד עליו.
וכ"ד הראנ"ח.
ועוד שהרי יש עדים שבא עליה ושמא נתעברה ממנו.
ועוד שמא נתעברה מגוי שהוולד כשר לבוא בקהל.

והוא ממזר ודאי (טור)

ב"ש: משמע שאם היא לא טענה שמגוי נתעברה, אנו לא חוששים שמגוי נתעברה.
אבל הרמב"ם שכתב – שהוא **בחזקת** ממזר (ספק ממזר) י"ל שחושש שמא נתעברה מגוי. כ"כ ה"ה.
מיהו כבר כתבי דל"א שמא נתעברה מגוי (שהדבר לא מצוי).
ות' רעק"א – חולק על הב"ש, חוששים לגוי, ואין כאן מחלוקת הטור והרמב"ם. ואף שהיא לפנינו ואינה טוענת אנו חוששים ולכן אסור בממזרת ודאית.
כ"ד מהרי"ט, ת' נו"ב.

א. אינו נאמן אף על הבן

רעק"א בגליון: ואם לפי עדותו הוא פוסל לכל בניה, ויש לחלקם מהבנים בנים – אינו נאמן אף על אלו שאין להם בנים (הר"ם פדוואה).

אבל פנויה

ת' רעק"א: במקור הדין (תה"ד) משמע שהעיקר החילוק כיון שהיא פנויה, אבל בנשואה לו נאמן גם לומר ממי נתעברה (ולכן אם אמר על בן אשתו שנתעברה מהגוי (נאמן ואינו ממזר).
וזה אינו – שהתורה האמינתו לומר 'בני זה בן גרושה', שהרי הוא אביו של הבן, אבל כשאומר ממי נתעברה, הרי אומר שאינו בנו ולכן לא נאמן לומר ממי נתעברה, רק נאמן לומר שאינו בנו.
[כלומר: אם זה בנו, כגון שאמר 'בן גרושה' יכול לספר גם מה טיבו של הוולד. אבל כשאינו בנו נאמן רק לומר שאינו בנו (מ"יכיר")אבל לא לספר מה טיבו (ממי נתעברה)].

סיכום: מתי אין האב נאמן לפסול בנו?
א. במקום שאין "יכיר" יש מחלוקת –
- הגמ"י(בהג, רת) – אינו נאמן רק כשיש "יכיר".
- ר"י והרא"ש - נאמן.
ב. רי"ו והרמ"ה: כשהיה לבן חזקת כשרות ע"פ האב שוב אין האב נאמן לפסול בנו.
ג. תה"ד: כשאין האב נשוי לאם (כגון פנויה) לא נאמן עליו.
ד. לפי הריא"ז – נאמן האב לפסול את בנו רק שזה שאומר שזה בנו (כגון שבא על הערווה)והוא ממזר.

ד - ל

1. רמב"ם: האומר על עצמו שהוא ממזר - נאמן לאסור עצמו בבת ישראל (ה"ה – דשוויה אנפשיה חתיכה דאיסרא) **ואסור בממזרת עד שיודע ודאי שהוא ממזר, ובנו כמוהו. א. ואם יש לו בני בנים, אינו נאמן לפסול אלא לעצמו.**

ד - לא

1. אסופי שנאסף מהשוק - הוי ספק ממזר, כגון שאין הוכחה שלא הושלך לשם מיתה.

2. אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשם מיתה:

א. בין שיש הוכחה בגופו, כגון: שהוא מהול, או שאיבריו מתוקנים ומיושרים כמו שעושים לנערים, או שהוא משוח בשמן, או ששמו לו כחול בעיניו, או תלו לו קמיע.

ב. בין שיש הוכחה במקום, כגון: שנמצא במקום שרבים מצויים שם, או שתלוי במקום באילן שאין החיה מגעת שם והיה סמוך לעיר, או שנמצא בבית הכנסת הסמוך, או בצידי רשות הרבים

אין בו משום אסופי, כיון שחוששין עליו לשומרו, ולא הושלך שם אלא משום רעבון.

1. קידושין(סט.): עשרה יוחסין עלו מבבל: כהני, לוי, ישראלי, חללי, גרי, וחרורי, ממזרי, נתיני, שתוקי, ואסופי... גרי וחרורי ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי, כולם מתרים לבוא זה בזה.

מאי אסופי? כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא אביו ולא אמו.

שם(עג.): (כשיש הוכחה שלא הושלך לשם מיתה הוא כשר, כגון:)

א. כשיש הוכחה בגופו:

אמר רבא בר ר"ה: מצאו מהול אין בו משום אסופי (שאם לא היה כשר לא היו טורחים למולו), משלטי הדמיה (אבריו מתוקנים) אין בו משום אסופי, שייף משחא ומלא כוחלא, רמי חומרי (קשרים שעושים לרפואה לתינוק), תלי פיתקא ותלי (קמע של כתב), קמיעא (של עיקרען) – אין בו משום אסופי.

ב. כשיש הוחכה במקומו:

תלי בדיקלי אי מטיא ליה חיה יש בו משום אסופי אם לאו אין בו משום אסופי, זרדתא סמיכא למתא יש בו משום אסופי ואם לאו אין בו משום אסופי, בי כנישתא סמיכתא למתא ושכיחי ביה רבים אין בו משום אסופי ואם לאו יש בו משום אסופי.

אמר אמימר: האי פירא דסופלי יש בו משום אסופי חריפתא דנהרא אין בו משום אסופי פשרי יש בו משום אסופי, צידי רשות הרבים אין בו משום אסופי רשות הרבים יש בו משום אסופי.

1. אסופי

מהריב"ל: גויה שהביאה ילדה ואמרה שיהודית נתנה לה להניקה ונעלמה, ומכרה את הילדה לישראל - דינה כגויה וכשתטבול הוי גיורת.

אסופי – ספק ממזר

קידושין(עג.): אסופי הוא ספק ממזר ומהתורה מותר לבוא בקהל, שממזר ודאי לא יבוא הא ספק יבוא. אלא שחכמים אסרוהו משום מעלה ביוחסין.

2. אבל יש הוכחה

ת' נו"ב: קשה, אף שיש בו כל ההוכחות ויצא מדין אסופי, עדיין שתוקי הוא (והוי ספק ממזר), ומה חילוק ביו שתוקי לאסופי?

וי"ל שתוקי אמו ידועה ודנים גם עליה, ולה הוי קבוע כמחצה על מחצה ופסולה לכן אף העובר פסול.

אבל אסופי שדנים רק על העובר (שהרי הוריו לא ידועים) הוולד הוי פריש ואין שום חשש רק ריעותא

שהשליכו אותו למיתה – הוי כשר כיון שהרוב כשרים אצלה. [כלומר: כאשר אין לו דין אסופי אף אינו שתוקי והוא כשר לגמרי].
ולפ"ז: אף בשתוקי אם לא נבדקה אמו עד שמתה שאז דנים רק על הילד, והילד נקרא פריש – הרי הוא כשר שהרי אמו לא השליכה אותו אלא גידלה אותו.
אבל ספר קהילת יעקב לגאון מליסא – חולק על הנו"ב (בשתוקי) שהוולד לא נקרא פריש, שהרי בתחילה שהלכה האם לבעל כבר אז נוצר ספק אצל האם והזרע שבתוכה, ומה בכל שאח"כ פירש הוולד.
גם ת' מהרי"ט – חולק על הנו"ב.
כ"כ ת' חמדת שלמה בספר ב"מ, וכ"מ ברמב"ם – שאף שלא נבדקה אמו הוולד שתוקי.
[**כלומר:** בשתוקי שאמו לא נבדקה ומתה
נו"ב – הוולד כשר.
קהילת יעקב – שתוקי. כ"מ מהרמב"ם].

ד - לב

1. הוולד שהיה מושלך בדרך, ובא א' ואמר: 'בני הוא ואני השלכתיו' – נאמן, וכן אמו נאמנת.
א. נאסף מן השוק, ובאו אביו ואמו ואמרו: 'בנינו הוא' - אין נאמנים הואיל ויצא עליו שם אסופי.
2. ובשני רעבון - נאמנים, שמפני הרעב השליכוהו והם רוצים שיזונו אותו אחרים ולפיכך שתקו עד שנאסף.

1. קידושין(עג:): א"ר אבא א"ר – כל זמן שהוא בשוק אביו ואמו נאמנים עליו.
א. נאסף מן השוק – אין נאמנים. מ"ט? אמר רבא – הואיל ויצא עליו שם אסופי.

2. ואמר רבא: ובשני רעבון אע"פ שנאסף מהשוק – נאמנים.
פרש"י: בשני רעבון – שהרבה נשלכים, לא רצו חכמים לפוסלן מחמת יציאת הקול.
הר"ן: אביו ואמו נאמנים – פירוש או אביו או אימו.

ד - לג

1. האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי כוכבים וישראלים, בין שהיה רוב עובדי כוכבים או רוב ישראל - הרי זה ספק עובד כוכבים לענין יוחסין.
א. קידש אישה - צריכה גט מספק (שמא ישראל הוא).
2. הטבילוהו ב"ד לשם גרות, או שטבל משהגדיל - הרי הוא לענין יוחסין כשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל, שאין הטבילה מועלת אלא להוציאו מידי עובד כוכבים (אבל עדיין הוא ספק ממזר).

1. מסכת מכשירים(מ"ז): עיר שישראל וגויים דרים בה, ומצא בה תינוק מושלך:
אם רוב גויים – גוי. אם רוב ישראל – ישראל. מחצה על מחצה – ישראל.
כתובות(טו:): ה"מ לעניין להחיותו אבל ליוחסין לא.

פרש"י: להחיותו – לפרנסו משום וחי אחיך עמך.
✓**רמב"ם:** ליוחסין לא – וה"ז ספק גוי.
א. הטור: ואם קידש אישה צריכה גט מספק.
כ"פ הרמב"ם.
2. כתובות(יא.): אר"ה – גר קטן (שאין לו אב)

הלכות פריה ורביה

סימן ד: מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר.

ב"ד מטבילין אותו דזכות הוא לו. הגדיל יכול למחות.

א. לעיל: אבל לא לעניין יוחסין

√**כ"פ הרמב"ם:** ואם הטבילוהו ב"ד לשם גירות הרי לעניין יוחסין דינו כשאר אסופי (שהוא ספק ממזר) שאין טבילה מעולת רק להוציאו מדין גוי.

[ולכן אם יש בו סימן שאינו ממזר, כמ"ש סל"א, מותר בישראלית אחר שטבל, ולא חיישינן שנושא אחותו].

אבל הראב"ד – ברוב גויים מותר בבית ישראל אחר שטבל ומותר בממזרת כדין גר.

כד" ה"ה שכתב – מותר בבית ישראל אחר שנתגייר מס"ס: שמא גוי הוא ונתגייר ומותר בבית ישראל. ואת"ל ישראל היה שמא אינו ממזר.

ואף שאסופי דינו כספק ממזר, כיון שמהתורה ספק ממזר מותר בישראל ורק חכמים אסרוהו כאן שיש ס"ס לא גזרו.

ב"ש: ביאור דברי הרמב"ם –

לעניין יוחסין לא, שאין לייחסו אחר ישראל כשר, וכ"ז שלא טבל חיישינן שגוי הוא.

אבל אחר שטבל חיישינן שישראל הוא ודינו כאסופי, ואף שרוב גויים מ"מ לעניין ממזרות חיישינן.

2. כשאר אסופי (רמב"ם)

ח"מ: הראב"ד הכשירו לאחר שהתגייר (ברוב גויים, לפי שאין ממזרים בגויים)

כ"ד ה"ה.

ותימה על המחבר שלא הזכיר דעה זזו.

ד - לד

1. רמ"מ: אם לא טבל ולא הטבילוהו ב"ד:

א. היה רוב העיר עובדי כוכבים - מותר להאכילו מאכלות אסורות.

ב. היה רובן ישראל - מחזירים לו אבידתו כישראל.

ג. מחצה על מחצה - מצוה להחיותו (פירוש לפרנסו) כישראל, ומפקחין עליו את הגל בשבת, והרי הוא לענין נזקין ובכל ספק המוציא מחבירו עליו הראייה.

2. הגה – *הטור:* וי"א דאפילו ברוב עובדי כוכבים, מפקחים עליו הגל בשבת ואין מצווין להחיותו (פירוש לפרנסו) אלא ברוב ישראל.

1. מסכת מכשירים(מ"ז): עיר שישראל וגויים דרים בה, ומצא בה תינוק מושלך:

אם רוב גויים – גוי. אם רוב ישראל – ישראל. מחצה על מחצה – ישראל.

כתובות(טו:): מחצה על מחצה ישראל – א"ר שמצוה להחיותו אבל ליחוסין לא.

רוב גויים – גוי, לעניין פיקוח נפש אינו כן. ומותר להאכילו נבלות.

רוב ישראל – ישראל להחזיר לו אבדתו.

מחצה על מחצה – ישראל לנזקין.

פרש"י: פיקוח נפש אינו כן – שאפילו ברוב גויים מפקחים עליו את השבת, שאין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב.

להאכילו נבלות – וכ"ש שאין מחזירים לו אבדתו ולנזקין.

סיכום:

	רוב גויים	רוב ישראל	מחצה על מחצה
ליוחסין	כגוי	כגוי	כגוי
פיקוח הגל	מפקחים	מפקחים	מפקחים
להחיותו	-	מחיים	מחיים
להאכילו נבלות	מותר	-	-
אבדתו	אין מחזירין	מחזירין	-
לנזקין	כספק	-	כפסק

נקודות מחלוקת בין הרמב"ם והטור:

א. לפקח עליו את הגל

לרמב"ם – ברוב ישראל או מחצה על מחצה מפקחים את הגל, אבל ברוב גויים אין מפקחים.

ולטור – בכל גוונא מפקחים, כמו הגמרא כאן.
ה"ה: הרמב"ם סמך על הגמרא ביומא(פד:) שבפירש הולכים אחר הרוב אף בפיקוח הגל, וכאן שנמצא התינוק דינו כפירש וא"כ ברוב גויים אין מפקחים.

ב. להחיותו ולפרנסו

לרמב"ם – ברוב ישראל או מחצה על מחצה מצווה לפרנסו ולהחיותו.
לטור – רק ברוב ישראל.

ג. לנזקים

לרמב"ם – במחצה על מחצה כספק והממע"ה.
לטור – אפילו ברוב ישראל:
שור ישראל שנגח שורו - פטור
שורו שנגח של ישראל – משלם חצי נזק

1א. רוב גויים – מתור להאכילו נבלות

ב"ש: וכ"ש שאין מחזירים לו אבדתו.
ולעניין נזקין: חייב נזק שלם שדינו כגוי ברוב גויים.
כ"כ התו"ס, וכ"מ מרש"י.
כ"כ ה"ה – לפי שאין לו חזקה והוא עצמו לא יודע אם ישראל הוא.

ב. רובן ישראל – מחזירים לו אבדתו

ב"ש: לעניין נזקים אם שור ישראל נגח שורו משלם לו נזק שלם כמועד (כיון שרוב ישראל).
וה"ה והטור – פסקו שאין משלם כיון שאין הולכים בממונות אחר הרוב.
ואף שבמציאה מחזירים לו אף שלא הולכים בממון אחר הרוב! לפי שאין למוצא חזקה מעליא, שאין הממון שלו.

מחזירים לו אבדתו

ת' ברית אברהם: אף שייאוש שלא מדעת באבידה אינה ייאוש (כאביי)! כאן בשתוקי צריך לשלם לו דמהני ייאוש שלא מדעת לשיטת הרמב"ם, וצ"ע.

ג. מחצה על מחצה – מצווה להחיותו

ב"ש: ואין מחזירים לו אבדתו כיון שאין רוב ישראל, ואומרים לו הבא ראיה שישראל אתה.

ולעניין נזקין – ככל ספק ממון

ח"מ: וברוב גויים – דינו כגוי גמור ואם נגח שור של ישראל משלם נזק שלם אף בשור תם (ולא כישראל שמשלם חצי נזק). ואף שהוא מוחזק בממונו כיון שהספק הוא על גופו אף בממון הולכים אחר הרוב.
וברוב ישראל – שנגח שור ישראל לשורו לא חייב לשלם שאין הולכים בממון אחר הרוב.

סיכום:

	רוב גויים	רוב ישראל	מחצה על מחצה
ליוחסין	כגוי	כגוי	כגוי
פיקוח הגל	לא מפקחים לטור והרמ"א מפקחים	מפקחים	מפקחים
להחיותו	-	מחיים	מחיים. לטור והרמ"א לא מחיים
להאכילו נבלות	מותר	-	-
אבדתו	אין מחזירים	מחזירים	אין מחזירים
לנזקים	חייב נזק שלם	מקבל נזק שלם והטור, ח"מ – אין מקבל כלל	כספק

ד - לה

1. נשים שילדו בבת אחת (ויש גורסים "בבית אחד"), **אשת כהן ולוי וישראל וממזר - נאמנת החיה לומר: זה הבן כהן הוא, או לוי, או ממזר, מפני שלא הוחזק ואין אנו יודעים יחוסם.**

א. במה דברים אמורים, כשהוחזקה נאמנת ולא ערער עליה אדם. אבל אם ערער עליה

אפילו אחד, ואמר: 'בשקר מעידה' - אינה נאמנת והרי הבן (זה שדנים עליו) **בחזקת כשר ואין לו יחוס.**

1. קידושין(עג:): תנו רבנן - נאמנת חיה לומר זה כהן וזה לוי זה נתין וזה ממזר.

א. במה דברים אמורים שלא קרא עליה שם ערער אבל קרא עליה ערער אינה נאמנת.

פרש"י: נשים שילדו בבית אחד כהן לוי ישאל נתין וממזר.

לא יצא ערער – לאמור זה בנו של הממזר.

גמ: ערער דמאי, אילימא ערער חד? והאמר רבי יוחנן אין ערער פחות משנים?

אלא ערער תרי.

ואיבעית אימא לעולם אימא לך ערער חד וכי אמר רבי יוחנן אין ערער פחות משנים הני מילי היכא דאיתא חזקה דכשרות אבל היכא דליכא חזקה דכשרות חד נמי מהימן נאמן.

כ"פ הרי"ף והרא"ש והרמב"ם - שגם עד אחד נאמן לערער.

הר"ן: נאמנת החיה – ולא מדינא אלא כיון שא"א בעינן אחר האמינוה חכמים.

קרא ערער

רש"י - ערער על הוולד שהוא ממזר.

רמב"ם – ערער על עדות החיה.

1. נאמנת החיה

פת"ש(מל"מ): לפי ה"ה אם החיה קרובה לוולד אינה נאמנת לומר ממזר הוא להתירו בממזרת, וצ"ע.

2. אפילו אחד

ב"ש: הקשה הר"ן – הרי כל מקום שהאמינה התורה לעד אחד דינו כשנים, איך עד אחר יכול להכחישה לחיה?

- ותירץ – דווקא במילתא דעבידא לגלויי חשוב כשנים, אבל כאן החיה נאמנת לפי שא"א בלא"ה (ואין הדבר עשוי להתגלות), מש"ה עד אחד יכול להכחישה.
- והרמב"ם – עד אחד חשוב כשניים בעד **כשר**, אבל אינו כשר יכול עד אחר להכחישו אף במילתא דעבידי לגלויי.
- נמ"י – אף בעד פסול (כגון אישה שהעידה שמת בעלה של פלונית) דינה כשנים רק כאשר ב"ד כבר פסק על פי דבריה. וכאן (בחיה) עדיין לא פסקו ב"ד על פיה.

בשקר מעידה

ב"ש: הרמב"ם מפרש שהערער על עדות **החיה** עצמה.

ה"ה - לפ"ז לפעמים הוא לטובת הוולד כשאמרה החיה שהוא ממזר והוא מערער שזהו כשר.

אבל קשה: איך מהני ערעור (כשאומר שהוא ממזר), הרי בקידושין(עג:) נתנו טעם שיכול לערער כיון שאין לוולד חזקת כשרות. וא"כ איך יכול גם להכשירו?

וי"ל כיון שגם חזקת פסול אין לו נאמן להכשירו.

בחזקת כשר

ח"מ: יש לדקדק, מאחר שיש ודאי ממזר באותו בית א"כ הו"ל קבוע כמחצה, וא"כ למה אין דינו של הילד כספק ממזר כמ"ש סל"ג?

והב"ש – תירץ, כיון שאין חזקת פסול על הוולדות עד אחד נאמן להכשיר (כל וולד בפ"ע) שאומר וולד זה אינו ממזר.

ד - לו

1. הספיקות, כגון שתוקי ואסופי - אסור לבא זה עם זה, ואם נשאו לא יקיימו אלא יוציאו בגט, והוולד ספק כאבותיו.

א. ואין לספיקות אלו תקנה, אלא שישאו מהגרים והוולד הולך אחר הפגום.

3. *הטור:* כיצד: שתוקי או אסופי שנשאו גיורת או משוחררת, או גר ומשוחרר שנשא שתוקית או אסופית - הוולד שתוקי או אסופי.

1. קידושין(עד.): משנה – על האסורין לבוא בקהל מותרים לבוא זב"ז.

√רבי אליעזר – ודאן בודאן מותרים, ודאן בספקן, ספקן

בודאן, ספקן בספקן – אסורים לבוא זב"ז.

פרש"י: ודאן בודאן מותרים – כגון ממזר בנתין.
ודאן בספקן – ממזר בשתוקי.
ספקן בספקן – שתוקי בשתוקי.
אסורים – שמא זה כשר וזה פסול.

כ"פ הרמב"ם – ואם נשאו לא יקיימו.

א. הטור: ואין להם תקנה אלא שישאו מהגרים (דגר מותרת בממזרת – שם ח:).

ב. והוולד הולך אחר הפגום (כדתנן: כל מקום שיש קידושין ויש עבירה הוולד הולך אחר הפגום).

רמב"ם: וכותי – ה"מ בזמן המשנה שכותי לא היה דינו כגוי, אבל היום שדינם כגויים גמורים לא שייכים לכאן.

1. הספקות

ח"מ: הרמב"ם פסק – שהספקות מותרים בנתינים דס"ל שמהתורה הם גרים גמורים ואינם אסורים רק מד"ס (שפסק כל"ק דרבא יבמות עו.).
אבל רש"י – אוסר שתוקי בנתין. דס"ל שנתין אסור מהתורה אף אחר שנתגייר כמו ממזר (שפסק כל"ב דרבא שם). כ"ד הטור.
אבל לכו"ע: ממזר ודאי מותר בנתין (קידושין סט.). ולא ידעתי למה השמיטו המחבר!

ד - לז

1. הכל לשון הרמב"ם: כל מדינה שיש בה שפחה או גויה שראויה לילד, הואיל והאסופי הנמצא בה - ספק גוי או עבד, כשישא גיורת הרי זו ספק אשת איש.

2. וכן השתוקי שנשא אשה שאפשר שתהיה ערווה לו - הרי היא בספק אשת איש, שאין קדושין תופסין בעריות.

א. ואיזו אשה שאפשר שתהיה ערווה עליו? כל אשה שאביה או אחיה קיים כשנתעברה אמו (שיש חשש שבאו על אמו ונולד הוא, נמצא שאישה זו אחותו מאביו), **ב. וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה, שמא היא אשת אביו או אשת אחי אביו.**

3. הגה: הקראים - אסור להתחתן בהם, וכולם הם ספק ממזרים, ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור (ב"י מצא כתוב בתשובת ר' שמשון).

א. אבל האנוסים החוזרים לדת ישראל - נ"ל שמותר להתחתן בהם כמו בשאר גרים (הנ"ל).

3. כתב רבנו שמשון: הקראים אסור להתחתן בהם, לפי שמקדשים לפי ההלכה (כסף או ביאה) אבל לא מגרשים לפי ההלכה, ונמצא שנישאת לאחרים כשהיא עדיין אשת איש ובניה ממזרים.

א. ד"מ – אבל האנוסים החוזרים לדת מותר להתחתן בהם, ול"ד לקראים שאין להם קידושין לפי שמתנהגים בחוקי הגויים שאינם מקדשים כדת משה וישראל, ואין לחשוש לנישואין שלהם.
כ"כ הריב"ש

1. ספק אשת איש

ח"מ: היינו כשלא טבל (והוא ספק גוי) ולכן אסור בגיורת.

2. שתוקי שנשא אישה... ספק אשת איש

ב"ש: שתוקי שאין בו חשש ממזרות (כגון שאמרה לכשר נבעלתי) מותר לישא אישה ולא חוששים שמא ישא אחותו. כ"פ הרמב"ם.
וקשה: למה כאן חוששים שאשתו ערווה לו, ואף דאיירי בשתוקי שיש בו חשש ממזרות מ"מ לעניין קידושין למה חיישינן שישא ערווה? מנלן לרמב"ם דין זה?

3. קראים

*** להשלים מת' בצלאל אשכנזי שבסוף שו"ת הרדב"ז חלק ב ******

אין מקבלים מהם

ח"מ: שמא ישאו נשים וירבו ממזרים.

משמע שגרים משבע אומות ונתינים מותר לקבל אלא שאסור להתחתן עימהם, ולא חיישינן שישאו ישראלים, כיון שאין חשש ממזרות.

וכולם הם ספק ממזרות

והרדב"ז: חולק, קידושי קראים בפני עדיהם אינן קידושין לפי שהם פסולי עדות, שהקראים מחויבי כריתות שהם שבועלים נידות ומומרים. לפיכך אין חשש ממזרות ומותרים לבוא בקהל.

ת' נו"ב: מי שנשא קראית, גם למחמירים יש לקהל ב' אופנים:

א. פירשה ממקום קביעותה כשהיתה קטנה שלא היתה בת דעת (דמקרי שפיר פריש).

ב. או שנולדה חוץ למקום קביעותה מטעם פריש, שהרי ידיעת האיסור נולדה חוץ למקם קביעותה.

כללים:

- **קידושין(סו:):** כל מקום שאין לה עליו ולא על אחרים קידושין – הוולד כמותה (כלומר גוי), ואיזהו? וולד השפחה והגויה.
- **קידושין(סו:):** כל מקום שיש קידושין ויש עבירה – הוולד הולך אחר הפגום.
- **יבמות(עח:): א"ר יוחנן** – באומות הלך אחר הזכר.

נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם.

סימן ה: דין פצוע דכא וכרות שפכה ואיסור סירוס לאדם ולבהמה ולעוף.

ובו יד סעיפים (יבמות: ע, עה, עו. שבת קי, קיא. ב"מ: צ)

ד- א

1. פצוע דכא וכרות שפכה - אסורים לישא ישראלית ומותרים בגיורת ומשוחררת.

2. ואפילו כהן שהוא פצוע דכא - מותר לישא גיורת ומשוחררת, לפי שאינו בקדושתו. ואפילו נתינה או אחת מהספקות מותרת לו, הואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו על הנתינים ולא על הספיקות.

3. אבל אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה מן התורה (אבל מותר בשפחה – שער המלך).

א. ויש מתירים, אפילו בממזרת (טור והראב"ד והרשב"א).

0. דברים(כג, ב): "לֹא יָבֹא פְצוּעַ דַּכָּה וּכְרוּת שָׁפְכָה בִּקְהַל ה' ".

פרש"י: פצוע דכה - שנפצעו או שנדכאו ביצים שלו.
וכרות שפכה - שנכרת הגיד ושוב אינו יורה קילוח זרע אלא שופך ושותת ואינו מוליד.

1. יבמות(עו.): משנה - פצוע דכא וכרות שפכה מותרים בגיורת ומשוחררת ואינן אסורים אלא מלבוא בקהל, שנאמר "לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' ".

גמ: בעו מרב ששת – פצוע דכא כהן מהו בגיורת, האם הוא בקדושתו ואסור, או לאו בקדושתו הוא ומותר?

א"ל תניתוה – פצוע דכא מותר בנתינה. ואי ס"ד שפצוע דכא (ישראל) בקדושתו הוא, איך מותר בנתינה (משמע שאינו בקדושתו ולכן גם כהן אינו בקדושתו).

אמר רבא: האיסור בנתינה אינו בגלל קדושה, אלא שמא ילד בן וילך לע"ז. וה"מ בגיותן אבל כשנתגיירו מותרים בישראל אלא שחכמים גזרו, וה"מ מי שבר ילודה אבל פצוע דכא שאינו מוליד לא גזרו חכמים.
[כלומר: פצוע דכא ישראל נשאר בקדושתו, ורק בנתינה מותר כיון שאינו מוליד ילדים שילכו לע"ז.

ולפ"ז: פצוע דכא כהן אסור בגיורת ונתינה].

הדר אמר רבא – אין בגוי איסור חתנות, ורק לאחר שהתגיירו יש איסור דאורייתא בנתינה. וכיון שפצוע דכא ישראל מותר הנתינה (כמו שכתבה הברייתא), משמע שאינו בקדושתו, ולכן גם פצוע דכא כהן מותר בנתינה כרב ששת.

שיטת הראשונים:

- √**רמב"ם** – פסק כרב ששת: פצוע דכא כהן או ישראל מותר בגיורת ומשוחררת ונתינה ובכל אחד מהספקות, לפי שאינו בקדושתו.
אבל אסור בממזרת (ה"ה – שממזרת מפורש בתורה ואיסורם שווה בכל).
כהן פצוע דכא בגרושה וחללה (לפי הרמב"ם):
ב"ש – אסור כמו בממזרת, שהרי מפורש בתורה.
ח"מ – מותר כמו בגיורת שאסורה משום זונה המפורש בתורה.
ולפ"ז: כהן שפצוע דכא כהן דינו כזר, לא ישא כפיו ויכול לטמא למתים.
- **ראב"ד, רשב"א והטור** – הלכה כרבא בתרייתא, שאיסור נתינים אף לאחר גיור מהתורה ואיסורם שווה בכל והתירו לפצוע דכא. ולכן פצוע דכא (אף כהן) מותר בכל: גיורת, משוחררת, ממזרת וחללה.

הלכות פריה ורביה

סימן ה: דין פצוע דכא וכרות שפכה ואיסור סירוס לאדם ולבהמה ולעוף.

• **בעל המאור** – הלכה כרבא קמייתא, שפצוע דכא נשאר בקדושתו. ולכן פצוע דכא כהן אסור בגיורת נתינה וממזרת, ורק ישראל מותר בנתינה (כמו שכתוב בברייתא, לפי שאיסורן מדרבנן).

3. כהן פצוע דכא האם מותר בממזרת?

√ **בעל המאור** – אסור בממזרת. וכנ"ד הרי"ף.

א. **ראב"ד והרשב"א** – מותר בממזרת.

ה - ב

1. איזהו פצוע דכא, כל שנפצעו הביצים שלו. וכרות שפכה, כל שנכרת הגיד שלו.

א. ובשלשה אברים אפשר שיפסל הזכר: בגיד, ובביצים ובשבילים שבהם מתבשל שכבת זרע, והם הנקראים חוטי ביצים.

וכיון שנפצע אחד משלשה איברים אלו או נכרת או נידך (פירוש נתמעך מענין פצוע דכא) **הרי זה פסול.**

כיצד: נפצע הגיד או נידך, או שנכרתה העטרה או למעלה מהעטרה - פסול.

2. ואם נכרת מראש העטרה ונשתייר ממנה אפילו כחוט השערה מוקף לכל הגיד, כשר.

1. יבמות(ע.): משנה – איזהו פצוע דכא? כל שנפצעו ביצים שלו, אפילו אחת מהן. כרות שפכה כל שהכרת הגיד שלו.

א. גמ(עה.): אמר רבא –

פצוע – בכולן: בין שנפצע הגיד, בין שנפצעו ביצים, בין שנפצעו חוטי ביצים.

דך בכולן: בין שנידך הגיד, בין שנידכו ביצים, בין שנידכו חוטי ביצים.

כרות – בכולן: בין שנכרת הגיד, בין שנכרתו ביצים, בין שנכרתו חוטי ביצים.

פרש"י: נפצע – מכת חרב וסכין.

2. הטור: בראש הגיד יש בשר והוא גבוה ומקיף סביב הגיד שנקרא עטרה, ואות ובשר אין דינו כשאר גיד.

[לפיכך: אפילו נחתך כולו ולא נשאר אלא מלא החוט כשר (ס"ב).

- ניקב למטה מהעטרה לצד קרקע – כשר (ס"ד).

- ניקב בעטרה עצמה, אם הנקב גדול ששכבת זרע יוצא משם – פסול, ואם לאו – כשר.

ואם נסתם הנקב – חזר להכשרו (ס"ד).

- נקב מפולש בראש הגיד ויוצא למטה מהעטרה – פסול (ס"ה)].

שם(ע.): משנה – ואם נשתייר מהעטרה אפילו כחוט השערה על פי רובה וכלפי הראש – כשר.

פרש"י: כלפי הגוף – לצד הגוף נשתייר מלא השערה על פני רוב הקיפה. אבל אם כלפי הגוף נחתך כל הבשר ונשאר (בקצה) כלפי הקרקע – פסול.

ה"ה – לפי הרמב"ם צריך להשתייר חוט שערה **לכל** הקף הגיד (ב"י – כך גרסתו בגמרא).

1. פצוע דכא

ב"ש: פצוע – היינו ע"י מכת חרב או סכין. דכא – שנידוך ע"י שום דבר. כרות – נכרת לשנים.

באחד מכל אלו חזקה שאינו מוליד, ואם נשא אישה והוליד בידוע שבניו ממזרים (שלטי גיבורים בשם ריא"ז).

כ"כ מרדכי, סמ"ג, טור(רא"מ) – בניקב חזקת בניו ממזרים.

פצוע דכא

ת' נו"ב: אדם שבילדותו אחזו נער במבושיו ומיעך לו בביצים, והרגיש כאב גדול ולא השגיח. לאחר שנים גדל ונשא אישה ושהה עמה ב' שנים ולא הוליד, ואח"כ נפטרה אשתו.

וכיון שהרגיש לפעמים כאבים הלך לרופא וראה שביצה שמאלית נידוכה בקצת מקומות, אך אין ידוע אם היא מחמת אותו מקרה או לא, מה שינו?

הלכות פריה ורביה

סימן ה: דין פצוע דכא וכרות שפכה ואיסור סירוס לאדם ולבהמה ולעוף.

שני חכמי הדור רצו להתירו מ ד' סיבות:

א. כיון שיש לו סמני בגרות (שערות באותו מקום) ולפי הרמב"ם סריס אדם אינו מביא שערות לעולם, לכן ודאי אינו סריס אדם (שסריס חמה מותר).

ב. כיון שאין ידוע איך נידוך הוי ספק סריס אדם או סריס שמים. וספק מותר לבוא בקהל כמו בספק ממזר.

ג. לפי ר"ת אם נשארה ביצה ימנית כשר, וה"ה בפצוע או דך בביצה שמאלית כשר.

ד. כיון שרק מיעוט ביצה נידוכה לא נחשב דך, ואף אם הוי ספק, הספק מותר.

ואין לסמוך על ג' סיבות ראשונות.

א. מחמת סימנים אין לסמוך שאינו פצוע, דילמא שומא נינהו.

ב. אף בספק פצוע דכא אסרו.

ג. אין לסמוך על היתר ביתה אחת.

אומנם היתר רביעי, בפצוע דכא אף במקצת נפסל, אבל בדך אינו נפסל רק בכולו או רובו. ואפשר להתיר בצירוף סמנים נוספים, כגון:

- דעת ר"ת שמכשיר בביתה אחת.
- ספק אולי נולד כך (והי בידי שמים שמותר).
- אולי אינו דך כלל, שדך רק שנתמעך ולא נעשה דק במקום אחד.
- אולי דף רק כשנימוק.

ולכן יש להקל.

נמצאנו למדים:

ספק פצוע דכא:

- שנים מחכמי הדור – התירוהו מחמת שהביא ב' שערות (ולפי הרמב"ם סריס אדם לא מביא שערות לעולם).
- והנו"ב – גם בספק פצוע דכא אסור, ואין לסמוך על השערות שמא שומא הם.

דך במיעוטו: בפצוע וכרות שפכה - אסור אף במיעוטו.

בנידוך – אינו נפסל אא"כ נידוך ברובו, או ביצה אחת כולה.

והיתר זה רק בצירוף סברות נוספות: סברת ר"ת שמתיר בעל ביצה אחת, ספק אולי נולד כך, ספק שמא אינו נידוך כלל.

2. מוקף כל הגיד (רמב"ם)

ב"ש: ויש בזה ג' שיטות –

א. רמב"ם – צריך להקיף **כל** הגיד, אך אין קפידא אם נחתך בשר העטרה קרוב לגוף ונשאר חוט המקיף כל הגיד שאינו קרוב לגוף (בקצה הגיד).

ב. רש"י – צריך להישאר **רוב** ההיקף העטרה, אבל דווקא קרוב לגוף.

ג. רי"ו – בעינן תרתי, צריך להקיף **כל** ההיקף **וקרוב** לגוף.

ה - ג

1. נחתך מהגיד למעלה מעטרה בשפוע כקולמוס, כשר.

2. כמרזב, שניטל חללו של גיד ונשארו הדפנות:

א. לרש"י והרא"ש – פסול. ב. להרמב"ם – כשר.

0. יבמות(עה:): אר"ה – כקולמוס)שנחתך כמו קצה עפרון שהוא חד) – כשר, כמרזב – פסול. הא לשיט ביה אוירא והאי לא שליט בה אוירא.

ורב חיסדא – כמרזה כשר, כקולמוס – פסול, הא גריר והאי לא גריר.

אמר רבא: כוותיה דרב הונא מסתברא האי לא שליט בה אוירא והאי שליט בה אוירא, אי משום גרידותא מידי דהוה אברזא דחביתא.

אמר ליה רבינא למרימר הכי אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא - הלכתא בין כקולמוס בין כמרזב כשרה.

ההוא עובדא דהוה במתא מחסיא, שפייה מר בר רב אשי כקולמוס ואכשריה.

פרש"י: כקולמוס - כחיתוך קולמוס שמחתכין את חודו באלכסון לכתוב בה.

כמרזב - שנחקק כסילון ויש לו דפנות מב' צדדים והחקק באמצע כמין צנור.

כמרזב שליט בה אוירא - הרוח נכנס לתוך הדפנות ומתקרר הגיד לתוכו ואין הזרע מתבשל.

כקולמוס - לא שליט אוירא בתוך הגיד ומתבשל הזרע בחימום כהלכתו:

ההוא עובדא - דהוה כמרזב.

שפייה - חתך הבשר מכל צד ונטל דופני מרזב ועשאו כקולמוס ואכשריה כרב הונא.

הלכות פריה ורביה

סימן ה: דין פצוע דכא וכרות שפכה ואיסור סירוס לאדם ולבהמה ולעוף.

להלכה:

רש"י והרא"ש – מההוא עובדה משמע שכמרזב פסול, מאחר ששפיה להכשירו, אבל כקולמוס כשר.

ורמב"ם – בשניהם כשר, כמו מר זוטרא, וההוא עובדה לא היה תחילתו כמרזב (שכמרזב כשר) אלא צורה אחרת ועשאו כקולמוס, וה"ה אם היה עושאו כמרזב היה כשר.

סיכום: כקולמוס / כמרזב

	1. כקולמוס	2. כמרזב
רש"י	כשר	א. פסול
רמב"ם	כשר	ב. כשר

1. נחתך מהגיד

ח"מ: מיירי שנחתך מהגיד עד שפופרת הזרע ולא ניקבה השפופרת, שאם ניקבה פסול. כ"כ הב"ש.

ה - ד

ניקב למטה מהעטרה - כשר. ניקבה עטרה עצמה, אם כשיראה קרי תצא שכבת זרע מהנקב - פסול. ואם נסתם הנקב - חזר להכשירו.

שם(עו.): אר"י א"ש – ניקב ונסתם, כל שאילו נקרי (ראה קרי) ונקרע – פסול, ואם לאו " כשר.

הוי בה רבא – היכא? אילמא למטה מהעטרה (לצד קרקע) אפילו נכרת כשר, אלא בעטרה עצמה.

פרש"י: ניקב – נקב קטן ונסתם בכל שהוא ולא ניכר.

למטה מהעטרה – שהרי בראש הגיד ליכא לאוקמי ששם ודאי לא נקרע שאין הזרע דוחק ומתאסף לצאת אלא דרך נקב יציאתו.

(שם): ת"ר – ניקב פסול מפני שהוא שותת. נסתם כשר מפני שהוא מוליד.

פרש"י: שהוא שותת – דרך הנקב ואינו יורה כחץ, וקי"ל ש"ז שאינו יורה כחוץ אינו מוליד.

חזר להכשרו

ב"ש: מכל הפסוקים משמע שבכל הנקבים כל שנסתם חוזר להכשרו (לאפוקי רי"ו).

ה - ה

ניקב למטה מעטרה (נקב מפולש) בענין שכנגדו למעלה בתוך העטרה - פסול, שהעטרה כולה מעכבת.

שם(עה:): ניקב למטה מהעטרה שכנגדו למעלה מהעטרה:

סבר רבי חייא בר אבא – להכשורי.

אמר ליה רבי אסי, הכי אריב"ל – בעטרה כל שהיא מעכבת.

פרש"י: ניקב למטה מהעטרה כלפי קרקע והולך הנקב באלכסון ויוצא כנגדו למעלה מהעטרה לצד הגוף.

שכנגדו למעלה

ח"מ: משמע שהנקב מפולש בצד אחד למטה מהעטרה ומצד שני תוך העטרה.

ניקב מעל הגיד עד חללו:

פרישה – כשר, אבל ניקב מתחתית הגיד עד לחללו פסול, שאז ש"ז יוצא משום.

והב"ח – אף נקב מעל הגיד עד חללו פסול.

נקב הפוסל האם נפסל לבוא בקהל?

הרא"ם – כשר לבוא בקהל, רק שאינו מוליד. ה"ה נסתם שביל הזרע.

והראיה: נקב שנסתם חוזר להכשרו (יבמות עו.), ואילו כרת שפכה אינו חוזר להכשרו (ספרי).

משמע שנקב אינו ככרות שפכה ומותר לבוא בקהל.

טור והב"י – אסור לבוא בקהל. וראייתו אינה מוכחת

שהרי הבבלי חולק על הספרי.

אדם שקשרו לו בילדותו חוט על הגיד ונתנפח הגיד, והרופא חתך החוט ורפאו. אח"כ נוצר חור בתחתית הגיד ליד הכיס:

א. ת' שב יעקב: פסול לבוא בקהל וחייב לגרש אשתו, מ"מ אין בניו פסולים כיון שכבר השיאם.

וטעמו:

- הנקב הוא למעלה מהעטרה (לצד הגוף) ויוצא ממנו ש"ז, ואף שיורה כחץ הגמרא פסלה נקב זה.
- אף שהתו"ס מכשיר נקב שאינו מפולש, מ"מ המרדכי חולק.
- ואף לתו"ס, כתוב הדרישה: שאם הנקב בתחתית הגיד (ולא מעליו) פסול.
- אף שהתו"ס מכשירים נקב בתחילה, ה"מ כשאינו מזריע דרך שם, אבל מזריע דרכו פסול.
- ועוד שזה חולי בידי אדם שפסול (כמ"ש ס"י).

ב. אבל השבו"י – מכשירו לבוא בקהל.

- יש לסמוך על התו"ס להכשיר בנקב שאינו מפולש, ואף שי"ח ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד שנשא לא יוציא.
- לפי הרמב"ם מחשב ע"י חולי (שהקשר גרם לחולי והחולי גרם לנקב), שנחשב בידי שמים.
- אף לרא"ש שנקב ע"י חולי מקרי ביד אדם, כאן יודה שנקרא בידי שמים כיון שהחור נוצר ע"י גדילת האיש (שבהמשך גדילתו גדל גם האבר ונעשה החור) שהוא בידי משים.
- בקהילת יעקב – מקל אם ניקב שפוררת השתן. וכאן שי"ל ששפופרת הזרע לא ניקבה שהרי הוליד בנים ואומרים שיורה כחץ.

ה - ו

נסתם שביל שכבת זרע וחזר לראות שכבת זרע בשביל שמשתין בו - הרי זה פסול.

יבמות(עה:): ההוא עובדא דהוה בפומבדיתא איסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים:

סבר רב ביבי בר אביי לאכשורי.

אמר רב פפא: במקומה מבשלה שלא במקומה לא מבשלה.

הרא"ש: מיירי שנסתם בידי אדם ע"י מכה, אבל אם נעשה ע"י חולי לא גרע מכרות שפכה ביד שמים שאינו מוליד וכשר.

וס"ה והרמב"ם – הגמרא מיירי על הבנים (שהם ממזרים), אבל הוא עצמו כשר לבוא בקהל.

ב"י: ואין נראה כן מהפוסקים, אלא הדין על כשרות האיש עצמו לבוא בקהל.

ה - ז

1. נכרתו הביצים או אחת מהם, או שנפצעה אחת מהם, או שנידוכה אחת מהן, או שחסרה, או שניקבה (נקב מפולש) (ב"י בשם נמ"י בשם תו"ס) **- הרי זה פסול. הגה: וכן עיקר.**

א. ודלא כיש מתירים בעל ביצה אחת אם היתה אותה שנטלה שלימה כשנטלה ונשארת של ימין (היא סברת ר"ת).

אמנם ראיתי מקילין כסברא האחרונה, אבל טוב לחוש באיסור דאורייתא לדברי המחמירים והם רוב מנין ורוב בנין.

1. יבמות(עה.): ת"ר – איזהו פצוע דכא? כל שנפצעו ביצים שלו ואפילו אחת מהן. ואפילו נקבו ואפילו נימוקו ואפילו חסרו.

א"ר רבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה – שמעתי מפי

חכמים ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא סריס חמה וכשר.

תו"ס: ותימה, הרי קי"ל כל שנפצעו ביציו אפילו אחת מהן פסול?

א. ואר"ת – יש לחלק בין ניטלה ביצה לפציעה, שניטלה לגמרי מוליד, וכמו בדין הטחול אם נטלה הטחול כשרה, ואם ניקבה פסולה.

וכן אם נכרתו חוטי ביצים שפסול דווקא שנכרתו שניהם אבל אחד כשר.

וכ"מ מהירושלמי שכתב – אמר שמואל אם יבוא לפני בעל ביצה אחת אני מתירו. וא"ר יודן בר חנינא – ובלבד של ימין.

ואומר ר"י: אפשר לפרש בשני אופנים –

"שלימין" – תיבה אחת, שדוקא ניטלה אחת כשהיא שלמה, אבל נפצעה גרע טפי.

ויותר נראה לגרוס "של ימין" – שתי תיבות, דווקא שניטלה ביצה של ימין, וחומרא גדולה היא.

1. אבל הרא"ש – רבי ישמעאל מיירי שניטלה בידי שמים, אבל בידי אדם אף ביצה אחת פסול.

כנ"ד הרמב"ם – שאין הלכה כרבי ישמעאל.

כ"כ נמ"י [בה"ג, רמב"ן, רשב"א, ראב"ד והריטב"א].

1. שחסרה

ב"ש: ודין ביצה או חוטי הביצה שוה לפי דעת המחבר שאם נחסר אפילו אחד מהם פסול. ולפי ר"ת כשר.

א. דלא כיש מתירים בעל ביצה אחת

ת' בית אפרים: איש אחד שאירע לו חולי ורקבון בביצה השמאלית בעודו קטן וחתכו הרופאים את הביצה, וכעת גדל ורוצה לישא אישה, מה דינו?

יש להקל בהצטרף כמה סניפים –

א. אם מרגשי בנפשו שיכול להוליד, כי איש כגבורתו.

ב. יש לו סמני גדלות, זקן וכיו"ב.

ג. ובתנאי שיסכימו עוד גדולי הדור.

כ"כ להתיר בכיו"ב ישועות יעקב.

תח"ס: בחור שהרגיש שיש לו ג' ביצים, ב' בימין ואחת בשמאל. האם דינו כפצוע דכא, שכל היתר כניטל?

יש להכשיר מס"ס: שמא אינו ביצה נוספת רק דלדול בעלמא. ואת"ל ביצה שמא היה כן מתחילת ברייתו.

וכן הוא להלכה ולא למעשה.

ופת"ש – ולפענ"ד דין זה צ"ע.

ה - ח

נכרתו חוטי ביצים או אחת מהן, או שנידך או נפצע - הרי זה פסול.

גמ(עה.): אמר רבא –

פצוע – בכולן: בין שנפצע הגיד, בין שנפצעו ביצים, בין שנפצעו חוטי ביצים.

דך בכולן: בין שנידך הגיד, בין שנידכו ביצים, בין שנידכו חוטי ביצים.

כרות – בכולן: בין שנכרת הגיד, בין שנכרתו ביצים, בין שנכרתו חוטי ביצים.

ה - ט

ניקב חוט מחוטי ביצים לשביל מי רגלים, והרי הוא מטיל מים משביל מים ומשביל שכבת זרע - הרי זה כשר.

שם(עו.): אמר רבה בא ר"ה – המטיל מים משני מקומות (משביל של מים ושביל של זרע) – פסול.

ואסיקנא: לית הילכתא כוותיה (אלא כשר הוא).

ה - י

1. כל פיסול שאמרו בענין זה, כשלא היה בידי שמים, כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ וכיוצא בדברים אלו. אבל אם נולד כרות שפכה או פצוע דכה, או שנולד בלא ביצים, א. או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו, או שנולד בהם שחין והמסה אותו או כרתן - הרי זה כשר לבא בקהל, שכל אלו בידי שמים, להרמב"ם.

ב. אבל לרש"י והרא"ש: לא מקרי בידי שמים אלא על ידי רעמים וברד או ממעי אמו, אבל ע"י חולי חשיב בידי אדם ופסול.

וכתב הרא"ש דהכי משמע בירושלמי.

1. שם(עה:): אר"י א"ש – פצוע דכא בידי שמים – כשר, דכתיב: "לא יבוא פצוע דכא... לא יבוא ממזר", מה ממזר ביד אדם, אף פצוע דכא רק בידי אדם.

א. רמב"ם: אף שחלה גופו ונעשה פצוע דכא או כרות שפכה – מקרי ביד שמים.

א. אבל רש"י – לא מקרי בידי שמים רק שנעשה ע"י רעמים וברד או ממעי אמו.

כ"כ הרא"ש – כן משמע מהירושלמי.

1א. או שחלה (רמב"ם)

ב"ש: כ"פ הסמ"ג והב"ח

כ"כ רש"י יבמות(כ:) והוא ההפוך ממ"ש כאן.

כ"ד ח"מ וב"ש.

ב. אבל רש"י והרא"ש

ת' משכנות יעקב: בעל ביצה אחת שמסתפקים אם היה בידי שמים או ע"י חולי – יש להתיר, כיון ש :

א. את"ל שהוא ע"י חולי – הרי לרמב"ם שרי.

כ"פ כל האחרונים – הב"ח ח"מ וב"ש, וגם רש"י סובר כן והרא"ש הוא יחיד חולק בדבר.

כ"פ ברכ"י – לפסוק כהרמב"ם.

ב. מ"ש הרא"ש: "כן משמע מהירושלמי", כבר עמדו המפרשים לדקדק מהירושלמי הפוך (כהרמב"ם).

כ"כ בית אפרים(יש"ש) ובעל תיו"ט.

ג. לפי ר"ת בעל ביצה אחת (אף ע"י אדם) – כשר.

כ"כ כמה פוסקים הלכה למעשה.

ולכן: יש להקל בפשיטות.

ספר ב"מ: ואם נחלה ומוכרח ליטול הביצה ביד אדם כדי שלא יחלה יותר, האם מקרי בידי אדם או בידי שמים (ע"י חולי). כיון שעומד להיקצץ כקצוץ דמי (והוי ביד שמים) או הוי ע"י אדם?

ותח"ס – אם גרם החולי להתמוסמות האברים ואם נמתין תיפול הביצה, וקדמו הרופאים וכרתו – פשוט דהוי בידי משים וכשר לרמב"ם.

ועוד שבסמ"ג – ס"ל שאף שכרתו בידי אדם שפסול, ה"ד שכרתו בפשיעה, אבל כרתו לרפואה מותר בקהל.

מ"מ אין היתר זה מבואר בדעת הרמב"ם.

האם כופים פצוע דכא להוציא אשתו?

שפתי חכמים – אם נעשה פצוע דכא לאחר שנשא אין מוציאין.

אבל החת"ס – כופים להוציא אא"כ נשארה ביצה אחת אף של שמאל יש לסמוך על ר"ת שלא תצא [שעיקר הגרסה בירושלמי "שלמין" ולא "של ימין"].

מ"מ צריך להודיעו שיש בזה מחלוקת.

ה - יא

1. אסור להפסיד אברי הזרע, בין באדם בין בבהמה חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בא"י בין בח"ל.

2. וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום. ואפילו מסרס אחר מסרס לוקה.

כיצד: הרי שבא א' וכרת הגיד, ובא אחר וכרת את הביצים או נתקן, ובא אחר וכרת חוטי ביצים, או שבא אחד ומעך את הגיד, ובא אחר ונתקו, ובא אחר וכרתו - כולם לוקים ואע"פ שלא סירס אחרון אלא מסורס, בין באדם בין בבהמה, חיה ועוף.

3. והמסרס את הנקבה, בין באדם בין בשאר מינים - פטור אבל אסור.

1. ויקרא (כב, כ"ד): "וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַה' וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ".

פרש"י: ובארצכם לא תעשו - דבר זה לסרס שום בהמה וחיה ואפילו טמאה לכך נאמר בארצכם לרבות כל אשר בארצכם שאי אפשר לומר לא נצטוו על הסרוס אלא בארץ שהרי סרוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

תורת כהנים: אין לי אלא בבהמה, חיה ועוף מניין (שאסור לסרס)? ת"ל "בארצכם" (כל שבארצכם) אין לא אלא בארץ, בחו"ל מניין? ת"ל "בארצכם לא תעשו" בכל מקום שאתם שם לא תעשו.
ומניין באדם? ת"ל "בכם".

פרש"י: לא תעשו וקרי לא תֵעָשו (כלומר שאתם בעצמכם לא תעשו כן).
כ"פ הרמב"ם.

2. שבת(קיא:): א"ר יוחנן – מניין למסרס אחר מסרס שהוא חייב? שנאמר: "ומעוך וכתות ונתוק וכרות", אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן?
אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב.

פרש"י: כורת – שאינו נותקו לגמרי אלא חותך ותלוי בכיס.
ונותק – שכורת ומשליך לארץ.

√**כ"פ הרמב"ם**: ואפילו מסרס אחר מסרס לוקה.
כיצד: הרי שבא א' וכרת הגיד, ובא אחר וכרת את הביצים או נתקן, ובא אחר וכרת חוטי ביצים, או שבא אחד ומעך את הגיד, ובא אחר ונתקו, ובא אחר וכרתו - כולם לוקים ואע"פ שלא סירס אחרון אלא מסורס, בין באדם בין בבהמה, חיה ועוף.

3. תורת כהנים: רבי יהודה אומר – אין הנקבות בסירוס.

√ **כ"פ הרמב"ם:** והמסרס את הנקבה, בין באדם בין בשאר מינים – פטור.

ה"ה – כיון שלא כתב שרבי יהודה מתיר, משמע שאין חייבים ע"ז אבל יש **איסור** בדבר. ולכן כתב הרמב"ם "פטור".

הגמ"י ומרדכי: אף בהמה שסרסו אותה לא נאסרת באכילה שהרי אסורה לגבוה ולא להדיוט.

1. בהמה חיה ועוף

ברכ"י: אף בדגים אסור.

3. המסרס את הנקבה... פטור

הט"ז: טעם הדבר שפטור אבל אסור (לפי הרמב"ם) –

- **ה"ה** – מהלשון "אין סירוס בנקבות" ולא אמר "מותר" משמע שפטור אבל אסור.
- **ול"נ** – שאף לשון "אין סירוס בנקבות" משמע כמו מותר.

אלא טעמו שסירוס בד"כ הוא ע"י מעשה והוי צער לכן אסור, ואפילו בבהמה אסור משום צער בעלי חיים.

- **ובדרישה** – בנקבה שייך "לא תהו בראה לשבת יצרה" לכן לכתחילה אסור.

ולא נ"ל שא"כ איך מותר להשקותה עיקרים (כמ"ש סי"ב).

ה - יב

1. רמב"ם: המשקה כוס של עיקרין לאדם או לשאר בעלי חיים כדי לסרסו - הרי זה אסור, ואין לוקין עליו.

א. ואשה מותרת לשתות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד.

1. שבת(קי:): לירקונא (סוג מחלה) תרין בשיכרא ומעקר (פירוש ישתה כוס של עיקרין עם כמות כפולה של שכר ויתרפא, אבל הוא מעקר אותו).

הלכות פריה ורביה

סימן ה: דין פצוע דכא וכרות שפכה ואיסור סירוס לאדם ולבהמה ולעוף.

ומי שרי?
מיירי באישה שאינה מצווה על פריה ורביה.
ולרבי יונן שאיה מצווה! בזקנה או עקרה.

ה"ה: תוספתא(יבמות ח,ב) – האיש אינו רשאי לשתות כוס של עיקרין שלא יוליד (אף שהוא לרפואה, לירקון, כיון שהוא מעקר) והאישה רשאית.
כ"פ הרמב"ם.

א. וכ"מ ביבמות(סה:): שלאישה מותר לשתות כוס של עיקרין שלא תלד (כיון שאינה מצווה על מצוות פריה ורביה).

הר"ן(שאלתות): אף שאינו מכוון רק לרפואה אסור, אע"ג דקי"ל כר"ש שדבר שאינו מתכוון מותר! ה"מ לעניין שבת אבל לשאר ענייניים הלכה כרבי יהודה שאף אינו מתכוון אסור.

והתו"ס תירצו – הכא הוי פסיק רישא (שודאי מעקר) שאף ר"ש אוסר.

1. ה"ז אסור

ב"ש: אף מי שקיים מצוות פריה ורביה או מי שהוא סריס.

ברכ"י: ואם שותה כוס עקרין ונסתרס עכ"ז מותר לבוא בקהל.

בכר"י: ובמקום סכנה מותר לאיש לשתות כדי להתרפאות (ריטב"א).

ח"מ: לפי הסמ"ג גם בבהמות אסור לסרס הזכרים בכוס של עקרים, אבל לנקבות מותר.

והרמ"ח בת' בית יהודה – ואם בהמת ישראל בסכנה מותר לישראל להשקותה. והרב המחבר התיר רק ע"י גוי.

א. אישה מותרת

ב"ש: ומ"ש בסעיף הקודם שמסרס אף באישה פטור אבל אסור! ה"מ במעשה, משאכ"כ שאינו מעשה.

מתי מותר לאישה לשתות כוס עקרין?

- ב"ח וברכ"י(רש"ל) – רק כשיש צער לידה או שהבנים אינם הולכים בדרך ישרה.
והראיה יבמות(סה.) אשת רבי חייא.
- וב"ש – אף בלא צער לידה מותר, כ"מ מהרמב"ם והשו"ע שסתמו "אישה מותרת"
- ועצי ארזים – אף בצער לידה אסור.
- תח"ס – בצער לידה בכל גוונא מותרת. ואם כבר קיימה 'לשבת' מותרת אף בלא צער לדיה.

ב"ש: בימנו שאין אדם יכול לשאת אישה אחרת (חרם רבנו גרשום) ורוצה בנים צריכה רשות מבעלה.

ה - יג

1. הרי שכפה את האדם ושסה בו כלב או שאר חיות עד שעשאוהו כרות שפכה, או שהושיבו במים או בשלג עד שיבטל ממנו איברי תשמיש - אינו לוקה עד שיסרס בידו. וראוי להכותו מכת מרדות.

א. הגה – *שפתנקי:)* אבל מותר ליטול כרבלתו של תרנגול, אף על גב דמסתרס ע"י זה, וכל כיוצא בזה, דלא עביד כלום באברי הזרע (שאין זה מסרס אותו רק עי"ז מתאבל שניטל הודו ואינו משמש) (בהגהות אלפסי).

ב"ש: ומותר לקשור הנקבה שלא יעלה עליה זכר (שבת שם).

ה - יד

1. אסור לומר לעובד כוכבים לסרס בהמה שלנו. ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה - מותר.

2. ואם הערים ישראל בדבר זה - קונסין אותו. **א.** (אפילו לא הערים, והעובד כוכבים מכירו ומכוין לטובתו). **ומוכרן לישראל אחר,** **ב.** **ואפילו לבנו גדול מותר למוכרה, אבל לבנו קטן אינה מוכרה ולא נותנה לו**

הלכות פריה ורביה

סימן ה: דין פצוע דכא וכרות שפכה ואיסור סירוס לאדם ולבהמה ולעוף.

3. הגה: ומותר לתת בהמה לעובד כוכבים למחצית שכר, אע"פ שהעובד כוכבים בודאי יסרסנו (הגהות מיימוני פי"ז מהלכות א"ב), **דעובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד** (בית יוסף).

4. ומותר למכור לעובדי כוכבים בהמות ותרנגולים, אע"ג דבודאי העובד כוכבים קונה אותם לסרסם. ויש אוסרים (תמצא מבואר בת"ה סי' רנ"ד).

א. ומיהו אם אין העובד כוכבים הקונה מסרסם בעצמו, רק נותנו לעובד כוכבים אחר לסרס - לכולי עלמא שרי (ג"ז שם).

5. כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים, לית ביה משום איסור צער בעלי חיים (איסור והיתר הארוך סימן נ"ט). **ולכן מותר למרוט נוצות מאווזות חיות, וליכא למיחש משום צער בעלי חיים** (כיון שצריך לנוצות) (מהרא"י סי' ק"ס). **ומ"מ העולם נמנעים דהוי אכזריות.**

0. ב"מ(צ.): איבעיא להו – מהו שיאמר אדם לגוי חסום פרתי ודוש בה? מי אמרינן כי אמרינן אמירה לנכרי שבות ה"מ לענין שבת דאיסור סקילה, אבל חסימה דאיסור 'לאו' לא, או דלמא לא שנא?

תא שמע דשלחו ליה לאבוה דשמואל הלין תורי דגנבין ארמאי ומגנחין יתהון מהו?

2. שלח להו הערמה אתעביד בהו אערימו עלייהו ויזדבנון.

א. פרש"י: מנגחין – מסרסים אותם ואח"כ מחזירים אותם לבעלים, ומחמת אהבת בעליהם ישראל עושים כן לסרסם כדי שיהא יפה לחרישה.

ויזדבנון – למכור, ולא ייהנה ישראל בעבירה, הוא עשה כדי שיהא יפה לחרישה, קנסוהו שלא יחרוש בו אלא ימכרנו.

1. הרא"ש: שמואל אסור להם מפני אמירה לגוי, ולא" ס"ל לשמואל שגוי מצווה על הסירוס (ולכן אסור לומר לגוי לסרס בהמה שלנו).

כ"פ הרמב"ם ונמ"י(רשב"א והר"ן).

שם: סבר רבא: שיש למכור השוורים רק לשחיטה ולא לחרישה.

אבל אביי – דייך שקנסת עליהם למכור, ול"ש לשחיטה או לחרישה, דשם מכירה בעולם.

הרא"ש – פסק כאביי שא"צ למכור דווקא לשחיטה, שרבא הודה לאביי.

ב. (שם): פשיטא בנו גדול – כאחר דמי (ומותר למכור לו). בנו הקטן מאי?

✓רב אחי – אסור. רב אשי – שרי.

רמב"ם: הלכה כרב אחי.

3. הגמ"י: מותר לתת לגוי שורו הקטן למחצית שכר, אף שהגוי ודאי יסרסנו, לפי ש –

א. אין בעיית 'לפני עיוור' שהרי הגויים לא מצווים על הסירוס.

ב. אמירה לגוי גם לא שייך שהרי לא אמר לו לסרס והגוי ע"ד עצמו עושה כן.

4. תה"ד: מכירת תרנגולים זכרים לגוי כשידוע שיסרסם, מהו?

לסמ"ג – שפסק כרב חידקא שגויים מצווים על הסירוס – אסור.

ריצב"א ואשרי – שלא פסקו כרב חידקא – מותר.

א. ואף לסמ"ג – אם הגוי עצמו לא מסרס אלא נותן לגוי אחר לסרס – מותר.

1. אסור לומר לגוי

ב"ש: בסנהדרין(נו:) נחלקו אם בן נוח מצווה על הסירוס. וכן ישנה מחלוקת בראשונים :

- **רמב"ם** – גוי אינו מצווה על הסירוס.

כ"פ רא"ש, רשב"א והגמ"י.

- **סמ"ג** – גוי מצווה על הסירוס. כ"פ הג"א.

ולכן: ממ"נ אמירה לגוי אסורה, אם מצד 'אמירה לגוי' ואם מצד 'לפני עיוור'.

ולמ"ד שגוי מצווה – אף למכור לו אסור שיש לחוש לחומרא.

מעצמו... מותר

ברכ"י: ואם מסרס הגוי מעצמו לפני ישראל, כיון שעומד ורואה הוי כאומר לו לעשות.

4. ויש אוסרים

ב"ש: דעה זו ס"ל שגוי מוזהר על הסירוס, ולפ"ז כ"ש שאסור לתת לו למחצית שכר.

ורבו החולקים ע"ז, מ"מ אין להקל.

וקי"ל שאם הגוי יכול להשיג ממקום אחר אין 'לפני עיוור' (יו"ד קנא/א-הגה).
מיהו כאן י"ל שאסור, שאף שאפשר ממקום אחר, גם מה שיקבל ממנו יסרס (שיסרס הכל).

א . לגוי אחר
ב"ש: דאז הוי לפני דלפני שמותר.

הלכות פריה ורביה

סימן ה: דין פצוע דכא וכרות שפכה ואיסור סירוס לאדם ולבהמה ולעוף.

סימן ו: נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן.

ובו י"ח סעיפים (**יבמות:** כ"ד, נג, נו, ס, סא, פד, צב, צד, קח. **גיטין** פא, פד, פח, פט. **כתובות:** ח, יג, יד, פז, פט. **נידה:** מד. **נדרים:** צ. **קידושין:** סו. **סוטה:** ב, כח)

ו- א

1. כהן אסור מן התורה בגרושה, זונה וחללה, א. ואסור בחלוצה מדרבנן.

2. לפיכך אם עבר ונשא ספק חלוצה - אין צריך להוציא. א. אבל גרושה, אפילו אינה אלא ספק גרושה, צריך להוציא בין שנתגרשה מן האירוסין בין שנתגרשה מן הנישואין.

3. ואפילו ריח גט פוסל בכהונה וכופין אותו להוציא. והיכי דמי ריח גט? כגון שאמר לה: 'הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם', ואע"פ שלא הותרה בזה הגט, נפסלה לכהונה.

4. (*ת' הרשב"א:* ואפילו לא נתגרשה רק משום קול קידושין בעלמא, אע"פ שהוא ברור שאין ממש באותן קידושין ואין נותנין גט רק מכח חומרא בעלמא - אפילו הכי פסולה לכהונה).

5. אבל אם נתן לה גט על תנאי ולא נתקיים התנאי - אינו כלום ואינו פוסל. ורשאי הכהן לכתחילה לגרש על תנאי.

1. ויקרא(כא, ז): אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹקָיו.

א. **יבמות(פד.): משנה** – חלוצה אסורה לכהן מדרבנן.

2. יבמות(כד): חלוצה מדרבנן – ולכם בספק חלוצה לא גזרו.

א. **רמב"ם** – אבל ספק גרושה אסור לכהן, ה"ה לספק זונה וחללה.

3. יבמות(צד.): "אישה גרושה מאישה לא יקחו" אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לאף אחד פסולה לכהונה, וזהו ריח הגט.

פרש"י: ריח הגט – כגון שא"ל 'הרי את מגורשת ממני ואסורה על כל העולם' אע"פ שלא הותרה בגט אסורה לכהן.

ריב"ש – וכופין אותו להוציא.

5. גיטין(פא.): משנה – כתב לגרש את אשתו ונמלך:

בש"א – פסלה מן הכהונה.

√**ובה"א** – אע"פ שנתן לה על תנאי ולא נתקיים התנאי לא פסלה מהכהונה.

הרא"ש: ואף לכתחילה יכול לגרש על תנאי (ואם לא נתקיים התנאי אינה אסורה על כהן).

1. כהן אסור

ת' חוט השני: איש אחד שהיה מוחזק לכהן 15 שנה לכל דבר שבקדושה. ועתה קידש גרושה ואומר שמעולם לא היה כהן, ומה שהחזיק עצמו בכהונה בשביל ליטול גדולה לעצמו – אין הכהן יכול להכחיש כהונתו אפילו

היה בחזקת כהן רק ל' יום, שהרי על החזקות אפילו הורגים.

ואין אמתלא שנתן אמתלא –

- לפי שאינה מבוררת.
- כשעשה מעשה לא מהני תו אמתלא (שהרי עלה לדוכן וכו').
- אף למ"ד מהני אמתלא אף במעשה, ה"מ לזמן קצר, וגם לא עשה המעשה בגלוי, וגם עשה רק מעשה אחד. משאכ"כ.
- כל שעושה איסור לאו כל כמניה לתת אמתלא, דמוקמינן בחזקת שלא עשה איסור.
- ועוד שחזקה של נשיאת כפים לא מהני אמתלא.
- מ"ש חז"ל שמהני אמתלא הוא רק כשבא להרחיק ממנו היזק, אבל לא שעושה כן לשם תועלת.

וטעמו: שהיתר אמתלא הוא מטעם אונס, שלא עשה כן מתחילה רק מפני האונס, ואונס מפני הפסד חשוב אונס. אבל אונס שלא יגיע לוט תועלת לא מקרי אונס, שהוא עצמו הביא על עצמו את האונס.

כהן אסור

רדב"ז: גרושה שנישאת לכהן גם היא עוברת על לאו זה.

א. חלוצה מדרבנן

רא"ם: נשא חלוצה, אף שאח"כ נדר הנאה ממנה, ואפילו יש לו אונס ממון – אסור לקיימה.

כהן שנשא חלוצה בטעות שלא ידע שהיא חלוצה:

- **רדב"ז** – אין כופין אותו להוציא, כיון שהכהנים שלנו ספק כהנים.

כ"פ ת' שבו"י.

- **אבל ת' מהרי"ט** – חולק על הרדב"ז.

כ"כ ת' חוט השני.

כ"כ כנסת יחזקאל – חלילה להוציא לעז על יחוס הכהנים בזה"ז, שא"כ יהיו הבכורות לא פדויים.

כ"כ ת' זכרון יוסף, וברכ"י.

2. ספק חלוצה לא יוציא

ח"מ: אבל לכתחילה גזרו אף על ספק חלוצה (רש"י).

א. ספק גרושה

ר"י הלוי: כהן שנשא ספק שבויה א"צ להוציא.

שער המלך – טעמו דהוי ס"ס (שמא אינה שבויה, ואת"ל שהיא שבויה שמא לא נאנסה). וכמו אלמנת עיסה שאם נישאת לא תצא (ב/ה), כיון יש שני ספקות.

אך באמת זה אינו, שהרי גבינות של ישראל אצל הגוי אסורות אף שיש ס"ס (ספק לא נתחלפו ואת"ל נתחלפו שמא אינם טמאים).

וטעמו: מאחר שגזרו כל גבינות הגוי מחמת ספק הוי כודאי אסורות וצריך בנוסף שני ספקות נוספות כדי להתירן מלבד הספק שבגללו אסרו חכמים.

ולכן ג"כ ששבוי אסורה לכהן מחמת הספק, הוי כודאי נאנסה וצריך שני ספקות נוספים להתירה.

4. רק משום קול קידושין

ב"ש: וזה רק בכמה תנאים –

- ת' מהרש"ל: דווקא שהיתה משודכת לו חיישינן, אבל אם יצא קול שקידש סתם אישה בעלמא – אין לחוש.
- הגמ"ר: דווקא שב"ד הצריכוהו לתת גט, אבל אם הוא נתן גט ע"ד עצמו ולא היה צריך לתת גט ע"פ דין – לא הוי גט.

כ"כ ת' רמב"ן, ת' הרא"ש, הטור והב"י.

פסולה לכהונה

ב"ש: ה"ד שידך או קידש, אבל נשא לא (ולכן פסולה לו), אבל אם כבר נשא אותה הכהן לא תצא וכמ"ש הב"ח.

מ"מ הט"ז – חולק על הב"ח (אף שנשא תצא).

נישואין אזרחיים האם צריכה גט?

ריב"ש: מומר שנשא מומרת בנימוסיהן ואח"כ חזרו בתשובה – אין חשש לקידושין ומותרת לצאת ממנו בלא גט. אע"פ ששהה עמה שנים רבות לא הוי אלא כזנות בעלמא.

כ"כ תה"ד, כ"פ הרמ"א(כו/א) והשו"ע(קמט/ו).

מחלוקת פוסקים לעניין נישואין אזרחיים:

- אהל אברהם (להר"א קרפלס) – יש לחוש לאישות דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ועוד יש לחוש שחזר בתשובה ברוב הימים וקדשה בביאה. ועוד הרי קי"ל חופה קונה, וחופה היא ייחוד.

כ"כ מערכי לב – כיון נישואין אלו נעשו בפרסום, ומוחזקים באיש ואשתו לא יתכן לפטור זוג זה בלא גט.

ועוד שיש לחוש שבשטר שכותבים יש בו לשונות קידושין ובודאי שהים שם עדים, ולכן יש לחשוש.

- **דרכי נועם** – אין חוששים כלל, שאין סומכים על "הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה" רק באנשים כשרים (כמ"ש הרדב"ז ע"פ הרמב"ם והראב"ד).

כ"כ מהר"ם שיק – שסומכים על הריב"ש והרמ"א שלא חששו.

ועוד שהנישואים אזרחיים מתנים שאם ירצו לנפרד, איזה אופן תהיה הפרידה (הסכמי ממון) וא"כ בודאי לא בעל לשם קידושין כי אז לא יוכל להיפרד ממנה רק בגט.

אגרות משה: להלכה כשאפשר יש להצריך גט לחומרה, אבל כשא"א אפשר אף בלא גט כדי להתיר עגונה לסמוך על הריב"ש.

ולכן: אם ב"ד הצריך גט אף שהוא מחומרה נאסרה לכהן, כמ"ש הרמ"א.

ו - ב

1. קטנה שמיאנה בבעלה - מותרת לכהן. ואם נתן לה גט - אסורה.

2. ואם אחר כשנתן לה גט החזירה ומיאנה בו - מותרת לכהן, שהמיאון מבטל הגט.

א. ואם אחר שגרשה נשאת לאחר ומיאנה בו - יש מי שאומר שמותרת לכהן.

1. יבמות(קח.): משנה - הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, ולא פסלה מן הכהונה.

[פירוש: קטנה שהשיאה אביה דינה כנשואה מהתורה וצריכה גט. אבל יתומה שהשיאה אמה נשואה מדרבנן ולכן יכול לצאת מבעלה בעודה קטנה במיאון, ואז עוקרת נישואיה מעיקרה, ואין דינה כגרושה].

נתן לה גט הוא - אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה.

2. נתן לה גט והחזירה ומיאנה בו ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה - מותרת לחזור לו (שהמיאון שהיה בינתיים ביטל הגט הראשון דלא הוי נשואה לראשון כלל, ולכן מותר להחזירה, ולא הוי מחזיר גרושתו).

מיאנה בו והחזירה נתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו.

ב"י – משמע שהמיאון מבטל אף איסור כהונה ומותרת לכהן (כשנתאלמנה).

√ הרמב"ם: ואם אחר כשנתן לה גט החזירה ומיאנה בו - מותרת לכהן, שהמיאון מבטל הגט.

א. הטור: ונ"ל שה"ה אם אחר שגישה נשאת לאחר ומיאנה בו - יש מי שאומר שמותרת לכהן.

ואף שאסורה לחזור לבעלה הראשון (שמיאון חברו לא מבטל גט שלו)! שם הטעם כיון שמכירה ברמיזותיו של ראשון יש חשש שתמאן בשני ותחזור לראשון.

אבל לעניין להתיר לכהן אין חילוק בין מיאון שלו או של חברו, מתיר המיאון לכהונה.

והב"י – חולק, לא חילקו בין איסור לחזור לו לבין איסור לכהונה, ולכן אף לכהן אסורה.

כ"כ ב"ש(רמב"ם).

1. נתן לה גט – אסורה

ח"מ: ואף אם נישאת תצא.

2א. יש מי שאומר שמותר

והב"ח– פסק שאם עבר הכהן ונשא אותה לא תצא.

ו - ג

1. יצא קול: 'פלוני כהן גירש את אשתו, והרי היא יושבת תחתיו' - אין מוציאין מידו, דלקלא דלבתר נשואין או דבתר אירוסין לא חיישינן. א. ואם מת, ונשאת לכהן אחר – תצא.

1. גיטין(פא.): לקלא דבר נישואין לא חיישינן.

א. ב"י – אבל אם נישאת לכהן אחר, הוי קלא דקמי נישואין ותצא.

1א. תצא

הלכות פריה ורביה

סימן ו: נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן.

ח"מ: ולא חיישינן ללעז בנו הראשון (שהם חללים) כיון שרק משני מוציאים, יאמרו שהראשון סמוך למיתתו גרשה. כ"כ ב"ש.

ו - ד

1. גיטין(פד.): יצא קול: 'פלוני כהן כתב גט לאשתו' - אם קורין באותו מקום לנתינת הגט כתיבה, אף על גב דלכתיבה לחודה נמי קרו כתיבה, הוי כאלו יצא הקול: 'פלוני גירש אשתו'.
ואם אין קורין לנתינת הגט כתיבה - אין חוששין.

1. ושם בגמרא מפרש: אם באותו מקום קוראים לנתינה כתיבה אף שגם לכתיבה אומרים כתיבה חוששים לחומרה ותצא מהשני מחמת הקול.

הר"ן(תו"ס) – טעמו, לא לחינם יצא קול אלא לאוסרה. וכיון שבכתיבה אינו כלום ודאי משום נתינה יצא קול.

ו - ה

1. יצא קול על אשה שנתקדשה ונתגרשה - חוששין לקול לאוסרה לכהן.
א. ודוקא שיצא הקול בלא אמתלאה, אבל אם יצא עם אמתלאה, כגון שיצא הקול שקדשה או גירשה על תנאי, או שזרק לה קדושין או הגט ספק קרוב לו ספק קרוב לה - אין חוששין לקול.
2. טור והב"י: ואם יש אמתלאה בגירושין ולא בקידושין - חוששין לקול הקדושין לאוסרה לעלמא ואין חוששין לקול הגירושין לאוסרה לכהן.
3. ודוקא שיצא האמתלאה עם הקול מיד אבל אם יצא הקול ברור, ולאחר זמן יצא האמתלאה - אינה מבטל הקול.
4. ואם אח"כ נתברר שהיה הקול שקר, אפילו לא היה שם אתמלאה - מבטלין אותו.
א. וכל קול שלא הוחזק בב"ד - אינו קול לחוש לו.
5. (וע"ל סי' מ"ו. יצא עליה קול חלוצה, י"א דלא חיישינן).

1. גיטין(פח:): משנה – יצא שמה בעיר מקודשת – ה"ז מקודשת. מגורשת – ה"ז מגורת.
גמ: מגורשת ה"ז מגורשת – ואוסרים אותה על בעלה (אם הוא כהן). והרי זה קול שאחר נישואין שלא חוששים לו?
ה"ק: יצא עליה קול שמקודשת ומגורשת – ה"ז מגורשת כיון שזהו קול ושוברו עמו.
פרש"י: מיירי באישה פנויה שיצא עליה קול שמקודשת וחזר ויצא עליה קול שגירשה - ה"ז מגורשת ומותרת לכל, מ"ט? קול ושוברו עמו.

א. שם במשנה: ובלבד שלא יהא שם אמתלא.
איזו אמתלא – גירש פלוני אשתו על תנאי או זרק לה קידושין ספק קרוב לו או לה.
פרש"י: על תנאי – זה שוברו של גירושין שמא לא נתקיים התנאי.
קרוב לו – זה אמתלא של קידושין.
3. שם(פט.): אמתלא – דוקא שיצא אמתלא עם הקול.
√**כ"פ הטור** - ודוקא שיצא האמתלאה עם הקול מיד

אבל אם יצא הקול ברור, ולאחר זמן יצא האמתלאה - אינה מבטל הקול.

4. שם: יצא קול ואח"כ נתברר ע"פ עדים ששקר הוא: בסורא – מבטלים הקול. בנהרדעא – אין מבטלים הקול.

והרא"ש: להלכה מבטלים הקול.

א. שם(פט:): אר"י א"ש – כל קול שלא הוחזק בב"ד אינו קול.

5. גיטין(פט.): יצא עליה קול שהיא חלוצה – אין חוששים לאוסרה לכהן.

שיטת הראשונים

√**רמב"ם** – יצא קול שהיא חלוצה אין חוששים לה.
ה"ה: כיון שחליצה דרבנן לא גזרו בספק (קול הוי ספק) ואפילו הוחזק הקול בב"ד.
ב"ש – אף שבספק חלוצה אסורה לכתחילה לכהן ! ביצא עליה קול קל הדבר יותר ומותרת לכהן אף לכתחילה.
והראב"ד – בקול רגיל לא נאסרה אבל בקול שהחוזק בב"ד הוי כדבר ברור ותצא.

1. שנתקדשה ונתגרשה

▪ **מרש"י** – משמע אף שלא יצאו שני הקולות בב"א, כיון דהוי קול נגד קול אזלינן בתר בתראה ודינה כמגורשת.
כ"כ הרמב"ם והמחבר.

▪ **והראב"ד** – דווקא שיצאו שני הקולות בב"א, דאל"כ לא חיישינן לקול השני של הגירושין.

כ"ד הטור שכתב – יצא קול שנתקדשה ונתגרשה **מיד**.
לאפוקי הב"י בבד"ה.
כ"ד הב"ח והפרישה.

א. קול שנתקדשה או נתגרשה

ב"ש: פירוש אם יצא אמתלא באחד מהם (קידושין או גירושין) תו אין חשש איסור כהונה.
שאם יצא קול בקידושין – ליכא קידושין וממילא הגירושין לאו כלום הוא.
ואם יצא קול גירושין – הרי היא מקודשת עדיין.
מ"מ קשה: אם לא אמתלא רק על קידושין ולא על גירושין הרי קול הגירושין מחזק שהיה קידושין, ואיך מתירים אותה לעלמא (ולמה לא נאסור אותו כל כהן)?

2. אמתלא בגירושין ולא בקידושין

ח"מ: זוהי דעת הראב"ד והר"ן שלא חוששים לגירושין ולא תולים באמתלא ולכן היא בחזקת מקודשת (ולא נאסרה לכהן).
אבל הרמב"ן – חולק, תולים בגירושין (שמא נתקיים התנאי) ואסורה לכהן.
* עיין שו"ע(מו/ז).

5. קול חלוצה – לא חיישינן

ח"מ: משמע אף לכתחילה מותרת לכהן.
כ"כ ב"ש.

ו - ו

ב"ן ת' הראב"ע ות' גאון: **כהן שנשא אחת מהפסולות - היו מחרימין אותם, ומחרימין כל הנושא ונותן עמהן וכיוצא בחומרות אלו, עד שיגרשנה.**

ב"ש: אף לישראל שנשא בעבירה עושים כל השמתות ונידויים וכפיו.

ו - ז

1. כהן שגירש אשתו, לא תדור עמו במבוי. *א. שבכ.):* **ואם היו דרים בשכירות או בחצר של שניהם - היא נדחית מפניו. ואם החצר שלה, הוא נדחה מפניה. 2. ויתבארו דברים אלו בסימן קי"ט/ז.**

1. כתובות(כז:): תניא – המגרש את אשתו לא תינשא בשכונתו, ואם היה כהן לא תדור במבוי זה.

פרש"י: לא תינשא בשכונתו – לפי שמכרת רמיזותיו שמא יבואו לעבירה.
ואם היה כהן – לא תדור עמו במבוי, שמא יבוא עליה וכהן אסור בגרושה (אף שהיא פנויה).

2. שו"ע(קיט/ז): מי שגירש אשתו מן הנישואין - לא תדור עמו בחצר שמא יבואו לידי זנות.
ואם היה כהן - לא תדור עמו במבוי וכפר קטן נידון כמבוי.
הגה ואם נשאת לאחר אפילו בישראל - לא תדור עמו במבוי (כמו בכהן) (טור).
וכל זה במבוי סתום אבל במבוי מפולש שדרך רבים עובר ביניהם - מותרים לדור (ב"י בשם הר"ן שכ"כ בשם התו"ס), *תל"ל:* אם רה"ר מפסיק בין בתיהם.
תה"ד: אפילו אין בכל העיר שום יהודי רק הם לבדם – שרי.
או"ל: גירשה משום שאסורה עליו אפילו לא נשאת אסור לדור עמה כאלו נשאת לאחר.

ו - ח

1. אי זו היא זונה? כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה לינשא לו איסור השוה לכל, או שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מותרת לינשא לו.
א. לפיכך הנרבעת לבהמה, אע"פ שהיא בסקילה - לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה, שהרי לא נבעלה לאדם.
ב. והבא על הנדה, אע"פ שהיא בכרת - לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה, שהרי אינה אסורה לינשא לו.
ג. וכן הבא על הפנויה, אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה שהיא במלקות - לא נעשית זונה ולא נפסלה מכהונה, שהרי אינה אסורה לינשא לו.
1. אבל הנבעלת לאחד מאיסורי לאוין השוין בכל ואינם מיוחדים בכהנים או מאיסורי עשה, וא"צ לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה, או לעובד כוכבים ועבד, הואיל והיא אסורה לינשא לו - הרי זו זונה.
ד. וכן הגיורת והמשוחררת, אפילו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים, הואיל ואינה בת ישראל - הרי זו זונה ואסורה לכהן.
ה. וכן יבמה שבא עליה זר - עשאה זונה.
2. וי"א שהבא על חייבי עשה או על חייבי לאוין, אפילו חייבי לאוין דשאר - לא עשאה זונה, חוץ מהבא על היבמה.

0. יבמות(סא.): משנה - כהן הדיוט לא ישא אילונית אלא אם כן יש לו אשה ובנים.
רבי יהודה אומר אף על פי שיש לו אשה ובנים לא ישא אילונית שהיא זונה האמורה בתורה.

√**וחכמים** אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות.

שנבעלה בעילת זנות

1. רמב"ם – הנבעל לאחד מאיסורי הלא-ים השווים

בכל, או איסור עשה, ואצ"ל למי שהיא אסורה עליו משום ערווה או לגוי ועבד – ה"ז זונה.
כ"ד רש"י

2. והראב"ד – אין זונה אלא מחייבי כריתות או גוי ועבד שאין קידושין תופסים בהם.
כ"ד הרא"ש, תו"ס וסמ"ג.

1. ה"ה: טעמו של הרמב"ם – מדתניא (שם סח.) בן ט' שנים וים אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שבאו על כהנת לוויה וישראלית – פסלוה (ף שכולם בלא ועשה).
ופסלה מטעם זונה.

א. רמב"ם: הנרבעת לבהמה אע"פ שהיא בסקילה לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה (יבמות נט: אתנן זונה ומחיר כלב, ולא אתנן כלב ומחיר זונה).

ב. והבא על הנידה אע"פ שהיא בכרת לא נעשית זונה, שהרי אינה אסורה להינשא לו (יבמות ס. - 'את אלו לא יקח' למעט נידה).

ג. וכן הבא על הפנויה אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל שהיא במקלות – לא נעשית זונה.
[דלית הילכתא כרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה – יבמות סא:.
ולא כר"ע שאמר: זונה זו המופקרת.
אלא כחכמים דאמרי אין זונה אלא גיורת, משוחררת ושנבעלה בעילת זנות].

ד. יבמות(ס:): תניא – רשב"י אומר גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד כשרה לכהן, שנאמר 'וכל טף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם' והרי פנחס עימהם.
✓ורבנן – אף פחות משלוש ויום אחד אסורה, והכתוב 'החיו לכם' כוונתו לעבדים ושפחות.
א"ר יעקב בר אידי: הלכה כרשב"י.

(שם): ההוא כהנא דנסיב גיורת פחותה מבת ג'. א"ל רב נחמן בר יצחק – מאי האי? א"ל דא"ר יעקב בר אידי הלכה כרשב"י. א"ל זיל אפיק (הוציאה) ואם לאו מפקינא לך רבי יעקב בר אידי מאודנך.

ולכן פסקו הרי"ף והרא"ש כרבנן שחולקים על רשב"י.

הרא"ש – ואע"פ שלא נבעלה אסורה לפי שהגויים שטופי זימה הם ובניהם ילדי זנונים.
כ"כ הרמב"ם – ודינם כזונה ולוקה עליה.
כ"ד רש"י.

אבל הראב"ד – אינם משום זונה, אלא מדכתיב ביחזקאל "בתולות **מזרע ישראל**". כ"ד הרשב"א.

ה. יבמות(צב:): א"ר – לא תפסי קידושין ביבמה לשוק.
וכיון שהרא"ש תלה עשיית זונה כשאין קידושין תופסים בה, ממילא נעשית זונה.
וקשה: כיון שלפי שמואל יבמה לשוק צריכה גט מספק, צ"ל דהוי זונה מספק?

1. כל שאינה בת ישראל

ב"ש: פירוש לרמב"ם - שבא כהן על הגויה אף שלא נבעלה קודם לוקה עליה משום זונה. ובסיפא נקט גיורת שאף שנתגיירה דינה כזונה כיון שאינה מישראל.
ולתו"ס וש"פ – כהן הבא על גויה רק שזנתה לוקה, ובגיורת אף שלא זינתה.

לכל אדם שהיא אסורה לו

תח"ס: אישה שהיתה נשואה לגבר הפורש מדרכי תורה ומחלל שבת, ונפטר, האם אשתו מותרת לכהן, שמא בעילת משומד פוסל לכהונה?
לדינא יש להתירה לכהן.

א. הנרבעת לבהמה

ב"ש: ה"ה הנבעלת לרוח או שד אף שהם פרים ורבים לא נאסרת על בעלה.

ב. אינה אסורה להינשא לו

ב"ש: אף שבעת נידתה אסורה לו, מ"מ אישה זו יש לה תקנה לאיסורה.

ג. שהפקירה עצמה

ב"ש: משמע שאין איסור כלל לכהן לישא אותה.
אבל הסמ"ג – ראוי להחמיר. כ"כ הרש"ל[הטור].

ד. וכן הגיורת

ב"ש: אפילו לא נבעלה אסורה לגוי, אפילו גיורת פחותה משלוש ויום אחד אסורה, לפי שבאה מהגויים השטופים בזימה.

ה. לאחד מאיסורי לאוין

שער המלך: אם נכנסה לחופה לאחד מהאסורים לה, אף שלא נבעלה – נפסלה לכהונה, וכמו אלמנה לכ"ג שחופה פוסלת בה.

2. וי"א... לא עשאה זונה (ראב"ד)

ח"מ: ובאמת אין בניהם מחלוקת לדינא, שלכו"ע אף חייבי לאו-ים פוסל לכהונה.
ורק לעניין מלקות משום זונה נחלקו רמב"ם*ראב"ד –

הלכות פריה ורביה

סימן ו: נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן.

לרמב"ם – הוי זונה (בלאוין ועשה) ולכן לוקה.
לראב"ד – שהאיסור הוא מהפסוק "כי בתולות מזרע בית ישראל יקחו" אינו לוקה.

חייבי לאוין דשאר

ח"מ: היינו אנוסת אביו או חלוצתו.

חוץ מהבא על היבמה

ב"ש: כיון שאין קידושין תוספים בה, דכתיב "לא **תהיה** אשת המת החוצה".

ו - ט

1. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה, בין באונס בין ברצון בין בשוגג, בין כדרכה בין שלא כדרכה - משהערה בה נפסלה משום זונה, א. ובלבד שתהיה בת שלשה שנים ויום אחד, ויהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה.

1. יבמות(נג:): משנה - הבא על יבמתו, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, אפילו הוא שוגג והיא מזידה, הוא מזיד והיא שוגגת, הוא אנוס והיא לא אנוסה, היא אנוסה והוא לא אנוס, אחד המערה ואחד הגומר – קנה. ולא חילק בין ביאה לביאה.

√**וכן** הבא על אחת מכל העריות שבתורה או פסולות כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין פסלה ולא חילק בין ביאה לביאה.

א. נידה(מד:): אין ביאת קטן פחות מבן תשע ויום אחד או קטנה פחותה מבת ג' וין אחד - ביאה.

ז - י

אשת כהן שנבעלה, אפילו באונס - אסורה לו.

יבמות(נו:): אשת כהן שנאנסה

√**אמר רבא** – אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה אף משום שונה (בנוסף על טמאה).

א"ד אמר רבא – לוקה משום טומאה ולא משום זונה. אלמא באונס לא קרינן זונה.

פרש"י: משום טומאה – 'אחר אשר נטמאה' לרבות סוטה שנבעלה.

√**רמב"ם** – להלכה כל"ק.

ו - יא

יבמות(שם): אמר רב עמרם – אשת ישראל שנאנסה, אע"פ שמותרת לבעלה, אסורה לכהונה.

פרש"י: אע"פ שמותרת לבעלה – דכתיב "והיא לא נתפשה", הא נתפסה (שהיה באונס) מותרת.
אסורה לכהונה - אם מת בעלה לא תינשא לכהן.

תחילתה באונס וסופה ברצון:

כתובות(נג:): אבוה דשמואל אמר – תחילתה באונס וסופה ברצון נאסרת על בעלה (אפילו ישראל).

√**וחכ"א** – מותרת, מ"ט? יצר אלבישה

פרש"י: יצר אלבשה – וגם זה אונס.

הרש"ל: אבל אם גם האישה עושה משעה בסוף ביאה, כגון שמהדקת עצמה – ל"א יצר אלבשה ונאסרת על בעלה.

אבל ת' נו"ב – תימה, כיון שיצר אלבשה אנוסה אף במעשה זה.

אשת שנאנסה... מותרת לבעלה

באה"ט: אישה שהצילה את בעלה ע"י שהפקירה עצמה

לזנות:

שבו"י - אסורה לבעלה, ורק אם הבעילה עצמה היתה באונס מותרת לבעלה, אבל כשהבעילה היתה מרצון רק שהאונס מצד אחר נאסרת לבעלה.

ס' ב"מ – ואפילו עשתה כן להציל עצמה נאסרת על בעלה, כגון שרצה להרגה ושידלתו כדי להינצל.

מותרת לבעלה

שבו"י: מ"מ צריכה טבילה שלא תהיה מאוסה בעניו.

שנאנסה

נו"ב: נבעלה בשדה אף שראו עדים שלא צעקה – אמרינן דהוי אונס. ומה שלא צעקה מפני שצעקה בשדה לא מהני, ומה שלא נלחמה נגדו לפי שהרגישה שאין לה כוח כנגדו.

אבל נבעלה בעיר – ודאי הוי מרצון כיון שלא צעקה.

נבעלה בעיר ולא צעקה וטוענת שנלחמה נגדו?

- נו"ב – נאמנת, ומה שלא צעקה שסברה שלא זקוקה לאחרים שבטוחה בכוחה.
- **מהר"ם אלשקר** – אין סומכים על דבריה שנלחמה ואנוסה היא, עד שתביא ראיה לדבריה (כגון ששלף חרב נגדה).

פת"ש: קרוב לומר שלא ראה הנו"ב דברי מהר"ם אלשקר, שאם הי הרואה היה חוזר בו.

ז - יב

1. הכל לשון הרמב"ם: אשת כהן שאומרת לבעלה: 'נאנסתי' או 'שגגתי ובא עלי אחר', או שבא עד אחד והעיד לו עליה שזינתה, בין באונס בין ברצון - אינה אסורה עליו, שמא עיניה נתנה באחר.

2. ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו, וסמך דעתו לדבריהם - ה"ז יוציא כדי לצאת ידי ספק.

3. (וע"ל סימן קט"ו/י וסימן קע"ז/ט-הגה).

1. נדרים(צ:): משנה – בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה: האומרת טמאה אני לך, שמים ביני לבינך ונטולה אני מן היהודים.

חזרו לומר: שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה האומרת טמאה אני לך, תביא ראיה לדבריה.

א. קידושין(סו.): זינתה אשתו בעד אחד, מהו?

אמר רבא – אין דבר שבערווה פחות משני עדים.

2. (שם): דההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל יומא חד נגה ליה ולא הוה קאתי, כי אתא שליח אמר אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק.

ואם אשתו נאמנת עליו שזינתה

ב"י: ל"ד באשת כהן אלא אף באשת ישראל אם נאמנת עליו יכול לגרשה, שהרי ההוא סמיא אין משמע שהיה כהן.

כ"כ הרמב"ם בסתם.

3. שו"ע(קטו/ו): אין עדים שזינתה, אלא שהיא אומרת שזינתה, אין חוששין לדבר זה לאוסרה, דשמא עיניה נתנה באחד. ודוקא שאין רגלים לדבר, אבל אם יש רגלים לדבר נאמנת) (פסקי מהרא"י סי' רכ"ב).

ואם היה מאמינה ודעתו סומכת על דבריה - ה"ז חייב להוציאה, אבל אין כופין אותו להוציאה.

שו"ע(קעח/ט): לא קינא לה, ובא עד א' ואמר לה: זינתה, והיא שותקת - אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו כשנים, יוציא ויתן כתובה, ואם לאו, מותרת לו.

הגה - והוא הדין אם היא עצמה אומרת לו שזנתה, כמו שנתבאר לעיל סי' קט"ו סעיף ו'.

ו - יג

1. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי', אע"פ שהיא מותרת לבעלה כמו שנתבאר - הרי היא אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות בעלה, שהרי הודית שהיתה זונה, שאסרה עצמה ונעשית כחתיכה דאיסורא.

1. נדרים(צ:): ואומרת טמאה אני לך, אע"פ שאינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה, אם נתאלמנה או נתגרשה אסורה לאכול בתרומה.
ומשמע לרמב"ם שה"ה שאסורה לכהן.

ראב"ד: אם אמרה לאחר מיתת בעלה 'לא אמרתי שנטמאתי אלא כדי שיגרשני בעלי' – אם היתה קטטה בניהם - ה"ז נאמנת.

וה"ה – דחה דברי הראב"ד, אין לסמוך על האמתלא, שהרי בעלה אין חייב לגרשה ולכן לא נאמנת שאמרה כן כדי שיגרשנה.
ב"ש: ולפ"ז אף באשת ישראל לא נאמנת באמתלא זו.
אבל בשאר אמתלא אף ה"ה מודה שנאמנת.

1. נאנסתי

ב"ש: ואם ידוע שנתייחדה עם אחד ואומרת טמאה אני לך – נאמנת שהרי רגליים לדבר.
וכן אם אומרת נטמאתי ברצון (ולא באונס) נאמנת. וכ"מ מהתו"ס (כתובות סג: ד"ה מאיס עלי).
באה"ט – והיינו למ"ד באומרת "מאיס עלי" כופין אותו להוציא, אבל למ"ד אין כופין אינה נאמנת.

כ"כ כנה"ג ומהר"ם בוטין.
ת' ח"צ: אישה שאומרת שזינתה וגם עד אחד אומר שהוא זינה עמה – אסורה לבעלה.

אסורה לבעלה

ב"ש: היינו לכתחילה ואם נישאת לכהן לא תצא אא"כ מאמין לדבריה. כ"כ הב"ח.
ובניה כשרים שאינה נאמנת לפסול בניה, שדוקא לאב נתנה התורה כוח לפסול בניו ולא לאם.
ואם האב (בעלה השני הכהן) מאמין לה שזינתה יכול לעשות בניו חללים כמו שנאמן לומר בן גרושה הוא.
מיהו אם לא מצא לה בתולים (בבעל הראשון) ואומרת משארסתני נאנסתי, אם נישאת לכהן אחר בניה ספק חללים, שהרי ריעותא לפנינו.
ב"ש: עד אחד אמר שזינתה –
אם היא מכחשת אין העד נאמן.
ואם היא מודה – היינו הדין שאמרה שזינתה.
ואם היא שותקת – תלוי במחלוקת יו"ד(קכז/א) אם שתיקה כהודאה או לא.

ו - יד

1. כהן שקדש גדולה או קטנה, ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרת עליו מספק, שמא קודם קדושין נבעלה או אחר קדושין.

לשון הרא"ש:

2. אבל ישראל שטען טענה זו - לא נאסרה עליו, שיש כאן שני ספיקות: שמא קודם קדושין שמא אחר קדושין, ואפילו נאמר אחר קדושין, שמא באונס שמא ברצון, שהאנוסה מותרת לישראל.

3. לפיכך אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש, נאסרת עליו מספק, שאין כאן אלא ספק אחד שמא

רא"ש(שם):

באונס שמא ברצון, וספק של איסור תורה לחומרא (שאין את הספק שנבעלה קודם קידושין כיון שאז הייתה פחותה מבת שלוש והבתולים חוזרים).

0. כתובות(ח:): אר"א – האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו.

2. ואמאי ס"ס הוא: שמא לא תחתיו (אלא לפני קידושין) ושמא באונס?

1. ל"צ באשת כהן שאף באונס נאנסת.

תו"ס: וא"ת נעמידה על חזקתה שלא זינתה תחתיו ותהא מותרת לו?

וי"ל: אדרבה נעמידה על חזקת גופה שהיא בתולה ונאמר שרק עכשיו (אחר קידושין) נבעלה ולא קודם.

ב"י: ואם קידש ובעל מיד אף באשת כהן מותרת שודאי לא תחתיו נבעלה.

וכ"מ מהרמב"ם שכתב - "ולאחר זמן בא עליה".

וה"ה שבא עליה אחר זמן אלא שהעדים מעידים שלא נפרדו ממנה כל אותו זמן, שאז אין ספק שנבעלה קודם קידושין ואף לכהן מותרת.

1. או קטנה

באור הגר"א: וקמ"ל שלדעת הרמב"ם אף קטנה נאסרת על בעלה אם זינתה.

נאסרת עליו מספק

ח"מ: הרמב"ן ס"ל – שאם טוענת ברי שקודם קידושין נאנסה נאמנת מאחר שטוענת ברי ול"א שאסרה על בעלה אלא במכחשת או שותקת.

כ"ד הרשב"א.

אבל ה"ה לדעת הרמב"ם – אף בטוענת ברי נאסרת מספק.

ב"ש: והרי ס"ס הוא: שמא קודם קידושין שומא מוכת עץ היא !

התו"ס – תירצו, שאם היתה מוכת עץ היתה טוענת כן, שאין גנאי לומר 'מוכת עץ אני'.

[ולפ"ז אם אמר 'מוכת עץ אני' נאמנת].

וה"ה – מוכת עץ לא שכיחה.

נאסרת עליו מספק

מהריב"ל – ולכן כופין אותו להוציא

ומהר"י הלוי – אין כופין.

פני יהושע: ואם מת הבעל, מותרת לכהן אחר, שרק על עצמו שוויא חתיכה דאיסורא.

ובנ"א – הנח בצ"ע.

ו - טו

רמב"ם: **כל אשה שקינא לה בעלה** (או ב"ד) (טור), **ונסתרה ולא שתת מי סוטה - אסורה לבעלה, אפילו ישראל. ואם מת בעלה, אסורה לכהן** (בין לא רצתה לשתות בין בעלה לא רצה להשקותה, בין יש עדות שמונעה מלשתות, בין היא מהנשים שאינן ראויות לשתות).

סוטה(ב.): משנה – סוטה אסורה לביתה (לבעלה) ואסורה בתרומה.

סוטה(כח.): נאמר בתורה "ונטמאה" ג"פ: א' לאוסרה על בעלה, א' לאוסרה על בועלה וא' לאוסרה לכהונה.

ו - טז

יצא לה שם מזנה בעיר, אין חוששין לה. ואפילו הוציאה בעלה משום שעברה על דת יהודית או בעדי דבר מכוער, ומת קודם שנתן לה גט -הרי זו מותרת לכהן.

גיטין(פט.): אמר רבא – יצא לה שם בעיר שמזנה אין חוששים לה. מ"ט? פריצותא הוא דחזו לה (ולא זינתה ממש).

פרש"י: מזנה – לגוי ולעבד שנפסלת לכהונה.

אין חוששים – לאוסרה לכהונה.

שם מזנה

ב"ש: אף שהוחזק הקול בב"ד מ"מ תולים שראו בה דבר פריצות ולא זנות ממש.

ואף הראב"ד מודה בזה, ואף דס"ל קול חלוצה כשמוחזק בב"ד פסולה! שאני התם שאין במה לתלות משאכ"כ.

ומ"ש בשו"ע(ד/טו) כשמרננים אחריה חוששים ! שאני "מרננים" דגרע טפי.

אבל הב"ח – לראב"ד אם הוחזק הקול בב"ד פסולה לכהונה כדין חלוצה שהוחזקה בב"ד.

שם מזנה

תח"ס: ישראל שדר בין האומות יחידי, ולאחר שבתו נתקשרה עם כהן יצא קול שהרתה וילדה לזנות, והיא ואביה מכחישים ואומרים שמחמת חולי נתעכב ווסתה ועי"ז הוציאה ערלית קול הנ"ל. האם מותרת לכהן?

- החילוק בין קול לרינון שחילקו ח"מ וב"ש תמוה הוא, ונתנו דבריהם לשיעורין.

והחילוק הנכון הוא של הב"ח שמחלק בין אשת איש (שחוששים) לבין פנויה, וא"כ כאן יש מקום להקל.

- אף שיש ספק ספקה: אם הקול אמת או שקר, ואת"ל אמת שמא נתעברה מכשר לכהונה! שאני הכא שדרים לבדם בין הגויים (ורוב פסולים אצלה).

- ויש לחקור אם הקול ע"י ערלית מותרת לכהן, מ"מ יש להזהיר הכהן שאם ימצא פתח פתוח יגרשנה, ולהזהיר את האישה שלא נטמאה שלא תכשיל את הכהן.

שם מזנה בעיר

קשה: בשו"ע(ד/טו) – אשת איש שיצא עליה קול שהיתה מזנה, והכל מרננים... **חוששים** לה משום זונה?

- **ח"מ וב"ש** – שאני סימן ד' הואיל **והכל מרננים** אחריה, ודיימא טפי והוי כעדים.
- **והב"ח** – בסימן ד' מיירי באשת איש וכאן בפנויה.

ח"מ: דברי הב"ח אינם ברורים, שהרי אף כאן מיירי באשת איש?

ומהריב"ל – מתרץ שיטת הב"ח. כאן מיירי בשני דינים:

א. 'יש עליה שם מזנה' – מיירי בפנויה וקמ"ל שאינה נאסרת לכהן.

ב. 'עדי כיעור' – מיירי באשת איש.

אבל היו שניהם (קול⊥ עדי כיעור) ודאי נאסרת לכהן.

ו – יז

1. פנויה שראוה שנבעלה לאחד, והלך לו הבועל. ואמרו לה: מי הוא זה שבא עליך, ואמרה: 'אדם כשר' - הרי זו נאמנת.

א. ולא עוד אלא אפילו ראוה מעוברת, ואמרו לה: 'ממי את מעוברת?', ואמרה: 'מאדם כשר' - הרי זו נאמנת ותהיה (היא ובתה) (טור) **מותרת לכהן.**

2. בד"א, כשהיה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים, או בקרנות שבשדות שהכל עוברים שם, והיו רוב העוברים שם כשרים, ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה כשרים, שחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו שני רובות.

אבל אם היו רוב העוברים פוסלים אותה, כגון עכו"ם או ממזרים וכיוצא בהם, אע"פ שרוב המקום שבאו ממנו כשרים, או שהיו רוב אנשי המקום פסולים, אע"פ שרוב העוברים כשרים - חוששין לה, ונאמר: למי שפוסלת אותה נבעלה, ולא תנשא לכהן לכתחלה, ואם נשאת לא תצא.

א. וי"א דבאומרת: לכשר נבעלתי - בחד רובא לכתחלה מכשירין, ובדיעבד, אפילו ברוב פסולים.

1. **כתובות(יג.): משנה** – ראוה מדברת עם אחד, אמרו לה: 'מה טיבו של איש זה?'. 'איש פלוני

וכהן הוא':
רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים – נאמנת.
ור' יהושע אומר - לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה.

שם(יד.): הילכתא כר"ג.

פרש"י: נאמנת – וכשרה לכהונה ולא מסתפקים שנבעלה לפסול לה.

א. שם(יג):

√**א"ר יוחנן** – למכשיר מכשיר אף בביתה (פירוש אם ילדה בת מותרת לכהן).

ור"א – המכשיר בה אבל בביתה פוסל.

ב"י: ופסקו הפוסקים כרבי יוחנן.

2.כתובות(יג): **אר"י א"ש** – הלכה כר"ג (שנאמנת שמכשר נבעלה).
והאמר שמואל לרב יהודה: הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה.
הלכה ולא תעביד?
הא לכתחילה (אינה נאמנת אלא ברוב כשרים אצלה).
הא דיעבד (נאמנת אף ברוב פסולים אצלה).
[כלומר: כשאמרה לכשר נבעלתי –
רוב כשרים אצלה - מותרת אף לכתחילה לכהן
ואם לאו – אסורה אא"כ נישאת לא תצא].

כתובות(יד): **משנה** – א"ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן המעיין ונאנסה. א"ר יוחנן בן נורי: אם רוב אנשי העיר משיאים לכהונה מותרת לכהן.

ג"מ: בעי רבא מר"נ – ר"י בן נורי כמאן?
אי כר"ג – כשר אף ברוב פסולים אצלה, ואי כרבי יהושע – אפילו ברוב כדרים פוסלה?
א"ל: הכי אר"י א"ר – בקרונות של ציפורי היה המעשה (ביום השוק ששיירות מצויות ובנ"א ממקום אחר באו לשם).
וכרבי אמי דאמר: והוא שהיתה סיעת בנ"א כשרים עוברת שם (שאז יש תרי רובי כשרים – רוב סיעה ורבו אנשים העיר).
אבל פירש אחד מציפורי ובעל (שודאי בא מהעיר) אף שרובם כשרים - הוולד שתוקי (כיון שיש רק רוב אחד).
מ"ט לא הולכים אחר רוב סיעה (הרי פירש, וכל דפריש הולכים אחר הרוב)?
גזרה רוב סיעה אטו רוב העיר (שבעיר הוי קבוע כמחצה על מחצה).
ואף בעיר שאוסרים, דווקא שהלכה היא לבועל דהוי קבוע, אבל הלך הבועל אצלה דהוי כפירש מותר ברוב.
מ"ט בעינן תרי רובי? עשו מעלה ביוחסין.
והילכתא כרבי יוסי לפי ר"י בן נורי.

שיטת הראשונים:

√**שיטת הרמב"ם:** הסוגיה עוסקת שאומרת 'לכשר נבעלתי' שאז מותרת בתרי רובי.
ולכן:
אמרה לכשר נבעלתי:
- כשיש תרי רובי – מותרת לכתחילה להינשא לכהן, שמה שמתיר ר"י בן נורי בתרי רובי דווקא כשאומרת לכשר נבעלתי.
- כשיש רוב אחד – לא תינשא לכתחילה, ואם נישאת לא תצא, כמ"ש שמואל לרב יהודה הא לכתחילה הא בדיעבד, ומיירי בתי רובי.
- כשיש רוב פסולים אצלה – לא תצא (שלפי ר"ג כשאמרה לכשר נבעלתי, דיעבד מותר אף ברוב פסולים אצלה).

לא אמרה לכשר נבעלתי:
- יש תרי רובי – לא תינשא לכתחילה, ואם נישאת לא תצא, שר"י בן נורי דווקא כשאומרת לכשר נבעלתי (ב"י).
אבל הב"ש – מתיר לפי הרמב"ם אף לכתחילה להינשא.
- אין תרי רובי (חד רובא או רוב פסולים אצלה) – אפילו בדיעבד תצא.

א. שיטת הרא"ש, רשב"א, הר"ן והרמב"ן: מה ר"י בן נורי מצריך תרי רובי דווקא כשלא אמרה לכשר נבעלתי.
אמרה לכשר נבעלתי:
אף ברוב אחד – מותרת לכתחילה, שמ"ש שמואל לרב יהודה "לא תעביד עד דאיכא רובא" כוונתו רוב אחד.
וברוב פסולים – אסורה לכתחילה, בדיעבד לא תצא כמ"ש "הא דיעבד" שאף ברוב פסולים אצלה.
לא אמרה לכשר נבעלתי:
כשיש תרי רובי – מותרת לכתחילה.
כשיש חד רובי – אף שנשיאת תצא, שחד רובא לא מהני בלי טענת ברי שנבעלה לכשר (שרבן גמליאל לא הכשיר אלא שנבדקה ואמרה לכשר נבעלתי).

שיטת המאור: ס"ל כרש"י שר"י בן נורי הוא לפי שיטת רבי יהושע, אבל לרבן גמליאל די ברוב אחד אפילו אינה אומרת ברי.

סיכום שיטת הראשונים: פנויה שנבעלה

	אמרה לכשר נבעלתי			לא אמרה לכשר נבעלתי		
	יש תרי רובי	אוב אחד	רוב פסולים	יש תרי רובי	רוב אחד	רוב פסולים
1. רמב"ם	תינשא לכהן	לא תצא	לא תצא	לא תצא לפי הב"ש – תינשא לכתחילה	לא תצא	לא תצא
א. רא"ש	תינשא לכהן	תינשא לכהן	לא תצא	תינשא לכהן	תצא	תצא
בעל המאור	תצא	תצא	תצא	תצא	תצא	?

2. והצריכו שתי רובות

ב"ש: מתי יש להקל אף שאין תרי רובי?

א. נבעלה בעיר **שכולם** כשרים ואין שם כלל פסול א"צ תרי רובי ומותרת לכתחילה לכהן.

ב. כשידוע שזינתה עם כשר ויש חשש שזינתה גם עם פסול, ויש רוב אחד – מותרת לכתחילה.

ולכן כשיש שכונה של ישראלים לבד (שאז רוב כשרים אצלה) אף שגם גויים נמצאים שם – כיון שידוע שזינתה עם כשר לא חוששים שזינתה גם עם גוי, ומותרת לכתחילה.

וטעמו:

- לפי הסבר הב"ח בהרמב"ם (ד/כו) במקום שיש רק חשש דרבנן לא חוששים שזינתה גם עם אחר. א"כ כאן שרוב כשרים אצלה ואין חשש דאורייתא שוב לא חוששים שזינתה עם אחר.
- אף בלא סברת הב"ח, כיון שידוע ע"י עדים שזינתה עם כשר, לא בעינן תרי רובי לפי הרמב"ם.
- ורעק"א מקל אף ברוב פסולים אצלה (אף לרבי יהושע וכ"ש לר"ג) כשיש עדים שזינתה עם כשר.

רוב פסולים אצלה... חוששין לה

ת' נו"ב: פנויה משודכת לכהן שהרתה לזנונים ואמרה שהוא מהמשודך, וגם המשודך מודה שהעובר ממנו, ובעיר רובם אינם יהודים, האם מותרת לו?

- דין זה תלוי במחלוקת (קנו/ט): נשוי שזנה עם אישה אחרת (פנויה) וילדה והוא מודה שזה בנו, ואח"כ מת, דין אשתו ליבום:

רמב"ם – אשתו חולצת ולא מתייבמת (שחוששים שהאישה האחרת זינתה גם עם אחרים, וזה אינו בנו).

רא"ש והרשב"א – פטורה לגמרי, שזה בנו ודאי ולא חיישינן שזינתה גם עם אחר.

ולפ"ז גם כאן

לרמב"ם – חיישינן שזינתה גם עם אחר ונאסרה לכהן.

ולרא"ש והרשב"א – לא חיישינן ומותרת לכהן (המשודך)

- מ"מ י"ל שאף לרא"ש יודה כאן שאסורה, שמא מה שמודה המשודך שהעובר ממנו משום שעינו נתן בה.
- ואף שבסימן (ד/כז) ארוס וארוסה שמודים שזה בנו נאמנים, ולא חיישינן שעינו נתן בה ! שאני התם שאם ארוסתה זינתה היא מאוסה בעיניו ואין חשש שעינו נתן בה. משאכ"כ שאינה ארוסתו אינה מאוסה בעניו ולכן אינו נאמן.
- ואף שיש ס"ס להתיר: שמא לא נבעלה לאחר, ומשא גם האחר כשר היה (אף שאין רוב) ! כל זה דווקא כשיש עדים על הבעילה, משאכ"כ שאין עדים על הבעילה חוששים שעינו נתן בה.
- ואף לב"ש שמתיר בחד רובא, כאן הרי רוב פסולים אצלה.

ולכן: יקדשנה על תנאי שאם לא נבעלה לפסול לה מקודשת לו. ואם נבעלה לפסול אין כאן קידושין. מאידך גם אין איסור קדשה ואין בעילת זנות שהרי מ"מ קדשה על תנאי.

וספר קהילת יעקב – חולק, אין הבועל נאמן משום שיש חשש שעינו נתן בה.

רוב פסולים אצלה

ב"ש: לגבי וולדה אפילו רוב פסולים אצלה ואמרה לכשר נבעלתי – נחשב דיעבד וכשר.

אבל כשהאם עצמה גרושה יש חשש שנבעלה לכהן והוולד חלל ואסור לכהן.

רע"א – סברת ב"ש שבחשש בעילה לנוכרי הבת שלה מותרת לכהן, שהרי –

- מדינא "לכשר נבעלתי" מהני אף ברוב פסולים אצלה

להתיר עצמה לכהן, רק דלא עבדינן עובדא.
ולגבי ביתה אף לכתחילה מותרת לכהן.
▪ ועוד שהרבה פוסקים ס"ל שגוי הבא על בית ישראל ביתה מותרת לכהן (שאינה פגומה).
ואף לפוסלים הוי רק מדרבנן, ולכן בספק מי הבועל מועיל בקי שלה שנבעלה לכשר.

אבל כשהיא גרושה שיש חשש דאורייתא שנבעלה לכהן (והבת חללה) לכתחילה לא תינשא לכהן ואם נישאת לא תצא.
פקיחת שכתבה "לכשר נבעלתי" (במקום להגיד)
השב שמעתא – לא מהני, משום "מפיהם ולא מפי כתבם".
לשאר הפסוקים – מהני, שא"צ לעדות.

ו - יח

1. ראוה שנבעלה או שנתעברה בעיר, אפילו לא היה שוכן שם אלא עכו"ם אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם - הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן, שכל קבוע כמחצה על מחצה הוא. ואם נשאת, לא תצא הואיל והיא אומרת: 'לכשר נבעלתי'.

2. היתה אילמת או חרשת, או שאמרה: 'איני יודעת למי נבעלתי', או שהיתה קטנה שאינה מכרת בין כשר לפסול - הרי זו ספק זונה ואם נשאת לכהן תצא, אלא אם כן היו שם שני רובים המצויים כשרים.

3. ויש מי שאומר שאפילו נתעברה בעיר, אם הלך הבועל אליה תינשא לכתחילה, כיון דאיכא רוב העיר ורוב סיעות כשרים, אא"כ הלכה היא אליו. וסתמא נמי, שאין ידוע מי הלך למי - תינשא לכתחילה.

0. לעיל כתובות(יד:): מעשה בתינוקת...
ומסקינן שצריך רוב סיעה ורוב כשרים אצלה בעיר.
מ"ט לא הולכים אחר רוב סיעה בלבד, הרי הוי פריש וכל דפריש מרובה פריש? גזרה אטו רוב העיר שהם קבועים וכל הקבוע כמחצה על מחצה דמי.
והרי גם בעיר יש פעמים דפריש, כגון שהלך הבועל אצלה? ל"צ שהלכה היא אל הבועל דהוי קבוע.

נחלקו הפוסקים:

1. רמב"ם – אף בתרי רובי (רוב העיר ורוב סיעה) אם נבעלה **בעיר** לא תינשא לכתחילה לכהן, שאף שהלך הבועל אצלה חשוב קבוע, גזרה אטו הלכה היא אליו.
ולכן מכשירים בתרי רובי רק בפרשת דרכים או בקרונות שבשדות ששם עוברי דרכים פרשו ואף אנשי העיר פשרו לשדה.

3. הטור – אם הלך הבועל אליה, אף בעיר תינשא לכתחילה, כיון שיש תרי רובי ופריש ולכן מותרת. ואף אם לא ידוע מי הלך אצל מי תשנא לכתחילה.

2. ירושלמי: א"ר שמואל בר יצחק – מעתה אין שתוקי לר"ג (שהרי היא נאמנת), אלא רק לרבי יהושע.
✓חזר ואמר – אף לר"ג יש שתוקי, בשותקת או אומרת איני יודע ממי.
כ"פ הרמב"ם.

1. שכל קבוע כמחצה

ב"ש: תימה, מה בכל שהיא אילמת הרי בת דעת היא ויכולה לרמוז. ואף בקטנה אף שאינה מכירה, הרי היא אומרת מפלוני נתעברתי ואנו נכיר מה טיבו?
וי"ל שהרמב"ם ס"ל דמה שסומכים על דבריה שלכשר נבעלה, מפני שיש סיוע שאישה בודקת ומזנה.
אבל כשאומרת 'איני יודעת' הרי רואים שלא בדקה, וכן בחרשת שאינה בר דעת או קטנה ודאי שלא בדקה.
ובאילמת י"ל כיון שאינה רגילה עם בנ"א אינה בקיאה לדעת מי כשר ומי פסול ואינה בודקת.
וב"מ – חולק, אילמת שרמזה מהני, שהרי היא פיקחת שיכולה לרמוז.
אבל בשב שמעתא – לא מהני רמיזה באילמת, שזה מקרי עדות ואין מקבלים עדות מאילם (דהוי מפי כתבם).

הלכות פריה ורביה

סימן ו: נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן.

סימן ז: דין אישה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.

ובו כג סעיפים (כתובות: כב, כג, כו, כז, לו. קידושין: סד, עב, עז, עח. ע"ז: כג. יבמות: מה, נג, נו, ס, סא, פה. נידה: מד)

ז - א

1. שבויה שנשבית והיא בת ג' שנים ויום אחד או יותר - אסורה לכהן, מפני שהיא ספק זונה, שמא נבעלה לעכו"ם.

2. ואם יש לה עד שלא נתייחד עובד כוכבים עמה - ה"ז כשרה לכהונה. ואפילו עבד או שפחה או קרוב נאמן לעדות זו.

3. הגה: ואפילו נשים שאינן נאמנות בעדות אשה, כגון חמותה וכו' - נאמנת בשבויה (הגהות אלפסי פ"ב דכתובות).

4. ושתי שבויות שהעידה כל אחת לחברתה, הרי אלו נאמנות.

4. הרא"ש: וכן קטן שהיה מסיח לפי תומו, נאמן.

א. ומעשה באחד שנשבה הוא ואמו, ובנה מסיח לפי תומו ואמר: 'נשבינו לבין עובד כוכבים אני ואמי, יצאתי לשאוב מים, דעתי על אמי. ללקוט עצים, ודעתי על אמי' - והשיאו אותה חכמים לכהן על פיו.

6. ויש שכתב שהקטן נאמן אפילו במתכוין להעיד.

1. כתובות(כב.): משנה – אם יש עדים שנשבית ואמרה טהורה אני – אינה נאמנת.

פרש"י: טהורה אני – שלא נבעלתי לגוי.

√**כ"פ הרמב"ם**: שבויה שנשבית והיא בת ג' שנים ויום אחד או יותר - אסורה לכהן, מפני שהיא ספק זונה, שמא נבעלה לעכו"ם.

ב"י: יתרה מבת ג' שנים – שפחות מכאן אין ביאתה כלום.

2. כתובות(כז.): משנה – עיר שכבשוה כרכום... אם יש עדים ואפילו עבד ושפחה שלא נתייחדה עם הגוי – נאמנים.

3. ד"מ(הג' אלפסי): נשים שאינן נאמנות לומר שמת בעלה, כגון: חמותה וצרתה, נאמנות להעיד על השבויה שלא נטמאת, שאין לחשוש שבאות לקלקלה.

4. שם(כג:): משנה - שתי נשים שנשבו זאת אומרת נשביתי וטהורה אני וזאת אומרת נשביתי וטהורה אני אינן נאמנות.

ובזמן שהן מעידות זו את זו הרי אלו נאמנות.

פרש"י: ומיירי שיש עדים שנשבו, שאל"כ נאמנות אל על עצמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

נאמנות – שבשבויה הקילו אפילו ע"פ עד אחד או אישה.

5. רמב"ם: תינוק ותינוקת (שאינם ילדיה) נאמנים במסל"ת.

כ"כ הרא"ש – דווקא מסל"ת.

א. שם(כז.): מעשה בא לפני רבי באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר: אני ואמי נשבינו לבין העובדי כוכבים יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי והשיאה ר' לכהונה על פיו.

6. אבל הר"ן – חולק על הרמב"ם, קטן וקטנה נאמנים אפילו בלא מסל"ת כתירוץ רב פפא (סעיף ב). וכ"ד ה"ה.

1. אסורה לכהן

ב"ש: ואם שכבר נשואה תצא מבעלה.

וקשה: רווקה שזינתה ואומרת לכשר נבעלתי (שאז מותרת לכהן שאינה זונה) ונשאת לכהן לא תצא, אפילו רוב פסולים אצלה. למה כאן שאמרה טהורה אני אינה נאמנת?

שאני זנות, שהאישה בודקת (שהבועל כשר) ומזנה עמו (כתובות יד.), אבל כאן שמא נאנסה שלא תלוי בבחירתה.

ועוד קשה: כאן הוא ספק אם נאנסה, ובסוטה אינה נאסרת על בעלה אלא בסתירה ע"פ ב' עדים ואף באשת כהן?

וי"ל כאן מפני מעלת יוחסי כהונה נאסרת (כ"כ מהרי"ק).

נשאת לישראל ונמצאת בתולה

- **ב"ש** – אם נישאת לישראל ונמצאת בתולה, אפשר שמותרת לכהן אחר מות בעלה. וצ"ע.
- **אבל הט"ז** – אוסר, יש לחוש שמא רק הערה בה הגוי. כ"כ מהר"ם אלשקר – ועוד שמא בעל שלא כדרכה.
- **ת' נו"ב** – אין לחוש להעראה שהגויים פרוצים וגומרים ביאתם ואין לחוש שפרשו קודם גמר ביאה.

מ"מ אסורה מטעם אחר, שעדות הבעל שהיא בתולה הוי נוגע בדבר, שאשתו כגופו, ולכן אינו נאמן.

מהר"ם אלשקר: נשים שבדקו אותה ונמצאת בתולה – אינו מועיל, שהרי –

א. אין נשים נאמנות בכיו"ב.

ב. יש לחוש להעראה.

ג. יש לחוש לביאה שלא כדרכה.

ד. יש לחוש שהנואף בעל בהטיה שאינה משירה את הבתולים.

ספק זונה

רשד"ם: לפמ"ש הריב"ש שכהנים של ימנו (שאין לה כתב יוחסין) אינם כהנים ודאים – יהא מותר לכהן לישא שבויה מס"ס: שמא אינו כהן, ושמא טהורה היא.

ובשער המלך – תימה דהוי ס"ס בשני גופים (שמא **הוא** אינו כהן, ושמא **היא** טהורה), וס"ס בשני גופים לא הוי ס"ס כמ"ש הרא"ם.

[קשה: הרי כתב ח"מ (ב/ה1) שלא מדמים לדיני ס"ס של איסור והיתר, ועוד שבדרבנן אמרינן ס"ס אף שאינו גמור?].

פת"ש – ועוד יש לדחות את רשד"ם, דבשבויה לא מקרי ספק מאחר שאסרוה חז"ל חשיב כודאי (שכ"כ רשד"ם עצמו).

2. אפילו עבד אפילו שפחה

ברכ"י: דווקא עבד ושפחה שאין אלא פיסול יוחסין, אבל גזלן דאורייתא לא נאמן, וכמו שאינם נאמנים להעיד שמת בעלה.

או קרוב – נאמן

ח"מ: **דין בנה וביתה**

לשון המחבר (רמב"ם) - "קרוב נאמן", משמע שכל הקרובים כשרים להעיד אף בנה וביתה (אף בלא מסל"ת), חוץ מבעלה. וכנ"ד הרי"ף שסתם.

וטעמם: אף שפסקו כרב פפא ששפחתה אינה נאמנת (כברייתא ראשונה), לא לגמרי פסקו כן. שבבנה וביתה פסקו כברייתא שנייה שנאמנים (אף בלא מסל"ת) וכסתם משנה.

אבל דעת הרא"ש הר"ן וה"ה – הלכה לגמרי כברייתא ראשונה שאף בבנה וביתה אינם נאמנים.

אבל הב"ש – אף לדעת המחבר, 'קרוב נאמן להעיד' לא מיירי בבנה וביתה אלא בשאר קרובים.

סיכום: **בנה וביתה** (לפי הרמב"ם)

ח"מ – נאמנים אף בלא מסל"ת.

ב"ש – נאמנים רק במסל"ת.

3. אפילו נשים שאינן נאמנות

ח"מ: וצ"ע, שהרי לפי הרא"ש אינו נאמנות בשבויה ק"ו מעדות על בעלה שמת משאינן נאמנות.

ומה בעדות אישה גוי מסל"ת נאמן עכ"ז בשבויה אינו נאמן. חמש נשים שאינן נאמנות בעדות אישה ק"ו שלא יהיו נאמנות בשבויה.

והב"ש – אף הרא"ש יתיר עדות חמש נשים בשבויה, ואינו ק"ו: שהרי היא עצמה נאמנת שבעלה מת, ואינה נאמנת בשבויה שהיא טהורה. אבל חמש נשים תנינא בהדיא שנאמנות בשבויה, שהרי כאן אין חשש שתקלקל אותה כמו בעדות אישה, שהרי בלא העדות היא אסורה וזו באה להתירה.

5א. ומעשה באחד

ב"ש: צ"ל '**מעשה באחד**' בלא וי"ו. כ"כ הרמב"ם.

ודין בפ"ע הוא ולא קאי אקטן. וקמ"ל שאף בבנו וביתו הגדולים צריך מסל"ת. ומ"ש 'קרוב נאמן להעיד' לא מיירי בבנו וביתו.

הלכות אישות

סימן ז: דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.

דעתי על אמי

באה"ט: מוכח שצריך להיות אצלה מתחילה ועד סוף.

כ"כ בית הלל.

ז - ב

1. אין הבעל נאמן להעיד באשתו השבויה שלא נטמאה, שאין אדם מעיד לעצמו.

2. וכן שפחתה - לא תעיד לה. אבל שפחת בעלה מעידה לה. א. ושפחתה שהיתה מסיחה לפי תומה – נאמנת.

3. הגה: עובד כוכבים - פסול לעדות שבויה, א. ואפילו מסיח לפי תומו אינו נאמן (הרא"ש כלל ל"ב).

ב. ויש מקילין במסיח לפי תומו (ריא"ז).

ג. וה"ה לעד מפי עד.

4. ומסיח לפי תומו - לא מהני רק להקל אבל לא להחמיר (ר"ד כהן בית ח').

1. כתובות(כז:): משנה – אמר רבי זכריה בן הקצב: המעון הזה, לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו גויים לירושלים ועד שיצאו. אמרו לו, אין אדם מעיד על ידי עצמו.

הרא"ש – ואף מסל"ת לא נאמן הבעל על האישה.

2. לקחת מסעיף א **2

3. דין גוי לעשות שבויה:

ב. ה"ה – גוי פסול מהתורה להעיד בשבויה, כשם שפסול להעיד לאישה שבעלה מת.

ואם מסל"ת נאמן כמו בעדות אישה. וזהו בכלל "הכל נאמנים להעיד חוץ ממנה ובעלה". משמע גוי נאמן, ומיירי מסל"ת. כ"ד הר"י או"ז.

כ"כ רב פלטוי – והוא ק"ו, שאם באיסור כרת (התרת אישה שמת בעלה) נאמן הגוי מסל"ת, בשבויה שהוא בלאו לא כ"ש.

א. והרא"ש – לא מצינו בכל הש"ס היתר גוי מסל"ת בשבויה, שדוקא בשפחה מסל"ת נאמנת ולא גויה.

ולאו ק"ו הוא, שהאישה עצמו תוכיח שנאמנת לומר מת בעלי ואינה נאמנת לומר טהורה אני, כשיש עדי שבויה, ושאני במת בעלה דדייקא ומינסבא (ואין ללמוד משם).

ג. ב"י: ועד מפי עד שמעיד עליה שלא נטמאת אפשר שהוא נאמן כמו עדות אישה.

ד"מ – וזה תלוי אם מדמים לעדות אישה (מחלוקת ה"ה*רא"ש).

3. ד"מ(הרד"ך): פשוט שמסיח לפי תומו – אינו נאמן רק להקל ולא להחמיר.

כ"כ הרשב"א והמרדכי.

1. שאין אדם מעיד על עצמו

ב"ש: אפילו מסל"ת.

ואף שלעיל (ג/א) באדם שמעיד על עצמו כהן נאמן במסל"ת לאכול בתרומה! ביוחסין החמירו.

כ"כ תו"ס והר"ן והגמ"י.

ודוקא להעיד אין יכול הבעל, אבל כשאף אחד לא ידע שנשבית רק הוא והיה עמה ויודע שלא נטמאת – מותרת לו.

והרד"ך הוסיף – ואם היא פנויה כה"ג שאף אחד לא יודע שנשבית והיא אומרת טהורה אני – יכול לישא אותה אף שאינו יודע אם טהורה היא, כיון שי שלה מיגו שיכלה להינשא לישראל.

סיכום: נשבית ואף אחד לא יודע מזה, ואומרת טהורה אני :

לגבי בעלה – אם ידע שהיא טהורה מותרת ואם לאו אסורה.

להינשא לאחר – אף שהאחר לא ידע שהיא טהורה מותרת במיגו שהייתה נישאת לישראל.

*: עיין לקמן ס"ו.

שאין אד מעיד בעצמו

שיטת מקובצת: וטעמו שאשתו כגופו.

נו"ב": הרי בלא"ה לא נאמן כיון שהוא נודע, כמו שחיישינן שעניו נתן בה (כדלקמן ס"ג), כן חיישינן באשתו האהובה?

יש נ"מ בין הטעמים:

(א). לפי הטעם "עינו נתן בה" לא אוסר באשתו שהוא דיעבד.

(ב). לפי טעם "עינו נתן בה" מהני שתוכל להינשא לכהן אחר (אחר שתתאלמן מזה) אבל מטעם אשתו כגופו גם זה לא מהני.

(ג). ואפילו באשת ישראל שהעיד בעלה שלא נטמאת ומת אסורה לכהן מטעם אשתו כגופו.

3ב. ויש מקילים בגוי מסל"ת (רב פלטוי)

ברכ"י: כ"פ ריא"ז, ת' מהריק"ש, הרדב"ז.

ומשמע שכן הלכה.

כ"פ מהר"ם אלשקר, כנסת יחזקאל וישועות יעקב.

ג. ה"ה עד מפי עד

ב"ש: ב"י וד"מ כתבו - שדין זה תלוי במחלוקת ה"ה והרא"ש אם גוי מסל"ת נאמן (ולרא"ש שפוסל גוי מסל"ת יאסור ג"כ).

אבל הרש"ך – אף הרא"ש יתיר עד מפי עד.

מ"מ דבריו אינם מוכרחים.

אבל ח"צ – העלה להתיר עד מפי עד.

כ"פ ברכ"י – שאף בגוי מסל"ת יש מקילים וכ"ש בעד מפי עד שאפשר שגם הרא"ש מקל.

4. מסל"ת רק להקל

ח"מ: פירוש כשיש שני גויים, אחד מסל"ת שהוא חי וגוי אחר מסל"ת שהוא מת – מותרת.

ודין זה הוציא הרמ"א מהרד"ך שכתב בשם הרשב"א והמרדכי(ר' דוד קלונימוס).

אבל במרדכי – מביא דעת ר"ת ות' רבנו גרשום לאסור, ודחה דעת ר' דוד קלונימוס.

כ"פ הרמ"א עצמו(יז/לז), וכ"ה בת' הר"ן.

ב"ש – קשה על הרמ"א שכאן סותר למ"ש (יז/לז)?

- וי"ל שכאן הולכים אחר המקל בעד נגד עד (בשבוי הקלו).
- ועי"ל דכאן מיירי שיש רק גוי אחד מסל"ת שהיא טמאה לכן אינו נאמן והוי כאילו לא העיד כלל. ובכה"ג אף בעדות אישה שגוי אחד מסל"ת שהבעל חי לא הוי עדות להחמיר ונשארה בספק.

כ"כ באה"ט.

- ות' נו"ב – מחלק,

בסימן ז' האישה בחזקת היתר עומדת וע"י שנשבית רוצים לאוסרה – נאמן הגוי שמסל"ת שטהורה, והגוי שאומר שנטמאה אינו נאמן לפי שבא להוציאה מחזקתה.

משא"כ בעדות אישה (סימן יז) האישה בחזקת איסור, וגם לבעלה יש חזקת חיים הגוי שמעיד שבעלה חי מחזיקה בחזקתה ולכן הוא נאמן.

ז - ג

1. כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה - ה"ז לא ישאנה, שמא עיניו נתן בה (וחיישינן שמעיד שקר שהיא טהורה).

א. ואם פדאה והעיד בה - ה"ז ישאנה, שאלו לא ידע שהיא טהורה לא נתן בה מעותיו.

1. כתובות (לו:): תניא – הפודה את השבויה ומעיד בה (שהיא טהורה) ישאנה, דלא שדי איניש זוזי בדכי.

ואם רק מעיד בה – לא ישאנה שמא עניו נתן בה.

פרש"י: ישאנה – שאילו לא ידע שהיא טהורה לא נתן בה מעות.

1. כהן שמעיד... לא ישאנה

ברכ"י: ואם שני כהנים העידו שהיא טהורה, יכול אחד מהם לישא אותה, ודמי למ"ש מרן (יב/א) שנים שמעידים שמת בעלה מותרת לאחד מהם.

הלכות אישות

סימן ז: דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.

ברכ"י: העיד כהן על השבויה והותרה לבעלה, ואח"כ מת בעלה או שהכהן נשוי ומתה אשתו – מותר לכהן לישא שבויה זו.

לא ישאנה

ב"ש: דווקא שידוע שהיתה שבויה, אבל אם רק כהן זה יודע שהיתה שבויה ויודע שהיא טהורה – מותר לישא אותה.

ואם ידוע שהיתה שבויה רק שלא ידוע שהמעיד הוא כהן, כיון שיש לו מיגו שלא היה אומר שהוא הן – נאמן.

[לכאורה אינו מיגו טוב, שאם לא יגלה שהוא כהן מפסיד כל ענייני כהונה?].

והברכ"י: כתב ת' שער אפרים – אין לו תקנה אלא שילכו למקום אחר שלא מכירים אותם, ותאמר בב"ד "נשבתי וטהורה אני" ותהא מותרת לבעלה.

ובספר יד אהרן – גמגם בזה, מאחר שבאותו מקום נתפרסם שהיתה שבויה אין לו שוב תקנה ללכת למקום אחר, שהרי הרא"ש לא כתב תקנה זו, משמע כיון שלב"ד כאן נודע שנשבית אין לו תקנה.

ואני אומר – שאני נדון הרא"ש שהבעל ידע שנשבית ולא ידע שטהורה היא ולכן לא מהני ללכת למקום אחר, שהרי הבעל יודע שנשבית. אבל כשהבעל יודע שטהורה היא מהני התקנה.

לא ישאנה

ח"מ: אבל לאחרים מותרת ע"פ עדותו, ול"א דמעיד משום שסבר שהוא ישאנה. כ"כ ב"ש.

לא ישאנה

ת' נו"ב: ואם נשאה יש להסתפק אם תצא.

ובהגה מבן המחבר – עיקר ספקו רק לסברת הרשב"א והב"ח[הרא"ש] דס"ל שליח שהביא גט ממדינת הים, וכן עד שהעיד לאישה שמת בעלה אף שנישאת לשליח/עד תצא.

אבל לפסק השו"ע (יב/א) - שאם נישאת לא תצא (כ"פ הט"ז, ח"מ והב"ש), אף כאן אין ספק כלל ולא תצא.

ות' רע"א כתב – ונעלם מהנו"ב ריטב"א מפורש שאם נישאת לא תצא.

א. ואם פדאה... ישאנה

הט"ז: החשש שמא יצרו תקפו ומעיד שקר. כיון שלא מוציא ממון אף יעיד שקר, ואף אם בסופו יתגלה או שהיא תודה שנטמאת לא מפסיד.

אבל כשהוציא ממון – אם יתגלה יפסיד מעותיו, ולכן אמרינן בודאי שיודע שהיא טהורה.

סיכום: מתי כהן שהעיד שהיא טהורה מותר לשאתה?

(א). כשרק הכהן יודע שנשבית

לפי הרד"ך – מותר אף שאינו יודע שטהורה.

לפי הד"מ – רק כשיודע שהיא טהורה.

(ב). ברכ"י: שני כהנים שהעידו שהיא טהורה, אחד מהם יכול לשאתה.

(ג). ברכ"י: כהן שמעיד על השבויה והותרה ואח"כ מת בעלה – יכול לשאתה.

(ד). ברכ"י: כהן נשוי שהעיד לשבויה שהיא טהורה, ואח"כ מתה אשתו – מותר לשאתה.

(ה). שער אפרים: יש עדי שביה וכהן מעיד עליה שטהורה, ולא ידוע שהוא כהן שיש לו מיגו שלא היה אומר שהוא כהן –

אין לה תקנה אלא שילכו למקום אחר שלא מכירים אותם, ותאמר בב"ד "נשבתי וטהורה אני" ותהיה מותרת לו.

ויד אהרן[הרא"ש] – אין זו תקנה כיון שכאן התפרסם ששבויה היתה.

והברכ"י – מצדד לדברי שער אפרים.

ז - ד

1. האישה שאמרה: "נשביתי וטהורה אני" - נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. א. אפילו היה שם עד א' שמעיד שהיא שבויה.

2. אבל אם יש שם שני עדים שנשבית - אינה נאמנת א. עד שיעיד לה אחד שהיא טהורה.

הלכות אישות

סימן ז: דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.

1. כתובות(כב.): משנה – אישה שאמרה "נשבתי וטהורה אני" נאמנת, שהפה שאסור הוא הפה שהתיר.

2. ואם יש עדים שנשבית – אינה נאמנת.

1א. רמב"ם – אבל כשיש עד אחד שנשבית נאמנת שהיא טהורה.

2א. שם(כג:): משנה – שתי שבויות שכ"א מעידה על חברתה שטהורה – נאמנות.

1. נאמנת

האם צ"ל "וטהורה אני" תכ"ד ל "נשבתי"?

(א). כתובות(כב.): אשת איש הייתי וגרושה אני – נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

ונחלקו הראשונים: האם צ"ל תכ"ד "וגרושה אני"?

- הרב יונה – צ"ל תכ"ד.

כ"פ השו"ע(קנב/ו) בשם י"א.

- והרמ"ה – א"צ תכ"ד, מ"מ צ"ל קודם שנסתלקו מאותו עניין.
- ה"ה והטור – אף אחר שנסתלקו מהני.

כ"פ השו"ע(שם) בסתם.

(ב). לעניין שבויה?

- נתיבות השלום – אף אחר כ"ד נאמנת, וכמו שפסוק ה"ה והטור ושו"ע בסתם.

ואף לי"א שהביא השו"ע, ה"מ לגרושה אבל לשבויה מודים שא"צ.

- אבל ה"ה – גם בנשבית צ"ל תכ"ד, ולא דמי לגרושה (שיש מקלים), שיכולה להפטר ע"י גט או מיתה.

א. עד אחד מעיד שהיא שבויה

ב"ש: ואפילו מעיד העד שהיא **טמאה** מתירים אותה. וכ"מ בהדיא מרש"י (כג:, ד"ה הכי גרסינן איהי).

ז - ה

1. היו שם ב' עדים שנשבית, ועד א' מעיד שנטמאה, וא' מכחיש ומעיד לה שהיא טהורה ולא נתייחד עמה עובד כוכבים, עד שנפדית, אפילו זה שמעיד שהיא טהורה עבד או שפחה - הרי זה מותרת.

2. הגה: וי"א שאם היא אומרת: 'נטמאתי' - נאמנת נגד עד א' שאומר: 'טהורה', אבל לא נגד ב' עדים (הגהות אלפסי פ' האשה שנתארמלה).

1. כתובות(כג:): ברייתא לפי מסקנת הגמרא – שני שבויות :

- אני טמאה וחברתי טהורה, ועד אחד מעיד הפוך (את טהורה וחברתך טמאה).

היא טמאה – דשויתא לנפשיה חתיכא דאיסורא.

חברתה טהורה – לפי עדות שלה, ואף שיש עד אחד שאומר שהיא טמאה, שהקלו חכמים בשבויה להאמין אפילו לעבד ואישה. וכל מקום שהאמינו לעד אחד דינו כשנים ואין דבריו שלא אחד במקום שנים.

- אני טהורה וחברתי טמאה

היא לא נאמנת- כיון שעד אחד מעיד שהיא טמאה.

חברתה טהורה – כיון שעד אחד מעיד שהיא טהורה.

נמצאנו למדים: כשיש שני עדים המכחישים זה את זה – נאמן המטהר, אף שהוא עבד או אישה.

2. לעיל: אני טמאה וחברתי טהורה ועד אחד מעיד שהיא טהורה... – היא טמאה.

הג' אלפסי – ונאמנת לאסור עצמה על בעלה אפילו נגד עד אחד שמעיד שהיא טהורה (שהברייתא מדברת אף בנשואה).

[ב"ש – טעמו, כיון שנשבית וקי"ל שגויים פרוצים קרוב לודאי שנבעלה, ולא גרע מרגליים לדבר בסוטה קטו/י- הגה].

אבל נגד שני עדים שמעידים שהיא טהורה לא נאמנת לאסור עצמה על בעלה.

ואם היא פנויה אף כנגד שני עדים נאמנת על עצמה, שאדם נאמן על עצמה יותר ממאה עדים.

הלכות אישות

סימן ז: דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.

1. עד מעיד שהיא טהורה

ב"ש: כתבו ה"ה והר"ן – אפילו עד המטמא כשר ועד המטהר אישה – מקלים בשבויה.
ואפילו עד המטמא בא בתחילה ולבסוף אישה מטהרת מקלים, ול"א כל מקום שהאמינו עד אחד (עד הראשון המטמא תחילה) הוי כשנים ויישארו עדים שנשבית (שאסורה).

2. נטמאתי... נאמנת

ב"ש: ואם נתנה אמתלא לדבריה למה אמרה "נטמאתי" ועכשיו אומרת טהורה אני – נאמנת.

נאמנת

ח"מ: וקשה – הרי אישה בעלמא (לא שבויה) שאמרה לבעלה 'נטמאתי' – חוששין שמא עינה נתנה באחר (קטו/ו).
למה כאן נאמנת וכ"ש שיש עד אחד שמעיד שהיא טהורה, למה לא נחשוש שעינה נתנה באחר?
ותירץ באה"ט – כיון שיש עדים שנשבית יש רגליים לדבר (ב"ש).

ז - ו

1. מי שאמרה: 'נשביתי וטהורה אני', והתירוה בית דין לינשא א. (או שנשאת לפני בית דין ולא מיחו בה), ואחר כך באו שני עדים שנשבית - הרי זו תנשא לכתחלה ולא תצא מהתירה.

2. ואפילו נכנס אחריה שבאי, והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה - הרי זו לא תצא מהתירה שהתירוה, א. ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה.

3. ואם באו לה ב' עדים אחר כך, שנטמאת, אפילו נשאת ואפילו היו לה בנים - הרי זו תצא. ואם בא עד אחד, אינו כלום.

1. כתובות(כב.): משנה – אמרה "נשבתי וטהורה אני" – נאמנת. ואם משנישאת באו עדים (שנשבית) – לא תצא.

שם(כג.): אמר אבוה דשמואל – לא נישאת ממש אלא כיון שהתירוה להינשא אע"פ שלא נישאת.
הא "לא תצא" קתני? לא תצא מהתרה הראשון.

א. הרד"ך: אם נישאת בפומבי ופרהסיה בפני קהל ועדה במקום שב"ד שבעירם – אין לך באה לפני ב"ד גדול מזה. שמה שנישאת לפניהם כאומרת "טהורה אני" ומה שלא מיחו הוי כהתירוה.

2. שם(כג.): אישתביין בנתיה דמר שמואל ואסקינהו לארעא דישראל, אוקמן לשבויינהו מאבראי ועיילי לבי מדרשא דר' חנינא. זאת אמרה נשביתי וטהורה אני וזאת אמרה נשביתי וטהורה אני שרינהו.

א. (שם): הני שבוייתא דאתיין לנהרדעא, אותיב אבוה דשמואל נטורי בהדייהו.

3. (שם): ואם באו עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא.

רמב"ם: אבל בא עד אחד אינו כלום.

1א. נישאת לפני ב"ד (ת' הרד"ך)

ח"מ: משמע שאם נישאת בצנעה שלא בידיעת ב"ד ובאו עדי שביה – תצא, כשם שהנשואה שבאו עדי שביה יוצאת.
וקשה: שאני נשואה שאין מאמינים לה לפי שהיא נוגעת בדבר, אבל פנויה לא שבקת היתרה (להינשא לישראל) ואכלה איסורא (להינשא לכהן)?
מ"מ בת' הרד"ך מסיים – אף שנישאת בצנעה בלא ידיעת ב"ד לא תצא.
ב"ש – הרמ"א פסק כהרד"ך רק בנישאת בפני ב"ד, אבל נישאת שלא בפני ב"ד לא פסק כמותו דס"ל שתצא.
ח"מ(הרד"ך): אף שבעלה ידע שהיתה שבויה קודם שנשאה, מאחר שלא היה ידוע בעדים מותרת לו, דמ"מ יש לה מיגו שהיא טהורה שיכלה להינשא לאחר.

הלכות אישות

סימן ז: דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.

ונראה שאם היתה נשואה כשנשבית ובעלה ידע, שוב אינה נאמנת לומר שטהורה היא, שהרי אין לה מיגו שלא נשבית. ואם הוא יודע שטהורה היא – מותרת.
כ"כ הב"ש.

3. ואם בא עד אחד

ח"מ: ואף אם בא קודם שנישאת תינשא (שלא תצא מהתרה הראשון).

ז - ז

1. אמרה: "נשביתי וטהורה אני, ויש לי עדים שאני טהורה" - אין אומרים: נמתין עד שיבואו העדים, אלא מתירין אותה מיד.

2. ולא עוד אלא אפילו יצא עליה קול שיש עליה עדי טומאה - מתירין אותה עד שיבואו, שבשביה הקילו.

1. שם(כג.): ת"ר – אמרה "נשבתי וטהורה אני, ויש לי עדים שטהורה אני" – אין אומרים נמתין עד שיבואו עדים, אלא מתירים אותה מיד להינשא.
התירוה ואח"כ באו עדים ואמרו 'לא ידענו' (לא כמו שהיא אמרה) – ה"ז לא תצא.
אבל הרי"ף והרא"ש – גורסים: באו עדים שנשבית כיון שהתירוה לא תצא. [לפ"ז יתכן שאם באו עדים שלא ידעו שמא תצא].

2. (שם): גבי בנות שמואל – והאיכא עדים במדינת הים? השתא מיהת ליתנהו קמן.
ואסיקנא דמיירי בעדי טומאה.
פירוש התו"ס – ה"ק: והא יצא עליה קול שיש עדי טומאה במדינת הים.
כ"כ הרשב"א – ואפילו התחזק הקול בב"ד טהורה.
√ **ופסק הרמב"ם:** אפילו יצא עליה קול שיש עליה עדי טומאה - מתירין אותה עד שיבואו, שבשביה הקילו.

2. שבשביה הקלו

ב"ש: משמע שבאשת איש בעלמא (לא שביה) לא הקלו כה"ג.
בית הילל – ואפילו אין עדים רק שיצא קול שיש עדים במדינת הים - לא נאמנת, ואפילו לא הוחזק הקול בב"ד חיישינן באשת איש.

ז - ח

1. האב שאמר: "נשבית בתי, ופדיתיה", בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה - אינו נאמן לאוסרה.

א. (ה"ה אם אמר שנבעלה בעילת איסור).

1. קידושין(סד.): משנה - קדשתי את בתי קדשתיה וגרשתיה כשהיא קטנה והרי היא קטנה – נאמן.
נשבית ופדיתיה בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה - אינו נאמן.
גמרא: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?
רישא – בידיה. סיפא - לאו בידיה.
מ"ט? אלא אמר רב אשי: רישא רחמנא הימניה, כרב הונא דאמר רב הונא אמר רב: מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה בנישואין הימניה רחמנא לאב בשבוייה לא הימניה.

א. ד"מ: כתב ה"ה(רשב"א) – האב שאמר על ביתו "בעלתיה לאחד מן האסורין לה" – אינו נאמן
וכ"ה בירושלמי.

הלכות אישות

סימן ז: דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.

1. אינו נאמן לאוסרה

ח"מ: מ"מ הוי עד אחד ומצטרף עם אחר לאוסרה.

והב"ש – אפילו אינו כעד אחד להצטרף לאחר, שרק לדבר שנתנה לו התורה נאמנות מצטרף לעד אחר, אבל לא בשבויה.

ומה שהאב נאמן לומר על בנו שהוא ממזר ! משום שאומר שאינו ממנו והדבר תלוי בו – נאמן (פרישה).

ולי נראה טעמו – כל שנפסל מחמת ביאתו או נישואים שלו – נאמן ולא לדבר אחר.

(שם): אמר הבא – קדשתיה וגרשתיה – נאמן.

מתי נאמן?

- **הר"ן** – דווקא שאמר "גרשתי" תכ"ד ל "קדשתיה", אבל לאחר שהוחזקה לא"א על פיו שוב אינו נאמן לומר גרשתיה, שהתורה לא האמינה לאב בגירושי, כיון ששוב אין לו מיגו (שלא היה אומר שקדשה).
- **אבל מת' הרשב"א** – לא משמע כן.

ז - ט

1. אשת כהן שנאסרת עליו משום שבויה, א. הואיל והדבר ספק - הרי זו מותרת לדור עמו בחצר אחד ובלבד שיהיו עמו תמיד בניו ובני ביתו לשומרו.

1. כתובות(כז:): משנה

- אמר ר' זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו. אמרו לו אין אדם מעיד על עצמו.

גמרא תנא ואעפ"כ ייחד לה בית בחצרו וכשהיא יוצאה יוצאה בראש בניה וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה.

פרש"י: יוצאה הראש בניה – שיהיו הבנים עימהם שלא יתייחדו.

א. ב"י: ונראה מהמהר"ם שדוקא שלא נאסרה עליו אלא מפסק, אבל אם יש עדי טומאה אסורה לדור בחצרו.

ח"מ – ובאמת גמרא ערוכה היא (שם): בעי אביי מהו להתיר לדור בחצר אחת בגרושה? גרושה דאיכא איסורא ודאי אסורה.

א"כ ה"ה כשנטמאה אסורה לדור עמו בחצר.

ז - י

1. עיר שבא במצור ונכבשה:

אם היו עובד כוכבים מקיפים את העיר מכל רוחותיה כדי שלא תמלט אשה אחת עד שיראו אותה ותיעשה ברשותם - הרי כל הנשים שבתוכה פסולות כשבויות, שמא נבעלו לעובד כוכבים, אלא מי שהיתה מג' שנים ולמטה.

2א. ואם היה אפשר שתמלט אשה ולא ידעו בה, ב. או שהיתה בעיר מחבואה אחת, אפילו אינה מחזקת אלא אשה אחת - הרי זו מצלת הכל.

ג. כיצד מצלת, שכל אשה שאמרה: 'טהורה אני' - נאמנת אע"פ שאין לה עד, מתוך שיכולה לומר: 'נמלטתי כשנכבשה העיר', או 'במחבואה הייתי ונצלתי', נאמנת לומר: 'לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא נטמאתי'.

3. במד"א, בגדוד של אותה מלכות, שהם מתיישבין בעיר ואין יראים, לפיכך חוששין להם שמא בעלו. אבל גדוד של מלכות אחרת שפשט ושטף ועבר - לא נאסרו הנשים, מפני שאין להם פנאי לבעול, שהם עוסקים בשלל ובורחים להם.

4. ראמ"ם: ואם שבו נשים ונעשו ברשותן, אע"פ שרדפו אחריהם ישראל והצילו אותם מידם - הרי הן אסורות.

5. ויש חולקים ואומרים שאף בגדוד של מלכות אחרת – אסורות.

0. כתובות(כז.): משנה – עיר שנכבשה ע"י כרקום כל הכהנות שבתוכה פסולות.

גמ: רמינהו - בלשת שבאה לעיר: בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות. בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך?

אמר רב מרי: לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי.

רבי יצחק בר אלעזר משמיה דחזקיה אמר: כאן בכרכום של אותה מלכות כאן בכרכום של מלכות אחרת.

של אותה מלכות נמי, אי אפשר דלא ערק חד מינייהו?

אמר רב יהודה אמר שמואל - כשמשמרות רואות זו את זו.

אי אפשר דלא ניימא פורתא? אמר רבי לוי כגון דמהדר לה למתא שושילתא וכלבא וגווזא ואווזא.

פרש"י: לבעול יש פנאי – דתקיף ליה יצריה.

רבי יצחק אומר – אף בבעילה פעמים שמותרות.

משמרות – מקום מעמד השומרים שלא יחבל אדם באנשי העיר.

דמהדר למתא – שמו סביבות העיר שלשלאות של ברזל שישמעו קול בהיכשל אדם, וכלבים ואווזים זועקים.

שיטות הראשונים

- **5. הרי"ף והרא"ש** - ר' יצחק חולק על רב מרי. והלכה כרב מרי.

ולכן: הנשים בעיר אסורות לכוהנים כשבויות, ל"ש אותה מלכות או מלכות אחרת שלעולם יש פנאי לבעול.

- **רש"י והר"ן** – רבי יצחק לא חולק לעל רב מרי אלא מסייג דבריו:

באותה מלכות – אינן **מותרות**, לפי שהמלך אינו רוצה להשחית בני העיר, ובתנאי שאין אדם יכול להיכנס לעיר ולבעול, שיש שמירה.

במלכות אחרת – כל הנשים **אסורות**, כיון שיודע המלך שלא תישאר תחת ידו מפקיר הכל.

- **1. רמב"ם והתו"ס** – כמו רש"י והר"ן שרבי יצחק מסייג דברי רב מרי אבל באופן הפוך.

באותה מלכות – הנשים **אסורות**, בתנאי שאין יכולות לברוח מהעיר כיון שיש משמרות.

במלכות אחרת – הנשים **מותרות**, לפי שאין להם פנאי לבעול, שיראים שמא יבואו עליהם אויבים.

להלכה:

1. שו"ע – פסק כהרמב"ם והתו"ס.

5. בשם י"א – פסק כהרי"ף והרא"ש (שפסקו כרב מרי).

2ב. (שם): ואם יש שם מחבואה אחת מצלת על הכהנות כולן.

בעי ר' ירמיה – אינה מחזקת אלא אחת מהו?

ומסקינן: כיון שאינו ודאי שנטמאו – טהורות (ול"ד לשני שבילים אחד טמא ואחד טהור שבאו להישאל בבת אחת, ששם ודאי אחת טמאה).

הרא"ש: הרי"ף פסק לקולא, דמי יאמר שנטמאה, שלכל אחד נאמר נחבאת ואת"ל לא נחבאת שמא לא נטמאה.

ויש שפסקו – שלא תינשא לכהן ואם נישאת לא תצא.

ומסתבר כהרי"ף.

ג. בעי רב אשי: אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו? מי אמרינן מה לי לשקר או לא?

ומסקינן: כיון שאינו ודאי שנטמאת – טהורה.

כ"פ הרי"ף והרא"ש לקולא.

במחבואה הנשים מותרות

- **רמב"ם** – דווקא כשאמרה טהורה אני, במיגו שנחבאה. אבל סתמא אין מטהרים אותה, ואף שנאמנת לומר לא נחבאתי ולא נטמאתי.

כ"פ השו"ע.

- **והר"ן** – כשיש מחבואה אינה צריכה לומר נחבאתי, אלא מסתמא תלינן ומותרת לכהן.

א. ואם אפשר לה להימלט מהעיר:

- ה"ה(רמב"ן והרשב"א) – אף שאפשר לה להימלט אסורה, שמא מחמת היראה לא ברחו.
- √**התו"ס והרמב"ם** – מותרות שדינן כיש מחבואה בעיר.

וכנ"ד רי"ו והטור בדעת הרי"ף והא"ש.

כ"פ הב"ש – להקל.

וקורבן נתנאל – אין להקל.

הלכות אישות

סימן ז: דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.

2א. שכל אישה שאמרה טהורה אני

ח"מ: משמע שצריכה לבוא חב"ד ולומר שטהורה היא, בין שאמרה נחבאתי או נמלטתי ובין שאמרה בידם הייתי ולא נטמאתי שנאמנת במיגו. שאם לא אמרה אסורה שאנו לא תולים שנחבאת.

כ"ד הר"ן בדעת הרמב"ם (שהוא דעת המחבר).

אבל הר"ן עצמו – כל שיש מחבואה אינה בכלל עיר שכבשוה כרקום ואנו טוענים עבורה שמסתמא טהורה היא.

3. מלכות אחרת... שפשט ושטף ועבר

ב"י: גם במלכות אחרת אם היה שקט ובטוח ואינו נחפז לברוח – הוי כאותה מלכות והנשים אסורות.

ז - יא1

1. האישה שנחבשה על ידי עובד כוכבים: ע"י ממון - מותרת אפילו לכהונה.

א. הגה: ודוקא שחייבים להם, שיראו ליגע בה פן יפסידו מכיסם. אבל אם תפסו אותה כדי שיפדוה בממון, שלא יפסידו מכיסם - אסורה לבעלה כהן (תא"ו נתיב כ"ג וכן משמע בתוס' פ' א"מ).

2. ע"י נפשות - אסורה לכהונה, ולפיכך אם היה בעלה כהן, נאסרה עליו.

3. הגה: וי"א דע"י נפשות אסורה אפילו לבעלה ישראל, דחיישין שמא נתרצית להם כדי שלא יהרגוה (התוס' והרא"ש והטור והר"ן ובפסקי מהרא"י סימן צ"ב).

מקרים שיש להתיר אף שנחבשה ע"י נפשות:

א. ודוקא בנחבשה מחמת עצמה ויש להם חשש מיתה, אבל ביושבות חבושות מחמת בעליהן, אינן אסורות, **ב.** אלא נגמר דין בעליהן למיתה (בפסקי מהרא"י סי' צ"ב).

ג. וי"א דכל מקום שהיא סבורה להחיות ע"י פדיון ולחזור - אינה אסורה לבעלה ישראל, דאינה מתרצית אע"פ שחבושה מחמת עצמה (שם במהרא"י).

ד. *מהרי"ל:* ובשעת הזעם והרג רב, התירו רבותינו לבעלה ישראל וכסברא הראשונה.

ה. אם נחבשה בידי עובד כוכבים ויהודים נכנסים ויוצאים אצלה - שריא לבעלה (הגמ"י).

1,2. כתובות(כו:): משנה – אישה שנחבשה בידי גויים:

ע"י ממון – מותרת לבעלה.

ע"י נפשות – אסורה.

פרש"י: ע"י ממון מותרת – שמפחדים להפסיד ממונם ואינם מפקירים אותה.

ע"י נפשות – שהיתה נידונה למוות.

אסורה – דהואיל ונוהגים בה מנהג הפקר חוששים שמא נתרצית באחד מהם (ואסורה אף על בעלה ישראל).

גמ: ע"י נפשות אסורה

א"ר – כגון נשי דגנבי (שבעליהן ניתלים ודרך המלכות להפקיר ממונם ונשותיהם).

לוי אמר – כגון נשיה של בן דינאי (שרוצח היה, אבל נשי דגנבי לא מפקירים).

להלכה:

הרא"ש והר"ן – הלכה כלוי

ריטב"א – הלכה כרב

א. ע"ז(כג.): אישה לא תתייחד עם הגוי מפני שחשודים על העריות.

ורימנהו: אישה שנחבשה ע"י הגויים ע"י ממון מותרת לבעלה (ע"י נפשות אסורה)?

רבינא אמר – כאן לכתחילה שלא תתייחד, וכאן בדיעבד שנחבשה שמותרת.

ממאי, דילמא לעולם אפילו דיעבד אסורה, והכא (בנחבשה) שמותרת לפי שמתיירא שיפסיד ממונו, שהרי בנפשות (שאין הפסד ממון) אסורה לבעלה.

ותו לא מידי

הרא"ש: להלכה כרבינא שאין חילוק בין ממון לנפשות אלא בין לכתחילה לדיעבד.

ולכן: אף אם תפסוה שיפדוה, אף שאין חשש הפסד ממון – מותרת לכהן, כיון שאינו נפשות.

✓ורבנו אלחנן – אוסר כשתפסוה כדי שיפדוה, .

✓כ"פ תולדות אדם וחוה – אם תפסוה כדי שיפדוה אסורה, לפי שאינו חסר מכיסו. וכ"מ מהתו"ס שאסורה לבעלה כהן.

2. (שם): ע"י נפשות אסורה לבעלה –

ה"ה – והרי"ף השמיט "דגנבי ובן דינאי". **משמע** שמפרש שאף הנשים בחשש הריגה כיון שמסייעות לבעלה.

אבל רש"י – אין כן חשש מיתה על הנשים, אלא כיון שבעליהן נתפסו להריגה אין המלך מקפיד על נשיהם.

3. ע"י נפשות אסורה

- **רש"י** – אף על בעלה ישראל, דחיישינן שמא נתרצית לאחד מהם למצוא חן בעינו.
כ"כ תו"ס, רא"ש והר"ן. וכ"פ הרמ"א (י"א).
- **רמב"ם** – אסורה לבעלה כהן אבל לבעלה ישראל מותרת, דלא חיישינן שנתרצית לאחד מהם.
כ"כ הר"ן(ר"ח והגאון), ה"ה(גאונים). וכ"פ השו"ע.

א. הגמ"י: אם נחבשה מחמת עצמה ויש לה מיתה, אף שלא נגזר דינה להריגה – אסורה אפילו לבעלה ישראל, שמא מחמת נפשות נתרצית.

ב. ע"י נפשות אסורה

✓**חזקיה אמר** – שנגמר דינן להריגה.
כ"פ הרא"ש - לפי שחזקיה היה רבו של רבי יוחנן.

ורבי יוחנן אמר – אף שלא נגמר דינו להריגה.

1. מותרת אפילו לכהן

באה"ט: אפילו לכתחילה שהיא פנויה מותרת לכהן (וכ"ש שמותרת לבעלה הכהן). כ"כ הב"ח וב"ש.

2. אסורה לכהונה

באה"ט: דווקא שנחבשה ימים רבים, אבל יום יומים מותרת (מהר"י מינץ).

- מהר"ם פדואה: אין לפסול זרע כהן כשאמרו לו נישבת אשתך ושתק.
- הר"ם אלשקר: ודוקא שנחבשה ע"פ דין הגויים, אבל שלא כדין מותרת.

תה"ד – דווקא לבעלה ישראל, אבל לכהן אסורה אף שנאסרה שלא כדין.

3. אפילו לבעלה ישראל אסורה

ב"ש: וקשה – לדעה זו, למה שבויה ועיר שנכבשה מותרת לבעלה, הרי יש סכנת נפשות, למה לא חיישינן שמא נתרצית להם?

אפילו לבעלה ישראל

ברכ"י: בת' הרדב"ז כתב – שום פוסק לא פסק כהרמב"ם שמותרת לבעלה ישראל.

וזה אינו – שהרי הר"ן(הגאונים) פסקו כהרמב"ם.

כ"פ ה"ה בשם הראשונים – רמב"ן, רשב"א, רא"ה, ריטב"א.

וכן עיקר – שמותרת לבעלה ישראל.

לבעלה ישראל

ב"ש: וקשה – הרי קי"ל אין אישה נאסרת על בעלה אלא ע"פ עדים או קנוי וסתירה?

ולכן כתב מהרי"ק – שבויה אסורה לכהן מחמת מעלת יוחסי כהונה.

ועי"ל – דווקא לעניין חשד זנות עם ישראל לא חששו רק ע"י עדים או קנוי וסתירה, אבל בגוי חמור טפי.

א. ודוקא בנחבשה מחמת עצמה

ב"ש: פירוש הא דאמרינן (א.) שאף לבעלה ישראל אסורה ה"מ שנחבשה מחמת עצמה, אבל נחבשה מחמת בעלה אינה אסורה אא"כ נגמר דינו להריגה.

כ"ד ח"מ.

נגמר דין בעלה

ב"ש: כ"פ הרא"ש והר"ן – כחזקיה שדוקא כשנגמר דין בעליהן למיתה, ואיירי שאין שום חיוב נפשות על האישה.

לאפוקי ה"ה – שפירש דאיירי שיש חיוב מיתה על הנשים, וזה לפי הרמב"ם שפסק כרבי יוחנן שאף שלא נגמר דין בעליהן.

וכל זה דווקא כשדרך המלכות להפקיר נשיהם כשנגמר דין הבעלים למיתה. כ"כ רש"י.

ג. סבורה לחיות ע"י פדיון (פסקי מהרא"י)

ח"מ: משמע מפסקי מהרא"י שלמעשה אין לסמוך ע"ז. מ"מ לבעלה ישראל מותרת בלא"ה.

ד. בשעת זעם והרג רב

ב"ש: דווקא בכה"ג שלא מועיל ריצוי שלה לזנות מש"ה התירו אשת ישראל, אבל מקום שאף בהרג רב מועיל ריצוי לזנות – אסורה אף לבעלה ישראל (בית הילל).

ותה"ד – כתב טעם אחר שמותרת.

ז - יא2

1. הגה – *רשפ"א והגמ"כ:* ישראל שהמיר הוא ואשתו וחזרו בהן - אשתו מותרת לו ולא חיישינן שמא זנתה תחתיו, ואפילו בעלה כהן (דכיון שהמירה עם בעלה והגויים אינם מפקירים נשותיהם), אם לא שיש לה עד א' שלא זנתה, כשבויה.

א. ואם אשתו המירה לחוד - אסורה לבעלה אפילו ישראל (תשובת הרשב"א והגהות מרדכי דכתובות).

ב. ויש מקילין ואומרים דלא חיישינן שמא זנתה (שם).

2. *ת' הרא"ש:* ובשעת הגזירה שהמירו דתן מחמת אונס וחזרו בהן לאחר שעבר האונס - יש להקל ולהתירן אפי' לבעלן כהנים.

3. *מהרי"ק:* ואם אשה נדרה להמיר עצמה ולא המירה עדיין, וחזרה בה, מותרת לבעלה.

1. אשתו מותרת

ב"ש: לפי שהגויים לא מפקירים נשותיהם, ואף שנתייחדה כמה פעמים עם הגויים מ"מ הוא ספק אם זינתה ואישה לא נאסרת על בעלה אלא ע"פ עדים.

מותרת

באה"ט: כהן שהמיר דתו עם אישה אחת ודרו כמה שנים יחד ע"פ קידושי הגויים, וילדו בת, אח"כ חזרו והתקדשה הבת עם כהן. האב והאם אמרו שביתם נולדה בכשרות, והאם אמרה שלא זינתה עם אחר וגם הבעל אמר ששמר אשתו – מותרת בדיעבד מאחר שנתקדשה (כנסת יחזקאל).

פרח מטה אהרון: איש ואשתו שהמירו דתם ואח"כ חזרו – צריך לפרוש מאשתו ג' חודשים להבחנה.

א. ואם המירה לבד אסורה

הגר"א: לפי שמומר לע"ז מומר לכל התורה כולה וחשודה על הזנות, וכ"ש בהמירה שפרקה בכל התורה כולה.

ב. ויש מקילים

ח"מ: תימה, הרי קי"ל שמומר לע"ז הוי מומר לכל התורה, א"כ ודאי הפקירה עצמה? ולא מצינו שום גאון שמתיר בכה"ג.

כ"כ ב"ש – כל שהמירה לבדה הוי כאילו יש עדים שזינתה (כמ"ש מהרי"ק והגמ"ר). ודברי המקלים תימה!

וכן ת' נו"ב – דחה דבריהם.

נו"ב – אף למקלים דווקא שלא להוציאה מבעלה, אבל אם נישאה לכהן אחר שנשתמדה לכו"ע תצא.

2. בשעת השמד... אפילו לבעלה כהן

ח"מ: חולק, לא התיר ת' הרא"ש רק לישראל ולא לכהן, לפי שקודם שהמירה היתה מסורה בידם ויש לחוש לאונס.

והב"ש – אף לכהן מותרת, ואין חשש שנאנסה קודם שהמירה דמיירי המירה מיד בתחילת הגזרה. ואחר שהמירה שוב ליכא חשש, וגם אין חשש שזינתה ברצון שהרי המירה באונס.

3. ואם אישה נדרה

ב"ש: ה"ד שלא נאסרה מחמת ייחוד, שנתייחדה זמן מועט. וה"א כיון שאמרה להמיר הוי כאילו מסורה בידם ואסורה, קמ"ל שמותרת.

דגמ"ר – ואם נתייחדה לזמן מרובה נאסרה רק לבעלה כהן מחשש אונס, אבל לבעלה ישראל לא נאסרה, אם נתברר אחר חקירה עצומה שלא זינתה.

להשתמד

ת' נו"ב: אשת איש שהלכה לבין הגויים והיתה שם לערך ז' שבועות אצל כומר, ואח"כ חזרה ורוצה לחזור לבעלה:

אם השתמדה – ודאי אסורה, שאין להקל כיש חולקין שהביא הרמ"א (ב1.).

ואם לא נשתמדה הוי כנדרה להשתמד שפסק הרמ"א (כאן) שמותרת לבעלה ישראל.

ומה שנתייחדה ז' שבועות, אם אחר חקירה עצומה תאמר שלא זינתה מותרת לבעלה ישראל.

מ"מ אין להקל עד שיסכימו שני גדולי הדור.

ז – יא3

1. במה דברים אמורים, בזמן שיד ישראל תקיפה על הגויים והם יראים מהם, אבל בזמן שיד הגויים תקיפה, אפילו ע"י ממון, כיון שנעשית ברשות הגויים - נאסרת, אא"כ העיד לה אחד כשבויה.

2. הגה: וכ"ז בנחבשה בידי עובד כוכבים ומסורה בידם, אבל אם נתייחדה עם עובד כוכבים, אפילו שחייבת להם - אין אוסרין על הייחוד אע"פ שעשתה שלא כדת.

א. *ת' הרא"ש:* ואפילו יצא עליה קול זנות, כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן לאוסרה על בעלה.

ב. *מהרי"ל:* מיהו אם נתייחדה לשם זנות, יש להחמיר (מהרי"ק שורש ק"ס).

1. כתובות(כו:): ע"י ממון מותרת – א"ר שמואל בר רב יצחק א"ר – ל"ש אלא שיד ישראל תקיפה, אבל ידם תקיפה על עצמן אפילו ע"י ממון אסורה לבעלה.

פרש"י: שיד ישראל תקיפה – ויראים לעשות שלא כדין שמא יפסידו ממונם.

תו"ס והר"ן: יד גויים תקיפה - אסורה לבעלה כהן דחיישינן לאונס.

הגמ"ר: וכשיש דיינים בעיר, אפילו תקפה ידם מותרת (שהרי יכולה לצעוק לדיינים, ובודאי לא אנסוה).

2. דין נתייחדה עימהם

תו"ס(ע"ז כז.): משמע שהיתר בממונות בגלל הפסד ממון, וא"כ לפ"ז בייחוד שאין הפסד תיאסר?

וי"ל: שאינו אלא דחייה בעלמא, ואין כאן הוכחה.

ועי"ל: אין ייחוד מועט אוסר, ודוקא נחבשה נאסרת לפי שהיא ברשותם אבל ייחוד אינם תחת ידם לפי שיכולה לצעוק ויהיה לה מושיע. כ"ד הירושלמי.

כ"כ הר"ן – אף שבייחוד אין להם הפסד ממון, מותר לפי שאינם תחת ידם. וכנ"ד הרמב"ם.

כ"פ תה"ד – אישה שרגילה בבתי הגויים ולפעמים אף בלילה ע"י משא ומתן אף שבאה לתפיסה ע"י הגויים לבדה – אין לאוסרה.

1. שיד ישראל תקיפה

שליטי גיבורים: בזה"ז שאין אומות העולם מטין הדין וגם מקפידים על הזנות – מקרי שיד שישראל תקיפה.

והרד"ך - חולק, שהרי הגמרא (כתובות כו.) באשקלון ידם תקיפה (ומקפידים על הדין) ובכל זאת אין דינו כיד ישראל תקיפה.

כ"כ כנה"ג, ת' כנסת יחזקאל וישועות יעקב.

2. ומסורה בידם... אבל נתייחדה

ב"ש: טעם הדבר –

- **תו"ס** – תלוי הדבר אם מסורה בידם אסורה, ואם אינה מסורה בידם מותרת שהרי יכולה לצעוק.
כ"כ הר"ן וה"ה[רמב"ם], אגודה וסמ"ק.
- **מרדכי** – אם שהתה זמן רב אסורה וזמן מועט (יום יומיים – מהר"י מינץ) מותרת.
- **הרא"ש** – לא נאסרה אא"כ מסורה בידם ושהתה זמן רב (שיש תרתי לריעותא), אבל בחד ריעותא מותרת כ"פ תה"ד **והרמ"א**.

אבל נתייחדה

באה"ט: תחו"י המליץ על נשי ישראל ההולכות לבתי הגויים למסחר ומתייחדות עמיהם, והיוצאות לירד בלא שמירה.

ולקט הקמח – חולק, שומר נשפו ירחק מזה.

ב. נתייחדה לשם זנות

סמ"ג(בה"ג): נסתרה עם הגוי הוי כשבויה ונפסלה לכהונה.

מהרי"ק: והרי קי"ל שייחוד לא אוסר?

וי"ל – ייחוד אשת איש לא נאסרת אבל ייחוד פנויה נאסרת.

ועי"ל – נתייחד שלם זנות נאסרת (פירוש שדיברה דברי תפלות וזנות ונתייחדה). נתייחדה סתם לא נאסרת.

מחלוקת בדברי המהרי"ק:

- **ד"מ והב"ש** – המהרי"ק בתירוץ שני (שנתייחדה לשם זנות) מיירי באשת כהן שאסורה, אבל אשת ישראל מותרת.
והרמ"א – קשה, כל שנתייחדה לשם זנות אף אשת ישראל נאסרת.

והב"ש – לא קשה, אשת איש שנתייחדה דינה כשבויה שאסורה לכהן ומותרת לבעלה ישראל, ואף שיש חשש שזינתה מרצון ספק זנות מותרת לישראל.

▪ **וח"מ** – השיג על הרמ"א, בין אשת כהן או אשת ישראל מותרת, שהמהרי"ק מיירי בפנויה ולא באשת איש.

ואף בפנויה יש חילוק:
לפי תירוץ ראשון של המהרי"ק – בכל מצב נאסרת.
לפי תירוץ שני של המהרי"ק – רק בזנות נאסרת.

סיכום: נתייחדה עם גוי לשם זנות
ח"מ – אין הנשואה נאסרת רק הפנויה נאסרת.
ב"ש – אשת כהן נאסרת.

ז - יב

1. איזו היא חללה - זו שנולדה מאיסורי כהונה, כגון כהן הדיוט שבא על הזונה או על הגרושה, וכהן גדול שבא עליהן או על האלמנה, או שנשא בעולה ובא עליה, הרי אלו נתחללו לעולם. ואם הוליד ממנה, בין זה שחיללה בין אחר, הוולד,
א. בין שהוא זכר בין שהוא נקבה – חלל.
2. והיא עצמה נתחללה בביאתו א. משהערה בה, בין שבא עליה בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, ב. והוא שיהיה כהן מבן ט' שנים ויום אחד ולמעלה, והנבעלת מבת ג' שנים ויום א' ומעלה.
3. אבל כהן שקידש אחת מאיסורי כהונה, ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין - לא נתחללה.
א. אבל מן הנישואין, אף ע"פ שלא נבעלה - נתחללה, שכל נשואה בחזקת בעולה היא אע"פ שנמצאת בתולה.

1. קידושין(עז.): ת"ר – איזו היא חללה? כל שנולדה מן פסולי כהונה.
א. (שם): בכהן גדול כתוב: "לא יחלל זרעו" ולא כתוב בנו, משמע שהוולד בין זכר או נקבה נתחללה.
2. ת"ר: "לא יחלל זרעו", אין לי אלא זרעו, היא עצמה מניין?
אמר קרא: לא **יחלל** זרעו, לא **יחולל**, זה שהיה כשר (האישה) ונתחלל.
א. יבמות(נג:): משנה – הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון... אחד **המערה** ואחד הגומר קנה ולא חילק בין ביאה לביאה.
וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה או פסולות כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין פסלה ולא חילק בין ביאה לביאה.
ב. נידה(מד:): ביאת פחות מ ט' לאו ביאה היא, וכן ביאת פחותה מבת ג' לאו ביאה היא.
3. יבמות(נו:): משנה – אלמנה לכ"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, נתאלמנו או נתגרשו:
מן הנישואין – פסולות, מן האירוסין – כשרות.
א. רמב"ם: מן הנישואין אף שלא נבעלה נתחללה.
ה"ה – ולמד כן מהגמרא: "מן הנישואין פסולות". ולא חילקה הגמרא בין בעולה לבתולה, כמו שחילקה בכתובה.
דס"ל הרמב"ם כיון שנכנסה לרשות הבעל לנישואין נפסלה לכהונה אף שלא נבעלה.

1. שבא על הזונה

ב"י(מ"כ): אשת כהן שהכל מרננים אחריה ויצא עליה קול שמזנה תחת בעלה, ואח"כ נתעברה וילדה – הוולד ספק ממזר. ואף שקי"ל (סוטה כז.): אישה מזנה בניה כשרים שרוב בעילות אחר הבעל! באשת כהן שאני שאם זינתה נעשית זונה וכשחזר ובא עליה נתחללה והבן חלל.
כ"פ הרמ"א(ד/טו).

בעלה בלא נישואין?

רמב"ם: כהן גדול שבעל בעולה בלא נישואין – לא

חיללה.
ב"ש- אבל בגרושה וזונה או אלמנה לכ"ג, חיללה.

3א . מן הנישואין (רמב"ם)

ח"מ: משמע אף שיש עדים שלא נבעלה, כגון שלא זזה ידו מידם, או שפרסה נידה קודם נישואין ונתאלמנה תוך ימי הנידה – הוי חללה מהתורה.
ותימה, שרק מסתמא סומכים על חזקה שנבעלה אבל כשיש עדים שלא נבעלה לא נתחללה.
כ"כ הרשב"ם.
והט"ז – הולכים לחומרא והיא חללה שאסורה לכהן, וגם בבניה הולכים לחומרא שאסור להם להיטמא שמא כוהנים.
ומהר"א ששון – אף לרמב"ם אינה מתחללת אלא בבעילה.

ומ"ש: "שכל הנשואה בחזקת בעולה" דמסתמא נבעלה, אבל כשיש עדים שלא נבעלה לא נתחללה.
ומ"ש: "אע"פ שנמצאת בתולה" דחיישינן שמא בעל בהטיה, אבל כשיש עדים שלא בעל לא נתחללה.
ושער המלך – לדינא יש לחוש לחומרה כיון שהדבר שנוי במחלקות.

סיכום: מהנישואין אך יש עדים שלא נבעלה

- **הט"ז[רמב"ם]** – לחומרא, הנבים ספק חללים ואסורים להיטמא למתים, והיא חללה ודאי.
כ"כ שער המלך.
- **ב"ש[התו"ס]** – ודאים חללים, שלפי התו"ס "נתחללה מחמת החופה".
- **ח"מ** – אינה מתחללת.
כ"ד מהר"א ששון.

ז - יג

הכהן עצמו שעבר ובא על אחת מאיסורי כהונה - לא נתחלל.

קידושין(עז.): הוא עצמו (כ"ג שבא על האלמנה) אף שעבר עבירה לא נתחלל.
כ"פ הרמב"ם.

ז - יד

1. כהן שבא על אחת מהעריות, או על יבמה לשוק, ונתעברה מביאה ראשונה - אין הוולד חלל, אבל עשאה זונה. ואם חזר ובא עליה, הוא או כהן אחר - הוולד חלל.

א . יבמות(סא.): **אבל הבא על הגיורת ומשוחררת, אפילו נתעברה מביאה ראשונה - הוולד חלל.**

1. קידושין(עז:): אין חללה אלא מאיסורי כהונה.
אמר רב אשי – הילכך כהן הבא על אחותו זונה משוי לה, חללה לא משוי ליה.
חזר ובא עליה – חללה משוי ליה.
פרש"י: חזר ובא עליה – או הוא או כהן אחר עשאה חללה, שהרי אסורה לכהן משום זונה.

1. בא על אחד מכל העריות

- **ח"מ** - לדידן אין נ"מ מאחר שהוולד ממזר שגרוע הוא מן החלל, רק לעניין התראה הכהן שרוצה לשיא בת זו.
כ"כ ב"ש, דרישה, ב"ח, גו"ר וחזו"א.
משמע – שאין דינו ככהן.
- **ט"ז** – נ"מ לעניין אכילת תרומה ולטמא למתים שזה ספק, שיש ספק אם יש כהן ממזר.
כלומר הוא ספק כהן.
- **מנ"ח** – חלוק על הח"מ, אין ראיה שאינו כהן, ולכן אין להקל שישא גרושה.

מל"מ: כהן שבא על מצרית שנייה ונתעברה ממנו מביאה ראשונה – הוולד כשר, שהיא הוא מצרי שלישי והיא לא נעשית זונה שאין זונה אלא מפסולי כהונה.
מ"מ לא מצאתי ראיה לדין זה.

או על היבמה לשוק

ח"מ: אף שלפי הרא"ש יבמה לשוק הוי ממזר מדרבנן, ה"מ כשנישאת לשוק, אבל ביאה בלא נישואין לא הוי ממזר.
כ"כ הב"ש.

ז - טו

בר"תא יבמות(ס.): **כהן שבא על הנדה, הוולד כשר ואינו חלל.**

ז - טז

חלל שנשא כשרה, הוולד ממנה חלל. וכן בן בנו, כולם חללים עד סוף כל הדורות, ואם ילדה בת - אסורה לכהונה.
אבל אם נשאת אותה הבת לישראל וילדה ממנו בת - אותה הבת כשרה לכהונה, שישראל שנשא חללה הוולד כשר.

קידושין(עז.): משנה – בת חלל זכר פסולה לכהונה לעולם. ישראל שנא חללה בתו כשרה לכהונה, חלל שנשא בת ישראל ביתו פסולה לכהונה.

פרש"י: לעולם בת בנו, או בת בן בנו עד סוף הדורות פסולה לכהונה, זכר בן זכר והאחרון נקבה פסולה כבת ראשונה.

אבל בת בתו מישראל – כשרה, דלא חמירא בת חלל מחללה עצמה שהיתה מישראל כשרה.

ז - יז

גוי ועבד הבא על בת ישראל וילדה ממנו בת - אותה הבת פגומה לכהונה.

יבמות(מה.): עבד וגוי הבא על בת ישראל – הוולד ממזר.

√**ריב"ל אומר** – הוולד כשר אלא שהוא פגום, ק"ו מאלמנה לכ"ג שאין איסורה שווה בכל (שרק לכ"ג אסורה) ובנה פגום ק"ו גוי שאסור לכל שבנו יהיה פגום. ואף שנתחללה האישה לכהונה בנה כשר אלא שפגום.

והילכתא: גוי ועבד הבא על בת ישראל בין פנויה בין אשת איש – הוולד כשר.

פרש"י: בנה פגום – ל"ד בנה אלא ביתה פגומה לכהן.

להלכה: דין הוולד לכהונה
רי"ף והרמב"ם – כשר לכהונה.
√הרא"ש – פסול לכהונה.
הרמב"ן – ספק.

ז - יח

רמב"ם: **כהן שנשא גרושה מעוברת, בין ממנו** (פירוש גרושתו) **בין מאחר, וילדה כשהיא חללה - הוולד כשר שהרי לא בא מטיפת עבירה** (שהעיבור מנישואין ראשונים לא

היתה בעבירה).

ז - יט

1. כהן שבא על חלוצה - היא וולדה חללים מדרבנן. אבל כהן שבא על אחת מהשניות - היא כשרה וזרעו ממנה כשרים.

1. יבמות(פה.): ת"ר – אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט... היא פסולה וולדה פסול וכופין אותו להוציא.
שניות מד"ס... היא כשרה וולדה כשר וכופין אותו להוציא.
√ופסק הרמב"ם: חלוצה אסורה להן מדרבנן, לפיכך כהן שבא על החלוצה הרי זו חללה, וזרעה חלל.

1. חללים מדרבנן

מל"מ: ישנם 4 מקרים בהם הוולד חלל מדרבנן –
א. כהן שנשא חלוצה.
ב. המגרש אשתו וא"ל "הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל" – אינה מגורשת, אבל יש ריח גט. ואם נתאלמנה אסורה לכהן מדרבנן וולדה חלל מדרבנן.
ג. ממאנת שקיבלה גם גט – אסור לכהן מדרבנן.
ד. חרש שנשא פקחת או פיקח שנא חרשת הקידושים והגירושין מדרבנן.

יז - כ

1. הכל הראב"ד: כהן שבא על ספק זונה או על ספק גרושה, (או ספק חלוצה) (טור) - הרי זו ספק חללה וולדה ספק חלל, ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל: אינו אוכל בתרומה ואינו מטמא למתים, ונושא אשה הראויה לכהן, ואם אכל או נטמא או נשא גרושה, מכין אותו מכת מרדות. וה"ה בחלל של דבריהם.
א. אבל חלל של תורה דודאי - הרי הוא כזר ונושא גרושה ומטמא למתים שנאמר: "אמור אל הכוהנים בני אהרן" (ויקרא כא, א) אע"פ שהם בני אהרן, עד שיהיו בכיהונם.

1. ספק חלוצה

ח"מ: ואם עבר ונשא ספק חלוצה – לא תצא (ו/א).

ספק חלוצה

ב"ש: השיטות

- **כ"כ הטור** – שהוא ספק לעניין שנותנים עלי חומרי כהן וחומרי ישראל.
כ"פ הרמ"א.
- **המחבר** השמיט "ספק חלוצה" דס"ל שהרמב"ם סובר שהוא ודאי כהן.
- **והב"ח** – אם היה דרך נישואין הוולד כהן ודאי(כדי לא יוציאנה). משא"כ שבא ליה דרך זנות.

והמל"מ: הוולד ודאי כהן כשר (כמ"ש הרמב"ם). ונ"ל שט"ס בטור וצ"ל "ספק **חללה**", ואפשר שהיה כתוב **ח'** לבד וסבר המדפיס שהוא חלוצה ואינו אלא חללה.
כ"כ הברכ"י – דהוי ט"ס.

ה"ה בחלל של דבריהם

ח"מ: ואינו דומה לספק חלל, שכאן מהתורה הוא כהן ודאי ולוקה אם נטמא (רש"ל).
כ"ד הב"ש.

סיכום:

- חלל ודאי – מותר בגרושה
- ספק חלל – מטילים עליו חומרי כהן וחומרי ישראל.
- חלל מדרבנן – דינו ככהן אלא שמטילים עליו חומרת ישראל. ולכן אם נטמא לוקה ואסור לו לאכול בתרומה.

הלכות אישות

סימן ז: דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.

ז - כא

1. גר שנשא גיורת, וילדה בת - לא תנשא לכתחילה לכהן אפילו בת בתה עד כמה דורות, אע"פ שהורתה ולידתה בקדושה. ואם נשאת לכהן, לא תצא. ואם יש בה צד א' של ישראל, כגון גר שנשא ישראלית או ישראל שנשא גיורת, הבת מותרת לכהן לכתיחלה.

א. וה"ה למשוחרר שנשא ישראלית או ישראל שנשא משוחררת.

1. קידושין(עז.): משנה – (זרע של גרים)

- **רבי יהודה אומר** – בת גר מזכר (שאביה גר(כבת חלל (שאסורה).
- **ראב"ה אומר** – ישראל שנשא גיורת או גר שנשא ישראלית – בתם כשרה לכהונה, אבל גר שנשא גיורת פסולה לכהונה.

וכן הדין בעבד משוחרר. **א**

- **רבי יוסי אומר** – אף גר שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה.

ג"מ(עח.): רשב"י אומר – גיורת פחותה מבן ג' שנים כשרה לכהונה, שנאמר "וכל הטף בשנים החיו לכם" ופנחס בתוכם.

√**וחכמים אומרים** - "החיו לכם" לעבדים ולשפחות, ולא לשנים (שאף פחות מג' שנים אסורה לכהן). כ"פ שו"ע(ו/ח).

גמ(עח.): טעם המחלוקת במשנה, דכתיב "אלמנה וגרושה לא ייקחו להם לנשים כי אם בתולות מזרע בית ישראל" :

רבי יהודה סבר – עד דאית כל זרע מישראל (רש"י – כלומר כל עיקר הקרוי זרע, היינו מהאב, לאפוקי בת גר זכר).

ראב"י סבר – מזרע אפילו מקצת זרע (אפילו זרע כחוש, היינו מהאם).

רבי יוסי סבר – כל שנזרעו בתוליה בישראל (גמרו בתלויה בישראל, פירוש שנתגיירה קודם ג' שנים).

שם(עח): להלכה:

א"ר המנונא משיה דעולא – הלכה כרבי יוסי, אלא שמיום שחרב בית המקדש נהגו הכוהנים סלסול בעצמם כראב"י.

√א"ר נחמן: אמר לי הונא – הבא להימלך מורים לו כראב"י אבל אם נשא לא מוצאים כרבי יוסי.

1. ואם נשא לא תצא

ח"מ: וסיים הרמב"ם – הואיל והורתה ולידתה בקדושה.

משמע שאם הורתה שלא בקדושה אסורה לכהן אף שלידתה בקדושה.

ז - כב

1. הכהנת מותרת לינשא לחלל ולגר ולמשוחרר, שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולי כהונה, שנאמר: "בני אהרן" (ויקרא כא, א) **ולא בנות אהרן.**

1. קידושין(עב.): א"ר יהודה א"ר - לא הוזהרו כשרות להינשא לפסולין.

והילכתא גר מותרת בכהנת.

ב"ש: אבל כהן שמוזהר לא לישא גרושה, אף הגרושה מוזהרת לא להינשא לכהן, אף הנשים מוזהרות לא להכשיל את האנשים.

ז - כג

משפחה שנתערב בה ספק חלל או ודאי, וכן אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי, נתבאר בסי' ב/ה.

הלכות אישות

סימן ז: דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.

סימן ח: בכל ספק הולד הולך אחר הזכר.

ובו ה' סעיפים (קידושין: סט)

ח - א

1. משה קידושין(סט.): כהנים, לוים וישראלים מותרים לבא זה בזה, והוולד הולך אחר הזכר.

ח - ב

2. (שם): לווים וישראלים וחללים, מותרים לבא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר.

אחר הזכר

ב"ש: הכלל – כל שיש קידושין ואין עבירה הוולד הולך אחר הזכר (קידושין סו:).

ח - ג

משנה קידושין(סט.): לווים, ישראלים וחללים, גרים ועבדים משוחררים, מותרים לבא זה בזה.

2. הטור: והגר והמשוחרר שנשא לוויה או ישראלית או חללה - הרי הבן ישראלי (כ"כ הרמב"ם – שהוולד ישראלי ולא גר).

וישראלי או לוי או חלל שנשא גיורת או משוחררת - הוולד הולך אחר הזכר.

2. הרי הבן ישראל

ב"ש: והקשה הר"ן – הרי כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולכים לפי הזכר, אם כן כאן הגר שנשא ישראלית והוולד צ"ל גר ומותר בממזרת?

ותירץ - אפשר שהרמב"ם ס"ל שהכלל הוא דווקא כששניהם ישראלים ולא שצד אחד גר, שהרי גר שנשא ממזרת אף שיש קידושין ואין עבירה הוולד ממזר ולא גר.

ח - ד

(שם): כל הנישאת באיסור - הוולד הולך אחר הפגום שבשניהם, שאם אחד מהם מפסולי כהונה, הולד פסול לכהונה, ואם אחד מהם מפסולי קהל, הולד אסור לבא בקהל.

ח - ה

(שם): ולד שפחה ועובד כוכבים, כמותן. בין שנתעברו מכשר, בין שנתעברו מפסול:

הלכות אישות

סימן ח: בכל ספק הולד הולך אחר הזכר.

סימן ט: איזו אשה נקראת קטלנית.

ובו ב' סעיפים (יבמות: סד)

ט - א

1. אשה שנשאת א. (או נתארסה) לשני אנשים (זה אחר זה), **ומתו - לא תנשא לשלישי, שכבר הוחזקה להיות אנשיה מתים. א. ואם נשאת - לא תצא, ואפילו נתקדשה יכנוס.**

2. ואם הכיר בה - יש לה כתובה, לא הכיר בה - אין לה כתובה משלישי, אבל משני יש לה כתובה, אפילו לא הכיר בה.

3. הגה: י"א דדוקא אם מתו מיתת עצמם, אבל אם נהרג אחד מהן או מת בדבר, או נפל ומת וכדומה - אינו כלום. ולכן רבים מקילים בדברים אלו, ואין מוחין בידיהם (ב"י בשם תשובת הרמב"ן שכ"כ בסי"א).

4א. י"א דה"ה אשה שנתגרשה שני פעמים - אין לישא אותה (רש"י פ"ב דיבמות והר"ן ר"פ נערה).

ב. אבל י"א מיתה דווקא (הגהת מיימוני בשם תוס') **וכן עיקר.**

1. יבמות(סד:): אישה הנישאת ומתו בעליה –

רשב"ג אומר – לשלישי תינשא לרביעי לא תינשא.

√רבי אומר – לשני תינשא לשלישי לא תינשא.

והילכתא כרבי דבשני פעמים הוי חזקה.

א. (שם) מ"ט?

א"ר מדרכי – מעיין גורם (התשמיש עמה גורם לו שימות).

רב אשי אמר – מזל שלה גורם שימות.

איכא בנייהו: שמת אחר אירוסין, או שנפל מהדקל ומת.

פרש"י: למ"ד מעיין גורם לא הוחזקה שהרי לא מעיינה גרם שימות, שהרי לא מת מחולי.

וה"ה – פירש, למ"ד מעיינה גורם, שמביאה המשמש עמה בא לידי חולי ומת, ובאירוסין ליכא מעיין.

הרא"ש: מזל גורם – כיון שהפרנסה תלויה בבעל ונגזר על אישה זו עניות, הרי נגזר שבעליה ימותו כדי שתהיה כל ימי בעניות.

ת' נו"ב – לפ"ז אישה מצלחת במו"מ גם אחר מיתת בעלה מותרת, למ"ד מזל גורם, שהרי אין לה מזל עניות. מ"מ לא מלאני לבי להתיר בפירוש.

מ"מ מי שרוצה להקל יש לו על מי לסמוך, במיוחד שלפי הרמב"ם בדיעבד לא תצא.

להלכה:

ה"ה: קי"ל כרב אשי שמזל גורם, ולכן אין חילוק בין מת אחר נישואין או קידושין.

כ"כ הרי"ף רשב"א והטור.

א. עבר וכנס

הרא"ש – כופין אותו להוציא, דחמירא סכנתא מאיסורא.

כ"כ נמ"י (הריטב"א).

√**אבל הרמב"ם** – אם נישאת לא תצא, ואפילו רק נתקדשה יכולה להינשא.

ה"ה: טעמו, שאין להוסיף על גזרות חז"ל.

3. ת' הרמב"ן: יש מי שמתיר אישה קטלנית לשלישי, ואיני יודע על מי סמך.

ואפשר שס"ל כמ"ד מעיין גורם (לעיל 1א.) ואחד מבעליה לא מת מיתת עצמו.

וליתא שהרי קי"ל כרב אשי שמזל גורם ולא מעיין.

תה"ד – מעשים בכל יום שחכמים גדולים ואנשי מעשה לא קפדי לישא אישה שמתו לה ב' בעלים, ואין

מוחה בידם.
ולאו שפיר עבדי.
אומנם האו"ז – מה שאוסרים לשלישי אינו אלא מספק חששא, ומעשים בכל יום שנושא שלישי ומאריכין ימים ומולידים בנים ובנות.
ואפשר שבימנו סומכים על האו"ז ולא חוששים לספק סכנה.
ועוד שאנו מתי מעט וצריכים לישא אישה מאשר נמצא.
ועוד שאם לא נתיר אישה זו יש חשש שתצא לתרבות רעה.

4. ואם נתגרשה ב"פ (ד"מ)

ב. הגמ"י – אין בכל כלום. כ"כ התו"ס.
א. רש"י – אף בנתגרשה יש לחוש. כ"כ נמ"י והר"ן.

1. אישה שנישאת

ברכ"י: יש לחקור את שתי אחיות מתו בעליהן הראשונים האם נחשבות לקטלניות, ואז אסור להן להינשא לבעל שני, ואחות שלישית תאסר להינשא כלל אף לא לבעל ראשון?
וכמו לעי"ל (ב/ז)משפחת נכפין, וכן גבי מילה יו"ד(רסג/ג).
ואולי הדבר תלוי אם מעיין גורם או מזל גורם:
למ"ד מעיין גורם – חיישינן.
ולמ"ד מזל גורם – לא חיישינן.

או נתארסה

ב"ש: דקי"ל מזל גורם ולא מעיין.

לא תינשא לשלישי

ת' הרדב"ז: אישה שמת בעלה הראשון ונישאת לשני, ונתן לה גט על זמן ומת תוך הזמן, מה דינה?
אם נתן לה מעכשיו ולאחר ל' יום (כנהוג היום) כיון שהגיע הזמן ולא בא חל הגט למפרע, וכשמת היתה כבר גרושה ולא מקרי קטלנית.
אבל אם מסר לה הגט ואמר ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד זמן פלוני ומת בתוך הזמן – אינה מגורשת שאין גט לאחר מיתה ודינה כאשיה קטלנית.
הלק"ט: אישה שמת בעלה ונישאת לאדם שיש לו עוד אישה, ואח"כ מת – ה"ז קטלנית (דאמרינן שבעלה הנוכחי מת בגללה ולא בגלל צרתה).
שתי נשים צרות שמת בעליהן, והלכו ונשאו לשני אנשים ומתו גם שני בעליהן – כל אחת תולה מיתת הבעל הראשון בחברתה ויכולה להינשא לבעל שלישי. אבל לא ינשאו שתיהן לבעל אחד.
ות' שבו"י – חולק, כל ספק כה"ג (במי לתלות המיתה) ראוי להחמיר, דחמירא סכנתא מאיסורא.

קולות באישה קטלנית:

- ת' מאהבה: אם אחד הבעלים שמת היה זקן (מעל גיל 70) לא נחשבת לאישה קטלנית. שדוקא שמתו בחורים ולא זקנים.
כ"כ ברכ"י(מהרי"ו) – זקן אינו מן המניין, אא"כ זקן שנהרג ולא מת על מיטתו. מיהו גם בזה הקל הרמ"א למ"ד מעיין גורם שנהרג לא נחשב.
- ת' קהילת יעקב: העיקר להלכה כרשב"ג (ג"פ הוי חזקה) ורק לחומרא בעלמא החמירו בנישואים. ולכן יש להקל כשיש סניף נוסף להתחתן עם בעל שלישי, שהרי י"א שהיום נהגו להקל.
ועוד סניף להקל, אם שהתה עם בעליה הקודמים זמן רב והולידו בנים ובנות והצליחו – יש לתלות שמתו לא מצד המזל אלא סיבה אחרת.
ועוד סניף הקולא של נו"ב – אם האישה עשירה ומצליחה בעסקיה אין לחוש.
ולכן אין להחמיר בבעל שלישי.
- תה"ד והריב"ש: אם מת בדבר וכיו"ב שהיא מכת מדינה, אף למ"ד מזל גורם לא תלינן, ולא נקראת קטלנית. מ"מ אם מתו שני בעליה מאותה מיתה אף לרמב"ם תצא.

במקום מצווה

ראנ"ח(רא"ם) – במקום מצוה לא חוששים לקטלנית.
כגון שהוא רוצה ליבמה, או שהיא צעירה ורוצה להינשא, ואם לא יתירו לה תצא לתרבות רעה, ואף שמתו יותר ג' בעליה.
והרד"ך וח"צ – אוסרים אף ביבמה.

ואם מנישאת לא תצא

ב"ש: לרמב"ם – אין איסור כלל רק צד ניחוש ופחד שניזוקים בהם הגופים החלשים.
אבל לרא"ש – הוי סכנה וכופין להוציא.
כ"כ הרשב"א ונמ"י.
תח"ס: אף לרמב"ם דס"ל אם נישאת לא תצא, דווקא שנשאת בלי לשאול שמראה שאינו חושש. אבל הבא לשאול אף שנשא תצא שגילה דעתו שחושש ויכול להינזק.

הלכות אישות

סימן ט: איזו אשה נקראת קטלנית.

לא תצא

ב"ש(ריב"ש): אפילו התרו בו ב"ד שלא יכנוס אם כנס לא תצא.

2. יש לה כתובה

אם ירצה השלישי להוציא האם חייב לתת כתובה?

לרמב"ם – חייב אף שנודע לו אחר שנשאה שהיא קטלנית, שאין כאן טעות כלל (שהוא רק חשש בעלמא).

ולרא"ש – אם ידע שהיא קטלנית יש לה כתובה, ואם לא ידע אין לה כתובה דהוי מקח טעות.

אבל בבעל שני בכל גוונא יש לה כתובה (אפילו לא ידע שמת בעלה הקודם), ול"א נתגלה הדבר למפרע (אחרי שהשני ימות) שהיא קטלנית, לפי שכתובה והי ממון ובממון הוי ג"פ חזקה.

כ"פ השו"ע – כהרא"ש.

ח"מ וב"ש: קשה שלעניין להוציאה פסק כהרמב"ם שלא תצא, ולעניין כתובה פסק כהרא"ש?

ב"ש – יש להוסיף הגרסה: "אפילו נתקדשה יכנס, וי"א שתצא, ואם הכיר בה...", נמצא שלעניין כתובה הי"א היא דעת הרא"ש.

א"נ אף בגרסה הנוכחית פסק המחבר כשני הדעות:

לעניין כתובה – יאמר הבעל קי"ל כהרא"ש שאין לה כתובה, שזהו מקח טעות.

ולעניין להוציא – יטען הבעל קי"ל כהרמב"ם שאין כופין אותו להוציא.

3. דווקא מיתת עצמם

ח"מ: י"א אלו ס"ל כמ"ד מעיין גורם, א"כ הם גם חולקים ברישא (1א.) "או נתארסה".

או מת בדבר

תה"ד: בדבר וכיו"ב שהיא מכת מדינה אפילו למ"ד מזל גורם לא תלינן בכה"ג במזל שלה.

וכן אם הוא זקן לא תולים במזל שלה.

ב"ש – ואם מתו כל בעליה באותה מיתה יש לחוש.

ט - ב

הרא"ש: **איש שמתו שתי נשיו - אינו מונע עצמו מלישא.**

שמתו שתי נשיו

ח"מ: והוסיף הרא"ש – אפילו מתו שתיהן במיתה אחת, כגון שמתו בהריון.

ולפ"ז: אפשר למ"ד ביו"ד (רסג/ב) דאף באיש חוששים אם שני בניו מתו מחמת מילה שלא ימול השלישי (כמו שחוששים באישה) גם כאן מאחר שמתו שתהין במיתה אחת לא ישא שלישית.

והב"ש – ל"ד, במילה הטעם שהוא מחמת חלישות הוולד לכן תלינן גם בו, משא"כ כאן.

כ"כ ברכ"י – לדחות סברת ח"מ.

[תימה: אפשר שגם כאן שמתו שתי נשיו בלידה הוא מחמת שהוולד גדול שתלוי גם באה?].

שתי נשיו – אינו מונע

רש"ל: ה"ה יותר משתי נשיו שמתו אינו מונע.

כ"כ ב"ש.

אינו מונע

והדרישה מוסיף טעם נוסף לפי הרא"ש – לא שייך באיש מזלו גרם שהרי הוא מפרנס עצמו ואין היא מפרנסת אותו.

[לפ"ז: אם היא מפרנסת אותו, כגון אברך יש לחשוש. וצ"ע].

סימן טו: איסור ערווה דאורייתא ודרבנן.

ובו ל"א סעיפים (יבמות: כא, כב, מט, נד, נה, פז, צג-צו. סנהדרין: נג. סוטה: מג.)

טו - א

1. הטור: אלו שאסורות מחמת ערווה, מהן מן התורה מהן דרבנן. אותן שהן מן התורה, אין קדושין תופסין בהן, ואותן שהם מדרבנן, קדושין תופסין בהם וצריכות גט, וכן המקדש ספק ערווה צריכה גט.

שמדרבנן קידושין תופסים בהם

ד"מ: אם קידשה אחר יש ספק אם צריכה גט משניהם, וה"מ בחייבי לאוין דקי"ל קידושין תופסים בהם ולכן אם קידשה שני יש ספק.

ח"מ – ודוקא שלגבי שני לאו ערווה הוא כלל, אבל אם גם לגבי שני ערווה כמו לראשון לא תפסי קידושי שני.

והב"ש – אף שגם לשני הוי ערווה תוספים קידושי שני וצריכה גט גם מהשני.

טו - ב

אמו וגרורותיה

ת – איסור תורה. ד – איסור מדרבנן.
* - ה נדון שעליו מדברים

1. אמו - אסורה לו מן התורה.

2. אבל אם אמו - אינו אסורה לו אלא מדרבנן, א. וזו אין לה הפסק, אפילו אם אם אם אמו עד מעלה מעלה – אסורה.

ג 3. אם אבי אמו - אסורה לו מדרבנן, היא בלבד.

ד 4. אם אביו - אסורה לו מדרבנן, א. וזו אין לה הפסק אפילו אם אם אם אביו עד למעלה – אסורה

ה 5. אם אבי אביו - אסורה לו מדרבנן היא בלבד.

1. ויקרא (יח/ז-ח): עֶרְוַת אָבִיךָ (זו אשת האב) וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא:

יבמות(כא.): תנו רבנן - מה הם שניות?

2. אם אמו **4.** ואם אביו.

פרש"י: אמו אסורה מהתורה, וגזרו על אם אמו כדי שלא יפגע באמו. וגזרו נמי באם אביו משום אם אמו.

3,5. הרי"ף והרא"ש(ירושלמי): תני בר קפרא

הלכות אישות

סימן טו: איסור ערווה דאורייתא ודרבנן.

מוסיף: אם אבי אביו, ואם אבי אמו.

(שם): א"ר – ארבע נשים יש להן הפסק. נקיט רב בידיה תלת: אשת אחי האם מן האב, ואשת אחי האב מן האם, וכלתו. וזעירי מוסיף אף אשת אבי אמו.

פרש"י: יש להן הפסק שלמעלה מהן ולמטה מהן מותר.

2א. אבל האחרות כגון: אם אמו, אין להם הפסק שלמעלה היימנה עד סוף כל הדורות אסורות.

4א. וכן אם אביו אן אם אם אביו אין להם הפסק.

2א. אין להם הפסק

ב"ש: כיון שיש בדור איסור תורה, היינו אמו, אין לה הפסק.

3. אם אביו אסורה

ב"ש: משום לתא אם אמו. ואף שאין לו אם האם, אם האב אסורה.

וכן כולם: כלת בתו אסור משום כלת בנו, אף שאין לו כלת הבן.

לאפוקי שליטי גיבורים שאוסר רק כשיש לו כלת הבן.

4א. אין לה הפסק

ב"ש: המחבר כתב כגון אם אם אם אביו עד עולם.

ורש"י כתב – אם אבי אבי אביו עד עולם. מ"מ רש"י מסכים למחבר.

טו - ה2

אשת אביו וגרורותיה

1. אשת אביו - אסורה לו מן התורה, א. בין שהיא אשתו מן הנשואין בין מן האירוסין, בין בחיי אביו בין כשמת אביו או גירשה. ב. (אבל אמה מותרת לו). ג. אבל אם אנס אביו אישה - מותרת לו.

ו

2. אשת אבי אביו - אסורה לו מדרבנן, וזו אין לה הפסק, שאשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו.

ז

3.אשת אבי אמו - אסורה לו מדרבנן, היא בלבד (משום גזרת אבי אבי אביו, שלשניהם קוראים אבא רבא). **א. (וי"א דאשת אבי אם אביו אסורה לו** (ת"ה סימן רט"ו).

1. ויקרא(יח, ח): עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא.

א. סנהדרין(נג.): משנה – אשת אם אסורה בין מן הנישואין או הקידושין בין בחיי האב או לאחר מתתו.

ג. יבמות(כא.): אנוסת אביו ומפתת אביו :

✓ת"ק – מתיר. ורבי יהודה – אוסר.

2. יבמות(כא.): שניות... אשת אבי אביו.

פרש"י: ואסורה עד עולם כיון שיש בדורותיו ערווה דאורייתא "אשת אביו".

3. (שם): שניות... אשת אבי אמו.

(שם): אמר זעירי – אשת אבי אמו יש לה הפסק, ולא חיישינן דמיחלף באשת אבי אביו כיון שהוא מדרבנן.

הלכות אישות

סימן טו: איסור ערווה דאורייתא ודרבנן.

כ"פ הרמב"ם הרי"ף והרא"ש – כזעירי.

א. **והרא"מ** – לית הילכתא כזעירי.

אשת אחי אביו וגרורותיה

טו - ח

1. אשת אחי אביו מן האב - אסורה לו מן התורה.

2. אבל אשת אחי אביו מן האם - אינה אסורה אלא מדרבנן.

ט

3. אשת אחי אמו, בין מן האם בין מן האב - אינן אסורות אלא מדרבנן.

1. ויקרא(יח, יד): עֶרְוַת אֲחִי אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹדְתֶךָ הִוא.

יבמות(שם): שניות...

2. אשת אחי אביו מהאם. **3.** ואשת אחי האם מן האב.

אחותו וגרורותיה

טו - י

1. אחותו - אסורה לו מן התורה, בין אחותו מאביו או מאמו, בין אחותו מהנישואין או מהזנות, אפילו בא אביו על הערווה והוליד ממנה בת, אחותו היא וחייב עליה, א. חוץ מאחותו מן השפחה או מעובדת כוכבים.

2. הגה: ונ"ל דלכתחילה אסור לבא עליה, דיש מסתפקים לומר דדוקא מדאורייתא הולד הולך אחר השפחה ואחר העובדת כוכבים, אבל מדרבנן הוי זרעו, לכן יש להחמיר לכתחלה.

3. ויש אומרים דהני מילי בשפחה דעלמא, אבל אם בא אביו על שפחתו והוליד ממנה בת - אחותו היא. (ואפילו אמר שכוון לשם זנות אינו נאמן - או"ז).

יא

4. מותר אדם בבת אשת אביו שיש לה מאיש אחר, ואפילו חורגה (פירוש בת אשת אב) **הגדלה בבית בין האחין מותרת להם, ולא חיישינן למראית העין שנראית כאחותם.**

הלכות אישות

סימן טו: איסור ערווה דאורייתא ודרבנן.

1. ויקרא(יח, ט): עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַת אָבִיךָ אוֹ בַת אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ ל ֹא תְּגַלֶּה עֶרְוָתָן.

יבמות(כב:): בין אחותו מן הנישואין בין מהזנות, אפילו בא על ערווה והוליד ממנה – אחותו מיקרי.

א . (שם): חוץ אחותו מן הגויה והשפחה.

3. √הרי"ף: שפחה – דווקא שפחה דעלמא דומיה דגויה, אבל הבא על שפחתו לא, דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

כ"כ רב נטרונאי גאון – דחשיב ביתו.

כ"ד הרא"ש.

אבל הרמב"ם – אין כל ספק שאין דינה כביתו אלא כשפחה. כ"כ ה"ה.

4. יבמות(כא.): תניא – חורגו (בו אשתו – רש"י) מותר בביתו.

וכן בסוטה(מג:): חורגה אף שגדלה בין האחים מותרת להם לפי שיש קול (שאינה אחותם).

אבל הירושלמי – דווקא כשאין מכירים אותם מותר.

להלכה:

הרא"ש(ר"ח ובה"ג) – כהירושלמי, דווקא כשאין אנשים מכירים אותם, הלא"ה אסור.

√נמ"י(ריטב"א) – כהבבלי, אף שמכירים אותם שרי, כיון שיש קול שאינה אחותם.

כנ"ד הרי"ף רמב"ם והרא"ש.

2. דיש מסתפקים

ח"מ: כ"כ ד"מ(או"ז).

ודעה זו תמוה, שאשתו לא תתייבם (אם אין לו זרע רק זו). וביבמות(כב.) משמע שיש לו בן מהשפחה או גויה זוקק אשתו ליבום.

שפחתו

ח"מ: ואם נשא שפחות לכו"ע מודים שודאי שחררה, ורק כשבא עליה דרך זנות יש מחלוקת.

טו - יב

1. בתו ובת בתו ובת בנו - אסורות לו מן התורה.

2. אבל בת בת בנו ובת בת בתו ובת בן בנו ובת בן בתו - אסורות מדרבנן ואין להם הפסק.

וכן אומר בירושלמי שאברהם אסור בכל נשי ישראל, ושרה אסורה בכל אנשי ישראל. ולהרמב"ם יש להם הפסק.

בתו וגרורותיה

1. ויקרא(יח, י): עֶרְוַת בַּת בִּנְךָ אוֹ בַת בִּתְּךָ ל ֹא תְּגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה.

ואף שביתו לא כתוב בפירוש נלמד מק"ו.

2. יבמות(כב.): תני דבי רבי חייא - שלישי שבבנו, ושבבתו, ושבבן אשתו, ושבבת אשתו – שנייה.

פרש"י: שלישי שבבתו – בת בן בנו, או בת בן הבת.

(שם): שניות דרבי חייא יש להם הפסק או אין להם? הגמרא מביאה ראיה ודוחה אותה.

להלכה:

רמב"ם – לקולא, יש להם הפסק, דספקא דרבנן לקולא.

√והרמב"ן – אין לה הפסק, שהשאלה של הגמרא אינה על "שלישי בבנו ובבתיו" אלא על שאר המקרים.

כ"כ הרא"ש – וכ"ה בירושלמי: אברהם אסור בכל נשי ישראל (משום בתו), שרה אסורה בכל אנשי ישראל.

וכנ"ד הרי"ף. כ"כ הרמ"ה.

טו - יג

בת אשתו וגרורותיה

1. בת אשתו ובת בתה ובת בנה - אסורות לו מן התורה.
א. ודוקא בת אשתו, אבל בת אנוסתו מותרת לו לאחר מיתתה.
ב. (נמ"י: ואפילו בחייה, אם כנס לא יוציא).

יד

2. בת בת בת אשתו ובת בן בן אשתו, אסורות מדרבנן א. ואין להם הפסק. ב. ולהרמב"ם יש להם הפסק.

1. ויקרא(יח, יז): עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֵּה אֶת בַּת בִּנָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא.

א. יבמות(צז.): משנה – נושאין על האנוסה ועל המפותה.

פרש"י: לאחר שאנס ופיתה אישה מותר לשאת ביתה (מאחר) ואחותה ואמא.

גמ: ורמינהו – הנטען מן האישה אסור באמא ובבתה...?

מייר לאחר מיתת אנוסתו (דשוב אין חשש שיזנה גם עם אנוסתו לאחר שנשא ביתה).

2. יבמות(כב.): שניות דרבי חייא – שלישי שבבן אשתו ושבבת אשתו – הוי שניות.

גמ: האם יש להם הפסק?

ב. רמב"ם – פסק לקולא.

א. √הרא"ש – פסק לחומרא.

1א. בת אנוסתו מותרת

ב"ש: ה"ה בת פלגשו אחר מיתתה מותרת לו (נמ"י).

טו - טו

חמתו וגרורותיה

1. אם אשתו ואמה ואם אבי אשתו - אסורות מן התורה.
2. אבל אם אם אשתו ואם [אבי] אם (אבי) אשתו ואם אב אבי אשתו ואם אם (אם) אבי אשתו - אסורות לו מדרבנן.
א. ואין להם הפסק. ולהרמב"ם יש להם הפסק.

1. ויקרקא(יח, יז): עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֵּה אֶת בַּת בִּנָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא.

2. יבמות(שם): רביעית שבחמותו – דינה כשניה.

פרש"י: רביעית שבחמותו – דור רביעי שבחמיו, היינו: אם אם חמיו, והוא דור רביעי לאשתו ואשתו

הלכות אישות

סימן טו: איסור ערווה דאורייתא ודרבנן.

בכלל.

ושבחמותו – אם אם חמותו.

א . **(שם):** שניות מדברי רבי חייא יש להן הפסק?

הרא"ש – לחומרא, והרמב"ם – לקולא.

טו - טז

אחות אב ואחות אם

1. אחות אביו ואחות אמו - אסורות לו מן התורה, בין שהאחות היא מן האב בין שהיא מן האם.

1. ויקרא(יח, יב-יג): עֶרְוַת אֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: עֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה כִּי שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא.

2. יבמות(נד:): ל"ש אחיה מהאב או מהאם

טו - יז

בני/בנות הדודים

1. ירושלמי: מותר אדם בבת אחי אביו ובבת אחי אמו (פירוש בני הדודים),

2. ואחי אביו ואחי אמו מותר באשתו ובבתו.

1.

2.

טו - יח

אשת אחי האב

1. אשת אחי אביו מן האב - אסורה מן התורה.

2. אבל אשת אחי אביו מן האם, ואשת אחי אמו בין מן האם בין מן האב - אינן אסורות אלא מדרבנן.

3. ומכאן ואילך, כגון אשת אחי אבי אביו מן האם (ואשת אחי אם אמו בין מן האב בין מן האם) **- מותרות.**

4. ואשת אחי אבי אביו מן האב, ואחות אבי האב בין מן האם בין מן האב, ואחות אם האם - מותרות. א . **ויש מי - שאוסר באלו.**

הלכות אישות

סימן טו: איסור ערווה דאורייתא ודרבנן.

1. **ויקרא(יח, יד):** "**עֶרְוַת אֲחִי אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹדְתֶךָ הִוא".**
2. **יבמות(כא.):** שניות מד"ס... אשת אחי האב מן האם, אשת אחי האם מן האב.
3. **שם(כא.): א"ר** – ארבע נשים יש להם הפסק: אשת אחי האם מן האב, אשת אחי האב מן האב, וכלתו ואשת אבי אמו – אלו אסורות ולא למעלה מהם.
4. **יבמות(כא:):** אשת אחי אבי האב מן האם, ואחות אבי האב מהו? אמימר הכשיר, ויש חלוקים.

להלכה:

√**תו"ס(ר"ח)** – מותרות. כ"פ שאלתות, כ"ד הרמב"ם.

א. ר"י – אסורות. כ"כ הטור(הרא"ש).

טו - יט

כלתו

1. אשת בנו - אסורה לו מן התורה.

2. ואשת בן בנו - אסורה מדרבנן, ואין לה הפסק עד שתהיה אשת אחד ממנו אסורה על יעקב אבינו.

כ 3. אשת בן בתו - אסורה מדרבנן, ויש לה הפסק.

1. **ויקרא(יח, טו):** "**עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ".**
2. **יבמות(כ"א.):** שניות... כלת בנו וכלת בתו.

פרש"י: כלת בנו – גזרו משום כלתו.
כלת בתו – גזרו משום כלת בנו.

טו - כא

אשת בן אשתו - מותרת לו, ובן אשתו - מותר באשתו.

שם: מותר אדם באשת חרגו, וחורגו מותר באשתו.

טו - כב

1. אשת אחיו, א. בין מן האב בין מן האם, בין מן הנשואין ב. בין מן הזנות - אסורה מן התורה.

1. ויקרא(יח, טז): "עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא".

א. יבמות(נה.): ערוות אשת אחיך – בין מן האם או מן האב.

ב. שם(כב:): אף אחותו מזנות אסורה לו דאורייתא.

ב"י – ה"ה אחיו מזנות דינו כאחיו, ולכן אשת אח זו אסורה מהתורה.

טו - כג

שני חורגין הגדלים יחד בבית - מותר כל א' באשת חבירו, ולא חיישינן למראית העין לומר שנראה כאשת אחיו.

סוטה(מג:): חורגה הגדלה בין האחים – מותרת, ולא חיישינן למראית עין.

ב"י – ממילא משמע שה"ה לשני חורגין הגדלים יחד בבית, כ"א מותר באשת חברו.

לאפוקי הירושלמי – שמתיר רק אם אינו ניכר (שלא גדלו יחד).

טו - כד

1. מותר אדם באשת חמיו. 2. וחמיו מותר באשתו. א. ויש מי שאוסר.

1. יבמות(כא.): מותר אדם באשת חמיו.

אך הירושלמי – אשת חמיו אסורה משום מראית עין.

להלכה:

ר"ת – אסור. כ"כ הרא"ש(ר", ובה"ג).

√**הרי"ף** – מותר. כנ"ד הרמב"ם(שלא הביא לאסור). כ"כ נמ"י(רמב"ן). וכן מנהג ספרד.

2א. בה"ג: חמיו אסור באשתו. וטעמו – כמו שאסור באשת חמותו מחשש למראית עין כן חמיו אסור באשתו שנראה שנושא בתו (בת אשת חותנו).

√**והב"י** – מ"מ אין זה מוכרח, ואף לאוסרים באשת חמיו כהירושלמי י"ל הבו דלא להוסיף עלה.

2א. ויש מי שאוסר

צ"צ: עבר ונשא אשת חמיו ע"פ בעלי הוראה מפורסמים – לא תצא, דלא גרע ממים שאין להם סוף שלא תצא.

ב"ש: אם עבר אדם ונשא "שניות" – תצא, ולא מהני מה שהורו לו דהוי טועה בדבר משנה (שדוקא באשת חמיו לא תצא לפי שיש מקילים, משא"כ בשניות).

ואם נשא שניות ע"פ אונס ועבר האונס – נראה שצריך לגרשה אף שנשאה בהיתר מ"מ אם שעבר האונס אסורה לו. כ"מ מהרמב"ם.
מ"מ לא מוכח.
ת" נו"ב: אשת חמיו יש לחלק, לא אסר הירושלמי אלא כשאשתו חיה שאז חמותו ממש ערווה לכן גזרו באשת חמיו, אבל לאחר מיתת אשתו שאפילו חמותו ממש קליש (לדעת ר"ע) גם הירושלמי מודה שלא גזרו.

מ"מ יש צד להחמיר – שמא חשש מראית עין של הירושלמי כוונתו שיטעו שחמיו הוא אביו ויאמרו זו אשת אב, ועוד שאף לאחר מיתת אשתו יש אוסרים, וכמו רבי ישמעאל דלא קליש איסורא.
ולכן אין להקל.

טו - כה

ירושלמי: **מותר אדם באשת בן אחיו ובאשת בן אחותו.**
(ומותר בבת אחיו ואחותו, ומצוה לישא אותה כדלעיל סימן ב').

טו - כו

1. אחות אשתו אסורה לו מן התורה, כל זמן שאשתו קיימת,
א. לא שנא אם היא אחותה מן האב או מן האם, ב. ואפילו גירש את אשתו. אבל לאחר מיתתה, מותר באחותה.
2. (וכל המגרש, אפילו מחמת קול בעלמא, נאסר בקרובותיה) (ב"י בשם הרשב"א סימן י"ג).

1. ויקרא(יח, יח): וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹ֨תָהּ לֹ֜א תִקָּ֗ח לִצְרֹ֤ר לְגַלֹּ֨ת עֶרְוָתָ֜הּ עָלֶ֗יהָ בְּחַיֶּֽיהָ׃".
א. יבמות(צו.): ל"ש אחותו מן האב או מן האם.
ב. יבמות(מט.): עליה בחייה – אף שיגרשה אסור באחותה. אבל לאחר מיתת אשתו אחותה מותרת לו.

1. שאשתו קיימת
ת' מגיד משרים: נשא אישה ונעשית טריפה, כגון שניקב קרום המוח שלה, וקידש אחותה, האם מקרי בחייה או שמא כיון שטריפה לא חייה לא מקרי בחייה?
פת"ש – ול"נ פשוט דמקרי בחייה ולא תפסו קידושין.

טו - כז

1. קידש אשה והלכה למדינה אחרת, ובאו עדים והעידו שמתה, ונשא את אחותה ואחר כך נודע שלא מתה - אסור בשתיהן וצריכות שתיהן גט ממנו, וכל הדרכים השנויים בפרק האישה רבה (ובפרק ו' הזורק) **נוהגין בהם. ואם מתה אחת מהן - מותר בחברתה.**
2. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת, ובאו עדים והעידו שמתה, ונשא אחותה ואח"כ נודע שלא מתה - אין אחותה צריכה ממנו גט ואשתו מותרת לו ומותר בקרובות שנייה, ושנייה מותרת בקרוביו, ואם מתה ראשונה מותר בשנייה.
א. וכן שאר העריות שנשאן בחזקת היתר, ונמצאו ערווה - אינן צריכות גט, שאין קידושין תופסין בעריות.
3. (וכן כל זנות שמזנה עם הקרובות הנאסרות עליו מחמת אשתו - אין אוסרין אשתו עליו

הלכות אישות

סימן טו: איסור ערווה דאורייתא ודרבנן.

א. ומותר בקרובות שנייה (טור). **ב. ומיהו אם הקרובה רגילה לבא אצלו ע"י אשתו - כופין אותו לגרש אשתו** (הגהות אלפסי שם).

1. ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט, שמא יאמרו: 'תנאי היה באירוסין, וכדת נשא אחותה', והואיל ויצא אחותה בגט, אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה, כדי שלא יאמרו: 'נשא אחות גרושתו'.

אבל כשהלכה אשתו הנשואה - אין לחוש לכך שיאמרו 'תנאי היה לו בנשואין', דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, הילכך כולי עלמא ידעי דנשואי שניה אינם כלום.

2. יבמות(צד.): משנה – מי שהלכה אשתו למדינת הים ובאו ואמרו לו 'מתה אשתך' ונשא אחותה, ואח"כ באה אשתו – מותרת לחזור לו, והוא מותר בקרובות השנייה והיא מותרת בקרוביו. ואם מתה ראשונה מותר בשנייה.

פרש"י: מותרת לחזור לו – שקידושי שנייה אינם כלום והי כזנות, וכתב "ושכב איש אותה" (בסוטה), שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה.

מותר בקרובות השנייה – לישא ביתה, דקי"ל נושאין על האנוסה והמפותה.

א. (שם): תנא – כל העריות האמורות בתורה, אין צריכות ממנו גט (אם נשאן בטעות) חוץ מאשת איש שנישאת ע"פ ב"ד.

ור"ע – מוסיף אף אשת אח ואחות אישה.

כ"כ רי"ו – על העריות אם נישאו לאסור להן א"צ גט חוץ מ –

א. אשת איש שנישאת ע"פ ב"ד ואח"כ בא בעלה.

ב. ארוסת אחיו שנשיאת ע"פ עדים שמת אחיו ואח"כ בא אחיו.

ג. הלכה ארוסתו למדינת הים ושמע שמתה, ונשא אחותה, ואח"כ באה ארוסתו צריכה גט.

כל אלו צריכות גט אע"פ שהן ערווה.

גמ': המשנה איירי גם בדוגמא שאחות אשתו נשואה והלכו אשתו וגיסו למדינת הים ושמו ששניהם מתו והלך ונשא אחות אשתו, ואח"כ באו שניהם.

והמשנה קמ"ל שאף שגיסו נאסר באשתו הוא מותר באשתו.

נאמר שהמשנה דלא כר"ע, שלפי ר"ע אף בשאר עריות א"צ גט, מי שנשא אחות אשתו צריכה גט, וכיון שצריך לגרשה נמצא אשתו אחות גרושתו ואסורה לו.

1. את"ל אפילו ר"ע, הרי כבר נאמר דמיירי **שקידש** אישה (ולא נשא) והלכה למדינת הים... שאז אנשים אומרים בודאי הקידושין היו על תנאי ולא נתקיים התנאי ולכן קידש כהלכה את אחותה. משא"כ בנישואין שאין לומר שהיה על תנאי שאין אדם עושה בעילתו זנות.

להלכה:

√**הרי"ף** – הלכה כר"ע (לפי שהמשנה כמותו) שאם רק **קידש** אישה והלכה למדינת הים ונשא אחותה, ואח"כ חזרה ארוסתו – אסור בשניהם וצריך גט לשניהם.

כ"פ הרמב"ם.

ואע"פ שהרא"ש – תמה על הרי"ף שפסק כיחיד (ר"ע) מ"מ לבסוף הביא ראיה שהלכה כר"ע.

3. שם(צה.): תניא - "ושכב אישה אותה" (בסוטה) שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה.

הטור: ולכן אין זנות שהוא מזנה עם אחות אשתו אוסרת את אשתו עליו.

א. הג' אלפסי: אם זינה עם חמותו אין אשתו נאסרת עליו. ואם חמותו היתה רגילה לבוא אצלו ע"י אשתו מוציאים את אשתו ממנו.

ד"מ – משמע שאין לחלק בין חמותו לשאר עריות.

1. ובאו עדים

ב"ש: דווקא שני עדים, אבל עד אחד אינו נאמן שמתה אשתו שישא אחותה.

וגם אין עד אחד נאמן שמתה אשתו שישא אישה אחרת משום חרם רבנו גרשום.

2. מותר בקרובות השניה

ב"ש: כגון לישא בתה.

ומותר בקרובותיה

ב"ש: כתב הפרישה – דווקא לאחר מות השניה (שאז אין חשש שיזנה עם השניה) אבל בחייה – אסור.

וכמו שהתיר (סי"ג) לשאת בת אנוסתו רק לאחר מיתת אנוסתו. כ"כ הב"ח וכן נראה.

והט"ז – מותר אף בחייה, ול"ד לסי"ג ששם יש חשש זנות, אבל כאן שנשא בטעות אין חשש זנות.

כ"כ מל"מ – ול"ד לסי"ג משני טעמים –

א. שאני הכא שהיו שוגגים (שחשב שמתה הראשונה) ולכן לא גזרו חכמים.

ב. כאן ממילא באה השניה לבקר אחותה ויש חשש זנות, ואם נאסור בתה לא העלנו כלום.

3א. רגילה לבוא אצלו... כופין לגרש

ב"ש: חולק, לא כופין להוציא שהרי כתב נמ"י כל אלו דתנן "לא ישא" אם כנס לא יוציא, שהרי אין חשש איסור בגופן אלא חשש שתזנה עמו.

כ"כ הט"ז.

ופת"ש(מל"מ) – גם תמה על הרמ"א, שהרי שלטי גיבורים אסרו רק בחמותו שהיא רגילה לבוא לביתה ולא בשאר עריות.

טו - כח

1. הלכה אשתו ובעל אחות אשתו למדינה אחרת, ובאו ואמרו לו: 'מתה אשתך ובעל אחותה', ונשא אחות אשתו, ואח"כ באו אשתו וגיסו - אחות אשתו צריכה ממנו גט, לא שנא נשאת לו על פי ב' עדים או על פי עד אחד, ואסורה לגיסו ואשתו אסורה עליו, לא שנא היתה נשואה לו או ארוסתו.

2. הגה – *פסקי מהרא"י:* ואם בא בזנות על אחות אשתו, ומתה אשתו וגיסו אחר כן - י"א דאסור לישא אח"כ אחות אשתו, דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל, אע"פ שהיתה אסורה עליו בלאו הכי. (ועיין לקמן סימן קע"ח/יט).

1. יבמות(פז:): משנה – ניסת שלא ברשות ב"ד (אלא ע"פ ב' עדים) – מותרת לחזור לו (שהרי היא אנוסה).

נסית ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקורבן, שלא ע"פ ב"ד תצא וחייבת קורבן.

יבמות(צד:): משנה – הלכה אשתו וגיסו (בעל אחות אשתו) למדינת הים ואמרו לו שמתה אשתו וגיסו ונשא אחותה. ואח"כ חזרו - אשתו מותרת לו.

א"ר יוסי: כל הפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו, וכל שאין פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו.

גמ': מאי קאמר רבי יוסי?

א"ר אמי – ארישא (פז:) ניסת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מהקורבן, ע"פ עדים תצא וחייבת בקורבן (ומותרת לבעלה).

וקאמר ת"ק: ל"ש ע"פ עדים שאשת גיסו מותרת ול"ש ע"פ ב"ד שאשת גיסו אסורה, אשתו מותרת לו.

וקאמר רבי יוסי: ע"פ ב"ד שאשת גיסו אסורה גם אשתו אסורה. ע"פ עדים שאשת גיסו מותרת גם אשתו מותרת.

ורבי יצחק נפחא – אסיפא קאי, כשהלכו אשתו וגיסו או ארוסתו וגיסו למדינת הים...

ת"ק ס"ל: ל"ש אשתו וגיסו ול"ש ארוסתו וגיסו, אשתו מותרת, אשת גיסו אסורה.

ורבי יוסי קאמר: **אשתו** וגיסו – אשת גיסו מותרת (שאין לומר שתנאי היה בנישואין) אשתו גם מותרת.

אבל **ארוסתו** וגיסו - אשת גיסו אסורה לו, מפני שיאמרו תנאי היה באירוסין אם הראשונה ולא התקיים ולכן נשא אחותה לפי הדין (שאינה אחות אשתו) ועכשיו צריכה גט, לכן אסורה לגיסו (בעלה הראשון). ולכן גם אשתו אסורה לו משום אחות אישה.

פרש"י: אשתו וגיסו – שאין לומר תנאי היה בנישואי אשתו ראשונה, והכל יודעים שנישואי שנייה היו טעות, ולא יאמרו על אחות אשתו שגירשה בעלה ונשאה זה, שאף אם יגרשנה בעלה אסורה לזה משום אחות אשתו. ויודעים שהעדים הטעו אותו – לכן אינו פסול ע"י גיסו (ומותר באשתו, שאין לומר שגירשה ועכשיו מחזירה לאחר שנישאה לאחר).

ארוסתו וגיסו **–** שי"ל שתנאי היה לו בקידושין ולא נתקיימו, ולכן נשא אחותה (אשת גיסו), ונישואי שנייה נישואין גמורים וצריכה גט. ואם תחזור לבעלה (לגיסו) יאמרו מחזיר גרושתו משנישאת – נמצא פסול ע"י גיסו (שגיסו אסור באשתו) לכן גם הוא אסור באשתו.

ולת"ק שגם אוסר בנישאת ע"פ עד אחד, לא משום שיאמרו "מחזיר גרשותו" אלא קנסוה רבנן דלא דייקא

שפיר.

[**סיכום:** דעת רבי יוסי

רבי אמי – נישאת ע"פ ב"ד (כלומר בעד אחד) – אשתו ואשת גיסו אסורות. נשיאת ע"פ ב' עדים - מותרות.

ר' יצחק נפחא – **ארוסתו** וגיסו שהלכו למדינת הים... שנהן אסורות.

אשתו וגיסו שהלכו למדינת הים – שניהם מותרות].

א"ר א"ש: הלכה כרבי יוסי.

א"ל אביי: מי אמר הלכה כרבי יוסי לפי ר' יצחק נפחא שמא לפי רבי אמי?

כלומר:

לפי רבי אמי – ע"פ עד אחד שניהם אסורות, ואפילו נשואה וכ"ש ארוסה.

ולפי רבי יצחר נפחא – בארוסה שניהם אסורות. ובנשואה שניהם מותרות.

ז"א: בכל גוונא שנהן אסורות אא"כ ע"פ ב' עדים ואשתו נשואה (ולא ארוסתו).

כ"ד הראב"ד – כשנשא אשת גיסו ע"פ עדים ואשתו נשואה לו – שניהם מותרות לבעליהן.

√**הרי"ף והרא"ש:** הגמרא הסתפקה אם הלכה כרבי יוסי לפי רבי יצחק נפחא או לפי רבי אמי, ומספק מחמירים כרבי אמי לאסור אשת גיסו לגיסו, וצריכה ממנו גט (ולכן גם אשתו אסורה עליו).

הרא"ש – אף שבשני עדים מתיר רבי יוסי, אנו לא קי"ל כר"ש שמתיר לחזור לאשתו, אלא בכל גוונא אסורה.

הרא"ש: ואף שבאישה שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה שמת, אפילו בשני עדים, אסורה על בעלה, ולא אומרים שהיתה אנוסה! לפי ששיך לומר שגירשה בעלה ונשאה האחר, ועכשיו בעלה מחזיר גרושתו.

משאכ"כ באחות אשתו לא שייך שיגרש אשתו ונשא אחותה, לפי שהיא אחות אשתו שאסורה לו.

1. אחות אשתו צריכה גט

פרישה: אף כשבאה אשתו עם גיסו שאין לחשוש לכלום, מ"מ חששו - שפעמים יבוא גיסו לבד שאז יש חשש שיאמרו שזה גירש אשתו ונשא אחות אשתו לפי שסבר שאשתו מתה, ולכן אחות אשתו צריכה גט, ואף שתבוא אשתו אח"כ כיון שכבר נתן גט לאחותה נאסרה אשתו עליו, כי הרואה שגירש אחותה לא יודע שזו אשתו הראשונה ויאמר שעכשיו נושא אחות גרושתו (הרא"ש).

כ"כ הט"ז.

ל"ש היתה נשואה

ב"ש: אף שבסעיף קודם (סכ"ז) בנישואים מותרת! שאני התם דמיירי שאחות אשתו פנויה שאין חשש שמא יאמרו נושא אחות גרושתו (שהרי אין כאן גט), שהרי לפני בוא אשתו אינו חייב לגרש אחותה, וכשתבוא אשתו יתברר שהיתה טעות.

אבל כאן שנשא אשת גיסו יש חשש שיבוא גיסו תחילה ויצטרך לתת לה גט כנ"ל.

2. אסור לישא אחות אשתו

ברכ"י: אם שידך אישה אין ראוי לבטל השידוך לקחת אחותה אף שלא היו בה קידושין בראשונה, שהרהורי עבירה (שאח"כ ימשיך להרהר גם בראשונה, שהרי יפגוש אותה כשתבוא לבקר את אשתו שהיא אחותה) קשים מעבירה (כלי יקר שמואל).

טו - כט

אמרו לו: מתה אשתך, ונשא את אחותה ואחר כך אמרו לו: קיימת היתה, ומתה - הוולד הראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר.

שם(צד:): משנה - אמרו לו מתה אשתו ונשא את אחותה, ואחר כך אמרו לו קיימת היתה ומתה - הוולד ראשון ממזר והאחרון אין ממזר.

טו - ל

1. הכל ת' הרא"ש: מי שהיתה לו פילגש ולא הועד שקדשה, מותרת בקרוביו.
2. אבל אם יש עדים שאמרה האישה: 'קדשני בפני שני עדים' - נאסרה לקרוביו.
א. אבל אם אמרה: 'קדשני' סתם, ולא אמרה: 'בפני שני עדים' - אין בדבורה כלום.

טו - לא

הר"ש בן הרשב"ץ: המקדש אשה ונתבטלו הקידושין מפני שהיו על תנאי ולא נתקיים התנאי, או שקידש בתו שלא מדעתה ונמצאת בוגרת - מותר בקרובותיה.
(ודוקא אם נתבטלו הקידושין בלא גט, אבל אם נתן גט - אסור בכל קרובותיה, כמו שנתבאר).

עריות מהתורה ושניות

סימן טז: איסור עובדת כוכבים ושפחה.

ובו ו' סעיפים (יבמות: צט. סנהדרין: פא. תמורה: כט. ע"ז: לו. ברכות: נח. ערובין: יט)

טז - א

1. ישראל שבעל עובדת כוכבים, דרך אישות, או ישראלית שנבעלה לעובד כוכבים (דרך אישות) **- הרי אלו לוקין מן התורה, שנאמר: "לא תתחתן בם"** (דברים ז, ג) **א. (ויש חולקין בזה).**

2. אבל הבא על העובדת כוכבים דרך זנות, במקרה - חייב עליה מדרבנן משום עובדת כוכבים ומשום זונה והיו ומכין אותו מכת מרדות.

3. ואם ייחדה לו בזנות - חייב עליה מדרבנן משום נדה, שפחה, עובדת כוכבים, זונה.

א. תמורה(כט.): ואם היה כהן, אפילו בא עליה דרך מקרה - לוקה מן התורה משום זונה.

1. ע"ז(לו:): גזרו על בנותיהם. בנותיהם דאורייתא, דכתבי: "לא תתחתן בם"?
דאורייתא – דרך אישות, חתנות. וגזרו חכמים – אך דרך זנות.

√**כ"פ הרמב"ם:** ישראל שבעל עובדת כוכבים, דרך אישות, או ישראלית שנבעלה לעובד כוכבים (דרך אישות) - הרי אלו לוקין מן התורה, שנאמר: "לא תתחתן בם".

ב"י – דס"ל לרמב"ם דל"ש בין ז' עממים או שאר גויים (כר"ש יבמות עו.) – בגיותן יש איסור דאורייתא "לא תתחתן בם" (כל"ק דרבא שם שבגיותם שייך לא תתחתן).

א. אבל הטור – חולק בתרתי –
(א). רק בז' עממים שייך איסור ולא בשאר עמים (כרבנן שחולקים על ר"ש).
(ב). בגיותן לא שייך "לא תתחתן" אלא רק לאחר שהתגיירו עובר על "לא תתחתן" (כל"ב דרבא שם).

2. ברכות(נח.): רבי שילא חזייה להוא גברא דבעל גויה – נגדיה.

3. ע"ז(לו:): המייחד גויה דרך זנות ב"ד שלך חשמונאי גזרו שחייב משום נשג"ז (נדה, שפחה, עובדת כוכבים, זונה).

2. חייב עליה מדרבנן

ב"ש: ואם יש לה בעל יש איסור דאורייתא, היינו עשה של "ודבק באשתו".
מיהו ברכ"י – מהרמב"ם משמע שמהתורה אין להם אישות כלל.

3א. מן התורה משום זונה

ב"ש: כ"כ הרמב"ם וסמ"ג.
אבל התו"ס והרא"ש – ס"ל דווקא כשנבעלה קום חייב הכהן משום זונה, וב"ד של חשמונאים גזרו אף שלא נבעלה שחייב משום זונה [כלומר החיוב משום זונה מדרבנן].

טז - ב

1. הבא על הגויה, אם לא פגעו בו קנאים ולא הלקוהו בית דין,

הלכות אישות

סימן טז: איסור עובדת כוכבים ושפחה.

א. סנהדרין(פא:): הרי עונשו מפורש בדברי קבלה שהוא בכרת, שנאמר: "כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר... יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ולא יהיה לו ער ועונה" (מלאכי ב, יא-יב)**. אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים.**

2. הגה – רא"מ: ועוון זה יש בו הפסד שאין בכל העריות - שבנו הבא מן השפחה ומן הכותית אינו בנו, משא"כ בשאר עריות.

רא"מ: הבא על העובדת כוכבים בפרהסיא, שדינו שקנאים פוגעים בו, כמו שיתבאר בחושן המשפט סימן תכ"ה/ד - הוא בכלל עריות ודינו ליהרג ולא יעבור (ב"י בשם א"ח בשם הרמב"ם), כמו בשאר עריות, כמו שנתבאר ביורה דעה סימן קנ"ז.

1. סנהדרין(פא:): הבועל ארמית קנאין פוגעין בו.

טור ע"פ הגמרא – ויש בזה כמה תנאים :

- אין רשאין לפגוע בו אלא בשעת תשמיש ממש.
- אם בא לב"ד אם לפגוע בבועל לשאול אין מוחין בידו.

ערובין(יט.): אברהם אבינו אינו מניח לשום ישראל מהול להיכנס לגיהינום, חוץ מהבא על הגויה, לפי שמחמת אותה עבירה ערלתו נמשכת ואינו ניכר שהוא מהול.

הרמ"א חו"מ(תכה/ד): ואם רדף אחר ערווה ותפס ושכב עמה, כיון שהערה בה, אף על פי שלא גמר ביאתו, אין ממיתין אותו עד עמדו בדין.

1. ולא הלקוהו

ח"מ: משמע שהעונש רק בדבר האסור מהתורה, כגון דרך אישות או פרהסיה.

והב"ש(דרישה והב"ח) – אפילו בצנעה דינו בכרת אם לא הלקוהו.

טז - ג

שפחה שהוטבלה לשם עבדות - אסורה לבן חורין. אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו. והבא עליה - היו מכין אותו מכות מרדות.

רמב"ם: העבדים שהטבילו אותם לשם עבדות וקבלו עליהם מצות, שהעבדים חייבים בהם – יצאו מכלל העכו"ם ולכלל ישראל לא באו.

לפיכך השפחה אסורה לבן חורין אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו והבא על השפחה מכין אותו מכת מרדות מדברי סופרים שהרי מפורש בתורה שהאדון נותן שפחה כנענית לעבדו העברי והיא מותרת לו שנאמר אם אדוניו יתן לו אישה.

נמצאנו למדים: שלדעת הרמב"ם איסור שפחה מדרבנן.

אבל האונקלוס ס"ל שאיסורו מהתורה שתרגם "לא תהיה קדשה".

מכת מרדות

ב"ש: הרמב"ם ס"ל שאינו אסור מהתורה, שהאזהרה "לא תהיה קדשה" הוא הבא על הפנויה בת ישראל בזנות.

אבל האונקלוס – ס"ל שאסור מהתורה.

כ"ד התו"ס רש"י והר"ן.

טז - ד

או"ח(האונקלוס): הנתפש עם שפחתו - מוציאין אותה ממנו ומוכרים אותה, ומפזרים דמיה לעניי ישראל, ומלקין אותו, ומגלחין שערו, והיו מנדין אותו שלשים יום.

הלכות אישות

סימן טז: איסור עובדת כוכבים ושפחה.

טז - ה

רמב"ם ממשנה יבמות(63:): **נתערב ולד ישראלית בולד שפחה - הרי שניהם ספק. וכל אחד מהם ספק עבד. וכופין בעל השפחה ומשחרר את שניהם.**
ואם היה הבן ההוא בן האדון של העבד - כשיגדלו ישחררו זה את זה ויהיו מותרים לבא בקהל.

טז - ו

רמב"ם: **היו התערובת בנות - הרי שתיהן ספק שפחות. והבא על כל אחת מהן - הרי הוולד ספק. וכן אם נתערב ולד עובד כוכבים בולד ישראל, מטבילין את שניהם לשם גירות, וכל אחד מהם ספק גר.**

שתיהן שפחות

ה"ה: אבל אין כופין האדון לשחררן, שהרי אינן מצוות על מצוות פריה ורביה.
מיהו לא יכול להשתעבד בהן, אא"כ אחת משפחתו ואחת ביתו שאז ממ"נ יכול להשתעבד בהן.

ספר גר

ב"ש: נ"מ שאסור בממזרת, ובנקבה אסורה לכהן.

סימן י: איזו גרושה מותרת לחזור לבעל.

ובו ז' סעיפים

(סוטה: יח. יבמות: יא, כה. גיטין: מה, מו. נידה: יב)

י - א

1. המגרש את אשתו, ואח"כ זינתה - מותרת לחזור לבעלה.

א. הגה: וכן אם זנתה עם הראשון, ונתקדשה לשני, וגירשה - מותרת לחזור לראשון, אפילו היתה מיוחדת לו תחילה (תשובת הרא"ש כלל נ"ד ומהר"ם פאדווה סימן י"ט).

2. אבל אם נתקדשה לאחר וגירשה, או מת, אסורה לחזור לראשון.

א. ואפילו לא נתגרשה רק מכח קול בעלמא (הרא"ש כלל ה').

ב. (ועיין לעיל סימן ו/א. מ"ו/ה, ו).

1. דברים (כ"ד, א-ד): כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר: וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: **לֹא יוּכַל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה** אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמָּאָה כִּי תוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי ה'.

סוטה(יח:): משנה - ... נסתרה לאחר ונטמאת ואחר כך החזירה, לא היה מתנה עמה.
זה הכלל, כל שתבעל ולא היתה אסורה לו, לא היה מתנה (משביעה) עמה.

פרש"י: ונטמאת – אחר גירושה, שאינה נאסרת עליו לחזור לו, אא"כ נישאת ע"י קידושין.

הרי"ף והרא"ש: טעמו דכתיב "**והיתה** לאיש אחר" דהיינו קידושין, אבל מזנה אין איסור להחזירה.

א. **מהר"ם פדואה:** ה"ה זינתה עם ראשון (פירוש זינתה לפני נישואין אחר אחד) או שהיתה פילגשו, ונישאה לאחר וגירשה – מותרת לחזור לראשון.
וכ"ה בת' הרא"ש.

2. יבמות(יא:): רבי יוסי בן כיפר אומר משום ר"א המחזיר גרושתו מן הנישואין אסורה, מן האירוסין מותרת.

√ **וחכ"א** – אחת זו ואחת זו – אסורה.

א. **ת' הרא"ש:** אישה שיצא עליה קול שלא בב"ד שנתקדשה והכריחהו קרוביה לתת גט לחומרה, ונשאת לאחר ונתגרשה ורוצה לחזור לראשון?
תשובה: אסורה, אף שנתגרשה מהראשון לחומרה. שאנשים לא יודעים זאת, ואף אם יכריזו שלא היתה צריכה גט יהיו ששמעו על הגט ולא שמעו ההכרזה.

ב. **הרמ"א(ו/א):** ... ואפילו לא נתגרשה רק משום קול קידושין בעלמא, אע"פ שהוא ברור שאין ממש באותן קידושין ואין נותנין גט רק מכח חומרא בעלמא, אפילו הכי פסולה לכהונה (תשובת הרשב"א).

שו"ע(מו/ה): יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני, ובא אחר וקדשה בפנינו, בודקים על קדושי ראשון שהם בקול, אם באו עדים ברורים בראיה ברורה שהיא מקודשת לראשון, אין קדושי שני כלום. ואם לאו, מגרש ראשון שקדושיו בקול, ונושא שני שקדושיו ודאי.
ואם גירש השני, לא יכנוס ראשון, שמא יאמרו: החזיר גרושתו מן הארוסין אחר שנתארסה לאחר. ואם כנסה שני קודם שגירש ראשון, הרי זו אסורה עליו עולמית, אף לאחר שגירש ראשון (ועיין לעיל סי' ל' סעיף ד'):

שו"ע(מו/ו): יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני, ויצא קול אחר במותו שהיא מקודשת לאחר, אחד מגרש ואחד כונס, בין ראשון בין אחרון.

1. המגרש את אשתו וזינתה

ברכ"י: יש להסתפק באישה שנתגרשה בגט שכשר מהתורה ופסול מדרבנן, והלכה וזינתה:

הלכות אישות

סימן י: איזו גרושה מותרת לחזור לבעל.

האם דינה כגרושה ומקרי זנות אחר גירושין שמותרת לחזור לבעלה.
או נקראת "ונטמאת" כיון שעדיין קשורה בבעלה ואסורה לחזור אליו?
ונראה שמותרת לחזור לבעלה.

מותרת לחזור

ב"ש: דכתיב "והלכה והיתה לאיש אחר" והיתה היינו שקידושין אוסרים ולא זנות.

י - ב

1. חרש שגירש ברמיזה והלכה ונתקדשה לחרש אחר, ואין צריך לומר לפקח - אסורה לחזור לבעלה החרש.

א. אבל אשתו של פקח שנתגרשה, והלכה ונשאת לחרש, ונתגרשה - מותרת לחזור לבעלה הפקח.

ב. (וע"ל סימן קי"ט אם מותר לדור עמה בחצר לאחר שגירשה).

1. רמב"ם: חרש שגירש ברמיזה והלכה ונתקדשה לחרש אחר, ואין צריך לומר לפקח - אסורה לחזור לבעלה החרש.

ה"ה – טעמו, תקנו חכמים נישואין לחרש, ולא יפה כוחו מכח פיקח שגירש ונישאת לכיו"ב שאסורה להחזירה, כן הוא בחרש.
לפ"ז: שוטה שלא תקנו חז"ל נישואין (כמ"ש מד/ב) אם נישאת לפקח מותרת לחזור לשוטה.

א. המשך הרמב"ם: אבל אשתו של פקח שנתגרשה, והלכה ונשאת לחרש, ונתגרשה - מותרת לחזור לבעלה הפקח.

ה"ה – טעמו, נישואי חרש דרבנן, ולא תקנו רבנן נישואין להרע כוחו של פקח.
ולפ"ז: אם גירש אשתו ונישאת למי שנישואיו דרבנן מורת לחזור לראשון.

ח"מ: ה"ה ליתומה בחיי אביה (שאביה קדשה מדאורייתא ונתגרשה) שנישאת לאחר (שנשואה דרבנן) ונתגרשה מותרת לחזור לראשון (שאין כוח בקידושי השני שהם מדרבנן לאסור על בעלה הראשון שנישואיו מהתורה).

ב. שו"ע(קיט/ז): מי שגירש אשתו מן הנשואין, לא תדור עמו בחצר, שמא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן, לא תדור עמו במבוי. וכפר קטן נידון כמבוי.
הגה - ואם נשאת לאחר, אפילו בישראל, לא תדור עמו במבוי (טור). וכל זה במבוי סתום, אבל במבוי מפולש שדרך רבים עובר ביניהם, מותרים לדור (ב"י בשם הר"ן שכ"כ בשם התוספות).

י - ג

1. המוציא את אשתו משום שם רע שיצא עליה, או מפני שהיא נדרנית, או מפני שהיא איילונית - לא יחזור.

2. וי"א דווקא בדאמר לה: 'מפני כך אני מוציאך', וכפל דבריו לומר: 'אלמלא כך לא הייתי מוציאך', אבל אם לא כפל דבריו - יכול להחזירה.

א. וי"א שאם אמר לה: 'מפני כך אני מוציאך', אף ע"פ שלא כפל דבריו - אינו יכול להחזירה.

ב. ויש מי שאומר שאפילו לא אמר לה: 'מפני כך אני מוציאך' - לא יחזיר.

1. גיטין(מה:): משנה – המוציא את אשתו משום שם רע או משום נדר (שנדרנית היא) – לא

יחזיר.

פרש"י: שם רע – שיצא עליה לעז זנות.
משום נדר – שנדרה, ואמר אי אפשר באישה נדרנית.
לא יחזיר – אפילו נמצאו הדברים שקר.

ג"מ: א"ר יוסף מניומי אר"נ – והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך. קסבר טעמא (שלא יחזיר) משום קלקולא. ולכן: אם אמר, שאז יכול לקלקלה – לא יחזיר. ואם לא אמר שאז אין יכול לקלקלה – יכול להחזיר.

איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן - צריך שיאמר לה 'הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך, ומשום נדר אני מוציאך' - קסבר טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים, הלכך צריך למימר לה הכי.
תניא כלישנא קמא, ותניא כלישנא בתרא...

פרש"י: משום נדר אני מוציאך – רק כשאמר אסרו חכמים להחזיר, אבל לא אמר מותר להחזיר.
משום קלקולה – שמא יקלקלנה לבעלה החדש, שיאמר אילו ידעתי שהדברים בדאים אפילו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשך, ולכן אמרתי כן בשעת גירושין שמפני כך אני מגרשך, ונמצא הגט בטל ובניה משני ממזרים.
לפיכך אומרים לו קודם גירושין – הוי יודע שלא תוכל להחזירה עולמית, דשוב אין נאמן לומר כן, שגילה דעתו שאינה חביבה עליו (שלא חש להמתין לברר).
לא מצי מקלקלה – שהרי לא אמר כן בשעת גירושין ולכן יכול להחזיר.
צריך שיאמר – חכמים תקנו שיאמר כן (כדי להרתיע את הפרוצות והנדרניות). מיהו בין כך ובין כך לא יחזיר (שקנסו לנשים אלו).

[**סיכום: גרש משום שם רע, משום נדר**
לפי ל"ק – אם אמר בשעת גירושין שמגרש בגלל זה אסור להחזיר, לא אמר יכול להחזיר.
לפי ל"ב – בכל גוונא לא יחזיר עולמית].

להלכה:

√**הרי"ף:** פסק כל"ק.
כ"פ הרא"ש: שהרי באיילונית לא שייך טעם ל"ב (שהרי היא לא אשמה שהיא איילונית).
כ"פ הרשב"א וה"ה(רמב"ן).

2. גיטין(מו:): משנה - המוציא את אשתו משום איילונית: רבי יהודה אומר - לא יחזיר. וחכמים אומרים – יחזיר.

גמרא למימרא דרבי יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא?
אמר רבא: רבנן ס"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול, וכיון שלא כפל תנאו יחזיר.

√**כ"פ הרא"ש** – שאם לא כפל תנאו יכול להחזיר.
כ"כ הרמב"ם בפירוש המשניות.

א. אבל הרמ"ה – אף שלא כפל דבריו אין יכול להחזיר. וכ"ד הרי"ף.
ומה שאמר רבא שכפל תנאו, שאל"כ יכול לחזירה!
וי"ל: שבשניהם מיירי שלא כפל אלא שלעיל הזכיר סיבת הגירושין (לכן לא יחזיר) ובאיילונית לא הזכיר הסיבה (ולכן יחזיר).

ב. ורמב"ם שילב שני הלשונות (ל"ק ⊥ א"ד)

ה"ה – שפסק כא"ד לחומרא שאפילו לא אמר משום שם רע לא יחיזר משום פרוצות.
ופסק גם כל"ק שחייש לקלקולה כשאמר לה, דס"ל שא"ד מוסיף על ל"ק לחומרא ואין כאן מחלוקת.

2. מפני כך אני מוציאך

באה"ט(הר"ם אלשיך): דווקא שאמר בשעת נתינת הגט, אבל קודם – לא מהני ויכול להחזירה. כ"כ כנה"ג.

כשהרו ב"ד להוציאה

ת' נו"ב: דווקא שלא נאסרה ע"י ב"ד והוא עצמו מוציאה, אבל כשהורה ב"ד לגרשה שאז מחויב לגרשה, אף שלא אמר – אין יכול להחזירה (שזה יותר משאמר שמגרשה משום שם רע, ועדיף מכפל דיבורו), דאנן סהדי שמפני שם רע גרשה.
כ"כ ישועות יעקב – אם הסכימו ב"ד לגרשה משום קול ואחר שגירשה נודע שהיה שקר אף שלא אמר לא למה מגרשה – לא יכול להחזירה.
והב"מ וחת"ס – תמהו על ת' נו"ב (שכל הורת ב"ד א"צ שיאמר לה ואין יכול להחזירה).
והראיה: מהר"ן שכתב ג' דינים בהלכה זו –
א. כאשר כופים להוציא אפילו אמר בפירוש שמוציא משום כך – יכול להחזירה, שהרי לא יכול לטעון שאם היה יודע לא היה מגרשה, שהרי בע"כ גירשה.
ב. כאשר אסורה עליו אך אין כופין אותו להוציא, אף בלא אמירה אסור להחזירה.
ג. כשאין איסור רק חשש לשם רע, אם אמר אסור להחזירה, ואם לא אמר – יכול להחזירה.
ואם כן קשה על הנו"ב אם הורו לו לגרשה אין יכול לטעון אילו הייתי יודע ומותר להחזירה !
ופת"ש – הנו"ב מיירי שהורו לו לגרשה אבל לא כפו עליו, כמו אופן **(ב)** של הר"ן, וא"כ אין סתירה ואדרבא

יש לנו"ב ראיה מהר"ן.

וכפל דבריו

ח"מ: כתוב התו"ס – מיירי שכפל דבריו אבל לא כפל תנאו, שאם כפל תנאו "ע"מ זה אני נותן לך גט שאם ימצא העניין שקר לא יהא גט" א"כ בודאי הגט בטל ולא מהני מה שלא מחזיר, הרי נשארה אשת איש.
כ"כ ח' הרשב"א.

א. וי"א שאם אמר לה

ב"ש: כ"ד הרמב"ן רשב"א והרמ"ה – דס"ל שהמשנה איירי שכפל לכך לא יחזיר, ובאיילונית מיירי שלא כפל לכן יחזיר. וה"מ לר"מ (שבלא כפל לא חיישינן), אבל לרבי יהודה דקי"ל כוותיה חיישינן ללעז אף שלא כפל.
כ"כ המאור.

ב. ויש מי שאומר

ב"ש: היינו דעת הרמב"ם שפסק **גם** כל"ק שלא יהיו הנשים פרוצות, ולכן אף שלא אמר כלל לא יחזיר. מ"מ צריך שיאמר לה מפני כך אני מגרשך שלא יהיו פרוצות.

י - ד

המוציא את אשתו מפני שרואה דם בכל עת תשמיש - לא יחזיר.

נידה(יב:): תנו רבנן - אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ויוציא ולא מחזיר עולמית - דברי ר"מ.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר - משמשת בשני עדים הן עותה הן תקנוה.

משום אבא חנן אמרו - אוי לו לבעלה אסורה לשמש דילמא מקלקלת ליה ואין לה כתובה כיון דלא חזיא לביאה לית לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות תנאי כתובה ככתובה דמו ויוציא ולא יחזיר עולמית.
ולא יחזיר עולמית - דזימנין דאזלא ומנסבא ומתקנא ואמר אילו הייתי יודע שכך היה אפילו הייתם נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין.

שרואה דם בכל עת תשמיש

ח"מ: כאם לכו"ע אצ"ל למה מגרשה, דסתמו כפירושו מאחר שאסורה עליו אחר שראתה ג"פ דם מחמת תשמיש.
כ"כ ה"ה(רמב"ן ורשב"א).

י - ה

1. כל אלו שאמרו לא יחזיר, אם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר - לא יוציא.

א. ואם הוציא, אם היו לו בנים משהחזירה - מותר להחזירה, כדי שלא להוציא לעז עליהם.

1. יבמות(כה.): במסקנא – אם עבר וכנס לא יוציא.

√כ"פ הרמב"ם: כל אלו שאמרו לא יחזיר, אם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר - לא יוציא.

א. נמ"י: כתב הירושלמי – כשהחזירה וחזר וגרשה מותר להחזירה שוב, שאל"כ אתה מוציא לעז על בניה שנולדו לאחר שהחזירה **משמע** כשאין לה בנים – לא יחזיר.
כ"כ ריטב"א והרמב"ן.

1. עבר והחזיר

ח"מ, וב"ש: בירושלמי יש נוסחאות מחולקות אם רק כנס האם יוציא. והרח"ש – פסק להתיר שלא יוציא.

הלכות אישות

סימן י: איזו גרושה מותרת לחזור לבעל.

י - ו

רמב"ם: המוציא את אשתו משום א' מדברים הללו, אומרים לו: הוי יודע שאין אתה מחזירה לעולם.

גידה(שם): ובניה ממזרים

פרש"י: הילכך אומרים לו הוי יודע שהמגרש אשתו משום ווסת לא יחזיר עולמית, אפילו תתרפא אח"כ. ותו לא מצי לומר "אילו הייתי יודע..." שהרי התרו בו וגמר דעתו.

ה"נ לגבי מוציא אשתו משום שם רע.

כ"פ הרמב"ם.

י - ז

המוציא את אשתו משום נדר שנדר להוציאה - יכול להחזירה.

גיטין(מה:): משנה - אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם.

שם(מו.): בד"א כשהיא נדרה (שלא יכול להחזירה) אבל כשהוא נדר לגרשה וגרשה יכול להחזירה (שאין חשש לקלקולא).

יכול להחזירה

למה לא נחשוש שקילקלה שיאמר: אילו ידעתי שאפשר להתיר הנדר לא היתה מגרשה?

ב"ח – אין חשש שהכל יודעים שאפשר להתיר הנדר.

דרישה – אין חשש שהרי יכול להחזיר מיד לאחר קיום הנדר כשגירשה.

ולפ"ז: אם נדר לגרשה לעולם וגרש שייך קלקול אם נמצא אח"כ היתר לנדרו.

הלכות אישות

סימן י: איזו גרושה מותרת לחזור לבעל.

סימן יא: אשה הנחשדת על אשת איש.

ובו ח' סעיפים

(יבמות: כד. סוטה: כז)

יא - א1

הנחשד על אשת איש אחרי קינוי וסתירה

1. הנחשדת על אשת איש, אם היה לה קינוי וסתירה ולא שתתה מי המרים, הואיל ונאסרה על בעלה בשבילו - הרי היא אסורה ע"ז שנתיחדה עמו לעולם, כדרך שהיא אסורה על בעלה.

א. ואם עבר ונשאה - מוציאין אותה מתחתיו בגט, א. אפילו היו לה כמה בנים ממנו. מפי השמועה למדו, כשם שהיא אסורה לבעלה, כך אסורה לבועל.

ג. (ר"ע: וה"ה אם נאסרה בשבילו לבעלה, אסורה לו).

1. סוטה(כז:): כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל, שנאמר: "נטמאה נטמאה" אחד לבעל ואחד לבועל.

√ **כ"פ הרמב"ם:** הנחשד על אשת איש...

א. רי"ו: כל מקום שאמרו שאסורה לבעל ותצא ממנו, אם גרשה הבעל ונשא הנטען – תצא ממנו, שבכל מקום שכופין הבעל לגרש כופין הנטען להוציא. וכל מקום שאמרו לא תצא – לא יכנוס הנטען לכתחילה.

1. קינוי וסתירה

ב"ש: כ"כ הרמב"ם – שאסורה לבעל אחר קינוי וסתירה. **משמע** שכופים אותו לגרש, כיון שבימנו אין תקנה להשקותה מי המרים.

לאפוקי רי"ו – שלא אוסרה על בעלה אא"כ יש בנוסף עד אחד של טומאה.

ואינו יודע מניין לו חילוק זה.

הואיל ונאסרה על בעלה (רמב"ם)

ח"מ: ומבואר ברמב"ם שאפילו העיכוב מצידו שלא רוצה להשקותה מ"מ אסורה לו ונאסרה על הבועל. אף שהיא צווחת שהיא טהורה ורוצה לשתות.

וקשה מאחר שצריך לתת לה כתובה, מפני שטוענים לה שלא זינתה, למה תיאסר על הנטען?

וב"ש – תירץ, כיון שאי אפשר להשקותה בלא רצון בעלה ממילא אסורה עליו ונאסרת גם לבועל כיון שא"א לברר אם היא טהורה.

ואפשר שב"ד יכולים לכופו להשקותה כדי לברר הספק, מ"מ אם לא הקשה אותה אסורה לנטען.

בשבילו

באה"ט: אם זינתה עם אחר נאסרה גם לבועל שני (אע"פ שנאסרה לבעלה כבר מבועל ראשון).

ברכ"י – יש להסתפק אם בועל השני היה שוגג שסבור שהיא אשתו, וגרשה בעלה מכוח בועל ראשון

ע"פ הירושלמי (בדוגמא של בועל אחד): הבועל בשוגג והיא מזידה פשוט שנאסרה על בעלה, גירשה מהו לבועל? אפשר יוצאת מתחת ידו (בגלל הבועל) ואת אמרת הכין?

לפ"ז משמע כיון שיוצאת מחמת בועל ראשון ולא בועל שני תהא מותרת לשני.

מ"מ לא קי"ל כהירושלמי אלא כהבבלי שהדבר תלוי בזה כל שהיא מזידה נאסרת ואין חילוק בין לראשון או לשני.

ב. כל אסורה לבועל

ח"מ: ה"ה שנאסרה לאדם שהוא כהן אחר מות בעלה (מדין זונה).

ברכ"י(ת' מוצל מאש): מי שבא בזנות על אשת איש שהלך בעלה למדינת הים ושניהם נתכוונו לעבירה, ואח"כ נתברר שבזמן שזינתה מת כבר בעלה – יש להתירה לבועל. כ"כ ת' ישועות יעקב.

והראיה כתובות(ט:) – כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט לאשתו (שאם לא יחזור יהא גט). ואף שבשעת מעשה

הלכות אישות

סימן יא: אשה הנחשדת על אשת איש.

היתה ספק מגורשת.

ת' ברית אברהם: אשת איש שזינתה ואינה יודעת עם מי – אסורה לכל העולם.

ג. ה"ה אם נאסרה

ב"ש: תימה, מה חידש כאן הרמ"א על דברי המחבר? וי"ל דה"ק – אם היה בעלה כהן ובא עליה ישראל באונס, אף שאם היה הבעל ישראל לא היתה נאסרת עליו וממילא לא היתה נאסרת על הבועל (כמ"ש התו"ס), מ"מ כיון שבעלה כהן ונאסרה עליו נאסרה גם לבועל לפי הכלל "כל שנאסרה על הבעל נאסרה על הבועל".

מיהו ח"מ – יש להסתפק באשת כהן שנאנסה ונאסרה עליו האם נאסרה גם לבועל.

וברכ"י – אשת כהן שנאנסה מותרת לאונס.

אם נאסרה

ב"ש: ואם נתייחדה עם אחר שמותרת לבעלה, מ"מ מזהירים אם הבועל אם בא עליה שנאסרת עליו אף שאין עדים. וכ"מ מת' הרא"ש.

יא - א2

נחשד בלא קינוי וסתירה

1. לשון הרמב"ם: אבל אם לא קדם קינוי, ובאו עליה עדים שנסתרה עם איש זה, ובא ומצא דבר מכוער כגון שנכנסו אחריו ומצאוה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזורה, או שמצאו רוק למעלה מהכילה (או שראו מקום המנעלים הפוכים) (טור), **א. רמב"ם ע"פ הירושלמי: או שהיו יוצאים ממקום אפל, או מעלים זה את זה מן הבור וכיוצא בו, ב. או שראוהו מנשק ע"פ חלוקה, או שראו אותם מנשקים זה את זה, ג. או שנכנסו זה אחר זה והגיפו הדלתות** (במנעול) (ב"י בשם תשובת הרשב"א), **וכיוצא בדברים אלו** (לפי ראות עיני הדיינים), **ד. אם הוציאה בעלה בדבר מכוער כזה - הרי זו לא תנשא לנטען. ואם עבר ונשאה, והיו לו בנים ממנה - לא תצא.**

2. בד"א, כשרננו העיר עליה ועל הנטען יום ומחצה או יותר, ואמרו: 'פלוני זינה עם פלונית', ולא פסק הקול (היינו 'קלא דלא פסיק'). **א. והוא שלא היו לה או לו** (או לבעל) (הר"ן) **אויבים שמעבירים את הקול. אבל אם לא היה שם רינה לדבר זה בעיר, או שפסק הקול שלא מחמת יראה - אם נשאת לנטען לא תצא, אפילו אין לה בנים. אפילו בא עד אחד שזינתה עמו, לא תצא.**

[כלומר: תצא מהנטען בג' תנאים: קלא דלא פסיק, עדי כיעור ובלא בנים].

0. יבמות(כ"ד:): משנה – הנטען על אשת איש והוציאוה מתחת בעלה, אע"פ שכנס הנטען – יוציא.

גמ': אמר רב ובעדים (פירוש שראו שנטמאת ולכן **ב"ד** הוציאה).

מתיבי: בד"א (שאם כנס הנטען יוציא) כשאין לה בנים (מהנטען או מהבעל כדלקמן מחלוקת הפוסקים) אבל יש לה בנים – לא תצא, ואם באו עדי טומאה אף שיש לה בנים תצא.

וקשה לרב כשאין לה בנים תצא אף בלא עדים?

רב מעמיד המשנה דאיירי שיש לה בנים לכן מוציא אותה הב"ד רק בעדי טומאה.

תירוץ נוסף: באמת לרב אין מוציאים אישה מבעלה בלא עדים אף כשאין לה בנים.

ומשנתנו רבי היא. דתניא: רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תצא, רוק למעלה מן הכילה אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תצא, מנעלים הפוכים תחת המטה אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תצא.

[פרש"י: רוק למעלה מן הכילה – שע"ג מטתו והשוכב ופניו למעלה זורק הרוק למעלה, וזו רקקה בשעת התשמיש.

מנעלים הפוכים – שניכר מקום הפיכתן בעפר שתחת המיטה].

והילכתא: כרב – בקלא דפסיק שאז צריך עדים.
והלכתא כרבי – בקלא דלא פסיק שא"צ עדים.
ולא אמרן - אלא דלא פסק ביני וביני אבל פסק ביני וביני הא פסק.
ולא אמרן - אלא דלא פסק מחמת יראה אבל פסק מחמת יראה מחמת יראה הוא
ולא אמרן - אלא דליכא אויבים אבל איכא אויבים אויבים הוא דאפקו ליה לקלא.

שיטת הראשונים

- **שיטת הרי"ף** – יש הבדל להוציא מהבעל או להוציא מהנחשד:
להוציא מהבעל – רק בעדי טומאה (שראוה שנבעלה) ואז תצא אף שיש לה בנים ולא יצא קול.
להוציא מהנחשד – כשהוציאה בעלה בגלל החשד ונשיאת לנחשד, הרי –
א. תצא בג' תנאים: קלא דלא פסיק, היו עדי כיעור וגם אין לה בנים מהנחשד – אז מוציאים מהנחשד.
ב. ואם היו עדי טומאה תצא בכל גוונא (אפילו בקלא דפסיק ויש לה בנים).
כן שיטת רמב"ם, בה"ג, ר"י ור"ת.

הבנת הסוגיה לשיטה זו:
- הסוגיה עוסקת רק להוציא מהנטען, אבל להוציא מהבעל רק בעדי טומאה, ואז בכל גוונא תצא.
- לפי רב: להוציא מהנטען רק בעד טומאה.
ולפי רבי: אפשר להוציא מהנטען אף בעדי כיעור כשאין לה בנים מהנטען. ואם היו עדי טומאה תצא בכל גוונא.

מסקנת הגמרא:
הלכה כרב – בקלא דפסיק (שיצא קול ששקר היה הדבר), שאין להוציא רק בעדי טומאה.
והלכה כרבי – בקלא דלא פסיק שתצא אף בעדי כיעור ואין לה בנים מהנטען.

- **שיטת השאילתות** לפי פירוש הר"מ –
הסוגיה עוסקת בין בבעל ובין בנחשד (דינם שווה).
בנוסף – לפי רב עדי כיעור דינם כעדי טומאה (מ"ש רב עדי טומאה כוונתו לעדי כיעור).

ולכן:
בעדי כיעור - תצא (בין מהבעל בין מן הנטען) אף שהיו לה בנים.
בלא עדי כיעור :
בקלא דלא פסיק: אין לה בנים – תצא, ואם היו בנים - לא תצא (כרבי).
בקלא דפסיק – לא תצא אף בלא בנים (כרב).

- **שיטת השאילתות** לפירוש הרא"ש – הסוגיה עוסקת בבעל ובנחשד (שדינם שווה).

ולכן:
בעדי טומאה – תצא אף שיש לה בנים.
בעדי כיעור וקלא דלא פסיק :
אין לה בנים – תצא שדינו כעי טומאה.
יש לה בנים – לא תצא.

להלכה:

1. השו"ע פסק כהרמב"ם שסובר –
מבעל - אין להוציא אלא בעדי טומאה, שהרי לא הזכיר בדין רק בנטען.
אפילו יש ג' אופנים, שהרי כתב "אם **הוציאה** בעלה" ולא כתב "**הוציאוהו**" בעל כורכו, משמע שלא חייב להוציא אף בג' אופנים.
√מן הנחשד – תצא רק בג' אופנים :
א . קלא דלא פסיק. **ב .** עדי כיעור. **ג .** בלא בנים.

והרמ"א (בהמשך יא – א3): עשה פשרה –
מהבעל –
כשיש בנים – רק בעדי טומאה.
כשאין בנים – אף בעדי כיעור וקלא דלא פסיק (ג' אופנים).
מהנטען –
יש לה בנים – רק בעדי טומאה או עדי כיעור וקלא דלא פסיק.
אין לה בנים – בעדי כיעור או קלא דלא פסיק.

1א . יוצאים ממקום אפל

עמדו ברחוב העיר בחצות לילה:

- הגאונים והרמ"א - ה"ז דומה לכיעור, וכדין יוצאים ממקום אפל.
- רש"ל ורעק"ע – אין זה כיעור, שאופל הוא מקום סתר ומיוחד לעבירה, משא"כ ברחוב העיר שהוא מקום פתוח ועוברים ושבים שם. כנ"ד המבי"ט.

ב . או שראוהו מנשק

ח"מ: יש להסתפק אם דווקא כשהיה לפני זה סתירה כדי טומאה שיש חשש שנטמאה אז מקרי כיעור, או אף בלא שיעור סתירה הוי כיעור שחיישינן שנטמאה בפעם אחרת.
ובספר ישועות יעקב – אין לחשוש שזינתה כבר קודם (שכל ישראל בחזקת כשות), ולכן אם עכשיו לא היתה סתירה כדי טומאה אין לחשוש (ולא הוי עדי כיעור).

ג. נכנסו זאח"ז והגיפו הדלתות

ת' רעק"א: קשה הרי קי"ל שייחוד בעלמא אינו כיעור, הרי כאן הוא רק ייחוד?

וצ"ל – ייחוד מיירי שנכנס אחד לעשות צרכיו ולאחר זמן נכנס השני אז הוי ייחוד ולא כיעור. אבל כאן שנכנסו זאח"ז היינו ששניהם נכנסו בדעה אחת וניכר דבעצת זימה נכנסו.

ואפשר לומר – דכאן מיירי שהגיפו הדלתות תמיד אז הוי כיעור, אבל הגיפו לאחר שעה שעתיים הוי רק ייחוד.

וב"מ – מסכים שייחוד בעלמא לא הוי כיעור, אבל התייחדו וגם סגרו הדלתות **במנעול** הוי דבר מכוער, בלא תנאים נוספים.

ות' מהר"ם מלובלין – ס"ל לרמב"ם שכל ייחוד הוי כיעור.

ד. אם הוציאה בעלה בדבר מכוער

ב"ש: כ"כ הרמב"ם וסמ"ג – שהבעל יכול להוציאה בעדי כיעור, אבל אין כופין אותו להוציאה.

אפילו בזה"ז שיש חרם רבנו גרשום שלא לגרש בע"כ, יכול להוציאה.

ב"ש: בעל שגירש אשתו בגלל עדי כיעור או קלא דלא פסיק לבד, האם מותר לו להחזירה?

ונ"ל שלא יחזיר לכתחילה, שהרי בכ"ג אצל הנטען תצא כשאין לה בנים.

ובת' מזרחי – משמע שבעדי כיעור מותר להחזיר.

וי"ל שת' מזרחי בשיטת הרמב"ם והשו"ע שאין מוציאים מהנטען בחד ריעותא, אבל לדידן (הרמ"א) לא יחזיר לכתחילה.

לא תינשא לנטען

ב"ש: אפילו משום לעז בעלמא לא יכנוס, כמ"ש רש"י. וכ"מ מת' הרשב"א.

עבר ונשאה והיו לו בנים ממנה.

ב"ש: לפירוש הרי"ף היינו בנים מן הנטען, ואם אין בנים מהנטען אף שיש בנים מהבעל הראשון – תצא מהנטען.

2. כשירננו

ב"ש(רש"ל): הקול מצד אחר ולא מחמת עדי הכיעור. כ"כ הב"ח.

א. אין לו אויבים

מהריב"ל: אפילו אין אויבים המוציאים קול כל שיש בעיר אויבים חוששים שהם הוציאו הקול.

משפטי צדק – אפילו באויבי אבי הנטען והנטענת חוששים.

אפילו אין לה בנים

ב"ש: לשיטה זו (שיטת הרי"ף והרמב"ם) אין מוציאים מן הנטען אלא בג' אופנים: עדי כיעור, קלא דלא פסיק ואין בנים.

ואפילו לא גרשה בעלה הראשון אלא מת, ואפילו גרשה מעצמו ולא א"ל שמגרש בשביל כך – תצא מהנטען.

כ"מ מת' הרא"ש.

יא - אז

1. הגה: וי"א דאם היה בכאן קול ממש, כדרך שנתבאר, עם עדי כיעור, מוציאין אותה אפילו מבעלה (רש"י ושאלתות ומרדכי בשם הר"ם פ"ב דיבמות) אם אין לו בנים ממנה.

א. אבל באחד - אין מוציאין מן הבעל, אלא א"כ הוציאה בעלה וכנסה הנחשד מוציאין בא' מהן מן הנחשד, אם אין לה בנים ממנו (כן משמע מהרי"ף והרמב"ם).

2. *מרדכי (מהר"ם):* שני עדי כיעור - מצטרפין, אע"ג דראו זה אחר זה וכיעור דחזא האי לא חזא האי.

א. *ת' מהר"ם:* עד אחד בדבר מכוער, לאו כלום הוא.

1. הרמ"א: עשה פשרה –

מהבעל –

כשיש בנים – רק בעדי טומאה.

כשאין בנים – אף בעדי כיעור וקלא דלא פסיק (ג' אופנים).

מהנטען –

יש לה בנים – רק בעדי טומאה או עדי כיעור וקלא דלא פסיק.

אין לה בנים – בעדי כיעור או קלא דלא פסיק.

2. עדות מיוחדת (שראו שני עדים לא כאחד) :

בדיני ממונות – מצטרפים.
בדיני נפשות – אין מצטרפים.
בדיני אישות –
הר"ן – כיון ששיך באישות דיני נפשות, שאם זינתה תחת בעלה חייבת מיתה – אין מצטרפים.
✓והמרדכי – מצטרפים, שהרי היום אין דיני נפשות.

1. וי"א

ב"ש: אבל לכו"ע ייחוד לבד אינה אסורה אפילו נתייחדה לשם זנות. כמ"ש התו"ס והרא"ש.
כתב הרש"ל – ואם היו שוכבים זע"ז בלבושם כל שלא ראו קירוב בשר אינו דבר כיעור.
ב"י(הגמ"ר): מעשה בכהן שחשד באשתו, פעם ראה שנכנסה לסתר, וסמך אוזנו לכותל ושמע קול נשימתם כדרך המשמשים – ואסרה הרב יחזקאל.
ומהר"ם – הורה להיתר, אפשר שרק מיעך בדדים, כיון שלא ראה גוף המעשה.

עם עדי כיעור

ת' רעק"א: הרמ"א אסר בעדי כיעור וקלא דלא פסיק, ואף בכיעור שכתב הרמב"ם שנכנסו זאח"ז והגיפו דלתות.
ופסק הרמ"א לאסור בסתירה ע"ד ניאוף (שנכנסו שניהם יחד) בצירוף קלא דלא פסיק, שחשש לחומרת הרמב"ם באיכות הכיעור.
אבל לדעת הרא"ש – ברור שלא נאסרת אף בכיעור דחוגרת סינר.
ולפ"ז: אף בכיעור שיוצאים ממקום אפל עם קלא דלא פסיק לא יאסור הרא"ש.
ולכן: אם יש להם בנים אין לאסור בכיעור כה"ג.

מוציאים אפילו מבעלה

פת"ש: אם ראו בה דבר מכוער וילדה ליב"ח חיישינן לוולד אף בלא קול (הרמ"א ד/יד).
ת' רעק"א – וזה גרוע מעדי כיעור וקלא דלא פסיק שלא אוסרים רק כשאין בנים, וכאן אך כשיש בנים אוסרים.

אפילו מבעלה

ת' נוב: אשת כהן שישבה גלמודה 18 שנים, ויצא קול שזינתה והרה וילדה, והעידו נשים ואיש אחד שראוה עם בטן של הריון, וביום השבת יצא קול שילדה וראוה אח"כ בלא בטן.
והאישה מכחשת שזינתה וילדה. תחילה נתנה אמתלא שהיתה שמנה ומרוב צער רזתה. ואח"כ נתנה אמתלא אחרת שהיתה מנופחת מדם וסת שנעצר בה, ופתאום ירד הכל.
אח"כ הגיע בעלה ואינו מאמין לכל השמועות ורוצה לחיות עמה, מה הדין?
יש להתירה, שהרי –
עדות שהיתה מעוברת היה ע"פ נשים שדינו כעד אחד, ולכן אין כאן לא עדי טומאה ואף לא עדי כיעור.
ואף שיצא עליה קול שילדה, כיון שהקול יצא ע"י ערלות אין לאוסרה.
מ"מ ראוי לב"ד להוכיח הבעל שיגרשנה ויחוס על זרעו.

אם אין לו בנים ממנה

ח"מ: תימה, הרי הרמ"א ס"ל כדעת הר"מ, ולהר"מ אף שיש לה בנים תצא מהבעל!
ב"ש – הרמ"א עשה כעין פשרה בין הדעות.
והנ"ב: פסק העיקר כדעת הר"מ שכן משמע בגמרא, ולכן כל שיש עדי כיעור וקלא דלא פסיק תצא אף מבעלה אף שיש לה בנים מהבעל.

באחד מהן מהנחשד

*: פירוש אם בעלה הוציאה בגלל עדי כיעור או קלא דלא פסיק ונישאה לנחשד – תצא ממנו.
ב"ש – משמע שבקלא דלא פסיק מוציאים מן הנחשד, אף שלא ראה הבעל דבר כיעור. וקול זה אף שלא הוחזק בב"ד.
- עדי כיעור צריכים להיות כשרים ולא קרובים (ת' שארית יוסף).
- קול מחמת אויבים אפילו לכתחילה מותר לנחשד (נמ"י).
כ"כ ח"מ – אף בקלא דלא פסיק מוציאים מהנחשד, כיון שלגביו היו קול שלפני נישואין, רק שיהא קול גמור. וכ"מ מר"ת.
אבל לפי הרמב"ם – אף מנהטען לא תצא אא"כ בקלא דלא פסיק ועדי כיעור.

2. שני דעי כיעור מצטרפים

ח"מ: אף שני עדי טומאה מצטרפים, אף שמה שראה זה לא ראה זה, כמו בדיני ממונות.

א. עד אחד בדבר מכוער – לאו כלום

ח"מ: ה"ה עד אחד בטומאה לאו כלום הוא, אא"כ נאמן עליו כשנים.

הלכות אישות

סימן יא: אשה הנחשדת על אשת איש.

והב"ש – אפילו נאמן עליו כשנים – מותרת, ואפילו לנחשד מותרת (ת' שארית יוסף).

סיכום:

V – תצא X – לא תצא	עדי כיעור				בלא עדי כיעור			
	קלא דלא פסיק		קלא דפסיק		קלא דלא פסיק		קלא דפסיק	
	אין בנים	יש בנים	אין בנים	יש בנים	אין בנים	יש בנים	אין בנים	יש בנים
שיטת הרי"ף והמחבר. בנחשד:	V	X	X	X	X	X	X	X
בבעל:	לא תצא אלא בעדי טומאה ממש							
ר"מ(שאילתות)	V	V	V	V	V	X	X	X
הרא"ש(שאילתות) (ג' תנאים)	V	X	X	X	X	X	X	X
הרמ"א בבעל:	V							
בנחשד:	V	V	V	X	V	X	X	X

יא - ב

1. מי שהוציאה בעלה בעדי דבר מכוער, ונשאת לאחר וגירשה, הרי זו אסורה להינשא לנטען שיצאתה מתחת בעלה בגללו, ואם נשאת לא תצא, אע"פ שאין לה בנים.

2. *(שם):* כל אשה שבאו שני עדים והעידו שזינתה עם זה כשהיתה תחת בעלה הראשון, הרי זו תצא מזה אע"פ שיש לה ממנה כמה בנים.

1. יבמות(כ"ד:): הנטען על אשת איש והוציאוה עד ידו (בגללו) ונתגרשה מתחת ידי אחר (כלומר שנישאה לאחר ונתגרשה ממנו) אם כנסה הנטען – לא יוציא. כ"פ הרמב"ם.

1. בעדי דבר מכוער... לא תצא

ח"מ: זוהי דעת הרמב"ם.

ולפוסקים דס"ל עדי כיעור וקלא דלא פסיק דינו כעדי טומאה ממש (ואף שנישאת תצא) יפרשו הברייתא בקלא דפסיק.

ב"ש – ולפי הרמ"א דס"ל שמוציאים מן הנטען בחד ריעותא (וכאן אין מוציאים)! ס"ל כיון שהפסיק אחר בינתיים קל טפי ולא תצא.

2. והעידו שזינתה

ח"מ: היינו ברצון, אבל באונס כיון שלא נאסרה על בעלה (ישראל) לא נאסרה גם על הבועל.

וכמ"ש בכתובות(ט.) - שבת שבע לא נאסרה על דוד כיון שהיה הדבר באונס.

אף שהגמרא מתרצת תירוץ נוסף למה לא נאסרה כיון שחיילות דוד נותנים לפני היציאה למלחמה גט, מ"מ גם תירוץ ראשון אמת לדינא.

יא - ג

רמ"ם: **כל מקום שאמרו: תצא - תצא בלא כתובה.**

יא - ד

1. י"א שאם באו עדים שאשת איש זינתה צריכים דרישה וחקירה.

א . (ואין לקבל העדות שלא בפניה ושלא בפני בעלה) (תשובת הרא"ש כלל מ"ו)/

1. תו"ס: עדים שהעידו שזינתה אישה תחת בעלה, צריכה דרישה וחקירה, דלא גרע מגזלות וחבלות שצריכה דרישה וחקירה.
כ"כ נמ"י, סמ"ג(ר"ת), הגמ"י והגמ"ר.
כ"כ התו"ס מסכת מכות – דחשיבי כדיני נשפות.

א . כ"כ הרא"ש – ואין לקבל עדות זאת שלא בפני בעלה.
וכתב הריב"א – אם קבלו עדות שלא בפניהם אינה עדות לדון עליה.

ח"מ: לקבל גם בפני הנטען –
אם כבא נישאה לנטען צריך לקבל העדות גם בפניו.
אבל אם לא נשיאה א"צ לקבל בפניו אף שהעדות אוסרה לנטען.

1. צריכה דרישה וחקירה

פת"ש: שני עדים שהעידו על זנות אשת איש, אחד עד טומאה ממש, והשני עד כיעור, אלא שאחד אמר בדרישות וחקירות שאינו יודע התאריך ובנוסף היה קלא דלא פסיק, מה דינה?
מהר"א ששון – עדותם בטלה, שהרי השני אמר איני יודע.
אבל ת' נו"ב – עדותם קיימת, שהרי –
- הב"י(בחו"מ סימן ל) – הביא הרבה חולקים שא"צ דרישה וחקירה בעדי זנות.
- מר"ת משמע שדרישה וחקירה בעדי זנות אינה ממש כדרישה וחקירה בדיני נפשות, ולכן אם אחר אמר איני יודע לא בטלה עדותו.
- אף שמהרא"ש משמע שחולק על ר"ת, היינו דווקא בעדות של עדי טומאה (שיש חיוב מיתה) אבל בעדי כיעור אולי א"צ דרישה וחקירה.
ועוד שבנדון זה יש לאישה נדוניה גדולה שהכניסה לו שרוצה לקבלו חזרה, וא"כ הוי דיני ממונות שא"צ דרישה וחקירה.

א . לקבל עדות שלא בפניה

ב"ש: עברו וקבלו שלא בפניהם – לא מהני .
כ"פ ת' רש"ל.

מתי מקבלים עדות שלא בפני בע"ד (חו"מ כח):

1. כששלחו לבע"ד ולא בא.
2. הוא ועדיו חולים.
3. ד"מ: קבלו עדות שלא בפני בע"ד, והלכו העדים למדינת הים – עדותן קיימת.
4. מאירי: בעיניי איסור מקבלים עדות שלא בפני בע"ד, כדי להפרישו מאיסור.
5. רשב"א: כשהמושל לא מרשה לדון בדבר.

ת' נו"ב: שני עדים העידו לספול עדים קודמים, וקבלת העדות לא היתה בפני עדים ראשונים – שלא כדין עשו.
אלא לריב"ש - א"צ עדות שנייה בפני הראשונים.
מ"מ הב"י - פסק כשאין הלכה כריב"ש.

יא - ה

1. הנטען משפחה ועובדת כוכבים ונתגיירה ונשתחררה - לא יכנוס, ואם כנס לא יוציא.

א . (גירשה, אסורה לחזור לו אלא אם כן היו לו בנים ממנה) (ב"י בשם הרשב"א).

1. יבמות(כ"ד:) משנה – הנטען על השפחה ונשתחררה או על העובדת כוכבים ונתגיירה - הרי זה לא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו.

טעמו:

- **רש"י** – משום לזות שפתיים, שלא יאמרו אמת הקול הראשון שבא עליה.
- **רשב"א** – שלא יאמרו התגיירה בשבילו.

נמ"י: אף שבא בודאי עליה אם כנס לא יוציא, שאף שנתגיירה כדי להינשא לו מגוירת בדיעבד.

רשב"א – אף שרק קידשה לא תצא.

2. רשב"א: גרשה ורצה לחזור לכונסה מהו?

האם הוי כתחילה ואסור לכונסה, א"ד כיון שכבר כנס קודם הוי דיעבד ולא תצא מהתרה הראשון?

יש מקום להתיר שנחשב דיעבד, שהרי לזות השפתים כבר בטלה לאחר שנישאה.

✓מ"מ בירושלמי – אוסר, שנישואים שניים כראשונים (שלכתחילה אסור), וכל שאין לו בנים ממנה לא יכנוס שנחשב כתחילה.

יא - ו

רא"מ"ס: **עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, אע"פ שחזר העובד כוכבים ונתגייר והעבד נשתחרר - הרי זה לא ישאנה ואם כנס לא יוציא.**

יא - ז

ת' הרא"ש: **אותם שאמרו חכמים: לא יכנוס - אפילו באותו מבוי לא תדור, וכ"ש שלא תשמשנו.**

ת' נוספת לרא"ש: עד אחד העיד שבעלה של לאה המת, והלכה ונישאת ומת בעלה השני, ואח"כ כנסה בבית בעל בית אחד לשרתו, ויצא קול שהתייחדה כמו, ואח"כ בא בעלה הראשון וגירשה – האם יכולה להמשיך לדור בבית בעל הבית ולשרתו?

תשובה: מותרת להיות עמו בבית. שקול על הייחוד לא אסרה על בעלה, וא"כ גם לא נאסרת על בעל הבית, מ"מ מזהירים את בעל הבית שאם בא עליה אסורה עליו.

יא - ח

1. *ת' הרא"ש:* **כל היכא שהתרו בו ועבר וכנס - לא מקרי דיעבד ומפקינן לה מיניה.**

2. (המגרש אשה כדי שישאנה חבירו - אסור לישא אותה וכמו שיתבאר לקמן קמ"ג/ט"ו).

2. שו"ע(קמג/טו): אמר לה: ע"מ שתינשאי לפלוני, אם נשאת לו - הרי זו מגורשת. אבל אמרו חכמים: לא תינשא לו, שלא יאמרו נשותיהם נותנים במתנה זה לזה.

הגה: ואפילו לא התנה עמה בפירוש שתינשא לפלוני, אלא שניכר שגירשה משום זה, כגון: שאותו פלוני נתן לה ממון כדי לגרשה, והוא מעלה לה מזונות כדי שיקחנה, וכל כיוצא בזה (הגהות מרדכי בקדושין).

מרן: ואם נשאת, לא תצא.

1. עבר וכנס

ח"מ: הב"ח ס"ל שבנטען על השפחה (שאין חשש איסור, אלא לזות שפתיים) אף שהתרו בו ועבר וכנס – דינו כדיעבד שלא תצא, שלא כתב "**קדם** וכנס לא תצא" שיהא משמע שכנס לפני שהתרו בו, אלא כתב "כנס לא תצא" משמע בכל גוונא לא תצא.

ואין דבריו מוכרחים להקל. שהרי מהרא"ש משמע שבכל גוונא שהתרו בו תצא ובפרט שבירושלמי אסר להדיא.

והב"ש – כיון שהריב"ש שהוא בתרא הכריע לקולא, הכי קי"ל (כהב"ח).

הלכות אישות

סימן יא: אשה הנחשדת על אשת איש.

סימן יב: עדי גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם רשאים לישא האישה ההיא.

ובו ד' סעיפים (יבמות: כה, כו)

יב - א

1. המביא גט שצריך שיאמר: 'בפני נכתב ובפני נחתם', וכן העד האחד שהעיד לאשה שמת בעלה - לא ישאנה משום חשד. א. ואם כנס, לא יוציא.
ב. אבל המביא גט, שאינו צריך לומר: 'בפני נכתב ובפני נחתם' - מותר לישא אותה, כיון שאינה נשאת על פיו.

2. ושני עדים המעידים לאשה שמת בעלה - מותר אחד מהם לישא אותה, שאין שנים מצויים לחטא בשביל אחד. ועיין בטור זה עצמו סימן קמ"א.

א. הגה: בתשובת הרא"ש שהביא באה"ע - וי"א דאף בשנים, אע"ג דשרי, מ"מ בעל נפש ירחיק מזה (הגהות מיימוני פרק י' דגירושין וכל בו ותוספות דיבמות).

1. יבמות(כה.): משנה – המביא גט ממדינת הים ואמר 'בפני נכתב ובפני נחתם' – לא ישא אשתו.
'מת, הרגתיו, הרגנוהו' – לא ישא את אשתו.

א. עבר וכנס?

יבמות(כה:): איבעיא להו - כנס מהו שיוציא?
רב כהנא אמר - כנס מוציא.
רב אשי אמר - כנס אינו מוציא.
טעמו של רבי אשי: הנטען משפחה ונשתחררה, מגויה ונתגיירה – ה"ז לא יכנוס, ואם כנס לא יוציא.
אלמא בגלל רננה לא מוציאים.גם כאן לא יוציא.

להלכה:

√**רמב"ם** – בכל המקרים (המביא גט, עדות שמת בעלה, אסרה חכם) אם עבר וכנס לא יוציא, שכולם אסורה משום רננה.
כ"כ רש"י והרמב"ן. כ"פ ח"מ וב"ש.

אבל הרשב"א – דווקא בחכם שאסר אם כנס לא יוציא, אבל המביא גט ועדות שמת בעלה שיש בעיית אשת איש אם כנס יוציא.
כ"כ הב"ח – לפי התו"ס כשיש חשש איסור דאורייתא אף שכנס יוציא, וכאן יש חשש דאורייתא.

ב. גמ: דווקא במדינת הים שעליו סומכים, אבל בא"י שאצ"ל בפני נחתם ולא עליו סומכים – ישא אשתו.

2. שנים מעידים לאישה שמת בעלה, האם מותר לאחד מהם לישא אשתו?

√**הרי"ף** – דווקא עד אחד שמעיד אסור לשאת אשתו, אבל שנים שהעידו יכול אחד מהם לשאתה, שאין אדם מעיד שקר בשביל חברו.
הגמ"י – אף בשני עדים, בעל נפש ירחק מזה.
כ"פ הרמ"א.

כשאין צריך עדות השני?

נו"ב – הרמ"א החמיר דווקא כשצריך עדות שניהם שאז יש סברת לעז להתירה, אבל כשא"צ אלא לאחד ובכל זאת באו שנים – אין להחמיר גם לרמ"א.
ופת"ש – מלשון הב"ש שכתב שדין שלושה כדין שנים (להחמיר בגלל לעז) משמע שאף בעד מיותר מחמיר הרמ"א.

1. שצריך שיאמר

ב"ש: אפילו עדי הגט בעיר ואינם במעמד נתינת הגט, צריך שיאמר בפני נחתם – ואסור לישא אותה.

שיאמר בפני נכתב

ת' הרדב"ז: המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב, ויש עדים לקיים הגט (שאז אצ"ל) האם מותרת לשליח?

הלכות אישות

סימן יב: עדי גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם רשאים לישא האשה ההיא.

תשובה: אם היו מקיימים הגט לפני שאמר בפני נכתב היתה מותרת לשליח. אבל אם תחילה אמר בפני נכתב הרי שהותרה ע"י השליח ואסורה עליו.
ואף אם ייקח השליח הגט מידה ויקיימו הגט ויחזור ויתן לה – לא מהני, שהרי היא כבר גרושה ועומדת.

שהעיד לאישה

ב"מ: משמעת דווקא שהעיד, אבל מסל"ת (כגון גזלן שפסול להעיד) שלא נתכוון להעיד (אלא הסיח לתומו שבפניו נכתב) – מותר לישאנה.
אומנם מדברי הרשב"ץ – משמע שאף מסל"ת אסור.
ובגיליון רעק"א – מסל"ת רשאי לשאת אותה.

ואם כנס לא יוציא

באה"ט: והרשב"א והב"ח פסקו – שיוציא.
מ"מ הט"ז ח"מ וב"ש – פסקו כהשו"ע שלא יוציא.

2א. ובעל נפש ירחיק עצמו

ת' נו"ב: המקור לשין זה – תו"ס והגמ"י בדין עדי מיאון חליצה וגט שלא ישאו את האישה מדין חומרה.
וקשה: הרי דברים אלו צריכים ב' עדים ואחד אינו מועיל.
וא"כ אף אם השני לא יעיד שקר בשביל הראשון עדיין יש עד אחד ועדות עצמו יש בו קצת כיעור שע"פ ניתרת לו.
משא"כ שנים שמעידים לאישה שמת בעלה, שע"פ הדין מספיר עד אחד וא"צ לעדות חברו, מדוע לא תינשא ע"פ לאחד מהעדים לכתחילה?
ולכן נ"ל שהמחבר איירי בעדות אישה שצריך ב' עדים, כגון במלחמה או קטטה וכיו"ב, ולכן כתב הרמ"א 'שבעל נפש ירחיק עצמו'. אבל במקום שעד אחד מספיק והעידו שנים אין בית מיחוש כלל שאחד מעדיה ישאנה, כיון שא"צ לעדות השני.
פת"ש – אף שהסברא נכונה, קשה עליו מדברי הט"ז והב"ש שכתבו 'הוא הדין בשלושה עדים בכל נפש ירחיק עצמו', אף דסגי ב' עדים.

יב - ב

1. אשה שנדרה הנאה מבעלה ולא הפר לה, ובאת לפני חכם להתירה, ואסרה שלא מצא לה פתח להתירה - לא ישאנה, שמא יאמרו: אסרה כדי שישאנה, ואם כנס, לא יוציא.

2. והני מילי ביחיד מומחה, אבל בי דינא לא חשידא. ומטעם זה אם מיאנה או חלצה בפני ב"ד - יכול אחד מהם לישא אותה.

1. יבמות(כה:): משנה – החכם שאסר את האישה שנדרה הנאה מבעלה – לא ישאנה. אבל מיאנה או חלצה (שזה בפני ב"ד) ישאנה מפני שהוא חלק מב"ד.

אם כנס – לא יוצא כדלעיל (א.1א.).

2. גמ': חכם שאסר – מיירי שביחיד מומחה, דכיון שיחיד הוא יש חשש. אבל ב"ד של ג' לא חשידי.

יב - ג

(פב): **וכולם שנשאו לאחרים, ונתאלמנו או נתגרשו, מותרות לינשא להם.**

יב - ד

1. וכולם שהיו להם נשים באותה שעה, ואחר כך מתו או שנתגרשו, והיו הנשים הן שהרגילו את בעליהן לגרשן - הרי אלו מותרות לינשא להם לכתחילה. א. (היו נשותיהם חולים, ומתו, לא יכנסו).

2. (שם): וכל אחת מהם מותרת לינשא לבן העד שהעיד לה או לבן החכם שאסרה על בעלה או לשאר קרובים, דליכא למיחש שיוציאום מבעליהם בשביל קרוביהם.

1. יבמות(כו.): משנה – וכולן שהיו להם נשים ומתו מותרות להינשא להם.

ג"מ: מתו אין, נתגרשו לא? והתניא אפילו נתגרשו.

- הא דמותר דהוי קטטה לפני שהתיר זו (שעדיין לא נתן דעתו על זו). הא דהוי קטטה אחר שהתיר זו (שחוששים מפני שנתן דעתו עליה עשה קטטה).
- ואי בעית אימא הא דארגיל הוא קטטה (כדי לגרשה) לא ישא את זו. הא דארגיל היא קטטה – ישאנה.

פרש"י: נתגרשו לא ישאנה – ע"י שנתן עניו בזו שהתיר גירש אשתו.

רמב"ם: פסק כל"ב, שאם הוא הרגיל קטטה לא ישאנה, ואם היא הרגילה קטטה ישאנה.

א. נמ"י: ואם נשותיהם חולניות שהעיד חיישינן. כ"מ מהירושלמי.

הלכות אישות

סימן יב: עדי גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם רשאים לישא האשה ההיא.

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו:.

ובו י"ד סעיפים (יבמות: לד, לו, לז, מא-מג. כתובות: ס. גיטין: יח)

יג - א

המתנת ג' חודשי הבחנה

1. כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה - הרי זו לא תנשא ולא תתארס לאחר עד שתמתין 90 יום, א. חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו, וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שיודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון.

ב. (אבל מותרת לעשות שידוכים בלא אירוסין, רק שלא יכנוס עמה בבית).

2. ומיום כתיבת הגט מונים למגורשת, א. ואפילו היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים, מיום הכתיבה מונים, שהרי אינה מתייחד עמה משכתבו לה.

3. הגה: וי"א דמונים מיום נתינת הגט (טור בשם הרא"ש) וכן ראוי להחמיר, כן נראה לי.

4. וגזירת חכמים שאפילו אשה שאינה ראויה לילד, ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, צריכה להמתין 90 יום. אפילו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית, ואפילו בעלה במדינת הים או סריס אדם או חבוש בבית האסורים, והמפלת אחר מיתת בעלה, ואפילו בתולה מהאירוסין, צריכות להמתין 90 יום.

1. יבמות(מא.): משנה – ... וכן כל שאר הנשים לא יתארסו, ולא ינשאו, עד שיהיו להן שלשה חדשים. אחד בתולות ואחד בעולות, אחד גרושות ואחד אלמנות, אחד נשואות ואחד ארוסות.

רבי יהודה אומר: הנשואות יתארסו, והארוסות ינשאו, חוץ מן הארוסות שביהודה, מפני שלבו גס בה.

רבי יוסי אומר, כל הנשים יתארסו, חוץ מן האלמנה, מפני האבול.

ב"י: אף שרבי יוסי ורבי יהודה התירו לנשואות להתארס, פסקו הפוסקים הלכה כת"ק (שהוא ר"מ). כ"פ הרי"ף והרא"ש – כת"ק, לפי שרבי יוחנן פסק כר"מ, ועוד שקי"ל כר"מ בגזרותיו.

א. מסקנת הגמרא (יבמות מג.): צריך להמתין ג' חודשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו.

שם(מב.): טעם ההמתנה –

אמר שמואל – דכתיב "להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריך" להבדיל בין זרעו של ראשון לזרעו של שני.

פרש"י: לזרעך אחריך – שאין השכינה שורה אלא על הודאים שזרעו מיוחס אחריו.

ורבא אמר – גזרה שמא ישא אחותו מאביו.

פרש"י: שאם לא ימתין ג' חודשים אפשר שמעוברת מהראשון ויאמרו של אחרון הוא, ופעמים שישא את בתו של ראשון ונמצא נשא אחותו מאביו.

2. גיטין(יח.): איתמר – מאמתי מונין לגט?

רב אמר – משעה נתינה. תניא כוותיה דרב.

שמואל אמר – משעת כתיבה, תניא כוותיה דשמואל.

(שם): רב כהנא ורב פפי ורב אשי – עשו כשמואל. רב פפא ורב הונא – עשו כרב.

להלכה:

√**הרי"ף** – כשמואל, משעת כתיבה.
כ"כ רמב"ם, סמ"ג, רשב"א, הר"ן ואו"ח. וכ"ה בירושלמי.

3. הרא"ש – משעת נתינה כרב, וכן נהגו בכל

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

אשכנז.

4. יבמות(מב.): תניא הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה, או שהיה לה כעס בבית בעלה, או שהיה בעלה חבוש בבית האסורין, או שהיה בעלה זקן או חולה, או שהיתה היא חולה, או שהפילה אחר מיתת בעלה, או שהיתה עקרה או זקנה או קטנה או אילונית, או שאינה ראויה לילד –

צריכה להמתין ג' חדשים - **דברי ר' מאיר**.

ר' יהודה - מתיר ליארס ולינשא מיד.

ב"י: ידוע שהלכה כר"מ בגזרותיו.

פרש"י: היתה רדופה – שרוב ימיה בבית אביה, כל אלו אין דרכן להתעבר.

אינה ראויה לילד – שנעקר בית הריון שלה.

ריב"ש: סריס אדם גם צריך להמתין ג' חודשים.

1. 90 יום

שלטי גיבורים: ג' חודשים היינו 90 יום מלאים כל חודש 30 יום.

להבחין בין זרעו

ב"ש: זהו הטעם לשמואל, אבל לרבא טעמו גזרה שמא ישא אחותו מאביו.

והילכתא כרבא, ואף לשמואל אין איסור דאורייתא שהפסוק הוא רק אסמכתא.

כ"כ הרדב"ז – שלפי התו"ס הבחנת הזרע הוא רק מדרבנן.

אך מרמב"ם משמע שבאישה הראויה לילד הוי דאורייתא.

והברכ"י – אין הכרח מהרמב"ם.

ב. רק שלא יכנס עמה בבית

ב"י: וישבע המשדך שלא יכנס בבית המשודכת עד סוף הזמן שלא יבוא לידי תקלה.

ח"מ – וכן הדין במנקת.

ושבו"י – רק גבי הבחנה החמיר הב"י ולא לגבי מעוברת ומנקת חברו דקילא טפי. כ"כ בית הילל.

מ"מ הר"ם מטראני וכנה"ג – כתבו כהח"מ.

3. וי"א... מיום נתינת הגט

ב"ש: לפי שגט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנה להכשירו אלא ע"י שליח (קכז/ה), מיירי ששלח הגט ע"י שליח ואז מונים מים הנתינה.

4. וגזרת חכמים הוא

ספר קובץ העזר: ה"ה בימנו שאפשר ע"י בדיקות לברר שאין האישה הרה – אעפ"כ אסור להינשא עד שיעברו ימי ההבחנה, שלא חילקו חכמים.

יג - ב

תו"ס יבמות מב.: **יבמה** (פירוש שממתינה לייבום) **שמת היבם - צריכה להמתין שלשה חדשים אחר מיתת היבם.**

יבמה

ב"ש: בסימן (קפד/א) – שני יבמים ומת אחד מהם מותרת להתייבם לשני תוך ג' חודשים למיתה של זה.

להמתין ג' חודשים

ב"ש: לפי שאף קודם ייבום קרובה ליבם ולביאה יותר מארוסה.

ישועות יעקב – אף בזה"ז אין נוהגים בייבום ואין היבמה קרובה לביאה, כיון שכבר גזרו אף שבטל הטעם לא בטלה הגזרה.

שו"ע(קסד/א): היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיעברו ג' חודשים ממית הבעל.

יג - ג

ת' הרא"ש: (פנויה) **נתעברה מראובן, ושניהם מודים שממנו היא מעוברת, והלכה ונתקדשה לשמעון, וגירשה, ורוצה להינשא לראובן - צריכה להמתין אחר גירושי שמעון תשעים יום** (אף שברור שנתעברה מראובן, דלא חילקו).

הלכות אישות

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

ונתקדשה לשמעון

ב"ש: כי מותרת לו מדין מחזיר גרושתו כמ"ש הרמ"א(י/א).

צריך להמתין – טעם הדבר

ת' הרא"ש – דלא חילקו

וח"מ – ועוד שאין ידוע לרבים שנתעברה משעון, ול"ד למחזיר גרושתו.

צריכים להמתין

ב"ש: אף ששניהם מודים שנתעברה ממנו, צריכים להמתין דלא פלוג רבנן בהבחנה.

ועוד שאין ידוע לרבים שנתעברה מראובן.

ואף שבל מעוברת צריך להמתין כ"ד חודש, זו אינה צריכה להמתין: מדין מעוברת א"צ להמתין כיון שהוולד ודאי ממנו ולא חיישינן שזינתה גם מאחר. ומדין מחזיר גרושתו מותרת כיון שלא קידשה ראובן ואינה גרושתו.

יג - ד

מחזיר גרושתו אינה צריכה להמתין. *(מ"ן הסמ"ק):*

סמ"ק: ע"פ שני הטעמים שצריך להמתין, מחזיר גרושתו א"צ להמתין, שהרי א"צ להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני. שהרי יש בעל אחד.

[**מ"מ** קשה שמא היא מעוברת מזנות וצריך להבחין בין זרעו לזרעו של הבועל?

וי"ל דקי"ל כרבי יוסי שאשה שמזנה משמרת עצמה שלא תתעבר ולכן א"צ להמתין].

יג - ה

1. שפחה וגיורת שהיו נשואות לבעלים בגיותן ובעבדותן ונתגיירו או נשתחררו - צריכות להמתין.

א. ואפילו גר ואשתו עובדי כוכבים שנתגיירו, מפרישין אותם צ' יום, כדי להבחין בין זרע הנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה.

1. רמב"ם: שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה – ממתינות ג' חודשים.

א. אפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישים אותם 90 יום להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לנזרע שלא בקדושה. כ"כ הריב"ש.

ה"ה – גויה.. שפחה שנשתחררה, מיירי שהיו נשואות בגיותן, הלא"ה א"צ להמתין, דקי"ל כרבי יוסי שאשה שמזנה משמרת עצמה שלא תתעבר ולכן א"צ להמתין.

ות' הרדב"ז – חולק בשפחה שנשתחררה שצריך להמתין 90 יום.

1. שהיו נשואות

ח"מ: ולא ביאר אם גם קטנות וזקנות (שנתגיירו או נשתחררו) הדין כן כמו בישראל, האם גוזרים.

ודגמ"ר – אם היא זקנה א"צ להפרישם.

נשואות

ב"ש: אבל גיורת רווקה א"צ להמתין, לפי שבזנות א"צ להמתין.

באה"ט: איש ואשתו שנשתמדו ואח"כ חזרו לישראל – צריך הבחנה.

יג - ו

1. הממאנת, אינה צריכה להמתין, לא גזרו אלא בגרושה.

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

2. וכן המזנה אינה צריכה להמתין, מפני שמהפכת עצמה בשעת תשמיש כדי שלא תתעבר. וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות להמתין. והוא הדין לשבויה, אפילו היא גדולה.

3. הגה: וי"א דכל אלו צריכין להמתין, אם הם גדולות וראויות להתעבר (טור).

4. אשה שנאנסה תחת בעלה, אם לא נבעלה לבעלה תחלה צריכה להמתין (או"ז).

0. דין הקטנה:

יבמות(לד:): אמר שמואל - קטנה בת ישראל צריכה להמתין ג' חדשים.

במאי?

1. אי במיאון והאמר שמואל דלא בעיא (שהרי קטנה לא מתעברת ולא גזרו משום גדולה, שהרי יוצאה במיאון)?

ואי בגט האמרה שמואל חדא זימנא דאמר שמואל מיאנה בו אינה צריכה להמתין שלשה חדשים נתן לה גט צריכה להמתין שלשה חדשים?

2. אלא מיירי שהקטנה זינתה:

לל"ק של שמואל – צריכה להמתין, שגזרו קטנה משום גדולה.

√ולל"ב של שמואל – א"צ להמתין.

יבמות(לד:): תניא – הגיורת והשבויה שנפדו ונתגיירו, ושפחה שנשתחררה – צריכות להמתין ג' חודשים – דברי רבי יהודה.

רבי יוסי – מתיר לארס ולהינשא מיד.

ותניא תו: אנוסה ומפותה צריכה להמתין ג' חודשים – דברי רבי יהודה.

√רבי יוסי – מתיר מיד. שאישה שמזנה מהפכת עצמה שלא תתעבר,

ורבי יהודה חושש שלא תתהפך יפה יפה.

להלכה ביאת זנות:

√**הרי"ף** – הלכה כרבי יוסי כנגד רבי יהודה.

כ"פ רמב"ם, רמב"ן והרשב"א.

והרא"ש(הרז"ה) – כרבי יהודה, שחוששים שמא לא התהפכה יפה יפה. **3.**

ואף שמואל ס"ל כרבי יהודה באנוסה ומפותה ולא מטעמו אלא גזרה גדולה בת ישראל בזנות אטו נישואין, אבל קטנה דלא שכיח זנות לא גזר.

כ"פ הטור.

4. ד"מ(או"ז): אישה שנאנסה תחת בעלה צריכה להמתין, ודוקא שלא נבעלה תחילה מבעלה, שאם נבעלה תחילה מבעלה תלינן שנתעברה מבעלה וא"צ להמתין.

ריב"ש: המזנה תוך 90 יום מהגירושין או ממיתת בעלה אין קונסים אותה, ואין מענישים אותה אלא על הזנות (ד"מ – שלא אסרו חכמים משום הבחנה בזנות).

3. וי"א... להמתין

ב"ש: אבל ממאנת א"צ להמתין, וכן קטנה בזנות וגיורת אפילו גדולה א"צ להמתין כל"ב דשמואל.

ובשבויה:

הטור – פסק שצריך להמתין

והרמ"ה – א"צ להמתין.

וטעמו של הרמ"ה: לפי ששבויה הוא רק ספק זנות.

4. שנאנסה תחת בעלה

ב"ש: היינו למאן שאוסרים בזנות.

נבעלה לבעלה תחילה

ח"מ: ל"ד תחילה, אלא כל שנבעלה לבעלה תוך ג' חודשים. כ"כ ב"ש.

בתולה שנאנסה תחת בעלה:

מנחת פיתים: יבמות(לד:) שנים שקידשו שתי נשים, ובשעת כניסתן לחופה התחלפו של זה בזה – מפרישים אותם ג' חודשים שמא מעוברות הן.

והרי אין אישה מתעברת מביאה ראשונה? אר"נ – שבעלו ושנו.

לפ"ז: בתולה שנאנסה ביאה אחת א"צ הבחנה.

וגם הפוך אם בעלה בא עליה תחילה ביאה אחת ואח"כ נאנסה – צריכה להמתין, שבודאי לא נתעברה מבעלה בביאה ראשונה.

אשת איש שנתעברה מאחר:

חסד לאברהם: דווקא כשבא אדם לשאת מעוברת ומנקת חברו צריכה המתנה, אבל נשוי שאשתו נאנסה ונתעברה תחתיו וילדה – א"צ המתנה, שלא הפקיעו חכמים זכות הבעל משום הוולד שבא בגבולו.

הלכות אישות

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

והראיה: יבמות(לד.) – לא הוזכר בהוחלפו נשותיהם שצריך להמתין כ"ד חודש משום מעוברת חברו, רק 90 יום להבחנה.

יג - ז

רי"ש והר"ן: פילגש מיוחדת לאיש שרוצה לינשא לאחר - צריכה להמתין.

צריכה להמתין

ח"מ ע"פ מחצית השקל: מיירי שבעבר כבר נתעברה ממנו, ולא שייך להקל משום זנות, שמוכח שלא מתהפכת. לכן גם עכשיו חיישינן שמעוברת היא וצריכה הבחנה.

ב"ש – אף להרמב"ם שבמזנה א"צ הבחנה! שאני פילגש שקרובה לאישות.

ב"ש: ואם נתעברה ממנו והלכה ונתקדשה לאחר ונתגרשה ממנו – מותרת לחזור לראשון כמו מחזיר גרושתו (שא"צ להמתין) דפילגש שם אישה הראשון עליה.

ובספר ישועות יעקב – תימה מאי שנא מס"ג, אטו פילגש עדיפה מאשה דעלמא.

כן תמה בספר ב"מ.

יג - ח

מי שנשאת בטעות ונודע שהיא אסורה לבעלה והוציאוה בית דין מתחתיו, אם היתה קטנה שאינה ראויה לילד - אינה צריכה להמתין, שזה דבר שאינו מצוי הוא, וכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו.

יבמות(לג:): משנה – שתים שקדשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה נתחלפו...

מפרישים אותן ג' חודשים שמא מעוברות הן. ואם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירין אותן מיד.

פרש"י: מפרישין אותו ג' חודשים – שמא מעוברת היא ובנה ממזר.

שנשאת בטעות

ב"ש: אף למ"ד בזנות א"צ הבחנה לפי שמתהפכות! כאן לא שייך מתהפכת לפי שסבורה שהוא בעלה.

יג - ט

1. אשה שנתגרשה ויצא קול פיסול על הגט, והצריכוה גט אחר מפני הלעז:

א. י"א - שצריכה להמתין ג' חדשים מהגט השני.

ב. ויש אומרים - שאינה צריכה למנות אלא מהגט הראשון.

הגה: ויש לחוש לסברא הראשונה (היא סברת הרא"ש ור"י כתוב בטור על שמם).

2. וכן אם נתגרשה מחמת קול קדושין בעלמא - צריכה להמתין (ב"י בשם הרא"ש).

1. תו"ס: אישה שנתגרשה ויצא קול פיסול על הגט, והצריכה ר"ת גט אחר מפני הלעז.

מאמתי מונים ימי ההבחנה?

ב. ר"ת – מונים מגט ראשון. כ"פ ה"ה.

א. אבל ר"י – מונים מגט שני. כ"פ הרא"ש והרשב"א.

הלכות אישות

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

1. אישה שנתגרשה

ת' מהר"ם: טעה הסופר וכתב לה בגט לוי והוא אינו לוי, והצריכוה גט אחר. הגט נשתהה בין כתיבה לנתינה שנה תמימה – יש להתירה מיד, כשיש חשש ביטול הקידושין אם תמתין ג' חודשים מגט שני.

שיש לצרף –

א. דעת הרי"ף שמונים משעת כתיבה.

ב. דעת ר"ת שמונים מגט ראשון.

אבל ח"מ וב"ש – חולקים עליו. לא התיר ר"ת אלא כשגט ראשון היה כדינו רק שנפסל מחמת לעז, אבל כאן שגט ראשון בטל מדינא גם ר"ת מודה שמונים מגט שני.

ות' חת"ס – כתב ליישב שיטת מהר"ם, כיון שטעות בשם הבעל לא שכיחה דומה הדבר להחליפו נשותיהם בשעת החופה שלא גזרו. אבל בפיסולים דשכחיא אין להקל.

2. מחמת קול... צריך ל המתין

ב"ש: לאפוקי רי"ו שמקל בזה.

מיהו אם לא היה קול ולא היתה צריכה גט, אלא שהוא גירש מעצמו אינה צריכה להמתין (ת' הרשב"א וד"מ).

יג - י

1. המקדש תוך 90 יום היו מנדין אותו.

2. הגה: וי"א שצריך שיגרש, ואם הוא ישראל מחזירה לאחר ג' חדשים, וכהן לא יחזיר (טור).

א. ודוקא שעבר במזיד, אבל אם קדשה בשוגג - אין צריך לגרש אלא מפרישין אותם (מהרי"ו סי' ע"ג).

ב. ויש מחמירים אפילו בשוגג (ת"ה סימן ר"ן).

ג. ונראה שבכהן שאסור להחזיר - יש לסמוך אדברי המקילים ולא מצריכין לגרש, ובישראל - אין לסמוך אמאן דמיקל בשוגג, כן נראה לי.

3. גירשה - אסורה לדור עמו במבוי (ריב"ש סי' ס').

4. לא כפו בית דין אותו עד שעברו ג' חדשים, אע"פ שקידש בעבירה - שוב אין כופין אותו, דכיון שעברו עברו (מרדכי פרק החולץ בשם מוהר"ם).

5. ואם כנס – יגרש. **א.** (ע"ל סימן זה סעיף י"ב במה דינו לענין כתובה).

6. קידש וברח - אין מנדין אותו. א. (ולומדין אותו לברוח) (טור בשם רבינו יחיאל).

ב. יש מי שאומר דבריחה זו צריכה שתהיה למרחוק שירחיק עד שיהיה שיעור חזרתו. ואין נראה כן מדברי הפוסקים.

1. יבמות(לז.): איתמר – קדשה תוך ג' חודשים וברח, פליג בה רב אחא ורפרם –

ח"א – משמתים אותו.

וח"א – עירוקיה מסתייה. הוא עובדא ואמר רפרם עירוקה מסתייה.

פרש"י: קידש תוך ג' חודשים – לאלמנה או גרושה.

עירוקה מסתייה – וא"צ לכופו לתת גט, דגלי דעתיה שלא רוצה לכנוס עד זמנו.

✓**רמב"ם:** קידש תוך ג' חודשים מנדים אותו.

כ"ד הר"ן.

נמ"י – דס"ל שמנדים אותו על שעבר על דברי חכמים אבל אין כופין אותו להוציא, ואפילו כנס, אלא מפרישים אותו (כ"כ ה"ה).

ואחר שעברו ג' חודשים ונמצאת שאינה מעוברת מתירים לו הנידוי. אבל נמצאת מעוברת עומד בנידוי עד שתלד התינוק ותניק אותו כ"ד חודשים או שיגרש.

2. והשגות – מנדים אותו עד שיגרש.

כ"כ הטור(הרא"ש), ה"ה (יש מפרשים).

כ"כ מהרי"ו – שכופין אותו עד שיגרש.

כ"כ מהר"ה זאב, או"ז ותה"ד.

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

סיכום: אם לא ברח מנדים אותו –

1. רמב"ם – מנדים אותו להעניש אותו על שעבר על גזרת חכמים, אבל א"צ לגרש אלא מפרישים אותם.

כ"פ המחבר.

2. הרא"ש – מנדים אותו עד שיגרש, להרחיקו ג' חודשים, אבל אין כופין בשוטים.

כ"פ הרמ"א.

א. מהרי"ו - ודוקא שעבר במזיד, אבל אם קדשה בשוגג - אין צריך לגרש אלא מפרישין אותם.

ב. ותה"ד – ואין נוהגים להקל אף בשוגג.

ג. בנימין זאב: נראה שבכהן שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה יש להקל (כשקידש בשגגה).

וד"מ - ונ"ל שבכהן יש לסמוך על הרמב"ם (שרק מנדים ולא מגרשים), וכמ"ש רמב"ן והר"ן והב"י.

ובישראל – יש לסמוך על המהרי"ו להקל בשגגה.

3. ריב"ש: אם גרשה אסור לדור עמה במבוי.

אומנם הריצב"א כתב – בדבר שאסור מדרבנן מותר במבוי ואסור בחצר.

4. מרדכי: כתבו בה"ג ומהר"ם שאם לא כפו אותו עד ג' חודשים שוב לא כופים אותו להוציא.

ד"מ – ולדברי הרמב"ם בכל גוונא מנדים אותו על שעבר על דברי חכמים, אלא שאין כופים אותו להוציא (אף תוך ג' חודשים).

5. שו"ע(יג/יב): עבר ונשא מעוברת או מניקה בתוך זמן זה, היו מנדין אותו אא"כ ברח, ויוציא בגט, ואפילו היה כהן. וצריך לתת לה כתובה אם תתבענה לו...

6. (שם): איתמר – קדשה תוך ג' חודשים וברח, פליג בה רב אחא ורפרם –

ח"א – משמתים אותו.

וח"א – עירוקיה מסתייה.

✓**כ"פ הרמב"ם:** אירס וברח – אין מנדים אותו. כנס מפרישים אותו עד אחר הזמן.

ה"ה – פירוש שאם ברח מצילו הדבר מנידוי.

כנס וברח:

- **רמב"ם** – ה"ה כנס וברח אין מנדים אותו, לפי שהגלות מכפרת על עונשו במקום נידוי (ולכן א"צ להרחיק כדי הילוך ג' חודשים).
- **רש"י הרא"ש ותה"ד** – כשאירס וברח מנדים אותו, שהרי טעם הנידוי כדי להרחיקו והרי ברח, ולפ"ז צריך להרחיק מהלך ג' חודשים.

אבל כשכנס מנדים אותו עד שיגרש, שהרי כבר כנס.

- **ראב"ד** – כנס וברח מנדים אותו, ומוסיפים בנידוי עד שיעברו 90 יום ⊥ הימים שעמד עמה בתוך 90 יום.

א. הטור: הורה הרב יחיאל שלכתחילה אומרים לו ברח ובהכי סגי.

מ"מ האו"ז – דווקא ברח מעצמו.

ב. הרא"ש: בריחה זו צ"ל למרחק שיהיה שיעור חזרתו ג' חודשים, דלא מסתבר שיקדש בעיר זו ויברח לעיר אחרת, דא"כ בטלה תקנת חכמים.

ובד"ה – ואין נראה כן דעת שאר הפוסקים שסתמו דבריהם, שאף הבורח לעיר אחרת יש בדבר הרבה צער שמניח מלאכתו ועירו ובורח לעיר אחרת.

1. מנדים אותו

ב"ש: כ"כ הרמב"ם, דס"ל שא"צ לגרש רק מנדים אותו.

ולפ"ז: אם לא נדוהו עד שעברו ג' חודשים עדיין מנדים אותו על האיסור שעבר על דברי חכמים.

אבל לש"פ – מנדים אותו עד שיגרש, א"כ אחר ג' חודשים שוב א"צ נידוי.

מנדים אותו

ב"ש: ואם זינתה תוך ג' חודשים עונשין אותה על שזינתה ואין עונשין אותה על שלא המתינה ג' חודשים.

2א. אבל אם קידשה בשוגג

ב"ש: וכתב תה"ד – דווקא שלא ידע שמת בעלה תוך דין חלוקה אן שהוא ע"ה ולא מכיר בדין זה. אבל ידע הדין וטעה, הוי מזיד.

באה"ט – ונאמן לומר שוגג הייתי.

אלא מפרישים אותם (מהרי"ו).

ת' משכנות יעקב: סיים המהרי"ו – עכ"פ צריך להתרחק מעיר משובה מהלך ב,ג ימים ושיבע שאל יחזור עד כלות כ"ד חודש. כ"ד הרמ"א.

פת"ש – ולענ"ד מדהשמיטו הרמ"א לא ס"ל הכי.

ג. בכהן... אדברי המקלים

ב"ש: ובד"מ כתב – אף שקידש **במזיד** יש להקל בכהן לסמוך על הרמב"ם שא"צ לגרש. ומ"ש בישראל אין להקל אפשר ט"ס הוא וצ"ל "ובישראל יש לסמוך אמאן דמקל **בשוגג**".

הלכות אישות

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

כ"כ ישועות יעקב – שבישראל יש להקל בשוגג.
אבל בת' נו"ב(הרש"ל) – אין לסמוך להקל אפילו בשוגג בהפרשה לבד אלא צריכה גט.

3. גרשה אסור לדור עמה במבוי

ב"ש: כ"ה בכל האיסורים דרבנן חוץ משבויה.

4. קידש וברח

ב"ש: לדעת הרמב"ם שהבריחה היא לכפר על האיסור שעשה, ה"ה בכנס מהני בריחה. כ"כ ה"ה.
אבל לש"פ – דס"ל שהבריחה מהני בגלל שמגלה דעתו שאינו רוצה ליכנוס, א"כ בכנסה לא מועיל בריחה.
וי"א – דמהני.

כנה"ג: מעשה שבא לפני באחד שקידש תוך חודשי הבחנה, וגזרתי עליו שיברח, ולא יכל מפני סיבות רבות והורתי שהאישה תברח וסגי בהכי.

6ב. שירחיק עד... ג' חודשים

ב"ש: לדעת הרמב"ם א"צ הרחקה כל כך, שהרי הרחקה זו לכפר על האיסור שעשה (כמ"ש ה"ה – שגלות מכפרת) והרי כבר מנדים אותו על האיסור.
ולכן אף שנשא, שכתב הרמב"ם, שמפרישים אותו, פשיטא שגם מנדים אותו על האיסור שעשה.
קידש ונשא תוך ג' חודשים ועברו ג' חודשים:
נמ"י: כיון שעברו ג' חודשים ונמצאת שאינה מעוברת מתירים אותה לו. אבל נמצאת מעוברת עומד בנידוי עד שתלד ותניק כ"ד חודש.

יג - יא1 מעוברת ומנקת חברו

1. גזרו חכמים שלא ישא אדם ולא יקדש מעוברת חבירו, ולא מניקת חבירו, א. עד שיהיה לוולד כ"ד חדשים ב. (דהיינו כפי מה שקובעין החדשים אחד מלא ואחד חסר) (הגהות מרדכי פרק החולץ), חוץ מיום שנולד ויום שנתקדשה בו.
ג. וחודש העיבור עולה למנין כ"ד חודש. ד. (וי"א דלכתחילה יחוש אפילו לחדש העיבור) (ת"ה סימן רי"ו). ה. בין שהיא אלמנה בין שהיא גרושה.
2. בין שהיא מזנה, א. (ויש מקילין במזנה) (הגהות מרדכי פרק החולץ בשם י"א).
ב. ויש להקל במופקרת לזנות, כדי שיהא בעלה משמרה (תשובת ר"י מינץ סימן ה').

1. יבמות(מב.): תניא – לא ישא אדם מעוברת ומנקת חברו (מיירי באלמנה).
ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית, גזרה שמא תעשה עוברה סנדל (שמא תתעבר שוב וידחוק אחיו וימעך צורת פניו כסנדל).
אי הכי גם באשתו מעוברת נחשוש?
אלא דילמא תתעבר מיד לאחר לידתה ומעכר חלבה (שלא יהא לה חלב להניק) וימות התינוק ברעב. ובתינוק שלו ימסמס בביצים וחלב אבל תינוק של בעלה לא יעשה כן. ותתבייש האישה לתבוע כן מיורשי בעלה הקודם ונמצא הורג בנה.

להלכה:

- **הרי"ף והרא"ש** – אסור לקדש מעוברת ומנקת חברו, לפי שסתם מעוברת למניקה קיימא, וחוששים שמא תתעבר ומעכר חלבה וקלטיה ליה.
- **אבל הרמב"ם** – טעמו משום שמא ימעך העובר בשעת תשמיש.

כ"מ: קשה על הרמב"ם, הרי מסקנת הגמרא משום שיעכר חלבה?

א. שם(מג.): רב ושמואל דאמרי תרוייהו צריכה להמתין ג' חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו.

ב. הגמ"ר: לדעה זו מונים חודש מלא וחודש חסר (חודשי הלבנה), סה"כ 708 ימים.

ג. שנה מעוברת כמה ממתינה?

- **הגמ"ר(מהר"ם)** – תמתין שנתיים מלאות (כ"ה חודש), ולמדו כן משמואל הנביא ששנתיים מלאות ינק מאמו.
- **√הגמ"י** – כ"ד חודש.

ד. תה"ד: ולכתחילה יש לחוש לחודש העיבור.

ה. תו"ס(שם): דין **גרושה** (ולא אלמנה) מעוברת ומניקה –

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

• **ר"ש הזקן** – גרושה מנקת מותרת להינשא מיד, שהרי אינה חייבת להניק בנה (שהחיוב מוטל על בעלה הקודם שגרשה).
(הרא"ש – הר"ש מתיר אף מעוברת).

• √**אבל ר"ת** – גם גרושה מנקת צריכה להמתין כ"ד חודש.

ת' גליא מסכת: בימנו שמגרשים בהסכמה, אם קבעו שהאישה חייבת להניק בנה דינה כאלמנה שצריכה להמתין כ"ד חודש אף לר"ש הזקן.
[השאלה שנשארה: אם קבעו שמוטל על האב, מה דעת ר"ת?].

ת' נו"ב – מה שהתיר הר"ש בתנאי שאבי הבן קיים, שאל"כ אסורה עד כ"ד חודש (שאין מי שיטפל בתינוק). ואף אם הבעל החדש מוכן לטפל בהנקה לא מהני שהרי אין עליו חיוב.

2. מעוברת ומניקה מחמת זנות

• **א. הגמ"ר** (הרב מרדכי טורמש"א) – אישה שנתעברה וילדה מזנות התירו לה להינשא תוך כ"ד חודש. שלא אסר ר"ת דווקא שנתעברה מבעלה ונתגרשה ממנו שאז כל שלא נישאה יכול בעלה הראשון לכופה להניק, ואם תינשא לא יוכל לכפותה.
אבל זו שזינתה ממילא אין מי שיכפה עליה להניק, ולכן יש להתירה להינשא תוך כ"ד חודש.

• √**וחכמי דורו** – חלקו עליו, הרי ב"ד כופין אותה להניק.

ב. מהר"י מינץ: אלמנה (וכ"ש גרושה) שהיתה מזנה מותר לה להינשא תוך כ"ד חודש כדי שלא יכשלו בה רבים, שאם תינשא בעלה משמרה.

1. לא ישא מעוברת חברו

ח"מ: הגמרא מדמה דין זה לדין הבחנה. **משמע** אף דלא שייך שתתעבר כגון שהוא סריס גם צריה להמתין.
וכן אף לקדש אסור וגם בשידוכין אסור להיכנס לביתה.
כ"כ ב"ש.

מעוברת חברו

ב"ש: במעוברת אף שיש לה צימוק דדים (ולא שייך שתניק בנה) עכ"ז צריכה להמתין (מחשש הטעם 'דחסה' אף שטעם זה נדחה בגמרא).
אבל במנקת חברו – אם יש לה צימוק דדים יכולה להינשא מיד.

באה"ט: אלמנה עם ג' ילדים ועתה היא מעוברת, ובעלה ציווה לבן דודה האלמן שהוא עשיר שישא אותה אחר מותו לתקנת הילדים.
ולאחר מותו רוצה בן דודה לשאת אותה ואין יכול להמתין כ"ד חודש כיון שיש לו ילדים וקשה עליו טיפולם ויש לו הרבה קופצים, האם יש תקנה לדבר?

▪ **ת' שוב"י** – יש להתיר לאחר לידה מיד.

▪ **ות' כנסת יחזקאל** – חולק עליו.

ד. לכתחילה יחוש

ב"ש: אף שביו"ד (שצא/ב) פסק שלאחר יב"ח אינו נוהג אבלות, ולא שנה (של י"ג חודש)! כאן יש מחמירים כ"ה חודש (אף שכתב כ"ד חודש) לפי שיש חשש סכנת נפשות.

לחודש העיבור

ט"ז: ואם כלו כ"ד חודש בר"ח אדר שני, א"צ להמתין חודש נוסף, כיון שכלו כ"ד חודש קדם חודש העיבור, ורק כאשר כ"ד חודש מסתיים קודם חודש העיבור יש מחמירים.
וכן כשיש סיבה נוספת להקל מקילים בחודש העיבור.
כ"כ ב"ש.

ב"ש(הלבוש): ובדיעבד שלא המתינה חודש העיבור אין מנדים ולא מפרישים אותם.

קולות בחודש העיבור (לדעת מהר"ם)

▪ **נו"ב:** כשאינה מניקה בפועל לא החמיר מהר"ם בחודש העיבור.

▪ **ישועות יעקב:** כשנתנה בנה למנקת.

▪ **תח"ס:** בשבוע האחרון של חודש העיבור יש להקל שהרי סוף סוף עברו שנתיים של שנת החמה (365 יום).
[לכאורה אף אחר 11 ימים בחודש העיבור כבר עברה שנת חמה: 354 ⊥ 11 = 365].

2. ויש מקלים במזנה

ב"ש: ואם הוא והיא מודים שנתעברה ממנו – תו לא חיישינן שזינתה גם עם אחר, ואין כאן חשש למעכר חלבה (ויש להקל להינשא לבועל).
ת' שב יעקב – ילדה שהרה לזנונים אין להתיר לה להינשא רק לאחר כ"ד חודש, אף שנתנה בנה למנקת.

הלכות אישות

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

דוגמאות במזנה:

ת' נו"ב: זונה שאמרה לפלוני נבעלתי, ומתחילה לא הודה אך לבסוף הודה, האם מותרת לו בעודה מעוברת ומניקה?

יש להתירה כיון ש –

- כשהכחיש עדיין לא הוכר עוברה ולא שויה אנפשיה חתיכת איסורא, ולכן כשחוזר ומודה מותרת לו בלא המתנה

- יש לו כאן אמתלא שלא הודה לפי שהתבייש בדבר.

- כיון שכבר נישאת הוי דיעבד.

- אם נוציאה יגידו כולם שהתברר שאין זה בנו.

כיו"ב כתב תח"ס – בתולה שנתעברה ואמרה מפלוני, והוא מכחישה, אבל רוצה לישא אותה. כשאסרו לו חזר והודה ואם שהכחיש מפני הבושה – יש להקל אף בלא אמתלא לפי שדרך הנטען על פנויה להכחיש מפני הבושה.

ואף שהצ"צ – מחמיר שאף אמתלא לא תעזור, לפי שי"ל ששיחדו אותו בממון. ועוד י"ל שאחר ששמע שאסורה לו חזר בו אף שאינו נכון.

ועוד יש לסברא להקל אף לצ"צ – רוב בנ"א לא ירצו לשאת מופקרת כשהיא עדיין מעוברת מזנות, ולולי שיודע שמעוברת ממנו לא היה מסכים.

ולכן יש להקל: ובלבד שיאיימו עליו שדובר אמת.

ת' נו"ב: משודכת שנתעברה ואומרת שמהמשודך הוא, והוא מכחישה. ושוב אחר שהבטיחו לו שלא יפסיד בנדן חזר והודה, ועוד שקודם אמר לעד אחד שממנו נתעברה –

- עד אחד לא מהני כאן, כיון שהכחיש בפני ב"ד.

- אך בלא"ה יש להתירה, שהרי נותן אמתלא לדבריו שלא הודה מפני הבושה ואין לך אמתלא גדולה מזו, שהרי יהודה שהודה זכה למלכות.

- אין ראוי לומר ששיחדו שהרי נדן שלו הוא נוטל.

פני אריה: זוג משודכים שהאישה הרה ושניהם מודים בב"ד שממנו הוא – יש להתירה אף בלא שבועת הבעל.

תח"ס: זינתה עם אחר ונישאת בשוגג כשהייתה מעוברת – אפשר להקל שלא יגרשנה, ובתנאי שלא יגור בשכונתה עד שתלד, וכשתהיה מנקת יש להקל לסמוך על המקלים במנקת שזינתה (ר"ש הזקן).

כשנתעברה מגוי:

נו"ב – דווקא במעוברת חברו אסור להינשא ולא מעוברת מהגוי.

ורעק"א וכ"מ – אף בגוי אסורה תוך כ"ד חודש, ואין לדייק מהלשון "מעוברת **חברו**", ועוד שמשום חיות הוולד אין לחלק.

ב. ויש להקל במופקרת

שבו"י: במדינות שלוקחים בן הזונה שאין לו אב לעבדות אללים – יכולה להינשא והציל הוולד, והוא ק"ו ממופקרת ביותר שהתיר הרמ"א.

יג - יא2

1. אפילו נתנה בנה למינקת, או גמלתו בתוך כ"ד חודש - לא תינשא. א. אפילו נשבעה המינקת או נדרה על דעת רבים שלא תחזור בה. א. (וי"א דאם נשבעה המינקה וכנס, לא יוציא) (הגהות מרדכי דכתובות).

ג. ואפילו אם נשבעה לאדם גדול, כמו אלו שהולכים בחצר המלך.

2. אבל אם מת בנה - מותרת להינשא ואין חוששין שמא תהרגהו. א. וכן אם גמלתו בחיי בעלה, או שאינו חולבת לעולם, שיש לה צימוק דדים, או שפסק חלבה בחיי בעלה ושכרו לו מינקת בחיי בעלה, ב. או שנתנה בנה למניקה ג' חדשים קודם מיתת בעלה והיא לא הניקה כלל תוך הג' חדשים - מותרת להינשא.

0. כתובות(ס:): ת"ר – נתנה בנה למנקת, גמלתו או שמת – מותרת להינשא מיד.

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע סבור למיעבד עובדא כי הא מתניתא אמרה להו ההיא סבתא בדידי הוה עובדא ואסר לי רב נחמן.

איני והא רב נחמן שרא להו לבי ריש גלותא? שאני בי

ריש גלותא דלא הדר בהו.

והילכתא: מת – מותרת, גמלתו – אסורה.

פרש"י: ריש גלותא – אלמנות מניקות שהיו בהן נתנו בניהן למניקות והתירום להינשא.

דלא הדר ביה – שלא תפסוק המניקה להניק בניהם שיראה מהם לפני שבנ"א מאויימים הם.

אבל אנשים אחרים חוששים שמא תחזור בה המנקת וחוזר הבן אצל אמו ומסתכן.

להלכה:

1. הרא"ש: אפילו נתנה בנה למנקת או גמלתו אסורה להינשא עד כ"ד חודש.

בגמלתו – חיישינן שמא תמהר לגמלו כדי להינשא ויסתכן הילד.

בנתנתו למנקת – חיישינן שתחזור בה המנקת.

א. נשבעה המנקת שלא תחזור בה

הרא"ש – אפילו נשבעה המנקת או הדירה ע"ד רבים שלא תחזור בה מלהניקו – אסור, דאטו למיחלף ולהתיר גם כשלא נשבעה (ול"ד למה שהתיר ר"נ לריש גלותא, ששם הדבר מפורסם שלא תחזור בה).

כ"כ מרדכי(ר"י הזקן) – אין להתיר ע"י שתתן המנקת ערבון גדול שלא תחזור בה, שיבואו אנשים להתיר אף בלא ערבון. ול"ד לריש גלותא שהדבר מפורסם שיראה לחזור בה.

ב. הגמ"ר – אם עברו ונישאו אין כופין שתצא מאחר שנשבעה המנקת שלא תחזור בה.

ג. הרא"ש: ואפילו אם נשבעה לאדם גדול, כמו אלו שהולכים בחצר המלך. שלא התיר ר"נ אלא בריש גלותא שהם יחידים בארץ.

כ"כ ה"ה.

וכן הרי"ף והרמב"ם – השמיטו הא דר"נ, **משמע** שאין לסמוך ע"ז.

2. (שם): והילכתא –

מת הוולד – מותרת (ולא חיישינן שתהרוג אותו בכדי להינשא).

גמלתו – אסור (חיישינן שתגמול אותו כדי להינשא ותסכן הוולד).

א. הרא"ש: מקרים שמותרת להינשא מיד –

- כשגמלתו בחיי בעלה מותרת מיד, שאין לגזור אטו לא גמלתו בחיי בעלה.
- מטעם ז יש להתיר לאישה שצמקו דדיה ואינה רגילה להניק לעולם. או שפסק חלבה בחיי בעלה ושכרו לו מנקת בחיי בעלה.

ב. ספר המצוות(ת' הגאונים): אינה נקראת מנקת חברו אם פירשה מלהניק ג' חודשים קודם שמת בעלה ונתנה אותו למנקת.

√**הרא"ש** – טעמו, שלא מצינו בתלמוד אלא מעוברת ומנקת בשעת שמת בעלה, וכיון שהניקה בשעת מיתת הבעל החמירו בה חכמים שלא תינשא אח"כ.

אבל אם פסקה מלהניק ונתנה בנה למנקת קודם שמת בעלה לא נקראת מנקת חברו.

וטעמו של ג' חודשים קודם מות בעלה, שתוך ג' חודשים אפשר שיחזור לה החלב אבל פסקה ג' חודשים שוב צמקו דדיה ולא ישוב חלבה.

1. למנקת

באה"ט: איש שציווה לפני מותו לאשתו המעוברת שתיקח מנקת לבנה ותינשא. יש שרצו להתירה כיון שבעלה מחל לה, מ"מ אין להתירה (ת' כנסת יחזקאל).

שו"ת מקור ברוך: אישה שמת בנה ולקחה בן של אחרת להניק, יכולה להינשא כיון שאינה אמו אינה בכלל התקנה.

ונתנה בנה למנקת

פני יהושע: יש לאסור אף בלא התחילה להניק בנה כלל אחר מות בעלה. כ"פ ח"צ.

אומנם בשע"ה גדול, שנתנה בנה למנקת ולא הניקה כלל ועברו ט"ו חודשים וקבעו כבר זמן הנישואים, ויש חשש שייפרד השידוך – יש להתיר בדוחק, ודוקא כשיש טעמים נוספים להתיר.

א. אפילו נשבעה

ב"ש: וכן לא מהני משכון או שתי מניקות (הגמ"י).

וכתב הריב"ש – ואין לחוש לחורבן הבת או לקלקול הבחורה, ולא עוקרים התקנה בגלל טעמים אלו.

כ"כ הרא"ם – אף אלמנה שלקחה שתי מניקות אין להתיר רק אחר כ"ד חודש.

ב. וי"א... לא יוציא

ת' ח"צ: אישה שגזרו עליה הרופאים שלא תינק בנה לפי שחלבה ארסי, לפי שמתו ג' בניה הראשונים שהניקה, ועכשיו נתאלמנה וילדה ונתנה בנה למנקת – מותרת להינשא תוך כ"ד חודש.

כ"פ שוב"י.

ת' שוב"י – מטעם זה יש להתיר באלמנה שהניקה בנה י"ג חודש ואז הרתה לזנונים למשודך שלה, ושניהם

הלכות אישות

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

מודים בדבר, אח"כ גמלתו – יש להתיר לעשות נישואין מיד.

מצד עיבור של עכשיו – אין חשש כיון ששניהם מודים שזה הוולד שלהם.

מצד הילד הראשון – יש להתיר ע"פ ת' ח"צ הנ"ל, לפי שע"י שנעברה נעכר חלבה ונעשה ארסי והוא לוולד (הראשון) כידוע ע"פ הרופאים.

מ"מ קשה להתיר אא"כ יסכימו לזה עוד גדולים.

ושכרו לו מנקת

ב"ש: חדא הוא, שפסקה חלבה ושכרו לו מנקת.

קורבן נתנאל – בצימוק דדים אף שלא שכרה לו מנקת מותרת, אבל בפסק חלבה צריך גם שכרו לו מנקת בחיי בעלה לפרסם הדבר ע"י שכירות המנקת, אבל בלא"ה אסורה להינשא (ב"י בהבנת הרא"ש).

שפסק חלבה בחיי בעלה

באה"ט(כנסת יחזקאל): ודוקא במנקת פנויה.

וכ"ה בת' נו"ב – דווקא במנקת פנויה, ותשבע ע"ד רבים שלא תינשא עד סוף כ"ד חודש.

כ"ד ת' ברית אברהם.

אומנם ת' רקע"א – א"צ מנקת פנויה, ואף בנשואה שרי רק ישבע בעלה ע"ד רבים שלא יפר.

שנתנה בנה למנקת... ג' חודשים

ח"מ: כל שפסק חלבה מאיזה סיבה, אפילו יום או יומים קודם מיתת הבעל, או אפילו היא גרמה שפסק ע"י שלא הניקה בנה ג' חודשים בחיי בעלה וממילא צמקו דדיה – מותרת.

ב"ש: מנקת שלא התחילה להניק אחר מות בעלה – אפ"ה אסורה להינשא.

סיכום: מקרים שאף מעוברת ומניקה מותרת להינשא תוך כ"ד חודש

א. הר"ש הזקן: גרושה מנקת יש להתיר, ורק באלמנה יש לאסור (מ"מ השו"ע לא פסק כמותו).

הב"ח – מותר רק כשהוולד עדיין לא מכירה (תוך 50 יום) והיא אינה רוצה להניקו.

נו"ב – כשלא התחילה להניק מותר אחר ג' חודשים ללדתו.

ת' אמונת שמואל – גם אלמנה שהיא עשירה או ענייה שאין לה ממילא מזונות – מותרת.

ב. מעוברת ומניקה מחמת זנות:

מרדכי(ר' מרדכי טורמשא) – יש להקל.

מהר"י מינץ – דווקא במופקרת ביותר. כ"פ הרמ"א.

ג. שוב"י: במדינות שלוקחים וולד המזנות לעבודת כוכבים.

ד. ב"ש: כששניהם מודים שנתעברה ממנו מותר להם להינשא מיד.

נו"ב – אף אם מתחילה הכחיש ואח"כ הודה.

ה"ה כשלא ברור אם הוא בנו כיון שהוא ספק בנו יספק בביצים וחלב לוולד לכן מותר להינשא מיד.

ה. חת"ס: בחשש שמגוי נתעברה יש להקל באמתלא.

ו. כשמת בנה יש להתיר.

ז. הגמ"ר (ר"י הזקן): נשבעה המנקת וכנס אל יוציא. כ"פ הרמ"א.

ח. הרא"ש: גמלתו בחיי בעלה מותרת.

או שצמקו דדיה או פסק חלבה בחיי בעלה. כ"פ השו"ע.

ט. סמ"ג (ת' הגאונים): פרשה מלהניק ג' חודשים בחיי בעלה באלמנה, ונתנה אותו למנקת – מותרת.

כ"פ השו"ע.

הרמ"א – ה"ה פירשה מלהניקו ג' חודשים קודם גירושיה.

י. ח"צ: כשאסרו לה הרופאים להניק בנה כיון שהחלב ארסי, מותרת להינשא מיד.

שוב"י – ה"ה נתעברה תוך שנה להנקתה שחלבה נעשה ארסי.

יג - יב

1. עבר ונשא מעוברת או מניקה בתוך זמן זה, א. ר"פ"ש: היו מנדין אותו אא"כ ברח, ב. ויוציא בגט, ואפילו היה כהן. ג. וצריך לתת לה כתובה אם תתבענה לו. ואם היה ישראל, יחזירנה אחר כ"ד חודש של מניקה א. ויכתוב לה כתובה אחרת.

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

2. נשא וברח, ולאחר זמן (כ"ד חודש) **בא וישב עם אשתו, אין בכך כלום.**

3. ואם קידש מעוברת או מניקה, אין כופין אותו להוציא ולא יכנס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד.

א. הגה: וי"א דאין חילוק בין קידש לנשא (רוב המורים) - וכן עיקר.
ועיין לעיל סימן זה סעיף י' כיצד נוהגין.

1. יבמות(לו:): תניא – לא ישא אדם מעוברת חברו ומנקת חברו, ואם נשא – יוציא ולא יחזיר עולמית – דר"מ.
וחכ"א – יוצא ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס.

ב. אמר רבא: לדברי חכמים יוצא בגט.

פרש"י: עד שיגיע הזמן שחוזר וכונס יוצא בגט ולא סגי בפרישה.

שם(לז.): אפילו הוא כהן אין לו תקנה בהפרשה, אלא יוצא גט ולא יחזיר עולמית.

הרמ"מ: אפילו הדיר הנאת תשמיש עליו ע"ד רבים עד שיגיע זמנו לכנוס – אפ"ה צריך להוציא.
כ"כ הרא"ש, מרדכי ות' מימוני בשמו.

ג. הרא"ש בת': כשמגרשה תלוי בדעתה לגבות כתובה - אם תרצה תתבע כתובתה כשאר כל אישה שמתגרשת, ואם תרצה לחזור אליו יכולה לומר לא אחזור עד שתכתוב כתובה אחרת.

ד. הטור: כשמחזירה כותב לה כתובה אחרת.

ב"י – ואפילו לא פרע לה כותבה ראשונה, אין אותה כתובה ניגבת לפי שנמחל שעבודה, כדא"ר אסי (ב"מ יז.).

2. שם(לז.): קדשה תוך ג' חודשים וברח, ס"ל לחכמים שהבריחה מהני.

הרא"ש – ה"ה מקדש מעוברת ומנקת חברו יברח למרחוק עד שלא יוכל לחזור תוך כ"ד חודש (ואז א"צ להוציא).

√**והרמב"ם** – נשא מעוברת ומנקת חברו וברח ואח"כ בא וישב עם אשתו אין בכל כלום.
ה"ה: וא"צ להוציא בגט, שהוא ק"ו מהבחנה שא"צ לגרשה.
ונמ"י – אף למ"ד בהבחנה א"צ לגרשה כשברח, הנושא מעוברת ומנקת חברו צריך לגרשה, דכאן הוא זמן ממשוך.

3. ואם רק קדשה

√**הר"י מאורלינש** – אם רק קידש סגי בהפרשה וא"צ גט, שהרי בלא"ה אסורה עליו ככלה בלא ברכה שאסורה כנידה.

א. תו"ס והרא"ש – אין לחלק ואף בקדשה בלבד צריך לגרשה בגט.
כ"כ הגמ"י(סמ"ג), שאלתות, ריב"ש ⊥ [רש"י והראב"ד].

√**מיהו הרמב"ם** – פסק כר"י מאורלינש: אם קידש מעוברת או מניקה, אין כופין אותו להוציא ולא יכנס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד.
ה"ה: ולמד כן ממ"ש "ואם **נשא** יוצא" משמע דווקא כשנשא, אבל קידש לא יוצא.
כ"כ הר"ן – לסמוך על דברי הרמב"ם, וכן עיקר.

1ב. ויוציא בגט

ב"ש: אף לרמב"ם צריך לגרש אותה, ואם מגרשה אין מנדים אותו, ואם ברח א"צ לגרש (טור והריב"ש).
ובנמ"י – אף למ"ד בריחה מהני בחודשי הבחנה שא"צ לגרש, כאן צריך לגרש (אף שברח) כיון שהוא זמן רב.
וה"ה – עכ"פ מאן דס"ל דלא מהני בריחה בחודשי הבחנה כ"ש שכאן לא מהני.
מיהו הטור – כאן יש להקל יותר, שהרי יודעים ממי הוולד.
שו"ע(קסד/ה): הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת, מפרישים אותה וממתינים לה, אם הפילה, יחזור ויקיים.
הגה - וי"א דווקא שכנסה קודם שהוכר העובר, אבל אם כנסה משהוכר העובר צריך להוציאה אע"פ שהפילה (נ"י פרק החולץ)...

ויוציא בגט

ב"ש: ואם כנס בשוגג א"צ להוציא כמו בהבחנה, ודי הפרישה. כ"ד תה"ד(או"ז).
ות' נו"ב – דווקא כשעדיין מנקת דאז מהני הפרשה שלא תתעבר ותוכל להניק. אבל אם עשתה פעולה שתפסק ההנקה (חגרה בעוז דדיה) ונתנה בנה למנקת – אף בשוגג לא מהני הפרשה וצריכה גט.
והראיה מ"ש ביבמות(מה:) – גם בעלה ימסמס לו בביצים

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

וחלב? משני – הבעל לא יתן לה.
וא"כ גירושין מועיל (שאף שתחזור בה המנקת היא תמסמס לו בביצים וחלב), אבל הפרשה לא מהני שעדין היא ברשות הבעל.
ואף שבצמקו דדיה מותרת! שם לא נשתעבדה מעיקרא, משא"כ זו שהיה לה חלב ונשתעבדה – לא מהני הפרשה וצריכה גט. מ"מ עדיין צריך עיון.
ות' ברית אברהם – אין להחמיר מסברא זו.
שו"ת מהר"ר שינאור זלמן מלאדי: הכונס מעוברת ומנקת חברו שפסקו להוציא בגט –
לדעתי קשה לכופו להוציא מחשש לגט מעושה שהוא פסול מהתורה, וקי"ל כהירושלמי שאין כופין להוציא אא"כ אמרו בפירוש "כופין" ולא במקום שכתוב "תצא".
ולכן העצה היא להשביע המנקת שבועה חמורה שלא תחזור בה, והבעל יעקור דירתו למקום אחר מהלך כמה ימים ולהשביעו שבועה חמורה שלא יחזור עד כלות כ"ד חודש (דערוקיה מסתייה), אך לא לבקש ממנו לגרש.

ד. ויכתוב לה ככתובה אחרת

ב"ש: לפי הב"י כתובה ראשונה כבר נמחל שעבודה (אף שלא פרע לה) ולכן לא מהני כתובה ראשונה וצ"ל כתובה חדשה.
וה"ד שלא תבעה כתובתה בשעת גירושין, דמסתמא מחלה כתובתה, אבל אם אמרה שרצונה להחזיק בכתובה עד שיחזיר אותה (ותשתמש באותה כתובה) א"צ כתובה אחרת.
כ"כ ח"מ.

2. נשא וברח (רמב"ם)

ח"מ: משמע שלכתחילה צריך לגרש.
ומ"ש הרמ"א (ס"י) שמלמדים אותו שיברח! י"ל שלרמב"ם מיירי רק בקידש אבל לא בנשא.

וברח

ב"ש: ברח שלא יוכל לחזור תוך כ"ד חודש.
פת"ש – וה"ד לדעת הרמ"א(י), אבל לשו"ע גם כאן א"צ מרחק כזה.
מ"מ מהב"ש לא משמע כן.

3. קידש מעוברת

ב"ש: כתב הריב"ש – לרמב"ם אף שלא מגרש מ"מ מנדים אותו, כמו בקידש בחודשי ההבחנה.
משמע דווקא בקידש שאין מגרש מנדים אותו, אבל אם כנס דמגרש אין מנדים אותו.

א. וי"א דאין חילוק

ב"ש: מהרמ"א משמע שאף כאן יש לסמוך על הרמב"ם בכהן.
ואף בישראל – אם נשא בשוגג יש להקל כמו בהבחנה.

יג - יג

1. ה"ה (רשפ"א): אלמנה שהיתה מניקה בנה, יכולה לומר: 'איני מניקה אלא בשכר', ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר ואע"פ שאינה יכולה לינשא עד סוף כ"ד חודש.

2. (ואין חילוק בין התחילה להניק או לא התחילה (מהר"ם פאדוא, מהרי"ו, ריב"ש ותשובת הרא"ש).

1. יכולה לומר

ב"ש: עיין לקמן סימן פ: מתי אישה חייבת להניק. ואם תבעה כתובתה אין לה מזונות ואינה חייבת להניק כדין אשת איש.

אלא בשכר

ח"מ: משמע שבשכר חייבת להניק, וה"ד בניזונת ולא הכניסה לו שתי שפחות כדלקמן (פ/ח).

2. ואין חילוק

ח"מ: דין בפ"ע הוא, שכל שראויה להניק אף שאינה מניקה דין מנקת לה כמ"ש הרא"ש.
והב"ש – קאי על אישה שילדה בעת מות בעלה ולא רוצה להניק, מ"מ דין מנקת לה ואין יכולה להינשא תוך כ"ד חודש, וכ"ש אם היא מעוברת.

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

יג - יד

1. זה שאמרו בגרושה, יש מי שאומר דדוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה (הוולד)**, אבל קודם הזמן הזה לא, דהא אי בעיא לא תניק ליה כלל, ואפילו בשכר.**

2. ויש מי שאומר דאשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה, צריכה להמתין כ"ד חדש, ומשמע מדבריו דה"ה לגרושה (שאסורה אף שאינה מכירה)**.**

1. ת' הרשב"א: לא נאמר המתנת כ"ד חודש דווקא באלמנה (שאין מי שיטפל בוולד), אבל גרושה שיוצאה שלא לרצונה ויש לוולד אב שימסמס לו בביצים – א"צ להמתין.

וכ"ה בתוספתא(ה,ג) - נתגרשה אין כופין אותה להניק, ואם היה מכירה (שעברו 50 יום מהלידה) כופין ומניקה מפני הסכנה (שלא ירצה לינוק מאחרת).

כ"כ התו"ס(ר"ש).

2. ת' הריב"ש: אישה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה בנה, גם זו צריכה להמתין כ"ד חודש, כיון שזו נאסרה משום מעוברת, דסתם מעוברת למניקה קיימא.

ב"י – משמע שה"ה לגרושה שאסורה עד כ"ד חודש.

כ"ד ר"ת, שאלתות והרמב"ם.

ב"י: ראיתי מורים כהרשב"א ולא מחיתי בידם כיון שיש לה אילן גדול לסמוך עליו, ועוד שהוא מדרבנן.

1. ויש מי שאומר

ת' נו"ב: הדבר ברור שאם התחילה להניק אף שאינו מכירה דעת המחבר כדעת האוסרים, שהרי פסק דעת המתיר בשם י"א.

אבל לא התחילה להניק כלל דעת המחבר לפסוק כהמתירים.

ולכן אישה גרושה זו שאין בדעתה להניק כלל יש להקל בצירוף עוד צדדים, וכאן שמתחייב אבי האישה שהוא עשיר לפרנס הוולד לכל צורכו יש להקל.

כ"ד ת' ברית אברהם.

אי בעיא לא תניק

ב"ש: אף באלמנה פעמים שאינה חייבת להניק, כגון שהיא עשירה או שאין לה מזונות, וא"כ תהיה מותרת להינשא מיד כמו בגרושה.

כ"פ אמונת שמואל ע"פ ר"ש הזקן - שגרושה מותרת להינשא מיד לפי שאינה חייבת להניק בנה, ה"ה לאלמנה עשירה.

ואין נראה להקל:

- לא כתבו הפוסקים היתר זה רק בגרושה ולא באלמנה.

וטעם הדבר: שבגרושה לעולם פטורה ולכן אינה בכלל מנקת, משא"כ באלמנה שפעמים חייבת הרי היא בכלל מנקת.

- ועוד שאני גרושה שאביו חי והוא ימסמס לו בביצים (כמ"ש הר"ן).

- ועוד אפשר להביא ראיה מהגמרא באלמנות ריש גולתא שהתירו להן משום שהן מפורסמות, ולא בגלל שהן עשירות. **משמע** שטעם העשירות לא מהני באלמנה.

- כ"פ הט"ז.

והב"ח – פסק להתיר בגרושה כשהוולד אינו מכירה, והיא אינה רוצה להניק.

ה"ה לגרושה

ת' נו"ב: אישה מבנות עשירי העיר שנישאה והכניסה לו נדן גדול, ולאחר זמן מת בעלה והשאירה מעוברת. מחמת קושי הלידה צמקו דדיה עד שלא יכלה להניק ונתנה בנה למנקת. משפחת אביה קצינים ונותנים שכר ההנקה בשפע.

ועתה היא משודכת לאלמן בלא ילדים, האם מותרת להינשא תוך כ"ד חודש?

א. מצד הנדן הגדול – קשה לסמוך על אמונת שמואל שמתיר לאלמנה עשירה שנתנה בנה למנקת להינשא מיד.

ואף אמונת שמואל לא התיר אלא במקרה שכל משפחתה אין דרכם להניק, אבל אישה זו דרך בני משפחתה להניק, וא"כ נשתעבדה להניק.

ולכן מטעם הכנסת הנדן – אין להתיר.

ב. מטעם שצמקו דדיה – ג"כ אין להתיר. שהריב"ש כתב דווקא שצמקו דדיה בחיי בעלה.

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

ג. משום תקנת משודך שלא קיים מצוות פריה ורביה – ג"כ אין להתיר, וכי בגלל מצווה שלו נתיר לה איסור.

לסיכום: אין אני נמנה עם המתירים ואף לא מן האוסרים, והרוצה להקל אי אפשר למחות בידו.

הלכות אישות

סימן יג: גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו.

סימן יד: שלא לישא אשה בימי האבל.

ובו סעיף אחד @@@@ (יבמות: לד, לו, לז, מא-מג. כתובות: ס. גיטין: יח)

יד - א

1. מתה אשתו או אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליו, עד אימתי אסור לישא אשה, נתבאר בטור יורה דעה סימן שצ"ב.

יו"ד(שצב/ב): מתה אשתו, אסור לישא אחרת עד שיעברו עליה שלש רגלים, (אבל ליכנס לבית המשתה, דינו כמו בשאר קרובים - טור) וראש השנה ויום כפורים אינם חשובים כרגלים לענין זה.
ואם לא קיים מצות פריה ורביה, או שיש לו בנים קטנים, או שאין לו מי שישמשנו - מותר לקדש מיד ולכנוס אחר שבעה, ולא יבא עליה עד לאחר שלשים יום, אלא אם כן לא קיים מצות פריה ורביה, שאז מותר לבא עליה אחר שבעה.

הלכות אישות

סימן יד: שלא לישא אשה בימי האבל.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערוה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

ובו נח סעיפים (יבמות: כא, כה,כח, פז, פח, צב, קיד-קיח, קכ-קכב. גיטין: כ, כח, עא, פט.כתובות: כב. ב"ק: קיד)

יז - א

1. הכל לשון הטור: אשת איש בכלל עריות היא ואין קדושין תופסין בה.

2. בד"א, בודאי אשת איש. אבל אם היא ספק מקודשת, או ספק מגורשת, קדושין תופסין בה מספק וצריכה גט משניהם. והוא הדין לפסולי גיטין מדרבנן, שאם בא אחר וקידשה שצריכה גט משניהם, מהראשון דרבנן ומהשני דאורייתא.

1. אין קידושין תוספים בה

רשב"א: אפילו אם בעלה גרשה אח"כ קידושין של האחר לא תוספים כיון שהיו לפני הגירושין.

ד"מ(מהרא"י): אשת אליהו הנביא או ריב"ל (שעלו שלמים בגופם) – מותרות.

כנה"ג: אישה שנפטרה תחת בעלה מיתה ודאית ולאחר זמן חייתה ע"י נביא (כגון בן הצרפתית או אלישבע בבן השולמית) – עדיין יש לה זיקה לבעלה ולא יכולה להינשא לאחר.

ברכ"י – ובעל שמת מיתה ודאית ואח"כ חי ע"י נביא (כמו המעשה במגילה ז: - קם רבה שחטיה לרבי זירא, ולמחר החייהו). האם אשתו מותרת לשוק, וכי חיה למחר צריך לחזור ולקדשה, א"ד מותרת לשוק רק אם נשאר מת?

נראה שאסורה לשוק.

והראיה מירושלמי: אם התנה – ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי תוך יב"ח, ומת תוך יב"ח חודש, מהו? רבי יוסי אומר: אסורה שמא יעשו לו נס ויחיה.

משמע שאם יקום אשתו אסורה לשוק.

באה"ט: אשת צדוקי –

לפי הרא"מ – הוי א"א גמורה

ולפי הרדב"ז – אינה א"א ותפסי בה קידושין מאחר.

2. בודאי אשת איש

ח"מ: גם גבי שאר עריות בספק ערוה תוספים קידושין.

ספק מגורשת

ב"ש: ואם זרק לאשתו גט, ספק קרוב לו או לה – הוי ספק מגורשת ולא מעמידים אותה בחזקת א"א.

יז - ב

1. אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין בפני בעלה - הרי זו מקודשת לשני (כאילו אמרה גרשתני)**, שהאישה שאמרה לבעלה בפניו: גרשתני – נאמנת, חזקה, אין אישה מעיזה פניה בפני בעלה.**

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

א. הגה - י"א דווקא לענין שקדושין תופסין בה נאמנת וצריכה גט, אבל אינה נאמנת להינשא לאחר (הר"ן פ"ב דכתובות) **או ליטול כתובתה** (הגהת מיימוני פ"ב דגירושין).

ב. ויש חולקים וס"ל דלכל דבר נאמנת (רמב"ם).

2. וי"א עוד דבזמן הזה דנפישי חוצפא ופריצותא, אינה נאמנת אלא לחומרא, דאיתרע חזקה דאינה מעיזה (ב"י בשם או"ח).

1. גיטין(פט:): אר"ה – א"א שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר – מקודשת.

כדרב הונא – אישה שאמרה לבעלה "גרשתני" נאמנת, חזקה אין אישה מעיזה בפני בעלה.

נאמנת

- **ב. רמב"ם** – נאמנת לכל דבר ומותרת לשני.

כ"ד הרמב"ן והרשב"א – שנאמנת אף להינשא לשני וליטול כתובתה (אבל לא תוספת כתובה).

- **א. הר"ן** – נאמנת לחמורה להצריכה גט משני, אבל אינה מותרת לשני.

כ"ד הראב"ד – אינה נאמנת רק להצריכה גט משני, אבל לא להינשא לו ולא ליטול כתובתה.

ב"ש: אף לראב"ד רק כשאמרה "גרשתני", אבל נתקדשה לשני בפני בעלה מותרת לשני.

- **התו"ס** – אף שנאמנת להינשא אינה נאמנת ליטול כתובתה.

- **2. או"ח** – נאמנת רק בדורות הראשונים, אבל באידנא דנפישי חוצפא ופיריצותא איתרע חזקה דרב המנונא ולא עושים משעה אלא לחומרא.

1. וקיבלה קידושין

ת' רעק"א: ואם קיבלה קידושין מכהן – לא הוי כאומרת "נתגרשתי מבעלי" שהרי גרושה אסורה לכהן (ולכן לא מקודשת לכהן).

שאמרה לבעלה בפניו "גרשתני"

ת' נו"ב: וא"צ שתאמר כן בפני בעלה **בב"ד**, ומ"ש הריב"ש דווקא בב"ד! התם מיירי בעניין אחר, שטוענת בפניו שלא יכול לשמש איתה (שאז צריך חקירת ב"ד).

"גרשתני" – נאמנת

ת' מנחת שי: האם נאמנת גם למפרע או רק להבא? ונראה שרק להבא נאמנת ולא למפרע. שהרי מה שנאמנת דאמרינן אין אישה מעיזה **בפני בעלה** לומר "גרשתני" אם לא שגירשה. אבל בפני אחר שאינו בעלה מעיזה.

ולכן לגוף הגירושין אם נאמר שמשקרת ולא גרשה הרי הוא בעלה ואינה מעיזה ולכן נאמנת.

אבל לעניין הקדמת זמן הגירושין יש לומר שפיר שמשקרת שיגרשה מזמן, אלא רק מעכשיו, ועכשיו אינו בעלה ומעיזה פניה על למפרע.

אין האישה מעיזה

כשהבעל שותק לטענת אשתו "גרשתני" או מודה לה?

רמב"ם: כשהבעל מכחיש שלא גרשה והיא אומרת "גרשתני" – נאמנת. אבל כשהבעל אומר "גירשתיך" – אינה נאמנת שהרי מעיזה כיון שבעלה מסייע לה.

השאלה: כשהיא התחילה לומר "גרשתני" ואח"כ סייעה הבעל, מה דעת הרמב"ם?

- ח"מ – יש להסתפק, שמא כשהוא מודה אינה נאמנת. א"ד כיון שהיא התחילה להעיז נאמנת.
- והב"ש – אינה נאמנת. וטעמו כשהבעל אומר גרשתיך והיא מודה חוששים שמא גירשה בגט פסול ולכן אינה נאמנת, אף כשהיא אמרה "גרשתני" והוא מודה יש לחוש לגט פסול.
- באה"ט – נאמנת, כיון שהיא התחילה לומר "גרשתני" ולא ידעה שבעלה יודה לה הוי העזה ונאמנת.

כ"כ ספר ב"מ.

אינה מעיזה

רי"ו: וצריכה גט משני אם תישאר עם הראשון.

ותמהו עליו ח"מ וב"ש – הרי חוששים שמא יאמרו מחזיר גרושתו אחר אירוסין?

וכנה"ג – ט"ס הוא, וצ"ל: צריכה גט משני אם לא תישאר עמו, ואם לא ירצה לגרשה מקודשת לשני.

ובספר בני אהובה - רי"ו לא מיירי שאמרה שנתגרשה מראשון, אלא שלא נתקדשה לראשון מעולם, ולכן מותרת לראשון.

בפני בעלה

אם התחילה לומר שלא בפני בעלה "גרשני בעלי" ואח"כ כשבא בעלה אמרה בפניו גם "גרשתני"?

רשב"א – נאמנת, וא"א שמתחילה לא היתה נאמנת ועכשיו ממשיכה בשקר, אלא לעולם נאמנת כל שאומרת לבסוף בפני בעלה.
כ"ד באה"ט.
ובת' הריב"ש לא משמע כן.

באה"ט: **אינה מעיזה בפני בעלה**

- קטנה שהיא ברשות אביה לא שייך "אינה מעיזה", ולכן לא נאמנת (רש"ך).
- אם המקדש הוא כהן ליכא למימר "גרשתני", ולכן אין לחוש לקידושי הכהן (מהר"א ששון, נו"ב).
- אמרה האישה שנתקדשה לשני מפני שקידושי ראשון לא היו קידושין. אם ברור לנו שקידושי ראשון הוי כשרים – אינה נאמנת אף שנתקדשה לשני בפני בעלה (רש"ך, ראנ"ח).
- היתה מקודשת לשני, ונתגרשה ממנו ונישאת לראשון. ועכשיו קיבלה שוב קידושין מהשני בפני הראשון – אין לחוש, שאם אמת שנתגרשה מראשון הוי לגבי שני מחזיר גרושתו לאחר שנישאת לאחר (כנה"ג).
- אישה שנישאת לראובן שהוציא שטר שקדשה. הביא שמעון עדים שקידשה, והיא טוענת שקידושי ראובן קדמו – אף אם תהיה נאמנת במיגו "דגרשתני" נגד שמעון, כיון ששטרו של ראובן מסייעה, מעיזה, אינה נאמנת (ומקודשת לשמעון שיש לו עדים) – הר"י אדרבי.

אינה מעיזה

הג' מל"מ: כתב בספר עזרת שנים – קטנה שקידשה אביה, ולאחר שבגרה קיבלה קידושין מאחר לפני ארוסה. שמא אין כאן חזקה ש "אינה מעיזה". שדוקא כשהיא קיבלה קידושיה בתחילה ונהנתה מכסף הקידושין בושה להעיז. משא"כ כשאביה קיבל כסף הקידושין מעיזה.
ולא נ"ל – אף שאביה קיבל כסף קידושיה לא מעיזה.
וכ"מ מת' ראנ"ח.

אינה מעיזה

או"ח: אם ידוע בעדים שהיא אשתו ל"א חזקה אינה מעיזה בפני בעלה.
אבל הב"ש – מכל הפוסקים משמע שאין חילוק ובכל גוונא נאמנת.

א. **וי"א שאינה נאמנת להינשא לאחר** (הר"ן)

ב"ש: מ"ש הר"ן אסורה להינשא מיירי באמרה לפני בעלה "**גרשתני**", אבל אם **נתקדשה** לאחר בפני בעלה מותרת לשני.
והי"א (2.) – ס"ל שבזה"ז אף שנתקדשה לאחר אסורה לו, מפני דנפישי פריצותא.

2. **בזה"ז... אינה נאמנת** (הרמ"ה)

הב"ח: לכתחילה לא תינשא אבל אם נישאת לא תצא. והראיה שהרי בת' הרא"ש פסק שאם נישאת לא תצא, ואף שהרא"ש היה אחר הרמ"ה.
וח"מ – אין כאן ראיה, שיתכן שהרא"ש חולק על הרמ"ה, שהרי לא הזכירו.
וא"כ אנן דקי"ל כהרמ"ה אין לחלק ואף שנישאת תצא.
כ"כ הב"ש.
ב"ש(בית הלל): בזה"ז שהמנהג פשוט שרב מסדר הגט גונז הגט אצלו, תו לא נאמנת לומר "גרשתני" שהרי אפשר לברר.

אינו נאמנת

פת"ש(ב"מ): ואם יש אמתלא המוכחת שאומרת אמת נאמנת אף הזמן הזה, וכמ"ש הרמ"א(קנד/ז).
[טענה האישה שאין לו גבורת אנשים – נאמנת. אבל בזה"ז שיש נשים פרוצות לא נאמנת. ואם נתנה אמתלא המוכיחה נאמנת].

דנפישי חוצפא

פת"ש(ת' גליא מסכת): מעשה באישה שישבה עם בעלה בעירה כמה שנים, ואח"כ נסעו שניהם לרוסיה. אחר ג' שנים חזרה האישה עם עגלון גוי, ולאחר שעה הגיע בעלה.
כשראתה בעלה צעקה: מה אתה רודף אחרי, הרי כבר גירשת אותי בגט לפני ג' חודשים. הבעל אמר שהוא שקר, חטף ממנה תיבה שהיה בידה וברח.
טוענת האישה שבתיבה היה הגט מרב של אותה העיר. וסיבת הגירושין מפני שבעלה רצה להשתמד, ועכשיו התחרט.
שלחו לבדוק באותה העיר אבל הרב כבר נפטר, אשתו אמרה שיודעת שבעלה נסע לסדר גט לאותו זוג. מה דין האישה?
תשובה: האישה מותרת להינשא לשוק בלא שום פקפוק.
(א). אי אפשר להשיג גט אחר מאחר שהבעל ברח ולא נודע מקומו, ולכן דינו כדיעבד.
(ב). יש אומדנות מוכיחות ורגלים לדבר שצודקת (כמו בקנד/ז- הגה).

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

(ג). וא"ת הרי היתה קטטה בניהם ואיך נאמין לה שהתגרשה?
ביבמות(קטז.) טעם שבקטטה לא נאמנת: י"א – משום שמשקרת. וי"א – משום שאומרת בדדמי.
וביגרושין בדדמי ליכא ורק החשש משום משקרת, וגם זה לא שייך רק כשהיא החזיקה בקטטה, אבל כאן הוא רצה להשתמד.
ופת"ש – ולענ"ד אין ההיתר ברור.

יז - ב2

1. אבל אם קידשה אחר שלא בפני בעלה - אין קידושין תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שתקבל הקידושין, שכל שלא בפניו, מעיזה.

2. וכתב הרא"ש: דכל שהוא בעיר כשנתקדשה לאחר, מיקרי בפניו. א. (ויש חולקין וס"ל דבעינן בפני בעלה ממש) (מהרי"ק שורש ע"ב וריב"ש סימן קנ"ז).

3. והא דאמרינן דאין אישה מעיזה פניה בפני בעלה לומר: "גרשתני", ה"מ היכא דליכא דמסייע לה, אבל היכא דאיכא דמסייע לה, מעיזה ומעיזה.

1. גיטין (פט:): שלחו מבי רב לשמואל – יצא קול מראשון ובא אחר וקידשה (שלא בפני ראשון) מהו?
√**אמר שמואל:** תצא והעמידו דבר על בוריו (שאם מקודשת לראשון קידושי מעליא - א"צ גט משני). ופליגא דרב המנונא.
√**ואידך:** מ"ש רב המנונא שאישה שאמרה לבעלה "גרשתני" נאמנת ה"מ בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומעיזה.

להלכה:
הרא"ש – פסק שלא בפני בעלה לא נאמנת ואין שום חשש.
כ"פ הרי"ף והרמב"ם.
והרמב"ן – יש לחוש לחמרה שאף שלא בפניו להצריכה גט.

2. הרא"ש: כל שהוא בעיר כשנתקדשה לאחר, מיקרי בפניו.
כ"כ בנימין זאב – ל"ד בפניו משש, אלא כל שבעלה בעיר וסופו לדעת מקודשת לשני.
אומנם מהרי"ק – ויש חולקים.
כ"כ ת' הריב"ש – לא מקרי בפניו (כשטוענת שאין לו גבורת אנשים) רק כששניהם בב"ד יחד.

3. גיטין(סד:): אר"ה – האישה שאמרה לבעלה "גרשתני" – נאמנת.
וה"מ דליכא עדים דמסייעי לה, אבל איכא עדים מעיזה ומעיזה.

כשיש עד אחד מסייע?
הרא"ש – אינה מעיזה : הטור – מעיזה.
מלשון המחבר שכתב "היכא דאיכא דמסייע לה" משמע כל מסייע אף עד אחד מעיזה.

1. אין קידושין תוספים
ח"מ: כ"ד רוב הפוסקים.
אבל הר"ן והרמב"ן כתבו – אף שלא בפניו יש לחוש לחומרה.
כ"כ הב"ש.

2 א. וי"ח – בפני בעלה ממש
וביאור הגר"א: כבר חלקו ע"ז כל הפוסקים וכתב שא"צ אלא בידיעתו (ולא צריך בפני ממש).

3. דאיכא דמסייע לה מעיזה
ב"ש: והטור כתב – אף כשיש עד אחד מסייע לא מעיזה.
אבל מהרא"ש משמע – שרק כשיש ב' עדים מעיזה.

יז - ב3

1. ואם נשאת לאחר שלא בפני בעלה, אע"פ שכשיבוא בעלה

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

אומרת לו בפניו: גרשתני, אינה נאמנת, דכיון שכבר נשאת מעיזה ומעיזה, שלא תעשה עצמה זונה.

א. ויש מי שאומר שאפילו לא נשאת עדיין לאחר, אלא נתקדשה לו שלא בפני בעלה ואח"כ בא בעלה ואומרת לו בפניו: גרשתני, אינה נאמנת.

2. וי"א שאם היתה קטטה ביניהם, או שתובעת כתובתה - אינה נאמנת לומר: גרשתני, אפילו בפניו.

3. הגה: י"א דבמקום שנאמנת לינשא - גובאת גם כן כתובתה (מהרי"ק שורש ע"ב וריב"ש סימן קנ"ז).

א. ויש אומרים - דאינה נאמנת לענין ממון כלל.

1. הרא"ש בת': ואם **נישאת** לאחר שלא בפני בעלה, אע"פ שכשיבוא בעלה אומרת לו בפניו: גרשתני, אינה נאמנת, דכיון שכבר נשאת מעיזה ומעיזה, שלא תעשה עצמה זונה.

ומפרש מ"ש רב המנונא שנאמנת ה"מ קודם נישואין. היכלך אם כבר נישאת תצא מזה ומזה (שאסורה לבעל ולבועל).

א. ובד"ה(הטור סקנ"ד) – ה"ה רק נתקדשה קודם שבא בעלה אינה נאמנת. ומ"ש הרא"ש "שלא תעשה עצמה זונה" ל"ד הוא אלא שהשאלה היתה בהתקדשה.

ב"ש – ה"ה אם זינתה, שוב אינה נאמנת לומר "גרשתני" שיש לומר שאומר כן כדי שלא תעשה עצמה זונה.

3. רמב"ן: נאמנת – אף להינשא (לאפוקי הראב"ד שנאמנת לחומרה להצריכה גט אבל אינה מותרת למקדש). ואף ליטול כתובתה.

כ"ד מהרי"ק.

א. אבל הר"ן והגמ"י – נמ"י להינשא למקדש אבל לא ליטול כתובתה מהראשון. כ"מ מהתו"ס.

סיכום: מתי אומרים שהאישה מעיזה פניה בפני בעלה ואינה נאמנת?

(א). או"ח: בזה"ז דנפישי חוצפא ופריצותא.

ח"מ וב"ש: אף בדיעבד שנתקדשה בפני בעלה תצא.

(ב). או"ח: כשידוע בעדים שהיא אשתו א"א חזקה אין האישה מעיזה, שאין חזקה עוקרת עדים.

(ג). כששני עדים מסייעים לה – אינה נאמנת לפי שמעיזה ומעיזה.

(ד). הרא"ש: כשנישאת לאחר שלא בפני בעלה, אף שאמרה אח"כ לפני בעלה "גרשתני" – אינה נאמנת, דכיון שנישאת מעיזה שלא תעשה עצמה זונה

כ"פ השו"ע.

והטור – הה" רק נתקדשה.

כ"פ השו"ע – יש מי שמחמיר.

(ה). הרא"ש: היתה קטטה בניהם או שתובעת כתובתה – אינה נאמנת. כ"פ השו"ע סי"א.

(ו). הר"א ששון: אם המקדש השני כהן שאין לומר "גרשתני" (שהרי גרושה אסורה לכהן) – אינה נאמנת, ואין לחוש לקידושי שני.

(ז). ת' מנחת שי: גרשתני למפרע (לפני שנה) אינה נאמנת, לפי "שאין אישה מעזיה **בפני בעלה**" וזה כבר מזמן אינו בעלה, ומעיזה להקדים זמן הגירושין. אלא רק נאמנת שגירשה לפני יום יומים.

יז - ג

1. אישה שהלך בעלה למדינת הים, והעידו עליו שמת, אפילו עד אחד, אפילו העד עבד או שפחה או אישה או קרוב, מותרת. ואפילו עד מפי עד, או אישה מפי אישה, או עבד או שפחה או קרוב, כשרים לעדות זו.

2. ופסולי עדות: אם פסולים מדרבנן - כשרים לעדות זו. אבל פסולי עדות דאורייתא - פסולים.

א. ואם מסיחים לפי תומם - כשרים. וכן עובד כוכבים או ישראל מומר לעבודת כוכבים ולכל התורה כולה, אם הוא מסיח לפי תומו – נאמן.

3. הגה – *תה"ד והרא"ן:* לא בא עד בדרכים הנזכרים, רק יוצא קול הברה בעיר, שמת, אין משיאין את אשתו.

1. יבמות(קכב.): משנה – הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד, מפי אישה, מפי עבד, מפי שפחה.

2. יבמות(כה:): גזלן מדבריהם כשר לעדות, גזלן דאורייתא פסול לעדות.

א. הרי"ף: ואם משיחין לפי תומם כשרים דלא גרע מגוי שכשר במסל"ת.
כ"פ הרמב"ם והרא"ש.

והר"ן – ולפי שטיה זו, אף מומר לע"ז ולכל התורה כולה נאמן במסל"ת. כ"כ הרשב"א.
מ"מ יש חולקים על שיטת הרי"ף.

נמ"י: מסל"ת – ויש לדקדק בשיחתו שלא יתכוון להעיד כלל, שאם אומר "אמרו לאשתו שאני ראיתי שמת בעלה" – לא מסל"ת הוא, שהרי מתכוון להעיד להתירה.

3. ב"י: מצאתי כתוב שהשיב רבנו משלום – על ראובן שהלך בסחורה ולא חזר, ושמעו שנהרג שם, ולא בא אפילו גוי מסל"ת שראובן נהרג. כיון ששמעו מפי גויים שנהרג ולא שמענו שהוא חי – סומכים עליהם ומתירים אשתו.
✓אבל ת' הרמב"ן – אין להתיר ע"פ קול הברה.
כ"פ תה"ד.

1. אפילו עד אחד

ב"ש: ואף שעד אחד אינו נאמן במקום שהתחזק איסורא, וכאן הרי היא בחזקת אשת איש! משום שהקילו חז"ל משום תקנת עגונות.

וטעם הקולא:

- יבמות(פח.): לפי שהאישה מדקדקת מאוד אם בעלה מת, משום חומרה שהחמירו עליה בסופה (שאם יבוא בעלה תצא מזה ומצא וכו').

ופרש"י: הקלנו עליה התחילה להינשא מפני שחוששת שמא תקלקל ולא תינשא עד שתבדוק טוב.

- יבמות(קטו.): משום שהוא מילתא דעבידא לגלויי לא משקר.

אפילו העד עבד

וקשה: הרי סתם עבד פסול לעדות מדאורייתא מחמת עבירה?

ח"מ – אפשר שישראל בעל עבירה (גזלן דאורייתא) גרוע מעבד אף שהוא בחזקת עבירה.
כ"כ ס' מראות הצובאות.

ב"ש – צ"ל דאיירי שידוע שהוא כשר. כ"כ הב"ח.

נאמנות עד אחד באישה – דאורייתא/דרבנן?

- **נמ"י** (רא"ה ורשב"א) – נאמן מהתורה, כיון שהוא דבר העשוי להתגלות, ועוד שהאישה מדקדקת ודאי מעיד אמת ונחשב עדות דאורייתא.

ומה שאמרו: "בעגונה הקילו" פירוש הקלו ולא החמירו כל ד"ת.

- **אבל התו"ס** – רק מדרבנן.
כ"ד רש"י.

- **דעת הרמב"ם:**
רשב"א, לח"מ והריב"ש - מדרבנן
מהרי"ק - מדאורייתא
ת' תו"ס – מדאורייתא בעד כשר.
מדרבנן בעד פסול (עבד אישה וכו').

אישה שנישאת בלא עדות:

ת' רע"א: אישה שנישאת בלי גביית עדות בב"ד שבעלה מת וילדו ממנה ילדים ונפטרה לבית עולמה, ורוצים הבנים לטהר עצמם לבוא בקהל.

והנה עתה מעיד עד אחד ששמע מפי אחי בעלה הראשון קודם שנישאת שמתאבל על אחיו ע"י כתב שהגיע ממדינה פלונית שמת שמה.

מצד אחד: קשה להתיר –

א. דווקא כשמעיד עד להתיר האישה הקילו משום דדייקא ומשום עיגונא. אבל כאן שהעדות להתיר הבנים ואין הטעמים להקל דינו כעדות רגילה שעד אחד לא נאמן.

ב. ועוד אף אם האישה הייתה חיה עדיין, כיון שנישאת לפני שהגיעו עדים י"ל דלא מהני, שהרי ראינו שלא דייקא שהרי נישאת בלא עדים, ושמא אין סברת אצלה דייקא ומינסבא.

אומנם יש צדדים להקל:

א. אף שמעיד אחר מיתתה יש להקל, שהרי חכמים הקילו משום דייקא ומשום עיגונא, שאין דרך אישה להינשא לאחר חומר שהחמרתה בסופה בלא שדייקא. ויתכן ששמעה עדות שבעלה מת.

ב. אף לאחר מיתתה יש שעת דחק ועיגון לפסול בניה מהקהל.

אישה שזינתה לפני שבאו עדים:

ת' רע"א: אישה שבעלה הרחיק נדוד וזינתה תחתיו, ואח"כ באה עד אחד שבעלה מת. מה דינה?

אולי הטעם של "דייקא" משום חומר שבסופה, לא שייך כאן, שהרי ממילא נאסרה על בעלה הראשון ולכן לא מדייקת אם מת ואין להתירה על פי עדות זו.

אך לאחר ויכוח בזה עם הגאון מליסא הסכמנו שזה כן מיקרי "חומר" (אולי בגלל שלא בניה ממזרים) והיא מדקדקת, ויש לסמוך על העד.

וכנ"ד נו"ב – שאף בגלל חומר בעלה השני (שלא תצטרך לצאת ממנו) דייקא.

ת' נו"ב: אף בקטנה נאמן העד, אף דלא שייך אצלה "דייקא", שהרי העד מתיירא שתדייק כשתגדל ויתגלה שקרו.

מ"מ ת' חמדת שלמה – מסתפק בזה. כ"ד יד המלך.

אך ב"מ – חלילה לעלות על הדעת שבקטנה לא מהני עד אחד, שלא ראינו מי שחולק בזה. וצ"ל טעמו שאף בקטנה הקרובים דייקא.

אפילו עד אחד

באה"ט: שאלו עד, ואמר שאינו יודע על מיתת בעלה. אח"כ חזר ואמר שמת :

אם יש לתלות למה מתחילה אמר שאינו יודע – מהני עדותו (אף שגם מתחילה אמר בפני ב"ד).

ואם תחילה אמר שאינו יודע היה שלא לפני ב"ד אף כשאין מקום לתלות – מהני עדותו (רשד"ם).

מהרי"ט: ואם העד אמר שמת ולבסוף עדותו אמר שיביא כתב מחכמים – מותרת וא"צ כתב זה. ול"א שמא לא גמר עדותו והתכוון שלא יסמכו עליו אלא על כתב החכמים. אלא משאין ע"פ עדותו.

או קרוב

באה"ט(רשד"ם): אף בנה, ביתה או שפחתה נאמנים.

אפילו עד מפי עד

ב"ש: נאמנים אף לחומרה כשמעידים שהוא חי שאסורה להינשא. כ"ד רשד"ם

מ"מ ראנ"ח – רק לקולא נאמנים ולא לחומרה.

עד מפי עד

באה"ט: אפילו עד מפי עד מפי עד, עד מאה – מהני (כנה"ג בשם כנסת יחזקאל).

- אפילו קיים עד הראשון א"צ לשלוח אחריו, אפילו הוא כאן (מהרי"ו, הרמ"א(ח) וכנה"ג).

מ"מ דעתי – אינה כן.

- ואם העד מפי עד שכח מיהו העד הראשון – עכ"ז לא חיישינן לעורמה (שארית יוסף).

עד מפי עד

ת' מהריב"ל: עד שמעיד ששמע מפי הבעל (לפני שמת) דרך סיפור באקראי שכך שמו או שהוא בעלה של פלונית – עכ"ז מיקרי עד מפי עד, שהרי הוא לא הכיר את בעלה אלא ע"פ מה ששמע מבעלה.

ות' רשד"ם – חולק, דינו כעד כשר (ולא עד מפי עד).

כ"ד מראות הצובאות.

ת' רע"א: בעד מפי עד, שמת העד הראשון – עכ"ז מהני.

ולא משמע כן מבאה"ט (שדוקא שבשעת העדות היה עד ראשון קיים).

2. עד הנוגע:

באה"ט: שלחו עד לאותו עיר לחפש איזה עדות על בעלה של זו כדי להתירה, והבטיחו לו 100 זוז אם יביא ראיה שיתירה, ו 50 זוז אם אין העדות מתירה. וחזר ואמר ששמע מגוי מסל"ת שמת בעלה, האם מהני עדות זו, שהרי הוא נוגע בדבר?

מהריב"ל – מסתפק אם אפשר להתירה הואיל והעד נוגיע בדבר.

מ"מ דעת נו"ב – כשר לעדות אישה.

והריאה: שבן בעלה כשר להעיד אף שהוא נוגע שרוצה ליטול ירושה.

[ושמא אינו דומה: בבן ודאי לא יעיד שקר שאביו מת בגלל בצע ממון, ויאסור אשתו עליו, משא"כ בשליח זה שאין לא קשר לאישה ולבעל יכול לשקר בגלל בצע ממון, וצ"ע].

אבל למעשה יש לחוש למהריב"ל.

פסול לעדות דאורייתא

קהילת יעקב: משמע מלשון הפוסקים שכל הפסולים לעדות שהובאו בחו"מ(לד) שפסולים מהתורה – פסולים

לעדות אישה.
אבל הנמ"י כתב – שאינו פסול רק **רשע דחמס**, שהרי שאר פסולים פסולים מגזרת הכתוב "אל תשת רשע עד", וה"מ במקום שצריך עדות, אבל עדות אישה שא"צ ממש עדות (שהרי אף אישה כשרה לזה) אינו פסול רק רשע דחמס.
ויש להחמיר בזה.

דאורייתא

ת' נו"ב: בא אדם ואמר לאישה שיש לו עדות להתירה, בתנאי שתשלם סך מעות. השלישה האישה הכסף ביד שליש והעיד האיש שמת בעלה.
ופסקו הדיינים שאין עדותו מועלת הואיל ונוגע בדבר, אלא יחזיר המעות ויפטור אותה ויחזור ויעיד, ואם אח"כ תרצה האישה לתת לו המעות תיתן, והעיד מחדש.
ויש קצת מערערים שהרי כבר העיד בהיותו נוגע ואינו מועיל הסילוק, כיון ש –
א. דעביד איניש לאחזוקי דיבוריה.
ב. עדיין נוגע בעדות הוא, כיון שאמרו שתתן לו אם תרצה.
אף בעיקר הדין: יש להכשיר עד הנוגע בעדות אישה, והראיה שבן בעלה כשר להעיד (כמ"ש ח"מ) והוא בודאי נוגע שרוצה חלק מהירושה.
מ"מ כיון שמהריב"ל ומשאת בנימין פוסלים בנוגע יש להחמיר.

נוטל שכר להעיד

ת' נו"ב: בא איש והכיר את האישה ואמר שיודע עדות שבעלה נהרג, וזאת אמר בפני איש אחר. א"ל אותו איש שיבוא להעיד בב"ד והאישה תתן לו מתנה הגונה.
כשהזמינו אותו לב"ד אמר שלא יעיד אא"כ תתן לו האישה שכרו. א"ל ב"ד כבר העדתה בפני איש פלוני וא"צ לעדותך. והלך האיש לדרכו. הלכה האישה אחריו ושילמה לו והעיד בב"ד.
הסתפקו הרבנים האם יש חשש נוטל שכר להעיד שעדותו בטלה?
וציידדו להתיר משני טעמים:
(א). כיון שמהתורה עד אחד אינו מצווה להעיד (ורק בעדות אישה הקילו), מותר לו ליטול שכר.
(ב). דומה הדבר לעדי גט (כמ"ש הרמ"א קל/כא) שמותר ליטול שכר, שהרי העדים נאסרים באישה זו.
וכאן ג"כ האישה אסורה עליו, ולכן מותר ליטול שכר.
תשובה: אין נראים הדברים –
(א). בעדות אישה עד שמעיד מפי עצמו (ולא עד מפי עד) כשר מהתורה (כמ"ש הרמב"ם), וא"כ יש עליו חיוב להעיד ואסור ליטול שכר להעיד.
(ב). אף מי שמצווה להעיד מדרבנן אסור ליטול שכר.
(ג). ל"ד לעדי גט, שכאן לא מפסיד העד כלום, שאף אם לא יעיד אסור באישה (שהרי היא בחזקת אשת איש). ואם יבוא עד נוסף ויעידו יחדיו הרי היא מותרת לאחד מעדיה.
ולכן הוי שפיר נוטל שכר להעיד
אומנם: פיסול נטילת שכר בעדות אישה לא שייך, כיון שפיסול נטילת שכר פסול מדרבנן (קנס), וכל פסול מדרבנן כשר בעדות אישה.
ולענייין נגיעה:
(א). כבר כתבתי שבעדות אישה נוגע כשר.
(ב). ועוד, כאן שהגיד כבר פעם אחת הרי א"צ יותר לעדותו.
ובספר בית מאיר: לדעתי יש להכשיר -
(א). נוטל שכר להעיד יש להכשיר בפשיטות מק"ו מפסול דרבנן מחמת עבירה.
(ב). בדין נוגע בעדות אף שמסתבר להכשיר מ"מ יש להחמיר. אך אן חזר אחר הסילוק והעיד יש להכשיר בשעת הדחק.

פסולים

ת' נו"ב: ג' שהעידו יחדיו בעדות אישה, ונמצא א' מהם גנב שהוא פסול מהתורה מחמת רשעות, האם גם עדות השנים הכשרים נפסלה?
תשובה: עדות השנים כשרה, שהרי הפסולים לאישה אינן נפסלים רק מטעם שחשודים לשקר, אבל אם ידענו שמעיד אמת היה כשר (ולכן גם נאמן במסל"ת).
וא"כ השנים שנצטרפו עמו שלא חשודים לשקר לא נפסלו.
ובת' רע"א – מסתפק בזה.

פסול מחמת חצי דבר:

ספר ישועות יעקב: בעדות רגילה אמרינן "דבר ולא חצי דבר" (פירוש שהעד צריך להעיד על דבר שלם, ולא שכל עד יעיד על חצי דבר ויצטרפו לדבר שלם). מה הדין בעדות אישה?
דעת הרבה מחכמי הזמן – גם בעדות אישה יש פסול "דבר ולא חצי דבר".
וכנ"ד המבי"ט.
ולי נראה שכשר, דלא גרע מעד קרוב שפסול מהתורה והקילו בעדות אישה. ודוקא פסולים מהתורה שחיישינן

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

שמא משקר פסולים, אבל לא לעדות חצי דבר (שאין חשש משקר).
כ"ד פת"ש.

א. מסל"ת

הט"ז: גוי היודע בטיב היהודים (שמכיר איך אפשר להתיר אישה) – לא מהני מסל"ת, אלא כשמספר דבר אחר ומתוך אותם דברים נמשך הסיפור.
מראות הצובאות – ולכן מ"ש הרמ"א(יד) שאף בלא קישור דברים, רק שאמר "פלוני מת" נאמן, צ"ל דמיירי שאינו יודע בטיב ישראל.

ואין חילוק בזה בין גוי לישראל (שאף בישראל הפסול צריך להעיד מתוך קישור דברים).
נחלת צבי: רב אחד גדול אמר בשם חכמי הזמן שהגוי שמעיד בשם ישראל שפלוני מת – נאמן אף בלא מסל"ת, כיון שמפחד שלא ייתפס בשקר.
ולא נראה לי להקל.

ישראל מומר

באה"ט(מהריב"ל): ישראל שאמר כמה פעמים שישתמד, אף שפייסוהו ולא עשה כן – דינו כפסול מהתורה.

יז - ד

1. הכל נאמנים להעיד לה עדות זו, חוץ מחמש נשים שחזקתן שונאות זו את זו, שאין מעידות במיתת בעלה, שמא יתכוונו לאסרה עליו ועדיין הוא קיים.
ואלו הן: חמותה, א. (אפי' אינה עתה חמותה רק אֵם יבמה) (טור), ובת חמותה, וצרתה, ויבמתה, ובת בעלה.
2. (וכן היא לא תעיד להם) (טור).

1. יבמות(קיז.): משנה – הכל נאמנים להעידה חוץ מחמותה, בת חמותה, צרתה, יבמתה ובת בעלה.
פרש"י: וכולן שונאות אותה ומתכוונות לקלקלה.
חמותה – שונאה, שאומרת בלבה: "זו תאכל כל יגיעי ועמלי".
וכן בת חמותה – אומרת "זו תירש כל עמל אבי ואימי ואני אדחה" לפי שהבן (האח שלה) יורש ולא הבת.
יבמתה – יִראה שסופה להיות צרתה.
ובת בעלה – אומרת "זו באה במקום אימי ואוכלת כל עמלה".

א. גמ': בעי במערבא – חמותה הבאה לאחר מיכן מהו? מי מסקה אדעתה דמית בעלה ונפלה קמי יבם וסניא לא או לא?
ולא איפשטא.
פרש"י: חמותה הבאה לאחר מיכן – עכשיו היא אֵם יבמה (אם של אח בעלה, ולא חמותה. כגון שחמיה נשא שתי נשים, בעלה של זו מאישה אחת, ואח בעלה מאישה אחרת זו המעידה). וחוששת שסופה להיות חמותה, כגון אם ימות בעלה של אישה זו ותתייבם לאח בעלה (שהוא הבן שלה). האם נאמנת לומר שמת בעלה של זו ותתייבם לבנה.

מי מסקה – האם אֵם היבם חוששת שמא ימות בעלה של זו ותתייבם לבנה (ואז היא תהיה חמותה של זו) וקאכלא לגירסנא. ולכן גם עכשיו מעידה שקר שבעלה של זו מת (כדי לקלקלה) שלא תתייבם עוד לבנה, או לא?
ולא איפשטא – אף שבצרה הבא לאחר מיכן (כגון גיסתה, אשת אחי בעלה, שחוששת שתהיה צרתה) חוששים, וכאן לא איפשטא! צרתה שאני דצערא דגופא הוא, משא"כ בחמותה שלאחר מכן הוא רק ממון.

להלכה:

הרי"ף והרמב"ם – השמיטו שאלה זו. משמע שלא חוששים.
ב"י: וטעמם, כיון שהקילו בעדות אישה לא חוששים כאן שמא לקלקלה בדבר העשוי להתגלות.
וה"ה – חיישינן לחומרה.
כ"פ הטור – כיון שהרא"ש הביאה וכתב דלא איפשטא חיישינן לחומרה.
כ"פ רי"ו.

2. הטור: וכן היא לא תעיד להם.
[ראה בהמשך פירוט מלא של הפסולים להעיד].

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

1. חוץ מחמש נשים

ח"מ: שלטי גיבורים – זכרים הדומים לאלו הנשים יכולים להעיד, כגון: חמיה, בן חמיה, יבמה (שאינה זקוקה לו) ובן בעלה.

ומראות הצובאות – וט"ס וצ"ל "בן חמותה" במקום בן חמיה. שאף בן חמותה כשר. וכ"ה בירושלמי.

חמש נשים

ח"מ (פסקי מהרא"י): וחמש נשים אלו אף אין נאמנות להעיד שהוא חי לאוסרה.

שאין מעידות

מל"מ: ויש להסתפק מה שאינן נאמנות, אם בכל זאת העידה אחת מהן שבעלה של זו מת, האם יש ספק בדבר או שנשארת אשת איש גמורה?

ונ"מ אם אחר קידשה אם נאסר בקרובותיה?

ודיו זה תלוי במחלוקת רמב"ם*ראב"ד אם העידו א' מחמש נשים על אשת כהן שמת בעלה אם אוכלת בתרומה:

שלרמב"ם – אוכלת בתרומה. משמע שהיא אשת איש גמורה.

ולראב"ד – אינה אוכלת.

וצרתה

צרתה לשעבר:

ב"ש: ואם מת בעלה של זו ונישאת לאחר, אלו חמש נשים (מבעלה הקודם) מעידים על בעלה החדש של זו, אף שהיו קודם שונאות. כ"כ כ"מ.

וברמב"ם – אף צרתה לשעבר, כגון שעכשיו צרתה נישאה לאחר, לא מביאה את הגט לזו.

משמע שאף אינה מעידה לה, אף שעכשיו נשואה לאחר (וחולק על הכ"מ).

ואפשר שדוקא כשצרתה נישאה לאחר וזו נשארה עם בעלה, אין צרתה לשעבר מעידה כיון שרצונה שגם היא תיאסר על בעלה (משא"כ אם זו נשארה לאחר צרתה שנשארה אצל בעלה הקודם מעידה).

כ"ד מראות הצובאות

ובקונטרס עגונות של מהרח"ש – אף ששניהן נפרדו ונישאו לאחרים אין מעידות.

מהרח"ש: ודוקא צרתה חיישינן לשנאה קדומה, אבל חמותה ושאר נשים שנפרדו לא חיישינן וכשרות להעיד.

כ"כ מראות הצובאות, לאפוקי מל"מ שהסתפק בזה.

שחזקתן שונאות

דין השונא:

כנסת יחזקאל: לפ"ז אף עד אחד ששונא לאישה לא יהא נאמן להעידה, שהרי עד אחד לא נאמן מהתורה ורק חכמים הקילו. ובשונא לא יתירו כמו בחמש נשים?

וי"ל: שעד אחד מפחד, שיבוא הבעל, ויותר יקלקל לעצמו שלא יוכל שוב להעיד.

ומראות הצובאות (קורבן העדה) – דווקא נשים שדעתן קלה חששו שמא ישקרו מחמת שנאה, ולא באיש.

פת"ש: ולפ"ז יצא דין חדש, אישה אף שאינה מחמש נשים ששונאת לזו פסולה להעיד לה.

וצ"ע שלא שמענו דין זה מעולם?

דין חמש נשים שמסל"ת?

כנה"ג: ואף מסל"ת אינן נאמנת.

כ"כ מראות הצובאות וברכ"י.

כ"כ ספר יד המלך – משמע מת' שער אפרים שאף במסל"ת גמור, היינו מתוך קישור דברים – אינן נאמנת.

וטעמו: שחזקתן משקרות ורגילות בהו טובא, שהרי חששו אפילו ל "תמות נפשי עם פלשתים".

כ"כ הב"ש(ת' שער אפרים) – צרתה אינה מעידה, אף במסל"ת. וכ"מ מת' הריב"ש.

[שהריב"ש מביא ראיה שגוי מסל"ת אפילו בלא קישור דברים נאמן.

יבמות(קכב.): נשמע קול האומר "פלוני מת" משיאים את אשתו. ודילמא שד הוא, דילמא צרה היא?

ו"דילמא גוי הוא" לא שאלה הגמרא. משמע שאם היה גוי היה נאמן, כיון שהוא מסל"ת, וא"צ קישור דברים.

משמע מהריב"ש מהקושיא של הגמרא "דילמא צרה היא" שצרה אינה נא במסל"ת, שאם נאמנת מה מקשה הגמרא "דילמא צרה היא", הרי אף צרה נאמנת במסל"ת. אלא משמע שצרה אינה נאמנת אף במסל"ת].

ומל"מ – ראיה זו טובה רק לצרה ולא לשאר ד' נשים.

חמותה

ת' נו"ב: טעם שחמותה לא מעידה לפי ששונאת אותה, שאומרת "זו תאכל כל עמלי".

וכן בת חמותה ובת חמיה, או משום שאמה שונאת לזו גם היא שונאת, או מטעם שאוכלת עמל אביה או אמה.

ומעתה יש להסתפק אם הבן התחתן לאחר מיתת אביו ולא ירש מאביו כלום, האם החמות נאמנת להעיד לכלה, שהרי לא שייך שתאכל כל עמלה? וי"ל שלא פלוג רבנן.

א. אם יבמה

ח"מ: טעמו (יבמות קיז.) שחוששת שמא ימות בעלה של זו ותתייבם לבנה ונמצאת כלה שלה.

ולפי טעם זה אם אינה ראויה להתייבם שהיא ערווה וכיו"ב – מעידה לה.
כ"כ מראות הצובאות ורעק"א.
והב"ש – אין להקל, דלא פלוג רבנן
כ"כ עבה"ג וצ"צ.

רק אֵם יבמה

והב"י: פסק לקולא, שיכולה להעיד, כיון שהגמרא לא פשטא והוי מילתא דעבידא לגלויי.
ח"מ - ואפשר כיום שלא נוהגים ליבם אפשר לסמוך על הב"י ותעיד לה.
כ"כ מראות הצובאות ורעק"א.
מראות הצובאות: אף לדברי הב"י (בשם הרי"ף והרמב"ם) שאֵם יבמה נאמנת להעיד, ה"מ כשמעידה על מיתת בעלה שהוא אח בנה. אבל כשבעלה נפטר וזקוקה לבנה ליבום אינה נאמנת להעיד שבנה נפטר והתירה לשוק. ואף בזה"ז שלא מיבמים אינה נאמנת (שהרי צריכה חליצה). כ"כ צ"צ.
ת' עבה"ג: כמו בחמותה הבאה לאחר מכן שאינה מעידה, כן בת בעלה הבא לאחר מכן, היינו בת אחי בעלה, לפי שבת זו חוששת שמא תיפול אישה זו ליבם לפני אביה.
כ"כ קורבן נתנאל והב"ש(צ"צ).
פת"ש – ולפ"ז ה"ה בת חמותה הבא לאחר מכן, דהיינו בת אֵם יבמה.
ובספר ב"מ – מצדד להתיר, ה"ה בימנו שלא מיבמים.

ובת חמותה

מל"מ: בת חמותה אף שאינה בת חמיה.

דין בית חמיה?

פת"ש: דין בת חמיה מופיע בגמרא (יבמות קיז.): איבעיא – בת חמיה שאינה בת חמותה מהו?
טעמא דבת חמותה בגלל שאמה שונאת לזו אף היא שונאת, וזה לא שייך בבת חמיה.
או דילמא טעם בת חמותה שאומרת "זו אוכלת עמל אמי", ה"ה בת חמיה שאומרת "זו תאכל עמל אבי"?
ולא איפשטא.
וכל הפוסקים השמיטו שאלה זו, שלא חששו לזה (ואף הטור והרא"ש והרמ"א). והוא תימה שמה שונה מאֵם יבמה?
ובקונטרס מהרח"ש – ראוי להחמיר כדעת רי"ו וה"ה.
כ"כ תיו"ט בדעת רש"י שכתב - "כל עמל **אבי** ואמי", שאף עמל אביה חוששת, והיינו בת חמיה.

וצרתה

ת' פני אריה: זונה המיוחדת לאיש דינה כצרתה ולא יכולה להעיד.

ויבמתה

ב"ש: טעמו שחוששת שבעלה ייבם אותה ותהיה צרתה.
ואת"ל מה יצא לה שתשקר שאף אם בעלה ייבם אותה בטעות קי"ל נתייבמה בטעות מותרת לבעלה (ומה הפסידה לה)?
וי"ל שגרמה לה להתבייש, ועוד יתכן שבעלה יחלוץ לה ותינשא לשוק ותיאסר על בעלה.

דיו יבם כשיש לה בנים:

ח"מ: יבם נאמן להעיד רק כשאינה זקוקה לו (כגון שיש לה בנים), אבל להתירה לעצמו אינו נאמן. מ"מ אף כשיש לה בנים לא הייתי מורה להתיר.
והב"ש – כשיש לה בנים מותר להעיד.
כ"כ מראות הצובאות – וה"ה כשאין לה בנים אלא שאסורה ליבם (כגון ערווה).
ח"מ: בזה"ז שאין מייבמים יש להסתפק אם יכול היבם להעיד.
והב"ש – פשוט שיש להתיר.

עדות יבמה כשיש לזו בנים:

ב"ש: משלטי גיבורים שהתיר אנשים הדומים לחמש נשים אלו, **משמע** שיבמה אף שיש לזו בנים פסולה להעיד (שרק ביבם התירו כשיש לאשת הנפטר בנים).
וטעמו: שחוששת שמא ימותו בניה ותיפול לפני בעלה ליבום ותהיה צרתה.
רמב"ם: לא תעיד היבמה אף שהיא אחותה (שא"א להתיבם).
תבו"ש – וה"ה אם היו לשתי אחיות (הנשואות לשני אחים) בנים לא תעיד אחת על חברתה.

ובת בעלה

קונטרס מהרח"ש: דווקא בת בעלה לא תעיד לפי שהיא רגילה להיכנס לבית אביה ורואה שזו עומדת במקום אימה. אבל בת אשתו הראשונה של בעלה שהיה לא מבעל אחר, אחר מיתת אימה שאינה נכנסת לשם, אין לחוש ומעידה.
כ"כ מראות הצובאות.

2. וכן היא לא תעיד להם

ח"מ: לא היה צריך להגיה, שכבר נרמז בדברי המחבר בתחילת הסעיף: "שחזקתן ששונאות זו את זו".

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

ספר מראות הצובאות: מניין הנשים החשודות שאינו מעידות – ט"ז:

(א). חמותה

(ב). בת חמותה

(ג). צרתה.

(ד). יבמתה.

(ה). בת בעלה.

ולפי הרמ"א שגם היא לא תעיד נוספו עוד ג':

(ו). כלתה (כנגד חמותה).

(ז). אשת אחיה (כנגד בת חמותה).

(ח). אשת האב (כנגד בת בעלה).

ולפי מהרח"ש וראות הצובאות שחששו לבת חמיה נוספו עוד ב':

(ט). בת חמיה.

(י). אשת אחיה מן האב ולא מן האֵם (כנגד בת חמיה).

ולפי הרא"ש והרמ"א שהחמירו בחמותה הבא לאחר מכן נוספו עוד ב':

(יא). אֵם יבמה.

(יב). אשת אחי בנה מן האב (כנגד אֵם יבמה).

ולפי ת' עבה"ג וצ"צ וב"ש שמחמירים אף בבת חמותה הבאה ובת בעלה הבאה לאחר מכן נוספו עוד ד':

(יג). בת אֵם יבמתה.

(יד). בת יבמה.

(טו). אשת אחי האח שהם אחים מהאב, אף שהיא אחות מהאם (כנגד בת אֵם יבמה).

(טז). אשת אחי אביה (כנגד בת יבמה).

יז - ה1

1. רמב"ם: כבר אמרנו שהעד שאמר: "שמעתי שמת פלוני", אפילו שמע מאישה ששמעה מעבד - הרי זה כשר לעדות אישה ומשיאין על פיו.

א. הגה - מנימין נאמ: ואפילו לא אמר ממי שמע, אלא אמר סתם ששמע - כשר, ולא חיישינן שמא עד הראשון פסול היה.

2. המשך דברי הרמב"ם: אבל אם אמר העד או האישה או העבד: "מת פלוני, ואני ראיתי שמת" - שואלים אותו: היאך ראית ובמה ידעת? אם העיד בדבר ברור - נאמן. ואם העיד בדברים שרובן למיתה, אין משיאין את אשתו, שאין מעידים על האדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק.

2. ה"ה: ולמד הרמב"ם כן מיבמות (פרק בתרא):

מעשה באדם שבא להגיד עדות אישה לפני ר"ט. א"ל בני היאך אתה יודע. דקדק בו ב' ו ג' פעמים והשיא את אשתו.

ות"ק ס"ל – שאין בודקים עדי נשים בדרישה וחקירה. ואף שקי"ל כת"ק שאין בודקים בדרישה וחקירה מ"מ לכו"ע לשאול האיך היה, שואלים.

2. אמר סתם ששמע

ב"ש:

- **כ"כ** בנימין זאב
- **מ"מ** בשליטי גיבורים כתב – ששואלים אותו שמא שמע ממי שאינו ראוי להעיד.

ולכן כשאפשר שואלים אותו. כ"פ הט"ז.

- **והמבי"ט** – אם אמר סתם "שמעתי" הוי כקול הברה ואינו נחשב. והרב בנימין זאב מיירי ששמע ממישהו ואל שמע סתם.

ת' ב"י: והרמב"ם לא חילק, ובכל גוונא נאמן.

פת"ש – ב"י מיירי שהעד אינו לפנינו ולכן מקילים.

ות' חת"ס – אף לב"י שמקל דווקא ששמע מאדם פרטי, אבל שמע שמועה כשיחת נשים גרע טפי –

שכתב: אישה שבעלה הרחיק נדוד זה 18 שנים. ובא אחד והעיד כי שמע מאדם שהגיע מעיר פלונית ששמע שם בבית הכנסת שאומרים שפלוני מת, מה דין האישה?

תשובה: דווקא ששמע מאיש פלוני שבעלה מת מתירים אשתו, אבל כששמע שמועה כשיחת נשים גרע טפי משני טעמים:

(א). לפעמים אדם נוטה למות ומעבירים קול שמת, ואח"כ הוא קם. כ"כ מהרי"ט (חשש זה קיים רק

כשמדובר בעיר שמת).

(ב). פעמים שאדם נעלם וחושבים שודאי מת או נהרג, ואומרים באומד בעלמא שמת (וחשש זה קיים רק בעיר השמועה).

כששומע מאדם פרטי שמת לכו"ע לא חיישינן ונאמן.

אבל כאן שלא שמע מאדם פרטי יש מחלוקת:

הרב חיים בכר שמואל – יש לחוש שמא קול הברה או שיחת בני העיר הוא. כ"ד מהרי"ט.

ות' ב"י – חולק, יש לסמוך להתיר. כ"מ מהרמב"ם.

מ"מ בנדון דנן האישה מותרת :

חשש (א) ליכא – שהרי באותו בית כנסת היו משיחים שכבר מת כמה ימים.

חשש (ב) ליכא – שהחשש הוא כיון שנעלם יאמרו שנהרג, וכאן הרי אמרו שמת באותו העיר.

ולכן יש להתיר. וכ"ש שמחת תורה הב"י מתיר.

שמא הראשון פסול

מהריב"ל: משמע שה"ה אם העיד אדם שפלוני טבע הנהר או מת במלחמה, שע"פ הדין צ"ל "קברתיו" ולא אמר ואינו כאן – תולים להקל, שאם היה כאן היה מברר דבריו שמת ודאי.

כ"כ האחרונים להקל.

אולם ת' ראנ"ח – דחה סברת מהרי"ל בשתי ידיים.

כ"כ מהרי"ט, קונטרס הרח"ש ומהר"ם אלשקר.

מ"מ בחשש איסור דרבנן, כגון טבע במים שאין להם סוף יש להקל כמהריב"ל.

ומה"ר בצלאל אשכנזי – אף באיסור דאורייתא יש להקל מהריב"ל.

2. אמר העד או האישה

ח"מ(ס"ק צז):אף אם האישה עצמה אומרת שמת בעלה צריך לשאול אותה סיבת המיתה.

ובספר ב"מ – לענ"ד א"צ לשאול אותה, שמדקדוק הלשון כאן (וגם מהרמב"ם) משמע דמיירי בעדות אחרים צריך לשאול ולא מעדות האישה עצמה.

ובאמת מעולם לא ראינו שהאישה שהלכה היא ובעלה למדינת הים וחזרה ואמרה "מת בעלי" ששואלים אותה, ובתנאי שיש שלום בעולם ואין חשש שאומרת בדדמי לה.

שואלים אותה

ב"ש: ואף כשאחר מעיד ששמע מפי עד שמת לא שואלים אותו איך מת, וכאן שואלים אותו! אין דנים אפשר מלא אפשר.

ואף שקי"ל אין עושים דרישה וחקירה בעדי שנים, מ"מ שואלים איך ידע שמת.

מ"מ אם אמר ששמע שואלים אותו ממי שמע, שהר זה אפשר לברר.

ומ"ש הרמ"א - "אם אמר סתם ששמע" שכשר, ה"ד כשא"א לברר.

ולכן יש להחמיר לשאול איך הוא יודע שמת.

אני ראיתי

מהר"ם בן חביב: האומר "מת פלוני" ולא אמר "ראיתיו שמת" אין שאולים אותו, דתלינן ששמע מפי אחר. ודוקא שאמר וראיתיו שמת שואלים אותו.

וברכ"י – פקפק ע"ז, ומה שכתב "וראיתיו שמת" לרבותא נקט, שאף שאמר בהחלט ובלשון ברורה, עכ"ז שואלים אותו, ולכן אף כשאומר סתם מת שואלים אותו.

יז - ה2

1. הגה - שמע מקול מקוננות שהזכירוהו בין המתים וספדוהו - משיאין אשתו (כ"כ המ"מ בשם התוספתא).

א. ולכן יש למחות בנשים שלא לספוד אדם על פי אומדנות המוכיחות שמת, ולא יספידו אותו, עד שיודעין שמת.

ב. וכן אשתו אסורה להספידו או ללבוש שחורים כל זמן שאין כאן עדות שהוא כראוי להשיאה (סברת הרב וכ"כ הריב"ש סי' קמ"ט).

2. ר"ת: וכן אין לשום בית דין ליתן שטר עדות לאישה מה שהעידו עדים לפניהם, אם אין באותו עדות כדאי להתירה, אם לא שכתבו בפירוש הטעם שלא התירו אותה על עדות זו, דחיישינן לקילקולא מבית דין שאינן מומחים (שם בתשובת הרא"ש).

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

1. ה"ה(תוספתא): אפילו שמע קול מקוננות שמזכירים אותו בין המתים – אין לך עדות גדולה מזו.

כ"כ הרשב"א.

א. ב"י – וע"ז אני מוחה באישה שנתעלם בעליו ואין עדות להתירה, ויש אומדנות מוכיחות שמת – שלא יספידוהו כיון שאינה מותרת.

ב. וכן אני מוחה מלומר עליו השכבה שלא יבואו להתירה.

כיו"ב כתב הריב"ש.

וכן ראוי למונעה ללבוש שחורים.

שוב"י: וכן יש למחות מבניו לומר עליו קדיש ולא לחתום הי"ד או ז"ל.

1. שיודעים שמת

ב"ש: ואם אומרים שהיה בעלה גוסס זה ג"י – אמרינן ודאי מת (הרא"ש).

פת"ש – מ"מ יש חולקים בזה על הב"ש.

יז - ו

1. בשעת הגזירות מתירים נשים על פי בעלי תשובה. הגה - שמעידים מה שראו בעת צרה, אע"פ שהמירו דתן מכח אונס (תשובת הרא"ש כלל נ"ז).

2. מהרא"י: ריקים הממירים ופוחזים שחזרו בתשובה, אך לא בתשובה גמורה - אין לסמוך על עדותן, רק במסיחין לפי תומן, או בידוע שהעידו בלא רמיה ועקול. והכל לפי ענין העד ולפי ראות עיני הדיין.

1. ת' הרא"ש: אנוסים שבשעת הגזירות ראו עדות ועכשיו חזרו בתשובה :

אם המירו דתם מחמת אונס וברגע שהיה להם הזדמנות חזרו בתשובה – כשרים.

ואף אם לא שבו מיד כשיכלו ואכלו נבלות ונפסלו לעדות על מה שראו באותה שעה (שהרי יכלו לחזור בתשובה ולא חזרו), אם מעידים על ההריגה בשעת הגזירה (שאז לא יכלו לחזור בתשובה והיו באונס) – נאמנים לעדות אישה, דהוי תחילתו וסופו בכשרות.

והראיה: ב"ב(קכח.) – חתן שראה עדות לחמיו לפני שנשא ביתו, ואח"כ נשא ביתו ומתה – יכול להעיד לחמיו, דהוי תחילתו וסופו בכשרות.

אומנם להוצאת ממון צריך לדקדק הרבה בעדות זו.

1. מתירים ע"פ בעלי תשובה (ת' הרא"ש)

מה היה מצבם בשעת שראו?

- **ח"מ** – וזה דווקא אם העידו שראו המיתה בשעת הגזרה קודם שאכלו נבלות (דהוי תחילתו וסופו בכשרות). אבל על מה שראו אחר שאכלו נבלות שוב לא מהני (דהוי תחילתו בפיסול וסופו בכשרות).

וגם צריך דרישה וחקירה אם היו אנשים טובים בשעת הגזרה, מאחר שלא עמדו בניסיון אח"כ.

- **והט"ז** – לענ"ד אף כה"ג יש להקל, ורק רשע גמור בעינן תחילתו וסופו בכשרות, אל מומר באונס אפילו אכל נבלות לתאבון בשעת שראה העדות ועשה תשובה – כשר להעיד.

כ"כ כנה"ג.

וכ"מ מלשון הרמ"א "מה שראו בשעת השמד" משמע אפילו לא בשעת הגזרה ממש.

- **ומהריב"ל** – אף רשע גמור א"צ תחילתו בכשרות בעדות אישה.

כ"ד מראות הצובאות – כיון שעכ"פ אין חשש שקר בדבר, וכ"ש שבסופו חזר בתשובה.

כ"כ הרח"ש, ברכ"י.

2. רקים ופוחזים

ט"ז (חו"מ לד/כה): תימה למה לא הזכירו כאן חשוד על העריות שפסול לעדות אישה?

וח"מ – דקדק מלשון הרמ"א(שם) שכתב לגבי חשוד על העריות: "פסול לעדות אישה בין לקידושין ובין לגירושין", משמע להעיד לאישה שמת בעלה כשר.

כ"ד מראות הצובאות – ממה שהשמיטו הפוסקים דין זה כאן, דס"ל שכשר בעיגונא.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

בלא רמייה ועיקול

בית הילל: הקראים בזה"ז דינם כגויים שנאמנים רק במסל"ת.

רמייה ועיקול

פת"ש: משמע אף בלא מסל"ת נאמנים.

מראות הצובאות: ותימה, הרי מהרא"י נסתפק בזה שמא פסולים מהתורה אא"כ מסל"ת. א"כ מה מהני שהעיד בלא רמייה?

ות' נו"ב – חידש כאן, שאם יש רגליים לדבר, עדיף הדבר ממסל"ת. ובמסיח לפי תומו נאמן אף בלא רגליים לדבר.

ומסיק : ואין להתיר אלא בצירוף סניף.

ולפ"ז הרמ"א מיירי כאן שיש רגליים בדבר לכן נאמנים אף בלא מסל"ת.

ובת' חת"ס – חולק על הנו"ב.

יז - ז

1. בא אחד ואמר: "הרגתיו" - תינשא, א. דאין אדם משים עצמו רשע, ופלגינן דבוריה.

2. הגמ"ר: וה"ה לעובד כוכבים שאמר מסיח לפי תומו: "הרגתי את פלוני" - שמשיאין את אשתו.

1. יבמות(כה.): "הרגתיו", "הרגנוהו" – לא ישא אשתו (אבל מותרת להינשא לאחר ע"פ עדות זו – רש"י).

רבי יהודה אומר - "הרגתיו" אף לא תינשא לאחר (לפי שהוא משים עצמו רשע ונפסל לעדות).

קק'

א. גמ(כה:): הרי נעשה רשע ופסול לעדות?

כדרבא – אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע.

הטור – ופלגינן דיבורה.

[פירוש: אין אדם משים עצמו רשע - ולא נפסל לעדות. ופלגינן דיבורה – שמקבלים מה שאמר שנהרג פלוני, אלא שלא מקבלים שהוא הרגו].

1. בא אחד

ב"ח: ויש גורסים בטור: "בא אחד **מהם**" פירוש דקאי לעיל שבא אחד מכל הנ"ל: עבד, שפחה, שאפילו לגביהם פלגינן דיבורה ואין משים עצמו רשע. כ"כ הב"ש.

וח"מ – מיהו בספרים מדויקים לא גרסינן "**מהם**", ולכן אפשר שבעבד ושפחה לא פלגינן דיבורה, שעבד משים עצמו רשע.

פלגינן דיבורא

הראב"ד (הובא ברא"ש): כל עדות שבטלה מקצתה מחמת **פסול קורבה** בטלה כולה, ולא פלגינן דיבורה.

והא דאמרינן "אדם קרוב אצל עצמו ואין משים עצמו רשע", דווקא שמעיד על עצמו דלא מיקרי עדות, שאין עדם נקרא עד פסול על עצמו.

נו"ב – ולפ"ז אם העיד **שקרובו** הרג את פלוני – לא פלגינן דיבורה, לפי שאין כאן "אין אדם משים עצמו רשע", והו"ל עדות שבטלה מקצה בטלה כולה.

מיהו לפי התו"ס והרא"ש – יש להקל להשיא אשתו על פיו (דלא ס"ל כהראב"ד).

כ"פ באה"ט(מהרח"ש וכנה"ג).

2. ה"ה לגוי

ב"ש: ולא חיישינן שמא כיוון לאיים לאדם ולא הרגו, משום שאין מוכח שכוונתו לאיים.

ול"ד לבי"ד ששם אמר בפירוש לאיים.

ולכן: בכל מסל"ת לא חיישינן שמשקר או שאר חששות כל שלא מוכח מדבריו (הגמ"ר).

אבל כשמוכח שמתכוון לאיין אינו נאמן אף במסל"ת.

יז - ח

1. הר"ן(רא"ם): אם עד א' אמר לאישה בינו לבינה: "מת בעליך" - אינה צריכה שוב לעדותו, אלא באה לב"ד ואומרת: "מת בעלי".

א. אבל אם בא העד שאמרה בשמו: מת, ואמר שלא אמר: מת - לא מהימנא (שכך הדין בכל עד מפי עד שאם הראשון כפר – אין השני שאמר בשמו נאמן).

2. הגה - ואין הב"ד צריכין לשלוח אחריו, אע"פ שהוא בעיר, אלא סומכין אעד מפי עד לכתחלה.

2. מהרי"ו: עד מפי עד, אף שהראשון לא העיד בפני ב"ד אלא סיפור דברים בעלמא, אף במקום שעד ראשון נמצא א"צ לשלוח אחריו.

ריב"ש בת': כל שנישאת ע"פ עד אחד לא תינשא אלא ע"פ ב"ד.
כ"כ בנימין זאב(תו"ס) והב"י(ת' הרשב"א).
ב"י – ואם לא עמדה בפני ב"ד אין בדברי העד כלום.

1. באה לב"ד

ב"ש: ואם אמרה שהעדים אמרו שטבע בים וב"ד אחר התירה – נאמנת.

ערוה"ש – דאמרינן מסתמא כדין התירה, שהיו עדים שראוהו לאחר שהעלוהו מהמים ומת.

א. בא העד שאמרה בשמו

ח"מ: פירוש אף אם בא אחר שהתירה להינשא תצא, שאם בא קודם אף עד אחר לא תינשא.
והראיה: אישה אמרה חכם התיר לי כתם ובא החכם והכחיש אותה – החכם נאמן.
וקהלת יעקב – אם בא עד הראשון אחר שהתירה אינו נאמן. וכ"ה בשלטי גיבורים (או"ז).
וטעמו לפמ"ש רש"י: שכיון שהתירה הוי חזקת היתר, ואין עד אחד נאמן נגד חזקה. שא"כ תצא תקלה שיהיו לה בנים ובני בנים ויבוא עד ראשון ויכחיש ויהיו כולם ממזרים.
אבל קודם שהתירה העיקר כהרמב"ן הר"ן והרא"ש שהראשון נאמן.
ופת"ש – קשה, שהרי כתב המחבר בסעיף ל"ח בשם הרמב"ם: אפילו עד אחד מכחיש נאמן אף לאחר שהתירה?
כ"כ מראות הצובאות(הרח"ש) – אף לאחר שנישאת תצא.

אם אמרה בשם שפחה (עד פסול) ואח"כ באה השפחה ומכחשת אותה. וכן עד כשר שמעיד מפי שפחה ואח"כ באה השפחה ומכחשת אותו, מה הדין?

- **ח"מ** – יש להסתפק אם השפחה נאמנת, שהרי האישה כשרה ממנה די"ל דייקא ומינסבא.
- **ת' שארית יוסף** – השפחה אינה נאמנת, שלא יכולה להכחיש את האישה.
- **קהלת יעקב** – השפחה נאמנת, שכיון שאומרת השפחה "לא אמרתי" נחשב כאומרת "מבודה הייתי", שנאמנת.

ח"מ וב"ש: שני עדים שאמרו בשם עד אחד שמת, עד ראשון לא נאמן להכחישם שהרי הם שנים.
ואם בא עד ראשון ואמר ששיקר?
ח"מ וב"ש – נאמן, כיון שההגדה הראשונה היתה חוץ לב"ד. ולכן כדאי שהאישה תחקור את העד הראשון כדי שלא יחזור בו ויאמר ששיקר.
חת"ס – אינו נאמן לומר ששיקר, שאין זה דרכי נועם לומר שיקרתי אחר שהתירוה.

2. ואין ב"ד צריכים לשלוח אחריו

ב"ש: כ"מ מת' מהרי"ו שכתב – הרי כל המשניות והפוסקים שמתירים עד מפי עד, מיירי שעד ראשון לא נמצא בעיר הזאת? אלא ודאי אף שהוא בעיר א"צ לשלוח אחריו.
והקשה הח"מ – אין דבר זה מבואר בהדיא מת' מהרי"ו, דהתם מיירי שעד ראשון במדינה אחרת (אבל באותה עיר צריך לשלוח אחריו).
וביאר הבאה"ט דברי הח"מ: שהב"ש העתיק דברי מהרי"ו בשיבוש, שהוסיף את המילים "בעיר הזאת?", וכוונת מהרי"ו: האם עד ראשון לא נמצא, פירוש באיזו עיר?
גם מראות הצובאות – השיג על הב"ש.
מ"מ דינו שהרמ"א אמת ויציב, ודוקא כשמבאר עד השני

כיצד מת, מש"ה א"צ לשאול הראשון. אבל באומר סתם "מת" לא מבאר כיצד. ולכן אם הראשון בעיר צריך לשלוח אחריו.

ת' נו"ב: אף לח"מ, שבאותה העיר צריך לשלוח אחריו, דווקא כשאומרת האישה ששמעה מאיש **פלוני**, אבל באומרת סתם ששמעה שמת בעלה – א"צ לחזר אחריו.

יז - ט

עד אומר: "מת", ועד אומר: "נהרג", אף על פי שהם מכחישים זה את זה, הואיל וזה וזה מודים שאינו קיים - הרי זו תינשא.

יבמות(קיז:): משנה – אחת אומרת מת, ואחת אומרת נהרג:

רמ"א – הואיל ומכחישות זו את זו לא תינשא.

√**ר' יהודה אומר** – הואיל ושנהן מודות שאינו קיים תינשא.

פרש"י: שתי צרות הבאות ממדינת הים, א' אומרת מת ואחת אומרת נהרג.

√**ופסק הרא"ש:** עד אומר: "מת", ועד אומר: "נהרג", אף על פי שהם מכחישים זה את זה, הואיל וזה וזה מודים שאינו קיים - הרי זו תינשא.

וח"מ – שלטי גיבורים חולק, שני עדים שמכחשים זא"ז – אינם נאמנים.

וטעמו: דס"ל כהרמב"ם שהכחשה בגוף הדבר הוי כחקירות שעדותן בטלה.

והרא"ש – המחבר לא ס"ל כהרמב"ם, ומכחשים זא"ז בבדיקות שעדותן קיימת.

ומ"ש בגמרא (כאן) פסק ר"י ור"ש שנאמנות, מיירי דווקא בצרות, שצרה לא נאמנת להכחיש חברתה, משא"כ בעדים המכחישים.

והב"ש – יותר מסתבר שאין כאן מחלוקת (רמב"ם*רא"ש) שההכחשה כאן לכו"ע לא הוי הכחשה. ועוד שכאן מספיק בעד אחד שמעיד שאינו חי ולכן אף שמכחשים זא""ז בחקירות ממ"נ אחד מהם אומר אמת שאינו חי ולכן מותרת.

ה"ז תינשא

ת' נו"ב: מהפוסקים שמתירים (רא"ש והמחבר) נעלם ירושלמי (פרק האישה שלום) – שר"י ור"ש מודים בעדים שלא תינשא ורק בצרה מתירים, שצרה אצל חברתה אינו כלום (וכשיטת שלטי גיבורים).

ועוד שבגמרא שלנו לא מצינו סתירה לזה.

וסברת ב"ש כאן דסגי בעד אחד ולא מזיר ההכחשה שבניהם – אינו נכון.

ואף הרא"ש כתב דינו בעד אחד מעיד שבנו היה בקבורת אביו ועד אחד מעיד שבנו לא היה מ"מ מעיד שאביו מת. והתיר כיון ששניהם מעידים שמת לא חיישינן להכחשה וכמו ביבמות (קיז:).

וכד הגר"א.

מ"מ כיון שגם הראב"ן פסק כהרא"ש, והריף והרמב"ם שתקו בזה – מי שסומך להתיר יש לו על מה שיסמוך.

כ"כ בתשובה אחרת (מ"א) – בעגונה שיש לה ג' עדים שמכחשים זא"ז בחקירות (איזה יום איזה מקום) וצידד להתירה מכמה טעמים.

כ"פ מראות הצובאות – כהרא"ש.

כן הסכמת רשד"ם, צ"צ, מהר"ם מלובלין וקונטרס מהרח"ש.

ובספר ישועות יעקב – יש לחלק :

אם שני העדים כשרים – הואיל ומהתורה נאמנים מהני אף שמכחשים זא"ז.

אבל בפסולי עדות שעיקר נאמנותם מדרבנן לא נאמנים כשמכחישים זא"ז.

תינשא

באה"ט: פרטי דינים –

- א' אמר שתורגמים רצחו אותו, וא' אמר יוונים רצחו אותו – לא הוי הכחשה (משפטי צדק).
- א' אומר הכהו על זרועותיו וא' אומר תקעו לו חרב בבטנו – לא הוי הכחשה (משפטי שמואל).
- א' אומר במקום פלוני מת, והשני אומר במקום אחר לא הוי הכחשה (מהר"י קראו).
- א' אומר נהרג והשני אומר טיבעוהו במים לא הוי הכחשה שאפשר לתרץ דבריהם שתחילה הרגוהו ואח"כ טיבעוהו (כנה"ג).
- שתי כיתי עדים: א' אומרת שהי הסימן תחת העין, והשנייה אומרת מעל העין, כל שלא מוכח שמעידים על

אדם א' לא הוי הכחשה, שאפשר שכ"א מעידה על אדם אחר (משאת בנימין).

יז - י

1. שמעו קול שאומר: "איש פלוני מת", והלכו ולא מצאו שם אדם - משיאין את אשתו.

א. ואם שמעו קול זה בשדה או בחורבה - אין משיאין על פי אותו קול, דחיישינן שמא שד הוא, כיון שיצא הקול ממקום שהשדים מצויים שם.

1. יבמות(קכב.): מעשה בצלמון (שם מקום) באחד שאמר: "אני איש פלוני בן איש פלוני נשכני נחש והרי אני מת", והלכו ולא הכירוהו והלכו והשיאו את אשתו.

√**ופסק הרמב"ם** גם אלצנו - ואע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו - הרי זו כשר, שזה כשעת הסכנה הוא, שכותבין ונותנין אע"פ שאין מכירים.

גיטין(שם): וליחוש שמא שד הוא?

אמר רב יהודה: כשראו לו דמות אדם... דחזו ליה בבואה דבבואה.

ודלמא צרה היא? תנא דבי רבי ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירים.

פרש"י: בשעת סכנה – כגון זה שמסוכן למות, ואם לא עכשיו אמתי.

להלכה:

הרי"ף והרא"ש – מצריכים בבואה דבבואה. שכתבו: דהני מילי שראו לו דמות אדם וחזו ליה נמי בבואה דבבואה, הא לאו הכי חיישינן שמא שד הוא.

דס"ל שהדחיה של תנא דבי רבי ישמעאל הוא רק על הצרה.

כ"פ הרשב"א והרן בשם ר"ח.

כ"פ המחבר (קמא/ט) בשם י"א

אבל הרמב"ם – משמע שא"צ לא בבואה ולא בבואה דבבואה. דס"ל שהדחיה היא על הכל. כמו שלא חיישינן לצרה כך לא חיישינן לשד.

כ"ד נמ"י, ריטב"א בשם רבו. וכן סתם המחבר(קמא/ט).

חשש לצל צילו:

א. תו"ס(ירושלמי): החשש לשדים דווקא בבור או בשדה מפני ששם מצויים, אבל בעיר שלא בבור לא חיישינן אף שלא ראו צל צילו.

כ"כ הרא"ש, רשב"א והר"ן.

כ"כ המחבר (קמא/ט) בשם י"א. וכ"פ המחבר כאן.

להלכה: שמעו קול שאמר מת פלוני והלכו לשם ולא מצאו שום אדם:

- **הטור(תו"ס ורא"ש)** – אם היה בשדה או בעיר בבור צריך שיראו צל צילו. ואם היה בעיר שלא בבורות משאים אשתו אף בלא שראו צל צילו.
- √**והגאון כתב** – האידנא שלא בקיאים בצל צילו לא עבדינן בה עובדא (ולא משיאים את אשתו אף שראו צל צילו). כ"פ ב"ש.
- **נמ"י(ריטב"א)** – כיון שלא חיישינן לצרה בשעת סכנה, ה"ה שלא חיישינן לשד כלל אף שלא ראו צל צילו.

1א. חיישינן שמא שד הוא

ח"מ: כאן לא הביא המחבר התר כשראו צל צילו. משמע שחושש לשיטת הגאון (שאין אנו בקיאים בצל צילו).

ולקמן (קמא/ט) הביא שני דעות להקל כשראו צל צילו:

(א). כשיש חשש לעיגון לא חיישינן כלל לשד כמו שאין חוששים לצרה (כמ"ש נמ"י בשם הריטב"א).

(ב). כשראו צל צילו יש להקל (תו"ס והרא"ש).

ולא חשש לגאון?

ותירץ הב"ש – אפשר ששם מצאו גוף הנפטר, ולכן כשראו צל צילו לא חיישינן שזה אחר (שאינו פלוני כפי שצעק).

משאכ"כ שרק שמעו קולו ולא ראו הגופה לא סומכים על צל צילו.

ומראות הצובאות: בימנו יש להקל אף בשדה, כיון שיש חרם רבנו גרשום שלא לישא שתי נשים ואין חשש לצרה, ואין רק חשש אחד (שהוא שד) ובחשש אחד הקילו במקום סכנה, אף בלא צל צילו. ובודאי כשראו צל

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

צילו יש להתיר ולא חוששים שאינם בקיאים בצל צילו.
ועוד שדעת הב"ח כהרמב"ם – שיש להקל אף בלא צל צילו.
באה"ט: מעשה בעגונה אחת שהעידו שראוהו מרחוק שנהרג והכירוהו בטביעת עין דקלא – יש להתירה (שבו"י).
מ"מ קבלת יעקב – אין להקל באשת איש בטביעת עינא דקלא.

יז - יא

1. מצאו כתוב בשטר: "מת איש פלוני בן פלוני", או "נהרג" - תנשא אשתו. א. ואפילו אינו מקוים.

2. ולהרמב"ם צריך שידעו שהוא כתב ישראל. הגה - וכן ראוי להחמיר.

3. ואפילו אם יודעים שהוא כתב ישראל, אם י"ל שכתב כן משום שיצא קול שמת, כגון שטבע במים שאין להם סוף וכדומה - אין מתירין על הכתב, שחוששין שכתב כן מפני הקול שיצא (תה"ד סימן ר"מ).

1. ירושלמי (יבמות טז, ז): כתב בשטר "איש פלוני מת, איש פלוני נהרג":
ח"א – משיאים את אשתו. וח"א – אין משאים את אשתו.

להלכה:

- **הרא"ש** – הביא שתי הדעות ולא הכריע.
ב"י - **משמע** שהולך לחומרא.
גם הרי" והסמ"ג – סתמו. משמע שפסקו לחומרא.
- √**אבל הריטב"א** – הרי"ף בגיטין (לד.) בעדות אישה הקלו אף שהוא מפי כתבם.
כ"כ הר"ן בדעת הרי"ף. כ"ד הרמב"ם והגמ"ר.

א. האם צריך לקיים חתימות העדים שבשטר

- √**רמב"ן** – א"צ לקיים, שעדים החתומים בשטר הוי כאילו נחקרה עדותם בב"ד, ורק מדרבנן צריך לקיים השטר, ובעדות אישה הקלו.
כ"כ רשב"ם וה"ה(רמב"ם).
- **הרשב"א** – צריך קיום, ומהני קיום אף לעד אחד.
כ"כ הר"ם מלובלין והרשב"א(רמב"ם).

2. והרמב"ם: צריך שידעו שהוא כתב של ישראל (שבכתב של ישראל ודאי ישראל כתבו – או"ז).

כוונת הרמב"ם: כתב של ישראל

- **ה"ה** – למעוטי אם כתב של גוי, לפי שלא הוכשר גוי אלא במסל"ת. אבל כתב ישראל א"צ קיום שיכירו מי כתב.
- **אבל הרשב"א** – "שידעו שהוא כתב של ישראל" פירוש צריך שיתקיים אותו כתב.
מ"מ להלכה א"צ קיום.

בד"ה: מ"ש ה"ה שלא הוכשר גוי אלא במסל"ת, אין לו טעם, שאם כתב דרך מסל"ת לא יגרע.

מיהו באה"ט(ס' מקור חיים) – גוי מסל"ת בכתב לא מהני (כמו ה"ה).

סיכום: גוי מסל"ת בשטר

ה"ה – לא הוכשר גוי בשטר מסל"ת.
כ"כ באה"ט(ס' מקור חיים)
בד"ה – הוכשר הגוי אף בשטר מסל"ת.
ד"מ: וכתב הגמ"ר – ואף אם מצא כתוב בשטר עד מפי עד – מתירים אשתו, לאפוקי האו"ז.
כתב הר"ן – אף למ"ד אין מתירים ע"פ שטר, אם ראו עדים השטר ונזכרו על פיו שכן שמעו מתירים אשתו.
תה"ד(או"ז): ואם ידוע שישראל כתבו אף בכתב של גוי מהני. כ"פ הב"ש.

3. תה"ד: ראובן שטבע במים שאין להם סוף, ויצא קול במקום של אשתו שבעלה טבע. ואח"כ כתב בחור לחברו דרך שמועות או התאוננות שהלה מת (ולא הזכיר מיתה בטביעה) – אין מתירים אשתו, דחיישינן שמ"ש "מת" כוונתו על הקול, כיון שלא שמע שעלה מן המים, ואין ידוע היכן הוא, ולכן החזיקו כמת.

1. כתוב בשטר

ב"ש: ואם כתוב בשטר רק לזיכרון ואינו כותב למעשה

– אין להקל בעד מפי עד אא"כ כתב לזיכרון מה שהוא ראה בעצמו (ולא עד מפי עד).

מת איש פלוני

ת' חו"י: מעשה בדוד בן אשר אנשל מנצברג שנסע באוניה עם אביו מאסטרדם לפורטוגל ונאבד זכרם. לאחר עשר שנים באו לפני ב"ד עם שטר מקוים וניכר שחתום בו עד בלשון הזה: "דוד בן אשר ז"ל גנצברג הרני כפרת משכבו" ורצו להתיר את אשת אנשל (אביו של דוד).

תשובה: אין להתיר כלל, שלא התיר הרמב"ם רק כשנכתב בשטר בפירוש איש פלוני מת.

א. אפילו אינו מקוים

ב"ש: וטעמו שקיום שטרות מדרבנן הקילו בעדות אישה.

לפיכך: צ"ל עדים חתומים על הכתב כמ"ש בירושלמי. כ"כ רי"ו.

וכתב הר"ן – אפילו עד אחד חתום מהני כמ"ש הרמב"ן שבעדות אישה הקלו.

אינו מקוים

ב"ש: מחלוקת אם צריך שהשטר יהיה מקוים:

- רמב"ן והרשב"א – א"צ קיום.
  כ"כ ה"ה [רמב"ם], הרשב"א.
- וקצת פוסקים פסקו – צריך קיום. מיהו סגי בקיום עד אחד
  כ"כ רשב"א[רמב"ם], מהר"ם מלובלין

כתב שהגיע ממרחקים האם צריך קיום במקום עיגון

ח"מ: יש להקל במקום עיגון אם הוא כתב ישראל, דתלינן שרוב ישראל כשרים הם.

כ"פ מראות הצובאות – יש להקל במקום עיגון שאין לחוש לזיוף. אבל במקום שיש חשש זיוף, כגון שהיתה קטטה שאין האישה נאמנות – אין להקל.

כ"כ ת' נו"ב, קהלת יעקב מקארלין ותח"ס.

והספר קהלת יעקב מהגאון מליסא – מחמיר, צריך קיום לפחות בעד אחד.

כתב המגיע ממרחקים בדואר

ות' פני אריה: גרע טפי וצריך קיום מהתורה ואין להקל אף בעדות אישה, שרק כשמגיע עד עם כתב בידו שמת פלוני הקילו הרמב"ן והרשב"א שא"צ קיום, אבל בדואר כיון שהוא לא דבר העשוי להתגלות מי כתב.

ות' חת"ס – יש להקל אף שאינו מקוים ואף שהוא רק בעד אחד (שהיום יודעים מי שלח).

2. צריך שידעו

כתב של הגוי שמסל"ת:

ה"ה – לא נאמן. **ב"י** – נאמן.

לבוש: טעו של ה"ה דהוי תרי קולי (מסל"ת וכתב).

ובמראות הצובאות – מקשה, לפ"ז עד אחד שמעיד בכתב ששמע מגוי מסל"ת גם לא מהני דהוי ג' קולות (עד מפי עד, כתב, מסל"ת).

ולא קי"ל הכי ואין לבדות חומרות מלבנו בעגונה.

והב"מ: לדברי ה"ה אם היה מסל"ת בקישור דברים – מהני אף שהוא מתוך הכתב (אבל בלי קישור דברים לא מהני).

ולכן: ככתב של גוי "מת פלוני" במסל"ת עם קישור דברים – מהני. וגם עם הגוי עצמו שאמר בע"פ בלא ששאלוהו אף בלי קישור – מהני.

כ"ד ת' פני אריה – גוי מסל"ת לא מהני בלא קישור. וכ"ד תה"ד ומהרם אלשקר.

צריך שידעו

ס' עזרת ישראל: ודוקא כשכתב הגוי כן לישראל, שיש לחשוש שמתכוון להעיד, שמא כתב כן על ידי ששאלו אותו (דאז לא הוי מסל"ת).

אבל גוי שכתב לגוי במסל"ת, כגון שבא לתבוע חובו מעיזבון הנפטר – מהני.

כ"ד קהלת יעקב.

ישועות יעקב: **מעשה** באיש שנלקח לצבא הקיר"ה ונהרג שם. ובא כתב ממקום גבוה בשלטון שאיש פלוני בן פלוני נהרג, והתירו ע"פ נאמנות השלטון את אשתו, בצירוף אומדנות המוכחים שנהרג.

כיו"ב כתב תח"ס – להתיר אף בלא אומדנות :

(א). לא מביעא אם ראה הישראל ספר הערכי שפלוני נכתב בין המתים, שודאי לא כותבים שקר, שכתיבה זו הוי מסל"ת.

ואף שה"ה אוסר מסל"ת בכתב, טעמו הוא שקשה לדעת מתוך הכתב שהוא מסל"ת, אבל כאן בספר הערכי עדיף, כתב יותר מפיהם, של פיהם פעמים משקרים משא"כ בספר הערכי דלא מרע נפשיהו לכתוב שקר.

(ב). ואף שלא ראה בספר הערכי רק שאל מהשלטונות והם שלחו לו העתק מספר הערכי שמת (כעין תעודת פטירה) אפשר להתיר אשתו, שמי שמשקר בדברים אלו מתחייב ראשו למלכות.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

3. י"ל שכתב כן

ב"ש: ל"ד שכתב, ה"ה אם כן אמר בע"פ אמרינן שמא טבע במים שאין להם סוף (שאין היתר לאשתו) ובא ואמר שמת, ולכן לא נאמן. כ"כ ח"מ.

ובת' ב"י כתב בשם אב אחד – ה"ה **יצא קול** שנהרג ואמר אחד שנהרג, אמרינן שמא מחמת הקול אמר כן והוא עצמו לא ראה שנהרג, ואין להתיר.

והב"י – דחה דבריו. דווקא כשטבע במים שאין להם סוף שע"פ רוב הוא מת חיישינן שמא אמר מת אף שלא ראה. משא"כ כשיצא קול שנהרג ל"א שסמך על הקול (שהקול אינו כלום).

ובת' מהרשד"ם – אף בכה"ג חיישינן (כמו אותו רב).

וכ"ד הב"ש, משאת בנימין.

אך הט"ז – דייק תה"ד שאף ביצא קול שמת וזה מעיד שמת נאמן.

סיכום בינים: יצא קול שמת, ובא אחד ואמר שמת

- **ב"י(רב אחד)** – אשתו אסורה.

כ"כ ת' מהרשד"ם

- **הב"י** – אשתו מותרת, שרק בטבע חוששים.

כ"כ הט"ז.

וקונטרס האחרון במראות הצובאות בשם סדר אליהו כתב: ג' חילוקים –

(א). כשיצא קול שפלוני טבע ובא אחד והעיד סתם "פלוני מת" או אף שלא יצא קול אלא שהוא מעיד "פלוני טבע" ואמר גם שמת – חיישינן שכוונתו שמת ע"י טביעה (וזה לא מהני במים שאין להם סוף), עד שיאמר שראוהו מת (כדלקמן סכ"ח ול"ג).

(ב). נודע בעיר שפלוני נכנס למקום סכנה שקרוב למות ויצא ע"ז קול שמת באותו סכנה, ובא אחד והעיד שמת – יש לחוש שמא לא ראה שמת אלא אמר כן בהסכמת העולם.

אבל כשלא יצא קול שמת, רק שנכנס למקום סכנה וזה מעיד שמת - נאמן.

(ג). יצא קול על פלוני שנסע ממקום למקום שמת, ובא זה ומעיד שפלוני מת , בזה יש מחלוקת:

- דעת הרד"ך ומהרי סמוט ומהרי"ט – ג"כ חיישינן שמא ע"פ קול הוא מעיד ולא ראה ממש שמת.
- ודעת הב"י בת', מהרשד"ם ומהרם מלובלין – אין לחשוש שמעיד סתם ע"פ קול. ולכן הוא נאמן.

ולא נחלקו אלא כשמגמת העד להעיד על מיתת פלוני לבד, אבל כשמגמתו על דבר אחר אלא שמזכיר גם על מיתת פלוני – לכו"ע חיישינן שמזכיר שמת ע"פ קול.

יז - יב

מי שנשתתק ובדקו אותו כדרך שבודקין לגיטין ונמצאה דעתו מכוונת, וכתב: "שמת פלוני בן פלוני" - סומכין על כתיבתו ותינשא אשתו.

גיטין(עא.): כשם שבודקים אותו לגיטין כך בודקים אותו למשאות ומתנות **ולעדויות**.

ומיירי בעדות אישה שהקלו דרבנן

✓**כ"פ הרמב"ם:** מי שנשתתק ובדקו אותו כדרך שבודקין לגיטין ונמצאה דעתו מכוונת, וכתב: "שמת פלוני בן פלוני" - סומכין על כתיבתו ותינשא אשתו.

מי שנשתתק

קונטרס אחרון מראות הצובאות: חרש שאינו שומע ואינו מדבר לא יכול להעיד עדות אישה אפילו ע"י הרכנה ולא ע"י כתיבה כמו בגיטי נשים (רא"ש).

והמדבר ואינו שומע כשר לעדות אישה. ולכן בסי"ג לא הזכיר בפסולים, חרש.

וכתב שמת פלוני

ב"ש: ה"ה שבודקים אותו והרכיו בראשו דמהני.

כ"כ שליטי גיבורים.

יז - יג

1. רמב"ם: זה שאמרנו שעד מפי עד כשר בעדות אישה, בד"א, ששמע מפי בן דעת שמת פלוני, כגון עבד או שפחה. אבל אם שמע מפי שוטה או קטן, אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם.

2. שמע מהתינוקות שאומרים: עכשיו באנו מהספד פלוני, כך וכך ספדנים היו שם ופלוני החכם ופלוני עלו אחר מטתו, כך וכך עשו במטתו - הרי זה מעיד מפיהם על פי הדברים האלו וכיוצא בהם, ומשיאין את אשתו.

3. הגה: ודוקא לאלתר, כגון שאומרים עכשיו באנו מהספד פלוני כו', אבל אם אינו לאלתר - לא מהני עדותן כלל (א"ז ומהרי"ו סי' מ"ה ופסקי מהרא"י סי' ר"ך).

א. ואפילו הגדילו אחר כך, אינן יכולין להעיד מה שראו בקטנותן (שם באו"ז).

2. יבמות(קכא:): משנה - אפילו שמע מן הנשים אומרות, מת איש פלוני - דיו.

רבי יהודה אומר: אפילו שמע מן התינוקות אומרים, הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני, בין שהוא מתכון ובין שאינו מתכון.

גמרא: הולכים לספוד - ודלמא לא אזלי?

אמר רב יהודה אמר שמואל: דקאמרי הרינו **באין** מלספוד ומלקבור את איש פלוני.

ודלמא קמצא בעלמא שכיב ליה ואסיקו ליה על שמיה?

דקאמרי כן וכן רבנן הוו התם כן וכן ספדני הוו התם: ובעובד כוכבים אם היה מתכוין וכו'.

פרש"י: קמצא – פירוש המיתו חגב או נמלה וקראו לו בשם פלוני למשחק.

השיטות

הטור – לא הצריכו לומר "כו"כ רבנן וספדי הוו התם" דווקא כשאמרו קודם: "אנו באים מלספוד וכו". אבל אם רק אמרו "מת פלוני" משאים אשתו אע"פ שלא אמרו דבר אחר.

✓**אבל הרמב"ם כתב** – שמע מפי קטן ושוטה לא סומכים עליו.

שמע מהתינוקות שאומרים: "עכשיו באו מהספד פלוני, וכו"כ ספדנים... מעיד מפיהם".

3. מהרי"ל(כתבי מהרא"י): ודוקא שהעידו לאלתר "עכשיו קברנוהו", אבל העידו לאחר זמן לא מהני עדותן אפילו מסל"ת.

א. וכ"כ או"ז – ואפילו הגדילו אינן נאמנים להעיד על מה שראו בקטנותן.

1. עד מפי עד

ח"מ: ואף אם בא העד הראשון והעיד בפני ב"ד – אם הוא שוטה וקטן אינו נאמן.

כ"כ מהרא"י לאפוקי רב אחד שרצה להתיר.

שוטה או קטן

הט"ז: דווקא קטן שהגיע לעונת הפעוטות?????????

אין סומכים עליו

ב"ש: דהיינו כשאומר הקטן: "מת פלוני" ולא אמר שאר דברים (כו"כ ספדנים) אז לא מהני.

ובפרישה כתב (ע"פ דברי הטור) - אמרו "מת" לבד מהני אפילו אינם מסל"ת. אבל אם אמרו: "הרי אנו באים מקבורתו" אין סומכים עליהם (שמא הרגו חגב וקראו לו פלוני) עד שיאמרו: "כו"כ ספדנים וכו".

ובב"י – דחה פירוש זה.

או קטן

ת' נו"ב: וצריך שראו העדים שמעידים מפי הקטן שנתמלא זקנו, דבאיסור דאורייתא לא סומכים על חזקת רבא.

אומנם די שיאמר הנער שהביא ב' שערות לפני שראה את העדות.

ובספר ב"מ – לענ"ד א"צ שיהא גדול ממש בשערות.

שוטה או קטן

מראות הצובאות כתב: ת' אה"ש – מלשון הרמב"ם והשו"ע שכתבו "שמע מפי שוטה וקטן" משמע דאיירי בקטן שאינו בר דעת עד שעוסק בשחוק קמצא, אבל קטן בן דעת שאין דרכו לעסוק בשחוק הקמצא – נאמן כגדול,

אף שאינו מעיד לאלתר.
מ"מ לדינא צ"ע.

2. שמע מהתינוקות

ב"ש: בטור משמע – אף שאינם מסל"ת.
אבל מהרא"י (או"ז) כתבו – דווקא במסל"ת. כ"כ הב"ח.
מראות הצובאות – אף לפי מהרא"י א"צ מסל"ת ממש בכל תנאיו, אלא כל שנותן טעם לדבר דרך סיפור אף ששאלוהו קודם – מקרי מסל"ת בקטן.
ולכן הרמ"א לא הזכיר מסל"ת, לפי שבנדון של השו"ע שאומרים "עכשיו באנו וכו" חשוב מסל"ת בקטן.
ובקונטרס אחרון (הרח"ש) – הצורך מסל"ת שנוי במחלוקת, ומדברי שלטי גיבורים מכוח שא"צ מסל"ת, ואף במתכוון להעיד כשר בעוגונא.

3. ודוקא לאלתר

ב"ש: לאלתר - פירוש שמעיד הקטן לאלתר אחר שראה וא"צ שראה המת מיד כשמת, אלא כל שמיד אחר שראה הקבורה וכו' העיד – מהני (מהרא"י).

לאלתר

הט"ז: א"צ להעיד לאלתר בב"ד, אלא כל שסיפר לאנשים תכך אחר הקבורה, והאנשים באו אח"כ לב"ד להעיד - מהני.

לאלתר

ח"מ:(מהרא"י): ודין זה שנוי במחלוקת:
לפי ראבי"ה – כשר אף לאחר זמן.
ולפי ראב"ן – בעינן לאלתר. וכ"מ מהרמב"ם והשו"ע שכתבו "**עכשיו** באנו".
ובשל תורה: אזלינן לחומרא.
ולפ"ז: אם קטן אחר מספר לאלתר "שמת", וקטן אחר מספר לאחר זמן "שלא מת" (שלפי ראבי"ה נאמן) אזלינן לחומרא ולא תינשא.
וכן אם קטן אחד מספר לאחר זמן "שמת" ונישאת – צריכה גט (שלפי ראב"ן אינו נאמן).
ב"ש – מיהו תלוי הדבר אם מחמירים כיש מחלוקת.

לא מהני עדותן כלל

ט"ז: כיון שראב"ן מצריך לאלתר (אף שראב"ה מכשיר) יש להחמיר, שכל ספק מחלוקת בעיגונא יש להחמיר.
וא"כ למ"ש מ"ב(ת' רא"ם) שבכל מחלוקת עיגונא יש להקל, ג"כ יש להקל.
ומראות הצובאות – כאם לכו"ע אין להקל, שראבי"ה שמקל הוא יחיד נגד הרמב"ם, מהרי"ו והרמ"א.

יז - יד1

1. כבר אמרנו שהעובד כוכבים שהסיח לפי תומו – משיאין על פיו.

א. כיצד: היה מסיח לפי תומו, ואמר: 'אוי לפלוני שמת, כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי'. או שהיה מסיח ואומר: 'כשהייתי בא בדרך ונפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת, ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום', וכיוצא בדברים אלו שהם מראים שאין כוונתו להעיד – ה"ז נאמן.

ב. וישראל ששמע מגוי מסיח לפי תומו, מעיד ששמע ממנו - ותנשא אשתו על פיו.

2. הגה: וכן אם אמר: 'פלוני מת', במסיח לפי תומו, אע"פ שלא אמר דברים אחרים - מקרי שפיר מסיח לפי תומו (ריב"ש סי' שע"ז).

א. ויש מחמירים (ב"י בשם הר"ן).

0. ב"ק(קיד:): אין מסל"ת כשר (בדאורייתא) אלא לעדות שאישה בלבד.
והרי מעשה בתינוק מסל"ת לפני רבי שאמר: אמי ואני נשבנו לעכו"ם,,, הותירה רבי?
בשבויה הקילו.
כ"פ תה"ד: אין לסמוך על גוי אפילו מסל"ת בשל תורה אלא בעדות אישה ושבויה.
יבמות(קכא:): משנה – גוי אם מתכוון להעיד אין

עדותו עדות.

גמ: אר"י א"ש – ל"ש אלא שנתכוון להתיר (שבא לב"ד ומעיד שמת פלוני ואומר: "התירו את אשתו"). אבל מתכוון רק להעיד (שאומר סתם: "מת פלוני") נאמן.

✓**וחכמים** – חולקים עליו.

1. אלא הכי משכחת שנאמן? (שלא נתכוון להעיד אלא להתיר)?

כי ההוא דאמר "מאן איכא בי חיואי, שכיב חיואי (מי מאנשי בית חיואי שישמע שמת חיואי) – והתיר רב יוסף אשתו.

וכן ההוא דאמר: "ווי לפרש הזריז שהיה בפומבדיתא שמת" - והתיר רב יוסף אשתו.

הרא"ש: וכל הדוגמאות שמתיר במסל"ת מיירי שאמר כן מחוץ לב"ד ובאו השומעים והעידו (אבל אם בא לב"ד אינו נאמן).

שם(קכב.): מעשה בישראל ועובד כוכבים שהלכו בדרך ובא עובד כוכבים ואמר: "חבל על יהודי שהיה עמי בדרך, שמת בדרך, וקברתיו" - והשיאו אשתו.

ושוב מעשה בקולר של בני אדם שהיו מהלכין לאנטוכיא ובא עובד כוכבים אחד ואמר: "חבל על קולר של בני אדם שמתו וקברתים" - והשיאו את נשותיהם.

ושוב מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכין לכרכום ביתר ובא עובד כוכבים ואמר: "חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר שמתו וקברתים" - והשיאו את נשותיהם.

✓**כ"פ הרמב"ם:** גוי מסל"ת שאמר: 'אוי לפלוני שמת, כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי'. או שהיה מסיח ואומר: 'כשהייתי בא בדרך ונפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת, ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום', וכיוצא בדברים אלו שהם מראים שאין כוונתו להעיד – ה"ז נאמן.

2. האם צריך קישור דברים במסל"ת?

• **ריב"ש:** אם אמר מעצמו "מת פלוני" כמספר – דינו מסל"ת וא"צ שיאמר כל אותם דברים שהזכיר הרמב"ם (כמה טובה עשה עמי וכו') שלא הביאם הרמב"ם אלא לרווחא דמילתא.

וכמו הגוי שאמר "מאן איכא חיואי, שכיב חיואי", כיון שלא ענה לשאלה וגם לא בא לב"ד דינו מסל"ת.

• **א. אבל הר"ן** – כל שלא הקדים דברים אחרים, כגון "חבל על פלוני" אין ספק שמתכוון להעיד, ולא נקרא מסל"ת ולכן אינו נאמן.

כ"כ הרד"ך.

והר"י טאיטצק – חולק על הר"ן, כל הדוגמאות שהיו דברים נוספים מעשה שהיה כל היה (וא"צ קישור דברים).

בכל בתי דינים וגאוני עולם פשט המנהג להתיר באומר הגוי "מת פלוני" אף שלא הוסיף דבר. ו"כ" שהריב"ש.

כ"פ מורי הר"י בי רב – ועשה מעשה כן.

וכ"מ מת' מהרי"ק ות' מהר"מ.

1. הסיח לפי תומו

באה"ט: **משאין על פיו**

▪ גוי ששאל את ישראל "היכן הנחת חבריך"? א"ל: "בסביבות כפרים אלו ונאבד", והשיב הגוי "פלוני הרגו" הוי מסל"ת (ת' ב"י).

▪ התחיל הגוי להסיח לפי תומו לפני ישראל, והגיע ישראל אחר ושאל , ופירש הגוי העניין – הוי מסל"ת (רשד"ם).

▪ גוי מספר ליהודי בתשובה לשאלה, ואח"כ סיפר ליהוד אחר במסל"ת – לא מיקרי מסל"ת (מהריב"ל).

▪ תפסו לגוי שהרג את היהודי, ואמר לא אני הרגתי אלא פלוני:

מהרח"ש – מקרי מסל"ת.

והר"ש הלוי – לא מיקרי מסל"ת.

▪ ישראל אמר לגוי "תודה על כל מה שעשית", א"ל הגוי "הרגתי את פלוני" – מקרי מסל"ת (ת' ב"י).

▪ שאלו את הגוי "מאין באו לך המעות"? אמר "הרגתי את פלוני ולקחתי מעותיו" – מקרי מסל"ת (הר"ש הלוי).

▪ גוי מסל"ת שמת פלוני, ואח"כ אמר "שיקרתי". ובא יהודי אחר ואמר ששמע מהגוי מסל"ת שמת פלוני – נאמן, ולא חיישינן ששמע מהגוי הראשון שאח"כ הכחיש דבריו (הר"ם אלשיך).

▪ גוי שבא לב"ד להעיד ולא התיר, ואח"כ אמר מסל"ת לפני ישראל אחר שמת פלוני – יש להסתפק אם נקרא מסל"ת (מהריב"ל).

▪ העיד ישראל מפי גוי שמת פלוני, ובא הגוי והכחיש דבריו שלא היו דברים מעולם – אין הגוי נאמן.

אבל אם הסיח לפי תומו שפלוני מת, ואח"כ אמר ששיקר נאמן, שהפה שהתיר אסר.

גוי לשבא לב"ד להעיד:

▪ **נמ"י** – כל שבא לב"ד כוונתו להעיד ואינו נחשב מסל"ת (ואף שמסל"ת). והגמרות שלנו עוסקות שישראל

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

שמע מהגוי מסל"ת ובא להעיד בב"ד.
ומהרמב"ן משמע – שאף שמסיח לפי תומו בקישור דברים אינו נאמן לפני ב"ד.

- **ת' הרא"ש** – כיון שמסיח לפי תומו לפני ב"ד נאמן.
והרד"ך – דווקא כשמסיח לפי תומו בקישור דברים.
- **ת' רשד"ם** – מסל"ת בקישור דברים: אם היתה סיבת כלשהי לבואו לב"ד (כגון לטפל בצרכי קבורה של פלוני) נאמן.

ב"ש: וקי"ל כנמ"י שאינו נאמן בכל גוונא.
רעק"א: ואם בא לפני קהל – יש להסתפק אם הוא כמו בא לב"ד (מהריב"ל).
ואם אמר: אמרו לאשת פלוני שמת בעלה – לא מקרי מסל"ת (נמ"י).
אבל אם אמר אמרו לבני ביתו שפלוני מת – מקרי מסל"ת (מהריב"ל).

הסיח לפי תומו

ב"ש: נאמנות גוי במסל"ת אינו מדין עדות (שהרי גוי פסול לעדות) אלא משום דקי"ל שלא משקר, ומשום עיגון התירו.

ואין לחוש שמא תשכור גוי שיאמר כן, מפני חומרה שהחמרת עליה בסופה. אע"פ שיש לדקדק יפה אם נראה דברי רמאות.

ת' פני אריה: גוי שבא ואמר: פלוני ציווה אותי לפני מותו שלארח מותו אודיע לאשתו – לא מיקרי מסל"ת אף שלא שאלוהו, שאין לך מתכוון להעיד יותר גדול מזה.

2. שפיר מסל"ת, ויש מחמירים

ב"ש: כ"פ להתיר הב"י (מהר"י טאטצק), הר"א מזרחי, ת' מהרשד"ם, ת' רש"ך, ת' ר"י הלוי ות' מראות הצובאות.
ת' הרש"ך – ואם הגוי מספר לגוי אחר לכו"ע א"צ קישור דברים.

א. ויש מחמירים

הב"ח: ובמקום עיגון יש לסמוך על המתירים.
כ"כ ב"ש ומראות הצובאות.

יז - יד2

1. בד"א, בשלא היה שם אמתלאה. אבל אם היה שם אמתלאה בשיחת הגוי שמא נתכוין לד"א, כמו שאמר לאחד: עשה לי כך וכך שלא אהרוג אותך כדרך שהרגתי לפלוני - אין זה מסיח לפי תומו, שכוונתו להטיל אימה על זה.

א. **הגה** – *כ"ל:* וכן במקום שיש לחוש לשקרא, שלמדוהו לומר כך, אין סומכין עליו.

2. וכן אם שמע מערכאות של עובדי כוכבים שאמרו: הרגנו פלוני - אינם נאמנים, שהם מחזיקים ידי עצמם בכזב, וכן כל כיוצא בדברים אלו.

א. **הגה:** וי"א דכל ערכאות של עובדי כוכבים אינם נאמנים, אפילו אומרים שנהרג בדין שלא על ידם (טור בשם הרא"ש).

ב. וכל זה דווקא בערכאות, אבל שאר עובדי כוכבים משיחים לפי תומם ואומרים שנדון בערכאות של עובדי כוכבים, נאמנים (פסקי מהרא"י סי' ל"ד).

1. יבמות(קכא): ההוא עכו"ם דאמר לישראל קטול אספסתא ושדי לחיואי בשבתא ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלוני בר ישראל...
ומסקינן – שאין נאמן, שכוונתו להטיל אימה על זה.

2. גיטין(כח): שמע מקומטריסין (איש המוציא להרוג של מלכות) "איש פלוני נהרג" – אל ישיאו את אשתו. שמסל"ת נאמן רק בדבר שלא שייך בהם, אבל בדברים השייכים להם (לדון דיני נפשות) הם עשויים לשקר.

פרש"י: השייכים להם – שמתפארים שהרגו פלוני בדין.
עשויים לשקר – שנהרג אף שלא ראוהו נהרג.
כ"פ הרי"ף הרא"ש והרמב"ם.

עשויים לשקר

• √**רמב"ם** – דווקא כשאומרים שנהרג **על ידם**, אבל אם ערכאות אומרים שנהרג ע"י ערכאות אחרים – נאמנים שהרי לא שייכי ביה.

• **א . והרא"ש** – כל שמעידים שערכאות הרגוהו אף שלא הם, עדיין מתפארים בזה ועשויים לשקר. כ"כ הטור.

ב . מהרא"י: ודוקא הערכאות עצמם אין נאמנים, משום שהם העלילו והם דנו אותו, לכן מתפארים להחזיק בשקריהם. אבל שאר גוי נאמן במסל"ת.

1. אמתלאה

ב"ש: ואם אמר הגוי – ראוי לשלם לי בטוב, כיון יש לי אחריות הדרך, שהרי בדרך זו נהרג פלוני – הוי מסל"ת, ול"א להשביח מקחו אומר כן (ת' מהרש"ך).

ואם בעל אכסנאי אמר: אל תצא בלילה שלא תיהרג כשם שנהרג פלוני – הוי מסל"ת, ול"א שאמר כן להוציא עצמו מן החשד (מהרשד"ם).

ומהריב"ל – מסתפק בזה.

אמתלאה

באה"ט: השבאים שאמרו: "הרגנו את פלוני" – אינם נאמנים, שמשקרים כדי להטיל אימה שיבואו לפדות השבויים (משפט צדק).

שמא נתכוון לדבר אחר

מראות הצובאות: מת' מהר"ם שבמימוני מבואר – שלא חיישינן לאמתלאה מסתם, אלא כאשר מוכח הדבר. וכ"מ מהטור והשו"ע.

ואף שאמר רק "פלוני מת" בלא קישור דברים לא חוששים לאמתלאה דלא מוכח.

מראות הצובאות: כשידוע ע"פ עדים שפלוני טבע במים שאין להם סוף, ובא הגוי **מסל"ת** ואמר שראהו מיד כשהעלוהו מן המים והכירו, אף שיש אמתלאה כלשהי בדבריו – נאמן, כיון שאינה אסורה רק מדרבנן (שטבע במים מותרת מהתורה) ולא חיישינן לאמתלאה.

וכן הדין בחמש נשים שהעידו שמת (שאינו נאמנות), כאשר יש עדות שטבע במים יש להקל. מיהו בעינן מסל"ת בקישור דברים.

והמבי"ט – כה"ג יש להתיר אף בגוי **שאינו מסל"ת**.

ובת' פמ"א: מעשה שהעידו ב' עדים שפלוני טבע, ואח"כ באו ג' גויים כ"א בפני עצמו והעידו לא מסל"ת שראו את הגופה עם סימנים שדומה לפלוני, מה דין האישה?

תשובה: מצד הסימנים יש מקום להתיר אף שאינם מובהקים, שבאיסור דרבנן (כשיש עדות שטבע במים) יש לסמוך על סמנים אמצעיים.

אך דא עקתא שלא אמרו במסל"ת.

מ"מ יש להקל:

(א). ע"פ המבי"ט – אף שלא מסל"ת נאמנים בדרבנן.

(ב). כיון שאמרו זה שלא בפני זה אותם סימנים סומכים שלא משקרים. שהרי הב"י(חו"מ סח/א) כתב כשמעידים זה שלא בפני זה הוי מסל"ת.

2. בערכאות של גויים

ח"מ(מהרא"י): משום שהם העלילו עליו עשויים להחזיק בשקרם שהרגוהו.

שהם מחזיקים

ת' נו"ב: במשומד שאמרו הגויים במסל"ת שמת, יש לחוש שאומרים כן בגלל שברח מהם שלא רצה להחזיק דתם הוציאו עליו קול שמת, וכדי להחזיק דתם.

אומנם בת' הר"ן משמע – שאף בכה"ג נאמנים ואין לנו לבדות חששות מלבנו.

א . אבל שאר גויים

[**ח"מ:** כיון שמהרא"י כתב זה לפי טעמו של הרמב"ם שהטעם שערכאות לא נאמנים לפי שהם העלילו והם דנו אותו ואומרים שהרגו אותו, שעשויים להחזיק בשקרם.

א"כ לפמ"ש הטור בשם הרא"ש שאפילו אמרו שלא נהרג על ידם אינם נאמנים – חיישינן לכל גוי האומר פלוני נהרג בדין, כדי להחזיק ערכאות שלהם.

מ"מ על הראיה שהביא מהרא"י לא יחלוק הרא"ש.

ראיית מהרא"י: גיטין (כח:) שמע מקומנטריסים של גויים "פלוני נהרג" לא ישיאו אשתו.

למה לא כתב: "שמע מן **הגויים** שפלוני נהרג בדין"? משמע שבשאר גויים נאמן.]

אבל קשה על סברת מהרא"י, שהרי מי שטבע בנהר וגוי מסל"ת שמת לא נאמן, דאמרינן שהלך לפי סברת רוב העולם שמי שטובע ודאי מת (כ"כ דין זה המהרא"י עצמו) א"כ ג"כ לא נאמן, שהגוי לא ראה שפלוני נהרג אלא הולך לפי סברתו שאם הכריזו הערכאות שנהרג ודאי נהרג, שאינו חושש שאומרים כן דרך התפארות.

ואף מהרא"י עצמו, שממנו למד הרמ"א דין זה, כתב דמה שהתירו נשות הקדושים (שנהרגו ע"י ערכאות) מיירי

שאמרו הגויים שראו את ההריגה.
וא"כ גם הרמ"א שהתיר סתם כשאמרו שאר גויים במסל"ת שפלוני נהרג ביד ערכאות (ולא אמרו שראו) צ"ע.
והב"ש – ול"ד חששות אלו לאלו.

יז - טו1

1. גוי שהסיח לפי תומו תחלה, אע"פ ששאלו אותו אח"כ ובדקוהו עד שיפרש כל המאורע - ה"ז נאמן ומשיאין על פיו.

א. הגה: אבל שאלו אותו תחלה: 'איה חברינו', ואמר להם שמת - אין זה מקרי מסיח לפי תומו.

2. ודווקא ששאלו אותו הגוי עצמו, אבל שאלו גוי אחר, או שחיפשו בעיר אחר יהודי ויצא הקול בזה ובא עובד כוכבים ומסיח לפי תומו שמת, אע"פ שהיה אצל העובד כוכבים ששאלו - מיקרי מסיח לפי תומו.

3. היו מדברים ביחד מן היהודי (פירוש על היהודי), ובא להם גוי ואמר להם: 'במה אתם מדברים', ואמרו לו: 'מן היהודי אם הוא חי או מת', והגיד להם שהוא מת - לא מיקרי מסיח לפי תומו (בתשובת הריב"ש).

1. יבמות(קכב.): תנן – מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם והביאוהו בפונדק. ובחזרתם אמרו לפונדקית איה חברנו? נומית (אמרה) להם מת וקברתיו - והשיאו את אשתו.

ג"מ: אמר רב כהנא פונדקית עובדת כוכבים היתה ומסיחה לפי תומה היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו.
והא איה חברנו קאמרי לה (ולא הוי מודה במקצת)?
כיון דחזיתינהו בכיא אמרו לה איה חברנו? אמרה להם מת וקברתיו.

הרי"ף והרא"ש: **משמע** כל שהגוי מתחיל ומסל"ת, אף שאח"כ שואלים אותו על שאר פרטים לא יצא ממסל"ת ונאמן.
כ"פ הרמב"ם.

נמ"י: וכן הפוך, כשלא התחיל במסל"ת (אינו נאמן) אף שלבסוף הגיד מסל"ת – אינו נאמן [פירוש שאמר אח"כ "חבל עליו, כמה נאה היה"].

א. (שם): והא 'איה חברנו אמרו לה', וזה אינו מסל"ת? ...

תה"ד: דווקא שישראל שואל הגוי אז לא הוי מסל"ת. אבל גוי ששאל גוי אחר שלא בפני ישראל והשיב שמת – הוי מסל"ת ונאמן.

ואין נראה כן מהר"ן בת'.

3. ריב"ש בת': נכנס הגוי ושאל את האישה: במה אתם עוסקים? ואמרה בפלוני יהודי אם הוא חי. א"ל – מת. הוי מסל"ת, וא"צ קישור דברים, כיון שלא שאלוהו מתחילה והוא שאלם "במה אתם עוסקים" נראה שבעצמו רצה לספר.
מ"מ זה תלוי בסברא אם השיב להם לשאלתם או לא.
ואין להתיר אלא בהסכמת רוב חכמי הארץ (כיון שהר"ן חלוק).

1. שהסיח לפי תומו תחילה

ח"מ: ואף שהתחלת דבריו לא היה מספיק להתירה, כמו בפונדקית (יב קכב:) שהתחילה לבכות (דהוי מסל"ת) ולא היה בזה לבד להתירה, ושאלוה "איה חברנו" ולבסוף התירוה על פי השאלות, שהתחלה מורה שאף הסוף אמת.

אע"פ ששאלו אותו אח"כ

ב"ש: ודווקא ששאלו אותו באותו מעמד, אבל אחר זמן לא מהני. שיש לחוש שאח"כ עזב נאמנותו.
כ"פ מהרשד"ם.
ת' מ"ב – ואף שאח"כ מסל"ת שוב אינו נאמן.
כ"כ מהר"א מזרחי ובנימין זאב.
ומראות הצובאות – אולם מת' הרא"ש משמע שאף לאחר שעה אפשר לשואלו ומהני.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

ואפשר לחלק – כל שהוא מפרש דברים הראשונים נאמן אף לאחר זמן. אבל באומר דברים חדשים אינו נאמן רק באותו מעמד, וכה"ג מיירי מהרשד"ם.

קק'

א. שאלוהו תחילה

ב'''ש(מ"ב): ואם סיפר הגוי על הגזילה, ושאלוהו על היהודים ואמר שנהרגו – הוי מסל"ת, שמה שסיפר על הגזילה הוי התחלה.

אין זה מקרי מסל"ת

ב"ש: אפילו לא הניחו חברם חולה מ"מ כיון ששאלו "איה חברנו" לא הוי מסל"ת.

ואם שאלו אותו על עיר שהיתה במצור ואמר פלוני מת – הוי מסל"ת (ת' מהר"מ מלובלין).

כתב המרדכי: דברו על אישה אחת לפני הגוי, ואמר שמת בעלה – לא הוי מסל"ת (ירושלמי).

איה חברנו

באה"ט: ודוקא שאלה ברורה "איה חברנו", אבל אם לא שאל אלא דיבר עמו בעסק אחר והזכיר את פלוני בתיך דבריו בחזקת שהוא חי, וא"ל לו הגוי שהוא מת – הוי מסל"ת (כנה"ג).

- שאל לגוי מהיכן באת? והשיב על עניין מיתת פלוני – הוי מסל"ת (רשד"ם).
- ראובן שאל לגוי על שמעון לפני הגוי, אח"כ בא לוי, והגיד הגוי ללוי על מיתת שמעון – ספק אם הוי מסל"ת (כנה"ג).
- אמר הגוי 'יהודי אחד מת' ושאלוהו מי הוא? ואמר פלוני הוי מסל"ת (ראנ"ח ומהריב"ל).
- שאל לגוי: מה נעשה לספינה פלונית? והשיב הגוי: שנשברה והיו שם פלוני ופלוני – והתיר מה"ר בצלאל והר"ם אלשיך והר"א ששון נשותיהם.

2. שאלו גוי אחר

ח"מ: מיירי שאותו גוי שמעיד לא היה במעמד השאלה, אבל אם היה שם אף ששאלו גוי אחר כאילו שאלו אותו ולא הוי מסל"ת.

כ"כ הט"ז.

ב"ש – כתב הב"י בשם מורו: ישראל ששאל לישראל אחר חברו, והגוי שהיה שם השיב שמת – הוי מסל"ת.

ולפי הח"מ – יש לחלק שאם שאל לגוי אחר, והשיב גוי זה לא הוי מסל"ת, לבן אם שאל לישראל חברו וענה הגוי דהוי מסל"ת.

אומנם ת' עבה"ג – חולק על הח"מ, אין לחלק בכך.

אע"פ שהיה אצל הגוי

ח"מ: מלשון הרמ"א משמע – אם יהודי שאל גוי 'איה פלוני חברנו'? והשיב שמת, וזמן רב אח"כ אמר הגוי מסל"ת בפני יהודים אחרים שמת פלוני – אינו נאמן. שאל"כ היה צריך הרמ"א לחלק באותו גוי עצמו דווקא כשמשיב לשואל עצמו אינו נאמן אבל מודה במקצת בפעם אחרת לאחרים נאמן. אלא ודאי הגוי שנשאל שוב אינו נאמן.

וזו חומרא גדולה, וכי מפני שאשתקד שאלו אותו שוב לא יהא נאמן במסל"ת?

כ"כ הב"ש.

ומראות הצובאות – מחלק,

אם תחילה השיב הגוי וכיוון להתירה אז יש לחוש גם לאחר זמן שמסל"ת שמערים כדי להוציא רצונו לפועל (ובזה מיירי ת' מהר"ם).

משא"כ אם בתחילה לא כיוון להתירה שאינו נוגע כ"כ נאמן אח"כ במסל"ת.

אבל אם בתחילה לא השיב כלל ואח"כ בא לישראל ושואל ומספר לו – ודאי לא מקרי מסל"ת.

אומנם קונטרס עגונות – לפי ת' מהריב"ל אף אם מתחילה לא בא להתיר עדיין יש להסתפק.

3. במה אתם מדברים

ב"ש: אמר הגוי לישראל "לא שמעת כלום מפלוני". וא"ל - לא. א"ל – נהרג. הוי מסל"ת (ב"י).

באה"ט: גוי שאמר: 'למה קרוביו של פלוני אינם חוקרים עליו שנהרג במקום פלוני' – הוי מסל"ת (מהר"א די בוטון).

לא מקרי מסל"ת

פת"ש: זוהי ת' הריב"ש, ודעתו להקל אלא שביטל דעתו נגד הר"ן רבו.

והט"ז כתב – יש להקל בזה מאחר שדעת הריב"ש להקל.

כ"כ מראות הצובאות(ת' מהריב"ל).

אומנם דעת רשד"ם – להחמיר.

סיכום: **מתי גוי מסל"ת כששאלו – נאמן?**

(א). כששאלוהו וענה – ודאי אינו נאמן.

(ב). התחיל הגוי לספר ושאלוהו פרטים נוספים – הוי מסל"ת (נמ"י).

(ג). שאלו לגוי לא לעניין היתר אישה, ואמר הגוי שמת

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

פלוני – הוי מסל"ת (משפטי שמואל).

(ד). התחיל הגוי לדבר, ולאחר זמן שאלוהו על פלוני והשיב שנפטר :

רשד"ם – אם היה באותו מעמד הוי מסל"ת ואם בא אח"כ לא הוי מסל"ת.

מ"ב – אף לאחר זמן נאמן, דמיקרי מסל"ת.

(ה). ח"מ: שאלו לגוי ואמר שפלוני מת (שלא נקרא מסל"ת) ולאחר זמן רב הסיח לפי תומו שפלוני מת :

מהרמ"א משמע – שלא נקרא מסל"ת.

וזו חומרא גדולה, שהרי אין השאלה קשורה לעכשיו.

(ו). כשלא שאלו את הגוי ישירות :

- פסקי מהרא"י: שאלו גוי אחר ואמר גוי זה שמת פלוני במסל"ת מקרי מסל"ת.
- חיפשו בעיר אחר פלוני ויצא בזה קול, ובא גוי מסל"ת שמת – נקרא מסל"ת (הרמ"א ות' מהר"ם).
- דברו היהודים בניהם בעניין פלוני ובא גוי ושאלם במה אתם מדברים, וא"ל בעניין פלוני אם הוא חי, וא"ל – שמת. אינו מסל"ת (הרמ"א ע"פ הריב"ש).

(ז). גוי ששאל לגוי על פלוני והשיב שמת:

ב"י: זוהי מחלוקת הר"ן * תה"ד –

לפי הר"ן – (לא מקרי מסל"ת). אישה ששלחה שליח גוי לחפש בעלה שהמיר ושאל השליח את אשת המומר ואמרה שמת. וגם שופט העיר שלח עדים ואמרו שמת – לא מקרי מסל"ת (אף שהגויים דברו בניהם).

משמע שגוי ששאל לגוי לא מהני.

ותה"ד – גוי ששאל לגוי אחר והשיב - הוי מסל"ת, ובלבד שלא שאל כן בפני ישראל שאז מרגישים הגויים שיש תועלת בדבריהם ומשקרים.

כ"פ הרמ"א.

הב"ש: תה"ד חולק על הר"ן, מ"מ להלכה היש להקל.

וח"מ – לא חולקים. מה שהר"ן פסק דלא מקרי מסל"ת לפי שהשליח הגוי שאלה בשם ישראל ולכן לא הוי מסל"ת.

יז - טו2

1. הגה – *ר"פ"ש:* היה ספק אם הסיח לפי תומו או לא - אין משיאין אשתו, דספיקא דאורייתא לחומרא. **א .** וכן בכל מקום דאיכא פלוגתא בדינין אלו אזלינן לחומרא.

2. *תה"ד:* י"א הא דאמרינן דאם שאלו את העובד כוכבים תחלה לא מיקרי מסיח לפי תומו, היינו דווקא אם שואלו ישראל. אבל אם שואלים עובדי כוכבים אותו ומגיד, מיקרי מסיח לפי תומו, ובלבד ששאלו אותו שלא בפני ישראל.

3. *פסקי מהרא"י:* ואם שאלו ישראל, והעובד כוכבים הגיד שמת והגיד אומדנות המוכיחות, אע"פ שאינו מקרי מסיח לפי תומו ואסורה לינשא, מ"מ אם עברה ונשאת ע"פ חכם שהתירה לא תצא, אם יש ראיות ואומדנות שמת (לאפוק הרד"ם והרמב"ם – דס"ל שתצא).

1. ספר הביס לפי תומו

באה"ט: ה"ה כשיש ספק אם יהודי דיבר תחילה או גוי – יש להחמיר (הר"א ששון).

כנה"ג: ואף שיש ס"ס אם מסל"ת יש להחמיר שהכל ספק אחד.

כ"ד פני יהושע ות' שב יעקב – דאין להקל מס"ס כיון שהתחזק איסורא (שהרי היא אשת איש).

דספקא דאורייתא לחומרא

ח"מ: דווקא בדין שיש מחלוקת פוסקים אזלינן לחומרא, אבל בבעיה שלא נפשטא בגמרא אזלינן לקולא, דהוי כמו חסרון ידיעה דאזלינן לקולא.

א . פלוגתא... אזלינן לחומרא

ח"מ: ומ"ב בשם מהר"מ מזרחי – אזלינן לקולא, דבשע"ה יש לסמוך על דברי יחיד.

ח"מ: אומנם ראיתי בר"מ מזרחי שטעמו שאזלינן לקולא מפני "**שכל** התנאים והגאונים מקילים". משמע כשהדעות שקולות **אין** ראוי להקל.

וא"כ אין כאן מחלוקת בין הריב"ש והר"מ מזרחי.

אומנם גם העגונות לא הכל שווים שאם היא זקנה שלא רדופה להינשא אין להקל לסמוך על יחיד. וכשהיא ילדה ורדופה להינשא יתירו לה.

אומנם הב"ש – פסק כמשאת בנימין בדעת הר"מ מזרחי שבמחלוקת אזלינן לקולא.

כ"כ הט"ז - ת' מהר"מ החדשות ות' הר"מ מטראני דאזלינן לקולא.

אבל מראות הצובאות – חולק על הט"ז.

סיכום: **במחלוקת בדין עגונא**

ריב"ש – אזלינן לחומרא דספק דאורייתא לחמורא כ"פ ח"מ מראות הצובאות.

מ"ב(הר"מ מזרחי) – אזלינן לקולא כ"פ ב"ש, ט"ז.

2. **אבל אם שואלים גויים**

ב"ש: הב"י דייק מדברי הר"ן שחולק,וכן נראה.

וא"כ קשה על הרמ"א שפסק שבמחלוקת הולכים לקולא וכאן (אף שהר" חלוק) פסק לקולא?

וי"ל שהרמ"א ס"ל שהר"ן **לא** חולק, ומה שלא התיר הר"ן כשגויים אומרים לשופט שלהם לא משום דס"ל שגוי השואל מגוי לא מקרי מסל"ת, אלא שאני שופט כששואל הם עונים לשם עדות.

מיהו מה שלא התיר הר"ן כשהשליח הגוי שואל לאלמנת המומר (הגויה) ע"כ משמע דס"ל שהגוי ששואל לגוי לא הוי מסל"ת.

מ"מ לדינא כבר כתבתי שבמחלוקת אזלינן לקולא.

וח"מ – ובחינם כתב הב"י שהר"ן חולק על תה"ד. ומה שלא התיר בשליח ששואל אלמנת המומר הסיבה שחיישינן שמא שאל בשם ישראל.

והב"ש – אין לחוש לשום חשש שאינו מוכח.

סיכום: **גוי ששאל גוי**

- **תה"ד** – הוי מסל"ת. כ"פ הרמ"א.
  כ"כ ח"מ - שאף הר"ן לא חולק.
- **ב"י[הר"ן]** – לא הוי מסל"ת. כ"פ הב"ש.

מקרי מסל"ת

פת"ש(ת' גאוני בתראי): יהודי שאל גוי, והגוי לא ידע שהוא יהודי, דומה לגוי ששאל גוי שתה"ד התיר, דע"כ אין כוונת הגוי להעיד או להתיר. וצירפו זאת לסניף.

שאלו שלא בפני ישראל

ח"מ: אבל אם שאל הגוי לגוי בפני ישראל לא הוי מסל"ת. וכ"ש אם הגוי שאל לגוי בשם ישראל אף שלא בפני ישראל אין להתיר.

3. **והגיד אומדנות מוכיחות**

ח"מ: ל"ד הגיד, אלא כל שיש אומדנות המוכיחות אם נישאת ע"פ חכם לא תצא. ולמעשה צ"ע.

כ"כ הב"ש.

אומדנות המוכיחות

דין רוצח שהודה שרצח את פלוני:

ב"ש: ת' מ"ב – פעמים אף לכתחילה מתירים לה להינשא כשמוכח שאומר אמת.

כגון: רוצח שהודה מעצמו שהרג את פלוני, שאל"כ לא יחייב עצמו בחינם. אבל אם בשעת עינוי הודה אינו נאמן.

כ"כ הר"מ מלובלין.

אבל מהריב"ל – חולק, אינו נאמן (אף בלא ייסורים) שיש לחוש שמא מפחד ייסורים בחר מות מחיים.

כ"כ הרש"ך, רשד"ם והראנ"ח.

משפטי צדק: ואם כשנתנו לו ייסורים לא הודה, אבל אח"כ הודה – אף למהריב"ל נאמן.

ת' ב"י: אפילו הודה ע"י ייסורים (שלא נאמן) אם הרוצחים הם שניים וכיוונו דבריהם נאמנים.

ת' ב"י: נתפס על דבר ברור שחייב מיתה, והגיד על מיתת פלוני, אין לחוש שמחמת הייסורים הודה גם על זה והוי מסל"ת.

כ"כ הרש"ך.

הט"ז: ואם יש ספק אם מסל"ת אם יש אומדנות מוכיחות יש להקל אפילו לכתחילה, דאמרינן מסל"ת.

אומדנות

פת"ש(ת' מהר"ם מלובלין): ואם היה קצת מסל"ת, כגון שלא היתה שאלה גמורה, אם הגיד אומדנות המוכיחות שרי אף לכתחילה.

והוציא כן מהתו"ס מעובדא דפונדקית (יבמות קכב:).

לא תצא (תה"ד)

והרדב"ז: חולק על תה"ד, אף שנישאת תצא ובניה ספק ממזרים.

ובמראות הצובאות – קיים דברי תה"ד, מיהו דווקא באומדנות המוכיחות טובא דחשיב רוב גמור.

פת"ש: וה"מ לשיטת התו"ס והרא"ש, שדברים שרובן למיתה אם נישאת לא תצא.

אבל לשיטת הרמב"ם – שאף בדברים שרובן למיתה תצא גם כאן תצא, וכהרדב"ז.

ולכן אין להקל אלא בשע"ה ולפי ראות עיני המורה.

יז - טז

1. גוי מסיח לפי תומו מפי גוי מסיח לפי תומו - משיאין על פיו.

א. הגה: ואפילו לא העיד בפירוש שהגוי הראשון הסיח לפי תומו, אזלינן מספיקא לקולא ואמרינן דודאי מסיח לפי תומו (מהרי"ק שורש קכ"א).

ב. ויש חולקין בזה (תשובת הר"ן).

1. גוי מפי גוי מסל"ת

- ✓ **מהרי"ק:** גוי מסל"ת מפי גוי מסל"ת – נאמן כ"כ תה"ד והר"ן.
- **אבל הריב"ש** – לא נאמן.

האם צריך שיאמר שהגוי הראשון היה

- **א. תה"ד** – מאחר שהאחרון הסיח לפי תומו, אף שלא אמר שגם הראשון הסיח לפי תומו – נאמן. כן נראה מהרמב"ם.
- **ב. והר"ן** – צריך שיאמר שגם הגוי הראשון אמר לפי תומו.

1. מפי גוי מסל"ת

ח"מ: העיד גוי מסל"ת ששמע מישראל שהעיד על פי שאלה – אינו נאמן, מאחר שהוא אומר מפי מי שכוונתו להעיד גם הוא כוונתו להעיד.
כ"כ מהר"א אשכנזי.

ואינו מכורח ולמעשה צ"ע.

א. אפילו לא העיד בפירוש

ב"ש: מיהו ישראל שאומר ששמע מגוי צ"ל שהגוי היה מסל"ת, כיון שדרך ישראל לשאול על חברו.
והט"ז כתב – אפילו בישראל מהני (ואצ"ל שהגוי הסיח לפי תומו).

באה"ט: ואם מתוך שיחת גוי השני נראה שגם הראשון הסיח לפי תומו – לכו"ע מהני (מהר"מ מטראני).
- משפטי צדק: אף שהגוי האחרון שאל לראשון "למה עשית ככה, ובתשובה השיב שהרג את היהודי" - הוי מסל"ת.
- מהריב"ל: עד מפי עד ששמע מגוי ולא ידענו אם הגוי הסיח לפי תומו, כשאפשר לברר לא מתירים, וכשא"א לברר תלינן לקולא.
וריב"ש – לא כתב כן.

יז - יז

1. יצא גוי וישראל מעמנו למקום אחר, ובא הגוי ואמר: איש שיצא מכאן עמי מת - משיאין את אשתו אע"פ שאין העובד כוכבים יודע אותו האיש.

2. וי"א - שצריך שיאמר: "קברתיו". א. הגה: ודוקא בכה"ג שאינו מזכיר שם המת, ואינו מכירו. אבל אם מכירו, לא בעינן קברתיו, במסיח לפי תומו (המ"מ לדעת הרמב"ם וכ"כ מהרא"י בפסקיו סי' רכ"ג וב"י בשם תשובת הר"ן והריב"ש). **וכן פשט המנהג.**

א. הר"ן והריב"ש: אפילו במקום שי"א דבעינן 'קברתיו', לאו דווקא קברתיו, אלא כל שאומר דבר שמשמעותו שודאי מת, ולא אמר בדדמי - מהני.

3. וכן אם יצאו י' בני אדם כאחד ממקום למקום והם אסורים בקולר או נושאים גמלים וכיוצא בדברים אלו, והסיח העובד כוכבים לפי תומו ואמר שעשרה אנשים שיצאו ממקום פלוני למקום פלוני והם נושאים כך וכך, מתו כולם - משיאים נשותיהם.

וי"א שצריך שיאמר: 'וקברנום'.

1. יבמות(קכב.): אבא יודן איש ציידן אמר - מעשה בישראל ועובד כוכבים שהלכו בדרך ובא עובד כוכבים ואמר: 'חבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמת בדרך וקברתיו' - והשיאו אשתו.

ואילו ביבמות(קכא:): אותו גוי שאמר: 'מאן איכא בי יוחאי, שכיב יוחאי' - והתיר רב יוסף אשתו.
ושוב מעשה באותו גוי שאמר: 'ווי ליה לפרשא זריזה דהוה בפומבדיתא דשכיב" - והתיר רב יוסף אשתו.
וכאן לא אמר "וקברתיו"?

2. קברתיו

- **רמב"ם** – דווקא שאמר 'קברתיו', אבל בסתם אינו נאמן (כיון שהגוי לא הכיר את היהודי).
כ"פ הרי"ף והרז"ה. וכן ביטל הרשב"א דעתו מפני הרי"ף והרמב"ם.
כ"פ המחבר בשם י"א.
- **הטור** – אף בלא שאמר 'קברתיו' נאמן (ומ"ש 'קברתיו' בגמרא, מעשה שהיה כך היה – הגר"א).
כ"כ הרשב"א – וכ"מ מהירושלמי.
כ"פ השו"ע בסתם שאצ"ל קברתיו.

וסיים הרשב"א: אף שנראה שנאמן בסתם (כמו הטור) מ"מ מי יקל נגד הרי"ף והרמב"ם.
כ"כ הריב"ש והר"ן.

ב"ש: ובת' מהר"מ מלובלין ות' הרש"ך – ס"ל שאצ"ל 'קברתיו' דלא קי"ל כהרמב"ם.
כ"כ מראות הצובאות – לא נהגו לפסוק כהרמב"ם בזה.

ב"י: מהרמב"ם משמע שדוקא בגוי צ"ל 'קברתיו' אבל לא בישראל.

א. ה"ה: פירוש דברי הרמב"ם – ומה שיש ביבמות(קכא:): "מאן איכא בי חסא מת חסא וכו" שהתיר רב יוסף אשתו, אע"פ שלא אמר 'קברתיו'! שאני התם שהזכיר שם המת, משאכ"כ שלא הזכיר שם המת ולכן צ"ל 'קברתיו'.
כ"כ הר"ן – כל שהגוי מכירו אצ"ל 'קברתיו', אבל כשאינו מכירו צ"ל. וטעמו אם מכיר יותר בקי בו, אבל כשאינו מכירו חיישינן שאמר בדדמי.
כ"כ הריב"ש.

ונמ"י(ריטב"א) – מפרשים דברי הרמב"ם, כל שהגוי מכריז ('מאן איכא בי חסא') ודאי אינו מכריז עד שברור לו שמת ולכן אצ"ל 'קברתיו'. אבל במסל"ת חיישינן שמא בדדמי אמר כן וצריך לומר 'קברתיו'.

והר"י מיגאש – מחלק, ב (קכא:) מיירי שלא היה הגוי שם בהריגתו ולא חיישינן שיאמר בדדמי, אבל ב (קכב.) היה הגוי שבשעת מיתתו וחיישינן שיאמר בדדמי, ולכן צ"ל 'קברתיו'.

3. (שם): ושוב מעשה בקולר של בני אדם שהיו מהלכין לאנטוכיא ובא עובד כוכבים אחד ואמר: 'חבל על קולר של בני אדם שמתו וקברתים' - והשיאו את נשותיהם.
ושוב מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכין לכרכום ביתר ובא עובד כוכבים ואמר: 'חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר שמתו וקברתים' - והשיאו את נשותיהם.

בקולר

הערוך פירש – שאסורים בקולר או נושאים גמלים
ורש"י פירש – קולר חבורה.

מתי נאמן?

הרמב"ם והשו"ע – כתבו והסיח העובד כוכבים לפי תומו ואמר **שעשרה** אנשים שיצאו **ממקום** פלוני למקום פלוני **והם נושאים** כך וכך, מתו כולם - משיאים נשותיהם.

- ✓**לפי הרמב"ם** – צריך שלושה סימנים:
מספר (י' בנ"א).
מקום (שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני).
וסימן נוסף (שהיו אסורים בקולר או נושאים גמלים).
וברישא (1.) א"צ כיון שאמר "יצא **עמנו**" דלא חיישינן שיחליף באחר, משא"כ כאן שיצאו בשיירה בלא הגוי.
- **וח"מ(רש"י)** – קולר פירושו קבוצת אנשים, ולא הוי סימן. ומספיק אם אמר מניין האנשים ושיצא ממקום.

1. גוי וישראל

ב"ש: לדעת הב"ח – אין צריך כאן קישור דברים, דאמרינן שמספר מה שראה. אבל בעלמא שהעיד שמת בלא קישור דברים חיישינן שכוונתו להתיר.
וה"מ לדעת הטור.
אבל לדעת הרמב"ם – אף כאן צריך לומר בקישור דברים, כגון 'כמה נאה היה'.
כ"כ ח"מ לדעת הר"ן (כמ"ש הרמ"א בשמו סי"ד).

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

שיצא מכאן עמי מת

באה"ט: ל"ד 'יצא עמי' אלא אף שאמר 'יהודי שיצא עם פלוני מת' – משאין אשתו (ת' ב"י).

ב"ש: לפי הרמב"ם צ"ל 'שיצא **מכאן**', שאם לא אמר 'מכאן' אלא 'איש שיצא עמי מת' – חיישינן שאותו יהודי שיצא עמו הלך למקום אחר, ואחר נתלווה עמו ומת.

[ט"ז: לפי הרמב"ם בעינן תרתי :

א. שאנו יודעים שאותו פלוני יצא עם הגוי מכאן

ב. שהגוי אומר שיצא עמו מכאן (לאפוקי שאמר יהודי שהיה עמנו מת)].

מ"מ לפי הרא"ש וכמה רבנים – כל שאנו יודעים שפלוני יצא עמו מכאן לא חיישינן שזה פרש ואחר נתלווה עמיהם (דהוי תרתי חששא: שזה פרש , ואחר נתלווה עמו) וכן הילכתא.

[ט"ז – והראיה ממעשה אבא יודן].

והט"ז – לא פסק כהרא"ש.

שיצאו מכאן

ת' פמ"א: יהודי מעיד ששמע באכסניא ששני גויים דיברו בניהם שיהודי אחד שרגיל תמיד לצאת עם יהודי זה, מת – יש להתיר אשתו, אם יהודי זה מעיד שלא היה רגיל יהודי אחר לילך עמו זולת זה שמת.

- אף שהגויים הסיחו לפי תומם בלא הקדמת דברים אחרים מ"מ מקרי מסל"ת (כמ"ש הב"י בשם בתי דינים בסלוניקי).

- ואף שלא אמרו שראו שמת, מ"מ כיון שיודעים שנהרג יש להתיר אשתו.

- ואף שלא הזכיר שמו כיון שידוע ליהודי זה שלא היה רגיל שום יהודי אחר לילך עמו רק בעלה של זו – מהני (כמ"ש הגמ"ר).

- ואף שלפי הרמב"ם צ"ל 'קברתיו', ה"מ כשהגוי אינו מכיר היהודי שהלך עמו (כמ"ש הר"ן), אבל כאן נראה שהיה מכירו ולכן אצ"ל 'קברתיו'.

ועל כן יש להתיר אשתו, ובלבד שיסכימו עמי ג' בעלי הוראה מפורסמים.

2. וי"א... וקברתיו

באה"ט: כשהגוי אומר הרגתי את פלוני אצ"ל 'קברתיו'. הטמינו בחול הוי 'קברתיו' (ת' ב"י).

- ראובן כתב לשמעון שלוי נקבר הוי כקברתיו (רשד"ם).

- ל"ד קברתיו אפילו טלטלתיו הוי כקברתיו (ת' ב"י).

א . דווקא שאינו מזכיר שם המת

ב"ש: הנה יש כאן ד' שיטות –

א. לדעת הריטב"א: כשמכריז הגוי שפלוני מת – ודאי אצ"ל 'קברתיו' (כיון שירא פן יתבזה ברבים בשקרו).

ב. לדעת הר"ן: אם מכירו אצ"ל 'קברתיו'.

כ"כ ה"ה והריב"ש.

ג. לדעת הר"י סאגיס: דווקא שהיה שם הגוי בשעת הריגתו חיישינן דאמר בדדמי ולכן צ"ל 'קברתיו'.

ד. לדעת ת' מהר"א מזרחי: דווקא אם יצא עמו שאז סבר שמת כיון שנפרד ממנו ואומר בדדמי.

3. והם אסורים בקולר

כ"כ הרמב"ם – משמע אם אינם אסורים חיישינן שמא אלו הלכו (דבעינן ג' סימנים: מניין, מקום וקולר), משם שלא אמר שיצאו עמו.

משמע שמניין לבד לא הוי סימן (כ"פ הט"ז).

אבל רש"י פירש – קולר , חבורה.

משמע שאף מניין לבד הוי סימן, ולא חוששים שכולם או מקצתם התחלפו.

והט"ז – פסק כהרמב"ם שמניין לבד לא הוי סימן אא"כ ציין מקום מדויק כמו חור בצד אות פלונית.

אסורים בקולר

ב"ש: משאת בנימין – אם הגוי מכיר א' מהם ומעיד שנהרגו כולם – אמרינן מסתמא אותה חבורה היא.

והב"מ – תמה על הב"ש הביא את מ"ב בסתם, הרי מ"ב ס"ל כת' הרא"ש (בסעיף הקודם) שאף שלא אמר 'יצא עמי מת' נאמן ולא חיישינן שמא אותו שיצא עמו התחלף באחר.

וכיון שלא קי"ל כהרא"ש בזה כמ"ש הב"ש עצמו שהט"ז מאריך לחלוק עליו. א"כ למה הביאו בסתם!

יז - יח

1. בא אחד ואמר לנו: "אמרו ב"ד או אנשים: כשתלך למקום פלוני, אמור להם שמת יצחק בן מיכאל", ובא השליח ואמר לנו, והשליח אינו יודע מי הוא, הואיל ואנו יודעים פלוני הידוע בשם זה - הרי אשתו מותרת, וא"א שמא יצחק

בן מיכאל אחר הוא שמת.

א. והוא שלא הוחזקו שם ב' יצחק בן מיכאל, או כשהוחזקו שנים וידוע שאחד קיים.

הזכרת שם העיר

2. הגה: **א.** וי"א דכל זה דווקא שהזכיר העד שם עירו, אבל אם לא הזכיר שם עירו, אע"פ שיודעין שנאבד אחד - לא מהני אע"פ שהזכיר שמו (תשובת הריב"ש ותשובת הר"ן ומהרי"ק שורש קפ"ה). ויש מקילין.

ב. וי"א דבמקום שמזכיר שמו לבד, בעינן שיזכיר עירו. אבל אם מזכיר שמו ושם אביו, לא בעינן שיזכיר שם עירו (הרא"ש כלל נ"א וכ"כ מהרי"ק שורש קע"ו).

ג. ובמקום שיש אומדנות והוכחות שזה הוא, יש להקל ולסמוך אמאן דאמר דלא בעינן שיזכיר שם עירו (מהרי"ק שורש קפ"ה ותשובת הרא"ש).

1. יבמות(קטו:): יצחק ריש גלותא בר איתיה דרב ביבי קאזיל מקורטובא לאספמיא ושכיב. שלחו מתם: "יצחק ריש גלותא בר אחתיא דרב ביבי שכיב"

אביי אמר – חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא

√**רבא אמר** – לא חיישינן.

א. פרש"י: חיישינן – לתרי יצחק, ומיירי שלא הוחזקו תרי יצחק בעיר.

לא חיישינן – הואיל ולא הוחזקו.

ב. וה"ה – אף שהוחזקו, אם ידוע שהאחד קיים משיאים אשתו של זה. אבל כשלא ידוע אם האחר קיים לא משיאים.

לעניין שיירות מצויות]

גיטין(כז.): המביא גט ואבד, אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול.

ונחלקו בגמרא:

לפי רבה – כששיירות מצויות וגם הוחזקו שני יוסף בן שמעון – הגט פסול, הלא"ה הגט כשר.

כ"כ רבי זירא בל"ק.

ורבי זירא בל"ב – כששיירות מצויות פסול אף שאין שני יוסף בן שמעון.

להלכה: הרי"ף פסק כל"ב (שלא כרבה) באחד מהם הגט פסול.

הדין בעדות אישה:

הרא"ש: ביצחק ריש גלותא מיירי שלא הוחזקו אבל שיירות מצויות ולכן חולקים אביי ורבא (וקי"ל כרבא):

שרבא ס"ל – כרבה דלא חיישינן עד דאיכא תרתי לריעותא (שיירות מצויות והוחזקו).

אביי ס"ל – כרבי זירא

ופסק הרי"ף: כרבא ולא כמן בגיטין ! וטעמו דשאני בגט שהולך לחומרא כיון שאפשר לכתוב גט אחר, אבל כאן, יצחק ריש גלותא, אם נחשוש להוחזקו תישאר אשתו עגונא כל ימי חייה.

√ולכן פסק כאן כל שלא הוחזקו אף שיש שיירות אשתו מותרת.

וי"א – דבעינן תרתי לטיבותא כדי להקל.

סיכום: ביצחק ריש גלותא מתי אשתו מותרת

√**הרי"ף** – אף שיש חד לטיבותא: לא הוחזקו או אין שיירות מצויות - אשתו מותרת.

וי"א – רק כשיש תרתי לטיבותא: אין שיירות ולא הוחזקו]

2. האם צריך לפרש שם עירו

כשבא שליח ואמא שמת יצחק בן מיכאל ואינו יודע מי הוא, הואיל ואנו יודעים מי הוא אשתו מותרת.

לעניין הזכרת שם העיר?

- **א. ת' הריב"ש והר"ן** – כ"ז דווקא שהזכיר שמו ושם אביו שם עירו, שאם לא הזכיר שם העיר לא מהני.
- **ויש** – מקילים שאפילו שמו ושם אבי סגי.
- **ב. ת' הרא"ש** – צריך שמו ⊥ שם אביו או שם עירו.

ג. מהרי"ק: ובמקום שיש אומדנות והוכחות שזה הוא, יש להקל ולסמוך אמאן דאמר דלא בעינן שיזכיר שם עירו.

1א. והוא שלא הוחזקו שני...

ב"ש: לדעת הרי"ף והרא"ש – אפילו הוחזקו אם לא שכיח שיירות – מותר. שרק בתרתי לרעיותא אסור, הוחזקו ושיירות מצויות.

2. וי"א... שהזכיר שם עירו

ח"מ: משמע שיש כאן ג' דעות –

דעה ראשונה: צריך שמו ושם אביו ושם עירו.

דעה שנייה: אפילו שמו לבד סגי.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

דעה שלישית: שמו ⊥ שם אביו או שם עירו.
ולי נראה שאין כאן מחלוקת: שבודאי לכו"ע אם לא אמר שם העיר אין להתיר, שהרי יש בעולם הרבה יוסף בן שמעון, וכ"ש אם רק אמר שמו (דעות ב⊥ג).
אלא ודאי צריך הכוחות שבעלה של זו הוא המת. כגון: שידעו שהלך למקום פלוני והעיד העד שנהרג סמוך לאותו מקום, שאז לא חיישינן שהוא אחר (וכמו יצחק ריש גלותא).
או שמוכח מדברי העד שכוונתו על בעלה של זו, כגון: שהעד והשומע מהעד מעיר שנאבד בעלה של זו. ולכן א"ל: 'דע שפלוני מת', שאף שלא הזכיר שם אביו ושם עירו אם יש בעיר רק אחד בשם זה אשתו מותרת.

ת' נו"ב: מעשה שבא כתב מזולצבאך שמת המשומד מאיר וועלי מעיר המברוג, מה דין אשתו?
מצד אחד: קשה להתיר, שלא הזכיר שם אביו, וקשה להתיר ע"י כינוי וועלי, שהרי כל המשפחה נקראת כן.
אך במשומד יש להקל, כיון שידענו שבעלה של זו השתמד ולא חיישינן למאיר אחר שהשתמד.
ועוד שכאן ידוע שאשתו הגויה של מאיר זה לקחה בעל אחר מסתמא שמאיר מת, ובפרט שהיה יהודי שבקרו וראה אותו חולה גדול.

שם עירו

ב"ש: ואם אמר 'ראובן היהודי מת' כוונתו לראובן שמעירו מדאמר 'היהודי' (ת' מהרשד"ם).

- ואם אמר 'ראובן העוסק במלאכה בעיר' כוונתו לעיר הסמוכה (שם).
- ושם מדינה (ללא שם עיר) לא מהני (ריב"ש).
- ושמו ושם משפחתו מהני (רשד"ם).

באה"ט: שואל גוי מסל"ת ליהודי 'אתה מעיר פלונית' א"ל – כן. א"ל 'הרגו את פלוני' הוי כמזכיר עירו (ראנ"ח).
- ראובן נהרג והיו מבקשים אותו, ובא גוי מסל"ת ואמר 'מצאתי את ההרוג שאתם מבקשים" הוי כמזכיר בדבריו שמו (הר"ם אלשיך).
- 'חתן של פלוני' או 'משרת של פלוני' הוי כמזכיר שמו ושם אביו (הרח"ש).
- 'פלוני בעלה של פלונית' או 'פלוני אח של פלוני' הוי כמזכיר שמו ושם אביו (רשד"ם).

ב . שמו לבד בעינן שיזכיר עירו

ב"ש: וה"ד שלא הוחזקו בעיר שני יוסף בן שמעון (שלטי גיבורים).

שמו ושם אביו א"צ שם עירו

ח"מ: דווקא שיש רגליים לדבר שזהו, כגון שידע שפלוני הלך לאותו מקום. כ"כ הב"ש.

יז - יט

1. רמב"ם והרא"ש: ישראל שאמר: מת איש יהודי עמנו במקום פלוני, כך וכך צורתו וכך היו סימניו - אין אומרים באומד הדעת: פלוני הוא, עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו.

א . אבל אם אמר: אחד יצא עמנו מעיר פלוני ומת, מחפשין באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא, תינשא אשתו.

ב . הגה – *ד"מ:* **וה"ה בגוי המסיח לפי תומו** (ד"ע וכן משמע בתשובת רמב"ם שהביא הב"י).

1. וכו"כ היו סימניו

ב"ש: היינו מסמנים לא מובהקים.

א . יצא עמנו

ב"ש: אף שלא מזכיר שמם כלל, אם העיר משומרת שכל מי שיוצא יודעים עליו וידוע שלא יצא אחר אלא הוא – אשתו מותרת.

ואם לא כן אשתו אסורה אא"כ בדקו ולא היה חסר מהעיר אלא הוא.

יצא עמנו

תח"ס: מי שמת בריחוק מקום ולפני מותו אמר שמו ושם עירו ושם אשתו, ואמר שיש לו שתי בנות ויש לו בית סמוך לבית הכנסת ושנשסע מביתו בתחילת הקיץ.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

לבסוף נמצאו כל הסימנים נכונים לבד ממ"ש שיש לו שתי בנות, שלא נמצא אלא אחת, שהשנייה נפטרה טרם צאתו את העיר.
יש להתיר אשתו, כיון ש –

א. יש הוכחות מרובות שזה לפי הסימנים שנתן.
ב. לא אמר בפירוש ששתי בנותיו חיות, ועוד שיתכן שאז כבר היה מבולבל ולא שם לב.
לכן אשתו מותרת.

יז - כ

הר"ן והגמ"י: **מי שהיה מערער על אשה לומר שהיא זקוקה ליבם, ואחר כך הוא בעצמו מעיד בפני ב"ד ששמע שמת זה** (היבם) **זמן רב - סומכין עליו כיון שהדברים הראשונים לא היו בפני בית דין.**

יז - כא

1. אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה, א. ואפילו אם הוכחשו בבדיקה, - כשרים.

2. ואסור לדרוש ולחקור הרבה (תשובת הרמב"ם), **אם לא במקום שיש לחוש לערמה אז צריך דרישה וחקירה** (מהרי"ו סימן ק"נ).

1. יבמות(קכב:): תניא – אין בודקים עדי נשים בדרישה וחקירה.
ר"ע ור"ט אומרים – בודקים.
קמפלגי ברבי חנינא שאמר: דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדו"ח, שנאמר: "משפט אחד יהיה לכם".
ומה טעם אמרו דיני ממונות אין צריכים דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין.
ובמאי קמיפלגי?
מר סבר - כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי.
ומר סבר - כיון דקא שרינן אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמי.

תו"ס(ר"ת): קי"ל כת"ק שאין בודקים עדי נשים בדרישה וחקירה.
כ"פ נמ"י(הגאונים), הרא"ש והרמב"ם.

טעם הדבר שלא דורשים וחוקרים

רמב"ם – כדי שלא יישארו בנות ישראל עגונות, ומשום שהיא מילתא דעבידה לגויי.
גמ(שם) – משום שהיא דייקא ומנסבא.
ב"ש: אף שבעדי טומאה נפסק (יא/ד) שדורשים וחוקרים! שאני התם דהוי כדיני נפשות לאסור אישה על בעלה.

א. וכתב הר"ן: מסתבר שאם העדים הוכחשו בבדיקות כשרים הם כמו בדיני ממונות.
ולכן אם עד אחד מעיד לאישה (שזקוקה ליבם) שיבמה ששמו אברהם מת, והשני מעיד שיבמה ששמו שמואל מת, כיון ששניהם הכירו בעלה ולא היה לו רק אח אחד – מותרת.

1. אין בודקים עדי נשים

ב"ש: טעמו – דהוי מילתא דעבידא לגלויי כ"כ הרמב"ם).
א"נ משום דדייקא ומנסבא.
ואם העד לפנינו שואלים אותו איך ידעת שמת.
ולאסור אישה על בעלה צריך דרישה וחקירה.

א. אפילו הוכחשו בבדיקות

ח"מ: כלומר פשוט שא"צ לחקרן, אלא אפילו חקרן והוכחשו בבדיקות מאחר שלא הוכחשו בחקירות שהזמה תלויה בהם – כשרים.
כ"כ ב"ש – אבל הוכחשו בחקירות פסולים שהרי אף בדיני ממונות נפסלים.
והב"ח – ס"ל שהוכחשו בחקירות כשרים.
וכבר חלקו על הב"ח הח"מ והב"ש.

2. ואסור לדרוש

ב"ש: ואין מדקדקים בעדות אישה עגונה, וכל המחמיר ודורש וחוקר אין רוח חכמים נוחה הימינו (ת' הרמב"ם).
וראוי לכל מורה הוראה לחזור על צדדי היתר (ת' הרא"ש).

אסור לדרוש

ב"ח: בשם ה"ה בפירוש הרמב"ם – אף שאין צריך דרישה וחקירה מ"מ צריך לשאול ב', ג' פעמים איך ראית שמת ובמה ידעת, וכמו במקרה של ר"ט (יבמות קכב:).

ובמראות הצובאות – השיג עלו, שהרי לרמב"ם יש איסור בזה, ורק אם אמר שראה שמת שואלים אותו כיצד היה, אבל לא לעניין לשאול אותו ב' וג' פעמים.

בדין מרומה

פת"ש: כתב הריב"ש – מ"מ אין דינו כדיני נפשות ממש, שאם אמר באחד החקירות "איני יודע" עדותו בטלה, משאכ"כ שרק לכתחילה צריך לדרוש ולחקור.
אבל ת' מהר"ב אשכנזי – השיג על הריב"ש, דין מרומה שווה ממש לדיני נפשות.
כ"ד הרמב"ם, הרמ"ה, ר"י והר"ן.

יז - כב

כשמסתכלין בצורתו כדי להכירו כדי להעיד עליו, בודקין אותו ורואין אותו אפילו בלילה לאור הנר או לאור הלבנה.

יבמות(קכב.): משנה – מעידים לאור הנר ולאור לבנה.

כדי להעיד

מראות הצובאות: יש להסתפק, בגוי מסל"ת שראה אדם הרוג וזיהה אותו באור הנר או אור הלבנה האם מהני?

שמא רק ישראל המכוון להעיד נותן לבו להכיר יפה, משא"כ גוי המסל"ת שלא מכוון להעיד.
ועוד שרבנו שמחה ורבנו נתן ס"ל שגוי לא נאמן לומר שמכיר את ההרוג (אף ביום) בטביעת עיין. ואע"פ שלא קי"ל כמותם מ"מ בלילה יש לחוש.
ולהלכה צ"ע.

יז - כג

ראו אחד עומד מרחוק ואמר שהוא פלוני בן פלוני, או פלוני ממקום פלוני, והרי נשכו נחש והרי הוא מת, והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו, הרי אלו משיאין את אשתו.

משנה(שם): ומשאין על פי בת קול.
מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר, איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת, הלכו ולא מצאו שם אדם, והישאו את אשתו.
ושוב מעשה בצלמון באחד שאמר, אני איש פלוני בן איש פלוני, נשכני נחש, והרי אני מת, והלכו ולא הכירוהו, והשיאו את אשתו.

ב"ש: וגרסת הטור - "פלוני בן פלוני **ממקום פלוני**".
וכן גרסת מהרי"ק.

מהרי"ק: אף למ"ד בעדות סתם מספיק שמו ושם אביו, הכא שאני שנשתנה צורתו ולכן צריך גם שם עירו.

כ"כ ח"מ – אבל הרמב"ם כתב כגרסת הגמרא "פלוני בן פלוני", ובלא שם עירו.
ואולי מפני שיש הוכחה שעל מקום פלוני אומר דאז סגי בלא שם העיר.

והגר"א כתב – שאין כאן מחלוקת בין הטור והרמב"ם שהטור מיירי על הרישא של המשנה "אחד שעמד על ראש ההר" שהוא חוץ לעיר ולכן צריך להזכיר עירו.
והרמב"ם מיירי על הסיפא "מעשה בצלמון" שהוא בעיר ולכן אין צריך להזכיר שם העיר.

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

והלכו ומצאוהו שנשתנה

מראות הצובאות: דווקא שהלכו ומצאוהו שמת, אבל לא הלכו אין מעידים עליו כיון שיש רפואה לנשיכת נחש ושמא הלך ונתרפא.

ורק שנפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים (סכ"ט) שאז אין תרופה למכתו (כיון שיש סוגים שונים) שמה שמועיל זה מזיק לה – מעידים עליו.

יז - כד1

1. מצאוהו הרוג או מת, אם פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו (לחיים) **קיימים, והכירוהו בהם שהוא פלוני - מעידין עליו.**

2. ואם ניטל אחד מאלו, אע"פ שיש להם סימנים מובהקים ביותר בכליו - אינם כלום וחיישינן לשאלה.

3. ואפילו היו להם סימנים בגופו, א. ואפילו שומא - אין מעידין עליו. ב. אבל היו להם בגופו סימנים מובהקים ביותר, מעידים עליו.

ג. **הגה** – *ת' הרא"ש:* כגון שהיה לו יתר או חסר או שינוי באחד מאיבריו. אבל קטן או ארוך או חיוור וסומק, לא הוי סימן מובהק.

1. יבמות(קכ): משנה – אין מעידים אלא על פרצוף פנים עם החוטם, אע"פ שיש בו סמנים בגופו וכליו.

פרש"י: אין מעידים על איש שמת אא"כ ראוהו מת בפרצוף פניו עם החוטם שיכולים להכירו.

גמ': ת"ר – פדחת ולא פרצוף פנים, פרצוף פנים בלא פדחת (מצח) אין מעידים, עד שיהיו שניהם עם החוטם, דכתיב: "הכרת פניהם ענתה בם".
ומשעה שהדביק שעווה על מצחו ולא הכירוהו.

סימנים בכליו וגופו

יבמות(קכ.): אע"פ שיש בו סימנים (אין מעידים) - למימרא דסימנין לאו דאורייתא?
ורמינהי מצאו (לגט שאבד ממנו) קשור בכיס ובארנקי ובטבעת או שנמצא בין כליו אפילו לזמן מרובה כשר?

אמר אביי לא קשיא הא רבי אליעזר בן מהבאי הא רבנן דתניא: √אין מעידים על השומא. ר' אליעזר בן מהבאי אומר מעידין.
מאי לאו בהא קמיפלגי: דמר סבר - סימנין דאורייתא, ומר סבר סימנין – דרבנן.

אמר רבא דכולי עלמא סימנין דאורייתא, והכא בשומא מצויה בבן גילו קמיפלגי: מר סבר - שומא מצויה בבן גילו, ומר סבר - אינה מצויה בבן גילו.
ואיכא דאמרי הכא בשומא העשויה להשתנות לאחר מיתה קמיפלגי: מר סבר - עשויה להשתנות לאחר מיתה, ומר סבר - אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה.

ואיכא דאמרי אמר רבא דכולי עלמא סימנין דרבנן והכא בשומא סימן מובהק קא מיפלגי: מר סבר - סימן מובהק, ומר סבר - לאו סימן מובהק (אף שסימנים דרבנן, בסימן מובהק סומכים אף בדאורייתא).

ולהך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא הא קתני אף על פי שיש סימנין בגופו ובכליו?
גופו - דארוך וגוץ, כליו - דחיישינן לשאלה (שמא השאילו לאחר, והאחר מת – רש"י).
ואי חיישינן לשאלה חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן?
לא שיילי אינשי אוכפא דמסקיב ליה לחמרא.
מצאו קשור בכיס ובארנקי ובטבעת היכי מהדרינן (ניחוש לשאלה)?
טבעת - חייש לזיופי (ולכן לא שמאיל), כיס וארנקי - מנחשי אינשי ולא מושלי (שלא יטול מזלו) .
ואיבעית אימא (למה בשמנה לא סמכו על סמנים), כליו בחיורי וסומקי (שאינם סימן, שהרי יש הרבה כלים חיוורי וסומקי).

כלומר: לפי תירוץ ראשון (אליבא דא"ד שסמנים דאורייתא, וחיישינן לשאלה) אף בסימן מובהק בכליו – אין מעידים, חוץ מדברים שלא משאילים.
ופי תירוץ שני (כליו בחיוורי וסומקי) בסמנים מובהקים בכליו מעידים.

2. להלכה: סמנים בכליו

- **נמ"י והר"ן(י"א)** – פסקו כתירוץ שני, לא

חיישינן לשאלה בכליו, ובסימן מובהק מעידים, ורק בסימן "חיוור וסומק" אין מעידים שאינו סימן.

• √**הרי"ף** – הלכה כל"ק שסימנים דאורייתא (ואף בסימן שאינו מובהק מעידים), אלא שבכליו חיישינן לשאלה (לפי תירוץ ראשון). ולכן אף בסימן מובהק לא מהני בכליו (אבל למ"ד סימנים דרבנן לא חיישינן לשאלה ומהני סימנים מובהקים).

כ"פ הרמב"ם רא"ש ובעה"ט.

כ"פ השו"ע.

3. סמנים בגופו

√**הרי"ף רא"ש ורמב"ם:** פסקו כל"ב כרבא "לכו"ע סמנים דרבנן" (ואין להתיר אישה ע"פ סמנים).

א. לעניין שומא: קי"ל כת"ק (ולא כר"א בן מהבאי) ששומא אינו סימן מובהק ואין מעידים.

ב. ב"י: ואם הסימן מובהק לגמרי לכו"ע הוי דאורייתא, ולא נחלקו רק בסימן מובהק קצת. והראיה שבשומא אי הוי סימן מובהק לכו"ע הוי סימן (אף למ"ד סמנים דרבנן).

כ"ד התו"ס – שסמנים מובהקים ביותר מעידים עליו.

כ"כ ה"ה, הרמב"ן והרשב"א.

וכ"מ מהרי"ף והרא"ש – שפסקו את מעשה שני ת"ח (יבמות קטו.) שהתירו נשותיהם על פי סמני הגוף. משמע שבסמנים מובהקים סמכינן.

1. והכירוהו בהם

ב"ש: וכאן לכו"ע די בטביעת עין בלא סמנים.

2. סמנים בכליו... חיישינן לשאלה

ח"מ: **משמע** אפילו ארנקי ושאר כלים שאין דרך להשאיל חיישינן כאן (וכ"ה התורף הב"י).

ולאו דווקא לשאלה אלא ה"ה חיישינן למכירה או אבדה.

ובפסקי מהרא"י – משמע שלא חיישינן לשאלה בארנקי וכיו"ב שלא משאילים.

והב"ש – לא חיישינן לשאלה בארנקי וכיו"ב כשיש סימן מובהק ביותר או בטביעת עין.

כליו שאינם עליו:

ב"ש: ומה שלא חיישינן לשאלה בארנקי מיירי שהיה בכיסו ארנקי זה. אבל היה מונח לידו – אינו סימן.

ומראות הצובאות (מ"ב וצ"צ) – גם בנמצא בסמוך חשוב כסימני כלי.

וכן אם הטבעת בידו אבל היד לא מחוברת לגוף ושאר הגוף בסמוך ליד, או הטבעת בכיס הבגד ושם בבגד נמצא עצם אחד ושאר הגוף בסמוך – יש להקל.

ושיעור הסמיכות דמהני כתב הצ"צ: לרש"י - הוי עד אמה ולתו"ס - עד ד"א.

חיישינן לשאלה

ת' נו"ב: מי שטבע במים שאין להם סוף שאשתו אסורה רק מדרבנן – יש להקל בסמנים שבכליו, שהרי -

- הוי ספק דרבנן.

- ועוד שיש חזקה שכליו שעליו שלו הם ואין חזקת א"א כיון שנפל למים שאין להם סוף.

3א. שומא

אם העידו על מקום מדויק של השומא

הרד"ך – אם פרט וצמצם מקום השומא (כיוון על איבר פלוני במקום מסוים באיבר) – הוי סימן מובהק ביותר דמהני.

והמ"ב – חולק עליו.

ב. סמנים מובהקים ביותר בגופו

ב"ש: הכלל בסמנים

(א). סמנים גרועים – לא מהני, אפילו היו מאה סמנים. ואם נישאת בסמנים אלו תצא.

(ב). סמנים אמצעיים (שאינם מובהקים) :

למ"ד סמנים דאורייתא – מהני.

למ"ד סמנים דרבנן – לא מהני.

והרי"ף: פסק סמנים דרבנן ולכן לא מהני.

רי"ו(הרמ"ה) – ואם נישאת בהם לא תצא.

(ג). סמנים מובהקים ביותר – תינשא לכתחילה.

מובהקים

הגר"א: השו"ע פסק לסירוגין לחומרא.

לגבי כלים – פסק כהרי"ף רמב"ם והרא"ש - כל"ק שסמנים דאורייתא ומהני אף בסימנים מובהקים רגילים, אלא שבכליו חיישינן לשאלה (ללישנא זו). ולכן אף בסימנים מובהקים ביותר אין מעידים.

לגבי גופו – פסק כהרי"ף רא"ש ורמב"ם – כל"ב, שסימנים דרבנן ואין מעידים אבל בסימנים מובהקים ביותר מעידים.

ח"צ: יש להתיר בסימן בנוני בגופו אם אין שיירות מצויות וידוע לנו שבעלה של זו היה באותו מקום. שסימן בינוני דמי ל "שמו ושם אביו" ולא הוחזקו שנים בשמו שמתירים כשאין שיירות מצויות.

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

סוגי סימנים

מ"ב: סימן מובהק הוא סימן שלא ימצא אחד מאלף והוא דבר זר ומופלג.

פת"ש – בצירוף שיש לנו חשש שבעלה מת, כגון שהיה צריך לחזור במהרה ולא חזר. אבל אם יצא לזמן ארוך – אין מתירים אף בסימן מובהק.

מראות הצובאות: אחר ג' ימים שמת שאז מתנפח אף סימן מובהק לא מהני.

ארוך וגוץ:

ב"ש: ארוך וגוץ הוי סימן גרוע ואף שנישאת תצא.

ת' גליא מסכתא – ארוך וגוץ ביותר הוי סימן אמצעי.

יז - כד2

1. הגה – *הכל פסקי מהרא"י:* ואפילו 100 סימנים שאינן מובהקים אינם כלום, ואפילו להצטרף לשאר אומדנות המוכיחות אינם כלום.

2. גבשושית גדולה על חוטמו, או שחוטמו עקומה הרבה או כדומה לזה - הוי סימן מובהק. אבל מעט עקומה, לא. **א.** וה"ה לרושם שבגופו או באחד מאיבריו.

3. אבל שינים גדולים, אע"פ שגדולים הרבה, לא הוי סימן מובהק.

4. וכל סימן דמהני בישראל המעיד - ה"ה בעובד כוכבים המסיח לפי תומו.

4. גוי מסל"ת בסימנים

• **תה"ד:** כתב או"ז בשם רבנו שמחה ורביו נתן – בגוי לא מהני טביעת עין, כיון שצריך הדבר עיון ומסל"ת לא נותן דעתו, שהרי אינו מתכוון להעיד.

ואפילו בסימן מובהק אפשר דלא מהני אם היה מכירו מחיים, לפי שאינו מדקדק יפה שחושב שודאי זה הוא.

• **√ת' מהר"ם** – כל סימן דמהני בישראל מהני בגוי מסל"ת.

כ"פ מהר"ם פדואה, ת' רש"ך ות' בן לב – אפילו מעיד ע"י טביעת עיין מהני.

כ"פ ת' רש"ך, הב"ש(פשט המנהג).

1. אינם כלום אפילו להצטרף

ט"ז(ת' מ"ב והרא"ם) – דווקא סימנים גרועים לא מצטרפים, אבל סימנים אמצעיים מצטרף לסימן מובהק ביותר.

והח"מ – חלוק על ת' מ"ב.

סמנים שאינם מובהקים

מהר"ל מפראג: אם נמצאו סימנים אמצעיים בגופו וסימנים מובהקים בכליו – יש להקל ממ"נ:

אם הלכה כל"ק שסימנים דאורייתא אלא שחוששים לשאלה – נסמוך על סימני גופו (שלמ"ד סמנים דאורייתא מהני אפילו שסימנים שאינם מובהקים).

ואם הלכה כל"ב שסימנים דרבנן הוי לל"ב לא חוששים לשאלה ונקל ע"פ סמני הכלים.

והב"ש – אין דבריו מוכרחים.

2א. ה"ה רושם שבגופו

ישנה מחלוקת בפירוש פסק זה:

הלבוש פירש – שרושם הוי סימן מובהק.

ומ"ב פירש – לא הוי סימן מובהק.

והט"ז – אין כאן מחלוקת: רושם לא הוי סימן מובהק, אא"כ צמצם המקום הוי סימן מובהק, לפי שרושם אינו משתנה.

רד"ך: רושם באצבעו מחמת חולי ונשארה האצבע עקומה ורושם בצידו – הוי סימן מובהק.

והוסיף הט"ז – וא"צ לומר איזה אצבע.

דין צלקת:

מ"ב: צלקת אינה סימן מובהק.

והוסיף הט"ז – ואם אמר מקומה המדויק (ראש האיבר) הוי סימן מובהק.

מ"ב: ונקב מפולש בשן אף שלא אמר איזה שן הוי סימן מובהק. שאין זה מצוי.

מ"ב: צוואר עקום הוי סימן מובהק.

מניין עם מקום:

ת' בן לב: אמר מניין אנשים שהיו שם במקום פלוני (שנהרגו) הוי סימן מובהק.

אבל לרמב"ם – לא הוי סימן מובהק.

3. שינים גדולות... לא הוי סימן מובהק

ח"מ: כתב פסקי מהרא"י – אמר ששינים שבאמצע השורה לחי עליון היו גדולים מאלו שבשני הצדדים – לא הוי סימן מובהק, שרוב העולם כך הוא.
משמע שאם היו שניים אחרים גדולים מה שלא נמצא לרוב העולם – הוי סימן מובהק.
כ"כ הב"ש.

4. ה"ה בגוי מסל"ת

האם מותר לכהן להיכנס לתוך ד"א המת (שהוא איסור דרבנן שמא יטמא הכהן) לראות הסימנים?

הר"ם דינאל מהורביא – מותר לראות אם הוא סימן מובהק, שהרי יש על האישה מצווה "לא תהו בראה". ובטומאה דרבנן הקילו לצורך מצווה.
וי"א – שאסור, שאין על האישה מצווה להינשא.

יז - כה

1. כתב רבנו תם: דהא דאין מעידין עליו אא"כ פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימים, דווקא בשאין שם אלא הראש, אבל אם כל גופו שלם, אפילו אין שם פרצוף ופדחת וחוטם - יכולין להכירו בטביעות עין.
א. וחלקו עליו האחרונים.

1. התו"ס(ר"ת): דהא דאין מעידין עליו אא"כ פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימים, דווקא בשאין שם אלא הראש, אבל אם כל גופו שלם, אפילו אין שם פרצוף ופדחת וחוטם - יכולין להכירו בטביעות עין, או ע"י סמנים מובהק שיש לו בגופו.

כ"כ הרא"ש ונמ"י בשמם ר"ת.

א. והרשב"א והרא"ה והריטב"א – חולקים על ר"ת, שהרי המשנה סתמה, אפילו גופו שלם כל שאין לו פדחת חוטם ופרצוף אין מעידים עליו.
ב"י: מ"מ בסימנים מובהקים בגופו לכו"ע מעדים.

1. גופו שלם

ת' ב"י: שלם – שאינו חסר אבר או קצת אבר, אבל אם נפצע באחד מאבריו וחסר בו בשר וגידים – מעידים עליו.
והרח"ש – מגמגם בזה.
ת' ב"י: נמצא חסר איבר, אף שנמצא סמוך לו לא מקיר שלם, ואפיל ראשו חתוכה סמוכה לו.
והרח"ש וכנה"ג – מגמגמים בזה.
ט"ז: ואם כל הגוף שלם עם הראש, ומכירים אותו ע"י טבעת עין בסמנים שאינם מובהקים לגמרי בגופו – מהני.

גופו שלם (ר"ת)

טור ונמ"י – אף בלא סימנים בגופו רק בטביעת עין.
כ"ד המחבר (כאן) – אף בטביעת עין לבד מהני, לפי שהוא מגיה ברא"ש "על ידי טביעת עין **או** סמנים", וא"צ שניהם.
כ"ד הב"ח.
ותו"ס והרא"ש – צריך בנוסף לטביעת עין סמנים בגופו.
כ"ד מראות הצובאות - העיקר כהתו"ס והרא"ש.

א. וחלקו עליו

ח"מ: מדלא סתם בהדיא דלא כר"ת אפשר לצרף דעת ר"ת לשאר אומדנות והוכחות.
כ"כ הב"ש – ת' מהרשד"ם צירף דעת ר"ת (טביעת עין של כל גופו) אם נמצא ההרוג ונתנפח ואין ידוע אם הוא תוך ג' ימים (עיין סכ"ח).
ת' חוט השני: אחד שהעיד שניטל עור מעל פניו והחזירו וזיהה אותו – מקרי פרצוף פניו קיימים.

יז - כו

מצאוהו ביבשה

1. אין מעידין עליו, אא"כ מצאוהו שלשה ימים אחר הריגתו או

אחר מיתתו, אבל אחר שלשה אין מעידין עליו, מפני שפרצוף פניו משתנה.

טבע בים

2. בד"א, בזמן שהוא ביבשה. אבל אם טבע במים והשליכוהו המים ליבשה, אפילו אחר כמה ימים, אם הכירוהו - מעידין עליו, שאינו משתנה במים אלא אחר זמן מרובה.

א. והוא שיראוהו מיד כשהעלוהו מן המים, וגם שלא יהיה בו מכה, אבל אם שהה אחר שהושלך מן המים, אין מעידין עליו אפילו תוך ג' (באר הגולה – פירוש שלא שהה ג' ימים במים).

ב. וכן אם היה בו מכה - אין מעידין עליו, לפי שהמים מקלקלים המכה ונופח ומשתנה.

3. הגה: ספק אם נשתהה או לא, אזלינן לחומרא ואפילו אם נשאת תצא (ריב"ש סי' ש"פ).

4. וכל זה להעיד עליו בטביעות עין, אבל על ידי סימנים מובהקים, אפילו אשתהי - מתירין אשתו (טור וב"י).

1. יבמות(קכ.): משנה – אין מעידים עליו אלא עד ג' ימים.

2. שם(קכא.): ההוא גברא דאטבע בדגלת ואסקוהו אגישרא דשביסתנא ואנסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומי.
ומה שהתירו אחר ג' ימים כיון שהמים צמתי (צורת הפנים ואין מניחים אותו לתפוח ולהשתנות – רש"י).

ב. והאמרת מיא מרזו מכה (מכבידן הכאב ונופח)?
ה"מ דאיכא מכה אבל ליכא מכה מיצמת צמית.

א. וה"מ דחזיוה בשעתיה (כשעלה ליבשה) אבל אישתהי מתפח תפח (לאחר שמעלין אותו ליבשה משתנת תורתו – רש"י).

בתר ה' יומי

נמ"י: ל"ד ה' ימים, ה"ה לזמן מרובה יותר.
וכ"ה בירושלמי לאחד י"ז ימים. וכנ"ד הרמב"ם

אבל מלשון הרי"ף – משמע עד ה' ימים ולא יותר.

א. נמ"י: ואסקוהו וחזיוהו בשעתיה

מהלשון הגמרא משמע – שלא שהה כלל, שאם שהה אפילו שעה אחת אחר שהעלוהו ליבשה אין מעידים עליו.
וכנ"ד הרי"ף.

אבל גרסת הרמב"ם שאצלנו – עד י"ב שעות.
ובנמ"י בגרסת הרמב"ם – עד שעה.
כ"כ הרשב"א וה"ה.

וסמ"ג – עד כ"ד שעות.

אבל אשתהי מתפח תפח

לפי הרי"ף – אף שלא ראינו שתפח חיישינן שמא תפח והשתנה.
כ"כ הריטב"א, רשב"א והר"ן.

אבל מהרמב"ם – משמע, רק שראינו שתפח אחר שעלה ליבשה.

מתפח תפח – כמה זמן שהה במים

רמב"ן והרשב"א – אף שלא שהה ג' ימים במים, כיון שהעלוהו ליבשה ושהה מתפח תפח.
כ"כ הריב"ש.

והריב"ש דקדק ברמב"ם – רק לאחר שהה במים ג' ימים שאז כבר נפסד אלא שמנעוהו המים מלהשתנות, מיד שעלה ליבשה לאחר שעה משתנה.
אבל לא היה במים ג' ימים אחר מותו, ל"א מתפח תפח עד שימלאו לו ג' ימים מעת מותו.
מ"מ הרמב"ן והרשב"א חולקים, ואין ראוי להקל.

3. ריב"ש: כששהה ביבשה אף שנישאת תצא, ואפילו בספק שהה תצא וכדעת הרשב"א.
כ"כ ב"י(ת' הר"ן).

4. ב"י: וכל זה להעיד עליו בטביעות עין, אבל על ידי סימנים מובהקים, אפילו אשתהי - מתירין אשתו

1. אבל אחר ג' ימים אין מעידים

ב"ש: לפי שהפרצוף משתנה, וסבר שפלוני הוא המת, והאמת פלוני הלך לדרכו והמת הוא אחר.

בימות הגשמים וקור עז מעידים עליו אף לאחר ג' ימים כי בודאי נקרש ונגלד ואינו מניחו ליתפוח, ועדיף מצינת המים.
כ"כ ראב"ן ות' מ"ב.
ובמראות הצובאות – חולק על ת' מ"ב שמתיר בנקרש ונגלד אף לאחר ג' ימים.
ואף ח"מ – לא סמך על מ"ב להקל אחר ג' ימים.

אם אחר ג' ימים רואים שלא נשתנה

*: מיירי ששהה ג"י **ביבשה** שאז לא מעידים כיון שהוא משתנה, (כעין מחלוקת הרי"ף והרמב"ם לאחר שנעלה מן המים ונשתהה, ומעידים שלא נשתנה). מה הדין אם לא נשתנה?
קונטרס עגונות (מהרי"ט) – ואם מעידים עליו שלא נשתנה אף לאחר ג' ימים מקבלים עדותם.
ומראות הצובאות – מהרי"ט מיירי בספק תוך ג' ימים, שבכה"ג מקילים לומר כיון שלא נשתנה מסתמא הוא תוך ג' ימים, אבל אחר ג' ימים אין להתיר.
כ"כ קהלת יעקב.
מראות הצובאות: אותם ג' ימים לא מונים מעת לעת אל בימים, בין שנהרג בתחילת מוצאי שבת או ביום א' לפני השקיעה ג' ימים נגמרים בתחילת ליל רביעי.
כ"כ ת' נו"ב.

2. שאינו משתנה במים

ת' כנסת יחזקאל: לולא היראה הייתי אומר שה"ה מי שנקבר בקרקע לא מתנפח, לפי שהאויר גורם לו להתנפח, וכן החוש מעיד.
פת"ש – נשמט ממנו מדרש רבה: בר קפרא אומר עד ג' ימים תוקפו של אבלות לפי שאז צורת פניו ניכרת.

אחר זמן מרובה

ח"מ: ולא נתנו שיעור לזמן מרובה, כל זמן שאין צורתו מתקלקלת ונרקב עד שא"א להכירו.
כ"כ ב"ש – כ"ז שאין רואים שינוי בגופו וצורתו.
כ"כ שלטי גיבורים והב"ח.

זמן מרובה

ב"ש(מהרשד"ם): ואם נהרג ביבשה והשליכוהו לים ואין בו מכה, דינו כנטבע במים.
כ"כ הר"י אדרבי.
אבל פת"ש(הר"י נחמיאש) – מסופק בזה.

זמן מרובה

באה"ט: ואם נמצא במים אין לחוש שהרגוהו ביבשה ואחר ג' ימים זרקוהו למים (רשד"ם).
וכן אין לחוש שהוציאוה ליבשה וטפח והחזירוהו למים (הר"ש הלוי).

שלא יהא בו מכה

באה"ט(רח"ש): ספק היה בו מכה תלינן לקולא.
פת"ש – וכתב שם טעמו משום ס"ס: שמא לא היה בו מכה, ואת"ל היה שמא הלכה כמ"ד שאין חילוק בין היה מכה ללא היה מכה.
והוסיף פרח שושן – ה"ה אם היה בו ודאי מכה אלא שהוא ספק אם מחיים או לאחר מיתה (שגם כאן יש ס"ס).

אבל שהה

ב"ש: היינו ששהה יותר שעה אחת.
ומראות הצובאות – מלשון השו"ע "שראוהו מיד כשהעלוהו מן המים" וכן מ"ש "אבל שהה" משמע שאין שעיור לדבר אלא מיד, וכדעת הריף הטור ורי"ו.
אבל דעת הרמ"א – כדעת הרמב"ם עד שעה.
כ"ד הרמב"ן, רשב"א, הר"ן וריב"ש.
ואפשר שכ"ד המחבר שלא הצריך שיראוהו מיד רק אם כבר שהה במים ג' ימים ולכן מיד שעלה ליבשה שסר המניעה מיד משתנה. אבל לא שהה עדיין ג' ימים מיום שמת אינו ממהר להשתנות אלא לאחר שעה.
אומנם שעת הרמב"ם – אף ששהה יותר מג"י במים אינו משתנה ביבשה רק לאחר שעה, שהרי למדו דין זה מעובדה דדיגלת (2.).

העלוהו לחוף, אך עדיין גלי הים עוברים עליו:

- **הרב בצלאל** - אפילו העלוהו ליבשה אם גל הים עוברים ושבים עליו אינם מניחים לו להשתנות.

כ"כ קונטרס עגונות – אם גלי הים מציפים עליו כל שעה מצמת מצית ואין מניחים אותו להשתנות. וכ"מ מהרמב"ם שרק כשהושלך ליבשה משתנה.
כ"כ הר"ש הלוי ומהרי"ט.

- **אבל מהרח"ש** – חולק, לא מצינו בש"ס שמים מצמת צמית דווקא בתוך המים ולא כה"ג, ועוד שפעמים הים נח ואין גלים.

האחרונים צידדו להקל כהרב בצלאל:

- ת' פני משה: העיד גוי שרגלי המת היו נוגעות במים – יש להקל בהסתמך על הרב בצלאל לפי שהמים צמתי ולא מניחים אותו להשתנות. ולא מלאני לבי להקל.

▪ ת' פרח שושן: העידו שמצאו על שפת הים אלא שהיה אצל המים, ואף שראשו חוץ למים כיון שרוב גופו במים אינו משתנה, בהסתמך על ת' פני משה.

פת"ש: וכל שמקילים דווקא בים שמעלה גלים ומכסה כל גופו וראשו, אבל בנהרות שלא מעלים גלים אף שרוב גופו במים לא מהני. שאין לסמוך על הסברה שהלחות מתפשט גם לפנים.

ואם פניו במים אף שרובו וראשו חוץ למים - מהני, שהרי פניו לא משתנות.

וכ"מ מרש"י (יבמות קכא.) שאני מיא דצמתי צורת **הפנים**.

נמצא שהעיקר הוא אם הפנים במים או לא.

ואם ראו לאלתר וטפח

באה"ט: הסברה נוטה שאין מעידים עליו. וכ"מ מהריב"ש. וכ"מ מהגמרא בעובד דדגלת(2.)

וכ"פ מראות הצובאות(הב"ח והרח"ש).

פת"ש – ונ"ל דווקא שטפח בפניו, אבל בשאר חלקי גופו כל שראוהו לאלתר מעידים, שהרי לפי רשד"ם המים מטפחים גופו (שהרי המים נכנסים לגופו דרך נקביו) אבל צורת הפנים עומד ואינו משתנה.

אבל שהה

הר"ם אלשקר: אם ידענו שהיו כו"כ בספינה ונטבעו כולם וגם בעלה של זו היה שם, והעידו שמצאו את כולם וקברום – א"צ לראותו בשעתו.

אבל מה"ר בצלאל – חולק

כ"ד הר"א ששון והרשד"ם.

ג. וכן אם היה בו מכה

היכן המקום?

▪ **ח"מ** – בכל מקום מהגוף חיישינן שמא נטפת ונשתנה צורת הפרצוף.

▪ **מהרשד"ם** – דווקא מכה בגופו ולא בפניו אבל בפניו אין המים משנים.

ות' רש"ד והמ"ב – חולקים, בכל מקום בגוף מיא מרזו.

▪ **דרישה** – דווקא כשהמכה בפניו משתנה אבל בגופו לא משתנה. כ"ד הט"ז.

ח"מ: ומכה לאחר מותו (כגון שאכלוהו דגים) ל"א דמיא מרזו מכה. וכ"מ מרש"י שכתב: כשיש מכה המכה מרזי ומכביד הכאב ונופח (ולאחר מותו לא מכאיב).

ומשאת בנימין – חולק על הח"מ.

מהר"י נחמיאש: ל"א מיא מרזו מכה אלא כשהושלך למים חי, אבל הושלך למים מת ל"א.

כ"פ מהרח"ש.

היה בו מכה

ת' נו"ב: יש להסתפק אם מכה מרזי הוא דווקא לאחר ג' ימים או אפילו תוך ג' ימים? ונראה להקל שדינו כמו ביבשה שתלוי בשיעור ג' ימים, וכן נראה מהרי"ף והרא"ש.

ומראות הצובאות – מלשון רש"י והשו"ע משמע שמכה גורם לניפוח ומשתנה במים יותר מביבשה.

כ"כ הב"י להדיא – שאף תוך ג' ימים אין מעידין עליו.

כ"כ פרישה שכ"נ מהרח"ש.

אומנם ספר ישועות יעקב – יש להקל תוך ג' ימים אף שיש מכה שהרי הרי"ף לא הזכיר כלל דין המכה.

סיכום: **כשיש מכה האם מעידים עליו תוך ג' ימים**

ת' נו"ב – יש להקל להעיד. כ"פ ישועות יעקב.

מראות הצובאות – אף תוך ג' ימים אין מעידים עליו.

כ"כ הב"י, פרישה והרח"ש.

3. ספק אם נשתהה

ח"מ: אף למ"ד כשמת ביבשה בספק מת תוך ג' ימים להקל, מודה כאן (שהעלוהו ליבשה) דאזלינן לחומרה, שיותר מצוי ששהה אחר שעלה מהמים יותר משעה (הר"ן).

ב"ש: עד מפי עד שראה אותו מת אחר שהעלוהו מהמים תלינן לקולא שראה אותו תוך שעה.

כ"כ ת' בן לב, מהרשד"ם ומ"ב.

ופ"ת – כבר צווחו עליו קמאי (הרא"ה מהרי"ט).

וגם הרח"ש – השיג עליו וכתב שמהרשד"ם לא הקל אלא בידוע שטבע ושהו עליו שתצא נפשו (שאז הוא רק מדרבנן).

הרח"ש: כשידע שטבע ושהו עליו שתצא נשפו, ואח"כ נמצא על שפת הים, ויש ספק אם נשתהה, אם הכירוהו יש להקל לכו"ע.

4. אבל ע"י סמנים מובהקים

ב"ש: לתו"ס(יבמות קטו:) בעובדא של שני ת"ח שהתירו נשותיהם ע"י סימנים (וקשה איך התירו אף שנשתהה)?

ותירץ (1) שהיו סימנים מובהקים (כלומר אף אם נשתהה מהני כשיש סמנים מובהקים).

ומ"ש בגמרא: "חזינו לאלתר וקאמרי סימנים" שמשמע שאף כשיש סימנים צריך לראות לאלתר? צ"ל שהוא"ו מחלקת, או ראוהו לאלתר או נתנו סמנים מובהקים.

באה"ט – ודוקא סימנים שאין עשויים להשתנות, כגון חיתוך רגל, אבל העשויים להשתנות אין מעידים.

יז - כז

1. מצאוהו הרוג ומכירין אותו בטביעות עין ואין יודעין מתי נהרג: י"א - שתולין שנהרג תוך שלשה ימים ומעידין עליו, ויש - אוסרין.

2. ומיהו אם יצא קול: איש פלוני מת או נהרג, ואחר ג' ימים מצאוהו מת והכירוהו, אשתו מותרת לדברי הכל.

1. מצאו הרגו והכירוהו אלא שיש ספק מתי נהרג

תו"ס ור"ת – יש להקל שנהרג תוך ג' ימים ומעידים עליו.
כ"כ הרא"ש(ר"ת), טור, נמ"י(ריטב"א).
והר"ן והרשב"א – לשון המשנה מכרעת לחומרא, וצ"ע
וגם התו"ס לא התירו בבירור אלא בלשון "יכול להיות".
ח"מ: ולפי כלל השו"ע פסק כי"א בתרא.

2. נמ"י(הרא"ה): לפי התו"ס כשיצא קול איש פלוני מת, ולאחר ג' ימים מצאוהו והכירוהו – משאין אשתו מ"מנ:
אם הקול אמת – א"צ עדות אחרת.
ואם הקול אינו אמת - הרי אינו לאחר ג' ימים וסומכים על הכרת הפנים שלו.

1. מצאוהו הרוג

באה"ט: כשמצאו שלם ולא נחבל בפניו ויש ספק אם הוא תוך ג' ימים לכו"ע מעידים (רשד"ם והרח"ש).
▪ וכן אם יש ספק אם השתהה אחר שהעלוהו מהים ליבשה והוא שלם יש לבתיר מס"ס:
- שמא הוא תוך שעה ראשונה.
- ואת"ל אחר שעה, שמא הלכה כר"ת והרא"ש שאם לא ראה הטביעה יכול להעיד אף לאחר כמה ימים כשהוא שלם (מהרי"ט).
▪ רשד"ם: ואם ראוהו נפוח לכו"ע אין מעידים.
כ"כ כנה"ג – אף למקלים בספק נשתהה אם תפוח אין מעידים שהוא איסור דאורייתא.

▪ כנה"ג(בה"ג והב"י): יש לחוש לפוסקים הסוברים שבעיגונא אין להתיר מטעם ס"ס, שהל ספק אחד אם חי או מת.

ויש אוסרים

ת' נו"ב: כשיש בנוסף לטבעת עין גם סמנים אף שאינם מובהקים גם הרשב"א מודה שתולין להקל. שהרשב"א לא החמיר בספק ג' ימים רק באיסור דאורייתא אבל כשיש סמנים יצא מאיסור דאורייתא.
וסיים ת' נו"ב – להלכה ולא למעשה.
מ"מ בתשובה אחרת – נטה להקל מטעם אחר – שהטעם שמחמירים בספק ג' ימים כיון שיש חזקת אשת איש, אבל כשיש סמנים איתרע חזקת אשת איש ונשאר חזקת חיים (שנהרג תוך ג' ימים ולא לפני).
וצ' רע"א – ת' הרא"ש סותרת דברי הנו"ב.

2. מיהו אם יצא קול... מותרת לד"ה

▪ **הב"ח** – ל"ד מותרת לכל הדעות, שהרי ליש אוסרים הוי ספקא דאורייתא ולחומרה.
אלא הכי פירושו – המתירים תולים שנהרג תוך ג' ימים, אבל כאן שמצאו אחר ג' ימים מיציאת הקול הווא אמינא שאין לסמוך שהכירוהו! קמ"ל שמותרת ממ"נ: אם הקול אמת – א"צ עדות אחרת, ואם אינו אמת – הרי אינו אחר ג' ימים.
כ"כ הב"ש והגר"א.
כ"כ ח"מ – זהו רק לדעת המתירים, אבל לאוסרים חיישינן שמא הקול אינו אמת ועדיין הוא חי, וזה הנמצא אחר הוא ונהרג לפני ג' ימים (ונשתנה).
▪ **והט"ז מפרש המחלוקת** – המתירים ס"ל כיון שאין נראה שינוי בפנים לא חוששים שטפח כיון שהוא מדרבנן. והמחמירים - חוששים אף בזה.

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

ולכן: כשיש עוד חד לטיבותא, קול שיצא שנהרג, אף שלא מתירים בקול לבד, מ"מ מסייע להכריע בספק נטפח ואף המחמירים יקלו בזה. ולא מכוח ממ"נ מתיר בזה.
ות' נו"ב – דברי השו"ע ברורים, ומותרת אף למחמירים.
שטעם האוסרים שתולים שנהרג קודם ג' ימים ולא נותנים לו חזקת חיים (שנהרג רק תוך ג' ימים) כיון שיש כנגדו חזקת אשת איש.
אבל משעה שיצא קול שמת איתרע חזקת אשת איש ושוב יש לו חזקת חיים. ולכן כנמצא מת ומכירים אותו בטביעת עין אשתו מותרת
ממ"נ: אם הוא בעלה שמת – ודאי מותרת.
ואם נחשוש שמא זה טפח ואינו בעלה אלא אחר, הרי גם לגופה זו יש חזקת חיים ולא מת קודם ג' ימים, וא"כ לא טפח וסומכים על טבעית העין. ומכיוון שאנו רואים ומכירים זה בעלה של זו – מותרת.
וכ"ז להלכה ולא למעשה.

יז - כח

1. י"א בשם ר"ת: דהא דאין מעידין עליו אלא עד ג' ימים הני מילי כשהוא חבול בפניו, אבל אם אינו חבול בפניו - מעידין עליו אפילו אחר כמה ימים ע"י טביעות עין של גופו וצורתו ואפילו נפל למים.

2. ואינו מחוור בעיני האחרונים.

3. הגה - ויש מחלקין: דכל מי שהיה אצלו כשנטבע במים אע"פ שהיה שלם אינו מעיד עליו (אא"כ בסמנים). **אבל מי שלא ראה טביעתו ואומר שמכירו ע"י טביעות עין והוא שלם, מעיד עליו** (טור ותרומות הדשן סימן ר"ה בשם האשירי).

0. יבמות(קטו.): ב' ת"ח שהיו באים בספינה עם אבא יוסי בן סימאי וטבעה ספינתם, והעלום וראו אותם לאלתר ואמרו הנשים סמנים והתירו נשותיהם.
יבמות(קכא.): ההוא גברא דאטבע בדגלת ואסקוהו אגישרא דשביסתנא ואנסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומי.
ומה שהתירו אחר ג' ימים כיון שהמים צמתי (צורת הפנים ואין מניחים אותו לתפוח ולהשתנות – רש"י).
והאמרת מיא מרזו מכה (מכבידן הכאב ונופח)? ה"מ דאיכא מכה אבל ליכא מכה מיצמת צמית.
וה"מ דחזיוה בשעתיה (כשעלה ליבשה) אבל אישתהי מתפח תפח (לאחר שמעלין אותו ליבשה משתנת תורתו – רש"י).

מה הדין אם שהתה אחר שהעלוהו מהמים?

- **נמ"י, הרי"ף והריטב"א** – אין מעידים עליו אא"כ ראוהו לאלתר.
כ"כ שו"ע(יז/כו-2א.).

- **1. הראשונים(ר"ת)** – אם עלה מהמים כשהוא שלם בפניו מעידים עליו אף אח"כ בטביעת עין.
וכן הדין אם נהרג ביבשה אם הוא שלם מעידים עליו אף אחר כמה ימים.

והנמ"י – חולק, אין הדבר מחוור בעיני הרשב"א, הריטב"א והרא"ה **2.**

- **3. והרא"ש** – יש לחלק, עד שראה הטביעה לא מהני טביעת עין בלא סמנים, דחיישינן דאמר בדדמי.
ולכן:
אם ראה המת מיד שעלה מהמים – נאמן בטביעת עין וסמנים אף שאינם מובהקים.
ואם ראה המת לאחר זמן – נאמן בטביעת עין רק עם סמנים מובהקים.
לפי הרא"ש: האם צריך לראות מיד שעלה מהמים כשלא ראה הטביעה?

- **מהריב"ל:** צריך לראותו מיד שעלה מהמים שמא נשתנה ויטעו בו, ועוד שמא אומר בדדמי אף שלא ראה הטביעה (כיון שנשתנה).
ונ"מ בין הטעמים: כששני עדים ראוהו לאחר זמן - לפי טעם ראשון – צריך לראותו מיד שלא ישתנה ויטעו בו.
לפי הטעם השני – בשני עדים אין לחוש שיאמרו בדדמי.
והרד"ך – חולק, א"צ לראות מיד.

להלכה:

המחבר – פסק כר"ת(1.).

והרמ"א – פסק כחמורת ר"ת והרא"ש (3.)

כלומר: אם ראה הטביעה אף כשהוא שלם – לא מהני טביעת עין (כחומרת הרא"ש).

ואם לא ראה הטביעה והמת אינו שלם – גם לא מהני טביעת עין (לשיטת ר"ת כיון שאינו שלם).

ואם לא ראה הטביעה וגם הוא שלם – מעידים בטביעת עין בלא סמנים: ולפי הטור – א"צ לראותו מיד, אבל בעל המאור אף בכה"ג מצריך לראותו מיד.

1. גופו וצורתו

ח"מ: מהמרדכי משמע דס"ל שע"י טביעת עין של צורתו לבד סגי כל שאין חבלה בפניו.

לאפוקי הרא"ש שמצריך גופו וצורתו.

כ"כ ב"ש.

אפילו אחר כמה ימים

ב"ש: השו"ע לא דחה דברי ר"ת לגמרי, ולכן אפשר לצרפו לסניף להקל.

והוסיף מהרי"ק – שאפשר לסמוך על ר"ת אל שלא בשעת הדחק.

א. אפילו נפל למים

ב"ש: פירוש אפילו השתהה אחר שהעלו מהמים מהני בטביעת עין אם צורתו שלמה. כ"כ התו"ס(ר"ת).

והרא"ש והטור – מצריכים שלם בגופו (ולא סגי שלם בצורתו).

3. אינו מעיד

ב"ש: קאי מ"ש לעיל (סכ"ו): "אם ראוהו מיד כשהעלוהו מהים מעיד עליו", זה דווקא מי שלא ראה הטביעה, אבל אם ראה הטביעה אינו מעיד עליו אא"כ בטביעת עין עם סמנים אף שאינם מובהקים (דחיישינן דאמר בדדמי).

אבל כשלא ראה הטביעה מהני טביעת עין לבד אם הוא שלם, ואם אינו שלם צריך סמנים. אבל בסמנים מובהקים א"צ לראות מיד.

סיכום: ראה שעלה ליבשה

אם ראה הטביעה – אינו מעיד אא"כ:

א. ראוהו מיד (כשיש סמנים מובהקים א"צ לראות מיד).

ב. ויש לו טביעת עין

ג. ויש לו סמנים אף שלא מובהקים.

ואם לא ראה הטביעה:

אם הוא שלם – סגי בטביעת עין

אם אינו שלם – צריך בנוסף סמנים.

באה"ט: לפ"ז אם לא ראה הטביעה וגופו שלם והוא ספק אם ראה לאלתר כשעלה ליבשה – יש להתירה מס"ס:

שמא ראוה לאלתר. ואת"ל לא ראוה לאלתר – שמא הלכה כמ"ד כשלא ראה הטביעה א"צ לראות לאלתר.

כ"כ כנה"ג בשם רח"ש ומ"ב.

ואף דל"א אמרינן ס"ס בעגונא (שהכל ספק אחד, אם הוא חי) בס"ס מתהפך מקילים (מהר"י הלוי).

כשהיה אצלו כשנטבע

באה"ט: ואם שני עדים שראו הטביעה מעידים שמכירים אותו בטביעת עין – מהני ולא חיישינן בשני עדים דאמר בדדמי לאפוקי הרי"ף (מהר"ר בצלאל ורשד"ם).

מהר"א ששון – ודוקא כששני העדים יהודיים, אבל שני גויים לא מהני (וחיישינן דאמרי בדדמי).

אצלו כשנטבע

באה"ט: ודוקא שברור לנו שטבע, אבל מסתמא חיישינן (תומת ישרים).

כ"כ רשד"ם מהר"ם מלובלין ומשפט צדק.

אם רק שמע על הטביעה

ב"ש – אף שרק שמע דינו כמו ראה. כ"כ דרישה (רש"ל ומ"ב).

כ"כ ריב"ש, רשד"ם משפט צדק ומהר"ר בצלאל.

ומהר"א ששון (כל הפסוקים) – יש להתיר אם רק שמע ולא ראה.

היה אצל הנטבע

ת' שיבת ציון: ג' אנשים ירדו לרחוץ בנהר, אחד מהם התרחק ג' אמות מהם ושקע במים, אחר כמה דקות שלא עלה הזעיקו אנשי הספינה והעלוהו מאותו מקום שטבע בלי חבלה, ושני חבריו ראוהו היטב והכירוהו בפרצוף וחוטם שלא נשתנה צורתו, ונראה להם כאדם חי שישן וחשבו שהוא חי. הרופא הזריק לו ויצא דם טיף אחר טיף. מה דין אשתו?

הרב השואל רצה להתיר ע"פ הנו"ב שאין לצדד שתי חומרות, ותהיה מותרת ממ"נ:

אם נלך לפי חומרת הרי"ף – שגם בשני עדים חיישינן דאמרי בדדמי, הרי הרי"ף עצמו מקל שאם ראוהו לאלתר סגי בטביעת עין לחוד (אף שראו הטביעה).

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

ואם נלך לפי חומרת הרא"ש – שאף שראוהו לאלתר צריך טביעת עין וסימנים, הרי מקל שבשני עדים לא חיישינן בדדמי.

ויש לפקפק בהיתר הרב השואל:

א. חיישינן בדדמי רק שלא אמרו העדים שבדקו שמת היטב היטב, רק שאמרו סתמא שהכירוהו. אבל כאן שאמרו ששמו עיניהם היטב והכירוהו לא חיישינן לדדמי.

ב. כיון שנמצא באותו מקום שטבע לא חיישינן שאחר הוא, ובפרט שהכירוהו בטביעת עין. וכיו"ב התיר הנו"ב.

ג. כיון שהזריקו לו ויצא דם טיף טיף משמע שמת זמן מועט משנפל למים, משמע שזה הוא לא אחר. וחשש רחוק הוא לומר שעוד אחר מת תוך זמן קצר זה.

יז - כט

1. אין מעידין על האדם שמת אלא כשראוהו כשמת ודאי ואין בו ספק.

כיצד: ראוהו שנפל לגוב אריות ונמרים וכיוצא בהם - אין מעידין עליו, שמא לא היו רעבים ולא אכלוהו.

א. אבל אם נפל לחפירת נחשים ועקרבים - מעידין עליו, מפני שעל ידי שדוחקן כשעומד עליהם מזיקין אותו.

1. יבמות(קכא.): ת"ר – נפל לגוב אריות – אין מעידים עליו. **א.** לחפירה מלאה נחשים ועקרבים – מעידים עליו.

רבי יהודה בן בתירא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו חיישינן שמא חבר הוא.

ותנא קמא: אגב איצצא מזקי ליה.

פרש"י: אגב איצצא – שדוחקם כשעומד עליהם, אבל בגוב של אריות רחב הוא ופעמים שאינם רעבים ואין אוכלים אותו.

1. שמא לא היו רעבים

ירושלמי: אין מעידים עליו שמא נעשה לו נס כדניאל. נפל לכבשן האש (ס"ז) אין מעידים עליו שמא נעשה לו כחנניא מישאל ועזריה.

וח"מ – אין מזכירים מעשה ניסים.

ובנפל לגוב של אריות או לאש ומצאו אח"כ עצמות:

- **הב"ח** – מעידים עליו שזה הוא, דאמרינן "כאן נמצא כאן היה". ועוד אמרינן: "האי דעבד האי דנמצא".

[פסחים(י): רבי ס"ל דאמרינן "האי דעבד האי דנמצא". ורשב"ג – חולק.

להלכה:

ראב"ד, רז"ה וה"ה – כרבי ואף באיסור דאורייתא והטור – רק באיסור דרבנן.

ובאשת איש כשיש רק איסור דרבנן (כגון שנפל למים שאין להם סוף) לכו"ע כרבי].

- **והב"ש** – חולק, הרי בסל"ב: בנפל לים והשליכו מצודה והעלו רגל... אסורה, שאומרים זה רגל של אחר. משמע של"א "האי דעבד האי דנמצא".
- **ובספר קבלת יעקב** – פסק כהב"ח, ושאני סל"ב שבים מקרי שיירות מצויות, שהרבה טובעים בים, משאכ"כ שאין הרבה אנשים.

וה"ה בכל מקום סכנה שהלך פלוני ולא היו שם אחרים, ונמצא שם מת – אמרינן שזהו פלוני.

יז - ל

1. נפל לתוך כבשן האש א. או לתוך יורה רותחת מליאה יין או שמן או מים, ב. או ששחטו בו שני סימנים או רובן, אפילו עמד וברח - מעידין עליו שמת, שודאי סופו למות. וכן כל כיוצא בו מדברים שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב, הרי אלו מעידין עליו.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

1. יבמות(כא:): ת"ר - נפל לתוך כבשן האש מעידין עליו, **א.** ליורה מלאה יין ושמן מעידין עליו.
משום רבי אחא אמרו: של שמן מעידין עליו מפני שהוא מבעיר של יין אין מעידין עליו מפני שהוא מכבה.
אמרו לו: תחילתו מכבה וסופו מבעיר.+

ה"ה(רשב"א): כבשן האש – דווקא שהוא עמוק שלא יכול לעלות ממנו, אבל לתוך מדורה לא, שמא יצא, אא"כ שהה עליו כדי שיישרף.
כ"כ ח"מ ו ב"ש.

ב. יבמות(קכ:): אר"י א"ש – שחטו בו שני סימנים או רוב שנים וברח – מעידים עליו.

יז - לא

1. ראוהו צלוב והעוף אוכל בו, אף על פי שדקרוהו או ירו בו חצים, אין מעידין עליו.

2. ואם ראו העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה בנטילתו, כגון מוחו או לבו או בני מעיו, הרי זה מעיד עליו שמת.

1. יבמות(קכ.): משנה - ... ואפילו ראוהו מגויד (פירוש מנותח או שירו בו חיצים) וצלוב והחיה אוכלת בו - אין מעידין.

גמ(קכ:): למימרא דמגויד חיי?
ורמינהי: "אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מגוייד ואפילו גוסס". טמוי לא מטמא הא מיחייא לא חיי?

אמר אביי: לא קשיא הא ר"ש בן אלעזר (שמגוייד יכול לחיות) הא רבנן (שמגוייד לא יכול לחיות).
דתניא מעידין על המגויד ואין מעידין על הצלוב רבי שמעון בן אלעזר אומר אף על המגויד אין מעידין מפני שיכול לכוות ולחיות.

רבא אמר: בסכין מלובנת (האש, שמתוך המכווה מתרפא)ודברי הכל (ואף לרבנן, והמשנה מיירי בסכין מלובנת).
כלומר: לפי רבא - מחלוקת בברייתא (רבנן*רשב"א) במגויד בסכין שאינה מלובנת והלכה כרבנן שאינו חי.
אבל בסכין מלובנת אין מעידים לפי שחי, כרבא.

כשאין ידוע אם היתה הסכין מלובנת

- **הרמ"ה** - מעידים עליו, כרבנן של הברייתא, והמשנה מיירי בסכין מלובנת לכן לא מעידים.
- √**הרי"ף, רא"ש והרמב"ם** – אין מעידים עליו, שהמשנה מדברת סתמא, וחיישינן שמא היתה הסכין מלובנת.

ב"ש: ודוקא שמגויד שלא במקום יציאת נשמה או מקום שעושה אותו טריפה. אבל במקום יציאת נשמה לכו"ע מעידים עליו כדין שחט בו שנים (אף שהסכין מלובנת).

במקום שעושה אותו טריפה?

בנ"י – מעידים עליו ולא מהני סכין מלובנת.

ב"ח – מעידים עליו רק לאחר יב"ח.

ח"מ – אף אחר יב"ח אין מעידים עליו.

2. יבמות(קכ:): וחיה אוכלת בו אין מעידין – אר"י א"ש: ל"ש אלא במקום שאין נפשו יוצאת, אבל במקום שנפשו יוצאת מעידין.

1. ראוהו צלוב

ח"מ: היינו צלוב ממש שאפשר שיחתך החבל ויחיה.
לאפוקי הב"ח – שפירש צלוב בידו (דס"ל שצלוב ממש בצווארו נחנק ומת ומעידים עליו). כ"כ הט"ז – כהב"ח.
וכ"מ בירושלמי שלא כהב"ח – שמא מטרוטניתא עברה ופדאתו (משמע אף בצווארו אין מעידים עליו שמא ניצל ע"י מטרוניתא).

ראוהו צלוב – אין מעידים

ת' נו"ב: ה"ד שראוהו צלוב והלכו להם, אבל אם בא אחר כמה ימים וראוהו עדיין צלוב, אף שלא הכירוהו מתירים אשתו, דאמרינן "האי שאבד האי שנמצא".
שהרי רוב צלובים למיתה, ואשתו אסורה רק מדרבנן, ובדרבנן לכו"ע אמרינן "האי שאבד האי שנמצא".

דין הגוסס

ב"ש: ואם היה גוסס ג' ימים מעידים עליו.
מ"מ האחרונים – חלקו על הב"ש, אין להתיר "אשתו.

ואם עברה ונישאת (בגוסס)?

מהרח"ש – תצא, כן מבואר בת' הרדב"ז. כ"ד דגמ"ר (שכתב צ"ע).

אך ד"מ – אם נישאת לא תצא, שדינו כמים שאין להם סוף (שרוב גוסס למיתה) שאם נישאת לא תצא.

כ"כ מעדני יו"ט, קורבנן נתנאל.

פמ"א: מי שראה פלוני טובע בנהר ומים נכנסים לגרונו והיה גוסס – מעידים עליו (שדינו כגוסס בידי אדם שלפי התו"ס מעידים עליו).

2. במקום שהנפש יוצאה בנטילתו

הרש"ך: או לבו – ה"ה אם מעידים שהכהו על קודקודו במקל עד שיצא מוחו לחוץ אשתו מותרת.

יז - לב

נפל תוך המים

1. ראוהו שנפל לים, אפילו טבע בים הגדול - אין מעידין עליו שמת שמא יצא ממקום אחר.

ואם נפל למים מכונסים, כגון בור או מערה, שעומד ורואה כל סביביו ושהה כדי שתצא נפשו, ולא עלה - מעיד עליו שמת ומשיאין את אשתו.

2. וכן אם קשרוהו ברגליו ושלשלוהו אל הים ולא עלה בידם אלא רגלו מארכובה ולמעלה - משיאין את אשתו לאחר י"ב חודש, שטריפה אינה חיה י"ב חודש.

א. אבל אם נפל לים והשליכו מצודה והעלו רגל אחד מארכובה ולמעלה וכיוצא בזה, אין משיאין את אשתו, שאני אומר: רגל של אחר הוא.

ב. ומיהו אם היה בו סימן מובהק ביותר ברגלו, סומכין עליו לומר שהוא של האיש שנפל.

ג. (*מהר"ם פדואה:* **וי"א דאפילו בסימן מובהק בבגדיו מהני כאן, הואיל וראוהו נטבע בבגדים אלו).**

1. יבמות(קכא.): משנה - נפל למים בין שיש להן סוף בין שאין להן סוף אשתו אסורה.

אמר רבי מאיר: מעשה באחד שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים.

אמר רבי יוסי: מעשה בסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו ושהו כדי שתצא נפשם והשיאו את נשותיהם.

גמרא: תנו רבנן - נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה - דברי רבי מאיר.

✓וחכמים אומרים: מים שיש להם סוף - אשתו מותרת, ושאין להם סוף - אשתו אסורה.

היכי דמי מים שיש להם סוף אמר אביי כל שעומד ורואה מארבע רוחותיו.

פרש"י: אשתו אסורה – שמא אחר שהלך זה יצא משם ונלך לו, דס"ל לר"מ יכול אדם לחיות ולשהות במים יום או יומים.

מערה – מלאה מים שיש להם סוף, שרבי יוסי ס"ל שאשתו מותרת לפי שאין אדם יכול לשהות במים כל כך, וגם אין חשש שיצא ממקום אחר שהרי רואים כל סביבותיו, אבל במים שאין להם סוף מודה רבי יוסי שאשתו אסורה.

מד' רוחות – כגון מערה מלאה מים ורואה שנפל, שוהה כדי שאין יכול לחיות בתוך המים ובא לו.

מרדכי: ת' ר"א מוורדון - "מים שאין להם סוף אשתו **אסורה**" ולא קאמר "אסורה לעולם". **משמע** שאם עברו כמה שנים יש לחכמי הדור להתבונן למצוא עלילה להתיר אשתו.

אבל שאר פוסקים – חלקו עליו אין להתיר כלל, וראוי לנדות מי שמתיר. כ"ד ראבי"ה

כ"כ ב"י – ושומר נשפו ירחק מהיתר זה.

2. יבמות(קכא.): משנה - ושוב מעשה בעסיא באחד ששלשלוהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו אמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תינשא מן הארכובה ולמטה לא תינשא.

פרש"י: מהארכובה ולמטה לא תינשא – הואיל ויכול

לחיות, שמא יצא ולא ראוהו דמים שאין להם סוף הוא.

רמב"ן: תינשא – דווקא לאחר יב"ח, לפי שטריפה אינה חיה יב"ח.

א. רמב"ם: השליכוהו לים והשליכו מצודה אחריו והעלו ממנו אבר שא"א לחיות בבלעדיו – מעיד עליו שמת ומשאין את אשתו.

√**והרשב"א** – דווקא כשקשרו רגליו והעלוהו, אבל השליכוהו ועלה במצודה רגל או אפילו כל הגוף בלא הראש – לא משאין אשתו שמא אחר הוא.

ב. ושמא הרמב"ם מיירי שלא נתעלם מן העין עד שעלתה רגלו (שברור לנו שזה רגלו).

ב"י – וכן כוונת הרמב"ם שכתב "העלו **ממנו** אבר".

√**נמ"י** – מה שמתיר הרמב"ם דווקא שיש ברגלו סימן מובהק. שאל"כ חיישינן שרגל של אחר הוא, כדמוכח שם (קטו.) בההוא חרוכא.

1. בים הגדול

הט"ז: מעשה היה בימות הקרים שהמים קפאו, והלך אחד על פני המים (במים שאין להם סוף), והיה מקום פתוח (שלא נקפא) ונפל שם ונטבע – התיר מהרש"א אשתו שזה דמי למים שיש להם סוף לפי שלא יכול לילך משם.

והראיה מלשון רש"י(יבמות קכא.) מי שטבע באגמי דסומקא (שם מקום) והתירו אשתו. ופרש"י אגמי דסומקא מים עומדים (שלא זורמים).

משמע כשא"א לשוט למרחוק דינו כמים שיש להם סוף.

כ"כ להתיר – הב"ח.

ות' נו"ב – מפקפק בהיתר זה, שמא מחילה של דגים מצא ויצא משם.

באה"ט: נקשר בשרשראות של ברזל בתוך הספינה וטבעה הספינה – מעידים עליו (בנימים זאב).

אין מעידים

הגרע"א: ואפשר אף חמש נשים נאמנות להעיד שראוהו שמת, כיון שידענו שטבע אף שהוא מים שאין להם סוף.

שמא יצא

פת"ש(ת' רדב"ז): אדם שיש לו חולי הנופל ואז שוהה בעלפונו כשעה. נסע בספינה ונפל לים. האם אשתו מותרת כיון ששוהה בעלפונו כדי יציאת נשמה ודאי מת?

תשובה: אין להתיר, שהרי אדם שטבע באמצע הים והמרחק ליבשה הוא מהלך כמה ימים שודאי א"א לו להגיע ליבשה, עכ"ז אשתו אסורה.

ועוד אפשר בנדון דנן שנפל ל מים התעורר מעלפונו.

בתרי רובי דרבנן?

ת' פמ"א: מי שירד לטבול בנהר ונפל לעומק המים ואח"כ עלה והתחיל לנחור בגרונו מחמת המים שבאו בגרונו ולא יכל לדבר ואח"כ טבע במים –

יש להתיר אשתו ע"פ התו"ס (יבמות קכ:) שהתיר גוסס שהוא מגויד, כיון שהוא גוסס ביד אדם.

גם כאן שנכנס מים לגרונו הוי גוסס ביד אדם, והרי המים ממשיכים להיכנס לגרונו.

כ"כ להתיר ת' קהלת יעקב – בהצטרף תרי רובי בדרבנן. במעשה שעברו עם מעבורת ע"פ המים והתהפכה המעבורת ותפשו בחבל. לאחר זמן התעייף פלוני ונכנסו מים לגרונו והתחיל לבעבע בגרונו ונפל לתוך המים – יש להתיר אשתו.

א. בהסתמך על הפמ"א.

ב. יש כאן תרי רובי בדרבנן (מים שאין להם סוף): גוסס ונתייגע שלא הי לו כוח.

כ"כ כיו"ב מנחת עני – אדם שנפל מגשר גבוה ע"ג קרע ומשם למים יש להתיר אשתו מתרי רובי:

א. נפילה ממקום גבוה שרובן למיתה.

ב. טריפת הנפולה.

והכל מדרבנן כיון שהוא מים שאין להם סוף.

כדי שתצא נפשו

כמה זמן הוא כדי שתצא נפשו?

▪ **ריב"ש:** ג' שעות.

כ"כ הר"א ששון – ומקורו מביתו של נחוניא חופר שיחין (יבמות קכא:) שרבי חנניא לא אמר "עלתה" רק עד שעה שלישית, שאז שוה א"א לחיות.

מחלוקת בדעת ריב"ש מהו ג' שעות?

מהרח"ש – עד תחילת שעה שלישית (כלומר לאחר ב' שעות).

ת' חת"ס – עד סוף שעה שלישית, שאל"כ שעה ראשונה הוי תחילת שעה ראשונה והוא מיד.

▪ **המבי"ט** – שעה קלה.

שכל שעה שבש"ס פירושו שעה קטנה, והיינו 20 דקות כמ"ש התו"ס (וא"כ שלוש שעות הוי שעה).

באה"ט: מעידים עליו ששהו עליו עד שתצא נפשו אף לאור הלבנה (הר"א ששון).

ואם העד אינו בפנינו או שהוא עד מפי עד (והעד הראשון אינו בפנינו) תלינן ששהה עליו עד שתצא נשפו (כנה"ג).

2. מהארכובה ולמעלה

ב"ש: וכן אם נחתכו ממנו ברגלו בסכין תינשא משום שהמים "מרזי מכה".

שטריפה לא חיה יב"ח

ב"ש: הקשה הכ"מ – הרי קי"ל שלא דמי טרפות אדם לטריפות בהמה כמ"ש התו"ס?
ואפשר כיון שהמשנה (יבמות קכא.) התירה לה להינשא מהארובה ולמעלה משמע שטריפות זו אף באדם לא חי יב"ח.

א. רגל של אחר

ת' שיבת ציון: מחלוקת רבי*רשב"ג אם אמרינן "האי שאבד האי שנמצא" דווקא שאינו מקום מסוים, אבל כאן שהרגל נמצאה באותו מקום שנפל לכו"ע אמרינן "האי דאבד האי שנמצא".
מ"מ יש לומר בים כיון שהמים מגלגלים אותו לא הוי מקום סימן מובהק, מ"מ סימן בנוני הוי.
פת"ש – לפ"ז ע"פ ת' נו"ב שסימן אמצעי בדרבנן מהני, א"כ אם שהה עליו שיעור שתצא נפשו מותרת.
וגם מועיל להצטרף לסימן אמצעי נוסף להתירה כמ"ש מ"ב והט"ז.
ומה שהשו"ע מצריך סימן מובהק מיירי שלא מצאו באותו מקום ממש.

ג. סימן מובהק בבגדיו

ט"ז: פירוש שמצאו מת כשהוא מלובש באותם בגדים, ואין כאן חשש שאלה שמא עלה מהמים והשאיל בגדו לאחר והאחר טבע, דכולי האי לא חיישינן. ולכן מתירים אשתו.

אבל הח"מ – מיירי שהעלו הרגל מלובש בבגדים שנפל בהם לים, אז ודאי לא חיישינן שתחת המים הורידו והשאילו לאחר (מחברת הקודש – דמיירי שתיכף שנפל לים השליכו מצודה והעלו הרגל).
אבל לאחר כמה ימים מצאו מת על שפת הים עם בגדיו – חיישינן שעלה חי ליבשה, והשאיל בגדיו לאחר, והאחר טבע.
כ"כ ב"ש – מיירי שראו שטבע בבגדיו ואח"כ נמצא **מיד** מת בבגדים אלו מעידים עליו.
אך בספר מראות הצובאות – בת' מהר"ם פדואה המעשה היה שמצא תוך ב' ימים ואפ"ה התיר אשתו.
כ"ד נו"ב.

פת"ש בספרו נחלת צבי: יש לעשות פשרה – כששהה שתצא נפשו או נטבע באמצע הים רחוק מאוד מהיבשה דהוי ממילא כמו שהה אף שמצאוהו אחר כמה ימים אשתו מותרת ולא חיישינן לשאלה.
ואל"כ צריך שימצאוהו מיד, שאל"כ חיישינן לשאלה.

סימן מובהק בבגדיו

ת' נו"ב: ע"פ מהר"ם פדואה – אף טביעת עין בבגדים הוי הכרה גמורה, שטביעת עין בבגדים עדיפה מטביעת עין בגוף כשראה הטביעה דחיישינן לדדמי.
וכתב מראות הצובאות (ע"פ הרא"ם) – וטעמו שצורת הפנים משתנה קצת במים ויש חשש דאמר בדדמי, משא"כ בגדים שאינן משתנים כלל במים.
כ"כ נו"ב עצמו הטעם – טביעת עין של בגדים עדיף מטביעת עין של הגוף, שהגוף עשוי להשתנות. ואף שראהו מיד (ועדיין לא השתנה) כשראה הטביעה אף שאינו מכירו ממש יעיד שזה פלוני, אבל בגדים שאין דרכם להשתנות אם לא מכיר לא יעיד ולא יאמר בדדמי.

יז - לג

1. עד אחד אמר: ראיתי שמת במלחמה או במפולת או שנטבע בים הגדול ומת, וכיוצא בדברים אלו שרובם למיתה, א. אם אמר: 'קברתיו' - נאמן ותינשא על פיו. ואם לא אמר: קברתיו - לא תינשא, ואם נשאת - לא תצא.

1. יבמות(קטו.): איבעיא להו – עד אחד שאמר שמת במלחמה מהו (האם חוששים שאמר בדדמי)?
טעמא דעד אחד מהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא לא משקר ה"נ לא משקר, או דלמא טעמא דעד אחד משום דהיא גופא דייקא ומינסבא והכא לא דייקא ומינסבא?
ת"ש: מעשה בשני תלמידי חכמים שהיו באין עם אבא יוסי בן סימאי בספינה וטבעה והשיא רבי נשותיהם ע"פ

נשים והא מים כמלחמה דמו ונשים אפילו מאה כעד א' דמו וקתני השיא.
ותסברא מים שאין להם סוף נינהו ומים שאין להם סוף אשתו אסורה?
אלא ה"ד דאמרי אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקאמרי סימנין דלאו עלייהו סמכינן אלא אסימנים.
יבמות(קכא.): ההוא גברא דאטבע בדגלת, ואסקוהו אגישרא דשביסתנא, ואנסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומי.

שיטות הראשונים

√**הרי"ף** – שאלת הגמרא "עד אחד במלחמה" לא נפשטה, שהרי לא סמכו על עדותן אלא על הסימנים שעליו.
מ"מ ב(קכא.) אפשר לפשוט השאלה: שעד אחד במים שאין להם סוף נאמן, ודוקא שהעלוהו והכירו אותו לאלתר (דלא שייך בדדמי).
וכן שמים דינו כמלחמה, גם במלחמה ע"א נאמן אם אמר "קברתיו" (שלא שדייך בדדמי).
כ"כ הרא"ש והשו"ע (סמנים לז, נ).

√**כ"פ הרמב"ם** - עד אחד אמר: ראיתי שמת במלחמה או במפולת או שנטבע בים הגדול ומת, וכיוצא בדברים אלו שרובם למיתה, אם אמר: 'קברתיו' - נאמן ותינשא על פיו. ואם לא אמר: קברתיו - לא תינשא, ואם נשאת - לא תצא.

א. לא אמר "קברתיו" (רמב"ם)

ה"ה: הרמב"ם מעמיד הסוגיה שלא אמר קברתיו, וכיון שלא נפשטה השאלה אם נישאת לא תצא.
מיהו ש"פ – מפרשים הסוגיה שאמר קברתיו, אבל בלא קברתיו תצא.

1. טבע בים הגדול ומת

ח"מ: ומת – פירוש ששהה עליו שתצא נשפו ואז אם נישאת לא תצא, אבל אם ראה רק הנפילה אמרינן שמא יצא מיד ואף שנישאת תצא.

קברתיו

ח"מ: ומיירי שראוהו מיד בשעה שעלה באופן שנאמן אף שראה.
קהלת יעקב – היה קשה לח"מ, כיון שעיקר החשש במים שאין להם סוף שמחמת שראה הטביעה אומר בדדמי על אחר שהוא בעלה, ולכן פירוש "קברתיו" ל"ד, (וקברתיו חוזר על מלחמה או מפולת) שבמים בעינן אופן אחר דליכא חשש שאומר בדדמי, כלומר שראוהו מיד כשעלה ליבשה.

כ"כ יד המלך כהח"מ – שקברתיו ל"ד אלא כל שנתן סימן שבודאי מת מהני.
אבל ת' נו"ב – תימה על ח"מ לעקור תיבת "קברתיו" שכתב הרמב"ם והמחבר?
ולכן יש לפרש כוונת הרמב"ם שבמים יש חשש נוסף מלבד החשש שאינו מכירו, והוא שאומר בדדמי שמת אף שרק מעולף, ולכם צ"ל "קברתיו".
כ"ד הרש"ל – שהחשש הוא עלפון. וה"ד כשהעלוהו מיד מהמים אז צ"ל קברתיו, אבל העלוהו אחר שיעור שתצא נפשו אצ"ל קברתיו.

סיכום: האם במים שאין להם סוף צ"ל דווקא קברתיו?

- **קהלת יעקב [ח"מ]** – אינו מועיל "קברתיו" כיון שחוששים שאומר בדדמי יש לחוש שאומר בדדמי. אלא צ"ל באופן שאין חשש לדדמי, כגון שראוהו מיד כשעלה מהמים.
- **נו"ב** – כוונת השו"ע שאף במים צ"ל קברתיו, שמא יאמר בדדמי שמת אף שהוא רק מעולף.

קברתיו

אם אמר: הכרתיו היטב בטביעת עין האם דינו כקברתיו?
מרדכי: בשעת מלחמה שאמר עד 'ראיתיו והכרתיו יפה בטביעת עין – נאמן, דלא גרע מאישה שאמרה שמת על מיתתו שנאמנת דלא שייך בדדמי.
ישנה מחלקות בדעת המרדכי אם ראה ההריגה:

- ב"ש והרמ"א(ס"נ) – אפילו ראה ההריגה אצ"ל לומר 'קברתיו'.
- ח"מ – אם ראה ההריגה צ"ל 'קברתיו' או נגעתי בו או הזזתיו ממקומו, כיון שיש לחוש דאמר בדדמי. אבל לא ראה ההריגה מהני טביעת עין טובה.

קברתיו

גוי מסל"ת במלחמה, האם צ"ל 'קברתיו'?

- **הר"ן** – צ"ל 'קברתיו'.
- **רבנו שמחה** – אצ"ל 'קברתיו' כיון שאין מתכוון לעדות אין לחוש שאומר בדדמי.

הרמ"א: הביא שניח הדעות.
ח"מ: למעשה אין להקל בלי שיאמר 'קברתיו'.
כ"פ הב"ש.

נישאת ע"פ עד אחד שאמר שמת במלחמה ולא אמר 'קברתיו', מה דינה?

- לרמב"ם – לא תצא.

שהשאלה 'עד אחד המלחמה' לא נפשטה וכל שאלה שלא נפשטה פסק הרמב"ם שלא תצא. כ"פ השו"ע.

- ח"מ[הרא"ש] – אפשר שתצא.

'קברתיו'

ב"ש: טעמו שבעד אחד חיישינן שאומר בדדמי, ולכן צ"ל 'קברתיו'.

ואם טבע במים שאין להם סוף צריך שיהא בו סימן מובהק (כשלא ראוהו לאלתר – מחצית השקל).

יז - לד

1. רמ"ם: וכן האישה שהעיד לה אחד שטבע בעלה במים שאין להם סוף ולא עלה ואבד זכרו ונשתכח שמו - הרי זו לא תינשא על עדות זו, כמו שנתבאר. א. (ריב"ש: ואפילו התירוה ב"ד ולא נשאת, לא תנשא).

2. ואם נשאת לא תצא.

א. הגה: ודוקא שנשאת על פי חכם או בטעות, שסברה שהיא מותרת, אבל אם נשאת בעבריינות, תצא (תשובת מוהר"ם הביא מרדכי סוף יבמות).

3. וכל זה דוקא במי שהעידו עליו שטבע ממש במים שאין להם סוף, אבל מי שהעידו עליו שהיה בספינה שנשברה בים או כדומה לזה. או אפילו שטבע רק לא העידו ששהה במים כדי שתצא נפשו - תצא. ואפילו העיד סתמא שטבע, חוששין שמא קרא לדברים כאלו טביעה, שכן דרך העולם לקרא לדברים אלו טביעה - ותצא, אלא א"כ העיד בפירוש שנטבע ממש ושהה כדי שתצא נפשו (ב"י בשם תשובת הרמב"ן סימן קכ"ח).

4. ואפילו היה העובד כוכבים שהסיח לפי תומו ואמר: טבע פלוני, ונשאת על פיו, הרי זו - לא תצא.

5. וחכם שהורה להשיאה לכתחילה (במים שאין להם סוף) **- מנדין אותו.**

2. יבמות(קכא:): גוי מסל"ת שהיה הולך ואומר "מאן איכא בי חסא, טבע חסא".

אר"נ: האלוקים אכלו הדגים את חסא.

שמעה אשתו דברי ר"נ והלכה ונישאת ולא אמרו לה דבר.

אר" אשי: אף שאמרו מים שאין להם סוף אשתו אסורה, ה"מ לכתחילה אבל הלכה ונישאת לא תצא.

א. הגמ"ר(מהר"ם): אישה שנפל בעלה למים שאין להם סוף והלכה ונישאת שלא בהוראת כחכם – תצא.

ריב"ש: כל מקום שאמרו אין מעידין אם נישאת – תצא, וכ"ש במקום שהתרו בה בעדים ועברה ונישאת קונסים אותה - ותצא.

3. רמב"ן: צריך לחקור אם אומר שראה שטבע כיצד היה העניין:

אם אמר שטבע ממש ושהה עליו כדי שתצא נפשו – אז אם נישאת לא תצא.

אבל ואם ראה ספינה מטורפת וחישבה להישבר או שראה ספינה בלב ים שנשברה – אינו כלום, שהרבה ניצלים ע"י שאוחזים בעץ וניצולים, ולכן אף שנישאת תצא.

4. (לעיל): גוי מסל"ת שאמר "מי איכא בי חסא, טבע חסא" והלכה אשת ונישאת ולא אמרו דבר.

√ **כ"פ הרמב"ם:** ואפילו היה העובד כוכבים שהסיח לפי תומו ואמר: טבע פלוני, ונשאת על פיו, הרי זו - לא תצא.

5. שם(קכא.): ההוא גברא דטבע באגמה דסמקי (שם מקום והוא מים שאין להם סוף), אנסבה רב שילא לדביתו.

א"ל שמואל לרב – בא וננדה אותו שהתיר את אשתו. לבסוף הסתבר שדין אגם זה כדין מים שיש להם סוף.

√ **כ"פ הרמב"ם:** וחכם שהורה להשיאה לכתחילה (במים שאין להם סוף) - מנדין אותו.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

1. שטבע בעלה

פת"ש: כתבו הפוסקים כשנפל למים שאין להם סוף יצאה האישה מאיסור דאורייתא של אשת איש. וזה אף בעד אחד או גוי, דכיון שחכמים האמינו להם בעדות אישה דינם כשני עדים.

לא תינשא

ב"ש: ואין חילוק בין הוא ת"ח או לא (יבמות קכא:).
(דלא כי"א בגמרא שבת"ח אם היה חי ודאי היה מתפרסם).

2. ואם נישאת לא תצא

ב"ש: ל"ד טבע אלא ה"ה בכל אלו שעפ"ר הוא מת אם נישאת לא תצא.
אבל שאר מקומות שאמרו "אין מעידין" (כגון משנה קב. גיטין כח:) וכן נפל לגוב שלך אריות – אף שנשאת תצא (ריב"ש).
מ"מ הב"י(רי"ו) כתב – כל שאמרו "אין מעידים" מי שהורה להיתר מנדים אותו, מ"מ אם נישאת לא תצא.

לא תצא

רדב"ז: ואף אם מת או גרשה השני – מותרת להינשא לאחר.

א. ע"פ חכם

צמח צדק: דווקא חכם מפורסם בהוראה.
כ"כ ב"ש ובאה"ט.

ת' ברית אברהם: ודוקא שהתיר בפירוש לעשות מעשה שאל"כ תצא.

ופת"ש – וזה אינו, שהרי מקור הדין הוא מרב נחמן (יבמות קכא:) שאמר "אכלוהו דגים" ולא התיר בפירוש והלכה אשתו ונישאה ולא אמרו לה דבר.

בעבריינות – תצא (ת' מהר"ם)

ח"מ: לכאורה משמע שה"ה בכל מקום שפוסקים "אם נישאת לא תצא" (כגון תיקו שבגמרא) דווקא שנישאת בטעות ולא במרד.
אבל בגוף ת' מהר"ם – נראה שיש לחלק (ופעמים אף שלא בטעות לא תצא).

3. שהה במים כדי שתצא נפשו

- **כ"כ הרמב"ן** – שאף במים שאין להם סוף צריך שהה כדי שתצא נשפו, שאל"כ אף שנישאת תצא.
- **ת' משכנות יעקב[רמב"ם]** – אף שלא שהה אם נישאת לא תצא. וכ"מ מהירושלמי ורש"י והר"א מוורדין.

כ"כ מה"ר בצלאל בדעת הרמב"ם ור"ח.
ואף שחלילה לחלוק על הרמב"ן והרמ"א שאוסרים מ"מ אפשר לצרף דעת הרמב"ם לסניף להתיר.

כ"פ מראות הצובאות – הרבה פוסקים חלוקים על דין זה, מ"מ למעשה אין להקל.
ולכן כשהעד לפנינו יש לשאולו אם שהה כדי שתצא נשפו.
אם אמר העד: שטבע ולא עלה, והלך לו העד, אמרינן מסתמא שהה עליו (כ"מ ממהריב"ל), אבל אם אמר רק "טבע" לא משמע ששהה עליו.
ובאדם מפורסם אם היה יוצא היה לו קול, ולכן אם אבד זכרו ונשתקע (אחר יב"ח) אף שלא שהה עליו, אשתו מותרת (ע"פ מהרא"י שלעניין דיעבד שפיר יש לחלק בין ת"ח לשאר העם).

ות' חת"ס – התיר בשני מצבים, האידנא שיש בית דואר ושיירות מצויות מאוד:
א. אם לא היתה קטטה בניהם לכו"ע דינו כת"ח שאם היה ניצל הדבר היה מתפרסם, והיינו לאחר יב"ח.
ב. נפל למים שאין להם סוף ולא שהו עליו, ואח"כ מצאו אדם שהוציאוהו מהמים מת, יש לצרף להקל ולא תצא.

ושהה כדי שתצא נפשו

קהלת יעקב: כשעמד ע"ג מים שיש להם סוף וראה מכל הצדדים, והמים כיסו חוטמו ופיו – א"צ שיעור שלוש שעות, אלא סגי באומד הרופאים כמה זמן יכול לחיות תחת המים. אבל בעומד מרחוק יש לחוש שמא שט (שחה) ויצא מצד אחר.
ולפ"ז: אם נפל לאמצע הים שהמרחק לשפת הים רחוק מאוד וא"א להגיע תוך שלוש שעות – לא חיישינן רק מדרבנן, אבל מהתורה מותרת, ולכן אם נישאת לא תצא.
וכן הסכים עמו ת' רעק"א.

אא"כ העיד בפירוש

ט"ז: ובזה לא מהני עד מפי עד אם לא אמר בפירוש איך טבע, אף שלכמה דברים מקילים עד מפי עד! ה"ד דברים שמשמעות הלשון שהוא קרוב למיתה יותר מחיים. משאכ"כ שרוב הנטבעים הם במים שאין להם סוף (ולא ברור שרובם למיתה).
אלא אם אמר שטבע במים שיש להם סוף, רק שלא אמר שטבע ממש או ששהה עליו – הולכים לקולא בעד מפי עד.
כ"כ הט"ז ובאה"ט.

5. וחכם הורה

ח"מ: דווקא במזיד, אבל אם טעה (כגון רב שילא יבמות קכא.) לא מנדים

כ"כ ב"ש.

יז - לה

ויש מי שאומר שאם נפל למים שאין להם סוף - גובה כתובתה (אף על פי שאסורה להינשא).

מרדכי: נפל למים שאין להם סוף ע"פ עדים, יורדים היורשים לממונו, דלגבי ממון אמרינן מת, ואף שלא התירו אשתו.

כ"כ הרשב"א בת' – כיון שאם נישאת לא תצא שפיר קרינן "לכשתינשאי לאחר תיטלי כתובתך".

והב"ש – לפי הרמב"ם והראב"ד, כיון שאסורה להינשא לא נוטלת כתובתה.

כ"כ כנה"ג – רו"פ ס"ל שאינה נוטלת כתובתה.

גובה כתובתה

ב"ש: דווקא שכבר נישאת, אבל לא נישאת עדיין אינה גובה כתובתה, משום שע"פ דין אסורה להינשא (בעד אחד) רק בעיגונא הקלו במים שיש להם סוף, אבל במים שאין להם סוף לא הקלו.

והבאה"ט(כנה"ג) – חלוקים על הב"ש.

וח"מ – גובה כתובתה רק כשיש שני עדים שנפל למים שאין להם סוף ושהה כדי שתצא נפשו (ולא חילק בין נישאת או לא). ול"א סמכינן על עד אחד בממון.

יז - לו

עיר שהקיפוה כרקום, וספינה המטורפת בים, והיוצא לידון - הרי הן בחזקת חיים. לפיכך אין מעידין על אחד מאלו שמת להתיר את אשתו.
ואפילו מי שהוא בעיר שכבשה כרקום וספינה שטבעה בים והיוצא ליהרג - אין מעידין, שהן בספק חיים ונותנים עליהן חומרי מתים וחומרי חיים.

יבמות(כח:): משנה שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו:
על עיר שהקיפוה כרקום, ועל הספינה המטרפת בים, ועל היוצא לדון, שהן בחזקת קיימין.
אבל עיר שכבשה כרקום, וספינה שאבדה בים, והיוצא להרג, נותנין עליהן חמרי חיים וחמרי מתים. בת ישראל לכהן, ובת כהן לישראל, לא תאכל בתרומה.

גמ: היוצא להרג – חומרי חיים

א"ר יוסף: ל"ש אלא בב"ד של ישראל, אבל בב"ד של גויים כיון שנגמר דינם להריגה הורגים (ואפשר להעיד שמת).

א"ד א"ר יוסף: ל"ש אלא בב"ד של גויים שמקבלים שוחד, אבל בב"ד של ישראל כיון שיצא להרג הורגים.

להלכה: היוצא להרג –

- **הרי"ף** – הלכה כת"ק, שבב"ד של ישראל הוא ספק מת, ובב"ד של גוי לאחר פסק השלטון דינו כמת
- **הרמ"ה והרשב"א** – כיון דלא איפסקא כמאן, נקטינן לחומרה ובכל גוונא הוי ספק חי.
- **רמב"ם** – כל"ב, שבב"ד של ישראל הוי ספק ובב"ד של גויים דינו כמת.

השו"ע פסק:
כאן (יז/לז) – כהרשב"א דהוי ספק חי.
בסימן (קמא/סט) – פסק כהרמב"ם שבב"ד של ישראל דינו כמת.

ח"מ: ל"ק – היוצא להרג לא לעניין להשיא את אשתו מיירי, שהרי לא עדיף מנפל לגוב אריות ומצלוב שלא מתירים אשתו, אלא לעניין לתת גט האם הוא בחזקת חיים לאכול תרומה עם בעלה כהן.

והב"ש – אין לחלק בין היתר עגונה או נתינת גט, לשניהם דין אחד. כ"ד בית הלל.

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

לידון

כנה"ג: אפילו אבד זכרם אין מעידים עליהם.

והיוצא להרג

ב"ש: כמה פוסקים ס"ל שאין חילוק בין ב"ד של ישראל לגוי, ובכולם אמרינן ספק חי.
ואף למ"ד שהיוצא להרג בב"ד של גויים הוא בחזקת מת, ה"ד שישראל מעיד (כ"כ הרא"ש).

יז - לז1

1. בא עד אחד והעיד שמת בעלה, והתירוה לינשא על פיו, ואח"כ בא עד אחד והכחיש את הראשון, ואמר: לא מת - הרי זו לא תצא מהיתירה, ותינשא, שעד אחד נאמן בעדות אשה כשני עדים בשאר עריות, ואין דבריו של אחד במקום שנים. א. (מיהו משום לזות שפתים לא תנשא) (טור).

2. אבל אם בא השני קודם שהתירוה - הרי זו לא תינשא ואם נשאת תצא, מפני שהוא ספק.

3. ואם נשאת לעד שהעיד לה, והיא אומרת: ברי לי שמת - הרי זו לא תצא. וי"א תצא.

4. ואם באו שנים ואמרו: לא מת - אע"פ שנשאת, תצא לדברי הכל.

5. הגה – נ"מ"י: ודוקא שהיא שותקת, אבל אם היא גם כן אומרת: מת - הוי ליה כתרי ותרי, אם העדים הם נשים, אבל הבעל שנשאה אינו נאמן על עצמו.

1. יבמות(קיז:): משנה - עד אומר מת ונשאת, ובא אחד ואמר לא מת - הרי זו לא תצא.

עד אומר מת ושנים אומרים לא מת אף על פי שנשאת תצא. **5.**

א. **כתובות(כב:):** ולכתחילה לא תינשא משום דא"ר אסי "הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך".

להלכה:

הרא"ש – אף שמדרבנן מותרת להינשא, טוב שלא תינשא משום "לזות שפתיים" (עצה טובה).
כ"פ הרמ"א.

ואילו הרמב"ם – תינשא, ולא הזכיר לזות שפתיים.
בד"ה: טעמו,"לזות שפתיים" הוא ע"פ תירוצו של אביי שם, אבל לתירוץ רבא א"צ לזה.
כ"ד המחבר.

ודעת התו"ס – יש איסור גמור להנשא (ולא רק עצה טובה).

2. רש"י: דווקא התירוה קודם שבא השני המכחישו, אבל בא קודם שהתירוה מודה עולא שלא מחשבים הראשון כשניים.

ה"ה – ה"ה אישה אומרת שמת והתירוה ואח"כ באה אישה אחרת ואומרת שלא מת – לא תצא מהתרה הראשון.

3. כתובות(כב:): ב' אומרות מת, וב' אומרת לא מת – לא תינשא ואם נישאת לא תצא.

גמ': תרי ותרי נינהו והבא עליה באשם תלוי, למה לא תצא?

א"ר ששת: כגון שנישאת לאחד מעדיה.
היא גופה באשם תלוי קיימא? באומרת ברי לי.

פרש"י: לאחד מעדיה – שאמר שמת, דאין אשם תלוי אלא במי שלבו נוקפו וזה שאומר מת אין לבו נוקפו.
דאומרת ברי לי – שמת, שאם הי החי היה בא.

א' אומר מת, וא' אומר לא מת:

- **רמב"ם** – אף בכה"ג אם נישאת לאחד מעדיה לא תצא (אבל לכתחילה לא תינשא).
- א. **אבל רמב"ן רשב"א והר"ן** – רק בתרי ותרי אם נשאת לאחד מעדיה לא תצא, אבל אחד ואחד תצא, שחיישינן שעניו נתן בה. אבל ב' עדים לא חיישינן

שאין אדם (העד השני) חוטא ולא לו.
וכ"ד הרא"ש – רק בתרי ותרי שאז יצאה מחזקת אשת איש, אבל אחד ואחד עדין היא בחזקת אשת איש אף שנישאת לאחד מעדיה תצא.

• **והר"ח** – אף בתרי ותרי לא תינשא (שהעד שנשא אותה לא נחשב עד), אלא צריך ג' עדים נגד ב' עדים ואחד מהשלושה נשא אותה.

4. שם(קיז:): משנה – עד אחד אומר מת, ושנים אומרים לא מת – אע"פ שנישאת תצא.

ח"מ – דלא אמרינן עד אחד שנשאת ע"פ הוי כשנים רק כאשר עד אחד מכחיש אותו אבל לא כששני העדים מכחישים אותו.

1. הרי זו לא תצא

ב"ש: ותינשא לכתחילה אף לאחר שאינו אחד מעדיה.
ומה שכאן צריך "התירה" ובסוטה אף שלא התירה ודין הראשון כשניים!
תירצו התו"ס – דשאני סוטה שעד אחד נאמן מהתורה ולכן דינו כשנים אף קודם שהתירה, משאכ"כ דעד אחד לא נאמן מהתורה רק מדרבנן, לכן לא נעשה כשניים עד שיפסקו הב"ד להתירה.
באה"ט – ודוקא שהתירה ע"פ דין, אבל התירה בטעות לא (הר"י אדרבי).
עגונה שעד אחד אמר שבעלה מת בניסן ונישאת בתמוז, ואח"כ באה עדות ברורה שבעלה היה חי באייר ועכשיו ודאי מת, ולא ברור האם מת לפני שנישאה?
פסק בת' שבו"י – יוציא בגט לחומרה, ואם יתברר אח"כ שמת לפני שנישאה יחזיר.

א. משום לזות שפתיים

ח"מ: לפי הרא"ש זו עצה טובה ואין בזה איסור.
מ"מ הרמב"ם לא הביא עצה זו, דס"ל שזהו לפי תירוץ אביי, אבל לפי תירוץ רבא א"צ לזה.
ולפי התו"ס – אף איסור יש בזה, מ"מ אם כבר נישאת לא תצא.
ב"ש – לפי התו"ס אם לא התירה ונישאת ואח"כ בא השני – אף תצא.

2. בא השני קודם שהתירה

קהלת יעקב: דווקא כשהשני מכחיש לגמרי את הראשון, אבל אם רק דוחה ראיית הראשון, כגון שאומר שמה שהראשון הכיר בטביעת עין את המת, לא מהני כיון שהמת מת כבר לפני ה' ימים (דלא מהני טביעת עין) – אינו נאמן כלל, דאין עד אחד נאמן לאסור.

ואם נישאת תצא

ב"ש: משמע אף שבא תחילה המתיר כיון שבא האוסר קודם שהתירה – תצא, דהוי כבאו בבת אחת.
והתו"ס כתבו – דמיירי שבאו שניהם בבת אחת אז תצא, אבל בזה אחר זה – לא תצא.
כ"כ שליטי גיבורים והרמב"ם.

3. ברי לי שמת

ח"מ: רש"י פירש – אף שאינה יודעת שמת, רק אומרת ברי לי שמת שאם היה חי היה בא, אין בזה אשם תלוי שאין לבה נוקפה.
אבל הר"ן – צריכה לומר 'ראיתיו שמת'.
כ"כ ב"ש.

5. ודוקא שהיא שותקת

ח"מ: פירוש אם נישאת ע"פ אישה או עד פסול, ואח"כ באו ב' נשים או פסולים שאמרו שלא מת שתצא, ה"מ כשהיא שותקת, אבל כשגם היא אומרת שמת – לא תצא, כיון שהתירה ע"פ שנים ראשונים הרי הם נאמנים.
כ"כ רש"י.

אבל הבעל... אינו נאמן על עצמו

ח"מ: אף שהיא נאמנת על עצמה! משום חומר שהחמרת עליה בסופה, אבל הבעל אינו נאמן.
וקשה: בסמוך - עד כשר אומר שמת ושתי נשים אומרות לא מת – אם נישאת לאחד מעדיה לא תצא.
משמע הוא לא נחשב כנוגע (ונאמן על עצמו)?
ובנמ"י פירש בעניין אחר – הבעל אינו נאמן להעיד על עצמו שהוא הבעל הראשון.

יז - לז2

1. בד"א (שתצא בהכחשה של שנים נגד אחד) **כשהיה האחד שנשאת על פיו כמו שנים, שהכחישו אותו, כגון שנשאת ע"פ איש ובאו שנים ואמרו: לא מת. או**

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

שנשאת על פי אשה או על פי עצמו ובאו שתי נשים או שני פסולים של דבריהם ואמרו: לא מת.

אבל עד כשר אומר: מת, ונשים רבות אומרות: לא מת, או פסולים אומרים: לא מת, ה"ז כמחצה על מחצה.

א. הגה: ודוקא שבאו ביחד קודם שהתירוה על פי עד ראשון, אבל אם התירוה ע"פ עד הכשר, ואחר כך באו הפסולים - לא תצא מהתרה הראשון (טור).

2. ואם נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת: ברי לי שמת, הרי זו לא תצא.

3. הגה – *מרדכי:* וגויים המסיחים לפי תומם - דינן כשאר פסולי עדות, וכל שאינו מסיח לפי תומו - אינו נאמן לא לאסור ולא להתיר.

1. יבמות(קיז:): משנה – א' אומר מת, שנים אומרים – לא מת. אע"פ שנישאת תצא.

גמ: תצא – פשיטא, אין דבריו של אחד במקום שנים? ל"צ: בפסולי דעות כרבי נחמיה.

דתניא: כל מקום שהאמינה התורה לעד אחד הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אשים באיש אחד (ולכן עד כשר ונגדו ב' נשים – תצא).

√ואיבע"א: כל דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו מאה נשים כעד אחד דמי (ולא תצא).

אלא כגון: שבאה אישה בתחילה ואמרה שמת, ואח"כ באו שתי נשים – הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באישה אחת כשני אנשים באיש אחד, אבל שתי נשים באיש אחד כפלא ופלגא.

[כלומר: בא תחילהאיש אחד ואח"כ באו שתי נשים לל"ק – תצא. √לל"ב – לא תצא ודינו כמחצה על מחצה].

להלכה: הרמב"ם והרי"ף פסקו כאיבע"א.

כ"כ הרשב"א.

א. כפלגא ופלגא

√**ה"ה:** לפי הרמב"ם מיירי שבאו בבת אחת, העד הכשר ושני הנשים.

אבל כשבא העד הכשר תחילה ואמר שמת והתירוה על פיו ואח"כ באו הנשים והכחישוהו – לא תצא מהתרה הראשון, דכיון דפלא ופלגא הוא הרי הראשון דינו כשנים ואין דברי אחד (שתי הנשים שבאו אח"כ) בפני שנים.

כ"פ רש"י והטור.

אבל הרמב"ן – פירוש פלגא ופלגא כשתי נשים המכחישות זו את זו, שאף שהתירוה תצא.

2. רמב"ם: ואם נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת: ברי לי שמת, הרי זו לא תצא.

והוא ע"פ הגמרא כתובות(כב:): ב' אומרות מת, וב' אומרת לא מת – לא תינשא ואם נישאת לא תצא.

גמ: תרי ותרי נינהו והבא עליה באשם תלוי, למה לא תצא?

א"ר ששת: כגון שנישאת לאחד מעדיה.

היא גופה באשם תלוי קיימא? באומרת ברי לי.

פרש"י: לאחד מעדיה – שאמר שמת, דאין אשם תלוי אלא במי שלבו נוקפו וזה שאומר מת אין לבו נוקפו.

דאומרת ברי לי – שמת, שאם הי החי היה בא.

א' אומר מת, וא' אומר לא מת:

- **רמב"ם** – אף בכה"ג אם נישאת לאחד מעדיה לא תצא (אבל לכתחילה לא תינשא).
- **אבל רמב"ן רשב"א והר"ן** – רק בתרי ותרי אם נשאת לאחד מעדיה לא תצא, אבל אחד ואחד תצא, שחיישינן שעניו נתן בה. אבל ב' עדים לא חיישינן שאין אדם (העד השני) חוטא ולא לו.

וכ"ד הרא"ש – רק בתרי ותרי שאז יצאה מחזקת אשת איש, אבל אחד ואחד עדין היא בחזקת אשת איש אף שנישאת לאחד מעדיה תצא.

- **והר"ח** – אף בתרי ותרי לא תינשא (שהעד שנשא אותה לא נחשב עד), אלא צריך ג' עדים נגד ב' עדים ואחד מהשלושה נשא אותה.

3. האם גוי מסל"ת נאמן להחמיר?

ת' רד"ך (רשב"א ומרדכי) – גוי מסל"ת אמר חי, וגוי מסל"ת אחר אמר מת – מותרת להינשא לכתחילה, דאין גוי מסל"ת נאמן לאסור רק להתיר.

√**מרדכי** (ר"ת, ת' ר"ג ות' הר"ן) – אסורה להינשא.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

הרמ"א סותר עצמו :
כאן - פסק כהמרדכי שגוי מסל"ת נאמן גם להחמיר, ואסורה להינשא.
ואילו ב(ז/ב) – פסק הרד"ך שגוי מסל"ת נאמן להקל ולא להחמיר.
[*: ראה בסימן (ז/ב) תירוצים בזה]

1. בד"א

ט"ז: פירוש הא דאמרינן תצא דווקא שאותה שמתירה הוא ממין המכחיש שאז אף שנישאת תצא. אבל אם אינו אותו מין הו"ל פלגא ופלגא, והאם התירה כבר לא תצא מהתרה.

א. לא תצא מהתרה הראשון

ח"מ: כ"ד הטור ע"פ רש"י. כ"כ ה"ה לדעת הרמב"ם.
אבל הרמב"ן הרשב"א ונמ"י – מפרשים דעת הרמב"ם שאף שהתירה ע"פ עד אחד אם באו לבסוף ב' נשים הוי כשתי כיתי עדים ותצא, אף שנישאת אא"כ נישאת לאחד מעדיה.
כ"כ ב"ש.

2. נישאת לאחד מעדיה

ח"מ: זוהי דעת הרמב"ם.
ודעת המחבר (לעיל) שאין להתיר רק שנים נגד שנים, אבל א' נגד א' לא מהני שנישאת לאחד מעדיה (ותצא), וכ"ש שתי נשים נדע עד אחד.
כ"ד הרמב"ן והרא"ש.

3. גוי מסל"ת

ב"ש: בכל אלו דינים אישה וגוי מסל"ת ועד מפי עד – שווה בין לקולא בין לחומרא.

כשאר פסולי עדות

באה"ט: עד אחד מעיד שמת, ועד מפי עד מעיד שלא מת – יש להחמיר, ואם נישאת יש ספק אם תצא.
וכנה"ג (רשד"ם) – כתב שתצא.
- עד מפי עד שאומר שמת והתירוה, אח"כ בא עד כשר ומעיד שלא מת: תלוי במחלוקת כשהותרה ע"פ אישה ואח"כ בא עד כשר שלא מת (הרח"ש).
- התירוה ע"פ עד מפי עד ואח"כ באו שני עדים מפי שני עדים ואמרו של מת – תצא (רח"ש).
- באו בב"א עד מפי עד שמת, ועד מפי עד שלא מת – לא תינשא אבל אם נישאת תצא.
- גוי מסל"ת מול גוי מסל"ת – לא תינשא אבל אם נישאת תצא.
- עד מפי גוי מסל"ת ואח"כ בא עד מפי עד כשר שלא מת – לא תצא (מהריב"ל).

יז - לח

1. אשה אומרת: מת, או היא שאמרה: מת בעלי, ואחר כך בא עד כשר ואמר: לא מת –
א. הרי זו לא תינשא ואם נשאת תצא.
ב. ויש אומרים שאם אשה אחרת (או) היא שאמרה: מת, והתירוה לינשא על פיה ואח"כ בא עד כשר ואמר: לא מת - לא תצא מהיתירה
ג. (אבל אם באו תחלה שתי נשים והתירוה להינשא על פיהן, ואחר כך בא עד אחד - לא תצא מהתרה לכו"ע) (כ"כ הב"י בשם מ"מ).

1. אישה אומרת שמת, ואח"כ בא עד כשר ואומר שלא מת

- **א. רמב"ם** – לא תינשא ואם נישאת תצא, שהרי עד כשר מכחישה.
ומ"ש תצא:
ב"ש – תצא דווקא כשבא השני קודם שהתירוה.
נמ"י וה"ה – אף שהתירוה תצא.
ה"ה: טעמו של הרמב"ם יבמות(קיז:): איבע"א כל היכא דאתא עד כשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כעד אחד, כיון שהורע כוח השנים מול עד כשר.
גם כאן הורע כוח האישה נגד עד הכשר.
- **נמ"י** – לא תצא, דכיון שהתירוה ע"פ אישה הוי כשנים ואין עדות אחד במקום שנים. וכ"ה בירושלמי.
- **ב. רמב"ן** – מודה לרמב"ם כשהיא עצמה מת

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

בעלה ואח"כ בא עד כשר ואמר שלא מת – לא תינשא ואם נישאת תצא.
ומודה לנמ"י – כשאישה אחרת מעידה שמת בעלה ואח"כ בא עד כשר שלא מת – לא תצא.

ג. ה"ה: אף הרמב"ם מודה בשתי נשים שאומרות מת והתירוה ואח"כ בא עד כשר שלא מת – שלא תצא מהתרה הראשון (שאל"כ ישמיע הרמב"ם: שתי נשים שאמרו מת ועד כשר אומר שלא מת).

1א. לא תצא (רמב"ם)

ב"ש: אף לאחר שהתרו להנשא.
כן פירוש נמ"י וה"ה דברי הרמב"ם.

מראות הצובאות לפי דעת הרמב"ם ה"ה אם התירוה תחילה ע"פ עד מפי עד (שהוא עד פסול) ואח"כ בא עד כשר שלא מת – תצא מהתרה.
מ"מ אם עד ראשון שאמר מפי עד אחר לפנינו יש תקנה שיחזור ויעיד שראה אותו מת, שאז הוי עד כשר מול עד כשר, וכיון שהתירוה לא תצא מהתרה.

מראות הצובאות (רח"ש ומהרשד"ם): לפי הרמב"ם עד כשר שהעיד שמת ואישה אומרת שלא מת – תינשא אפילו לכתחילה.

ב. אישה אחרת (או) היא שאמרה

הג' מעשה ניסים: בדפוס וינציה ליתא תיבת **או** אלא "אישה אחרת היא שאמרה".
כ"ד הח"מ וב"ש – שאין להתיר באישה עצמה.

והתירוה להינשא

באה"ט: עד מפי עד והעד הראשון מכחיש

- אישה שאמרה שעד פלוני אמר שמת בעלה, ובא אותו פלוני והכחישה – אינה נאמנת (מהריב"ל ורדב"ז).
וכ"ה בשו"ע(יז'ח).
וכנה"ג: אפשר שרק בעד מפי עד, כשעד השני מכחיש אין עד הראשון נאמן, אבל אישה עצמה מפי עד נאמנת שהרי מדייקת לפני שנישאת.
מ"מ פשוט שאם כבר נישאת ואח"כ בא פלוני והכחיש אותה - שלא תצא.
והפת"ש – חולק, במ"ש "האישה עצמה"
א. מהפוסקים (יז/ח) משמע שגם באישה עצמה לא נאמנת.
ב. באישה עצמה גרע טפי כמ"ש ה"ה ח"מ וב"ש.
ג. אף מ"ש "שפשוט שאם נישאת", הרי אף עד כשר בעלמא שמכחישה תצא.
- ואם הלכה לב"ד אחר ואמרה שמת בעלה ולא הזכירה מהעד – נאמנת (רדב"ז).
- ראנ"ח: אם שני עדים מעידים מפי עד, והעד הראשון מכחיש – לכו"ע השנים נאמנים.
כ"כ ב"ש ח"מ (ל"ח).
- ואף אישה מפי עד א"צ לשאול העד, דמסתמא האישה נאמנת, אא"כ בא העד ומכחיש מעצמו (שאז יש מחלוקת בדבר) – מהר"י מינץ.
אבל ברדב"ז – דווקא כשהעד לא נמצא כאן אבל אם נמצא כאן שאולים אותו.
- כנה"ג: אף למ"ד שאם השני מכחיש הראשון אינו נאמן דווקא ישראל מפי ישראל, או גוי מסל"ת מפי גוי מסל"ת. אבל ישראל מפי גוי מסל"ת אף שהגוי מכחיש הישראל נאמן.

יז - לט

1. הנשאת ע"פ עד אחד - לא תנשא אלא ברשות בית דין. ואם נשאת שלא בהוראת ב"ד, י"א שלא תצא אפילו בא עד אחד ואמר: לא מת.

2. (*ר"ן ע"פ הרשב"א:* **והב"ד צריכין להיות ג' כשרים, ולא קרובים זה לזה ולא לעדים).**

1. רמב"ן: כל הנישאת ע"פ עד אחד לא תינשא אלא ברשות ב"ד.

ואם נישאת שלא ברשות ב"ד

רמב"ן – אין בדברי העד כולם.
כ"ד הריב"ש – ואם נישאת תצא.

√והר"ן – אף שבא אח"כ עד אחר ואמר שלא מת – לא תצא.
כ"ד הרד"ך.

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

1. אלא ברשות ב"ד

ת' ברית אברהם: וצ"ע, מעשים בכל יום, אישה מחזיקה עצמה אלמנה ונישאת ע"י רב המסדר קידושין בלי לקבל היתר מב"ד, ואין מוחה בדבר!

ויש לישב: שהצורך לקבל היתר כשעד אחד מעיד וצריך רשות ב"ד כדי להחשיבו כשנים ועד אחר לא יוכל להכחישו.

אבל האישה עצמה ממילא היתר ב"ד לא יעזור שמ"מ עד כשר יכול להכחישה.

ורק נ"מ אם תבוא אישה אחרת להכחישה שהיא עצמה נאמנת יותר. אך גם בזה כשבאה להינשא לפני רב מסדר הקידושין ועדי הקידושין הרי הם ב"ד שמתירין אותה להינשא ואין לך היתר גדול מזה.

אבל ע"פ ע"א לא מהני שתנשא ונאמר שהרב והעדים הוי ב"ד, שהרי הם לא שמעו עדות העד. משא"כ כשנישאת ע"פ עצמה שמחזקת עצמה אלמנה לפני כולם.

והפת"ש – ודבריו צ"ע.

א. מהפוסקים משמע שאף ששמעו ב"ד דברי העד לא מהני עד שיתירו בפירוש.

ב. הרמ"א כתב: שב"ד צ"ל כשרים. משמע לכל דיניו וא"כ ההיתר צ"ל ביום ורוב הנישואין הם בלילה.

א. י"א שלא תצא

ח"מ: ואין בזה מחלוקת, שהרי –

לפי הר"ן – כל שנישאת אף שלא התירה ב"ד כיון שנעשה מעשה ע"פ עד ראשון הרי הוא כשנים, ודבריה השנייה אינם כלום.

ואף לרמב"ן – שכתב "אין בדברי העד כולם" כוונתו כל שלא נישאת ובא עד שני הוי כבת אחת. אל אם כבר נישאת ע"פ עד הראשון, אין לך מעשה גדול מזה. וכדברי הר"ן.

2. ב"ד... שלושה כשרים

ח"מ: הד"מ הוציא דין זה מת' הרשב"א, וזה אינו – א"צ ב"ד שהדבר דומה לשאר איסור והיתר דסגי בחכם אחד.

גם א"צ לקבל העדים בב"ד שהרי עד מפי עד כשר אף שלא אמר הראשון עדותו בפני ב"ד.

ועוד הטעם שצריך להעיד בפני ב"ד שלא יצא עד מפי עד, וכאן הרי עד מפי עד כשר.

אבל הב"ש – אף שאין ראיה מהרשב"א, אבל ע"פ יבמות(קכב:) האם עדות אישה צריך דרישה וחקירה. משמע שלכו"ע הוי דין ולא דמי להוראת איסור והיתר, ולכן צריך ב"ד של שלושה כשרים.

יז - מ

כשיש סתירה בין עדים פסולים

1. לשון הרמב"ם: אשה אומרת: לא מת, ושתי נשים אומרות: מת - הרי זו תינשא. וכן אם אמרו י' נשים לא מת וי"א נשים אומרות מת - ה"ז תינשא, אין אומרים שנים כמאה אלא בעדים כשרים, אבל בפסולים הלך אחר הרוב, בין להקל בין להחמיר.

1. שם(משנה): ע"א אומר שמת, ושנים אומרים – לא מת, אף שנישאת תצא.

א. ג"מ: פשחטא, מאי קמ"ל?

[רש"י – מ""ש עולא עד אחד חשוב כנשים זה דווקא כשאין כנגדו שני כשרים, אבל כשיש כנגדו ב' כשרים הרי הם מבטלים אותו].

ל"צ בפסולי עדות. עד ראשון כשר שאמר מת, שני נשים אמרו שלא מת, אף שהשנים פסולים הם - נאמנים ותצא.

וכרבי נחמיה: כל מקום שהאמינה התורה לע"א (שהעד הראשון שהוא יחידי פסול הוא) הלך אחר רוב דעות (שתי הנשים). ועשו שתי נשים (שאומרות שלא מת) כשנים אנשים, ולכן אף שנישאת תצא.

√**ואיבע"א:** כל שיש עד כשר בתחילה אפילו באו 100 נשים הרי הן כעד אחד.

וכאן מיירי שעד הראשון היתה אישה (שאמרה שמת) ואח"כ באו שתי נשים שאמרו לא מת – תצא.

ורבי נחמיה ה"ק: כל מקום שהאמינה התורה לעד אחד (האישה הראשונה) הלך אחר רוב דעות.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

[כלומר: אם תחילה היה עד כשר ואח"כ באו ב' נשים שאמרו שלא מת:
לל"ק – תצא.
√לל"ב – לא תצא, אא"כ עד ראשון גם היתה אישה].
הפוסקים: פסקו כל"ב.

1. שנים כמאה אלא בעדים כשרים

ב"ש: ואם שני כשרים אמרו לא מת ומאה כשרים אמרו מת – עכ"ז לא תינשא ואם נישאת תצא אא"כ נישאת לאחד מעדיה.
אבל בפסולים: שנים אומרות מת שלושה אומרות לא מת שהולכים אחר רוב דעות ולא תינשא, אם נישאת תצא **ואפילו** נישאת לאחד מעדיה.
כ"כ בית הלל.

יז - מא

הר"ן: **אם שנים מעידים ששמעו (כל אחד) מפי אחד שמת פלוני** [פירוש כל עד שמע מפי עד אחר שמת], **ועד אחד מעיד ששמע מפי אחד שהוא חי – מותרת.**

ששמעו כח אחד מפי אחר, שהשנים

ח"מ: דווקא ששמעו כ"א מפי אחר שהשנים באים מכוח שנים, אבל מאה ששמעו מאחד – דינן כאחד (ה"ה והר"ן).
מהר"ם מלובלין: אם לא אמרו שני העדים שהם שמעו משני עדים שונים, חיישינן ששמעו שניהם מאותו אחד שדינם כאחד.

עד ששמע משנים או ששמע מיחיד מי עדיף?
ב"ש – אחד ששמע משנים עדיף.
ח"מ – שקולים (שהרי לפנינו עד כנגד עד).

יז - מב

1. שני עדים אומרים: מת, ושנים אומרים: לא מת - הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא, מפני שהוא ספק. א. ואם נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת: ברי לי שמת - הרי זו לא תצא.

2. (*ר"ן:* אין מוציאין אשה מבעלה אם יצא קול שבעלה ראשון חי).

1. כתובות(כב:): ב' אומרים מת וב' אומרים – לא מת, הרי זו לא תינשא ואם נישאת לא תצא.

א. ג"מ: לא תצא - מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי (למה לא תצא)?
א"ר ששת כגון שנשאת לאחד מעדיה. היא גופה באשם תלוי קיימא? באומרת ברי לי.
פרש"י: לאחד מעדיה – שאמרו שמת, שאין לבו נוקפו.
באומרת ברי – אין לבי נוקפי שאילו היה קיים היה בא.

1. תצא

ח"מ: כלומר אף שנישאת בהיתר ע"פ שני ראשונים – תצא מהיתרה ע"פ האחרונים.
ול"א שלא תצא מהיתרה אלא בפסולים, אבל כל שהאחרונים שני עדים כשרים - ודאי תצא, ששנים נגד שנים הוי ספק והאישה בחזקת אשת איש.
ב"ש – ול"ד להותרה ע"פ עד אחד דשם על ידי ההיתר נעשה עד הראשון כשנים ואין ספק בדבר.
בכל מקרה שנאמר: "לא תצא" אף שהתירוה לא תינשא לכתחילה (משום לעז שפתיים).

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

חוץ משבויה שאם התירוה ואח"כ באו עדים שהיתה שבויה - עכ"ז תינשא לכתחילה, לפי שעדותם אינה סותרת ההיתר, שיתכן שאף שהיתה שבויה לא נאנסה.

א. נישאת לעד מעדיה

רעק"א: וכן אם נשאת לאחר שאומר: "ברי לי שאחד מעדים שאומרים שלא מת פסול הוא".

ואף שלא נפסל בב"ד וגם זה אנו יודע בברי שמת מ"מ מקרי ברי ולא תצא.

וכן יש ללמוד משו"ת הרשב"ץ.

יז - מג

1. האישה עצמה נאמנת לומר שמת בעלה, ותינשא או תתייבם על פיה. א. ונותנים לה עיקר כתובתה. ב. אם תתייבם, נכנס היבם לנחלה על פיה.

ג. (ואפילו אשה שהיא שוטה, נאמנת, ובלבד שיודעת בטיב נשואין ואלמנות).

2. במה דברים אמורים, כשבאה לבית דין ואמרה: 'מת בעלי, התירוני', ולא הזכירה שם כתובה - מתירין אותה לינשא ומשביעין אותה ונותנים לה כתובה.

א. אבל אם באה ואמרה: 'מת בעלי, תנו לי כתובתי' - אף לינשא אין מתירין אותה, שעל עסקי הכתובה באה, והרי זו בחזקת שלא מת, ואין דעתה לינשא אלא ליטול כתובתה מחיים בלבד.

ב. (וי"א דאפילו יש לה עד שמת, לא מהני בכה"ג) (נ"י בשם הריטב"א).

1. יבמות(קיד:): משנה - האישה שהלכה היא ובעלה למדינת הים שלום בינו לבינה ושלום בעולם. ובאה ואמרה מת בעלי – תינשא, מת בעלי – תתייבם. יהודה אומר לעולם אינה נאמנת אלא אם כן באתה בוכה ובגדיה קרועין.

√אמרו לו אחת זו ואחת זו תינשא.

פרש"י: ושלום בעולם – שאין שעת חירום שאומרת בדדמי מאומד ליבה, שאם פירשה ממנו כמה חודשים תאמר שמת.

א. יבמות(קטז:): משנה - בית שמאי אומרים תינשא ותיטול כתובתה.

בית הלל אומרים - תינשא ולא תיטול כתובתה.

אמרו להם בית שמאי התרתם ערווה חמורה ולא נתיר ממון הקל.

אמרו להם בית הלל מצינו שאין האחין נכנסין לנחלה על פיה.

אמרו להם בית שמאי והלא מספר כתובה נלמוד שהוא כותב לה: 'אם תנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי'.

וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי אומרים.

שני טעמים למה חזרו בית הלל:

א. מטע" ק"ו אם מתירים ערווה נתיר גם בממון.

ב. מטעם מדרש כתובה.

נ"מ: אם נוטלת גם תוספת כתובה?

לפי טעם (ב) – נוטלת רק עיקר כתובה, שמדרש כתובה הוא רק על עיקר כתובה.

√ כ"פ הרמב"ם.

לפי טעם (א) – ק"ו, גם תוספת נוטלת.

כ"פ הטור.

ב. גמ: א"ר חיסדא – נתייבמה, יבמה נכנס על פיה (שזוכה בנחלת אחיו). הם דרשו מדרש כתובה אנו לא נדרוש מדרש תורה: 'יקום על שם אחיו' אמר רחמנא והרי קם.

ג. שם(קטז:): תניא אמרו לו לרבי יהודה לדבריך פקחת תנשא שוטה לא תינשא?

√אלא אחת זו ואחת זו תינשא.

כ"פ רי"ו: ואפילו אשה שהיא שוטה, נאמנת.

הרמ"ה - ובלבד שיודעת בטיב נשואין ואלמנות.

2. שם(קיז.): אמר רב נחמן - באת לבית דין ואמרה: 'מת בעלי התירוני להנשא' - מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתובתה.

א. 'תנו לי כתובתי' - אף להנשא אין מתירין אותה. מאי טעמא אדעתא דכתובה אתאי.

פרש"י: אדעתא דכתובה באה – ולהוציא כתובה

צריך ב' עדים.

ב. נמ"י(ריטב"א): ה"ה אם הביאה עד אחד שמעיד שמת בעלה ותובעת כתובתה – אמרינן ע"ד כתובה באה ולא שרינן לה.

ב"י – ואין דבריו נראים לי.

1. שמת בעלה

ת' הרדב"ז: אישה פרוצה שבאה ואומרת שמת בעלה התירוני להינשא. שאלו אותה: היכן מת? אמרה במקום פלוני, ושם מצויים יהודים. האם כיון שיש שם יהודים שיודעים אם מת נמתין עד שב"ד יברר, או מתירים אותה מיד?

תשובה: מסתבר שממתינים עד שיבורר הדבר.

באישה צנועה שדייקא ומנסבא או דלא משקרא במילתא דעבידא לגלויי (לפי הטעמים השונים) אפילו אפשר לברר מתירים אותה מיד.

אבל בפרוצה, נהי כשאי אפשר לברר מתירים אותה מיד, אבל כשאפשר לברר צריך להמתין, כיון שיש חשש שאינה חוששת לקלקולא.

א. ונותנין לא עיקר כתובה

ח"מ: זו דעת הרמב"ם דס"ל גבי "גרשתני" שחייב לתת לה עיקר כתובה ולא התוספת, (שעיקר כתובה נדרש ממדרש כתובה, "לכשתנשאי תטלי כתובתיך מה שכתוב לך", ואין מדרש לתוספת כתובה), וה"ה כשאומרת "מת בעלי".

ב"ש – ולפי טעם שני (לא ממדרש כתובה) "קל וחומר אם התירו ערווה בחמורה כ"ש בממון", וא"כ לטעם זה גובה אף התוספת.

עיקר כתובה

פת"ש(מהרי עשיל אשכנזי): מעשה בעני המחזר על בעיירות שחלה שם ולקחו אותו לבית חולים ונפטר שם. ומצאו בכיסו מאה זהובים.

לפני הקבורה באה אישה וטוענת שזה בעלה, מה דינה לעניין היתר נישואין וכתובה?

תשובה: להיתר נישואין ודאי מותרת שהרי אמרה "מת בעלי".

אבל לעניין כתובתה לא דמי לכאן (שנוטלת אף הכתובה), שכאן ברור מי בעלה אלא שהיה ספק אם מת או חי, ולכן כשהתרנו לה להינשא ממילא תקבל עיקר כתובה.

אבל במעשה זה לא ברור כלל אם הוא בעלה, ולכן לא תקבל כתובה עד שתברר שזה היה בעלה.

עיקר כתובה

כנה"ג: ויש בה מחלוקת –

הרמב"ם – דס"ל שגובה רק עיקר כתובה (מנה מאתיים).

והטור – ס"ל שגובה גם תוספת ונדוניא, בין מבני חורין בין ממשועבדים, בין שהותרה ע"י גוי מסל"ת או ע"י עד כשר.

משפט צדק: ולכן אם תפסה האישה יכולה לומר קי"ל כהטור.

ומראות הצובאות: דין גביית האישה שאמרה "מת בעלי" –

דעת רמב"ן רשב"א וה"ה – שגובה רק עיקר כתובה, אבל גובה גם מהלקוחות (ולפי סתמיות השו"ע קמא/נג, יש ספק אם גובה מלקוחות).

לעניין תוספת כתובה:

י"א – שאין גובה,

וי"א – שגובה הכל. כ"כ מהריב"ל(המנהג).

העידו שטבע בעלה במים שאין להם סוף (שאסורה להינשא ואם נשאת לא תצא), מה דין כתובתה?

- **רשב"א והגמ"ר** – אם נשיאת גובה כתובתה ואם עדיין לא נשיאת לא גובה שהרי אסורה להינשא.

והוסיף הגמ"ר: בשני עדים אף שלא נישאת נוטלת כתובתה, כיון שעכ"פ מותרת להינשא אלא שחכמים החמירו.

- **רמב"ם ראב"ד** – אינה גובה כיון שאסורה להינשא ואף שנישאת כבר לא נוטלת כתובתה.

והשו"ע(יז/לה): פסק - ויש מי שאומר שאם נפל למים שאין להם סוף, גובה כתובתה (אף על פי שאסורה להינשא).

2. משביעים אותה

ח"מ: כתב הטור(רמב"ם) – נשבעת שבעלה מת.

והכ"מ – תימה, אין זה רק שבועת אלמנה כדין הבא להיפרע מנכסי יתומים.

ואפשר שע"י גלגול נשבעת שמת והגיע זמנה להפרע.

כ"כ הב"ש.

א. ואין דעתה להינשא

ח"מ: משמע שאם כבר נישאת שלא ברשות ב"ד נותנים לה כתובה שהרי אין יותר חשד.

ב. **ואפילו יש לה עד אחד**

ח"מ: והב"י כתב ע"ז – שלא נראה, ולכן השמיטו בשו"ע.

ובאמת קשה, מניין לו לריטב"א חומרה זו, שהרי מצינו שע"א עדיף ממנה?

ואף הריטב"א לא החמיר אא"כ היא הביאה את העד לב"ד שיש לחוש ששכרה אותו בשביל הכתובה, אבל כל שהעד בא מעצמו למה לא נאמין לו.

וקשה על הרמ"א שכתב "כל שיש לה עד" ולא כתב "כל שהביאה עד לב"ד" כלשון הריטב"א?

והב"ש – הריטב"א ס"ל שדין זה דומה לשאלה בגמרא: עד שמעיד שמת בעלה כשהייתה בניהם קטטה, האם נאמן? ולא איפשטא כיון שהיא לא מדייקת.

ולכן גם כאן שאינה מדייקת מחמת חימוד ממון מש"ה לא מהני עד אחד, מ"מ אם אמר העד "קברתיו" נאמן.

ואם נישאת – לא תצא (כמו בע"א בקטטה סמ"ח).

יש לה עד שמת

מראות הצובאות: דווקא שאמרה "תני לי כתובה" לחוד, אבל אמרה "תנו לי כתובה והתירוני להינשא" שאז בעדות שלה לא נפשטה השאלה, אבל כשהעד נעיד שרי אפילו לכתחילה.

יז - מד

1. באה ואמרה: 'מת בעלי, התירוני לינשא ותנו לי את כתובתי' - מתירין אותה לינשא ונותנים לה כתובתה, מפני שעיקר דבריה על עסקי הנשואין באה.

א. אבל אם באה ואמרה: 'תנו לי כתובתי והתירוני לינשא' - מתירין אותה ואין נותנים לה כתובה, ב. ואם תפסה אין מוציאין מידה.

2. ויש מי שאומר דבין בזו ובין בזו - אין מתירין אותה, כיון שהזכירה כתובה (וכ"ש שלא מקבלת כתובה).

0. שם(קיז.): איבעיא להו –

התירוני להינשא ותנו לי כתובתי מהו? כיון דאמרה כתובתה אדעתא דכתובה אתאי, או דלמא כל מילי דאית ליה לאיניש אמר להו לבי דינא?

ואת"ל כל מילי דאית ליה לאיניש אמר להו לבי דינא, תנו לי כתובתי והתירוני להינשא מהו, הכא ודאי אדעתא דכתובה אתאי, או דלמא הואיל דלא ידעה במאי משתריא?

תיקו.

כך גרסת הרי"ף (את"ל).

פרש"י: הואיל דלא ידעה במאי משתריא – דכיון שהזכירה נישואין גלתה דעתה שבאה שיתירוה, ומה שאמרה תחילה "תנו כתובתי" שמא סבורה שזו התרתה.

להלכה:

1. רמב"ם – שאלה ראשונה פסק כאת"ל שהוא להלכה (כשיטתו באת"ל), ולכן מתירים אותה ומקבלת כתובתה.

א. שאלה שנייה לעניין נישואין מתירים אותה , אבל לעניין כתובה אין נותנים לה ואם תפסה אין מוצאים ממנה כמו בכל תיקו בממון.

ב"י: טעם ההיתר להינשא שהרי האישה נאמנת לומר שמת בעלה, והחשש משום כתובה הוא רק מדרבנן וסד"ר לקולא.

2. אבל הרא"ש – לא גרס את"ל, ושני השאלות נשארו בתיקו. וס"ל לרא"ש הוא ספק דאורייתא לחומרא.

והרי"ף – שאלה ראשונה (התירוני ותנו לי כתובתי) פסק כהרמב"ם שמתירים אותה ונותנים לה כתובה.

שאלה שנייה (תנו כתובתי והתירוני) פסק כהרא"ש שאין מתירים אותה להינשא (אף לא ליטול כתובה).

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

סיכום:

	א. התירוני ותנו כתובתי	ב. תנו כתובתי והתירוני
רמב"ם	מותרת ומקבלת כתובה	מותרת בלי כתובה (אא"כ תפסה)
רא"ש	לא מותרת ולא מקבל כתובה	לא מותרת ולא מקבל כתובה
הרי"ף	מותרת ומקבלת כתובה	לא מותרת ולא מקבל כתובה

1. התירוני ותנו כתובתי

ח"מ: בסעיף מ"ג אמרה מת בעלי ולא הזכירה כתובה שאז פשוט שמתירים אותה ונותנים לה כתובה.
אבל בסעיף זה שהזכירה גם כתובה יש חילוק: אם הזכירה כתובה רק בסוף מתירים ונותנים כתובה (כאת"ל) אבל הזכירה כתובה בתחילה רק מתירים ללא כתובה.

א. תנו כתובתי והתירוני

ח"מ: שאלה זו נשארה בגמרא בתיקו, וכין שהוא בדרבנן מתירים, אותם אבל לעניין ממון לא מהני אא"כ תפסה.

ב. ואם תפסה אין מוציאים מידה

ב"ש: כ"ד הרמב"ם שכל תיקו בממון אם תפסה אין מוצאים ממנה לאפוקי הרא"ש דס"ל שבתיקו לא מהני תפיסה.

2. ויש מי שאומר (הרא"ש)

ב"ש: דס"ל שאפילו שאלה ראשונה לא נפשטא, ולכן בכל גוונא אין מתירים אותה שמא מחמת חמוד ממון תינשא באיסור.

ח"מ: לפי הרא"ש אף שעברה ונישאה לא נוטלת כתובתה.

יז - מה

1. מי שיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה: 'מת בעלי', הרי זו תינשא ע"פ עצמה. וצרתה אסורה, שאין צרה נאמנת להעיד לחברתה.
א. ואפילו נשאת זו תחלה, אין אומרים: אלו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו, שמא משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו.

1. יבמות(קיח.): משנה – האישה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובא ואומרת מת בעלי – תינשא ותיטול כתובתה. וצרתה אסורה.

א. ירושלמי: חשודה היא על עצמה כדי לקלקל חברתה. וכ"מ מיבמות(קיח.)

כ"פ הרמב"ם - ואפילו נשאת זו תחלה, אין אומרים: אלו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו, שמא משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו.

1. וצרתה אסורה

ב"ש: ביבמות(קיח.) מבואר שאם בעלה כהן אף שהצרה בת ישראל מותרת בתרומה. ולפ"ז: י"ל שאין קידושין תוספים בה מאחר.
מיהו התו"ס(ר"י) – מסופק אם מותרת בתרומה דאורייתא, ולפ"ז קידושי אחר תוספים בה מספק.

יז - מו

יבמות(קיט:): משנה: זאת אומרת: 'מת בעלי', וצרתה מכחישה ואומרת: 'לא מת' - הרי זו תינשא, כשם שאינה מעידה לה להתירה, כך אינה יכולה להעיד לה לאוסרה.

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

לא מת

באה"ט(מהריב"ל): גוי מסל"ת שמת, וישראל אומר לפני אביו של הנפטר שלא מת, ואח"כ אמר שאמר כן כדי להשיב לב אביו – ה"ז תינשא.

להעיד לה לאוסרה

ח"מ: ה"ה בשאר נשים שאין נאמנות להתירה כן אין נאמנות לאוסרה (פסקי מהרא"י).

לאוסרה

ת' נו"ב: מצאו מת ואחותו אומרת שהיתה לו שומא אצל הטבור ולמת זה אין שם שומא, אף ששאר סמנים היו – ודאי זה לא בעלה ואשתו אסורה.

ואף שהאחות היא מחמש נשים (בת חמותה) ואין יכולה לאסורה, ה"מ כשיש הכחשה אבל כאן שאף אחד לא מכחישה נאמנת אחותה לאסורה.

מ"מ אם השומא למטה במקום שער יתכן שלא נראה (שלא בדקו טוב), כיון שמאז ילדות צמחו שם שערות ויש להתירה בצירוף שאר סמנים.

יז - מז

יבמות(קיד:): זאת אומרת: 'מת', וצרתה אומרת: 'נהרג' - הואיל ושתיהן אומרות שאינו קיים - הרי אלו ינשאו.

הרי אלו ינשאו

ב"ש: ואף שבס"ט כבר כתב כן לגבי שני עדים כשרים שאינו חי, כאן הוא אמינא כיון שאין עדים והן מכחישות זא"ז לא הוי עדות, קמ"ל שנאמנות.

יז - מח1

נאמנות האישה בזמן קטטה

1. במה דברים אמורים, שהאישה נאמנת לומר: מת בעלי, כשיש שלום בינו לבינה ושלום בעולם.

2. אבל אם יש קטטה בינו לבינה, א. כגון שאמרה: 'גרשתני בפני פלוני ופלוני', ובאו אותם העדים והכחישוה, ב. (הל' אלפסי: או שהמיר בעלה והניחה עגונה), ואח"כ הלכה היא ובעלה למדינה אחרת ובאה ואמרה: 'מת בעלי' - אינה נאמנת. ג. (מ"י בשם ה"ה: ואפילו אמרה קברתיו), אע"פ ששלום בעולם.

ד. ואפילו בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - לא תינשא, שמא היא שכרה אותו, ואם נשאת לא תצא, שהרי יש לה עד.

1. יבמות(קיד:): משנה - האישה שהלכה היא ובעלה למדינת הים שלום בינו לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי תינשא מת בעלי תתייבם.

2. שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם, קטטה בינו לבינה ושלום בעולם ובאתה ואמרה מת בעלי - אינה נאמנת.

רבי יהודה אומר: לעולם אינה נאמנת אלא אם כן באתה בוכה ובגדיה קרועין. אמרו לו אחת זו ואחת זו תינשא.

פרש"י: ושלום בעולם – שאין אומרת בדדמי.

קטטה בינו לבינה – י"ל שמתוך ששונאת אותו רוצה לאסור עצמה עליו.

א. יבמות(קטז.): ה"ד קטטה? באומרת לבעלה

גרשתני בפני פלוני ופלוני, ושאלו אותם ואמרו להד"מ.

(שם): מ"ט בקטטה אינה נאמנת?

- רבי חנינא אמר – משום דמשקרא.
- ר' שמי בר אשי אמר – משום דאמרי בדדמי.

א"ב: דארגיל הוא בקטטה.

פרש"י: דמשקרא – מרוב שנאה מתכוונת לאסור עצמה עליו.

בדדמי – במקום סכנה לא תידוק דעתה לבדוק הואיל ושונאת אותו.

והתו"ס פירשו: דארגיל הוא קטטה – למ"ד משקרת, יראה כ"כ לשקר כיון שאוהבת אותו.

למ"ד דאמרה בדדמי – כיון שיש קטטה בדבר מועט אמרה בדדמי.

אבל אם היא הרגילה קטטה לעולם יש לחוש שתשקר כיון ששונאת אותו.

הרא"ש: להלכה – עבדינן לחומרא ובכל גוונא לא נאמנת (אף שהתחיל הוא בקטטה).

כנ"ד הרי"ף וה"ה.

3. שם(קטז:): איבעיא להו – עד אחד בקטטה מהו? מ"ט דעד אחד נאמן –

אי משום מילתא דעבידא לגלויי לא משקר – ה"נ לא משקר.

א"ד טעמו שעד אחד שנאמן משום שהיא בודקת ונישאת, וכאן שיש קטטה לא בודקת מספיק?

תיקו.

פרש"י: שהיתה קטטה בניהם והלכו למדינת הים ובא עד אחד שבעלה מת, האם נאמן?

√רמב"ם: להלכה אינו נאמן, שמא היא שכרה אותו, אבל אם נישאת לא תצא, שהרי יש לה עד אחד.

ה"ה – תימה, היכן הוציא "שמא היא שכרה אותו", הרי דבר זה לא נזכר בגמרא.

1א. כגון שאמרה גרשתני בפני פלוני

ח"מ: דווקא קטטה כזו שגדלה השנאה להפקיע עצמה מבעלה בשקר חיישינן שגם עתה תשקר לומר שמת בעלה אף שלא מת.

אבל קטטה שאומרת גרשתני (ולא אמרה בפני פלוני) שכל הנשים אומרת כן בשעת קטטה (כמ"ש ביבמות קטז.) – לא נחשדת בשביל זה לומר בדדמי או לשקר.

כ"כ ב"ש.

גרשתני

ת' הרדב"ז: וכ"ש אם הוחזקה שקרנית שאמרה כבר פעם שמת בעלה והוכחשה בעדים, דשוב אינה נאמנת לומר מת בעלי.

ב. אן שנשתמד

ב"ש: כ"כ הג' אלפסי (שהוא שלטי גיבורים) בשם י"א, מ"מ הוא חולק עליהם, דל"א שאינה נאמנת אלא בקטטה אבל אם נשתמד ומרד בה או שכפר בעיקר - ה"ז נאמנת ואין מחזיקים אותה למשקר.

והרמ"א פסק כהי"א שחשש לחומרה.

ועוד י"ל: ששני הדעות בהג' אלפסי תלוי במחלוקת הרמב"ם*התו"ס אם אמרינן כשהוא מרגיל קטטה הוא משקרת?

לפי הרמב"ם – אף שהוא מרגיל יש חשש שהיא משקרת. וזוהי דעת הי"א בהג' אלפסי שכיון שהוא נשתמד חיישינן שמשקרת.

לפי התו"ס – לא חיישינן שמשקרת, וזה דעת הג' אלפסי שאף שהוא נשתמד לא חיישינן שמשקרת.

ואם כן גם לדעת המחבר שפסק כהרמב"ם שחיישינן שמשקרת כהי"א שנשתמד חיישינן שמשקרת שמת.

כ"כ ח"מ – שדעת הג' אלפסי שנאמנת.

וכ"מ מהגמרא (קטז.) שרק שראינו בה ריעותא שאמרה 'גרשתני' ונמצא ששיקרה הוחזקה לשקר, אבל בשביל שנשתמד בעלה לא הוחזקה לעבור על איסור אשת איש.

כ"ד הר"ן – לחלוק על הרמ"א.

ג. אפילו אמרה קברתיו

באה"ט: שחיישינן שגם בזה משקרת.

3. והעיד שמת בעלה

ח"מ: הרא"ם כתב – י"מ דברי הרמב"ם כגון שאמרה היא תחילה שמת בעלה ואח"כ בא העד המסייע לה, דחיישינן שמא שכרה אותו (כשיש קטטה בניהם), אבל אם בא העד לבדו – נאמן העד.

ואין לסמוך – להקל בלא ראיה.

אבל הב"ש – יש לסמוך על הרא"ם להקל שבקטטה עד אחד נאמן כשבא לבדו, שהרי לש"פ לא חיישינן בקטטה שמא שכרה אותו.

כ"ד כנסת יחזקאל – להקל בעד שבא לבדו, וכ"ש במשומד שהרי הג' אלפסי ס"ל שלא דמי לקטטה, ואף הרמ"א יודה.

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

כ"כ הריק"ש – שעד אחד שבא לבדו בקטטה נאמן.

שמא שכרה אותו

ב"ש: ואם אמר העד "קברתיו"

לדעת הרמב"ם והשו"ע – שעד אחד בקטטה אינו נאמן שמא משקרת (ששכרה אותו) אף 'קברתיו' אינו נאמן.

כ"פ ח"מ

ולש"פ – שעד אחד בקטטה לא נאמן שאומר בדדמי, ב'קברתיו' נאמן שאין לחשוש לדדמי.

ואם נישאת לא תצא

ב"ש: סיכום שאלות שנשארו בתיקו בגמרא :

לפי הרמב"ם –

- עד אחד בקטטה ובמלחמה – לא תצא.
- החזיקה היא במלחמה – לא תצא.
- תנו לי כתובה והתירוני – תנא לכתחילה.

לרא"ש –

- עד אחד במלחמה – נפשטה השאלה ותינשא לכתחילה.
- עד אחד בקטטה – לא נפשטה השאלה, ולכן לא תינשא ואם נישאת לא תצא
- החזיקה היא מלחמה – לא נפשטא, ואם נישאת תצא כיון שאין לה עד.
- תנו כתובתי והתירוני – תיקו (הטור – ס"ל שלא תצא

סיכום:

המקרה	רמב"ם	רא"ש
עד אחד במלחמה	לא תצא	תינשא
עד אחד בקטטה	לא תצא	לא תצא
החזיקה היא במלחמה	לא תצא	תצא
תנו לי כתובה והתירוני	תינשא	לא תצא

יז - מח2

נאמנות אישה בזמן מלחמה

1. לשון הרמב"ם: וכן אם היתה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי במלחמה' - אינה נאמנת, אע"פ שיש שלום בינו לבינה, תסמוך דעתה על דברים שרובן למיתה, ותאמר: 'מת'. כגון שנהרגו הראשונים ואחרונים, שהיה בעלה באמצען, שהרי היא אומרת: מאחר שנהרגו אלו ואלו, נהרג הוא בכללן, לפיכך אינה נאמנת אפילו אומרת קברתיו.

א. וי"א שאם אמרה: קברתיו, נאמנת.

2. ואם אמרה: 'מת על מטתו' - נאמנת לדברי הכל.

3. הגה: וה"ה כל שאומרות שמת או נהרג רחוק מן המלחמה - מהימני, דלא שייך לומר בדדמי אלא באומרת שמת או נהרג במלחמה ממש, אבל שלא במלחמה, אפילו הלך שם סמוך למערכת המלחמה לקנות שלל, נאמנת (במרדכי פ' האשה בתרא בשם ראבי"ה). **[עיין סעיפים מט, נ]**

1. יבמות(קיד:): משנה - שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם... ובאתה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת.

ג"מ: אמר רבא – מ"ט במלחמה שאינה נאמנת? משום דאמרה בדדמי: 'סלקא דעתך כל הני איקטול והוא פליט'.

ושמא כיון ששלום בינה לבינו ממתינה לראות שמת ממש (ולא אומרת בדדמי)?

פעמים שירו עליו חיצים או הכהו ברומח וסברה שודאי מת, ויש אפשרות שיחיה ע"י תחבושות.

א. ואם אמרה מת וקברתיו

- **רמב"ם** – אינה נאמנת. וכן סתם השו"ע.
- **רשב"א והטור** – נאמנת וכ"מ מהגמרא: שהרי אפילו אומרת מת על מטתו נאמנת וכ"ש באומרת קברתיו שאין חשש לדדמי.

כ"פ הריטב"א – נאמנת דלא שייך בדדמי.

כ"פ השו"ע(י"א).

2. (שם): אמר רבא – מת על מטתו נאמנת אף במלחמה (דלא שייך דאמרה בדדמי).

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

פירוש הר"ן – שלא חששו לדדמי רק כשהיא יראה לשהות עמו (בגלל סכנה) ועוזבת אותו, לכן אומרת ודאי מת. אבל כשהוא בבתו ואין פחד להישאר עמו ודאי כשאומרת מת על מטתו ראתה אותו שמת ממש.

3. מרדכי: וכ"ז דווקא במלחמה שאינה נאמנת לומר שמת, כגון שהלך להלחם להרוג או להרג.
אבל הלך סמוך למערכי המלחמה לקנות שלל וביזה, בזה לא אומרת בדדמי, שהרי המנהג שאנשים הולכים לשם בלי כלי זיין לראות המלחמה ואין מקפדים עליהם.
ועוד דווקא שנהרג במלחמה אבל אמרה מת על מטתו נאמנת. אלמא דווקא המלחמה אבל נהרג ברחוק מקום שלא היתה מלחמה נאמנת.

1. מת במלחמה (רמב"ם)

ח"מ: כתב רש"י – ואומרת **סתם** (שלא אמרה במלחמה) דינו מת במלחמה. כ"כ ספר מלחמות.
ודעת הרמב"ם בסתם לא ברורה (שבראש דבריו משמע שבסתם אין דינו כמלחמה, ובסופו כתב "מת על מטתו" משמע שבסם דינו כמלחמה).

אפילו אמרה קברתיו

ב"ש: **הטעם** כתב הר"ן(רא"מ) – אף שבקברתיו אין חשש דאמרה בדדמי, מ"מ חיישינן שמשקרת משום דאין דרך להמתין במלחמה לקבור.
ולכן כשאומרת על מטתו ולא במלחמה, אינה משקרת ול"א בדדמי.
טעם נוסף – כיון שבטוחה שמת משקרת ואומרת בדדמי.

נ"מ ביו הטעמים: לעניין מפולת או נשכו נחש ועקרב ומת: לטעם ראשון – נאמנת. לטעם שני – לא נאמנת.

א. קברתיו נאמנת

ב"ש: דלא חיישינן שמשקרת אלא חיישינן דאמרה בדדמי, ובקברתיו לא שייך בדדמי.

2. מת על מטתו

ב"ש: פירוש שמת שלא במלחמה, אלא בביתו על מטתו (מהרש"ל).
אבל מת מיתת עצמו במלחמה ולא נהרג – אינה נאמנת.
והבאה"ט – ואפשר לשיטה זו (שקברתיו נאמן) אם אמרה מת מיתת עצמו במלחמה נאמנת, דלא שייך בדדמי.

3. רחוק מהמלחמה

ח"מ: לפי הרמב"ם כשאומרת מת במלחמה לא מהני "קברתיו" אף דמסתמא קברה אותו רחוק ממלחמה. א"כ אפשר שג"כ לא מהני אף שהיה רחוק ממלחמה.
והב"ש – לא דק, הטעם שקברתיו לא מהני במלחמה כין שאינה ממתנת ומשקרת. משאכ"כ.

רחוק ממלחמה... נאמנת

ב"ש: במרדכי הביא טעם הדבר – שהרי נוהגים האנשים ללכת לשם בלי כלי זיין לראות המלחמה ואין מקפידים עליהם.
ט"ז – משמע שבמקום שמקפדים ומי שמנצח הורג גם הנטפלים – אין חילוק בדבר.

יז - מט

1. לא הוחזקה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: 'מלחמה היתה במקום פלוני ומת במלחמה' - לא תינשא, לכתחילה, ואם נשאת, לא תצא.

א. (וי"א דאפילו נישאת, תצא) (טור בשם הרא"ש).

1. יבמות(קיד): איבעיא להו – החזיקה היא במלחמה מהו, מי אמרינן מה לה לשקר דאי בעי אמרה שלום בעולם (והיתה נאמנת) א"ד כיון שאחזקה אמרה בדדמי ולא אתי 'מה לי לשקר' ומרע חזקתיה?
ולא אפשיטא.

להלכה:

√**רמב"ם** – לא תינשא, ואם נישאת לא תצא.

א. והרא"ש – לחומרא, וכנ"ד דעת הרי"ף שהשמיט השאלה אלא הביא המשנה כצורתה שבכל גוונא של מלחמה אינה נאמנת ואף שנישאת לא תצא.

1. מלחמה בעולם

ב"ש: אם לא ידוע מלחמה בעולם א"צ לשאול אותה.

לא תינשא

ב"ש: ואם אמרה 'קברתיו' נאמנת אף לרמב"ם שהרי לא משקרת שיש לה מיגו שהיתה אומרת שלום בעולם.
וא"ת אף שאמרה מת במלחמה תהיה נאמנת אם אומרת 'קברתיו' במיגו שמת על מטתו?
וי"ל שאין זה מיגו טוב הואיל וידוע שיש מלחמה בעולם.

לא תצא

ח"מ: זוהי דעת הרמב"ם דס"ל שכל שאלה שלא נפשטה לא תצא.
אבל דעת הרא"ש – אפשר שתצא בכל המקרים.

יז - נ

1. לשון הרמב"ם: בא עד אחד ואמר: 'ראיתיו שמת במלחמה או במפולת', אם אמר: 'קברתיו' - תנשא על פיו, ואם לא אמר: 'קברתיו' - לא תנשא, ואם נשאת - לא תצא. (כ"פ בשוע סעיף ל"ג).

2. הגה: אבל שנים, אפילו לא אמרו: 'קברנוהו' - נאמנים (ג"ז טור בשם הרא"ש).

3. מרדכי: וי"א אפילו בעד אחד, אפילו אמר: מת, או נהרג, וראיתיו אחר כך והכרתיו היטב בטביעות עין וראיתיו שמת - נאמן, דהוי כאלו אמר: קברתיו.

4. הר"ן וכ"א בשרי והתו"ס: גוי המסיח לפי תומו ואמר שמת במלחמה, צריך גם כן שיאמר: 'קברתיו'.

א. מרדכי(רבי שמחה ורבי נתן וראב"י): ויש מקילין בזה (דלא שייך בדדמי במסל"ת).

1. יבמות(קטו.): עד אחד במלחמה מהו?
טעמא דעד אחד נאמן משום דמיתלא דעבידא לגלויי לא משקר,
א"ד טעמא דעד אחד נאמן משום שהאישה עצמה מדייקת ונישאת, וכאן כיון דאמרי בדדמי לא דייקא? ולא איפשטא.

להלכה:
הרי"ף והרמב"ם – אם אמר קברתיו תינשא ואם לאו לא תינשא, ואם נישאת לא תצא.
והמרדכי(ר"ח וראב"ן) – ספר דאורייתא לחומרא.
מיהו ראבי"ה כתב – שאם נישאת לא תצא.

2. שני עדים במלחמה שאמרו שמת

- **הרי"ף** – אף שני עדים אינם נאמנים אא"כ אמרו "קברנום".
- **ראב"ד** – אף עד אחד נאמן אפילו לא אמר 'קברתיו'.
- √**הרא"ש** – עד אחד צ"ל 'קברתיו' ושני עדים נאמנים אף בלא 'קברתיו'.

1. 'קברתיו' – תינשא

ב"ש: אף לדעת הרמב"ם שבאשתו אינה נאמנת אף שאמרה 'קברתיו' דחיישינן שמשקרת, יודה בעד אחד שנאמן, דלא חיישינן שמשקר, וגם אין חשש דאמר בדדמי בקברתיו.
ראנ"ח – ואין חילוק בין אמר מת סתם אם אמר ראיתיו שמת.
באה"ט: נהרגו הרבה נפשות כמו 60 דמי למלחמה (רש"ך).
- רח"ש: ל"ד קברתיו אלא כל שטלטל המת ממקום למקום כדרך המתים סגי.
- מהריב"ל: ודוקא מלחמה גדולה, אבל ליסטים שבאו על שיירה אחת – נאמן לומר שמת אף בלא 'קברתיו'.
אבל מהר"ם – אף בליסטים על שיירה דינו כמלחמה ואומר בדדמי.

2. אבל שנים

ב"ש: טעמו שבשני עדים ל"א שאומרים בדדמי, ודוקא שני עדים כשרים.
וכ"מ מהרא"ש שכתב – מאה נשים כעד אחד (שחיישינן דאמרי בדדמי). **משמע** אם היה דינם כשני עדים ל"א בדדמי.
כ"כ ת' רש"ך ות' צ"צ – בשנים ל"א בדדמי.

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

וכן עד אחד שמעיד בשם שני עדים דינו כשנים ול"א בדדמי.

אבל שנים

באה"ט: ודוקא שאמרו השניים ראינוהו מת, אבל אם אמרו שמעו שמת דינן כאחד (וצ"ל 'קברתיו') – ת' ב"י.

3. אפילו עד אחד... והכרתיו היטב (מרדכי)

וח"מ: המרדכי לא מתיר "הכרתיו היטב" כשראה ההריגה דחיישינן דאמר בדדמי, אלא צ"ל 'קברתיו'. ורק כשראה אותו הרוג מהני שאז אין חשש שאומר בדדמי.

אבל מהרמ"א משמע – אף שראה ההריגה אם הכירו היטב נאמן אף בלא 'קברתיו'.

ודבריו אינם ברורים, שאם 'הכירו היטב' מהני כמו 'קברתיו' למה הגמרא מזכירה 'קברתיו' ולא 'הכרתיו היטב'?

והריב"ש כתב – שהכרתיו לא מהני כמו 'קברתיו'.

כ"ד הר"ן – שהכרתיו לא מהני להוציא מחשש דדמי, רק 'קברתיו' או 'הזזתיו'.

4א. ויש מקילים

ובד"מ: הביא הרבה חולקים שאין להקל, דלא עדיף גוי מסל"ת מעד אחד.

כ"כ ח"מ – למעשה אין לסמוך על המקלים.

יז - נא

1. האישה שאמרה: 'מת בעלי תחת המפולת' - אינה נאמנת.

א. וכן אם היה שילוח נחשים ועקרבים, ואמרה: 'נשכו נחש, או עקרב, ומת' - אינה נאמנת. שמא תסמוך דעתה על רוב אנשים שמתו כך בנשיכה.

ב. (*ב"י בשם ה"ה:*) **ולכן דינם כמלחמה, וצריכה שתאמר: 'מת על מטתו', או שתאמר: 'קברתיו'.**

[עיין סעיף נ"ה]

1. יבמות(קיד:): מפולת הרי היא כמלחמה דאמרה בדדמי.

א. שילוח נחשים ועקרבים הרי הן כמלחמה דאמרה בדדמי.

פרש"י: מפולת – שנפל הבית עליו.

רי"ו: שילוח נחשים – דווקא כשהיו משולחים ברוב בנ"א, אבל אם נשך אחד מהם ואמרה שמת – נאמנת. כ"פ ח"מ.

ב. רשב"א: אמר מת בעלי במלחמה וקברתיו – נאמנת דלא שייך בדדמי כשאומרת 'קברתיו'.

✓**ה"ה** – לפי רשב"א זה במפולת אם אמרה 'קברתיו' נאמנת.

אבל לדעת הרמב"ם – שאינה נאמנת במלחמה לומר 'קברתיו', ג"כ אינה נאמנת.

1. תחת המפולת

ב"ש: ואם החזיקה היא מפולת יש לה מיגו שהיתה אומרת מת סתם כמו בהחזיקה היא מלחמה שלרמב"ם אם נישאת לא תצא כמ"ש השו"ע שם, מ"מ הרמ"א חולק שם.

ב. שתאמר 'קברתיו'

ב"ש: אם אמרה 'קברתיו', תלוי בשני הטעמים (א. חשש שאומרת בדדמי, ב. שמא משקרת):

ולטעם שמא משקרת (רמב"ם) – אינה נאמנת שעדיין יש חשש שמשקרת שהרי חזק בלבה שמת ואומרת 'קברתיו' (כמו שפסק סעיף מ"ח.2).

והרמ"א שפסק דמהני 'קברתיו' בתם כטעם הראשון.

ובאה"ט – ואפשר שכאן לכו"ע נאמנת אם אמרה 'קברתיו' לפי שיש לה מיגו שיכולה לומר שמת סתם (ולא להזכיר מפולת).

יז - נב

שם(קטו.): **אמרה: עישנו עלינו בית או מערה, הוא מת ואני נצלתי – אינה נאמנת, כשם שנעשה לה נס, כך נעשה לו** [עיין סעיף נד]

יז - נג

1. היתה שנת רעבון ואמרה: 'מת בעלי' - אינה נאמנת. א. (אפילו אמרה: מת על מטתו) (טור). ב. 'מת וקברתיו' - נאמנת.

2. (מ"י: אמרה: 'מת בצמא' - הוי כאלו אמרה: מת ברעב). **[ע"ל סעיפים: מח, מט].**

1. יבמות(קיד:): סבר רבא למימר - רעבון אינו כמלחמה דלא אמרה בדדמי .
הדר אמר רבא - רעבון הרי הוא כמלחמה, דההיא דאתת לקמיה דרבא אמרה ליה בעלי מת ברעב. אמר לה שפיר עבדת דשיזבת נפשיך (שהצלת נפשך) ס"ד דבההוא פורתא דנפפיתא (קמח) דשבקת ליה הוה חיי.
אמרה ליה מר נמי ידע דכי האי גוונא לא חיי.
א. הדר אמר רבא רעבון גריעה ממלחמה, דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא הא מת על מטתו מהימנא, **ב.** ואילו גבי רעבון עד דאמרה מת וקברתיו.

פרש"י: שפיר עבדת – לנסותה התכוון.
דשיזפת נפשיך – שהנחת אותו וברחת, וכי תעלה על הדעת שבמעט אוכל יחיה?
מר נמי ידע – אלמא אמרה בדדמי
נמ"י: טעם שברעבון אינה נאמנת במת על מטתו לפי שיראה להמתין מחשש הרעב.

1. רעבון

תורת ישרים: עד מפי עד שאמר 'שמעתי שמת ברעבון' חיישינן לדדמי.

יז - נד

אמרה: 'נפלו עלינו עובדי כוכבים, או לסטים, הוא נהרג ואני נצלתי' – נאמנת, שאין דרכן להרוג הנשים, כדי שנאמר: כשם שניצלה היא כך ניצל הוא. [עיין לעיל סעיף נב]

יבמות(קטו.): ת"ש נפלו עלינו גויים, נפלו עלינו ליסטים הוא מת ואני ניצלתי – נאמנת.
טעמו: כדאמר אביי איה כלי זיינה עליה.
כלי זיינה העליה:
רש"י – אין הגוי הורג אותה ובא עליה.
תו"ס – לפי שאינה בעלת מלחמות ומריבות מרחמים עליה.
באה"ט: נ"מ בין הטעמים אם היא זקנה:
לפי רש"י – לא מקרי גלי זיינה עליה
לפי התו"ס – מיקרי.

נאמנת

ב"ש: טעמו – שבמלחמה קטנה אמרינן אישה כלי זיינה עליה ולא פחדה להמתין וראתה שמת, ולא אמרה בדדמי, וגם לא חיישינן שמשקרת רק במלחמה גדולה.
כתבו התו"ס – במלחמה גדולה לא נאמנת לפי שזורקים חצים ואבני בליסטראות ואינם מתכוונים על מי שיפול, לפיכך היא יראה לעמוד ולראות ממש שמת.

יז - נה

1. היה דבר בעולם ואמרה: 'מת בעלי' - נאמנת.

א. (וי"א דאינה נאמנת) (טור ורבי ירוחם). **[עיין סעיף נא]**

0. יבמות(קיד:): גבר בעולם:
- אמרי הרי הוא כמלחמה דאמרה בדדמי.
- ואמרי אינה כמלחמה, דסמכא אדאמרי אישני: שב שנין הוא מותנא ואיניש בלא זימנא לא אזיל (שבע שנים

היתה מגפה ואדם לא נפטר בלא זמנו).

להלכה:

1. רמב"ם – כל"ב לקולא שנאמנת.

א. הטור – כל"ק לחומרא שאינה נאמנת.

כ"פ רי"ו.

ה"ה: ואם אמרה מת על מטתו – נאמנת כמו במלחמה.

1. נאמנת

ח"מ: כן גרס ה"ה ברמב"ם 'נאמנת'.

אבל הר"ן גרס ברמב"ם "**אינה** נאמנת".

וכ"מ מהרא"ש והטור בדעת הרמב"ם.

אבל הב"י – גרסת הר"ן ברמב"ם אינה נכונה ויש לגרוס 'נאמנת'.

כ"פ מ"ב – לקולא.

יז - נו

1. האישה שהלך בעלה למדינה אחרת ובאו ואמר לה: 'מת בעליך', ונשאת ואח"כ בא בעלה, לא שנא נשאת על פי עד אחר א. או על פי שני עדים, ב. (אפילו לא נבעלה) (הרא"ש והריב"ש והריטב"א ונמ"י) **- תצא מזה ומזה. וצריכה גט משניהם, ג. ואין לה כתובה משניהם, ד. (אפי' החזירה הראשון)** (הגהות אלפסי).

2. ולא פירות שאכלו מנכסי מלוג שלה, אע"פ שאינם חייבים בפרקונה. ודוקא שאכל השני קודם שבא הראשון, אבל מה שאכל אחר שבא הראשון, צריך להחזיר.

3. ואינו חייב ליתן הבלאות מנכסי צאן ברזל שלה, והוא שבלו לגמרי, אבל מה שיש מהם בעין, נוטלתו. א. ואם נטלה מזה או מזה כתובה או פירות, צריך להחזיר. ודוקא שנטלה מהשני אחר שבא הראשון, אבל אם נטלה ממנו קודם שבא הראשון, אינה צריכה להחזיר.

4. ושניהם אינם מטמאים לה, אם הם כהנים, ואינם זכאים במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה. ונפסלה מהכהונה והמתרומה ומהמעשר, אם היא בת לוי, (אבל בעלה הראשון יורשה, אם מתה) (ב"י והמ"מ).

5. מתו אחיו של זה ואחיו של זה, חולצין ולא מיבמין.

6. והוולד מהשני הוא ממזר מהתורה, אם הולידו עד שלא גרש הראשון, אבל אם לא הולידו אלא אחר שמת ראשון, או גירשה, אין הולד משני אלא ממזר דרבנן. ואם בא עליה (הראשון) קודם שיגרש השני, הולד שיוליד ממנה ממזר מדבריהם.

1. יבמות(פז:): משנה - האישה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה:

תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות לא על זה ולא על זה.

ואם נטלה מזה ומזה תחזיר.

והוולד ממזר מזה ומזה ולא זה וזה מטמא לה ולא זה וזה זכאים לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה...

אם ניסת שלא ברשות מותרת לחזור לו, ניסת על פי ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן.

א. נישאת שלא ברשות ב"ד

פרש"י: שלא ע"פ ב"ד – אלא ע"פ ב' עדים, שלא היתה צריכה רשות ב"ד.

מותרת לחזור – שאנוסה היתה.

גמ(פח.): א"ר – ל"ש אלא שנישאת ע"פ ע"א אבל נישאת ע"פ שני עדים לא תצא מהיתרה לבל הראשון.

√**הרי"ף:** להלכה לא קי"ל הכי, אלא ל"ש ע"פ עד

אחד או ע"פ שני עדים תצא משניהם.
שהרי קי"ל (צא:) רב עשה לא עשה למעשה כרב.
כ"פ הרא"ש לחומרא.

ד . **ד"מ(הג' אלפסי):** אפילו החזירה הראשון אין לה כתובה ממנו.

2. ולא פירות...

ירושלמי: שלא מוציאה ממנו פירות שאכל קודם שבא הראשון, אבל מה שאכל אחר שבא הראשון מוציאה ממנו.

נמ"י(רשב"א): ולא מזונות – אפילו מה שלוותה ואכלה תחתיו.

3. נמ"י(רשב"א): ולא בלאות

– נכסי צאן ברזל שבלו לגמרי – לא יפחתו לו, אבל בלאות הקיימים נוטלת. כ"כ הרמב"ם.
אבל רש"י פירש – אפילו שחקי בגדים תוציא.
ואינו מחוור.

א . **נמ"י(רשב"א):** ואם נטלה תחזיר – אפילו נטלה שלא בעדים, שמה שתפסה חרס בעלמא הוא.
כתב הירושלמי – דווקא שתפסה אחר שבא הראשון, אבל תפסה קודם לא תחזיר.

4. נמ"י(רשב"א): ושניהם אין מטמאים לה

– אפילו בעלה הראשון לא מטמא לה דהוי אשתו הפסולה לו.
מ"מ הראשון יורשה, שעד כאן לא קנסו לבעל ראשון אלא במציאתה ומעשי ידיה כדי שישנאנה, אבל בירושה שהיא אחר מיתתה לא קנסו כלל.

5. נמ"י(רשב"א): והוולד ממזר

– משני ממזר גמור, ואם החזירה הראשון ממזר מדרבנן.
רמב"ם – מהראשון ממזר מד"ס, ודוקא קודם שגירשה השני, אבל אחר שגירשה השני לא גרע ממחזיר גרושתו אחר שנשאה אחר שאינו ממזר.

1. מת בעליך ונישאת

כשנישאת לאחר, שעשתה איסור – אסורה לראשון. מה טעם הדבר:

- **הרא"ש** – קנס מחשש שיאמרו גירש ראשון ונשא שני, וחזר וגירש שני והחזיר ראשון גרושתו.
- **רי"ף והרמב"ם** – משום קנס סתם.

[ולכן לכו"ע אם רק נתקדשה – מותרת לחזור לבעלה, שהרי לא עשתה איסור, וגם אין חשש שיאמרו מחזיר גרושתו, אלא יאמרו קידושי טעות היו כמ"ש סנ"ח].
נ"מ בין הטעמים: מ"ש בשו"ע(קנט/ד) - שמעה שהבעל מת והנתייבמה לאחיו, א"צ גט מהיבם.
האם מותרת לחזור לבעל?
לטעם הרא"ש – מותרת לחזור לבעלה, שביבם אין חשש שגירשה ונשיאת ליבם, שהרי אחרי גירושין אסורה ליבם.
כ"פ הרמ"א – שמותרת לחזור לבעלה.
אבל לטעם הרמב"ם והרי"ף – אסורה לחזור לבעלה הואיל ונשאה באיסור קנסוה.
כ"ד השו"ע שהשמיט ההיתר לחזור לבעלה.

ב . **אפילו לא נבעלה**

באה"ט: משודך שנתייחד עם משודכתו בפני עדים, ונישאת אח"כ לאחר בלא גט מזה:
אם ראוה נבעלת – תצא מזה ומזה וכל הדרכים אמורים בה, דחיישינן שהראשון בעל לשם קידושין.
ואם לא ראו שנבעלה – אם נישאת לא תצא (רדב"ז).

ותצא משניהם

באה"ט: ויש מי שהורה – שאם רוצים להיות מפורשים (שלא תהיה עם אף אחד מהם) מניחים אותם ואין כופין אותם להוציא.
והרדב"ז – חולק, כופין להוציא. והראיה שכתב בתחילה: 'תצא מזה ומזה' והוסיף שוב 'וצירכה גט משניהם', משמע שלא מספיק שהם מפורשים אלא צריך גם גט.

ד . **אין לה כתובה... אפילו החזירה הראשון**

ח"מ: אפילו החזיר הראשון באיסור אחר גירושי השני אין לה כתובה.
וכן אם החזירה השני לאחר גירושי ראשון אין לה כתובה משני, דכשם שאסורה לבעל אסורה לבועל.
כ"כ ב"ש.

2. אבל... אחר שבא הראשון

ח"מ: צריך להחזיר – שהרי השני נוכרי אצלה, אבל הראשון הולך ואוכל הפירות עד שיגרשנה, שהרי היא אשתו.

3. ואינו חייב ליתן בלאות

ח"מ: פירוש שבאישה רגילה אם פיחתו נסכי צאן ברזל חייב הבעל להחזיר, אבל בזו א"צ לשלם הפחת.
ב"ש: כל מה ששיך לה, אפילו לקחה בפני עדים אין

מוציאים ממנה.
וכל שהפסידה – לא מהני תפיסה אפילו בלא עדים.
ב"ש: בלאות קיימים –
- לרש"י – אף בלאות קיימים אין לה. כ"פ שלטי גיבורים
- המחבר – פסק כרו"פ שיש לה בקיימים.

כ"פ רש"ך – שאין שום פוסק כרש"י, ואף שהבעל מוחזק לא יכול לומר קי"ל כרש"י.
אבל הרשד"ם – מגמגם לומר יוכל המוחזק לומר קי"ל כרש"י.

5. חולצין ולא מייבמים

ח"מ: אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ומדרבנן קנסו שלא ייבם.
ולאחיו של שני – אינה זקוקה כלל מהתורה, ורבנן חייבוהו, חליצה כיון שצריכה גט מהשני נראית כאשתו.

6. אם הולידה

ח"מ: הולידה – פירוש נתעברה קודם שגירשה הראשון.
ב"ש: אישה שזינתה תחת בעלה, ואח"כ נתגרשה ואח"כ נתעברה מהבועל – הוולד אינו ממזר אף שאסורה לו.

אחר גירושי הראשון... ממזר מדרבנן

ח"מ: סתם כאן כדעת הטור, שאף שגירשה הראשון הוולד ממזר מדרבנן משני.
כ"ד התו"ס והרח"ש – כהטור.
ומהרמב"ם – משמע דלא הוי ממזר כלל.
וקשה על המחבר שכאן פסק בסתם כהתו"ס והרא"ש ובסוף סעיף נ"ז פסק כהרמב"ם (ורק בשם י"א הביא דעת התו"ס).
והב"ש – נשמט מח"מ מה שכתב הרא"ש(י"א) לחלק – כשבא הבעל, שגזרו שהוולד ממנו ממזר גזרו נמי על השני שהוולד ממנו ממזר אף אחר מיתת הבעל.
אבל בסנ"ז שמת הבעל במדינת הים שאז לא שייך קנס גבי הבעל, נמי לא שייך לגבי השני.

וולד מראשון קודם שגירשה השני – ממזר מדרבנן

ח"מ: זהו דעת הרמב"ם, שאחר שגירשה השני לא הוי ממזר.
אבל מהתו"ס משמע – שמהראשון לעולם ממזר מדרבנן מטעם קנס.

יז - נז

1. אמרו לה: 'מת בעליך', ונשאת, ואח"כ אמרו לה: 'קיים היה ומת' - ולד שהוליד קודם שמת, ממזר מן התורה.

2. ושהוליד אח"כ, א. אינו ממזר. ב. וי"א שהוא ממזר מדרבנן. [עיין סעיף נו]

1. יבמות(צב.): משנה – אמרו לה 'מת בעליך'

ונשיאת, ואח"כ אמרו לה: 'קיים היה ומת':
הוולד הראשון (מהשני קודם שמת בעלה) – ממזר.
האחרון (אחר שמת העלה) – אינו ממזר.

2. האחרון אינו ממזר

א. הרא"ש(י"א) – אינו ממזר כלל.
ב. לפי התו"ס והרא"ש עצמו – ממזר מדרבנן.

יז - נח

1. אם לא נשאת לשני, אלא נתקדשה לבד, ובא בעלה - אינה צריכה גט מהשני ומותרת לחזור לראשון. וכן מותרת לשני, אם מת הראשון או גירשה.

2. הגה: אישה שנתקדשה, וטעתה וסברא שלא נתקדשה, ונשאת לאחר - תצא מזה ומזה וכל הדרכים הנ"ל בה.
א. אבל אנוסה להינשא, או שהורו לה בית דין בטעות ונשאת על פיהם - הוי כאנוסה, ומותרת

הלכות קידושין

סימן יז: היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת: גרשתני, ודיני הערווה, ודין נשאת באיסור ובטעות:.

לבעלה הראשון (תשובת הרשב"א אלף קפ"ט הובאה בבית יוסף).

1. שם משנה(צב.): אמרו לה שמת בעלה **ונתקדשה**, ואח"כ בא בעלה – מותרת לחזור לו, ואע"פ שנתן לה האחרון גט לא פסלה מהכהונה. את זו דרש רבי אלעזר בן מתיא: "ואישה גרושה מאישה" ולא מאיש שאינו אישה.
כ"פ הרמב"ם.

2. רשב"א: אישה שנתן לה המשודך טבעת וחשבה שלא היו קידושין, והלכה ונישאה לאחר, כיון שמקודשת לראשון – תצא מזה ומזה וכל הדרכים אמורים בה.
ואין לומר שאנוסה היא דהו"ל למידק.

א. וא"ת מיכל בת שאול שנתקדשה לדוד ואח"כ נישאה לפלטי איך מותרת לחזור לשאול?
וי"ל ששם אנוסה גמורה היתה, א"נ טעות גמור של הוראת ב"ד.

1. נתקדשה לבד

ת"מ: אבל אם נתייחדה אחר קידושין, הן עדי ייחוד הן עדי ביאה והוי כנשואה. וכ"ש אם נתקדשה לשם פילגש שנאסרה, דלא מחסרה מסירה לחופה (רשב"א).
כ"פ ב"ש.

א"צ גט מהשני

ואם נתן לה השני גט מה דינה?

רש"ך – אסורה לחזור לראשון, שיאמרו הגט היה כדין ומחזיר גרושתו אחר אירוסין הוא.
ת' מהרשד"ם – מותרת לראשון.

2. טעתה ונישאת – תצא

ב"ש: אף שבמים שאין ל הם סוף (סל"ד) אם טעתה ונישאת לא תצא? שאני התם שמהתורה מותרת להינשא, שרוב נטבעים למיתה, משאכ"כ שאסורה להינשא מהתורה.

ברכ"י(רשב"ץ): נערה שאביה קיבל קידושיה במדינת הים, ועמדה ונישאת לאחר (שלא ידעה מקידושי אביה) – ודאי קידושי אביה תפסו ומותרת למקדש אף שנבעלה, דהוי אונס.
ול"ד לאישה שנישאה וחזר הבעל שתצא מזה ומזה, כיון שהיתה בחזקת אשת איש, משא"כ בנדון דנן.

א. אבל אנוסה (ת' הרשב"א)

ב"ש: הרשב"א למד כן ממיכל בת שאול אשת דוד שהיתה מותרת לדוד אחר נישואיה לפלטי, משום שהיתה טעות ב"ד (שהורו שהמקדש המלווה ופרוטה דעתו על המלווה ואינה מקודשת לדוד).
וקשה: יבמות(צב.) סבר ר"נ שאם ניסת ע"פ עד אחד הוי הוראת טעות, ועכ"ז תצא?
וי"ל שהיא הגרם, שלא דייקא שפיר.

ב"ד בטעות

ברכ"י: וכשנשאת ע"פ ב' עדים הרי הוי אונס גמור, למה תצא מזה ומזה?
וי"ל שהרשב"א לא התיר אלא **בהוראה** בטעות (כמו שאול וב"ד שפסקו בטעות שמלווה ופרוטה דעתו על המלווה) אבל טעות במוחש כמו שני עדים שהטעו לא התיר.

מותרת לבעלה הראשון

פת"ש (ת' רעק"א): מהרשב"א משמע שאף לשני מותרת אחר שיגרשנה הראשון.
אבל מהרמ"א שכתב: 'מותרת לבעלה **הראשון**' משמע שרק לראשון מותרת ולא לשני.
ואפשר הטעם – שראה שמהרי"ק חולק על הרשב"א, וגם ראיות הרשב"א לא חזקות, ולכן :
לגבי ראשון ספקא דדינא אין מוציאים מחזקתה שהיתה נשואה לראשון.
אבל לגבי שני שהנישואין היו בזנות דינו כלכתחילה שתינשא ע"י גט מהראשון, בזה מחמירים.

סימן יח: קדושין במי תופסין.

ובו סעיף אחד (יבמות: צב.)

יח - א

1. קידושין תופסין בחייבי לאוין א. ובחייבי עשה. ב. הטור:

(וכ"ש בשניות דרבנן) (טור).

1. יבמות(צב:): קידושין בחייבי לאוין –

רע"א – אין קידושי תוספים.

√**וחכ"א** – תוספים, (ורק בחייבי כריתות ומיתות ב"ד לא תפסי)

כ"פ הרמב"ם – כחכמים.

א. הטור: קידושין תוספים בחייבי עשה.

פרישה – כגון מצרי ואדומי בתוך ג' דורות.

1. בחייבי לאוין

ב"ש: הוי קידושין גמורים.

ח"מ: יבמה לשוק יתבאר בסימן קנ"ט – שקידושין תופסים בה מספק (ולא כרב אלא כשמואל).

הלכות אישות

סימן יח: קדושין במי תופסין.

סימן יט: סוקלין על חזקה שהיא בחזקת ערווה.

ובו ב' סעיפים (ב"ב: קסז.)

יט - א

1. מי שהוחזק בשאר בשר - דנין על פי חזקה זו, אע"פ שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב, ומלקין וחונקין וסוקלין על חזקה זו.

1. קידושין(פ.): סוקלין על החזקות.

טור – כגון שהוי מוחזק שזו אחותו או בתו או אמו ובא עליה בעדים – ה"ז לוקה או נשרף או נסקל, אע"פ שאין ראיה שזו אחותו אלא חזקה בלבד.

כ"פ הרמב"ם – והראיה שמקלל או מכה אביו או אמו – יומת, ומניין לנו שזה אביו! אלא בחזקה.

כ"כ ה"ה(ירושלמי).

אבל מהרי"ק – מחלק,

במלקות – סגי חזקה.

אבל במיתה – צריך חזקה ⊥ ראיה, כגון שנוהג עמה כאיש ואשתו, או בנה כרוך אחריה.

יט - ב

הרמב"ם ע"פ פ"מ(קסז:): **איש ואשה שבאו ממדינת הים, היא אומרת: זה בעלי, והוא אומר: זו אשתי, אם הוחזקו בעיר שלשים יום שהיא אשתו - הורגין** (הבא) **עליה.**

ל' יום

והב"ח: מחלק, דווקא לחייב אחר על אשת איש בעינן ל' יום, שקודם לכן יכול לומר שלא ידע שהיא אשת איש. אבל אדם שאמר על אישה שהיא אחותו אף אם בא עליה תוך ל' חייב.

אבל ח"מ – ה"ה לשאר בשר, שאמר זו אחותי והיא אמרה זה אחי רק אחר ל' יום הוי חזקה, אבל בא עליה קודם אינו חייב.

כ"כ הט"ז לחלוק על הב"ח.

ל' יום

ת' שבו"י: פנוי ופנויה שבאו מפריז, ובדרך החזיקו עצמם כאח ואחות. ועכשיו היא הרה לו, וטוענים שניהם שאינם אחים, רק כשנסעו יחד ורצו להתייחד ולא רצו שירגישו בהם הוציאו קול שהם אחים. ועכשיו רוצה לישא אותה כיון שממנו נתעברה?

תשובה: מצד מעוברת חברו אין בעיה, שהרי שניהם מודים שנתעברה ממנו.

אך מצד החזיקו עצמם אח ואחות הרי הם ערווה, והאמתלא לא מהני כיון שהחזיקו עצמם יותר מ ל' יום, ועוד שאין זו אמתלא טובה שעשו כן למלאות תאוותם בעבירה.

ואף שישנה עדות של בחור שהעיד שהכירם בטביעת עין ובסימנים שאינן אח ואחות – מ"מ לא מהני, שלבטל חזקה זו צריך שני עדים.

ת' חת"ס: איש אחד שגר בכפר עם אשתו ובניו, וכולם מוחזקים בניו ממש, שהיו חותמים בשטרות ועולים לתורה בשם אביהם 'בן אליהו'.

ועתה קם בנו הגדול אברהם ונשא אחות אביו (שהיא לו ערווה). ואומר האב שזה אינו בנו אלא בן אשתו, וטוענת אשתו שנתעברה כשהייתה פנויה, וכדי שלא תתבייש החזיקו כבנם כאילו הוא מבעלה.

תשובה:

א. מצד האמתלא, שי הקוראים לבן החורג שלהם עם שם אביו (אברהם בן אליהו), מ"מ כבר כתב מהר"ם שלא קורא לחורגו על שמו רק כשאין לו בנים משלו, וכאן יש לו בניו משלו.

ולכן מצד האמתלא א"א להתיר מפאת החזקה שהוא בנו.

ב. מצד מה שהתורה האמינה לאב לומר שזה לא בנו גם אין להתיר, כיון שיש חולקים בזה –

- שרבים ס"ל שהנאמנות היא רק כשאומר על נוכרי שהוא בנו, ולא על בנו שאינו בנו.

כ"כ ריא"ז, ס' המכריע [רש"י, רשב"ם, ר"י מגאש], יש"ש.

- אף לחולקים, הנאמנות רק על הבכורה.

כ"כ בה"ג, ר"ח, ר"ת ורמב"ם.

- אף לתו"ס והרמב"ן דס"ל אף בעניינים אחרים, ה"מ בשלא הוחזק על יד האב כבנו, אבל הוחזק שוב אינו נאמן לומר שאינו בנו.

כ"כ רי"ו(הרמ"ה), הרמ"א(ד/כט).

ג. כאן שכבר עבר ונשא ערווה שוב לא נאמן האב.

ולכן: אברהם צריך להוציאה בגט ונאסרת לכהן מדין גרושה ומדין זונה.

הורגין עליה

ת' רעק"א: ולכן אם קידש אותה אחד מקרוביה אין קידושין תוספים, כיון שהיא מחוזקת לאשתו.

הלכות אישות

סימן יט: סוקלין על חזקה שהיא בחזקת ערווה.

סימן כ: באיזה ביאה חייב הבא על הערוה.

ובו ב' סעיפים (יבמות: נג, נד. מכות: ז. קידושין: י)

כ - א

1. רמב"ם: **הבא על אחת מן העריות דרך איברים, או שחבק ונשק ונהנה בקירוב בשר - הרי זה לוקה** (מהתורה, שנאמר: 'לא תקרב לגלות ערווה', שדברים אלו מביאים לידי גילוי ערווה) **וחשוד על העריות.**

2. **הגה:** והבא עליה, בין כדרכה בין שלא כדרכה, כיון שהערה בה **א. דהיינו שהכניס העטרה - חייב עליה מיתה או כרת.**

3. ואין צריכין לראות כמכחול בשפופרת, אלא משיראו העדים אותם דבוקים זה בזה כדרך המנאפים, נהרגים על זה (טור), והאישה נאסרת על בעלה (נמ"י).

4. רמב"ם(ר"פ ז"ד מד, וקידושין י.): אישה גדולה שבא עליה קטן פחות מבן ט' שנים - אינה חייבת מיתה על ידו. ונראה לי דה"ה אינה נאסרת על בעלה.

5. ולכן כתב הרב בעל הטורים הרבה דינים אימתי חייבים מיתה או לא, נפקא מינה בזמן הזה באיזה ביאה אשה נאסרת על בעלה, ועיין בפנים.

6. רמב"ם(שם): אישה פחותה מבת שלש, אין ביאתה ביאה (טור), דכל פחותה משלש שנים אין ביאתה ביאה ובתוליה חוזרין (בהגהות דיבמות). אפילו נתעברו השנים, בתוליה חוזרין (דברי הרב מהירושלמי).

איסורי מיתה בעריות

2. **יבמות(נג:):** הבא על העריות בין בדרכה בין שלא בדרכה, כיון שהערה בה שניהם חייבים.
רמב"ם – ל"ש עומדים או שוכבים.

א. יבמות(נה:): הערה בה –
✓א"ר יוחנן – הערה זו הכנסת עטרה (ראש הגיד).
ושמואל אמר – הערה זו נשיקה (שהאבר נושק במקום התשמיש – רש"י).

טור: משהכניס העטרה מי חייב אע"פ שלא גמר ביאתו (שרק בשפחה חרופה צריך גמר ביאה לחייב).

3. **מכות(ז.):** וא"צ לראות כמחול בשפופרת אלא משיראו העדים אותם דבוקים זה בזה כדרך המנאפים, נהרגים על זה.

נמ"י: והאישה נאסרת על בעלה.

5. דינים נוספים

- שבועות(יח.): אמר רבא – ז" א המשמש באבר מת פטור.
כ"פ הרמב"ם – המשמש באבר מת בלא קושי, כגון שהכניסו בידו פטור, מ"מ מכין אותו מכת מרדות.
- סנהדרין(סב:): המתעסק בחלבים ועריות – חייב, שכן נהנה. ולכן הבא על הערווה בשוגג – חייב.
- יבמות(נה:): הבא על הערווה שמתה – פטור.
- סנהדרין(עח.): הבא על הערווה שהיא טרפה – חייב, דאמר רבא הרובע טריפה חייב.

1. חיבר ונישק... לוקה

ב"ש: לפי הרמב"ם חייב מלקות מהתורה, אף על החיבוק ונישוק בערווה של חייבי כריתות ומיתות ב"ד, אבל בחייבי לאו- ים אינו מהתורה.
ולרמב"ן – בכל גוונא חיבור ונישוק מדרבנן.

וחשוד על העריות

ח"מ: כלומר ופסול לעדות אישה (כמ"ש חו"מ סימן ל"ד).

6. פחות משלוש

ב"ש: ומותרת לכהן, אבל יותר משלוש אסורה לכהן אבל מותרת לישראל, שפיתוי קטנה מיקרי אונס.

ב"ש: אם אנסוה להביא איש, שע"פ הדין צריכה להרג ולא לעבור (כיון שעושה מעשה ואינו קרקע עולם), ולא מסרה נפשה – עכ"ז מותרת לבעלה ישראל (ולא חיישינן שבסוף ביאה עשתה מרצון).

כ - ב

רמ"מ: **נשים המסוללות** (פירוש המשחקות ומתחכות) **זו בזו - אסור, מ"מעשה ארץ מצרים"** (ויקרא יח, ג) **שהוזהרנו עליו. וראוי להכותן מכת מרדות, הואיל ועשו איסור. ויש לאיש להקפיד על אשתו מדבר זה, ומונע הנשים הידועות בכך מלהכנס לה ומלצאת היא אליהן.** **ט"ז:** אבל אינן נאסרות על בעליהן ומותרות לכהן.

הלכות אישות

סימן כ: איזה ביאה חייב הבא על הערווה.

סימן כא: להתרחק מן העריות.

ובו ז' סעיפים (ב"ב: נז, נח. ע"ז: יז, ז. קידושין: כא, ע, פ, פא. נדרים: עב. ברכות: כד)

כא - א

1. הכל דברי הרמב"ם: צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד. ואסור לקרוץ בידיו או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחד מהעריות. ואסור לשחוק עמה, להקל ראשה כנגדה או להביט ביופיה. ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור.

א. פ"ה(נ"ל): ואסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה. ב. ע"ל(כ): ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפילו אינם עליה, שמא יבא להרהר בה.

2. פגע אשה בשוק, אסור להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחריו.

3. ע"ל(י.): ולא יעבור בפתח אשה זונה, אפילו ברחוק ארבע אמות.

4. ברכות(כ"ד.): והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוין ליהנות ממנה, כאלו נסתכל בבית התורף (פירוש ערווה) שלה. א. ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שערה.

5. והמתכוין לאחד מאלו הדברים, מכין אותו מכת מרדות.

6. ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין.

2. ברכות(סא.): רב ורב יהודה הוו אזלי, איתא ההיא איתתא קמייהו. א"ל דלי כרעיך מקמי גיהנום.

פרש"י: שנלך ונקדימנה.

6. רמב"ם: ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין.

או"ח(רבנו יונה): אסור להסתכל באשת איש מהתורה שנאמר: "לא תתרו אחרי... עינכם", ואסור להסתכל בפנויה מדברי קבלה שנאמר: "ברית כרתי לעיני, מה אתבונן על בתולה".

וכל המסתכל באשת איש מכשיל ומכחיש כוח יצרו הטוב והודו נהפך עליו למשחית. ואשר לא נשא עניו אל אשת איש זוכה לחזות בנועם ה'.

ואסור מהתורה להרהר באישה אפילו פנויה, וחמור הרהור בפנויה יותר ממגעה, שהרהור עובר על לאו "ונשמרתם מכל דבר רע", פירשו חז"ל שלא יהרהר ביום ויבוא לידי טומאה בלילה.

1. מאד מאד

ב"ש: לפי שנפשו של האדם מחמדתן, ולכן כתוב "מאד מאד", וכן בריבית (יו"ד קס) ושוחד (חו"מ ט/א) כתבו "מאד מאד".

לאחת מהעריות

ט"ז: ואף הפנויה בכלל, כיון שאינה טובלת הוי נידה שהיא בכלל העריות.

או להביט ביופייה

ב"ש: לרבנו יונה – הבטה באשת איש אסור מהתורה.

אבל לרמב"ם – הוי דרבנן.

מ"מ לכו"ע **להרהר** אף בפנויה הוי דאורייתא.

להריח בבשמים

ערך לחם: קול, מראה וריח אסור רק מדרבנן, שלא יקרבו יותר מדאי כדי ליהנות.

וביד אהרן(בה"ג והטור) – רק במעילה הוי דרבנן, אבל בערווה אסור מהתורה.

2. אסור להלך אחריה

מהרא"י: היינו תוך ד' אמותיה. כ"כ בית הילל.

אבל כנה"ג(רדב"ז) – לא מספיק בד"א, אלא צריך

להרחיק מרחק שאינו מבחין בהילוכה ותנועותיה.

כנה"ג: ואיסור זה אף בשנים צנועות שמכוסות מכף רגל ועד ראש.

להלך אחריה

רדב"ז: אלא ימהר לעבור לפניה אף שיעבור תוך ד' אמותיה, או יסתלק לצדדים, או יאנוס עצמו ויתעכב עד שתלך מלפניו.

ואם א"א בכל אלו, כגון שהוא ממהר, יתקע עניו בקרקע וילך ולא יגביה עניו מהקרקע.

3. להלך אחריה

ח"מ: ואם הוא חשוד על אישה פרטית שהיא ערווה לו, מתרים בו שלא יעבור פתח ביתה, ואם יעבור ילקוהו, כדאיתא בברכות(נב.). כ"כ הב"י(רי"ו) והב"ש.

4א. קול ערווה

ב"ש: אבל קול פניה וקול אשתו מותר שלא בשעת תפילה. אבל בקול של דיבור מותר.

אבל בספר באר שבע – אף קול בתולה או אלמנה אסור ורק קול אשתו מותר.

כא - ב

נדרים (עה.): לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק, אחד פנויה ואחד אשת איש.

פרועות ראש

ב"ש: ופרועות ראש בחצר אסורה רק משום צניעות.

שוב"י: אנוסה צריכה לכסות ראשה.

אומנם פת"ש – מח"מ וב"ש משמע שאין לאוסר בעולה רק דרך נישואין ולא בזנות (אנוסה).

כ"כ פמ"א.

אבל דגמ"ר – מצדד כהשוב"י.

שוב"י: ומקודשת כל שלא נבעלה מותרת ללכת בפריעת ראש.

אומנם חו"י – אף בתולה שנתקדשה יש לה ללכת בכיסוי ראש.

כ"פ ת' יצחק הלוי.

אחת פנויה

ח"מ: פירוש בעולה (אלמנה או קרושה) אבל בתולה הרי קי"ל (כתובות טו:) שיוצאת בהינומא וראשה פרוע.

כ"כ ב"ח וב"ש.

והמ"א – דוחק לפרש שבתולה מותרת. ורק כשסותרת קליעת שערה והולכת בשוק כף זה אסור אף בפנויות.

אומנם דגמ"ר – יפה כיוונו ח"מ וב"ש (ולפ"ז בתולה אף שסתורת קלעת שערה מותר לצאת לשוק).

אחת פנויה

חו"י: אחות ראובן שהיתה משרתת אצל לוי, ולוי נשוי בלא בנים ואשתו חולה מאוד. ודיבר לוי עם ראובן שלא ימהר להשיא אחותו, כי אחר מות אשתו ישאנה ורוצה להישבע על כך בתקיעת כף לפני עדים, ויעצה לראובן שלוי יקדש אחותו שתהיה מקודשת לו לאחר מיתת אשתו.

תשובה: אין ראוי לעשות כן –

א. שלוי יכול לחזור בו (כמ"ש מ/א).

ב. ואף שיאמר מעכשיו (ונאמר שאין חרם רבנו גרשום בארוסה) איך תלך בשוק פרועת ראש..

ג. ועוד שיש לחוש לתקלות, שהפרוצים נוהגים להקל ראש עם הבתולות.

ולכן: כלך מדרך זו, ואף שיש כמה צרכי היתר (כגון שיתן לוי שטר על סך גבוה שחייב לראובן אחר פטירת אשתו אא"כ ישא אחותו, או שיאסור על עצמו כל בנות ישראל חוץ מזו).

כא - ג

1. מותר להסתכל בפנויה, לבדקה אם היא יפה שישאנה, בין שהיא בתולה או בעולה, ולא עוד אלא שראוי לעשות כן.

א. ע"ז(כ.): אבל לא יסתכל בה דרך זנות, ועל זה נאמר: "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן

הלכות אישות

סימן כא: להתרחק מן העריות.

על בתולה" (איוב לא, א).

1. קידושין(מא.): אסור לאדם שיקדש אישה בלא שיראנה, שמא תתגנה עליו.
כ"פ הרמב"ם.

והראב"ד – משיג על הרמב"ם. הרי אר"ז (ב"ב קסח.): ת"ח שהולך לקדש אישה יקח עמו עם הראץ, שמא יחליפו אותה. **משמע** שאין דרך ת"ח להסתכל בה אף כנה"ג!

וה"ה מתרץ – ת"ח אף שרואה אותה פ"א אינו בקי בצורת הנשים ויש לחוש שמא יחליפו אותה, אבל עם הארץ מכירה בפ"א.
כ"כ ח"מ וב"ש.

כא - ד

1. רמב"ם: מותר לאדם להביט באשתו, אע"פ שהיא נדה והיא ערוה לו, אע"פ שיש לו הנאה בראייתה, הואיל והיא מותרת לאחר זמן אינו בא בזה לידי מכשול. א. אבות דרבי נתן: אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה.

1. רמב"ם: מותר לאדם להביט באשתו, אע"פ שהיא נדה והיא ערוה לו, אע"פ שיש לו הנאה בראייתה, הואיל והיא מותרת לאחר זמן אינו בא בזה לידי מכשול. אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה.

ה"ה – ולמד כן מנדרים(כ.): המסתכל בעקבה (מקום התורף) של אשתו נידה הווין ליה בנים שאינם מהוגנים. **משמע** ששאר מקומות מותר.

[**והב"ש** – מ"מ במקומות המכוסים שבה אסור להביט כשהיא נידה (יו"ד קצה/ז), ולא כה"ה שמתיר].

וכן אמרו (שבת סד:) מותר לאשה להתקשט בימי נידותה שלא תתגנה על בעלה.

1. להביט במקום התורף

ב"ש: אסור להביט במקום התורף.

ואם מביט כשהיא נידה – עונשו שיהיו לו בנים שאינן מהוגנים.

ואם מביט כשרוצה לשמש – נעשים בניו סומים.

ובלא תשמיש – אסור דמגרי היצר בעצמו.

כא - ה

1. קידושין(מא.): אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין שפחה בין משוחררת, שמא יבא לידי הרהור עבירה.

א. רמב"ם ע"פ הירושלמי: באיזה שימוש אמרו? ברחיצת פניו ידיו ורגליו, אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפילו אינה נוגעת בו, והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס.

ב. הגה – מנימין נאמ: וי"א דהוא הדין באכילה עמה בקערה נמי אסור בכל ערווה כמו באשתו נדה.

2. ויש מקילין בכל אלה, דלא אסרו דברים של חיבה רק באשתו נדה (רשב"א אלף קמ"ח).

א. וי"א דכל זה אינו אסור רק במקום ייחוד, אבל במקום שרוב בני אדם מצויים כגון במרחץ, מותר לרחוץ מעובדות כוכבים שפחות, וכן נוהגים (מרדכי פ' אע"פ בשם הר"ש בר ברוך).

ב. וי"א דכל שאינו עושה דרך חיבה, רק כוונתו לשם שמים, מותר. לכן נהגו להקל בדברים אלו (תוספות סוף קדושין).

ג. י"א דאין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חיבה, כגון לעיין ברישיה אם יש לו כינים, בפני

אחרים (נ"י פרק חזקת הבתים).

2. רשב"א: ולא אסרו דברי חיבה רק באשתו נידה ולא שאר ערווה.

א. מרדכי(הרש בר ברוך): אף שאסור להשתמש באישה, דרך שפחות שרי (כמו שאמרה אביגיל לדוד: 'לרחוץ רגלי אדני').
ומה שהירושלמי אוסר ברחיצת פי"ר ה"ד דרך חיבה במקום ייחוד, אבל במרחץ כיון שרבו בנ"א מצויים – מתור, מכאן לגויות ושפחות שמותרות לרחוץ אתנו במרחץ.

ב"י – ואני אומר, נשתקע הדבר ולא יאמר, ואסור לעלות על לב, ואין ספק שתלמיד טועה כתב כן.

אבל הד"מ – וראיתי נוהגים כן, ואין מוחה בידם.

ב. קידושין(פא:): רב אחא בר אבא איקלע לבי רב חסדא חתניה, שקליה לבת ברתיה אותבוה בכנפיה.
אמר ליה מר עבר ליה אדשמואל דאמר שמואל אין משתמשים באשה?
אמר ליה אנא כאידך דשמואל סבירא לי דאמר שמואל הכל לשם שמים.

פרש"י: הכל לשם שמים - ואין דעתי אחריה לחיבת אישות אלא לחיבת קורבה ולעשות קורת רוח לאמה כשאני מחבב את בתה.

ג. ב"ב(נח.): רבי בנאה הוה מציין מערתה דרבנן.
כי מטא למערתה דאברהם אבינו, אשכחיה אליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא.
אמר ליה מאי קא עביד אברהם? אמר ליה גאני בכנפיה דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה.
א"ל זיל אימא ליה בנאה קאי אבבא, אמר ליה ליעול וליתי, מידע ידיע דיצר הרע בהאי עלמא לא שליט עאל ציין ונפיק.

פרש"י: אמר ליה ליעול - דאין כאן חוצפא דאיגנינא באנפיה בכנפה דשרה.
דיצר הרע בהאי עלמא ליכא - ולא צריכנא לאיצטנועי מיניה.

נמ"י: משמע, שבעולם הזה, אין ראוי להתנהג עם אשתו בכיו"ב בפני אחרים.

1א. ובהצעת המטה

ב"ש: כל מה שהאישה מחויבת לבעלה (כמבואר פ/ד) אסורה אישה אחרת לעשות לו.

2. ויש מקלים

ב"ש: הרשב"א מקל רק באכילה בקערה אחת או להושיט מידו לידה, שאסור באשתו נדה, באשה זרה התירו דלא חיישינן להרהור.
אבל רחיצת פי"ר והצעת ומטה ומזיגת הכוס לא מקל הרשב"א.

א. לרחוץ מגויות ושפחות (מרדכי)
והב"י – אוסר, נשקע הדבר ולא יאמר.
ובפרישה – מקל הואיל והוא דרך עבדות.
והב"ח(מרדכי) – מותר אם יכול להיזהר מהרהור, והנמנע יתברך.
ב"ש: ואם אין מכוסה בכל גופה ושערה אסור.

ב. רק כוונתו לשם שמים – מותר
ח"מ: כבל הרש"ל – כגון לרקד על הכלה (מצווה טנס) כדי לחבבה על בעלה או משום כבוד אביה, ות"ח ראוי להחמיר.
הב"ח – ובמקומותינו נהגו להקל, אבל במקום שלא נהגו יש לאסור.
הב"ש – מהתו"ס משמע שכל שאין כוונתו לשם חיבה מותר.
והריטב"א כתב – והכל לפי יראת שמים, שאם מכיר עצמו שיצרו נכנע וכפוף לו מותר ולהסתכל ולדבר עם הערווה, ולשאול בשלום אשת איש, שהרי –
- רבי יוחנן ישב על שערי טבילה (ברכות כ.).
- רבי אבהו שיצאו שפחות קיסר לקראתו (כתובות יז.).
- רבי אחא שלקח על כתפו כלה ורקד (כתובות שם)

אלא שאין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול.
מ"מ הגר"ע יוסף – מחמיר במצווה טנס.

ג. לעיין ברישיה
ב"ש: ואפילו יושב ואין מונח בחיקה אסור.
כ"מ מהרשב"א.
וכתב הט"ז – יש לחלק,
בעיון בראשה של אשתו בפני אחרים – אין ראוי, לפי שהרואה בא להרהר, שנזכר קירוב שלהם ע"י תשמיש.
אבל בביתו ונכדתו שאין כאן חשש זיכרון תשמיש מותר בפני אחרים.

הלכות אישות
סימן כא: להתרחק מן העריות.

כא - ו

1. קידושין(ע.): אין שואלים בשלום אשה כלל, אפילו ע"י שליח, ואפי' ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים. א. אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה.

סיכום:	ע"י בעלה	ע"י שליח
לשאול בשלומה	V	X
לשלוח ד"ש	X	X

זאת אומרת:
מותר רק לשאול לבעלה שלום הגברת

1. אין שאולים

ח"מ: ע"י שליח אפילו רק לשאול בשלומה אסור, שמא יגיד לה השליח שפלוני שאל בשלומה ויבואו לידי חיבה. אבל לשאול לבעלה בשלום אשתו מותר (שהבעל לא יגיד לה שלא תבוא לידי חיבה).
אבל לשלוח לה שלומים אף ע"י הבעל אסור.

1. אפילו ע"י שליח

פת"ש: וצ"ע איך אלישע שלח ביד גחזי "רוץ נא לקראתה ואמור לה: השלום לך"?
ובאבני משפט תירץ – דווקא פרישת שלום כדרך אוהבים אסור, אבל לדעת באמת מה שלומה שרי, שאין כוונתו להראות לא חיבה.

כא - ז

1. המחבק או המנשק אחת מהעריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם, כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהם, אע"פ שאין לו שום הנאה כלל - הרי זה מגונה ביותר ודבר איסור הוא ומעשה טיפשים, שאין קרובים לערווה כלל, בין גדולה בין קטנה.

2. חוץ מהאב לבתו ומהאם לבנה, כיצד: מותר האב לחבק בתו ולנשקה ולישן עמה בקירוב בשר, וכן האם עם בנה, כל זמן שהם קטנים. הגדילו, ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שיהיו "שדים נכונו ושערה צמחה" (יחזקאל טז, ז) - זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה.

3. ואם היתה הבת בושה לעמוד לפני אביה ערומה, א. או שנתקדשה, ב. וכן אם האם בושה לעמוד בפני בנה ערומה, ואע"פ שהם קטנים, משהגיע ליכלם מהם - אין ישנים עימהם אלא בכסותן.

1. שבת(יג.): עולא כי הוה אתי מבי מדרשא היה מנשק לאחתיה אבי ידהו.
✓ופליגא דידיה אדידיה, דאמר עולא אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב.
תו"ס: ומה שעולא נישק לפי שצדיק גמור היה ויודע בעצמו שלא יבוא לידי הרהור.
✓**כ"פ הרמב"ם:** המחבק או המנשק אחת מהעריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם, כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהם, אע"פ שאין לו שום הנאה כלל - הרי זה מגונה ביותר ודבר איסור הוא ומעשה טיפשים, שאין קרובים לערווה כלל, בין גדולה בין קטנה.

2. קידושין(פ:): משנה – מתייחד אדם עם אמו ועם ביתו וישן עמיהם בקרוב בשר. הגדילו זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו.
גמ(פא:): וכמה?

הלכות אישות

סימן כא: להתרחק מן העריות.

א"ר אסי – תינוקת בת ט⊥1 ותינוק בן יב⊥1.
ואי"ד – תינוקת בת יב⊥1 ותינוק בן יג⊥1.
וזה וזה כדי שיהיו שדים נכונו ושערך צימח.

- **כן גרסת** רש"י והרי"ף והרמב"ם(בפירוש המשניות).
- **הרא"ש** גרס בא"ד – תינוקת בת יא⊥1 ותינוק בן יב⊥1.
- √**והרמב"ם** - הגדילו, ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שיהיו "שדים נכונו ושערה צמח" (יחזקאל טז, ז) - זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה.

3. (שם): א"ר חיסדא – ל"ש אלא שאין הבת בושה לעמוד ערומה אבל בושה אסור. מ"ט? יצר אלבשה.

פרש"י: בושה לעמוד – בידוע שיש בה טעם ביאה.

ב. כ"פ הרמב"ם והוסיף – ה"ה לגבי האם ובנה אם היא בושה לעמוד ערומה בפני בנה אין ישנים אלא בכסותן. כ"כ הטור.

א. (שם): ר' אחא איקלע לגבי ר' חיסדא חתניה, שקל לבת ברתיה אותבה בכנפיה, א"ל – לא סבר מר דמקדשא.

פרש"י: דמקדשא – שמקודשת ויש להתרחק מאשת איש. **משמע** שקטנה היתה.

1. באין קרבים לערווה... בין קטנה

ח"מ: ומה שמתחבקים האח לאחותו הקטנה בת ג' שנים, אין זה לחיבת קידושין רק לחיבת קורבה והכל לשם שמים.

2. חוץ מהאב לביתו

ח"מ: ה"ה לבת ביתו, וה"ה לאחותו הקטנה.

בקירוב בשר

ח"מ: ה"ה אח גדול מותר לישן עם אחותו קטנה בת ג' שנים.

הגדילו

ח"מ: ולא תלה בשנים אלא בהבאת שערות (ואף בבן הבאת שערות מקרי גדול לעניין זה), ואף קודם שני הגדלות אם הביאו סמנים מסתמא הגיעו לכלל שיודעים להיכלם, ומסתמא זמן הרבה לפני שני גדלות הגיעו לכלל בושה.

זה ישן בכסותו

ב"ש: אבל לנשק מותר אף שהגדילו (פרישה).

הלכות אישות

סימן כא: להתרחק מן העריות.

סימן כב: איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד.

ובו כ' סעיפים (קידושין: פ-פב. ע"ז: טו, כב, כג, לו. סנהדרין: יט, כא. ברכות: סג. ב"מ: עא)

כב - א

1. לשון הרמב"ם: אסור להתייחד עם ערווה מהעריות, בין זקנה בין ילדה, דבר זה גורם לגלות ערווה, א. חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה.

2. וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול - אסור להתייחד עמה, אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים. ואם בא עליה ביאה ראשונה ואח"כ נטמאת, מותר להתייחד עמה (ועיין ביו"ד סי' קצ"ב/ד).

1. קידושין(פ:): א"ר יוחנן משון ר' ימעאל – רמז לייחוד מהתורה מניין? שנאמר "כי יסתך אחיך בן אמך", וכן בן אם מסית ובן אב אינו מסית?

א. אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואסור להתייחד עם כל העריות שבתורה.

פרש"י: בן אמך – שהבן מצוי אצל אמו.

כ"פ הטור: איסור יחוד עם הערווה אסור מהתורה.

והרמב"ם כתב – כל סוגי הייחוד מדברי קבלה, ומ"ש דאורייתא אינו אלא לרמז בלבד ואינו דאורייתא.

2. יו"ד(קצב/ד): חתן שפירסה כלתו נדה קודם שבא עליה - לא יתייחד עמה, אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים.

הגה - יש אומרים אם היתה טהורה כשנשאת ולא בא עליה, ופירסה נדה אחר כך, א"צ שימור עוד.

1. אסור להתייחד

ב"ש: איסור ייחוד –

לתו"ס – דאורייתא. כ"פ הטור.

לרמב"ם – למדברי קבלה, ולכן לא מלקין רק מכת מרדות. ובכלל עריות גם חייבי לאו-ים.

ת' חו"י: אף לתו"ס דווקא איש אחד עם הערווה הוי דאורייתא, אבל איש עם שתי נשים או להפך (לקמן ס"ה) אינו אלא מדרבנן.

לדור עם אחותו:

קידושין(פא:): א"ר אסי – מותר להתייחד עם אחותו לפי שעה, אבל עם אמו דר בקביעות.

- כ"פ הרא"ש.
- כ"פ ח"מ – מ"מ המחמיר תעה"ב.
- ב"ש – והרמב"ם והטור השמיטו זה, אפשר דס"ל שאינו להלכה, ורק בייחוד עם אמו שרי.

גורם לגלות ערווה

בנית אדם: החשש אינו אונס שאם חוששים לאונס מה מהני בעלה בעיר (ס"ח), אלא החשש שיתרצו שניהם.

א. והאב עם בתו

ב"ח: ה"ה לכל יוצאי ירכו, בת בת הבת וכו'.

זכור לאברהם: ודוקא האב ובתו לבד, אבל אם יש איש נוסף אסורים שיש חשש שהאב יצטרך לנקביו והאיש יתייחד עם בתו.

ומטעם זה אישה ההולכת עם בנה בדרך עם עגלון אסור, אא"כ יש בנוסף לעגלון, שדוקא בבעל ואשתו אמרינן שמשמרים זה את זה.

כב - ב

1. כשאירע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על ייחוד

הלכות אישות

סימן כב: איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד.

פנויה. ואע"פ שאינה ערוה, בכלל ייחוד עריות היא. ושמאי והלל גזרו על ייחוד עובדי כוכבים.

א. נמצא, כל המתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה, בין ישראלית בין עובדת כוכבים, מכין את שניהם מכת מרדות, האיש והאישה, ומכריזין עליהם.

2. הגה: ודוקא בידוע שנתייחד עמה, אבל היא אינה נאמנת עליו (ריב"ש סי' רפ"א). ואפילו עד אחד אינו נאמן (מהרי"ק שורש קפ"ט). ומכל מקום במקום שנראה לבית דין דאיכא למיחש לאיסורא, צריך להפרישן (שם בריב"ש).

3. חוץ מאשת איש שאע"פ שאסור להתייחד עמה, אם נתייחד - אין לוקין, שלא להוציא לעז עליה שזינתה ונמצא מוציאין לעז על בניה שהם ממזרים.

0. שמואל (ב, יג- יא, יד): וַתַּגֵּשׁ אֵלָיו לֶאֱכֹל וַיַּחֲזֶק בָּהּ וַיֹּאמֶר לָהּ בּוֹאִי שִׁכְבִי עִמִּי אֲחוֹתִי... וְלֹא אָבָה לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלָהּ וַיֶּחֱזַק מִמֶּנָּה וַיְעַנֶּהָ וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ.

1. סהנדרין(כא:): אמר רב יהודה אמר רב באותה שעה גזרו דוד ובית דינו על הייחוד ועל הפנויה.

ובע"ז(לו:): איסורי ייחוד –
באשת איש – הוי דאורייתא.
בפנויה - דוד גזר.
בגויה – גזרו תלמידי ב"ש וב"ה.

א. קידושין(פא.): אמר רב – מלקין על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד.

תו"ס – ואין אוסרין אותה על הכהן מחשש זונה. כ"כ הטור.

✓**כ"פ הרמב"ם** - נמצא, כל המתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה, בין ישראלית בין עובדת כוכבים, מכין את שניהם מכת מרדות, האיש והאישה, ומכריזין עליהם.

3. (שם): אר"י א"ש – ל"א (שמכין על הייחוד) אלא בייחוד פנויה, אבל אשת איש לא, שלא תהא מוציא לעז על בניה.

2. ריב"ש: אשת איש שטענה על איש אחד שרודף אחריה, והוא מכחישה – אין להאמינה כדי לייסרו ולהענישו, אבל כדי להפרישם מאיסור יגזרו עליו נידוי לבל ידבר עמה ולא ידור בשכונתה.
ואם הוא חשוד בעיניהם ראוי לגעור בו ולאיים עליו נידוי לבל ידבר עמה ולא ידור בשכונתה.
כיו"ב כתב מהרי"ק – פנויה שטוענת על איש שבא עליה בשעת עילופה והבטיח שישאנה – אינה נאמנת.

מהרי"ק: אין עד אחד נאמן בהכחשה, ואם העיד על חברו אינו נאמן לביישו ולא להרחיקו, ואפילו העד אדם כשר, וכ"ש אישה שאמרה שנתעברה מפלוני שאין להאמינה, ולא מקרי קול כיון שיצא ממנה הקול.

1. על ייחוד גויים

ב"ש: ולא היה בכלל יחוד פנויה בת ישראל, כי בבת ישראל יש לגזור אטו ערווה.

א. מכין את שניהם

ח"מ: מ"מ לא נפסלה אם נתייחדה עם הפסול בביאתו (תו"ס והטור).

ומכריזים עליהם

ב"ש: קידושין(פא.): מר זוטרי מלקי ומכריז –
רש"י ס"ל - דקאי על אשת איש, ומכרזים לטובתה שלא זינתה.
אבל הרמב"ם והמחבר – ס"ל דקאי על הפנויה, אבל על אשת איש לא מכריזים.
ערוה"ש: ואפשר שמכריזים עליה כדי לביישה.
כ"כ ח"מ.

2. אינה נאמנת עליו

ב"ש: אפילו תובעת אותו שהוולד ממנו, ואפילו ודאי בא עליה אמרינן שמא זינתה גם עם אחרים.

3. חוץ מאביו ואמו

ח"מ: ואין לומר ילקו ויכריזו שלא הלקו משום זנות אלא רק משום ייחוד! שיש מי שישמע על המלקות ולא על ההכרזה (קידושין כא.).

אין לוקין

ב"ש: **משמע** שאף הוא אינו לוקה.
אבל הב"ח – אותו מלקין, שהרי אין לעז על הבנים שאין ידוע עם איזה אישה נתייחד.

הלכות אישות
סימן כב: איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד.

שהם ממזרים

נתיבות לשבת: ואע"פ שהיא עוברת על דת ומצווה לגרשה (כמ"ש קטו/ד) ! מ"מ בזה אין לעז שיתכן שמגרשה בגלל קטטה.

כב - ג

1. כל אשה שאסור להתייחד עמה, אם היתה אשתו עמו הרי זה מותר להתייחד, מפני שאשתו משמרתו. א. אבל לא תתייחד ישראלית עם העובד כוכבים, ואע"פ שאשתו עמו.

1. קידושין(פ:): משנה – לא יתייחדו איש עם ב' נשים...
ר"ש אומר – אף איש אחד מתייחד עם ב' שנים בזמן שאשתו עמו, וישן עימהם בפונדק מפני שאשתו משמרתו.

א. ע"ז(כב.): משנה – לא תתייחד אישה עם הגוים מפני שחשודים על העריות.
שם(כה:): בגוי אף שאשתו עמו לא תתייחד לפי שאין אשתו משמרתו, אבל בישראל אשתו משמרתו.

כב - ד

ע"ל(16:): אין מוסרין תינוק ישראל לעובד כוכבים ללמדו ספר וללמדו אומנות.

אין מוסרין תינוק – טעמו :

- רמב"ם – לפי שחשודים על משכב זכר.
- הרמ"א(רש"י) – דמשכי למינות
- ח"מ(גמ) – שחשודים על שפיכות דמים.

כב - ה

1. לא תתייחד אשה אחת, אפילו עם אנשים הרבה, א. עד שתהיה אשתו של אחד מהם. וכן לא יתייחד איש אחד, אפילו עם נשים הרבה.

2. הגה: וי"א דאישה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים, אם הוא בעיר (טור בשם הרא"ש).
א. וסתם אנשים, כשרים הם (ר"ן פ"י יוחסין). אבל אם הם פרוצים, אפילו עם י' אסור.
ב. וכל זה בעיר, אבל בשדה, או בלילה אפילו בעיר, בעינן שלשה (ב"י בשם הראב"ד) אפילו בכשרים (גם זה טור בשם הרא"ש).

3. ויש מתירין איש אחד עם נשים הרבה, אם אין עסקו עם הנשים (טור בשם רש"י).

1. קידושין(פ:): משנה – לא יתייחד איש אחד עם ב' נשים, אבל אישה אחת מתייחדת עם ב' אנשים.

ר"ש אומר – אף איש א' מתייחד עם ב' שנים בזמן שאשתו עמו, מפני שאשתו משמרתו.

הלכות אישות

סימן כב: איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד.

פרש"י: עם ב' שנים – מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות.
עם ב' אנשים – שאחד בוש מחברו.

גמ': איש אחד מתייחד עם ב' שנים – אר"י א"ש: ל"ש אלא בכשרים, אבל בפרוצים אפילו עשרה נמי לא.

שם(פא.): בכשרים – אמר רב: מי יימר דכשרים כגון אנן? אלא כגון ר' חנינא וחבריו.
ב"י – וכיון שרב לא החזיק עצמו כשר לעניין זה, אין כאן כשרים.

√**לפיכך סתם הרמב"ם:** לא תתייחד אישה עם אנשים הרבה.

א. רמב"ם: עד שתא אשתו של אחד מהם שם.
ה"ה – דס"ל לרמב"ם שר"ש לא חולק אלא מפרש, שאם אשתו של אחד מהם שם מותר בכל גוונא.

2. (שם): ל"ש (שאישה מתייחדת עם ב' אנשים) אלא בכשרים, אבל בפרוצים אפילו עשרה אסור.
אר"י א"ר – אף בכשרים ל"ש אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו ג', שמא יצטרך אחד לנקביו ונמצא מתייחד עם הערווה.

כ"פ הרא"ש: אישה מתייחדת עם ב' כשרים בעיר, ובשדה עם ג', אבל בפרוצים אפילו בעיר נמי לא.

ב. ראב"ד – אף בשנים כשרים שמותר לה להתייחד ה"מ ביום, אבל בלילה לישן עמה בבית אחד עד שיהיו ג', שזה דומה לדרך שמא יירדם אחד וילך השני ויעשה איסור.
[*תימה: לפ"ז אף ג' אסור שהרי הדרך להירדם בלילה, ויירדמו כולם ויקום אחד ויעשה איסור ?]

א. ד"מ(הר"ן): סתם אנשים כשרים הם הואיל ולא הוחזקו בפריצות. וכ"ה בת' הרשב"א.

3. שם(פב.): כל שעסקיו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים.

פרש"י: כל שעסקיו עם הנשים – כיון שהנשים צריכות לו, לא יתייחד עמיהם לפי שלבן גס בו וכולן מחפות עליו.
√אבל איש אחר בין נשים הרבה – מותר.

אבל התו"ס – חלקו על רש"י, אף איש אחד אסור להתייחד עם נשים הרבה, ובעסקיו עם השנים אף שאשתו עמו אסור.
כ"כ הרא"ש(ר"ת).

אבל הרמב"ם – מתיר למי שעסקיו עם הנשים להתייחד עמיהם כשאשתו עמו.

1. אישה אחת עם אנשים הרבה

ח"מ: ויש להסתפק **ב' נשים** עם ב' אנשים, האם מיקרי רבים ושרי (כמ"ש ס"ו) או שאין רבים פחות מג'.
והב"ש – פשוט שצריך ג' נשים להתיר.

א. אשתו של אחד מהם שם

ב"ש: שאישה זו בעלה משמרה, וגם שאר נשים לא תזננה, שבושות מאישה זו ומבעלה.

שתהיה אשתו

ב"ש: **מהרמב"ם והמחבר משמע** –
א. אישה עם אנשים הרבה אסור, אא"כ אשתו עמו.
משמע שאם אין זו הנוספת אישה של אחת מהאנשים – לא שרי, אף שיש עכשיו ב' ב' (ולא כמו שהסתפק הח"מ).
ב. אישה אחת עם אנשים הרבה כשבעלה שם מותר, שבעלה משמרה.
ג. איש אחד עם נשים הרבה מותר כשאתו עמו.
ד. סתם אנשים לא מוחזקים ככשרים, שהרי אישה עם אנשים הרבה אסור, ולא חילק בין כשרים ללא.
מהרי"ט: וחתן שפירסה כלתו נידה, לא מהני להתייחד עם הנשים אף שאשתו עמו.

אבל בשדה או בלילה

ב"ש: כתב ד"מ(רי"ו) – ודוקא כשהלכו עמה שנים לשומרה (שלא תינזק) יש חשש שאחד יצטרך לנקביו ויישאר השני עמה, שהרי צריך לשומרה.
אבל אם לא הלכו לשומרה – מותר. שאם יצטרך אחד לנקביו ילך עמו גם השני (שהרי אינו מחויב לשומרה) ולא יישאר אחד עמה, שהרי מדובר באנשים כשרים.
אבל בלילה גם זה אסור, שחיישינן שאיד ירדם.
והפרישה – ומזה נתפשט המנהג שנשים לוקחות עמיהם תינוק ונוסעים עם העגלון ערל, משום שכשתצרך היא או תינוק ילכו יחדיו.
אבל הב"ח(רש"ל) – חולק על רי"ו, אסור, וכ"מ מהמחבר שלא הביא דברי רי"ו.
וכ"ד הראב"ד – שחשש שיעשה במזיד איסור, אף שלא יצאו לשומרה אסור בשנים.

שנים כשרים עם עגלון גוי?

ת' שב יעקב: לכאורה צריך ג' כשרים ולא מהני ב' כשרים וגוי.
אך יש להתיר מצד אחר, דהא דבעינן כל הג' כשרים לאפוקי כשיש בניהם ישראל פרוץ, אבל כשיש בניהם גוי שרי בשני כשרים, לפי שהגוי מדבר ומספר ומגלה ולכן

מתייראים האישה והישראל לזנות.
אכן הנו"ב – חולק בדבר, אין להתיר.

3. אין עסקו עם הנשים (רש"י)

ב"ש: לדעת רש"י מי שעסקו עם הנשים גרע טפי ואסור להתייחד אפילו עם נשים הרבה.

והתו"ס ס"ל – בעסקיו עם הנשים, אפילו אשתו עמו אסור עם נשים הרבה.
אבל הרמב"ם ס"ל – מי שעסקיו עם הנשים עדיף טפי, דכתב: "**אפילו** מי שעסקיו עם השנים אסור להתייחד" דהוא אמינא שמותר.

כב - ו

1. נשים הרבה עם אנשים הרבה - אין חוששין לייחוד.
2. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או אנשים מבפנים והנשים מבחוץ,
א. ופירשה אשה לבין האנשים או איש אחד לבין הנשים - אסורים משום ייחוד.

1. נידה(שם): חתן שפרסה כלתו נידה...

רמב"ם: משמע כשיש הרבה אנשים והרבה שנים אין חשש של יחוד.

2. קידושין(פא.): אמר רב כהנא אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין משום ייחוד אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום ייחוד במתניתא תנא איפכא.
ומסיק אביי – בין אנשים בפנים ונשים בחוץ, ביו נשים בפנים ואנשים בחוץ – חוששין לייחוד.

א. חוששין לייחוד

לפי רש"י – דבסתמא חיישינן שיעבור א' לקבוצה השנייה.
✓**אבל הרמב"ם** – רק אם פירש לקבוצה שנייה חוששים, אבל מסתמא אין לחשוש.

1. נשים הרבה עם אנשים הרבה

ח"מ: הרבה אנשים פרוצים עם הרבה נשים אפשר שאסור, וכאן מיירי שאינם פרוצים.

2. ופירשה אישה לבין האנשים

ב"ש: איך מיירי?
לפי הרמב"ם – איירי בסתם אנשים או אפילו בכשרים (שבימנו אין דין כשרים).
לפי הרא"ש – איירי בפרוצות (אבל בכשרות מותר).
ורש"י – שמתיר איש א' עם נשים הרבה כשאין עסקיו עם הנשים, איירי כאן שעסקיו עם הנשים.
והב"ח – מחלק, כאן כשיושבים בשני חדרים אסור, שמא ילך א' בהיחבא לבין הנשים. אבל כשמתייחד עמיהם יודעים שהוא בניהן משמרות זו את זו ולכן שרי.

כב - ז

אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים. כיצד יעשה, יתעסק עימהם ואשתו עמו, או יפנה למלאכה אחרת.

קידושין(פב.): משנה – מי שעסקיו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים.

פרש"י: עסקיו עם הנשים – שמלאכתו עם הנשים והנשים צריכות לו, לא יתייחד עם הנשים אפילו נשים הרבה, לפי שלבן גס בו ומחפות עליו.

✓**כ"פ הרמב"ם:** אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים. כיצד יעשה, יתעסק עימהם ואשתו עמו, או יפנה למלאכה אחרת.

אפילו איש שעסקיו (רמב"ם)

ח"מ: דעת הרמב"ם – כר"ח, שבעסקיו עם הנשים קל יותר.
אבל רש"י – מחמיר יותר שבלא עסקיו עם הנשים מתיר עם ג' נשים, וכאן מחמיר, לפי שכולן מחפות עליו.

הלכות אישות

סימן כב: איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד.

כב - ח

1. אשה שבעלה בעיר - אין חוששין להתייחד עמה, מפני שאימת בעלה עליה.

2. ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו, א. או אם קינא לה בעלה עם זה - לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר.

1. קידושין(פא.): אמר רבה –בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד.

אין חוששין

רש"י – אין חוששין להלקותה.

משמע שלכתחילה יש איסור להתייחד אף כשבעלה בעיר.

√**אבל התו"ס** – אין חוששין כלל ואך איסור ליכא.

2. (שם): רבי ביב איקלע לבתו של רב יוסף, אחר שאכל הלך לשין בעליה. ביקש שיקחו את הסולם שלא יוכל לרדת למטה מקום שאשתו של רב יוסף שם.

והאמר רבה – בעלה בעיר אין חוששים משום ייחוד? שאני רב ביבי שהיה שושבין שלה, וגייסא בה.

פרש"י: שושבין – בעל ברית לה.

1. אימת בעלה עליה

ספר בינת אדם: דווקא כשהיא בביתה, אבל כשהולכת לבית אחר אף שבעלה בעיר יש חשש לייחוד, שהרי לא יודע בעלה היכן היא.

אף אם בעלה יודע אם נתן לה רשות ללכת לשם יש חשש ייחוד.

2. גס בה

ספר ראש פינה: החשש שמא יבוא בעלה וימצא שמתייחדים, אבל בגס בה ורגיל שם אינו חושש (ואין עליה אימת בעלה).

כב - ט

שם(פא.): בית שפתחו פתוח לרשות הרבים - אין חשש להתייחד שם עם ערווה.

פתוח לרה"ר

ח"מ: גם כאן אם לבו גס בה או בעלה קינא לה – אסור, אף שפתוח לרה"ר. וכ"ה בתה"ד. וכ"כ ב"ש.

לרה"ר

באה"ט: דווקא ביום לא חוששים אבל בלילה (אחר ג' שעות) חיישינן לייחוד אף שפתוח לרה"ר(כנה"ג).

בית סגור אבל אינו נעול?

רשב"א: אין ייחוד עד שיהא הבית נעול במנעול.

ת' רעק"א – ט"ס הוא ברשב"א, וצ"ל: "בית סגור **אף שאינו** נעול יש בו ייחדו". ואף בפתוח לחצר יש ייחוד.

אכן ת' הרדב"ז – העתיק לשון הרשב"א.

כב - י

1. מותר להתייחד עם שתי יבמות, או עם שתי צרות, או עם אשה וחמותה, או עם אשה ובת בעלה, או עם אשה ובת חמותה, מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו.

הלכות אישות

סימן כב: איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד.

א. וכן עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את סודה.

1. שם(פא:): אמר רבא –מתייחד אדם עם שתי יבמות, ועם שתי צרות, עם אשה וחמותה, עם אשה ובת בעלה.

פרש"י: שתי יבמות – נשי שני אחים ששונאות זו את זו כשתי צרות שדואגות שמא תיפול ליבום לפני בעלה.

לבוש – אף מי שעסקיו אם הנשים מותר.

א. (שם): וכן אישה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה.

פרש"י: טעם ביאה – פירוש מה היא ביאה.

ואינה מוסרת עצמה – שעדיין לא לבשה היצר ולא נוחה להתפתות.

1. עם אישה וחמותה

זכור לאברהם: דווקא חמותה עכשיו, אבל חמותה הבאה לאחר זמן (פירוש אם בעלה אלא עם אחי בעלה, היבם שלה) אסור להתייחד אף שהיא עמה.

ול"ד לרמ"א(יז/ד) - שהשוה דין חמותה הבא לאחר זמן לחמותה עכשיו! שחמותה שבאה לאחר זמן היא שאלה שלא נפטרה בגמרא (יבמות קיז.) ואזלינן הכא והכא לחומרא.

א. שיש עמה תינוקת

ב"ש(ב"ח): בדרך לא מהני שיש עמה תינוקת, דחיישינן שתלך למקום צנוע ותזנה.

כ"כ ח"מ.

ואינה מוסרת עצמה

זכור לאברהם(הב"ח): עד גיל ט⊥1 אינה מוסרת עצמה לביאה.

כב - יא

רמב"ם: **תינוקת שהיא פחותה מבת שלשה ותינוק פחות מבן תשע - מותר להתייחד עימהן, שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה.** (**ח"מ:** אבל למעלה מ ג' אף שאין מוסרות עצמן לביאה מ"מ חיישינן לאונס ולפיתוי).

כב - יב

רמב"ם: **אנדרוגינוס - אינו מתייחד עם הנשים. ואם נתייחד, אין מכין אותו, מפני שהוא ספק. אבל האיש - מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום.**

אינו מתייחד עם הנשים

ב"ש: וטעמו – שהוא מתאווה לאישה גמורה, אבל האיש אינו מתאווה לספק אישה.

והוסיף ח"מ – ומתייחד עם האנשים שלא נחשדו ישראל אפילו על ספק זכר.

כב - יג

סנהדרין(יט.): **תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא, כדי שלא יכנס שם איש ויתייחד עמהן.**

(וי"א דווקא בימיהם שהיו בתי כסאות בשדות, אבל בזמן הזה שהן בעיר, אין לחוש) (הגהות מיימוני פרק ב' מהלכות איסור ביאה).

הלכות אישות

סימן כב: איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד.

כב - יד

(שם): **לא תלך אשה בשוק ובנה אחריה, שמא יתפס בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפסוהו.**

כב - טו

ראב"ם, ה"הלירושלמי): **אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים, אע"פ שהוא עומד בחוץ, שאין אפוטרופוס לעריות.**

(**ח"מ וב"ש:** אף לרש"י דס"ל שמי שאין עסקיו עם הנשים מותר להתייחד עם נשים הרבה!
מ"מ כאן גרע טפי, שהוא שומר בקביעות).

כב - טז

ברכות(סט.): **לא ימנה אדם אפוטרופוס על ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה** (שאילמא לא מינה פוטיפר ליוסף בתוך ביתו לא בא לאותו מעשה).

כב - יז

1. אסור לת"ח לשכון בחצר שיש בו אלמנה, אפילו אינו מתייחד עמה, מפני החשד, אא"כ אשתו עמו.

כב - יח

2. אלמנה אסורה לגדל כלב, מפני החשד.

2. ע"ז(כב:): אלמנה לא תרבי כלבא.

1. ולא תשרי בי רב באושפיזא (ולא תאכסן ת"ח בביתה).

כ"פ הרמב"ם - אסור לת"ח לשכון בחצר שיש בו אלמנה, אפילו אינו מתייחד עמה, מפני החשד, אא"כ אשתו עמו.

השגות הראב"ד, אסור לת"ח לשכון בחצר - הפריז על המידה שלא אסרו להתאכסן עמה.

וכתב ה"ה – אפשר ס"ל לרמב"ם שהתאכסנות דרך מקרה שרי כל זמן שאין יחוד (שהרי: ארב"ל פ"א התאכסנתי אצל אלמנה אחת), אבל בדירת קבע אף בחצר אסור.

1. לשכון בחצר

ט"ז: לפי התו"ס – אינו מדינא אלא חומרא בעלמא, וכמו איסור לאלמנה לגדל כלב, שהרי לא נחשדו ישראל על הבהמה.

ועפ"ז: אין להרהר עכשיו במה שדרין אפילו ת"ח בחצר שיש בה אלמנה שיש לסמוך על התו"ס.

כ"ד הראב"ד – שהאיסור רק שאוכל משלה דהוי דרך חיבה וקירוב אבל אם משלם מותר.

הלכות אישות

סימן כב: איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד.

כב - יט

לא תקנה אשה עבדים זכרים, אפילו קטנים, מפני החשד.

ב"מ(עא.): אישה קונה שפחות, ואינה קונה עבדים מפני החשד.

רמב"ם: אינה קונה עבדים – אפילו קטנים מבן ט' ומעלה.

הטור – אפילו פחות מ ט' אסור, שמא תגדלם עד שיהיו ראוים לביאה.

כב - כ

קידושין(פב.): **מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות** (בין זכרים או נקבות, וכן היא לא תלמד ילדים או ילדות – פרישה), **מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם ונמצא מתגרה בנשים.**

וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם ונמצאו מתייחדים עמה.

2. ראמ"ע: **ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו.**

1. שאין לו אישה

ב"ש: לפי המחבר אף שיש לו אישה ואינה עמו בעיר אסור, דס"ל כר"א (קידושין פב.) מי שאין אשתו שורה עמו אסור להיות מלמד.

מיהו ה"ה – פסק כחכמים שרק רווק לא ילמד.

והקשה הבית הלל: איך נהגו היתר ללמד בקהילות אחרות כשאין אשתו עמו? וי"ל שסמכו על ה"ה.

מתגרה בשנים

ב"ש: אצל האיש כתב "מתגרה בנשים" אוצל האישה כתב "מתייחדים עמה" !

ונראה שאצל האיש אף שאין ייחוד מ"מ יש גירוי בנשים, אבל אצל האישה לא שייך גירוי (שהרי כמה נשים באתו אצלו) ואין איסור אלא שמתייחדים.

וכן אישה לא תלמד

ח"מ: מדלא פתח "אלמנה" משמע שאף שיש לה בעל אם אינו בעיר לא תלמד, אבל גבי האיש שאין איסור ייחוד רק גירוי כל שיש לו אישה שרי.

ט"ז(מהרי"ו): מי שאין לו אישה לא ישכור משרתת אלמנה, אפילו יש לה בן אצלה, שלא בכל שעה יהיה הבן שם. ודווקא כשהוא גר לבד בבית אסור.

סימן כב: איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד.

סימן כג: איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך.

ובו ז' סעיפים (**נידה**: יג, יד. **ב"מ**: צא. **שבת**: נג, קיח.)

כג - הקדמה

מסכת נידה(יג.):

- **משנה:** כל היד המרבה לבדוק... ובאנשים תקצץ.
פרש"י: ובאנשים - שבודק עצמו תדיר באמתו שמא יצא ממנו קרי.
- **גמ(שם):** אמר רבי יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה, שנאמר: "וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו".
- רבי יצחק ורבי אמי אמרי: כאילו שופך דמים, שנאמר: "הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים בנחלים תחת סעיפי הסלעים אל תקרי שוחטי אלא סוחטי".
- רב אסי אמר: כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא: "תחת כל עץ רענן", וכתיב התם: "על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן".
- התניא ר"א אומר: כל האוחז באמתו ומשתין כאילו מביא מבול לעולם.
- אמר רב: המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי.
- אמר רבי אמי: כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, כתיב הכא: "וירע בעיני ה'", וכתיב התם: "כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע".

ואמר ר' אלעזר: מאי דכתיב: "ידיכם דמים מלאו"? אלו המנאפים ביד.

כג - א

1. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה, ועוון זה חמור מכל עבירות שבתורה. לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד.

1. נידה(יג.): א"ר יוחנן – כל המוציא שז"ל חייב מיתה, שנאמר: "וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו".

הזוהר הקדוש: חמור עוון הוצאת שז"ל מכל שאר עבירות.

ב"י – לכן צריך להיזהר ממנו מאוד.

א. ממסכת יבמות(לד:) משמע – שאסור לדוש בפנים ולזרות בחוץ.

ב. נידה(יג:): לא ישא קטנה שאינה ראויה לילד.

פרש"י: משום ביטול מצוות פריה ורביה כל ימי קטנותה.

1. אסור להוציא שז"ל

ח"מ(ספר חסידים): אם מתיירא שיכשל באשת איש או אשתו נידה ח"ו – עדיף להוציא שז"ל מלהיכשל באשת איש או נידה. רק שיתענה 40 יום בקיץ (שהימים ארוכים) או ישב בקרח בימי החורף.

ב"ש – ולפ"ז מ"ש בזוהר: "עוון מוציא שז"ל חמור מכל העריות" , ל"ד (שהרי אשת איש או נידה חמורים יותר).

מיהו פתח עניים – נעלם מספר חסידים דברי הזוהר, שהוא חמור מכל העבירות.

אסור להוציא

ערך לחם: אסור ליתן מוך דחוק באותו מקום לפני התשמיש דהוי מטיל זרע על העצים ואבנים.

הלכות אישות
סימן כג: איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך.

אבל אחר התשמיש אין איסור שהיא לא מוזהרת על השחתת זרע, שלא מצווה על מצוות פריה ורביה (תו"ס יבמות יב:).

ב. ולא ישא קטנה

ח"מ: כ"ש שלא ישא עקרה או זקנה.

ב"ש – לפי הרמ"א(ה) בשם התו"ס שכתב – מותר לשמש עם הקטנה. **משמע** שאיסור לישא קטנה אינו משום הוצאת שז"ל, אלא משום מצוות פריה ורביה.

כג - ב

1. אלו שמנאפים ביד ומוציאים שכבת זרע - לא די להם שאיסור גדול הוא, א. אלא שהעושה זה בנידוי הוא יושב ועליהם נאמר: "ידיכם דמים מלאו" (ישעיה א, טו) וכאלו הרג הנפש.

1. נידה(יג:): אר"א – מאי דכתיב "ידכם דמים מאלו" אלו המנאפים ביד.

תנא דבי רבי ישמעאל – לא תנאף בין ביד בין ברגל.

א. רמב"ם: וכל העושה כאן בנידוי הוא יושב.

ה"ה – כוונתו שחכמים נידו לכל העושה כן (פירוש הוא בנידוי אוטומטית).

והרמב"ן – אינו מנודה מעצמו, אלא עד שינדוהו ב"ד.

כ"פ התו"ס והרשב"א.

כג - ג

1. אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור, א. אלא אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה שהיא "אילת אהבים ויעלת חן" (משלי ה, יט).

2. לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה, עד שיטה מעט שלא יבא לידי קישוי.

3. ולא יסתכל בבהמה וחיה ועוף בשעה שמזדקקין זכר לנקבה. א. ב"מ(3.k): ומותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול בשפופרת, מפני שהם עסוקים במלאכתם לא יבואו לידי הרהור.

1. (שם): אמר רב - המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי.

אמר רבי אמי: כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, כתיב הכא: "וירע בעיני ה'", וכתיב התם: "כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע".

א. רמב"ם: אלא אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה שהיא "אילת אהבים ויעלת חן".

ב"י – ועל דרך זה מה שאמרו (סוכה כב:) אם פגע בך מנובל זה משכהו לבית המדרש.

2. נידה(יד.): ריב"ל לייט (מקלל) אמאן דגני אפרקיד.

פרש"י: אפרקיד – פניו למעל וגנות הוא לו שפעמים יתקשה אבר מתוך שנתו ויתגלה.

ועוד שידיו מונחות על אברו ומתחמם.

והרשב"א פירש – שבגדיו נופלים על אברו ומתחמם.

ובגליון שבתו"ס – כששוכב על שדרתו מתחמם השדרה ומחמת זה יתקשה האבר ויבורא לידי קרי

הלכות אישות
סימן כג: איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך.

1. שיקשה עצמו

ב"ח: לא מבעיא שהוצאת זרע ממש אסורה, אפילו קישוי או הרהור לדעת אסור. שעל ידי זה בא להוצאת שז"ל. כ"כ באה"ט.

כג - ד

1. הכל לשון רמב"ם: אסור לאדם שאינו נשוי לשלוח ידיו במבושיו, כדי שלא יבא לידי הרהור. א. ואפילו מתחת טבורו לא יכניס ידו, שמא יבא לידי הרהור.

2. ואם השתין מים - לא יאחוז באמה וישתין, ואם היה נשוי מותר.

ובין נשוי ובין שאינו נשוי - לא יושיט ידו לאמה כלל, אלא בשעה שהוא צריך לנקביו.

א. (ועיין באורח חיים סימן ג').

1. נידה(יג.): משנה – כל היד המרבה לבדוק באנשים תקצץ.

פרש"י: תקצץ – לפי שמתחמם ומוציא שז"ל.

√**כ"פ הרמב"ם:** אסור לאדם שאינו נשוי לשלוח ידיו במבושיו, כדי שלא יבא לידי הרהור.

א. נידה(יד:): ר"ט אומר – יד לאמה תקצץ, יד מתחת לטבורו תקצץ.

2. נידה(יג.): רא"א – כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם

אר"נ – ואם היה נשוי מותר.

א. שו"ע אורח חיים(ג/יד): יזהר שלא יאחוז באמה וישתין, אם לא מעטרה ולמטה, מפני שמוציא שכבת זרע לבטלה, אא"כ הוא נשוי. ומדת חסידות ליזהר אפילו הנשוי.

1א. אפילו מתחת לטבורו

ט"ז: וזהו רק תוספת קדושה ולא מעיקר הדין, שאל"כ מה התפאר רבי שלא הכניס ידן מתחת מאבנטו.

2. שהוא צריך לנקביו

באה"ט: פירוש לרחוץ אותו מקום עם שאר הגוף דרך העברה מותר, אבל לא להתעכב שם (סדר היום).

כג - ה

1. אישה שיש לה אוטם ברחם, ועי"כ כשבעלה משמש עמה זורה מבחוץ – אסור.

א. (תו"ס, מרדכי ונמ"י: אבל מותר לשמש עם קטנה ואיילונית, הואיל ומשמש כדרך הארץ).

1. ת' הרא"ש: אישה שיש לה אוטם ברחם בעניין שאין השמש דש כראוי שפעמים דש בחוץ, ולעולם זורה בחוץ – נראה שאסור לשמש עמה, כיון שתמיד זורה בחוץ קריינן "ושיחת ארצה".

1. אוטם ברחם

ת' חמדת שלמה: אישה שאמרו לה הרופאים שאם תתעבר תסתכן, האם מותרת לשמש במוך לפני התשמיש?

תשובה: אין לגרשה בשביל זה אף שצריכה לתת מוך דחוק קודם התשמיש, דלא הוי השחתה ממש כיון שהוא דרך תשמיש, וא"א לשמש בדרך אחרת מפני הסכנה.

אולם תח"ס – אין להתיר לתת מוך דחוק קודם התשמיש, אך אפשר להקל אחר תשמיש.

ות' רעק"א – מחמיר אף לאחר תשמיש, אא"כ תכניס רק עד מקום שהשמש דש כסדר בדיקות חורים וסקדים.

הלכות אישות
סימן כג: איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך.

א . לשמש עם הקטנה

ח"מ: אף שלכתחילה אין לישא קטנה, אבל עבר ונשאה מותר לשמש עמה.

וכן אם יש לו אישה אחרת וקיים מצוות פריה ורביה שרי.

** עיין בסוף הסימן: "קונטרס אמצעי מניעה".

כג - ו

1. נידה(יד): אסור לרכוב על בהמה בלא אוכף (פירוש מרדעת באסט"ו בלע"ז).

2. הגה – ד"מ: בגמרא פרק כל היד משמע שאסור ללבוש מכנסיים אם לא עשויין כבתי שוקיים, משום דמביא לידי השחתת זרע, ואע"פ שאפשר לדחות דבגמרא לא קאמר אלא בימיהם שהיה להם תרומה ואיכא למיחש לטומאת הגוף, מכל מקום מדהביא הרא"ש בפסקיו משמע דאף בזמן הזה אסור (הכל ד"ע). ומה שנהגו היתר במרחץ, אפשר לומר דבשעה מועטת לא אסרו, כן נראה לי.

3. אגודה: עוד אסרו בגמרא לרחוץ עם אביו ואחיו ובעל אמו ובעל אחותו, ונהגו עכשיו היתר בדבר הואיל ומכסין ערותן בבית המרחץ ליכא למיחש להרהורא.

2. נידה(יג:): א"ר פפא – ש"מ מכנסיים אסורים.

והכתיב ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה? ההוא כדתניא: מכנסי כהנים למה הן דומין כמין פמלניא של פרשים למעלה עד מתנים למטה עד ירכים ויש להם שנצים ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה.

פרש"י: פמלניא - חללו תלוי למטה ברוחב שלא יתעטף האבר ויתחמם.

בית הערווה – תיק בין הירכיים להיות האבר מתעטף בו, ומביא להרהור.

2. שאסור ללבוש מכנסיים

ס' עצי ארזים: מכנסיים שלנו מותר, שאינו דומה לשלהם, שהרי אין בו כיס מיוחד למידת האבר ואין חשש הרהור.

3. לרחוץ עם אביו

ח"מ: וכן תלמיד לא ירחץ עם רבו אא"כ רבו צריך לו (שם גמרא).

הואיל ומכסין ערוותן

פת"ש: בזמננו שאין מכסים אין היתר, ולא ידעתי על מה סמכו להקל.

ובספר תולדות אדם – סיפר על הגאון זלמן מווילנה שפעם הלך למרחץ ובפתח ראה חותנו, ושב לאחוריו וברח משם כבורח מהאש.

ואמר שאף שהרמ"א המציא היתר, ה"מ בזמנם שהיו נוהגים ללכת במרחץ במכנסיים, אבל עכשיו איסור גמור הוא מדינא דגמרא.

כג - ז

1. רמב"ם: חסידים הראשונים וגדולי החכמים התפאר אחד מהם שלא נסתכל במילה שלו, ומהם מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו מפני שלבו פונה מדברי הבאי (פירוש הושאל לשון זה של הבאי לדברי הבל) **לדברי האמת שהם אוחזות לבב הקדושים.**

הלכות אישות

סימן כג: איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך.

1. **שבת(קיח:): א"ר יוסי** – מעולם לא נסתכלתי במילה שלי.

פרש"י: לא נסתכלתי – מרוב צניעות.

שבת(נג:): מעשה באדם שנשא גידמת (חסרת יד) ומעולם לא הכיר בה שהיא גידמת. בא וראה כמה צנוע הוא.

הלכות אישות

סימן כג: איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך.

דברים המונעים בתשמיש – (אוצר הפוסקים)

א. אוטם ברחם

ת' הרא"ש: אישה שיש לה אוטם ברחם בעניין שאין השמש דש כראוי שפעמים דש בחוץ, ולעולם זורה בחוץ – נראה שאסור לשמש עמה, כיון שתמיד זורה בחוץ קריינן "ושיחת ארצה".
כ"פ שו"ע (כג/ה).
טעמו כיון שתמיד זורה בחוץ אסור לשמש אף שאינו מתכוון הוי פסיק רישא.
אבל לרש"י ור"ת, וכן דעת רוב האחרונים כיון שא"א בענין אחר – מותר אף שזורה בחוץ.
מ"מ השו"ע פסק כהרא"ש לאסור.

ב. אישה שתפרו לה הרחם שלא תתעבר

חשב באפוד: כיון שמשמש כדרכו וזורה בפנים אין איסור בדבר, כיון שיש סכנה אם תתעבר.
כ"פ דובב משרים.

ג. כשרחמה צר ולא יכול לבעול כדרך כל הארץ ועי"ז נשכל בהוצאת שז"ל.

בית יצחק: כיון שמשמש כדרכו ודעתו לבעול לפרות ולרבות, אף שהזרע יוצא תמיד בחוץ – מותר, כיון שמצפה שבמשך הזמן יתרחב המקום.
והראיה: שבביאה ראשונה בבתולה הזרע יוצא לחוץ עכ"ז אין איסור בדבר.
כ"כ הריצב"א.

ד. כשיש לה חולי ברחם המכריחה לקפוץ בשעת הזיווג וע"י זורה בחוץ.

ספר תשובה למרי דכיא: גרע מת' הרא"ש, ששם עכ"פ יכול לגמור ביאתו, משאכ"כ שאין יכול לגמור ביאתו ולכן אסור.

כ"כ הרי"צ אופנהיימר, תח"ס וש"פ.

ה. אדם שעבר ניתוח בדרכי השתן שקושרים הגיד שהזרע עובר משם, וכשמשמש מרגיש שנעקר הזרע, רק שלא יוצא החוצה אלא נשאר בגוף וכלה ונפסד כלא היה:

צפנת פענח: אין איסור, שכל שלא יוצא הזרע מהגוף אין בו איסור שז"ל.

ו. איש שאין זרעו יורה כחץ, ולכן אינה מתעברת:

בית יהודה: מותר לשמש עם אשתו כיון שלא זורה בחוץ, שהרי מותר לשמש עם איילונית אף שלא מתעברת.

ז. איש שאין לו גברות אנשים (שאין לו זקיפה) ושוכב עם אשתו רק בכנסת העטרה ושם מוציא זרע (שאין יכול להוליד):

מנחת יחיאל: נראה להתיר דלא גרע ממשמש עם הזקנה ואיילונית, שהרי זורה רק בפנים.

ח. שפיכה מוקדמת:

חשב האפוד: אם תמיד זורה בחוץ אסור, כמו באוטם ברחם שתמיד זורה בחוץ. אבל אם פעמים זורה בפנים – מותר.

כ"כ אמרי בינה – ואם אפשר להכניס העטרה לפני שיתקשה ואז זורה בפנים עדיך לעשות כן.

****:** כיום יש טיפול לזה, שמורחים משחה על הגיד ואז הוא מתקשה באטיות.

אופני מניעה הריון – (אוצר הפוסקים)

דין שימוש במוך

יבמות(יב:): תני ר' ביבי קמי דר"נ – ג' נשים משמשות במוך (ששמה באותו מקום מוך שיקלוט את הזרע ולא תתעבר) – דר"מ.
וחכ"א – משמשת דרכה (ולא במוך) ומן השמים ירחמו.

שיטת הראשונים:

רש"י – לר"מ מותרות ג/ הנשים לשמש במוך לפני התשמיש.

ור"ת – לפני תשמיש לכו"ע אסורה, רק לאחר תשמיש מותרת לר"מ.

שימוש במוך יתכן לג' מטרות:

א. ג' שנים (קטנה מעוברת ומניקה) שיש חשש סכנה אם תתעבר.
ב. אישה שלא רוצה להתעבר.
ג. אישה חולה שמסוכן אם תתעבר.

א. שימת כיס על באבר בשית התשמיש במקום

הלכות אישות

סימן כג: איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך.

סכנה אם תתעבר:

סימן כד: אין ישראל חשודים על הרביעה ועל הזכר.

ובו סעיף אחד (קידושין: פב.)

כד - א

1. לא נחשדו ישראל על משכב זכר ועל הבהמה - לפיכך אין איסור להתייחד עמהן, ואם נתרחק אפילו מיחוד זכר ובהמה, הרי זה משובח.

א. וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה, כדי שלא יתייחדו עמה.

2. ?"צ: ובדורות הללו שרבו הפריצים - יש להתרחק מלהתייחד עם הזכר.

1. קידושין(פב.): רבי יהודה אומר – לא ירעה רווק בהמה, ולא יישנו שני רווקים בטלית אחד.

✓וחכמים – מתירים.

גמ': תניא – לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה.

תו"ס והרא"ש: מותר להתייחד עם הזכר והבהמה.

א. ומה שיש אוסרים, החמירו על עצמם, והמחמיר תעה"ב.

כ"פ הרמב"ם.

3. שרבו פריצים

ח"מ: כתב הב"ח – דווקא במדינתו של הרמ"א שהיו פרוצים בכך, אבל במדינתנו א"צ להרחיק רק מידת חסידות.

אבל לשכב יחד שני רווקים צריך להתרחק בכל מקום, ויש למחות ביד העושים כן.

הלכות אישות

סימן כד: אין ישראל חשודים על הרביעה ועל הזכר.

סימן כה: לגדור גדר ושלא להרבות בתשמיש וכיצד יתנהג בשעת תשמיש.

ובו י' סעיפים (נדרים: כ. יבמות: לד. נידה: יג, יז. ערובין: ק. ביצה: כב. תענית: יא. כתבות: סה.)

כה - א

1. הכל לשון הרא"ם: ראוי לאדם להרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעת נכונה, כדי להינצל מלהכשל בדבר ערווה. א. ויזהר מהייחוד שהוא הגורם הגדול. וכן ינהוג להתרחק מהשחוק ומהשכרות ומדברי עגבים (פירוש דברי שחוק וחשק).

ב. ולא ישב בלא אשה, שמנהג זה גורם לטהרה גדולה.

ג. יתירה מכל זאת אמרו: יפנה עצמו ומחשבתו לד"ת וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מהחכמה.

כה - ב

1. הכל לשון הרא"ם: ולא יקל ראשו עם אשתו ולא ינבל פיו בדברי הבאי, אפילו בינו לבינה. הרי הכתוב אומר: "מגיד לאדם מה שיחו" (עמוס ד, יג), **אמרו חכמים ז"ל: אפילו שיחה קלה שבין אדם לאשתו עתיד ליתן עליה את הדין.**

2. ואל יספר עמה בשעת תשמיש ולא קודם לכן, כדי שלא יתן דעתו באשה אחרת, ואם ספר עמה ושמש מיד, עליו נאמר: "מגיד לאדם מה שיחו" (עמוס ד, יג) **אבל בענייני תשמיש יכול לספר עמה, כדי להרבות תאוותו, א. או אם היה לו כעס עמה וצריך לרצותה שתתפייס - יכול לספר עמה כדי לרצותה.**

3. הגה: ויכול לעשות עם אשתו מה שירצה, בועל בכל עת שירצה ומנשק בכל אבר שירצה, ובא עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה, או דרך אברים א. ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה (טור).

ב. ויש מקילין ואומרים שמותר שלא כדרכה אפילו אם הוציא זרע, אם עושה באקראי ואינו רגיל בכך (גם זה טור בשם ר"י).

4. ב"י: ואע"פ שמותר בכל אלה, כל המקדש עצמו במותר לו קדוש יאמרו לו (דברי הרב).

2. נדרים(כ.): חרשים מפני מה הווין (הוולדות)? מפני שמספרים בשעת תשמיש.

רימנהו: שאלו את אימא שלום מפני מה בניך יפיפין ביותר? אמרה להן אינו מספר עמי לא בתחלת הלילה ולא בסוף הלילה אלא בחצות הלילה. ואמרתי לו מה טעם? ואמר לי כדי שלא אתן את עיני באשה אחרת ונמצאו בניו באין לידי ממזרות?

לא קשיא הא במילי דתשמיש הא במילי אחרנייתא.

3. (שם): אמר רבי יוחנן בן דהבאי - ד' דברים סחו לי מלאכי השרת: חיגרין מפני מה הויין - מפני שהופכים

הלכות אישות

סימן כה: לגדור גדר ושלא להרבות בתשמיש וכיצד יתנהג בשעת תשמיש.

את שולחנם, אילמים מפני מה הויין - מפני שמנשקים על אותו מקום, חרשים מפני מה הויין - מפני שמספרים בשעת תשמיש, סומין מפני מה הויין - מפני שמסתכלים באותו מקום.

√**אמר רבי יוחנן:** זו דברי יוחנן בן דהבאי, אבל אמרו חכמים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אלא כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה. משל לבשר הבא מבית הטבח רצה לאכלו במלח אוכלו צלי אוכלו מבושל אוכלו שלוק אוכלו.

כן פסקו האמוראים הלכה למעשה.

א . כ"פ הרמב"ם- ובלבד שלא יוציא ז"ל, שהרי א"ר יוחנן המוציא שז"ל חייב מיתה.

כ"כ התו"ס(ר"י).

ב . יבמות(לד:): מעשה ער ואונן (שהשחיתו ארצה) היה שבא עליה שלא כדרכה.

הקשו התו"ס - איך פסק רבי יוחנן שעושה מה שרוצה באשתו, הרי מוציא שז"ל?

אומר ר"י - דאיירי שאינו מוציא זרע.

ועוד אומר ר"י – לא הוי כמעשה ער ואונן אלא כשמתכוון להשחית זרעו ורגיל בכך תמיד, אבל באקראי בעלמא שמתאווה לבוא על אשתו שלא כדרכה שרי.

והראשון נראה עיקר בעיני.

ב"י – וקשה להתיר להיכשל בהוצאת שז"ל ואפילו באקראי, ושומר נפשו ירחיק מזה.

3. ומנשק בכל איבר

ב"ש: ל"ד בכל איבר, שהרי באותו מקום אסור כמ"ש הראב"ד.

שלא כדרכה

של"ה – שלא כדרכה שבא עליה כדרך בהמה (פנים נגד אחור), אבל בנקב התשמיש. אבל שלא כדרכה ממש אסור, וכמו שפרש"י על הפיכת השולחן.

כ"כ בציונים לרמ"א דפ"ר – נוסף כאן "אף לא בפי הטבעת או דרך אברים".

אבל א"ר – אף שלא כדרכה ממש מותר בדרך ארעי.

ב . ויש מקילים

ח"מ: והב"י כתב - קשה להתיר להיכשל בהוצאת שז"ל אפילו באקראי, ושומר נפשו ירחק מזה.

כה - ב2

1. ולא ירבה בתשמיש להיות מצוי אצלה תמיד, שדבר זה פגום הוא מאד ומעשה בורות הוא, אלא כל הממעט בתשמיש ה״ז משובח, ובלבד שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו. ואף כשישמש בשעת העונה לא יכווין להנאתו, אלא כאדם הפורע חובו שהוא חייב בעונתה, ולקיים מצות בוראו בפריה ורביה, ושיהיו לו בנים עוסקים בתורה ומקיימי מצות בישראל.

א . ולא יבעול אלא מרצונה, ואם אינה מרוצה יפייסנה ב . עד שתתרצה.

2. ויהיה צנוע מאד בשעת תשמיש. ולא ישמש בפני שום מין אדם, אפילו קטן, אא״כ הוא תינוק שאינו יודע לדבר. (ועיין או"ח סימן ר"מ).

1. רמב"ם: ולא ירבה בתשמיש...

א . נדרים(כ:): אלו בני ט' מידות: ... בני אנוסה.

ערובין(ק:): אסור לאדם לכוף אשתו לדבר מצוה.

ב . ערובין(שם): למדנו דרך ארץ מתרגול שמפייס אח"כ בועל.

2. בפני שום אדם

ח"מ: אפילו בפני עדים אף שנמשלו לחמור.

ט"ז – דווקא ערים אבל ישנים שרי.

טור: ולא מהני מחיצה.

ב"ש – אא"כ אינם מרגשים בתשמיש.

הלכות אישות

סימן כה: לגדור גדר ושלא להרבות בתשמיש וכיצד יתנהג בשעת תשמיש.

כה - ג

לא ישמש בתחילת הלילה ולא בסופה, אלא באמצעה.

נדרים(כ.): שאלו לאימא שלום אשתו של רבי אליעזר – מפני מה בניך יפיפים ביותר? אמרה להן אינו מספר עמי לא בתחילת הלילה ולא בסוף הלילה אלא בחצות הלילה.

טור – טעמו, כדי שלא ישמע קול בנ"א ויבוא לחשוב באישה אחרת.

כה - ד

רמ"ם: **אסור לשמש בשוקים וברחובות ובגנים ובפרדסים, אלא בבית דירה, שלא יראה כזנות וירגילו עצמם לידי זנות, והבועל את אשתו במקומות אלו, מכין אותו מכת מרדות.**

רמב"ם: אסור לשמש בשוקים וברחובות...

ה"ה – המקור סנהדרין(מו.): מעשה באחד שהטיח באשתו תחת התאנה והלקוהו.

כה - ה

1. **אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר, ואפילו ע"י האפלת טלית.**
2. **הרי שהיתה שבת, ולא היה לו בית אחר, והיה הנר דלוק, לא ישמש כלל.**
3. **וכן אסור לשמש מטתו ביום, שעזות פנים היא לו.**
4. **(ועיין באורח חיים סי' ר"מ סעיף י"א וסי' שט"ו סעיף א').**

3. **נידה(יז.):** א"ר חיסדא – אסור לאדם שישמש מיטתו ביום, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך", שמא יראה בה דבר מגונה ותתכנה עליו.
אמר רבא – ואם היה הבית אפל מותר, ות"ח מאפיל בכסותו ומשמש.

1. **בנידה(יז.):** משמע שאסור לשמש לאור הנר.
ודקדקו התו"ס – שבלילה אסור לשמש אצל הנר אפילו ע"י האפלת טליתו.

2. **ביצה(כב.):** מהו לכבות את הנר (בליל יו"ט) מפני דבר אחר (תשמיש)? א"ל אפשר בבית אחר. אין לו בית אחר מהו? אפשר ע"י מחיצה. אין לו מחיצה? אפשר לכפות על הנר כלי. אין לו כלי? א"ל אסור.

4. **עיין או"ח**

שו"ע או"ח(רמ/יא): אסור לשמש לאור הנר אע"פ שמאפיל בטליתו.
הגה: אבל אם עושה מחיצה גבוה עשרה לפני הנר, אע"פ שהאור נראה דרך המחיצה, כגון שהפסיק בסדין, שרי. (כן נראה לי מדברי רש"י בפרק ב' דמסכת ביצה).
גם אמרינן התם דשרי כשכופה כלי על הנר.
ואם מותר לעשות מחיצה זו בשבת, ע"ל ריש סי' שט"ו.
וכן אסור לשמש ביום, אלא אם כן הוא בית אפל:
הגה: ותלמיד חכם מאפיל בטליתו ושרי.

הרמ"א או"ח(שטו/א): ... אבל אסור לעשות מחיצה בפני אור הנר כדי שישמש מטתו (ד"ע), וכן לפני ספרים כדי לשמש או לעשות צרכיו, אם לא שהיה מבע"י טפח שאז מותר להוסיף עליה בשבת.

1. **אפילו ע"י האפלת טלית**

ב"ש: אא"כ בהפסק מחיצה, ואז אפילו מאיר מותר אם מאפיל בטליתו (כמ"ש או"ח רמ/יו-הגה).
- ואם מאיר באור הלבנה דרך החלון מותר (של"ה), מיהו

הלכות אישות

סימן כה: לגדור גדר ושלא להרבות בתשמיש וכיצד יתנהג בשעת תשמיש.

צריך האפלת טלית.
- היה הנר בחדר אחר ומאיר לחדר זה מותר לשמש (כמ"ש או"ח תר"י/א) וצריך האפלת טלית.
- בית שיש בו ספרים אסור לשמש (או"ח רמ/ו), ובכיסו כל דהוא של הספרים שרי.

כה - ו

תענית(יא.): **אסור לשמש בשני רעבון, אלא לחשוכי בנים.**

אסור לשמש

שו"ע או"ח(רמ/יג): אסור לשמש מיטתו בשני רעבון, אלא לחשוכי בנים, (פי' מי שאין לו בנים).

שו"ע(תקעד/ד): מצוה להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון ואסור לשמש בו מטתו, חוץ מליל טבילה. ולחשוכי בנים (פירוש ולמנועי בנים) מותר (וע"ל סימן ר"מ סעיף י"ב).

אלא לחשוכי בנים

ספר ב"מ: ונ"ל שאם יצרו מתגבר עליו – מותר, כמו לחשוכי בנים.

כה - ז

כתובות(סה.): *א"ר פפא* – **אכסנאי אל ישמש עד שיבא לביתו.**

שו"ע או"ח(רמ/יג): אכסנאי אסור לשמש, ואם יחדו לו ולאשתו בית, מותר ובלבד שלא יישן בטליתו של בעה"ב.

כ"פ ח"מ וב"ש

כה - ח

1. לא יבא על אשתו והיא שנואה לו בשעת תשמיש. א. וכן אם גמר בלבו לגרשה, אע"פ שאינה שנואה לו - לא יבא עליה.

1. נדרים(כ:): אמר רבי לוי - אלו בני תשע מדות: בני אסנ"ת משגע"ח - בני אימה בני אנוסה בני שנואה, בני מריבה, בני גרושת הלב...

פרש"י: בני שנואה – שלבו על אחרת ולאו ביאה גמורה היא לאל כזנות בעלמא.
בני מריבה – שמשמש במריבה.

א. הטור: בני גרושת הלב – שלבו לגרשה, אפילו אין בלבו שנאה, כגון שכפו אותו לגרשה, וגמר בלבו לגרשה ואח"כ בא עליה.

1. והיא שנואה לו

שו"ע או"ח(רמ/ג): "וברותי מכם המורדים והפושעים בי" (יחזקאל כ, לח), אלו בני תשעה מדות: בני אנוסה, בני שנואה, בני נידוי, בני תמורה, בני מורדת, בני שכרות, בני גרושת הלב, בני ערבוביא, בני חצופה.

א. גמר בלבו לגרשה

פרישה: איירי שאינה יודעת מזה, שאל"כ אין איסור שהרי מותר לקחת אישה לזמן קצוב.
כ"כ ב"ש.

כה - ט

שם: **לא יבא עליה והוא או היא שכורים** (היינו בני שכרות, שמשמש בשכרות וביאתו כזנות שאין מתכוון אלא לבעול בעלמא).

הלכות אישות

סימן כה: לגדור גדר ושלא להרבות בתשמיש וכיצד יתנהג בשעת תשמיש.

כה - י

שם: **לא ישמש עם אשתו ליתן דעתו על אחרת** (היינו בני ערבוביא)**, אפילו שתיהן נשיו** (טור – שמשמע אשתו ודעתו על אחרת, ואפילו)**.**

(ועיין עוד מדינים אלו באורח חיים סי' ר"מ).

הלכות אישות

סימן כה: לגדור גדר ושלא להרבות בתשמיש וכיצד יתנהג בשעת תשמיש.